

Joannes Nep: Wilhelmfeder Monacensis
pactura 16 X. Bibliopolæ 40 X.

~~127~~ →

Hist. univ. Subsid 127^m

151

Desing.

COMPENDIUM
ERUDITIONIS,

COMPLECTENS
HISTORIAM SACRAM,
PROFANAMQUE, POLITICEN, JURIS PU-
BLICI ADUMBRATIONEM, GEOGRAPHIAM,
RITUS VETERUM, ET CHRONOLOGIAM.

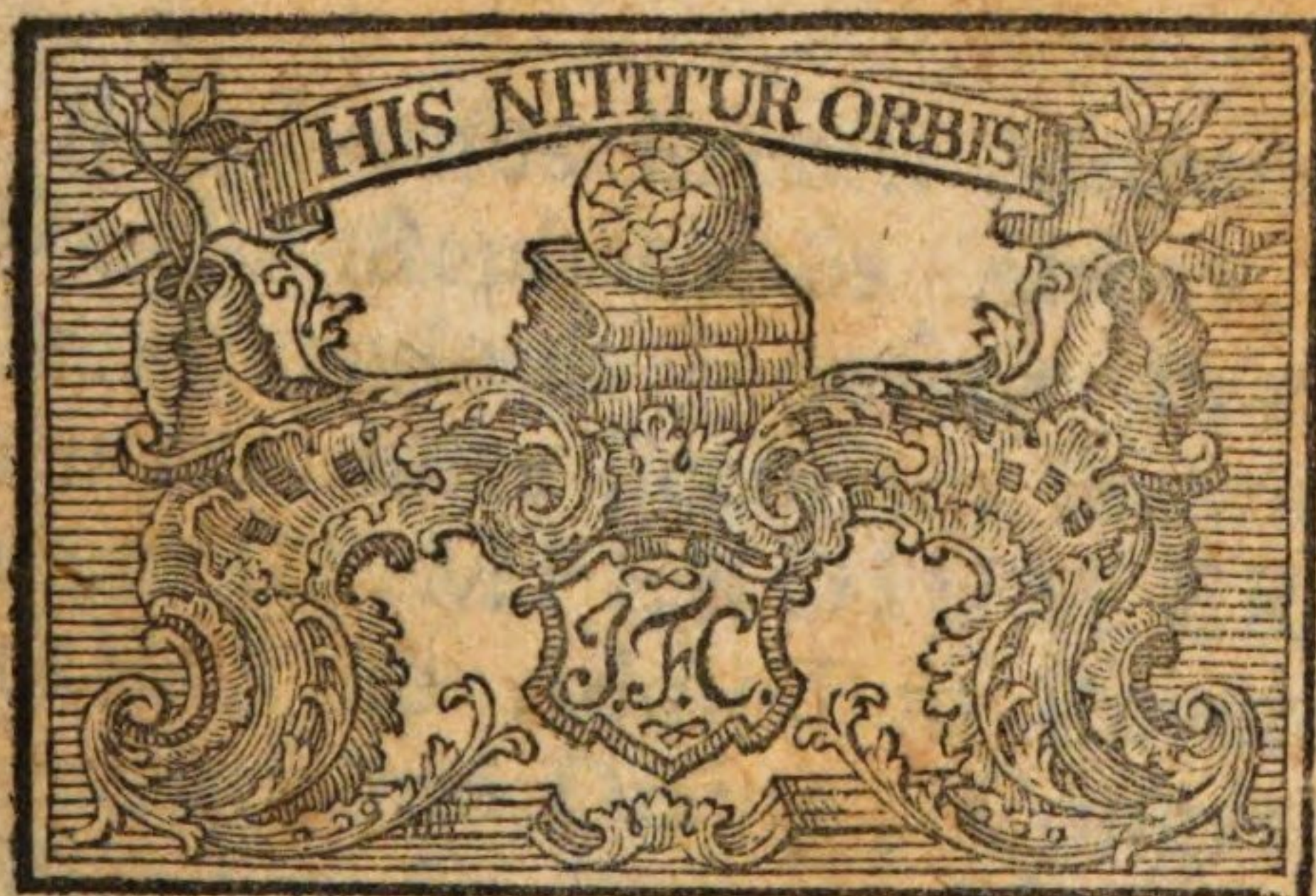
AD
CAPTUM JUVENTUTIS,
ET
USUM HISTORIOPHILORUM.
COACTUM

A
P. ANSELMO DESING,

O. S. Bened.

EDITIO QUINTA.

ITERUM CORRECTA ET AD HOC TEMPUS
CONTINUATA.

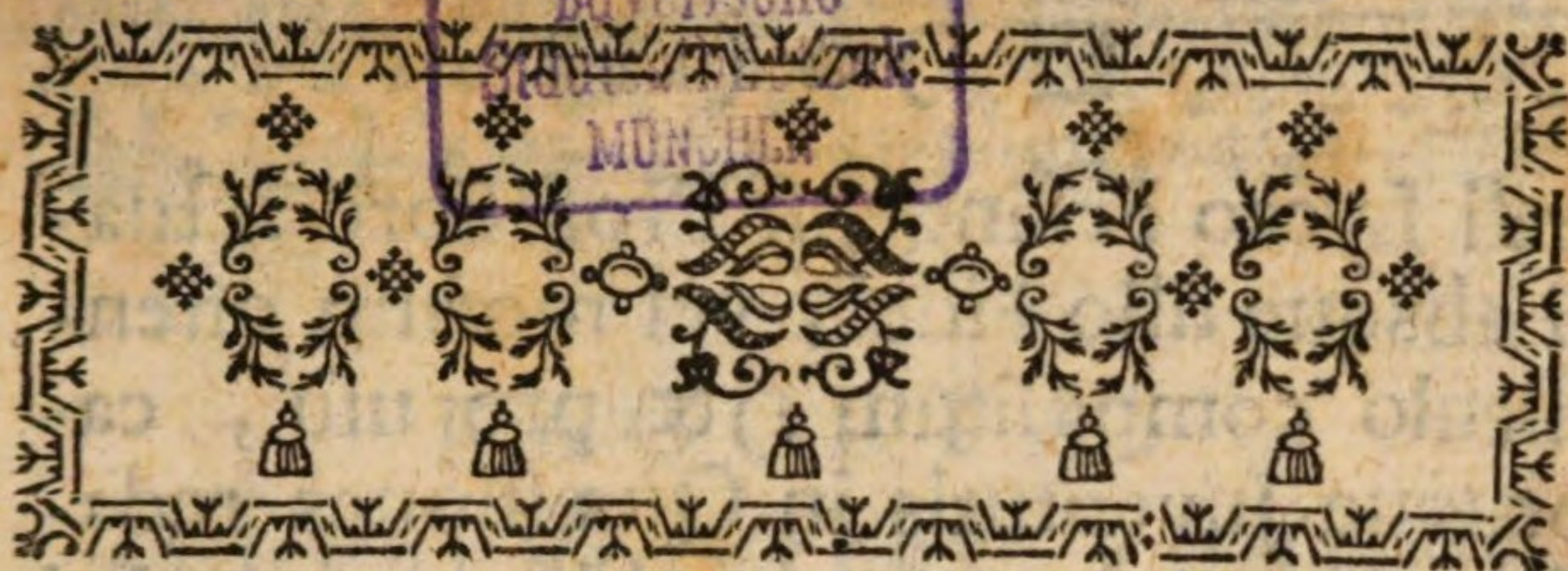
CUM PRIV. CAES. ET FACULT. SUPERIORUM.

~~~~~
MONACHII ET INGOLSTADII,
Sumptibus Joan. Franc. Xav. Crätz, Bibl. Acad.
& Thomæ Summer, Aug. Vind. MDCCLXV.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

A P P R O B A T I O
C O N G R E G A T I O N I S
B E N E D I C T I N O - B A V A R I C Æ .

S U B T I T U L O
S S. A N G E L O R U M
C U S T O D U M .

Nos Ildephonsus Exempti Monasterii
Weichenstephanensis Abbas, &
p. t. Congregationis præfatae Præses
Generalis &c. hisce licentiam facimus,
ut præsens **COMPENDIUM ERU-**
DITIONIS ab Admodum Reveren-
do Patre Anselmo Defing, Congrega-
tionis Ejusdem in Exemto Monasterio
Ensdorffensi Professo, & p. t. in Episco-
pali

pali Lyceo Frisingensi Professore actuali absque ullo Fidei, vel morum offendiculo compositum, & pro usu, captuque Juventutis in Quæstiones redactum, prælo & luci publicæ committi possit. In quorum fidem præsentem manu propria, & consueto Officii Sigillo munivimus. Weichenstephanii Calendis Aprilis. Anno 1727.

ILDEPHONSUS

Abbas & Præses Generalis.

FACULTAS

REVERENDISSIMI DOMINI,
DOMINI

ABBATIS.

Nos Anselmus Abbas Exempti Monasterii
ad S. Jacobum in Ensдорff, Congrega-
tionis Benedictino - Bavaricæ sub titulo SS.
Angelorum Custodum Dilecto Conventuali
nostro R. P. Anselmo Defing p. t. in Episco-
pali Lyceo Frisingensi Humaniorum Schola-
rum Professori licentiam facimus, ut COM-
PENDIUM ERUDITIONIS in Tyro-
num gratiam a se compositum, & ab iis, quo-
rum interest, approbatum prælo committe-
re possit. In cujus rei fidem has literas ma-
nu & Sigillo nostro Abbatiali munitas dedi-
mus in nostro Superioris Palatinatus Mona-
sterio Ensдорffensi. Die 2. Mart. A. 1727.

(†)

ANSELMUS ABBAS.

PRÆFATIO.

Argumentum nactus infelix, sed
necessarium, nescio an com-
mendem illud magis, an in
excusando laborem? Tot enim nostro
hoc & superiore ævo in lucem protru-
dun-

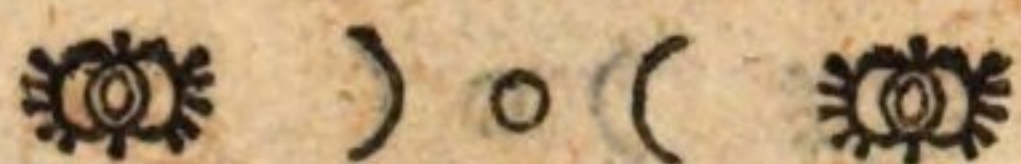

duntur compendia Historica , ut , qui id iterum tentet & actum agat , jecur pene moveat peritioribus.

Quidquid id est , mihi integrum non fuit abstinere manum , eo maxime , ut hæreticorum compendia , quibus quid potest esse vel obscœnius , vel fabulis magis refertum ? e juvenum quorundam Catholicorum manibus tandem eruantur. Ipsi enim mendacia orbi nota recoquere non cessant , & foeda quæque , incastosque amores pueris legenda objiciunt , idque pro virili agunt , ut ne possint animæ manere innocentes.

Nos ergo , ut animorum consulere-
mus integritati , quædam vel in specie turpia , vel reapse talia tuto silentio premenda duximus. Non enim est quidquam periculi , ne id agentes historiam sua multemus veritate. Si quid enim illa ad veritatem faciunt , possunt adultiores in Collegiis , aut e libris grandioribus affatim haurire , Nobis innocentia pluris fuit , quàm tur-

pis veritas , aut potius vera turpitu-
do.

Styli cultu uti libuit , quantum qui-
dem licuit. Non enim , cum scribi-
mus compendia , locus est phaleris il-
lis descriptionum , Orationum , Sen-
tentiarum. Quamquam tamen non
perpetuo me Phœbum odisse , nec om-
nes sermonis Veneres calamum meum
exosas fuisse autumem.

At præstaret hæc vernacula scripsis-
se ? Non. Edita enim sunt vel eo et-
iam consilio , ut juvenus , cui volu-
pe esset Latinam exercere , campum
habeat amplissimum. Infirrioribus ta-
men explicatione aliqua præire decet :
vix enim alias sufficient.

Difficile ais , intelligent ? si nihil un-
quam in Latina fecerint , verum. Si
vero a teneris fuerint exerciti , ac ma-
xime in eo libello , quem nuper edidi ,
Porta Latinæ Linguae dicto , nullo ne-
gocio etiam in hoc compendio profi-
cient.

Cete-

Ceterum omnia sacræ Catholicæ Romanæ Ecclesiæ iudicio ex asse subi-
ciuntur.

ELENCHUS.

Historia Sacra & Ecclesiastica.
Fol. 1.

Historia profana. f. 231.

Politice. f. 406.

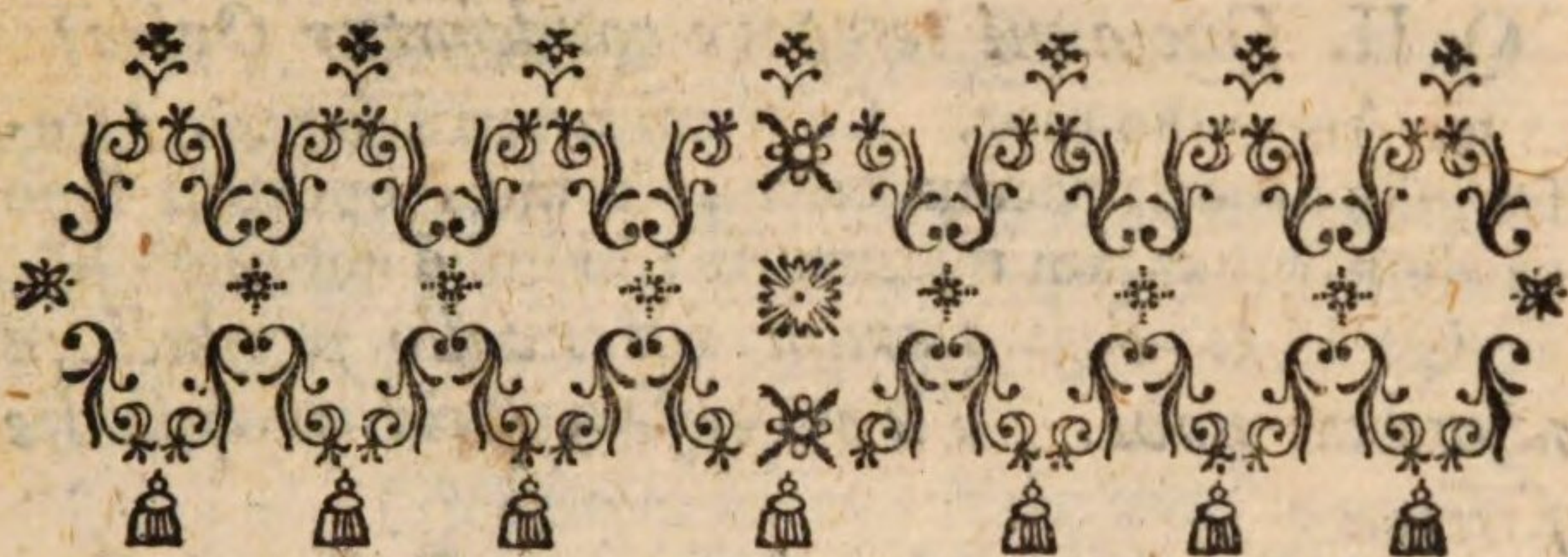
Juris Publici Compendium. f. 422.

Geographia. f. 461.

Ritus, Moresque veterum. f. 567.

Chronologia appendix Tabularum.
f. 605.

HISTORIÆ SACRÆ LIBER PRIMUS.

ENARRATIO NIMIRUM
VETERIS TESTAMENTI,

Seu

A Nascente mundo ad Nascentem mun-
di Salvatorem Messiam.

C A P U T I.

A Condito Orbe ad Diluvium.

Quæstio I. *In numerum mihi mitte annos ,
qui ab incunabulis mundi (An. Mun. 1.
Ant. Christ. 3960.) ad usque Christi natales
abierunt.*

Responsio. Plus minus quatuor sunt annorum mil-
lia. Nam Chronologis non adeo convenit, ob impe-
ditas quasdam rationes, quæ evolutionem omnem
respuant. Nos annos cogimus 3960.

A

Q. II.

Q. II. Quo anni tempore condebatur Orbis?

R. Autumno reor. Cum enim terræ frugibus vesci jussus fuerit recens creatus homo, oportuit fane easdem fruges jam maturuisse; id quod autumno fit.

Q. III. Sex dierum intervallo productum mundum novi. Tu recense, quid quoque die factum?

R. 1. Primo die cælum & terram esse Deus jussit.

2. Die altero Firmamentum: quo nomine venit, quidquid a nubibus ad extimum Cæli fornicem protenditur. Aquæ etiam divisæ, quæ hætenus toto spacio, quo nunc aër, continebantur, eæque partim super stelliferum cælum traductæ nomen nactæ sunt Cæli crySTALLINI.

3. Tertia luce aquæ terrestres ripis coercitæ; inde maria orta. Posthæc terra germinare, atque mox fruges quoque edere jussa.

4. Quarto die Sol atque Luna Firmamento inserti.

5. Quinto Pisces & Aves ex eodem elemento aquæ producti.

*6. Sexto e tellure progenitæ sunt animantes terrestres. Atque parato jam mundi isthoc hospitio unus deerat, qui his omnibus vel imperaret, vel uteretur. Itaque eodem die ex argilla Damasceni, ut creditur, agri fictus a Deo *Homo* est, & inspirata eidem anima, dictus *Adam*, atque importatus est Paradiso.*

Q. IV. Quem ais Paradisum?

R. Locus erat Orientem solem spectans, ad omne delictum factus. Qui an hætenus quoque perseveret, anceps quæstio est, ac nemini soluta, forte nec solvenda.

Q. V. Quid rerum in Paradiso Adamus?

R. Soporemersus a Deo est, eique detracta co-starum una, atque in mulieris formam traducta; quam *Evam* nuncupavit ipse Adamus.

Q. VI.

Q. VI. *Quamdiu in paradiso moras traxere hi recentes conjuges ?*

R. Incertum est. Sub vesperum tamen eos migrasse credimus ; cum DEUS *post meridiem* (Genes. cap. 3. vers. 8.) eos de perpetrato peccato conventos hoc exilio multarit.

Q. VII. *Quodnam illud peccatum ?*

R. Medium Paradisi arbor occupabat fronte augusta, ac ceterarum velut regina. *Scientiæ boni & mali* arbor dicebatur. Hac una os, manumque abstinere jussus est Adam, ni mallet morte luere gulam. Paruit ille : Sed Mulier Eva nitore invitata pomi (suadente etiam serpente, & promittente, fore, ut velut dii efficerentur, si gustarent) carpfit manu primum, dein & morfu : quin Adamum etiam ad epulum pellexit.

Q. VIII. *Quid effecit hoc prandium ?*

R. Cum essent ante innocentes, nil sinistri, infantium in morem, aut noverunt, aut senserunt. Comeso vero pomo nudos se cernentes simul ac erubescences, foliis arborum velarunt sese. At DEUS præcepti sui temeratores indignatus, exesse eos una cum serpente jussit. Angelum vero pro aditu excubare præcepit, qui eos paradisi ingressu perpetuo prohiberet.

Q. IX. *Quis ille Serpens ?*

R. Aut dæmon fuit personatus ; aut verus quidem serpens, sed a diabolo nonnisi pro instrumento habitus.

Q. X. *Cum Deus in serpentem dixit sententiam, memini eum dicere : Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum, & semen illius, & ipsa conteret caput tuum. (Gen. 3. v. 15.) Quid hoc sibi velit, dic sodes !*

R. Vaticinium est ad sacram Historiam valde pertinens. Prædixit enim, dæmonem seu serpentem semi-

ni, id est, proli mulieris, infidiaturum, eo quod ex ea aliquando nasciturus esset homo talis, qui serpentis caput contereret, id est, diaboli potestatem. Atque hic est promissus *Messias*. Idque promissum in posteros diligenter transmisit Adam, servatumque est in stirpe Hebræa, quæ propterea vera Ecclesia fuit, quia fidem in verum DEUM, huncque promissum Messiam tenuit.

Q. XI. *Septimo die quid effecit Deus?*

R. Nihil a DEO hoc die creatum; sed requievit, id est, cessavit. Atque inde dies septimus seu Sabbathum ab opere fervili vacans DEI honori præcipue consecrari præceptum est. Christiani vero nos Solis diem hoc ritu colimus, ob Domini Resurrectionem eo die factam: atque ob eandem hic dies dictus est *Dominicus dies*.

Q. XII. *Dicis de Diabolo. Estne etiam ille a Deo creatus? Et quid tandem de Angelis sentis?*

R. Diabolus & ipse paulo ante Beatorum Angelorum unus erat, quos una cum firmamento condidit Deus. Sed quomodo in miserrimam Diaboli sortem redactus fuerit, accipe. Luciferi splendido nomine vocabatur. Lucifero igitur cum per divinam sapientiam esset indicatum, fore, ut homo paulo post creandus, a peccato suo sit absolvendus, non aliter, quam ut Deus humanam susciperet conditionem. Ille injuriam sibi fieri ratus, & Angelicam conditionem a Deo sperni, contra Deum sese extulit, vocata in partes suas cæterorum Angelorum parte tertia. At Michaël Archangelus divino jussu eum cælo pepulit, æternisque ignibus addixit. *Hæc occasionem dedere antiquis Gigantum cum Diis prælia comminiscendi.*

Q. XIII. *Quinam fuere Adami & Evæ infelicium parentum nati?*

R. Primogenitus Cain, alter Abel. Cain rus exersuit; Abel greges pavit. Cum Deo aliquando litarent

am-

ambo, illeque nonnisi marcidos fructus, hic vero optima pecorum offerret, Cain Deum sibi iratum, Abeli propitium conspexit. Concepta igitur invidia ausus est fratrem morti dedere. Quin & desperans de venia, etsi Deus blande eum invitaret, meruit profugii poenam: ut nullibi valens consistere, sed per omnes terras vagatus, documento posteris esset non temerandi in fratres amoris.

Q. XIV. Nunquid alios postea liberos ex Eva suscepit Adam.

R. Imo plurimos mares æque & foemellas. Sed sacrae literae masculorum tantum nomina produnt, quæ sic habeto.

Nascitur *Seth* (A. M. 130. ant. C. 3830.) vixit annos 912.

Enos. (A. M. 235. ant. C. 3725.) vixit 905.

Cainan. (A. M. 325. ant. C. 3635.) vixit 910.

Malaleel. (A. M. 395. ant. C. 3565.) vixit 895.

Jared. (A. M. 460. ant. C. 3500.) vixit 692.

Henoch. (A. M. 622. ant. C. 3338.) vixit annos 365.

Tumque translatus est in Paradisum, ut creditur. S. Augustinus (Lib. 2. contra Pelagium) incertum esse, ubi nunc sint Henoch & Elias, neque ad fidem pertinere.

Mathusalem. (A. M. 687. ant. C. 3273.) vixit annos 969.

✠ *Adam* annorum 930. obit. (A. M. 930. ant. C. 3030.)

Lamech. (A. M. 874. ant. C. 3086.) vixit annos 777.

Noë. (A. M. 1056. ant. C. 2904.) vixit annos 950.

Sem a Noë generatur (A. M. 1558. ant. C. 2402.) cum jam ante Cham & Japhet geniti essent. Vixit annos 600.

C A P U T II.

De Diluvio.

Quæst. I. *Quid ais, cum Diluvium ais?*

R. Inundationem aquarum incredibilem, qua totus terrarum orbis sepultus fuit ob enormia carnis præcipue crimina.

Q. II. *Nemo hominum evasit?*

R. Noë cum tribus filiis, eorumque uxoribus, ac sua quoque conjuge. Homines simul octo. Hi Arcae cuidam inclusi evasere.

Q. III. *Qualis illa Arca?*

R. DEI jussu fabrefacta est a Noë uno ex omnibus viro probo. Longitudine erat 300. cubitorum: Latitudine 50. Altitudine vero cubitorum 30. Distincta intus in contignationes. Non aperta superius, sed tecta. Fenestra nonnisi una, unoque ostio instructa. Bitumine probe perlita: cætera ad modum navis composita.

Q. IV. *Tantæ molis arca pro octonis tantum hominibus?*

R. Imo pluribus ea patuisset, si cuicumque libuisset intrare. Nam centum omnino annos in condenda hac machina consumpsit Noëmus: totoque illo tempore ad poenitentiam hortatus est corruptissimæ vitæ mortales; prædicens imminentem ruinam. At cum omnes eum fannis exciperent, Deus occulta vi brutas animantes urfit, ut binæ e quovis genere, mascula una, unaque foemella ad hanc arcam properarent. Quibus receptis, & Noë sua cum familia in eam se contulit.

Q. V. *Narra mihi hujus Diluvii seriem?*

R. Noë jam in septimum diem incluso mirum in modum illuserunt omnes, tanquam fatuo. Cum ecce!
erum.

erumpens ex universis fontibus immanis aquarum vis, & emota suis e sedibus æquora omnem late tellurem occultant. (An. Mun. 1656. ante Christ. 2304.) Accessere quadraginta dierum, noctiumque perpetui atque spississimi imbres. Tantum vero crevit undarum moles, ut quindecim cubitorum altitudine summis etiam montibus incumberet. Septimo deinde mense decrescentibus sensim aquis Arca super juga montium in Armenia refedit. Post Noë aperta fenestra emisit corvum, qui cadaveribus delectatus, minime in Arcam reversus est. Deinde & columbam, quæ vestigiis ponendis locum non inveniens revisit ad Arcam. Altera vero columba, post septendium emissâ, virentem olivæ ramusculum retulit. Quo signo accepto, expectatis diebus septem aliis, Noë cum suis Arcæ valefecit, ac in novam quasi terram descendit. Illi, omnibusque benedixit DEUS, addita sponfione, nunquam deinceps diluvio mortalium genus perditum iri. Cujus promissi signum perpetuum statuit Arcum in nubibus, seu iridem, pluvia maxime tempestate sese ostentantem. *Diluvium uti res maximam sui relinquens memoriam, plurimarum gentiles inter fabularum materia fuit; quas in Mythologia videre licet.*

CAPUT III.

A Diluvio ad Abrahamum.

Q. I. *Quæ fuit a Diluvio rerum facies?*

Resp. Tum carniū esus hominibus a Deo indultus; cum ante nonnisi terræ frugibus vescerentur. Nam marinæ aquæ tellurem tamdiu falsedine sua macerantes infœcundam reddiderunt, ut hominibus pascendis sola vix suffectura esset.

R. 2. Noë vineam colere cœpit, vinique potu pro aqua usus est. *Eamque ob causam Liber Pater, seu Bacchus ethnicis creditus.*

R. 3. Multi opinantur, a diluvio primum pluvias extitisse; cum ante solis fluminibus, rivisque saturarentur prata, viretaque.

Q. II. *Quomodo hominum genus est dilatatum?*

R. Tres Noëmi Filii orbem inter se partiti sunt. *Japhet occidentales plagas, Europam nempe petiit. Cham exteriora Asiæ, ac postea Africam incoluit. Sem in interioribus Asiæ remansit.*

Q. III. *Sed qua tandem via ad Americanas terras, seu nuper repertum novum orbem delapsi sunt?*

R. Navi eo sunt appulsi, recente adhuc memoria tenentes exemplum Arcæ. Quin & animalia secum eo deportasse simile vero est sancto Augustino, *de Civ. Dei.*

Q. IV. *Quæ præcipua fuit discessus hujus causa.*

R. Cum multitudo, cui alendæ una provincia jam par non erat: tum & linguarum confusio, quam passi sunt mox, ubi *turrim* illam *Babel* excitarunt.

Q. V. *Explica mihi hoc, quod de turri, deque linguis dixisti.*

R. Ut est mortalium natura sui semper studiosa, Dei nimis quam facile oblita, hi recentes adhuc a diluvio, divini vero promissi immemores, rebus suis optime consultum fore existimabant, si ingentis molis turrem eveherent, (A. M. 1757. an. Ch. 2203.) quæ eos ab omni deinceps exundationum vi tutos præstaret. Jamque nubes ipsas feriebat ædificium: cum Deus temerariis consiliis clavum figit: idque tam nullo negotio, quam summo illorum cum dedecore. Accidit enim, ut operi intenta hominum non pauca millia, quisque, quæ

quæ ad rem suam faciebant, peterent; Coementum ille, ille lapides. Qui vero hæc petebantur, aut hæerere & stupere, aut longe alia apportare; Verbo alter alterius linguam non capere. Hoc modo cæptis desistere coacti sunt. Ideoque turrim illam Hebræi *Babel* dixere, quod nostra lingua *confusionem* sonat. *Atque hæc ipsa potuit esse occasio fabulæ de Gigantibus, qui montes montibus imponendo diis bellum facessere ausi sint.*

Q. VI. *Quot linguæ tum natæ sunt?*

R. Ajunt 70. Nam tot fere gentes secundum linguas suas emigrasse dicuntur a S. Scriptura.

Q. VII. *Quæ lingua ante obtinuit?*

R. Hebræa creditur.

Q. VIII. *Quis Religionis status?*

R. Noë quidem transtulit veri Dei ab Adamo acceptam notitiam, cultumque ad filios & nepotes. At cum in diversa abirent populi, hic quoque cultus in oblivionem abiit. Omnia paulatim occupavit Idololatria; ac de rebus, quæ tum in diluvio, tum in primo mundi ortu acciderunt, veræ primum narrationes in posteros transmissæ; deinde vero e narrationibus procusæ fabulæ eo plures, eoque deteriores; quo longius fama ferebantur. Denique cum majorum suorum desiderio & admiratione tenerentur, nimirum Noëmi, Nemrodi; vel cum regibus suis adulari certatim vellent, eorum quasdam effigies adornarunt, aut Civitates seu alias ædificiorum moles eorum nomini dicarunt, atque illos reges, quos sic colebant, deos esse aut crediderunt, aut saltem voluerunt, & hoc pacto dimiserunt *DEUM, a quo facti erant, & colebant illa, quæ ipsi fecerant,* S. Augustin. in Psalmum 84.

Q. IX. *Sed quomodo Noëmi posteros enarras?*

R. Semi filius fuit *Arphaxad.* (A.M. 1653. ant. C. 2302. natus) Vixit annos 338.

Sale. (A. M. 1693. ant. C. 2297.) vixit 433.

Heber. (A. M. 1723. ant. C. 1237.) vixit 464. Ab hoc Patriarcha nomen Hebræorum fluxit.

Phaleg. (A. M. 1757. ant. C. 1203.) vixit 239. Hic cum nasceretur anno hoc mundi 1757. linguarum confusio contigit.

Rehu. (A. M. 1787. ant. C. 2173.) vixit an. 239.

Saruch. (A. M. 1819. ant. C. 2141.) vixit 230.

Nachor. (A. M. 1848. ant. C. 2112.) vixit 148.

Thare. (A. M. 1878. ant. C. 2082.) vixit 205.

Abram (A. M. 1948. ant. C. 2012. natus) vixit 175.

CAPUT IV.

Ab Abraham ad Mosen, & egressum
populi ex Ægypto.

Q. I. *Clari nominis virum Abram nemo non novit. Tu ejus gesta persequere.*

R. I. DEO præcipiente e patria sua migravit (A. M. 2023. ant. C. 1937.) in regionem Chanaan, promisso accepto, eam suam, ac posterorum ejus futuram. Quare dicta est *terra promissionis*.

II. Loth nepotem Abrami ex fratris Sodomis degentem, occupata urbe, abduxerant hostes. Eo comperto Abram cum subditis suis eorum premens vestigia profligavit illos, Loth cum suis libertati restituit. In reditu benevole acceptus a Melchisedech, oblato pane ac vino.

Q. II. *Quis iste Melchisedech?*

R. *Ajunt Hebræi, hunc esse Sem Filium Noë* (S. Hieronym. QQ. Hebra. in Gen.) Diciturque fuisse rex in *Salem* oppido, quod dein excrevit in illam civitatem

tem *Jerusalem*. De hoc constat; Sacerdotem fuisse. Itaque figura Christi est: quod David Psalmo 109. clare asserit. *Panis ac vinum* ab eo oblato non aliud certe præsignificarunt, quam *SS. Eucharistiæ Sacrificium*.

Q. III. Nulli fuere Abræ filii?

R. Fuere. Sed duo cum primis memorandi. Prior *Ismaël* ex Agar ancilla susceptus. (A. M. 2034. ant. C. 1946.) Quo genito nomen *Abram* a DEO mutatum est in *Abraham*; ac circumcisio præcepta, quæ Baptismatis loco Judæo populo erat. Turn etiam alter filius, eidem ex Sara conjuge futurus, promissus est vaticinio a tribus viris, quos forte hospitio Abraham exceperat.

Q. IV. Qui fuere tres hi viri?

R. Angeli fuerunt viatores induti. Hi Abrahamum certiores fecere imminentis Sodomorum excidii. Deprecatus est hanc plagam Abrahamus, si saltem 50. incolarum justi forent. Negavit Deus, tot reperiri: imo Abrahamo exorare pergenti reposuit, nec vel decem in civitate dari probos.

Q. V. Quid pænæ inflictum?

R. Flammam pluit cælum, & Sodomam, Gomorham, Adamam atque Seboim civitates cum finitima regione miserando busto condidit. Ita, ut in hunc diem, putidis obsessa paludibus, poma quidem nonnulla ferat, non indecora aspectu, sed quibus intus præter fœtidos cineres nihil sit.

Q. VI. Conflagrarunt omnia?

R. Angeli illi trium virorum specie ab Abraham digressi a Lotho excepti fuerant, hi postridie eum manu tractum cum uxore, binisque filiabus extra portas eduxere, cum mandato, ne circumspicerent. Uxor porro, metu an curiositate ducta, respiciens in

salis statuam continuo est deformata. Quam post bis mille fere annos sibi adhuc visam esse confirmat *Josephus Flavius, L. I. Antiquitatum Judaicarum, cap. 19.*

Q. VII. Sed age ad Abrahamum revertamur, ejusque prolem.

R. Huic centenario, & Saræ nonagenariæ natus est *Isaac.* (A. M. 2048. ant. C. 1912.) Illum, ephebos nondum egressum, jussus a Deo sibi victimam cedere, in montem abduxit, ligna ad Sacrificium suismet humeris portantem. Jamque stricto ferro, cervici filii imminebat, cum eum ab ictu Angelus prohibet, mandatque arietem inter vepres eo loci hærentem cremare.

Q. VIII. Quid mirabili hoc facto portenditur?

R. Homo, five hominum genus perdendum erat ob peccatum. Vetuit illud Numinis clementia, ac divinum Filium hædum agere jussit, id est peccata hominis & naturam suscipere, sicque in Crucis ara eadem eluere.

Q. IX. Isaac etiam posteros mihi adnumera?

R. Rebeccam nuptialibus tædis sibi sociaverat. (A. M. 2088. ant. C. 1872.) quadragesimum jam annum agens. Hæc diu infœcunda tandem geminos enixa est *Esau & Jacob* (A. M. 2108. ant. C. 1852.) Quorum longè disparia fata extiterunt. Esau tandem primogenitus quidem, at hispidus membris, & animo acer, cum venatum exerceret e filvis aliquando redux Jacobum domi lentis pulte genialiter vespertem reperit. Invitatus ergo & fame & nidore pabuli, illud sibi mercatur, dato in pretium jure *Primogenituræ.*

Q. X. Et quodnam istud Jus?

R. Multi sane momenti. Etenim familiæ primogenitus quasi rex quidam, & judex, quin & Sacerdos id temporis erat.

Q. XI.

Q. XI. Jacobi gesta persequere?

R. Miti ingenio erat, ac matri præcipue in amore. Fuit, ut Esau venatum pergeret, Isaaco Patri allaturus obsonium. Eo comperto Mater, Jacobi sui studiosissima, mactatum hædum dapiliter coquit, atque pro Patris gula. Jacobum dein hædina pelle tectum Esavis etiam vestibus induit, Patrique, præ senio jam cæcuenti, admovet, quasi esset Esau. Isaac in voce gnati hæerere primum, deinde hispidos ejus artus manu tentare. Tum vero ratus, eum esse Esau ipsissimum, amplissima eum Benedictione auget. Porro reversus Esau immanes hac de re querelas miscet. Cujus ingenium verita mater in Mesopotamiam Jacobum dimittit, propinquos ibi suos, & peregrinas terras visum.

Q. XII. Nihilne hic mysterii latet?

R. Multum fane. Esau enim Populum Hebræum & Synagogam notat, *vetere Testamento* a Deo electam, dilectamque, ac quasi DEI primogenitam. Jacob vero *Novi Testamenti* Ecclesiam: quæ, ætate licet secunda, primas tamen præripuit Judææ genti; ac nunc quoque, illa exautorata, obtinet.

Q. XIII. Jacobi posteros in numerum mitte?

R. In Mesopotamiam lecturus sibi conjugem perrexit. In Mesopotamiam appulsus Rachelem uxorem duxit commendatissimæ formæ viraginem. E qua & Lia ejus sorore duodenos succedente tempore Liberos suscepit.

1. Ruben.

2. Simeon.

3. Levi.

4. Juda.

5. Dan.

6. Nephtali.

7. Gad.

8. Afer.

9. Issachar.

10. Zabulon.

11. Joseph.

12. Benjamin.

Hi *duodecim* fuerunt principes atque parentes gentis Judææ, in totidem *tribus* divisæ.

Q. XIV. *Unde dicti* Judæi?

R. A Juda, cujus *tribus* deinceps præcipua evasit, regibus totius populi ex ea delectis.

Q. XV. *Sed memini illos etiam* Israëlitas *dici*. *Sodes unde?*

R. Jacobo e Mesopotamia revertenti sub noctem repente vir quidam ignotus latus texit, imo ad luctum provocavit, diuque luctatus tandem tacto femoris nervo claudum Jacobum effecit. Tum eum vir ille (Angelus revera erat) *Israël* dici voluit, quod nobis est: *Videns Deum*. Idque nominis deinceps Jacobo hæsit, in posteros etiam propagatum.

Q. XVI. *Hebræi autem cur dicti?*

R. Ab *Heber* Noëmi nepote, quem videsis supra cap. 3. Q. 9.

Q. XVII. *At nonne celeberrimus filiorum Jacob fuit* Joseph?

R. Fuit. Hic albæ gallinæ filius erat patri. Reliqui ergo fratres, invidia aliquamdiu animo pressa, tandem ad pascua forte tendentem inito consilio vinciunt, Madianitisque institoribus viginti argenteis produnt (A. M. 2216. ant. C. 1744.) tunicam hædi mactati sanguine madidam patri ferunt, a feris confectum juvenem mentientes.

Q. XVIII. *Quonam delatus* Joseph?

R. In Ægypto venditus cuidam Putiphari militum Magistro. Hic agens in heri animum penetravit, remque familiarem curare jussus est. At hera vetitis in eum amoribus capta per mariti absentiam ad stuprum hominem invitat. Quod ille detestatus fugit, relicto pallio. Lena se spretam indignata, eum apud herum infimulat ejus criminis, quod ipsa tentaverat; testem exhi-

exhibens pallium. Nec mora carceri mancipatur Joseph. Ibi pincernæ, nescio qua de causâ eundem in locum detruso, pristinam regis gratiam ex somnio vaticinatus est. Accidit deinde, ut regi per somnum offerrentur septem boves optimæ, quas mox aliæ macie squalientes devorarunt: septem item spicæ tritico graves, a septem aliis tenuibus attritæ, absumptæque. Nemine ænigma evolvente, Joseph rem tetigit, septem bobus, spicisque pinguibus septem futuros annos frugibus uberes, contra septem macris septem itidem annos steriles portendi interpretatus. Rex admiratione juvenis tactus, eum in regno a se secundum esse iussit, omnemque Ægyptum ab ejus ore ac nutu pendere. (A. M. 2229. ant. C. 1731.)

Q. XIX. Nunquamne deinceps in Patris, fratrumque notitiam venit Joseph?

R. Ille septem annorum fruges caute recondidit. Septem reliquis annis fame pressi plerique accolarum ad Josephum confluxerunt fami suæ consulturi. Alios inter advolarunt decem Josephi fratres, annonam sibi emptum. At ille dissimulato affectu pro exploratoribus eos teneri iussit. Solum vero Simeonem custodiæ mandans cæteros cum frumento (pecunia clam in singulorum faccis reposita) pergere iussit, hac lege, ut & natu minimum secum reducerent. Reducunt. At Joseph Prorex laute rursus habitos omnes dimittit. Vix uno ab urbe lapide agebant, cum adest satelles citato equo, scyphum, quem clepsissent, argenteum expostulans. Negare illi, ac pernegare, dum in ore sacci, qui Benjamin erat, crater ipse reperitur. Hic enim vero deprehenso revertuntur, Proregis iræ se permissurilis demum aliquamdiu in ancipiti habitis, Joseph personam posuit, celando affectui jam impar.

Q. XX. Quo solatio eos affecit?

R. Iussit Patrem, omnemque familiam in Ægyptum

ptum tendere. Benigne a Pharaone suscepti sunt, optimaque terrarum iisdem indulta.

Q. XXI. *Jacobi deinde mors nihil memorandum attulit?*

R. I. Jacob extremo vitæ articulo proximus singulis filiorum fatidicam benedictionem impertiit. Judam porro hoc vaticinio compellavit; *Non auferetur sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* Genes. 49. v. 10. Quo prædictum fuit, tum demum Messiam promissam in propinquo fore, cum reges e stirpe ac tribu Judæ deficerent: id quod evenit Herode Iudæo regnum occupante.

R. II. Tunc etiam Jacob ambos Josephi filios Manasse & Ephraim adoptavit, & voluit ab iisdem, eorumque posteritate duas tribus constitui.

Q. XXII. *Ergo tredecim sunt tribus?* 1. Ruben. 2. Simeon. 3. Levi. 4. Juda. 5. Dan. 6. Nephtali. 7. Gad. 8. Aser. 9. Issachar. 10. Zabulon. 11. Manasses. 12. Ephraim. 13. Benjamin.

R. Tribus Levi partem hæreditatis & regionem propriam nullam accepit, sed civitates hinc inde dispersas cum decimis, victimis, & oblationibus. Atque hinc in sorte tribuum vulgo non numeratur.

Q. XXIII. *Nibil aliud, quod sacræ Historiæ sit, id temporis accidit?*

R. Job maximi nominis vir, patientiæ exemplum. Hic nepos Hus, qui filius fuit Nachor fratris Abrahæ, dum providentia divina rerum momenta temperante ingentibus cladibus ad incitas esset redactus, & nudus in sterquilinio degere cogeretur, omnibus his malis æquo animo defunctus aliud non reposuit: nisi, *Dominus de-*

dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. Job. i. v. 21. Non dixit Dominus dedit; diabolus abstulit; sed: Dominus dedit, Dominus abstulit. S. Augustin. in Psal. 77. Ejus Historiam, quæ sacris libris continetur, texuisse creditur Moses, stylo sane præ omnibus Scriptoribus augusto, & ad miraculum exquisito.

CAPUT V.

A Mose & Exodo usque ad Josue, & Judices.

Quæst. I. Quæ fuere populi Israëlitici fata a morte Josepl?

R. Pharaones succedentes (Nota, Ægyptiis tum omnes suos reges dictos fuisse Pharaones) Populum istum exosi omnem moverunt lapidem, ut eum e medio tollerent. Jussi itaque sunt omnes partus masculi Nilo mergi. At obstetricum pietas multos subduxit exitio; interque eos pusio quidam tres natus menses, juncino innexus corbi Nilo impositus est; a longe eum prosequente sorore (A. M. 2373. Ant. Chr. 1587.) Hunc conspicata, litus forte obambulans Pharaonis filia Thermut, in tuto reponi, quin regio gynæceo inferri nutriendum mandavit.

Q. II. Quis hic puer & nomine & vita?

R. Moses dictus est, id est de aqua sumtus. Adhuc dum in teneris regium diadema sibi forte impositum indignatus terræ afflixit. Omnibus quidem disciplinis imbutus, contracta tamen invidia, ab aula exulare apud Madianitas coactus fuit.

Q. III.

Q. III. Quæ ejus ibi negotia ?

R. Agnos pavit. Quadam die in monte Horeb rubum ardentem, nihil tamen labis ab incendio trahentem conspexit. Accedens, ut propius arbitraretur arcanum, a Deo in mandatis tulit, Pharaonem accederet, ac Israëliti populi libertatem flagitaret. Diffusus sibi Moses, ac linguæ caussatus balbutiem portento animatus est. Scipionem enim suum in terram mittere jussus est, eundemque in colubrum repente commutatum acceptum cauda pristinae formæ restituere.

Q. IV. Quid effecit Moses ?

R. Surdas Pharaonis aures pulsavit; Donec nescius ludi Deus ingentibus plagis omnia contrivit. Denæ maxime numeratæ sunt.

1. Flumina, fontesque in sanguinem merum converfi.
2. Ranæ omnia fædantes.
3. Cyniphes seu muscæ caninae exfugentes corpora.
4. Muscarum omne genus Ægyptum obsidens.
5. Pestis.
6. Ulcera, quæ omnes Ægyptios a summo vertice ad calcem occuparunt.
7. Grando omnia occidens.
8. Locustarum immanis exercitus.
9. Tenebræ tantæ spissitudinis, ut palpando essent.
10. Mors omnium primogenitorum tam ex hominibus, quam e jumentis.

Q. V. Israëlita ab his plagis immunes ?

R. Prorsus. Quin suprema nocte, quæ primogenitos Ægyptiorum abstulit, mysticam coenam omnes epulati sunt. (A. M. 2453. ant. C. 1507.)

Q. VI. Quodnam hoc epulum ?

R. Agnus nempe Paschalis. Quo vesci oportebat affato. Panis, quem addere licebat, toto septendio non nisi Azymus esse potuit, id est, absque fermento pistus.

Q. VII.

Q. VII. *Explica mysterium hujus agni?*

R. Divinatione non eget. Agnus indicabatur illo fine macula, Christus in Cruce occisus, ut nos educessemur de Ægypto, seu peccato, ac servitute Pharaonis, id est diaboli.

Q. VIII. *Quare Pascha dictum? Et quid est Exodus?*

R. Pascha idem est, ac *Transitus*; quod nempe mors primogenitorum Ægyptios flagellans Israëuitarum domos tranfierit.

2. Exodus idem est, atque *Egressus*; quod eo die egressi sint ex Ægypto.

Q. IX. *Quis fuit ille egressus, aut qua re memorandus?*

R. 1. Ducem itineris præbuit columna in aëre diu nubila; noctu candens & ignea.

2. Mare rubrum virga illa Moſis tactum cessit, siccam populo viam sternens.

3. Quadraginta omnino annis, quibus per solitudines vagati sunt, nullius calceus aut vestis corrupta est, cumque pueris crevit ipse amictus.

Q. X. *At Pharaon impune eos abire passus est?*

R. Contractis omnibus copiis fugientium tergis imminuit. Donec eorum premens vestigia etiam mare rubrum subire ausus sit; haustus tamen ab illo cum universo exercitu.

Q. XI. *Quot fuere Israëuitarum?*

R. 600000. id est sexcenta millia lectæ tantummodo pubis, & ferendis armis idoneæ: nam senes, mulierculæ, pueri atque servi in hunc numerum non venerunt.

Q. XII. *Quid toto illo itinere accidit?*

R. 1. Manna roris in modum, quot diebus cælum depluit,

depluit, hujus indolis, ut, quem quisque optaret, saporem indueret.

2. Populus, Mose in Monte Sinai jejunante, vitulum adorat ex auro conflatum. Quare 23000. a Levitis Mosi jussu trucidantur.

3. Promicantibus a fronte radiis Moses de monte redux Decalogi lapideas tabulas Dei digito exaratas refert.

4. Arca foederis fabricatur, duos cubitos ac semissem longitudinis, unum cum dimidio latitudinis, totidemque altitudinis habens. Vestita undique auro; instrataque effigie duorum Cherubim alatorum, seu Angelorum mutuo sese aspectantium.

Q. XIII. Quid hac arca asservatum?

R. 1. Tabulae Decalogi.

2. Mensura quaedam de illo Manna.

3. Virgo Aaron Amygdalina, quae eodem tempore flores & fructus subito dederat, in signum, Aaronem non alium a Deo in Sacerdotium electum fuisse.

4. Liber Deuteronomii a Mose scriptus.

Q. XIV. Perge cetera in deserto patrata edicere?

R. 5. Aaron Sacerdos consecratus. Filii porro ejus Nadab & Abiu consecratione insuper habita arripientes sibi acerram, & adolere Deo incensum ausi, igne erumpente exusti sunt.

6. Sacerdotibus & Levitis Decimae ac primitiae omnium frugum atque foetuum, oblationes etiam, & victimae adjudicatae. Aliae insuper leges latae.

8. Populus carnes efuriens impetrat, coturnicibus sponte se offerentibus. At male cessit esca; ingenti multitudine hinc interemta.

8. Murmuranti populo haec a Deo poena decernitur, ut nullus eorum omnium, qui ab Aegypto egressi fuere, terram promissam attingeret, Josue & Caleb exceptis. Sed soli, qui post egressum in ipso deserto nati fuissent.

9. Core,

9. Core, Dathan, & Abiron seditionem in Mosen & Aaron moventes dehiscence ipsis terra vivi hauriuntur cum omnibus, qui eorum partibus stabant. Aliis insuper 14700. incendio absumptis.

10. Murmurantem ac pessimi ingenii populum igniti serpentes depasti sunt; donec Moses, jubente DEO serpentem æneum e cruce sublimem palam ostenderet, saluti futurum iis, qui eum aspicerent. Quæ, sole clarior est figura sanctæ Crucis, Christi-que in ea ad nostram salutem suspensi. *Joan. 3.v. 14.*

11. Balaam quidam Ariolus, a Balac rege Moabitum evocatus ad maledicendum Israëlitis, distinetur ab Angelo iter obsidente. Et mirum! asina, qua vehebatur, vocem edens humanam de sessore queritur. Balaam tamen populo ex condicto maledicturus, Deo linguam temperante, in benedictiones erumpit vel invitatus. Quin & *Stellam* ex Jacob seu Israëlitica gente orituram vaticinatur. Dum interea Balac rex ira & invidia rumperetur.

Q. XV. Quis tandem exitus diuturni itineris? Et quo fine Moses desiit?

R. Exitus itineris fuit ingressus in terram promissam Abrahæ; seu in regionem Chanaan. Id quod sequente capite te docebo. Moses vero centum ac viginti natus annos, suffecto sibi in populi Ducem Josue, ac scripto Deuteronomii libro fatis concessit. (A. M. 2493. ant. C. 1467..)

Q. XVI. Nihil aliud scripsit Moses?

R. Imo jam ante memini Jobi Historiam ab eo esse compositam. Insuper Historiam mundi totius a primis incunabulis ad suam ætatem delineavit sequentibus sacris libris, *Genesis, Exodi, Levitici, Numerorum*, ac demum *Deuteronomii*; Quos una *Pentateuchum* dicimus.

Q. XVII.

Q. XVII. *Si fas est mihi, rogabo, unde hauserit Moses banc rerum ab orbe condito, tam remotam notitiam?*

R. Minime id mirabere, si consideraveris Mosen non adeo fuisse remotum ab ætate seu tempore primorum in terra mortalium. Nam *Adam* vixit usque ad annum mundi 930. Is Nepoti suo *Lamech*, qui natus anno mundi 874. tunc, cum *Adam* obiret, annum ætatis quinquagesimum sextum agebat, huic inquam *Lamecho* *Adam* omnia narravit. *Lamech* porro Noëmo filio suo. *Noë* vixit adhuc anno mundi 2006. id est quinquaginta sex annis post natum *Abrahamum*, ita ut *Abraham* omnem historiam ab ipso Noëmo potuerit discere. *Abraham* tradidit *Isaaco*, imo etiam *Jacobo*: siquidem *Jacob* quindecim jam erat annorum, cum *Abraham* moreretur Anno mundi 2123. *Jacob* tradidit filio suo *Levi*, *Levi* tradidit filio item suo *Caath*, *Caath* *Amramo*: atque hujus *Amrami* filius fuit *Moses*; qui certe a *Josephi* *Ægyptii* morte non distabat nisi sexaginta quatuor tantum annis: ut adeo nihil mirum sit talem notitiam ad Mosen pervenisse. Præterquam quod *Divino* etiam *Spiritu* ad talem Historiam scribendam fuerit excitatus.

CAPUT VI.

A Josue ad David regem.

Q. I. *Josuen* mox dixisti ad clavum rei publicæ *Hebrææ* admotum esse a *Mose*. Nunc quid fastis dignum gesserit fac sciam?

R. *Jordanem* miraculo divisum, & exsiccatum cum omni populo trajecit, atque in *Chananæa* regione pedem fixit, (A.M. 2493. ant. C. 1467.) Eo tempore

pore Manna evanuit, cæperuntque Israëlitæ frugibus illius terræ vesci.

2. Jerichuntem civitatem delevit, muris ejus sponte ruentibus, cum septies circum eam deportaretur Arca.

3. Collatis cum hoste signis Victor Josue diem cædibus defuturam videns, solæ ac lunæ ut starent, imperavit. Paruere ambo, ac unius plane diei moram in sua quisque statione hæsit. Regionem vero omnem armis subactam in duodecim tribus sorte divisit; ac in pace obiit.

Q. II. Cæteros enumera Duces?

R. *Secundus* fuit Othoniel. (A.M. 2507. ant. C. 1453.) præfuit annis 40.

Tertius Aod, (A.M. 2547. ant. C. 1413.) per 80. annos.

Quarto loco Debbora Prophetes foemina (A. M. 2627. ant. C. 1333.) cujus auspiciis Jabin rex Chanæus Azoritarum devictus est, & Sisera Belli Strategus, cum ex fuga in ædiculam Jahelis mulieris, quæ lacte propinato eum refecerat, divertens somno mergeretur, clavo a Jahele per tempora adacto periit. Judicium exercuit annis 40.

Quintus Gedeon (A. M. 2667. ant. C. 1293.) Cum primum a Deo designaretur dux, diffidens sibi signum agnino in vellere duplex petiit & accepit. Primo enim vellus extentum solum rore inebriatum est, tellure circum arente: dein reliquis madidis vellus solum intactum relinquebatur. Sedit pro tribunali annis 40. Interregnum 9. annorum.

Sextus Ordine Abimelech cæsis Gedeonis septuaginta filiis Tyrannide occupavit tribunal. (A.M. 2716. ant. C. 1244.) Theben oppidum corona cingens jactu lapidis molaris a muliere periit elisa cervice.

Septimus Thola (A. M. 2718. ant. C. 1241.) an. 23.

C

Octa-

Octavus Jair (A.M. 3742. ant. C. 1218.) annis 22.

Nonus Jephthe (A.M. 2764. ant. C. 1196.) annis 6.
Hic ancipiti praelio votum nuncupavit, quidquid sibi victricia signa domum referenti primum occurreret, Deo immolandi. Occurrit filia cum Virginum choro patrem cum plausu exceptura: quam ille dejecta cer-vice victimam fecit.

Decimus Abesan (A.M. 2770. ant. C. 1190.) annis.

Undecimus Ahialon (A.M. 2777. ant. C. 1183.) annis 10.

Duodecimus Abdon, five Labdon (A.M. 2787. ant. C. 1173.) annis 8.

Decimus tertius Heli Summus Pontifex, (A.M. 2795. ant. C. 1165.) cum quo imperium commune aliquamdiu tenuit Samson.

Q. III. Samsonis gesta compendio recense?

R. 1. Leonem elisis faucibus inermis discerpsit.

2. Injuria a Philistæis hostibus affectus trecentas vulpes cepit, easque binas a caudis colligatas cum faucibus in segetes hostium egit, omnesque exussit.

3. Mille hostium non nisi maxilla a fini armatus stravit.

4. Ut est secreti prodigus vesanus amor, meretrici succubuit Samson, qui hostibus omnibus superior fuerat. Hæc lenociniis ab eo extorsit, quod tandem esset tanti roboris summum momentum: id cum in crinibus situm esse prodidisset atque in lupæ finem demerso capite obdormisceret, ligatus a Philistæis, orbatus oculis, molam agere jussus, diuque ludibrio palam habitus est. Demum productus in scenam 3000. Philistæorum neci dedit. Etenim propylæo nobilium turba in cachinnos effusa incumbibat: Samson succrescente paulatim coma pristino restitutus robori columnas ambas, quibus unis tota moles nitebatur, comprimit, ac secum omnes ruinis illis condit. *Herculis labores plurimam partem ex hac historia traxere poëtae.*

Q. IV.

Q. IV. Jam & de Heli, si quid babes, narra?

R. Hic filios graviter delinquentes mitius castigans, poenas dedit, ambobus orbatus, adverso contra Philistæos prælio: quo eodem & Arcam suo jussu in castra ductam hostis cepit. Quo ille nuncio accepto, supinus e sella corruens repente extinctus est.

Q. V. Reliquos Hebræorum Judices da?

R. *Samuel* unus superest (A. M. 2835. ant. C. 1125.) Hic vaticiniis ac prudentia clarus populo in vigesimum secundum annum jura temperavit. At cum rerum summam in filios divideret, hique populo graves essent, is regem petiit, more aliarum gentium.

Q. VI. Quem porro regem nacti sunt?

R. *Saul* e tribu Benjamin insigni specie virum, totoque vertice ac humeris reliquæ turbæ eminentem. (A. M. 2857. ant. C. 1103.) Hic olei unctione inauguratus a Samuele in Philistæos primum, dein & in Amalecitas movit. At mox spretus a Deo est duplici de causa. 1. Quod deletis hoste victimas fecit præter mandatum Prophetæ. 2. Quod profligatis Amalecitis opima spoliis reservaverit; cum jussus a Deo fuerit interuisione omnia delere. Abhinc in deterius illius res abire, ipseque malo genio agitari cæpit. Davidem a Deo sibi subiectum calide diu exagitavit. Demum sinistro adversus Philistæos prælio faucibus necem sibi ipse conscivit.

CAPUT VII.

A David ad Divisionem regni Israëlitici.

Quæst. I. *Quibus auspiciis David ad solium accessit?*

R. Isai, seu Jesse natus patre, viro Bethlemita e tribu Juda, Pastoritiam vitam agebat, manu promptus adeo, ut & ursum & leonem greges invadentem conficeret. Hic a Samuele Propheta Rex unctus est. (A. M. 2897. ant. C. 1063.) sed sceptrum non capeffivit, nisi ab obitu Saulis.

Q. II. *Quæ inter hæc gessit?*

R. 1. Saulem malo genio tortum pulsu citharæ compescuit.

2. Pastor adhuc ad castra delatus Goliathem stravit gigantem Israëlitas quosvis ad singulare certamen fastuose provocantem. Huic funda David frontem perfregit. Ejus caput & acinacem triumpho reportanti David turba accinuit: *Percussit Saul mille, & David decem millia.* Qua voce actus in invidiam Saul perpetuas in Davidem iras coxit. Sed David etsi non semel ejus etiam vitam in potestate haberet, dimisit tamen salvum, regiam in eo Prophetæ unctionem suspiciens.

Q. III. *Saule peremto quæ se David habuit?*

R. 1. Amare ejus sortem deflevit. Ceterum regnum auspicatus est, tribu Juda eum regem salutante: nam ceteræ tribus Isbosetho Saulis filio sacramentum dixere, donec is a tribunis suis met obtruncaretur.

2. Jerusalem civitatem, & arcem ejus Sion hætenus a Jebusæis, quæ Chananæorum reliquiæ erant, occupatam sibi vendicat, ibique regiam figit.

3. Ma-

3. Manes tamen & ipse suos passus est, vitio semel, ut sunt homines, obnoxius. Etenim Bethsabeam suo in horto lavantem forte e solario regiae conspexerat, cujus captus forma, eam adulterio vitiat. Uriam porro mulieris conjugem cum litteris mittit ad Joabum, quem bello in Amonitas decreto præfecerat, jubetque hominem in fronte aciei collocatum certæ neci exponi. Ob duplicatum hoc piaculum cædis & adulterii acriter in eum invecus est Nathan Propheta. David vero animum ingens pœnitudo subiit, qua Deo iterum esse corde meruit.

4. Absolon filius David mortalium formosissimus, populi favore abusus coacto milite Patrem ac regnum petebat. Eoque jam deventum erat, ut David civitatem mutare cogeretur; cum Joab Strategus directæ acie profligat Absalonis militem. Ipse vero parricida Absalon per fugæ impetum passis crinibus (eas prolixissimas alebat) quercus ramo implicitus pependit, donec a Joab superveniente tribus lanceis confixus pœnas dederit.

5. Alias David insuper habito Numinis interdicto, populi universi numerum iniri jussit. Correptus, atque e tribus plagis peste, fame ac bello alteram eligere jussus a Gad Propheta, elegit pestem, *melius sibi ratus incidere in manus Dei (multæ enim misericordiæ ejus sunt) quam in manus hominum.* 2. Reg. 24. Nec diu post fatis sanctissima morte concessit.

Q. IV. Quis eum in regno excepit?

R. Salomon filius (A. M. 2937. ant. C. 1023.) post hominum memoriam sapientissimus rex, idemque ditissimus. Quippe per fomnum ei oblatum Numen quidvis petendi copiam fecit. Petiit sapientiam: eamque obtentam mox memorando indicio prodidit.

Q. V. Quod illud indicium?

R. Rege pro tribunali sedente mulieres duæ una enectam, altera vivam prolem attulerat, deque ea efflictim altercabantur. Rex consilium in arena capit, infantemque vivum ense distinguere in speciem mandat. Eam sententiam laudat mulierum altera, altera hæc inter pene exanimata. Hic posterioris affectus argumento fuit Salomoni materni animi, huicque infantem vivum addixit.

Q. VI. Opibus etiam abundantem ajebas Salomonem: ergo ejus mihi splendorem ob oculos pone.

R. 1. Regiam sibi struxit ex auro, cedroque fere totam. Solium eburneum exquisitissimi operis, auroque sincerissimo vestitum sex gradibus elevatum conspiciebatur: quos duodecim arte facti leones hinc inde obsidebant. Tantamque passim auri copiam videre erat, ut argenti vix ratio haberetur.

2. Præter vectigalia & exterarum gentium tributa, classis Salomonis ad Insulas Ophir quotannis pergens auri talenta 666. ærario intulit.

3. Regia tanto ministrorum numero referta, ut in diurnam annonam triginta cori similæ & sexaginta cori farinæ, decem quoque boves pingues, ac decem alii pascuales, centumque arietes mactarentur; præter cervorum, caprearum, aviumque copiam. Equorum curulium quadraginta millia alebat, militarium vero nonnisi millia duodecim, ut nempe pacis tempore. Hac pompa cum circumflueret rex, divino etiam aliquo opere divitias suas exponere in animum induxit.

Q. VII. Quod illud divinum opus?

R. Templum omnibus retro seculis memorandum: (A. M. 2941. ant. C. 1019.) cujus seriem sic accipe.

1. Operariorum, qui ligna cædebant, *triginta mil-
lia*

lia numerabantur. Eorum, qui onera portabant, septuaginta millia. Latomorum millia octoginta. Quibus omnibus præfecti erant officialium tria millia, atque trecenti.

2. Excitabatur lapide quadro, perpolito, 15. cubitorum longitudinem sæpe excedente: idque absque cæmento.

3. Interius cedro primum ac supra etiam auro tecta omnia. In supellectili templi Josephus Flavius numerat Phialarum aurearum decem millia, paterarum ejusdem æris octoginta millia, thuribulorum viginti millia: nam argentea vasa duplici semper numero aderant.

Templum porro medium pretioso *velo* distinctum erat: pars interior seu adytum dictum est *Sancta Sanctorum*, quo nemini, nisi Summo Sacerdoti quotannis ingredi fas: pars extima populo cedebat. Id porro *velum* est illud, quod scissum in partes abiit, cum in Cruce animam Christus ageret.

4. Structura ejusmodi erat. Longitudo 60. cubitos æquabat; latitudo 20. Altitudo 60. impositumque est aliud ædificium convexum seu testudo (Cupl dicunt nostri) sexaginta itidem cubitorum. Exteriori templi faciei per circuitum adhærebant plurimæ ædiculæ in morem tabernaculorum ad summum usque porrectæ, ita ut turris amplissimæ speciem præberet tota moles. Ceterum triplici amplissimo ambitu seu palatiorum ordine per gyrum stipatum erat. Non præbuerat mons Sion tantam aream: quare ingentes aliquot valles exæquandæ erant, operosissimisque structuris firmandæ, ut & areæ præbendæ, & gestandæ ædificii moli sufficerent.

5. Dedicatum illud templum a Salomone, mactatis integro octiduo boum viginti millibus. Ovium vero millibus centum & viginti. Vetitumque Judæis

templum alibi excitare, aut alibi gentium Sacrificium libare.

Q. VIII. *Quis fuit exitus tanti nominis, inquam, Salomonis?*

R. Sapientiam regis corruptit vesanus mulierum amor, quo in transversum actus foedissimis idolis poplitem curvavit. Obiit dein (A. M. 2977. ant. C. 983.) cum 40. annis regno moderatus esset: dubium relinquens posteris, num ad meliorem frugem umquam redierit? Scripsit e sacris Libris sequentes, Proverbiorum, Ecclesiastis, Canticorum, & Sapientiae etiam, ut multis creditur: cum aliis videatur a Philone Judæo esse scriptus.

Q. IX. *Quomodo aut qua de causa divisum est ejus regnum?*

R. Primum in poenam idololatriæ Salomonis, & populi. Deinde stultitia ejus filii Roboami. Hic enim ab obitu Patris juvenibus consiliariis incaute usus, immania tributa imperavit populo, nec quicquam eum dehortantibus senioribus. Commotæ itaque decem tribus defectionem a Roboamo faciunt, in leges Jeroboami, privati ante hominis, jurant: cum interim Tribus Juda & Benjamin in potestate ac fide Roboami manerent, unde biceps regnum Hebræorum exitit, istud *Judæ*, alterum *Israëlis* dictum.

CAPUT VIII.

De regno ac regibus Israël a Jeroboamo usque ad captivitatem, & hujus regni exequias.

Q. I. *Reges Israël ordine recense?*

R. Primus. Jeroboam (A. M. 2977. ant. C. 983.)
Hic

Hic æmulus Roboami duos vitulos aureos adorandos proposuit, ut populum suum ab Hierosolymitano templo abstineret, regnat 22. ann.

Secundus. Nadab filius (A. M. 2999. ant. C. 961.) annis 2.

Tertius. Baasa. (A. M. 3001. ant. C. 959.) regn. an. 24.

Quartus. Ela (A. M. 3025. ant. C. 935.) regnat an. 2.

Quintus. Zambri, (A. M. 3027. ant. C. 933.) septem tantum diebus solio abusus est. Obsessus enim ab Amri Domum regiam una secum ipse exussit.

Sextus. Amri (*An. eod.*) Samariam civitatem condidit. Idololatria, regnavit an. 12.

Septimus. Achab filius (A. M. 3039.) Ejus uxor Jezabel filia regis Sidoniorum, monstrum muliebris nequitiae. Baal idolum populo proposuit, templo & ara in civitate Samaria extructa. Hac ætate celebre est nomen Eliæ Prophetarum facile principis: cui multum cum impio Achab negotii intercessit. Regnat ann. 22.

Q. II. *Quæso Eliæ res præclare gestas in digitos mihi mitte?*

R. I. Cælum velut in potestate habuit, prohibens pluvias quanto tempore vellet, easdemque denuo proliciens.

2. A Muliere vidua Sareptana exceptus hospitio, ejus canistro, ac olei lecytho benedixit, ut numquam deinceps defecerint. Ejus etiam filium vitæ reddidit, quem nonnulli credunt Jonam extitisse postea Prophetam.

3. Convocatis 450 Baalis Sacrificulis imperat, toto inspectante populo, ipsoque rege, ut aram suo deastro excitent, victimis lignisque instructam: se idem facturum Numini æterno. Hac lege, ut cujus victimæ sponte arfissent, is DEUS verus ab omnibus haberetur. Annuunt illi, & ara instructa a primo mane ad meridiem idolum suum in vota

vocant cultris se proscindentes, pro more illius gentis poparum. Incaſſum tentatis omnibus, inſigniter eos riſui habet Elias, altius ut inclament, acerbè hortatur; nam Deum eorum forte in itinere aut diverſorio occupatum, aut meſum ſomno eſſe! Ipſe vero aræ ſuæ atque victimis aquam largiſſimam tertia vice affundi jubet, ne quis eſſet ſuſpicioni locus, ac ſi fraude rem ageret. Dein vix tribus verbis Deum vocaverat, cum ecce ignis ex alto promicans victimas una & aram, utut probe unda pertinctas ſpecioſe abſumit. Populo in clamorem effuſo Propheta Popas illos ad unum omnes neci dedi jubet.

4. Denique igneo curru per aëra abreptus, translatus in Paradifum creditur: Eliſæo vero diſcipulo, dum raperetur, pallium reliquit, cum pari, imo duplici prophetiæ ſpiritu.

Q. III. Regum Iſraël ſeriem pertexe?

R. *Oſtavus.* Ochozias Achab filius. (A.M. 3061. ant. C. 899.) Idololatra. Regn. an. 2.

Nonus. Joram, frater Ochoziæ. (A. M. 3063. ant. C. 897.) Sub hoc Eliſæi virtus ac fama increbuit. Reg. 12. an.

Q. IV. Eliſæi hiftoriam compendio accipere geſtio?

R. 1. In duos & quadraginta pueros, ejus calvitiei illudentes, binos urſus evocavit, a quibus diſcerpti ſunt.

2. Naaman Syriæ Satrapa lepra laborans, medicinam morbo quærens, ab Eliſæo juffus eſt ſepties in Jordane lavari. Lavit, ac redditus eſt ſanitati. Tum muneribus Prophetam auctum ibat: ſed quæ ille detrectavit. Giezi tamen famulus clam Hero nonnihil munerum exigens lepra cum tota ſua poſteritate punitus eſt, quod miraculum quaſi vendidiſſe videretur. Id ſcelus hodie Simoniam dicunt.

3. Sa-

3. Samariæ a Syris oppugnatae annona defecit adeo, ut caput asini veniret 80. argenteis, & quadrans cadi stercoreis columbarum (quo pro sale utebantur) argenteis quinque. Quid quod matres suas ipsarum proles improba gula coctas alvo condiderint? Elisæus tamen prædixit, postridie abunde alimentorum fore. Id quod evenit: nam hostis panico timore correptus obsidionem sponte solvit, castraque cum omni com-
meatu diripienda reliquit.

Q. V. *Fam qui reges Foramum exceperint, prosequere?*

R. *Decimus.* Jehu (A. M. 3075. ant. C. 735.) Regnav. 28. an.

Undecimus. Joachaz (A. M. 3103. ant. C. 857.) Regn. 17. an.

Duodecimus. Joas (A. M. 3120. ant. C. 840.) Tum mortuus est Elisæus. Cujus sepulchro deinceps cum forte occisum a se hominem latrones ab exploratoribus occupati intulissent, ille tactis Prophetæ ossibus vitæ redditus est. Regn. an. 16.

Decimus tertius. Jerobeam II. (A. M. 3136. ant. C. 824.) Reg. 41. annis. A cujus obitu undecim fere annorum interregnum extitit. Ejus etiam ætate Jonas Propheta miris innotuit.

Q. VI. *Quibus ain' miris?*

R. Ninive tum erat Assyriorum Monarcharum regia, cujus insanam peccandi libidinem castigaturus Deus hunc Prophetam mittit, qui præsens ei exitium minitetur. Jonas ad Ninivitas, ut gentiles, pergere. Judæus ipse metuens aliorum navi fugit. Suborta vero decumana procella, suspicati nautæ, esse quempiam in navi hujus calamitatis autorem, ex condicto inter se sortes mittunt: Sorte itaque proditus Jonas fluctibus objectus est: quem tamen Balæna ingenti fauce exceptum vivum haufit. Triduo hoc bolo satur piscis demum concepta nausea stomachum movit,
Jonam-

Jonamque in litus evomuit. Ille in Niniven penetrans civibus succlamavit: *adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.* Quo clamore ad regem delato indictum jejunium est, & numen prece placatum.

Q. VII. *Quomodo illud interregnum Israël solutum est? & qui secuti reges?*

R. *Decimus quartus.* Zacharias Jeroboami nihili filius regno potitus est, (A. M. 3188. ant. C. 772.)

Decimus quintus. Sellum.

Decimus sextus. Manahen (An. eod.) regn. an. 10.

Decimus septimus. Phacee. (A. M. 3201. ant. C. 759.)

Theglathphalassar rex Assyriæ tribum Nephtali captivam abduxit. Regn. 29. an. Sub eo Abdias Propheeta vixit.

Decimus nonus. Osee (A. M. 3230. ant. C. 730.) Cum tergiversaretur tributum Assyriis pendere, ac Ægyptiorum auxilia sollicitaret, datus est in vincula (A. M. 3239. A. C. 721.) anno regni sui nono; ac reliquæ etiam novem tribus regni Israël in Babylonem deductæ, unaque hoc regnum penitus extinctum est, ob neglectum divinæ legis, ob ingratitude in Deum summam, & idolorum etiam cultum.

Q. VIII. *Ergone omnis illa regio in solitudinem abiit?*

R. Non equidem, sed e media Babylone eo deductæ coloniae gentiles. Qui cum omnem veri Numinis cultum spernerent, a leonibus passim discerpti sunt. Itaque a rege Assyrio submissus illis est Sacerdotibus Hebræis unus, qui illos in vero cultu instituit. Inde orti sunt *Samaritani*, qui cum idolis suis, juxta etiam DEUM Judæorum coluerunt, cumque multis Judaicorum rituum, linguam etiam partim susceperunt.

C A P U T IX.

De regno ac regibus Juda a Roboamo
usque ad Captivitatem, & Sedeciam
regem.

Q. I. *Quot fuere reges Juda?*

R. Roboam *Quartus* a Saule (A. M. 2977. ant. C. 983.) 17. annos purpuram gessit. Atque hoc potissimum rege *Excelsa*, toties in sacris literis damnata, constructa sunt. Regn. an. 17.

Q. II. *Quæ sunt illa Excelsa?*

R. Nimirum aræ, ac loci in editis ut plurimum collibus excitatæ, absque quidem delubris, ac sæpe absque idolo certo; at non absque superstitioso cultu.

Q. III. *Qui Roboamo Successores fuere?*

R. *Quintus* regum Juda Abias, filius Roboam malus: (A. M. 2994. ant. C. 966.) Regn. an. 3.

Sextus. Asa filius (A. M. 2997. an. Chr. 963.) Bonus rex. Regn. an. 41.

Septimus. Josaphat filius, (A. M. 3038. ant. C. 922. pius. Regnat an. 25.

Octavus. Joram filius degener, (A. M. 3063. ant. C. 897.) Athalias Achabi regis Israël filiam uxorem duxit, cumque ea numinis iram. Regn. an. 8.

Nonus. Ochozias filius, (A. M. 3071. ant. C. 889.) non bonus a Jehu rege Israël peremptus. Regn. an. 1.

Decima. Athalia Mater Ochoziæ audita filii nece omnes nepotes suos, Ochoziæ filios e medio tollit. (A. M. 3072. ant. C. 888.) Joas tamen
natu

natu minimus, adhuc dum pusio, furori belluæ subducitur a Josabeth Ochoziæ Sorore, Jojadæ summi Pontificis uxore. Parvulus sex annis in adytis templi clam educatus, septimo productus a Jojada, diademate inauguratus est applaudente populo. (A. M. 3079. ant. C. 881.) Athalia vero excita clamore, in templum penetrans, inde a Jojada ejici, ferroque necari jubetur. Jojada quoque agente Baalis idolum, fanumque dejectum a populo est.

Undecimus. Joas. Hic initio bonus, Jojadæ deinde monitorum oblitus in deterius ruit. Regn. an 40. occisus conjuratione in eum facta.

Duodecimus. Amasias, filius (A. M. 3118. ant. C. 842.) Regnav. an. 29. occisus a suis.

Decimus tertius. Ozias, Ufias, vel Azarias (A. M. 3147. ant. C. 813.) Hic ausus Sancta Sanctorum in templo subire, adolere incensum, Sacerdotis in munus involare, lepræ poenam retulit. Itaque coactus est seorsum degere; Joathan filio interea jus dicente. Id temporis Propheta Oseas celebratur. Regnavit annis 52.

Decimus quartus. Joathan (A. M. 3199. A. C. 761.) Bonus; sed excelsa non dejecit. Regn. an. 16. Michæas Propheta claret.

Decimus quintus. Achaz filius impius. (A. M. 3215. ant. C. 745.) Regnat an. 16. Sub eo etiam Joël, Amos, Nahum, & Isaias Prophetæ innotescunt.

Decimus sextus. Ezechias pius rex (A. M. 3231. ant. C. 729.) Fana evertit. Æneum serpentem a Mose olim in deserto erectum comminuit; quod populus ei adolere incensa hætenus solemne haberet. Assyrii dum Solymam tentant, interimque fidentius in Deum Judæorum blasphemant, Esaiæ & regis precibus eadem nocte centum & octoginta quinque millia deleti ab Angelo sunt. Regnat an. 29. Hac tempestate Sibylla Erythræa laudatur.

Q. IV. Quæso, de ea ne fileas, si quid est. Suspitor enim, eam etiam ad sacram hanc historiam nonnihil pertinere.

R. Non ex vano auguraris. Ac ne nescias, plures diverso tempore Sibyllæ fuerunt: quarum hæc Erythræa, aut etiam Cumæa, five Cumana celebratissima habetur. De Christo plurima futura diserte cecinit; recitabo tibi nonnulla, ut ea Sanctus Augustinus et Lactantio collegit. Ait: In manus iniquas infidelium postea veniet: dabunt autem Deo alapas manibus incensis, & impurato ore expuent venenatos sputus: dabit vero ad verbera simpliciter sanctum dorsum. Et colaphos accipiens tacebit, ne quis agnoscat, quod verbum, vel unde venit, ut inferis loquatur, & corona spinea coronetur. Ad cibum autem fel & ad sitim acetum dederunt, &c. Templi vero velum scindetur: & medio die nox erit tenebrosa nimis tribus horis. Et morte morietur tribus diebus somno suscepto: & tunc ab inferis regressus ad lucem veniet primus, resurrectionis principio revocatis ostenso. S. August. lib. 18. de Civitate Dei, cap. 23. Et hæc:

Judicii signum tellus sudore madescet. Et Rex adveniet per Secula futurus: Scilicet in carne præsens, ut judicet orbem, &c. Sanct. Augustinus ibidem.

Q. V. Tempus est, ut ad reges Juda revertamur.

R. Decimus septimus. Manasses filius Ezechiae (A. M. 3260. ant. C. 700.) Esaia Prophetam ferra lignea medium secari iussit. Regn. an. 55.

Decimus octavus. Amon (A. M. 3315. ant. C. 645.) Interfectus regni anno 2.

Decimus nonus. Josias (A. M. 3317. ant. C. 643.) Devotus, fidelis. Regn. an. 31. Ejus anno 13. vaticinia sua exorsus est Jeremias Propheta.

Vige-

Vigesimus. Joachaz (A. M. 3348. ant. C. 612.) Regnat menses nonnisi 3.

Vigesimus primus. Joakim Joachazi frater dictus ante Eliacim ab Ægyptiis designatus rex, a Nabuchodonosor vero (Nebucadnezar alii dicere malunt) Babylico Affyriorum monarcha id indigne ferente in vinculis Babylonem ductus est cum primoribus gentis, interque hos Daniele postea Propheta, (A. M. 3352. A. C. 608.) anno regni sui 4. Adhuc tamen succedentes anni septem ejus regno adnumerantur.

Q. VI. *Dic, amabo, quando famosa illa gentis Judææ Captivitas, & transmigratio acciderit?*

R. Ipsissima est, quæ anno regni sui quarto Joakimo imposita est, atque adeo hinc numerabis 70. annos, usque ad solutionem captivitatis a Cyro factam.

Q. VII. *Fuit ergo tum gens Judæorum diademate penitus exuta?*

R. Nondum equidem. Sed Joachim, five Jechonias Joakimi filius manum scepro utut jam marcido *Vigesimus secundus* rex admovit: brevi tamen retrahendam: nam tertio mense vix exacto patrem sequi ad vincula Babylonem debuit, stipatus viginti milibus ejusdem fortis tribulibus suis.

Vigesimus tertius. Sedecias (Matthaniam ante dixere) patruus Jechoniæ, summæ Judæorum rei præfectus ab ipsis Affyriis: (A. M. 3359. A. C. 701.) quorum votis cum non responderet, Nabuchodonosor in eum expeditionem suscipit. Triennio obseffa civitas. Demum Sedecias ex fuga retractus, nati sub ejus ipsis oculis trucidati, ipseque orbatus luminibus est. Urbs porro misere excisa: Templum solo æquatum: Incolæ aut deleti, aut in Babylonicas plagas traducti. (A. M. 3370. A. C. 590.)

CAPUT X.

De Septuagenaria Captivitate.

Q. I. Quid toto hoc tempore literis dignum accidit?

R. 1. Jeremias Propheta, capta urbe, ab hostibus honorifice habitus est, facta ei, ubi vellet, habitandi potestate. Elegit ruinas patriæ, easque coram lugens, suas ibi *Lamentationes* scripsit. Paulo post a suismet popularibus in Ægyptum cum famulo suo Baruch & ipso Propheta abreptus, cum sceleribus eorum obfisteret, indigna multa perpeffus, demum interemtus est.

2. Daniel nobilis Hebræi stemmatis furculus cum Joackim rege suo Babylonem raptus est non tam ad carcerem, quam ad Aulam (A. M. 3352. A. C. 608.) E captivis enim quatuor præstantissimæ formæ adolescentes Daniel, Ananias, Misaël, & Azarias in Ephesos Nabuchodonosoris adlecti sunt. Accidit forte, ut rex fatidici somnii, quod anxie eum sub noctem habuerat, oblitus, ejus tamen evolutionem a magis suis expostularet. Illis causantibus, rem Dei solius esse, trucidari omnes jussit. At vero Daniel a Deo doctus, hunc in modum regem allocutus est: Statuam ô rex videras, mole sua gravem terris, astris minantem. Caput rigens auro incumbibat pectori argenteo: æs ventrem faciebat, & femora; tibiæ ferreæ; imi pedes in lutum ferro mistum definebant. Lapis vero de monte abscissus, ac sponte cadens, ictis Statuæ plantis, totam in favillas disjecit, ipseque lapillus excrevit in montem, ac demum terram omnem contexit. Notasis ergo ô rex succedentium temporum Imperia hoc viso abumbrari. Hoc præsens, cui tu jam moderatis, caput est, aureum, quia summi splendoris

D

doris & magnificentiæ. Succedet regnum alterum minoris momenti argenteo pectore designatum. Venter, femoraque ærea ad tertium Imperium spectant. Quartum jam erit ferreum, quod ipsum sub finem in lutum degenerabit ferro mixtum. Porro in lapide illo aliquid supremi mysterii latet; etenim *in diebus regnorum illorum suscitabit Deus cæli regnum, quod in æternum non dissipabitur: comminuet autem & consummet omnia regna hæc, & ipsum stabit in æternum.* Dan. 2. v. 44.

Q. II. *Orexin acutissimam mihi peperit hæc narratio. Sed hanc interpretationem planiorem mihi facias, velim.*

R. Quatuor sunt Monarchiæ, quæ hætenus orbi imperarunt. 1. *Assyria.* 2. *Persica.* 3. *Græca.* 4. *Romana.* Nec addo verbum: cum in Historia profana hæc redeant. Id solum ne te lateat, lapide illo & regno æternum duraturo Christi Ecclesiam toto orbe diffusam indicari.

Q. III. *Recense ulterius, quæ de Daniele memoriæ prodita sunt.*

R. Alterum erat Regis prodigiosum somnium Arbor comas altum furrigens, cælitus iussa succidi. Id interpretatus Daniel, Arbore præcellsa Nabuchodonosor regem ipsum notari dixit, eumque paulo post a forma humana alienum bubulam speciem induturum. Respondit eventus: rex bovem seu indutus, seu se indutum credens, ac mente captus septennio ipso abstinuit consortio humano, pabuloque ferino usus est.

Q. IV. *Quam vero sortem tres Danielis sodales nacti sunt?*

R. *Ananias, Misaël & Azarias* commutato nomine dicti sunt a rege *Sidrach, Misach & Abdenago.* Cumque effigiem suam aspero auro fabrefactam statui, ac prone adorari iussisset rex, idque detrectassent tres

hi juvenes, Dei solius honorem cordi habentes, in fornacem flammarum globos late spargentem præcipites dantur. At illos divina virtute tutos nec allambuit flamma; quin potius in suave melos vocem sustulerunt, ovariantium ritu,

CAPUT XI.

Ab Solutione captivitatis Judaicæ ad usque Christi nativitatem.

Q. I. *Reditum Judæorum in terram promissam refer.*

R. I. Cyrus Persarum Rex occupata Babylone, & regnis late sub jugum missis Judæos dimisit. (A. M. 3422. ant. C. 538.) quod legisset, Isaiam dudum de *Cyro* Babylonem occupaturo nominatim vaticinatum fuisse.

2. E decem tamen reliquis tribubus nemo Patriam repetiit, solæ tribus Judæ ac Benjamin reduxerunt trecentos sexaginta supra quadragesies bis mille viros, cum vasis aureis, argenteisque a Nabuchodonosor olim sublatis 5409. numero.

3. Tum e ruderibus templum excitant, ac Urbis moenia instaurantur, Zacharia & Aggæo Prophetis alas addentibus.

Q. II. *Quæ fuit Imperii facies in colonia ista postliminio reducta?*

R. Zorobabel quidem Dux iter temperabat, ac templi ædificium. Cetera Esdras fere exegit. Hic de gente Sacerdotum, ac Scriba, seu præfectus cancellis, sacros libros injuria temporum magnam partem deperditos, memoriæ fere beneficio restituit. Literas Hebræas novas, easque quibus nunc utuntur, constituit, eo potissimum, ut Judæos a Samaritanis distingueret, pristino

characterem genere adhuc dum gaudentes. Cæterum rei summa in Sacerdotibus summis erat.

Q. III. *Illos ordine mihi enumera Sacerdotes.*

R. 1. *Josue* cum ipsis captivis redux.

2. *Jojackim* filius.

3. *Eliasib*.

4. *Jojadas* filius.

5. *Jonathan* filius.

6. *Jeddoe*, seu *Jaddus*. Hic Alexandro Magno Jerosolymam petenti obvius cum ostendisset, Danielem eidem Imperium vaticinatum fuisse, Judæis libertatem impetrat. (A. M. 3628. ant. C. 332.)

7. *Onias* filius. Spartanis foedere junctus.

8. *Simon* filius.

9. *Eleazar* Simonis frater. Sub hoc Ptolomæus Philadelphus Sacra Biblia Græco Idiomate donari fecit. (A. M. 3691. ant. C. 269.)

Q. IV. *Celebre est hoc factum: tu, quam potes strictissime id mihi prode.*

R. Ptolomæus ille Ægypti rex Bibliothecam condiderat septingentis librorum millibus instructissimam; quorum quidem quadraginta postea in cineres abierunt, busto omnibus doctis cum primis flebili. Rex itaque omnes alicujus nominis libros, nihil sumtui parcens, conquiri jubet; cum ei fama etiam de sacris Judæorum libris loquitur. Missis itaque legatis a Pontifice Eleazaro & libros illos petit, & una interpretes. Mittit ille septuaginta duos promptissimæ doctrinæ senes. Hi a rege separatis singuli domibus inclusi Græcam tamen translationem talem adornarunt, quæ omnibus plane verbis sibi respondit, divino certe miraculo. Hæc translatio Græca hodiedum dicitur *Septuaginta Interpretum*, numero rotundo.

Q. V.

Q. V. *Fam reliquos Pontificum prosequere.*

R. 10. *Menelaus* frater *Eleazari*. *Manassen* alii dicunt.

11. *Onias II.*

12. *Simon II.*

13. *Onias III.*

14. *Jason* seu *Josue* ejus frater ab *Antiocho Epiphane* Syrorum rege Summum Pontificatum muneribus emit, *Onia* depulso.

15. Mox idem de *Jasone* tentat *Menelaus*. Quæ res in apertum bellum erupit. Occasione usus *Antiochus Solymam* cæpit, cæsis 80000. totidemque sub hasta venditis, quin 1800. talentis e templo sublatis. (A.M. 3792. ant. C. 168.) Paulo post sacra supellex direpta, SS. Biblia Vulcano tradita, Bacchi sacra in templo celebrata, porcusque immolatus. *Eleazar* Pontifex rogo datus, templum *Jovi Olympio* dicatum, circumcissione *Judæis* interdictum. Donec *Mathathias* senex, Sacerdos e *Macchabæorum* familia ad vindicanda Sacra, gentisque decorem suos populares adhortatus præsidium *Antiochi* cæciderit. Obiit non multo post. (A.M. 3795. ant. C. 165.)

16. *Judas Macchabæus* *Mathathiæ* filius ab eodem morituro bello gerendo præfectus, quater profligato Syrorum exercitu, templum gentili superstitione repurgat, (A.M. 3798. ant. C. 162.) Summusque Sacerdos salutatur. Inde rem adversus Syros strenue gerere pergit, *Judæosque* in *Populi Romani* societatem recipi curat. (A.M. 3800. ant. C. 160. Demum virorum strenuissimus adverso contra Syros prælio cadit. (A.M. 3801. ant. C. 159.)

17. *Jonathas* frater *Judæ*, ex infidiis occisus a *Triphone* regnum *Syriæ* usurpante.

18. *Simon* itidem frater.

19. *Joannes Hyrcanus* *Simonis* filius. Cum Rex *Syriæ* *Antiochus* *Sedetes* *Solymam* obsideret, *Hyr-*

canus aperto Davidis tumulo 3000. talentorum inde sustulit, parteque Antiocho data solvi obsidionem impetravit. Samariam sub jugum misit, ejusque templum ad invidiam Solymæi ducentis abhinc annis a Sanaballat exstructum diruit, Principem se dixit, ac præfuit an 31.

20. *Aristobulus I.* Hyrcani filius natu major Sacerdos Summus, sumpto diademate primus a Captivitate se regem salutare mandavit. (A. M. 3857. ant. C. 103.) Quo honore potitus est anno unico. Cæterum Pontifices deinceps ipsi una reges erant.

21. *Alexander Janneus* prioris frater. (A. M. 3858. ant. C. 102.) Regn. an. 27.

22. *Alexandra* Jannei vidua Hyrcano filio Pontificatum permisit, (A. M. 3885. ant. C. 75.) ipsa regni habenas arripuit, tenuitque annos 9.

23. *Hyrcanus* deinde rerum potitur. (A. M. 3894. ant. C. 66.)

24. *Herodes I. Magnus* Ascalonita (A. M. 3920. ante æram vulgarem 40.) Idumæus gente occasio fuit implendi vaticinii de regno Juda, atque adventu Messiae: quod vide supra *Cap. 4. Qu. 21.* Hic Machabæorum stirpem excidit. Templum Solymæum instauravit, magnoque sumptu absolvit. Denique computrescente corpore morti proximus; primores Judæorum convocatos uni loco includit, sororique Salome in mandatis dat, mox ubi extremum ipse spirasset, una omnes interimeret; causam addidit, *ne morti suæ lacrymæ deessent.* Sic periit (A. M. 3957. post verum Christi natalem, qui incidit in annum M. 3955.) anno secundo; sed triennio ante æram vulgarem Dionysiam, quæ convenit cum anno M. 3960. ut quidem multi nunc Chronologi opinantur.

C A P U T XII.

De rebus Judæorum usque ad reipublicæ eorum occasum.

Q. I. *Non, spero, dedignaberis auctarii loco, quibus passibus ad exitium suum tetenderit Judæorum respublica, enarrare?*

R. I. Herodis filii sententia Augusti ita hereditatem paternam diviserunt, ut *Archelao* Judæa atque Samaria: *Herodi II.* Antipæ dicto Galilæa; *Philippo* Trachonitis Provincia cederet.

Archelaus accusatus Tyrannidis ab Augusto solumvertere jussus (An. Chr. 14.) Viennæ in Gallia obiit. Ejusque duæ Provinciæ per Romanos Præfides administratæ.

Philippus etiam cum e vivis excessisset, Trachonitis in Provinciam Romanam redacta est. (A. C. 37.)

Herodes II. Antipas. (A. 27.) Philippi fratris sui uxorem vetito conjugio duxit Herodiadem nomine. Increpatus a D. Joanne Baptista, eum in vincula conjecit; cumque aliquando natalem suum splendidis epulis celebraret, Herodiadi juniori filiæ in choreæ elegantius ductæ mercedem caput Joannis a cervice revulsum donavit. (A. C. 29.) Hic idem est Herodes, qui *Salvatorem* alba indutum veste ludibrio exposuit Jerosolymis. (A. C. 33.) Demum Romanorum sibi indignationem conscivit, atque a Caligula Imp. in Galliam Lugdunensem relegatus (A. C. 40.) interiit.

3. *Herodes III. Agrippa*, filius fuit Aristobuli, quem Pater Herodes Magnus laqueo necari fecerat. Hic in Caligulæ animum penetrans Trachonitidem, Galilæam, Judæam ac Samariam Regio nomine impetravit: Anno 44. Jacobum Apostolum capite truncari

cari jussit. Eodemque ipse e vivis sublatus est, cum se in aperto pegmate Deum salutari a populo passus fuisset.

4. *Agrippa II.* Trachonitidis rex. (A. C. 49.) Ad Paulum in judicio prædicantem contestatus est, non procul abesse, ut Christi fidei subscribat. Cum interim rerum summa ad Præsides Romanorum pertineret, populus jugi impatiens illi se subducere vi omni annisus est, pulso simul Agrippa. (A. C. 65.) Ea seditio ansa fuit excindendæ totius gentis.

Q. II. Non semel audiivi insolentia signa banc cladem Judæis portendisse.

R. Nempe, ut cetera silentio premam, vacca jam aris admota, & nunc securim exceptura agnum peperit. Per aëra totæ armatorum acies oberrare visæ. Noctu in templo audita vox clamantium: *Fugiamus hinc! Fugiamus hinc!* Integro ante excidium septennio vir quidam e trivio dies noctesque lugubri voce ejulavit *Væ! Væ! Væ! tibi Jerusalem!* Nec ullis etsi dirissimis modis sopiri potuit, donec in ipsa obsidione insistens vallo ac clamans: *Væ etiam & mihi!* balista trajectus animam cum voce emisit.

Q. III. Jam reliquum funestæ bujus catastrophes brevi filo pertexe.

R. I. An C. 67, Nero Imp. Vespasianum bello Judaico præfecit. Hic in Galilæam movet; cui præfectus erat nobilis ille Historiographus *Josephus Flavius*. Qui Jotapatam civitatem adversus 60000. Romanorum exercitum mira virtute atque astu defendit. Prodata demum a transfuga urbe cum 39. promptissimis civium in specum inaccessam se condidit. Li deditio-nem sui facere jussi a Romanis, maluerunt suis invicem mucronibus cadere, missa sorte, uter alteri manus inferret? Trigesies octies aleam jecit Josephus, ac to-ties

ties evafit. Cum ultimo fuperfite rem composuit ac Romanorum fe potefitati permifit. Vefpafiano cum Imperium vaticinatus fuiffet, ab eodem in honore habitus eft,

2. Anno 68. Civilibus motibus omnia fufque deque Jerofolymis ibant.

3. Anno 69. Vefpafianus Auguftus falutatur.

4. Annus 70. Solymæ exitium attulit. Titus enim Vefpafiani filius corona cinxit Urbem. Fame confecti incolæ clam campos vifebant radicibus faltem fefe foturi: comprehenfi vero a Romanis, ac uno sæpe die 500. eorum in crucem acti e regione mœnium.

Captivorum quidam aurum deglutierat, idque fuo in ftercore poft requirebat. Hoc confpicati milites eadem nocte 2000. Judæorum vivos fecuerunt auro ab iis devorato potituri: donec Titus ea sævitia iis interdiceret.

Annona indies arctiore non folum corio, bovino ftercore, aliisque indignis vefci in deliciis habuerunt obfeffi; fed & mulierum aliqua non infimæ fortis fuummet filiolum gulæ, ac rabidæ fami deftinavit.

Ultima imprefione, etfi Titus templo abftinere manus militibus præcepiffet, unus tamen fubjecto clam igne illud Vulcano dedit. Inde civitas in cineres abiit, foloque æquata eft, ut ne veftigium fupereffet, præter tres turres memoriæ ergo relictas.

Toto illo tempore obfidionis undecies centena Judæorum millia defiderati funt: Nonaginta feptem millia in fervitutem acti.

Q. IV. *Quo loco deinceps res Judæorum verfabantur?*

R. Prorfus iniquo. Etenim omnes in omnem terram diffipati, omnibus exofi nullo hætenus pacto collapsam rempublicam inftaurare, potuerunt:

nullibi regnum, regionem, terram, aut civitatem propriam numerant, toto orbe exules.

Equidem Julianus Imperator Apostata odio Christianæ gentis, copiam Judæis fecit resuscitandi templi. [A. C. 362.] Jamque materiam omnem paraverant, cum ecce! crucis notæ eorum vestibus insederunt, nulla arte evellendæ: quin residua prioris templi fundamenta ipsimet eruerunt, nova jacturi: at quidquid interdiu operis absolvisset, noctu occulta vi ejectum est. Cum neque sic cœptis desisterent, flamma ex imo erumpens & operas, & instrumenta, unaque lapides absumpsit. An. C. 363.

C A P U T XII.

De Fructu Historiæ Sacræ Veteris.

Q. I. *Haftenus seriem sacrorum fastorum avida aure bibi. Ediffere jam, quid in ea præ ceteris observandum, animoque fideli sit imprimendum?*

R. Forent id genus pene infinita: nullum enim tot insignium gestorum, quæ per sacras præsertim literas memoriæ prodita sunt, doctrina ac mysterio vacat. At ego te ulteriore meditatione lubens absolvam, si hisce sequentibus pressiore vestigio institeris.

1. Dei *Justitiam* clamat Protoparentum e Paradiso exilium, ob esum unius pomi. Cataclysmus mortalium genus omne absorbens. Sodomorum incendium in vindictam fœdissimæ libidinis sulphureo imbre excitatum. Pharaonis ac totius Ægypti decem illæ immanes plagæ. Populi Hebræi in deserto murmurantis castigationes. Ejusdem populi in terra promissionis pedem jam figentis excidium & captivitas ob ingratitudinem
potissi-

potissimum, & idololatriam. Denique totius gentis exitium ac dissipatio funestissima; quam sibimet ipsi consciverunt, cum Salvatorem crucifigi petierunt, infanis clamoribus personante foro: *Sanguis ejus sit super nos, & super filios nostros.*

2. Dei *Providentiam* videri est cum ubique, tum maxime, quando Noëmum cum suis per Arcam a diluvio immunem fecit: quando hominum linguas confudit, cum cœlo minitari tentarent altum excitata turri Babylonica: Quando Josephum, fratrum perfidia in servitutem actum, ex ipsis carceribus ad regni clavum sustulit, ut fratribus etiam terrori esset; Quando populum Israëliticum in fide veri Dei immotum ex Ægypto tottantisque miraculis salvum perduxit in terram promissam Chanaan: Quando populum eundem omnia Dei monita, minas omnes surda aure, animoque impervio prætereuntem denique exilio, ipsoque excidio damnavit. Quibus tamen ipsis in calamitatibus nunquam defuere aut Prophetæ, aut viri sanctitatis, doctrinæque laude decori, aut Sacerdotum & Pontificum continuus ordo.

Q. II. Religionis vero quæ fuit facies?

R. Semper eadem, quod quidem ad intima religionis momenta attinet: etsi aliam atque aliam exterius speciem ei induerit ipse Deus; ut nimirum hominum genus atque usus ferebant. Cape ergo. Anima religionis est Fides in Deum sempiternum, & Salvatorem. Membra velut cetera sunt quædam exteriora signa ad Dei hujus cultum, & mortalium salutem relata a Deo Religionis auctore proposita: atque hæc vulgato jam nomine *Sacramenta* vocamus.

Q. III. Dic ergo tandem, num una fuerit ab orbe condito religio?

R. I. Religio fuit *Eadem* semper ac sibi constans: quan-

quantum ad internam fidem spectat. Etenim uti Adam Deum verum, & Salvatorem sibi a Deo promissum Christum credidit, ita in hac fide ac spe vixerunt ejus posteria a Setho ad Noëmum & Abrahamum: & ex hoc denuo ad Mosen & ceteros post ipsum Judæos. Donec Messia tandem reapse mortales inter agente hæc spes impleretur, eaque impleta fides multo clarior in & ab ipso met Messia Christo monstraretur.

2. Sacramenta autem, aut exterior cultus divini figura discolor extitit, & hæctenus quidem triplex. *Prima* dicitur: *Lex naturæ*, qua usi homines ab Adamo ad Abrahamum usque, aut certe usque ad Mosen. Cum præter immolationes quasdam a fidei suo populo seu Ecclesia nihil exigeret Deus, nisi ut natura duce, ac sana ratione faciem ubique prætendente, virtutem colerent. *Alteræ*: *Lex scripta*. Cujus initium ab Abrahamo petitur, tum, quando circumcisio in omnes ejus posteros sancita. Aut a Mose, qui leges a Deo traditas literis commendavit. Hujus Legis Sacramentorum præcipua duo fuere *Circumcisio*, & *duodecim panes propositionis* quot hebdomadibus in tabernaculo recentes coram Arca propositi. *Tertia*: *Lex Gratiæ*: quando scilicet Messias ille, ob cujus fidem & cultum antiquiora illa omnia patrata fuerant, ipse advenit: tunc enim vero oportuit gratiæ omnes vias & aditus aperiri: omniaque præstantiora evadere, qua Sacramenta, qua ritus, qua doctrinam & vitæ modum.

Q. IV. *Post banc, legem quartam nullam sperare licet?*

R. Nullam: cum non sit, quod speretur ultra Christum, in quo sunt profecto omnia.

Q. V. *Non semel audiivi nominari Testamentum vetus: dic quid hoc sibi velit?*

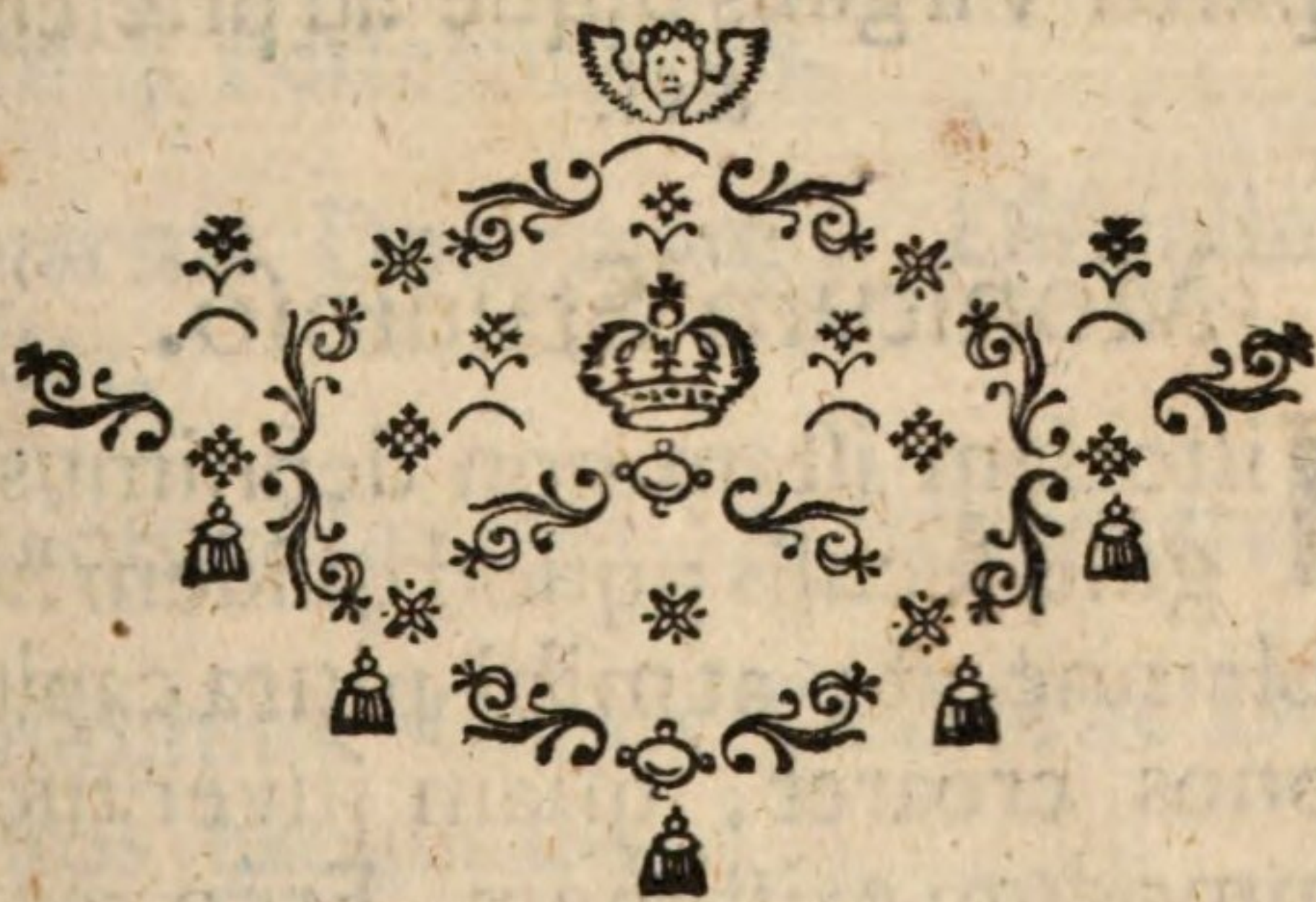
R. *Testamentum vetus* aliud nihil esse scias, nisi illam ipsam

ipsam *Legem scriptam*, & quidquid per ejus decursum in una illa, veraque Judæorum Ecclesia contigit cum expectatione promissi Salvatoris. *Testamentum* deinde *novum* Lex est, seu doctrina aut Ecclesia a Salvatore instituta.

Q. VI. *Judæorum Ecclesiam dixisti; cum omnibus certum sit, Judæos a sincera religione alienos esse?*

R. Nempe Judæos post institutum a Christo Testamentum novum: Quia hoc semel instituto, vult Deus vetus illud Testamentum abolitum esse. At ne dubites ante hujus novi Testamenti promulgationem veram Ecclesiam ac religionem penes Judæos extitisse: Quia illud Testamentum pro illo tempore a Deo erat præceptum.

LIBER SECUNDUS

HISTORIÆ SACRÆ,

SEU

HISTORIA

ECCLESIASTICA.

A partu Virginis usque ad præsens
ævi.

Monitum Studiofo.

I. **H**istoriam istam non definimus singulis seculis; quod quidem hodie fieri solemne est: at mihi plura capita ac divisiones crearet, quam juventuti fore commodum existimem. Ergo temporis tales periodos designo, quibus speciale quidpiam in Ecclesia contigit, ac immutatum est. Verbi causa: Prima

ma periodus ad Sylvestrum usque Papam extenditur: per hunc enim caput e squallore sustollere Ecclesia cœpit, gentilium ritibus palam a Constantino M. Cæsare damnatis, templis Deo ubique terrarum conditis &c.

2. Hæ periodi atque capita in suos articulos seu Paragraphos discernuntur.

Primus seriem Romanorum Pontificum eorumque gesta.

Alter Dilatationem Ecclesiæ in varios Episcopatus &c.

Tertius Persecutiones.

Quartus Doctrinam, Disciplinam, ritus &c.

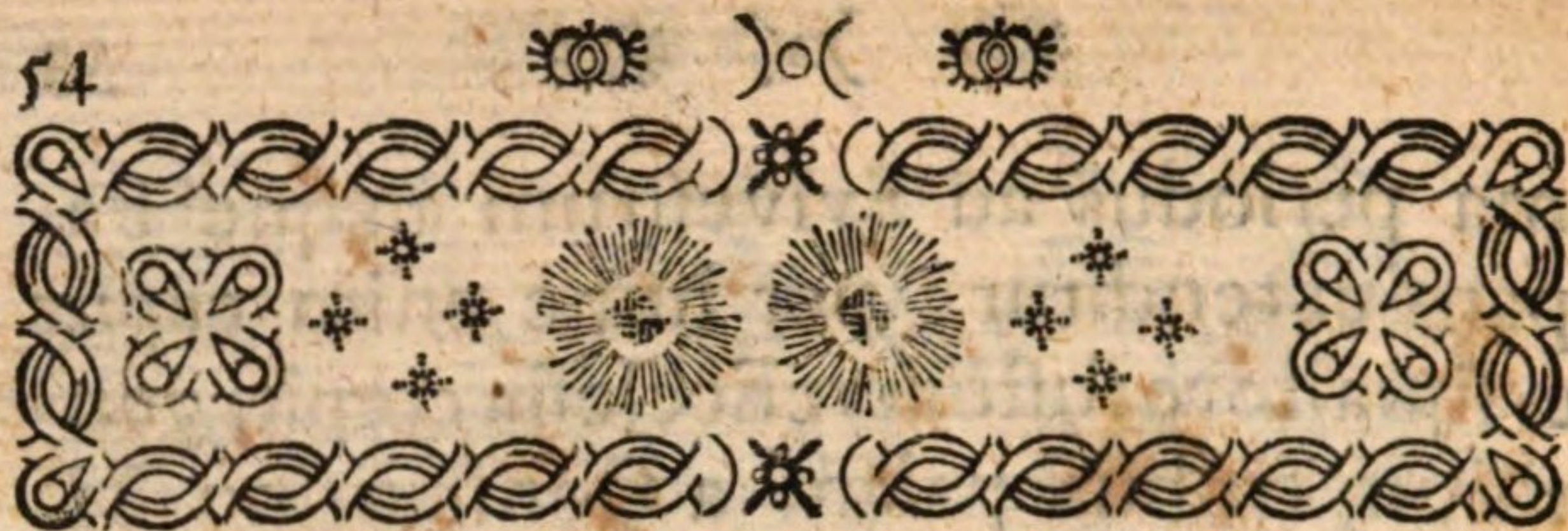
Quintus Hæreses, & Schismata.

Postremus Claros Pietate ac Doctrina viros exequitur.

* Hoc solum animadverso, quod in primo Capite suum sibi paragraphum seorsim exigat Historia Evangelica, seu Christi, & deinde Apostolorum.

LIBER

LIBER SECUNDUS

HISTORIA

ECCLÉSIASTICA.

C A P U T I.

Prima Periodus a Christi adven-
tu ac morte, itemque a Pontificatu
Petri Apostoli usque ad Pon-
tificatum Sylvestri I.

Sive

Ætas Martyrum.

Quæst. *Cur dicitur ætas Martyrum?*

R. Quia ad Sylvestrum usque Papam, &
Constantinum M. Imperatorem, assidua Gen-
tilium Tyrannide exagitata est Ecclesia, &
infinito Martyrum sanguine tineta.

§. Se.

§. Separatus.

Historia Christi Salvatoris & Apostolorum.

Q. I. Quæ sunt præcipue de Salvatore nostro animo imprimenda?

R. Omnia quidem ejus sunt adamante notanda : cum vero pleraque sint decantata, nec vel parvulis ea ignorare liceat, ea modo afferam, in quibus cardo totius rei vertitur, & quæ nonnullis sunt ignotiora.

I. Antequam triginta tres natus annos esset, publico fere abstinuit ; trigefimum quartum cum ageret, tum prodiit qua doctrina ; qua miris mortales ad se pellecturus, ac cetera, quorum causa mundum subierat, acturus. Ante omnia vero a Joanne, ad Jordanem tunc austeram vitam agente, ac plebem ad poenitendum de peccatis hortante, baptizari & ipse voluit. (Ær. Ch. an. 29.) In quem procul adhuc agentem digitum intendit Joannes, cum dicto : *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.* Dum vero flumine mergeretur JESUS, Divinus Spiritus columbæ schemate ejus vertici imminuit, ac recedentibus cælis vox insonuit : *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.*

Q. II. Quid hic mysterii subest?

R. I. Tres Deitatis personæ hac ratione sunt proditæ : Filius baptizatus, Spiritus Sanctus descendens, Pater loquens.

2. Præterea exemplum Baptismi Christus dedit, unaque materiam designavit, *aquam* nempe : nam verborum formulam tum primum docuit, cum a resurrectione sua Apostolos in omnem terram destinaret cum mandato, ut docerent homines, *Baptizantes eos in nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti.*

E

Q. III.

Q. III. Perge cetera.

R. 2. Discipulos legit duodecim, omniumque *primum Petrum*. His cum velut nunciis uteretur, dicti sunt græco verbo *Apostoli*, sive *missi*.

Q. IV. Cum ex omni turba hos unos traxerit, nullus ambigo, quin aliquid longe præstantius eos voluerit.

R. Sane: Nam relictis patriis laribus, bonisque fere nudis, ut se sequerentur, suavit: nullaque rerum caducarum sollicitudine agi, nullo amore præcepit. A nuptiis vero, omnique carnis illecebra voluit esse alienissimos. Ac demum, constituto in eis regimine, alterum alterius dicto audientem esse, alterumque alteri fervire eos docuit.

Q. V. Quid sibi volunt ista?

R. Sunt ipsissima illa tria capita, quibus imitari Apostolos conantur Religiosi quique. *Paupertas* nempe, *Castitas*, & *Obedientia*. Atque hæc quidem alias dici amant *Consilia Evangelica*, quod Salvator ea non in vulgus præceperit, sed consuluerit tantum iis, qui ejus vellent esse Apostoli, ac in familiaritatem ejus intimius penetrare.

Q. VI. Quid deinceps?

R. 3. Plurimis jam in suas partes contractis, mori denique nostræ salutis ergo petiit (anno *Æræ* vulgaris 33. *ætatis* suæ 37. ut nonnulli *Chronologi* tradunt.) Qua de morte non est, quod verba faciam: sed de Coena illa mortem præcedente, cui Apostolos suos adhibuit. Pane enim sumpto conceptis verbis testatus est, id suum esse *Corpus*: Idemque de vino faciens, *sanguinem* suum dixit. Nec satis: Idem ut etiam deinceps Apostoli ipsi actitarent, in mandatis dedit.

Q. VII. Sed quid ista portendunt?

R. Bina Ecclesiæ suæ Sacramenta hoc facto Christus dedit. *Eucharistiæ*; Unaque *Sacerdotii*: data nempe Apostolis potestate Eucharistiam, seu Corpus Christi
confe-

consecrandi ex pane & vino : quibus ipsis Apostolis, paulo post Anastasim suam, copiam dimittendi peccata fecit, Sacramentum Poenitentiae & sacrum confessionis tribunal instituens.

Q. VIII. Novi jam universa Sacramenta numero 7. a Christo originem trahere, si addideris etiam Unctionem extremam & Confirmationem, quorum hactenus nullam mentionem injecisti.

*R. Dubio vacat, quin & illa Christus discipulos docuerit. Nam Jacobus Apostolus sua in Epistola praecipit, ut ad ægrum vocentur Presbyteri, eum uncturi. Quod, nisi a Salvatore accepissent, nunquam ausi fuissent Apostoli, Domini sui institutorum tenacissimi. Ejusdem opinionis te esse de Confirmatione volo: qua sane Apostoli donare consueverunt recens baptizatos, manibus eorum vertici impositis. Quæ causa fuit, ut id Sacramentum vulgo diceretur *Manuum impositio*. Nec id mysterio, aut numine divino vacasse credas: etenim haud raro sic confirmatis divinum Pnevma illapsum est ita, ut sub omnium oculos caderet: ea efficacia, ut repente peregrinis linguis uterentur, aut animo præsentarent futura, aut alia quævis mira patrarent.*

Q. IX. Qui fuerint Apostoli?

R. Piscatores plerique, aut certe homines amusi. Idque divino consilio, ne dicerentur doctrinae suæ vi mundum in suam sententiam adduxisse, & ad Fidem Christi traxisse.

Q. X. Quot illorum erant?

R. Duodecim. At Judas dictus Iscariotes, Domino suo fidem fefellit, eumque prodidit. Quare cum laqueo sibi gulam ipse fregisset, Episcopatum ejus seu Apostolatam Petrus, reliquis assentientibus, in Mathiam contulit. Huic duodenario accessit post Saulus, quem ad tor-

quendos Christianos accinctum Christus e cælo spectabilis in meliorem sententiam traduxit (An.Ch.36.) *Paulum* eum, ac suum deinceps Apostolum dicens. Demum etiam Barnabas est accensus reliquo Apostolorum Choro.

§. I.

Romani Pontifices a Petro Ap. ad Sylvestrum I. an 314.

Q. I. *Quare a Romanis Pontificibus normam historiæ, ac modum capis? cur non potius ab Antiochenis, aliisque?*

R. Cum sit lippis & tonsoribus notum, hos ceterorum principes esse; successores nempe Petri, quem Salvator ipse *petram* illam esse pronuntiavit, super quam Ecclesia constituenda sit, adeo, ut nec *portæ inferi* adversus eam valituræ unquam sint.

Q. II. *Sed illud de Petro Christus dixerat, non de futuris Romæ Pontificibus?*

R. Christus enim non ad aliquot annos Ecclesiam instituit, sed perpetuam: atque adeo non unimodo personæ Petri principem hanc potestatem conciliavit, sed omnibus eum jure ac legitime deinceps excipientibus. Aut profecto si alterius cujus demum provinciæ Pontifices principatum hunc sibi asserere optent, necesse est, ut instrumenta & sigilla proferant, quibus demonstrent, se a Salvatore constitutos esse in vertice summo totius Ecclesiæ.

Q. III. *Sed quæso, priusquam promoveas pedem, dic, quare non Papas eos indigites?*

R. *Papæ* nomen *Patrem* sonat, ut sane frustra illud in Catholicorum dedecus vertere nitantur insipientes
hujus

hujus tempestatis hæretici: neque ego id nominis dissimulavi, quod minus decere Pontificem suspicarer: sed quod prima illa ætate Ecclesiæ omnes Episcopi Papæ dicti sint. Donec succedentibus seculis Romanus Pontifex *Papa Apostolicus* passim diceretur. At denique majore in hanc Sedem reverentia ducti ceteri Episcopi Titulo hoc cefferunt.

Q. IV. *Jam ad enumerandos Pontifices summos accede.*

R. I. Primum ergo Ecclesiæ clavum *Petrus* tenuit. Hic primo quidem Antiochiæ in Syria pedum fixerat, cum id exigèrent negocia Ecclesiæ Asiaticæ seu Orientalis: post vero ubi Romæ Christianæ fidei amplior locus datus est, ibidem Summi Pontificatus fundamenta jecit. (A. C. 54.) Simonem magum devicit: de quo vide §. 5. Sub Nerone Imp. in crucem latus est, inverso tamen corpore: idque eodem, quo S. Paulus, die (An Ch. 65.)

2. *S. Linus*, patria Volaterranus, Martyrii palmam cepit (An. Ch. 67.)

3. *S. Clemens I.* Romanus Martyr. (An. 76.)

4. *S. Cletus*, Romanus. Martyr. (An. 83.)

5. *S. Anacletus*, Atheniensis. (An. 95.)

6. *S. Evaristus*, Græcus, Martyr. (An. 108.)

Hic antiquis Ecclesiarum *Titulis* novos addidit, crescente fidelium copia.

Q. V. *Quid est Titulus?*

R. Domus, vel locus, ad agendos conventus Christianorum destinata. Harum enim foribus præpendebatur cortina, vel tabula, imaginem, aut alias notas præferens, ut eas domos quivis Christiani agnoscerent. Hos itaque titulos divisit septem Diaconis, plebis curam per suas Diaconias habituris. Atque hæc ipsa origo est

Cardinalium Ecclesiæ, qui istis titulis hodieque præficiuntur.

7. *S. Alexander I.* Romanus M. (A. 116.)

8. *S. Sixtus I.* Romanus M. (A. 126.)

9. *S. Theisphorus*, Græcus, Martyr. (A. 137.) Hic præcepit Missam solemnem fieri media nocte *Natalitia Domini*.

10. *S. Higinus*, Græcus M. (A. 141.)

11. *S. Pius I.* Aquilegiensis, M. Traditum erat ab Apostolis, Pascha celebrandum esse die Dominico. Id cum nonnulli insuper haberent, Pius præcepto illud sanxit. (An. 151.)

12. *S. Anicetus*, Syrus M. Sub hoc increbuit lis cum Orientalibus de Paschate celebrando (An. 161.)

13. *S. Soter*, Campanus, M. (A. 170.)

14. *S. Eleutherus*, Græcus. Primus Pontificum naturali morte defunctus. Ab hoc Lucius postremus Britanniae regum Fidei elementa, ac Christiana Sacra petiit & impetravit (An. 185.)

15. *S. Victor I.* Afer, Orientales Pascha secus atque imperatum fuerat a Pio I. agentes sacris interdixit. Quod illi indigne ferentes semina conceperunt Schismatis, diu licet post erumpentis. Martyrio coronatus est *Victor* sub Antonino Severo Imper. [An. 197.]

16. *S. Zepherinus*, Roman. [An. 217.]

17. *S. Calixtus I.* Romanus. Martyrio immolatus sub Alexandro Severo Imp. illatusque cæmeterio, ejus nomen hodie gerenti [An. 222.]

18. *S. Urbanus I.* Martyr. [230.]

19. *S. Pontianus*, Romanus Martyr persecutione Maximini [An. 235.]

20. *S. Antherus*, Græcus M. [An. 236.]

21. *S. Fabianus*, Romanus, cujus vertici columba imminuit, cum de subrogando summo Papa ageretur, Martyr, persecutione Decii [An. 250.]

Hic

Hic iterum Ecclesiarum curam in septem Diaconos distribuit.

✠ Hoc anno 251. Roma Pontifice orba fuit : Clero Romano interim omnia exterarum Ecclesiarum negotia temperante.

22. *S. Cornelius*, Romanus, a Gallo & Volufiano Impp. relegatus Centumcellas, damnatusque ad operas portus ibidem construendi, cum uxorem custodis suis paralyfi liberaffet, milites complures eo miraculo ad Fidem adegit, cum quibus & capite truncatus est (A. 252.)

23. *S. Lucius I.* Romanus M. septem modo menses Pontifex sedit (A. 253.)

24. *S. Stephanus I.* Romanus. Hic cum duceretur, Martis fanum oratione profligavit. Fugientibus militibus in Cæmeterio Lucillæ Sacris operatus est, atque a supervenientibus capite multatus. (A. 257.)

25. *S. Sixtus II.* Græcus M. (An. 258.)

✠ Vacat sedes Romana anno uno. (An. 259.)

26. *S. Dionysius*, Græcus Monachus. Vixit in pace (An. 269.)

27. *S. Felix I.* Romanus Mart. (An. 274.)

28. *Eutichianus*, Tuscus, patria Lunensis. (A. 283.)

29. *S. Cajus*, Dalmata, Diocletiano Imp. sanguine junctus : Martyr. (An. 296.)

30. *S. Marcellinus*, Romanus. Hunc Donatistæ hæretici finxerunt tormentis imparem idolis adolevisse, sed facti pænitentia ductum concilio episcoporum se stitisse judicandum. Sed hac eum calumnia absolvit S. Augustinus testis omni exceptione major, ac temporum illorum vicinus. Ut adeo Romanis Pontificibus nunquam Fides sancta defecerit. *Vid. Baronium* ad annum 302. num. 90. &c. Martyrio vitam consecravit S. Marcellinus. (An. 304.)

✠ Sedes Pontifice destituta mansit annos 3. (An. 307.)

31. *S. Marcellus* I. Romanus. (A. 310.)

32. *S. Eusebius*, Græcus. (A. 310.)

33. *S. Miltiades*, seu *Melchiades* Afer. Damnavit Donatistas hæreticos in Concilio Romano. (A. 313.) Unde hi concepto odio commenti sunt, eam, & Marcellum atque Marcellinum PP. idolis litasse.

§. II.

Dilatatio Ecclesiæ.

Q. I. Dixeras Apostolos terrarum orbem subegisse Fidei Christianæ: jam, qui res ista deinceps successerit, ne tace.

R. Equidem Apostolis Martyrio sublatis ethnici ad ingenium frequenter redierunt: cum quod deessent sacerdotes, tum quod voluptatibus carere diutius nescirent. Nihilominus per omnem late Asiam, Africam, atque Europam ingens populus in officio ac fide retentus est, habenas moderantibus tribus præcipuis Episcopis *Romano* in Europa, & universim in tota Ecclesia: *Antiocheno* in Asia: *Alexandrino* in Africa: *Antiochenus* deinceps distinctus est in *Constantinopolitanum* etiam, & *Hierosolymitanum*. (An. 381.) Synodo Generali Constantinopol.

§. III.

De Persecutionibus.

Q. I. Unde tot tantæque in Christianos persecutiones.

R. I. Judæi omnibus exosa gens erat. At initio Christiani pro Judæis habiti sunt; quia e Judæis erant tum Salvator ipse, tum Apostoli, primique Christiani.

2. Cum

2. Cum paulatim ascenderet ac passim Christianorum numerus, nemo fere erat, qui Idolorum sacra frequentaret. Id indignius ferebant gentiles Principes atque populus; calcar furori addente dæmone.

Q. II. Immania sæpe, & quæ fidem pene superent, audiui de Martyrum suppliciis.

R. Imo omnibus illis superior fuit Martyrum Fides. Dies me deficiat omnia persequentem; paucissima dabo.

1. Scorpionibus cæsi sunt: id est carnes eorum unci frustillatim decerptæ.

2. Cæsi quoque plumbatis: loris nempe, quibus extrema parte plumbeus globus annexus erat, eousque mactati, dum eos vita deficeret.

3. Ocreis clavatis induti ac currere sine intermissione iussi.

4. Manuum pedumque ungues violenter eruti; aut subulis arundinibusque suffossi.

5. Effracti illis dentes, oraque lapidibus contusa.

6. Pice oleoque ferventi perfusi.

7. Pix liquens infusa faucibus.

8. Ligneis palis confossi, pice, sevoque circumliti, itaque de vertice accensi, ut pro facibus fervirent ad spectacula nocturna.

9. Affati in craticula.

10. Excoriati, saleque conditi.

11. Dissecto ventre intestina trochis extracta.

12. Binas intra tabulas compressi, itaque ferris divisi.

13. Vivi denique defossi.

Nihil adhuc dixi de taureis, de catastis, de rogis, de Crucibus, de Phalaridis tauris, de Leonibus, sexcentisque aliis.

Q. III. Quid demum evicit Tyrannis.

R. Hoc nempe, ut in immensum augeretur Christianorum genus, cum ante rari per provincias essent,

essent. Nam Constantia Martyrum argumento fuit fidei veræ, inque sui stuporem amoremque egit Ethnicos cordatiores; cum utraque manu palparent, divinam aliquam subesse vim, quæ etiam feminas atque pueros immanibus tormentis pares efficeret.

Q. IV. Jam ne taceas, quoties, quibusve temporibus furor iste persecutorum incaluerit?

I. Persecutio. Nero, qui populo Romano cervicem unam optabat, quo eam posset uno securis ictu demetere. Urbi clam submitti ignem mandaverat: ipseque flammam novendio foede grassantem velut ovans spectabat. (A. C. 64.) Omnibus tyrannum in suspicionem adducentibus, ipse invidiam declinaturus subornavit, qui Christianos excitati incendii infimularent, gentem nimirum alias Romanis invisam; eoque & aliis nominibus gravissime in eos animadverti jussit.

II. Persecutio, a Domitiano Cæsare humani generis hoste impetrata Anno Chr. 93. alii volunt an. 84.

III. Persecutio, Trajani Imperatoris, a qua eum Plinius non nihil dehortatus est. (A. 112.)

IV. Persec. Hadriani Imp. (A. 135.)

V. Persec. Antonini Philosophi. Imp. (A. C. 167.)

VI. Persec. Severi Imp. (An. 201.)

VII. Persecut. Maximini Imp. (A. 235.)

VIII. Persecut. A morte Maximini quieti restituti Christiani non nihil a pristino fervore remiserunt. Inde providentissimum Numen acrem iis stimulum adhibuit per tyrannum Decium Imp. [A. C. 249.] At multi pacis tempore effeminati bonorum ac prædiorum suorum amore fidei renuntiaverunt.

Id temporis Septem fratres sanguine clari tormentorum metu in proximam speciem sese abdiderunt. Illic sopore merfi delituerunt usque ad Theodosii Junio-

Junioris tempora annis fere ducentis. Quo tempore prodeunt in publicum universos in stuporem egerunt, ac sanctissimis fatibus demum concesserunt. Dicti ab hoc eventu *septem Dormientes*.

IX. Persecutio. Valeriani Imp. [A. C. 275.]

X. Persecutio. Acerbissima Diocletiani Imp. [A. 302.] nullo non furoris genere Christianos calcavit in annum secundum [A. 305.] Abdicato deinde Imperio Diocletianus privatus egit. Constantius vero Chlorus, & Galerius Maximianus Augusti tyrannidem executi sunt in annum [Ch. 312.]

§. IV.

Doctrina, mores, ritus, seu Disciplina
hujus ætatis.

Q. I. *Ut quid de Doctrina Ecclesiæ primæ
va sigillatim me admones?*

R. Quia nostri ævi hæretici jactant, puram Ecclesiæ Doctrinam successu temporis esse adulteratam: eamque a Luthero demum integritati suæ esse restitutam. Quare, ut eos noveris mentiri, caput id esse debet in historia Ecclesiastica.

Q. II. *Nihil ergo hætenus mutatum ais?*

R. Nihil, quod quidem ad fidei doctrinam a Salvatore præceptam attinet. At non pauca mutationem subiere ex illis, quæ ad ritus tantum, & externam disciplinam spectant.

Q. III. *Cedo mihi exemplum hujus rei.*

R. Prisco illo ævo solemne fuit plerisque locis, accedentes ad S. Synaxin non hostiam modo, seu panis
spe-

species; sed Calicem quoque, seu species vini sumere. Quod deinde abrogatum est: cum sane ad Fidei integritatem nihil pertineat, neque sumentibus quidquam gratiæ deficiat; cum sub sola hostia Christum, quantus quantus est, percipiant.

Q. IV. *Eccur vero ritus alii atque alii obtinent?*

R. 1. Ritus ac disciplina ad hominum ingenium debent esse facti. Cum ergo mortalium genus certis ætatibus certas etiam vices patiatur, pronum est, ut diversis etiam ritibus atque moribus ad pietatem ducatur.

2. Prima Ecclesia maximam partem Judæis constitit. Hi non uno ictu deduci a suis ritibus poterant: itaque multa salubri consilio, ac connivente oculo primum sunt permissa, post vero sublata. Ita illis initio non mox interdicta circumcisio; modo ne eam tanquam sacramentum novæ Ecclesiæ usurparent &c.

3. Cum subnascentes paulatim Hæreses dogmata a veritate abhorrentia spargerent, Ecclesiæ data est ansa contraria dogmata aperte evulgandi; de quibus ante non fuerat admodum sollicita.

4. Adde, quod in nonnullis, ut fieri amat, abusus irrepserunt, tollendi adeo per Ecclesiam. Sic in sumptione calicis effusiones, aliaque nonnunquam acciderunt, quæ minus e dignitate tanti Mysterii erant.

Q. V. *Quinam fuit Ecclesiæ exterior status id temporis?*

R. 1. Bona ac ditiones Ecclesiæ initio nullæ esse poterant, ob persecutiones. Sed ditiores Christiani frequentes Eleemosynas ad Episcopum detulerunt; imo alii Deo se totos consecraturi, neque pauci illi, omnes facultates suas ad Pontificum pedes abjecerunt. Hi
dein-

deinde subrogatis sibi Presbyteris, maxime vero Diaconis, Subdiaconis, & viduis ita totius Ecclesiæ necessitatibus moderabantur, ut unius familiæ. Victitabant e bonis in medium collatis, uti nunc in claustris Religiosi. Eratque universæ multitudinis *cor unum, & anima una.*

Post etiam immobilia bona ac fundi adjecti sunt. *Vide Baronium ad annum 57. num. 82. &c.* Ac præsertim Romana Ecclesia reliquis ditior atque potentior evasit. *Vid. Baronium ad annum 175. num. 8. &c.*

2. Officia potissima ac dignitas in Ecclesia Romana fuere illorum Presbyterorum, ac Diaconorum, quibus *Tituli* certi seu regiones ab Evaristo Papa, & Fabiano consignati sunt. Qui deinceps *Cardinales* sunt dicti.

3. *Clericorum* habitus initio a ceterorum amictu parum aut nihil distinctus. Ceterum plerique omnes Christiani nigro utebantur. Sub annum vero Christi 58. comam radere coeperunt Clerici, cum reliqui eam promitterent.

4. Officia divina, Sermones exhortatorios, sacramque Synaxin agebant in domibus, quas Episcopi designassent. Persecutionis vero tempore in cimiteriis martyrum. Erant illa subterraneæ cryptæ amplissimæ, multis fornicibus distinctæ, ac civitatis cuiusdam speciem præferentes. Quales vel hodie Romæ cernere est.

Q. VI. *Fueruntne iis sui etiam dies festi?*

R. Ne dubita. Dominicus quidem dies status erat. Cumque jam plurimorum Martyrum sanguine maderent omnia, ipsorum etiam memorias festivas habere coeperunt, tertio præcipue seculo, seu post annum Christi 200. defervescentibus primis persecutionibus.

Q. VII. *Quo plausu peracta hæc festa?*

R. Re

R. Re Divina locis suis peracta, ac maxime horis, quas vocant, canonicis decantatis. Etenim noctu atque interdiu convenientes non soli sacerdotes, sed omnes devoti Christiani Hymnos decantarunt & Psalmos, ter noctu, semel mane, ac dein per diem, eoritu, quo jam Monachi, atque Canonici in Choro psallunt.

Q. VIII. *Etiamne imagines cultu prosequantur?*

R. In omnibus locis, quibus conventus agebant, certa colebatur Crucis imago: eademque etiam alibi passim, ac ubique vere visebatur. At aliæ imagines raræ erant, eade causa, quod satis multi hæretici atque magi errores suos, atque præstigias per nonnullas icunculas Angelorum, atque ipsius Salvatoris exercerent: id quod Christianos cautos imaginum fecit. Præterquam quod idolorum cultus adhuc dum passim receptus non permiserit Christianis sacras icones habere celebres, ne viderentur imprudentibus cum ipsis idololatriis facere.

Q. IX. *Cæpisti nuper de Paschatis festo; nunc quæso, planius mihi rem totam expedi?*

R. Apostoli, ac præcipue D. Petrus docuerant suos, uti pascha celebrarent non luna 14. mensis Martii &c. quemadmodum Judæi lege veteris Testamenti, sed die Dominico proxime illam lunam 14. tam sequente. Idque ideo, quia Salvator tali die, nempe die Solis, post Pascha Judæorum, gloriosa Anastasi mortem triumphavit. Isque mos in Ecclesia Romana sollemnis semper fuit.

At in Oriente, ubi plures erant Judæorum, alii Apostoli ad continendos in officio Judæos, permiserunt Christianis Pascha eodem die cum Judæis celebrare.

Pius vero I. PP. sub annum Christi 142. salubrem D. Petri doctrinam præcepit per totam late Ecclesiam
exten-

extendi. Asiatici tergiversari, S. Polycarpus discipulus S. Joannis Romam tendere ad Anicetum Pii Successorem, rei componendæ ergo [A. 262.] At rediit re infecta, hætenus tamen, ut mutua utrique amicitia facta testaque constiterit.

Victor I. Orientales diutius jam, quam par erat refragantes Sacris interdicit in Concilio a se Romæ celebrato, utut S. Iræneus Lugdunensis in Gallia Episcopus Pontifici suaserit mitiora. [A. 193.] Res ad intestinas turbas spectare videbatur; nisi paulatim fuisset sopita: Orientalibus tamen sua sententia stantibus, semina hæc esse putantur Græci illius Schismatis, de quo alio loco redibit sermo.

Plurimi sane ex Orientalibus Episcopis Romanæ Ecclesiæ victas manus dederunt: ceteri pertinaces hæresis damnati sunt, dictique vulgo *Quartadecimani*: qui post Concilium Nicænum fere sunt extincti.

Q. X. *Nihil babes de SS. Eucharistia, quod me moneas?*

R. Sane habeo. Nam 1. Ne mireris, si haut adeo frequens fiat mentio hujus mysterii in Antiquiorum scriptis. Etenim cum hoc arcanum sit tironibus, aliisque necdum Christiana doctrina imbutis captu difficilius, caute id exposuere primi sancti Patres. Profecto S. Augustinus & S. Chrysostomus in publicis ad Populum sermonibus aperte cavent, ne sibi quidpiam de sacra Eucharistia excideret. Quæ ipsa causa fuit, quod Catechumeni perlecto Evangelio a Missa abesse jussi fuerint. Atque hæc est, quæ a Scriptoribus vocatur *Disciplina Secreti*.

4. Sacro hoc epulo pascebantur Christiani fere quot diebus; cum pietatis ergo, tum ut semper essent parati martyrio. Eadem de causa multis concessum fuit sacram Eucharistiam domi suæ servare.

Q. XI.

Q. XI. *At quid de Pœnitentia?*

R. Præter occultam, & auricularem, quam vocant, publicam etiam, eamque multo rigidissimam noxarum expiationem subire mos atque lex erat. Quatuor sic pœnitentium ordines numero.

1. *Flentium*, quos oportebat præ foribus Ecclesiæ indutos saccis humi jacere, pedibusque transeuntium esse obnoxios, ceterum ingressu Ecclesiæ plane abstinere.

2. & 3. *Audientium & Prostratorum*, qui admissi in Ecclesiam finito tamen Evangelio cum Catechuminis foras expellebantur.

4. *Consistentium*, quibus licebat sacris ex integro interesse, a sacro tamen convivio penitus abstinere necesse erat.

Atque non erat modici temporis hæc pœna, sed septem, decem, imo quindecim ipsos annos toleranda pro crimine, exempli causa, furti, homicidii, aut alius.

Q. XII. *Quid de Baptismo?*

R. In more repositum erat nondum infantes baptizare, nisi morbo, aut fato urgente; alias vero, dum adolescerent, expectabatur. At cum hæretici, interque eos Pelagiani contenderent, Baptismum parvulis non esse necessarium; ut mendacium opprimeret Ecclesia, cæpit paullatim omnes parvulos sacro fonti admoveere, nec amplius adultiorem expectare ætatem.

Nomina in Baptismo hauriebantur plerumque parentum. At seculo quinto, seu sub annum Christi 400, jam passim obtinuit sanctorum Martyrum nomina adscisci; eo certe nomine S. Chrysostomus in parentum quosdam invehitur, qui malebant gentilium nomina, Hectoris, Æneæ, &c. quam Apostolorum & Martyrum. Germanis tamen nostris id serius in usu fuit nempe sub annum primum 1400.

Q. XIII.

Q. XIII. *Nibil ais de Jejunio?*

R. 1. Quarta & sexta feria, id est die Mercurii atque Veneris jejunia agi, inde ab Apostolis traditum est. Romana vero Ecclesia semper etiam Sabbathum adjunxit.

2. Quatuor temporum jejunium solemne fecit S. Calixtus Papa sub An. C. 218.

3. Quadraginta dierum jejunio Salvatorem ipsum imitari, primis Christianis antiquissimum fuit, quod sponte sua religiosissime servabant universi. At tepescente post multorum fervore, ne res salubris, atque a Christo & Apostolis tradita daretur oblivioni, S. Telesphorus P. Quadragesimam publica lege sancivit.

§. V

Hæreses illa ætate subnata.

Q. I. *Quid sit hæresis, crassiore saltem Minerva mihi adumbra.*

R. Est opinio, seu dogma erroneum, & aliquem fidei articulum in Ecclesia Catholica receptum impugnans, quod dogma qui tenet, aut spargit, illud *pertinaciter* contra Ecclesiæ Catholicæ auctoritatem tuetur.

Q. II. *Qui potuerunt falsæ ejusmodi ac pertinaces opiniones illa simplici ætate pullulare?*

R. 1. Nosti, neminem phreneticum somniare quidquam tam nefandum, quod gentiles de suis diis non fingerent, aut certe etiam plenis buccis creparent. Itaque audiendis rebus absurdissimis a puero innutriti gentiles non pauci, faciles erroribus aures accommodarunt, etiam tum, cum jam Christianis sacris nomen suum dedissent: hi maxime, qui aut minus serio fidei

negocium agebant, aut vitiis nimium affueti erant; aut certe albæ mentis homines.

2. Alii Christiani meliore zelo acti, sed impari doctrinâ, gentilibus Philosophis Religionem Christianam impugnantibus obviam ituri, cum se eorum sophismatis expedire haut valerent, inciderunt in absonas explicationes, & figmenta: quæ semel prodita revocare, superbia vetante, nolentes, pertinaci errore iisdem inhæserunt: quæ res in hæresin abiit.

3. Cum adhuc in vivis agerent Apostoli, rari extiterunt hæretici, cum vererentur a vivis illis testibus nimis quam aperte in ruborem dari, atque convinci. A morte vero illorum nudo, ut ajunt, vertice veritati sese opponere ausi sunt aliquam multi.

4. Philosophi non pauci (quæ gens erat Sectæ suæ tenacissima, & Sophismatum studiosa) etiam Christianis jamjam adnumerati, scita sua invehere adnisi sunt, eaque cum Christianis regulis conciliare. Infelicitèr plerisque cessit negocium, ac spurius inde partus prodiit. Quod peccatum præ reliquis peccarunt Stoici ac Platonici. At non Peripatetici, id temporis admodum ignoti.

5. Cum adhuc passim gentilis superstitio obtineret, factum est, ut minus nonnulli caperent Apostolorum doctrinam.

6. Superbi quidam homines cum vel honorum, ad quos aspirârunt, repulsam essent passi; aut Aristarchi; aut qui sibi sapere videbantur, & quibus alii videbantur cæcutire, pestem hæreseos efflârunt.

7. Denique, quod S. Hieronymus plurimis exemplis probat, nulla fuit hæresis sine femina adjutrice.

Q. III. Quosnam hæreticos evomuit orcus primo Ecclesiæ seculo?

R. Agmen duxit Simon Magus gente Samaritanus:
hic

hic a Philippo Diacono salutaribus undis tinctus, cum videret Spiritum sanctum descendere super Christianos illos, quibus manus imposuisset S. Petrus, eosdemque omne genus mira patrare, dato argento eandem potestatem a D. Petro licitari voluit; a quo tamen præter maledictum nil aliud tulit. Atque hæc est hæresis, quam hodie dicunt *Simoniam*, quæ sacra venalia habet. Inde Simon a Fide palam deisciscere, præstigiis sibi nomen conciliare; ipsosque Romanos sibi devincire, adeo, ut statuat eidem velut *Deo* locarent. Cumque Nero Imp. in deliciis haberet magos, Simon quoque ceteris versutior in ejus familiaritatem penetravit, eidemque raptum Medææ sagæ in scena exhibere gestienti volaturum se per aëra, Cæsaremque voti damnaturum adpromisit. At Divus Petrus Apostolus fusis ad DEUM precibus dæmonum vires fregit, & Simon Magus ex alto præceps impiam animam sub orcum egit. (A. C. 65.)

Q. IV. *Dic hæreses secundi seculi.*

R. Sublatis e vivorum numero SS. Apostolis audacior styx suos Apostolos hæreticos magno numero emisit, principes erant *Gnostici*, indeque *Valentini*.

Q. V. *Quænam fuere horum dogmata?*

R. Nolim mireris, si & hæc & ceterorum deinceps hæreticorum somnia silentio premam: sunt enim eo usque putida, ut animus qui vel micam salis sapit, non possit non refugere. Audi vel unum: sed risum an bilem teneas magis, ignoro. Gnostici deorum populum finxere omni pene numero superiorem, quorum alii alios edidissent, eorumque postremus mundum fabricatus esset &c. Ut taceam libidines, iidem pusionem recens natum in mortario contundere, eoque aromatibus condito (pro scelus!) Eucharistiæ loco vesci solitabant. Mariam Dei genitricem habebant contemptui. Ut

videas, quosnam viros imitandos sibi sumserint nostræ tempestatis Hæretici Lutherani, aliique : & quam pie se jactent integritatem primævæ Ecclesiæ conservare.

Q. VI. *Etiam tertium sæculum vidit suas hæreses ?*

R. Quam maxime. Præter enim *Novatiani* errores, illius qui Schisma in S. Cornelium Papam concitaverat, *Anabaptistarum* Secta altas radices egit, proscripta a S. Stephano Papa. Contendebant, omnes, qui ab hæresi aliqua ad Ecclesiam Catholicam reverterentur, iterum esse baptizandos, etsi legitimo baptismo jam ante fuissent abluti. Fuerunt, qui hujus Sectæ erant primo Catholici, & ejusmodi quidem, qui Catholicam Ecclesiam sanctiorem fore existimabant, si ad eam reversi hæretici denuo sacro latice expiarentur; at dum inconsulto, & contra Apostolorum traditionem, contraque Pontificis sententiam pii esse *perstinaciter* nituntur, evadunt hæretici.

Q. VII. *Quibus argumentis in hæreticos usi sunt SS. Patres ?*

R. Non alio frequentius atque efficacius, quam hoc : Provocabant ad Ecclesias ab Apostolis institutas, & quibus Apostoli, aut eorum discipuli præfuerunt; maxime ad *Ecclesiam* D. Petri Apostolorum Principis *Romanam* : Has ajebant germanam fidei doctrinam, ac religionis Christianæ disciplinam accepisse ab iisdem Apostolis, qui eam hausere ab ipsomet Salvatore : Quisquis ergo doctrinam afferret diversam, a doctrina & disciplina Apostolicarum illarum Ecclesiarum, cum primis *Romanæ*, hunc errare asseverabant, hujus doctrinam spuriam detestabantur.

§. VI.

De Viris illustribus ejus ævi.

Q. I. *Non id te volo, ut omnium illorum magni nominis virorum gesta evolvas: intelligo enim nimii id operis fore, sed paucos selige, quos mihi non ignotos esse velles; ac primum quidem e primo Ecclesiæ seculo?*

R. *Dionysius Areopagita*, Athenis oriundus, cum Heliopoli forte degeret, solemque præter naturæ leges deficere cerneret ad comitem exclamavit: *Aut DEUS naturæ patitur, aut mundi machina dissolvetur!* Fuit ea ipsissima Eclypsis, quæ Salvatore in cruce animam agente contigit. Post Athenas venerat Paulus Apost. urbeque lustrata, offenderat in aram *Ignoto DEO* jam olim ab Athenienfibus dicatam. Mox in Areopagum penetravit (is est illius civitatis Senatus, ad quam rerum summa pertinebat) ignotum illum DEUM *Christum* esse prodidit, Fideique Christianæ rationem ea vi reddidit, ut hunc Dionysium cum aliis Senatus illius Patribus faciles sibi dexterarum Christoque nomen dare coëgerit. (A. C. 52.) Dionysius constitutus primum Athenarum Episcopus, mox in Gallias missus Parisiorum Episcopatum instituit. Sub Trajano vero Cæsare annosissimus Senecio ferro jugulum præbuit, quo resecto truncum corpus summummet caput aliquot passuum millia in montem extulit. Ejus sacra Lipsana e Galliis ad Germanos clam allata in Asceterio Benedictino S. Emmerami Ratisbonæ condita esse dicuntur.

Q. II. *Quem mihi laudas ex secundo seculo?*

R. S. *Justinum*, Senatorii ordinis virum, Philosophia celebrem, qui apologia duplici in senatu recitata Christianorum patrociniū ingenti animo

fuscepit; ob eam tamen causam capitis damnatus, sub annum 165. Cujus relicta nobis ingenii ac pietatis monimenta nuper in publicum evulganda sibi sumfit P. Maran Benedictinus Gallus. Inde *Tertullianus* ingenio stiloque acer, Carthagine in Africa natus; (An. 207.) Sed qui demum Montani hæretici erroribus subscripsit.

Q. III. *Unum mihi alterumve tertii seculi prode.*

R. 1. *S. Cyprianus* Ciceroni eloquentia haut longe impar habitus, Episcopus Carthagine; qui cum ob constantem veræ Fidei confessionem duceretur, Carnifici suo 20. aureos numerari jussit. (An. 258.)

2. *Origenes Alexandrinus*, sublimi ingenio vir, ac eruditione nemini secundus; ob improbum scribendi laborem dictus *Adamantius*, velut *adamantinus*. Scholæ Alexandrinæ moderari jussus, cum & feminas docendas nactus esset, sinistros mores declinaturus se ipse eviravit. Multis pro Fide Catholica perfunctus laboribus, denique extra rhombum saltavit. Cum enim Platonice Philosophiæ plus justo deditus esset, vafræ doctrinæ invexit, multarumque hæresum semina sparsit, quæ Arius, Pelagius, & fere universi post illum hæretici propagarunt. Tandem pro concione dicens, populoque Psalmorum arcana evolvens in verbum illum offendit: *Peccatori autem dixit DEUS: quare tu enarras justitias meas? &c.* Suum ergo peccatum atque errores in memoriam revocans: primum velut in vado hæsit, moxque obortis lacrimis librum complicuit, digitoque labris imposito e cathedra descendit: qua re ita tactus fuit populus, ut tota Ecclesia fletu personaret. Ex vivis abiit (An. 253.) Ejus in S. Scripturam doctissimi labores in publicum producti sunt a P. Bernard. Montfaucon, Benedictino, (A. 1713.)

3. Decii persecutio *S. Sebastianum* fustulit inter Prætorianos ducentem ordines. Alligatus palo, telisque confixus ab Irene sancta muliere clam sanitati redditus Tyranno sese denuo stitit, ac demum fustibus occisus est (A. 249.)

4. Viris addendæ Viragines *S. Catharina Alexandrina*, Magistro cælo ad miraculum erudita, quinquaginta Philosophos undique gentium excitos ad eam conflictu verborum devincendam, in eas angustias redegit, ut ejurato idolorum cultu Christianæ veritati colla submitterent. Parata ipsi feralis rota elcito de cælo fulmine tacta in partes abiit. Amputata demum Virginis cervix non cruorem modo sacram, sed & lac sudavit. Corpus ab Angelis sublatum in jugo montis Sinai reconditum est. (A. 307.)

4. *S. Apollonia* Alexandrina provectæ ætatis Virgo, excussis maxillis deducta ad rogam, sponte sua insiliit. (An. 250.)

C A P U T II.

A Sylvestro I. PP. an. 314. ad Gregorium I. Magnum an. 590.

Secunda Periodus

feu

Ætas Doctorum.

Quæst. *Quid ita ætatem Doctorum ais?*

R. Quia Ecclesia paci reddita, atque a persecutione tyrannorum fere immuni prodierunt

dierunt Sancti Patres doctrina, zeloque potentes: Quos divino quodam numine afflatos fuisse facile intelligit, quisquis libros, quos exararunt sapientissimos, vel primis labris gustaverit.

§. I.

Summi Pontifices a Silvestro I. ad Gregorium I. Magnum.

Q. I. Nondum memoria mihi excidit, Melchiadem Romana mitra fuisse insignem deferrescente Diocletiani persecutione. Jam ceteros Pontifices ordine producito.

R. 34. S. Silvester I. Romanus. Pontifex inauguratus anno Christo 514. Constantinum M. Imp. salutari Baptismatis fonte tinxit Romæ, multisque ab eodem honoribus auctus est. Concilium primum œcumenicum, seu universale Nicææ Bithyniæ civitate cogi fecit a Constantino Imp. Diem extremum clausit A. C. 335.

35. **S. Marcus**, Romanus. (Ob. An. 337.)

36. **S. Julius I.** Romanus. (An. 352. Ob.)

37. **Liberius**, Romanus. Sanctum Athanasium adversum Arianos gnaviter tutatus est. Quare a Constantino Imperatore Ariano relegatus in Thraciam, subrogato interim **S. Felice II.** qui Liberii antea Diaconus fuerat. Verum Liberius ærumnis victus post biennium exilium proscriptioni S. Athanasii calculum suum adjecit. Cum vero Romæ redditus esset, Felicemque exegisset, poenitentia ductus, Athanasium denuo suscepit, hæresimque Arianam palam proscripsit, quam tamen numquam amplexus fuerat. E vivis excessit. A. 366.

38. **S.**

S. I. Pontifices a Sylvest. I. ad Gregor. M. 79

38. *S. Damasus I.* Hispanus. Humanis rebus valedixit. A. 384.

39. *S. Siricius*, Romanus. (A. 389.)

40. *S. Anastasius I.* Roman. (A. 401.)

41. *S. Innocentius I.* Albanensis. Pelagium hæreticum damnavit. At Romam Gothorum prædam videre debuit. (A. 410.) vixit A. 417.

42. *S. Zosimus I.* Græcus. (A. 418.)

43. *S. Bonifacius I.* Roman. Obiit A. 422.

44. *S. Coelestinus I.* Campanus. (A. 432.)

45. *S. Sixtus III.* Roman. (A. 440.)

46. *S. Leo I.* Magnus, Etruscus. Divinæ facundiæ Vir, qua etiam Attilæ Hunnorum regis furorem fregit, eumque a diripenda Urbe abstinuit. Vivere desinit A. 461.

47. *S. Hilarius*, Sardus. (An. 468.)

48. *S. Simplicius*, Tiburtinus. (An. 483.)

49. *S. Felix III.* Felici fato functus A. 492.

50. *S. Gelasius I.* Afer, (An. 496.)

51. *S. Anastasius II.* Roman. (An. 498.)

52. *S. Symmachus*, Sardus; Anastasium Imperatorem diris devovit hæresis causa. Ob. An. 514.

53. *S. Hormisdas*, Campanus: Ecclesiam Orientalem aliquo abhinc tempore a Romana dissidentem ad unionem revocavit. Mortuus An. 523.

54. *S. Joannes I.* Tusculus. Eum Theodoricus Gothorum rex in carcerem detrusum ærumnis ac pædore confecit. A. 526.

55. *S. Felix IV.* Beneventanus, Clero Romano a rege obtrusus: qui tamen Clerus pacis ergo eidem suffragatus est. Pie vixit. A. 530.

56. *S. Bonifacius II.* Roman. (A. 532.)

57. *S. Joannes II.* Roman. (An. 535.)

58. *S. Agapetus I.* Roman. Coactus a Theodato Gothorum in Italia rege Constantinopolim perrexit regi exoraturus pacem a Justiniano Imp. Ibi cum

ageret, Anthimum Constantinopoleos Patriarcham ab Hæreticorum partibus stantem sede movit, suffecto Menna Catholico. Obiit in eadem Urbe. A. 536.

59. *S. Silverius*, Campanus. Benedictinus. Theodora Augusta hærefin spirans Vigilium antipapam, in Silverium concitat, istumque per Belisarium Ducem Urbe Roma ejici mandat. Vitæ finem & exilii fecit *Silverius*. An. 538.

60. *Vigilius*, Romanus. Hunc tandem, emortuo Silvero lubens excepit Clerus Romanus. Isque mox mutatus a pristino errores, quos in favorem Augustæ foverat, detestatus est, seque ad sanctiores leges composuit. Humana reliquit. A. 554.

61. *S. Pelagius I.* Roman. (A. 560.)

62. *Joannes III.* Roman. (A. 573.)

63. *Benedictus I.* Romanus, Græcis dictus *Bonus*; Benedictinus. Obiit. A. 578.

64. *Pelagius II.* Roman. Benedictinus. Obiit An. 590.

§. II.

Dilatatio Ecclesiæ.

Q. I. *Quid incrementi sumsit Ecclesia seculo quarto?*

R. I. *Æthiopia* amplissima terræ portio India citerior alias dicta, in Christi leges juravit, non sine miro eventu. Meropius Philosophus Tyrius cum filiis Frumentio & Ædesio ad eas oras forte delatus occisus a Barbaris est; at duo pueri, quos forma commendabat, ad regem delati, interque ephebos non solum adlecti, sed & rebus gerendis adhibiti, cum adolefcent. Illi occasione utendum rati Christianis Sacris Barbaros illos excolunt, annuente S. Athanasio Patriarcha Alexandrino, ac Frumentium Episcopum consecrante, (A. 327.

2. *Ibe.*

2. *Iberia.* Regio est Ponto Euxino imminens ortum versus. Armeniam inter, & Caucasum montem sita, quam hodie Georgiam vocant. Huc unam mulierculam belli forte captivam traxere illi barbari. Hæc dies noctesque in oratione erat tota. Quæsitæ, cui bono id actitaret? reddidit: Christianam se esse, Christumque hoc cultu prosequi. Mirantur Barbari nomen ignotum: & curiositas eos subit tentandi vires Numinis! Mos ferebat parvulos forte morbo sollicitatos ad vicinas deportare, medicinam, aut consilia quæsitum. Ventum ad Servam illam Christianam. Hæc; sibi quidem deesse opem, DEO vero suo Christo adesse plurimam testata, eundem in vota vocat. Puer e vestigio sanitati restituitur. Regina & Rex certiores miri eventus fiunt; hi Legatis conveniunt Imperatorem Constantinum M. Episcopos, Sacerdotes, quæque alias ad Christi cultum facerent, petunt, facileque impetrant. (An. 327.)

3. Maxima vero hoc seculo accessio Christianæ Ecclesiæ facta est, quando Constantinus I. Magnus Imp. palam Christo nomen dedit, idolorum fana clausit, gentili superstitioni indixit exilium, Ecclesias passim vero Numini dicavit, ipseque salutari lavacro expiari se fecit (A. 325. vel 337.)

4. Ex adverso in Oriente & Africa fœda rerum facies erat, Arianis, Donatistis, Eutychianis & aliis ejusdem fursuris hæreticis omnia fusque deque vertentibus. Id quod quinto etiam, sextoque seculo nihilo mitius actum est.

Q. II. Quinto vero seculo nihil crevit Ecclesia?

R. Illo ad calcem jam jam properante Clodovæus Galliarum Rex Ecclesiæ sese adjunxit. Difficili enim in Alemannos pugna voti se reum fecit Christiana sacra suscipiendi, si ipsi campus & victoria cederet. Voti
com-

campus factus a S. Remigio sacro latice ablutus est. (A. 496.) Ei Anastasius II. PP. gratulatus *Primogenitum Ecclesiæ* dixit: Hodieque dicunt *Christianissimum*.

Q. III. *At sexto seculo quid?*

R. Reccaredus *Hispaniarum* Rex opera S. Leandri, aliorumque Benedictinæ familiæ Episcoporum Gothos, Suevosque Hispaniæ inquilinos ab Ariana Hæresi totos repurgavit. (An. 589.)

2. *Britannia* quidem a Lucio PP. scintillam sanæ religionis hauserat; sed quam densæ postea tenebræ sepelierunt. Saxonibus eo irruentibus, & Idolomania superstitionem secum invehentibus. Divus ergo Gregorius Mag. Pontifex e Romano suo S. Andreæ Asceterio elicuit S. Augustinum, aliosque socios bene multos omnes D. Benedicti Monachos, iisque Angliæ ad Fidem postliminio reducendæ provinciam imposuit; quam illi felici non minus, quam impavido conatu sunt executi. (An. 596.)

§. III.

De Persecutionibus.

Q. I. *Dixeras, a Diocletiani tempestate Ecclesiam quieti fuisse restitutam. At nihil eam post turbavit?*

R. Nunquam deest Christiano patiendi copia. Ego paucis te docebo persecutiones, quibus Ecclesiam pessum ivere Tyranni.

1. *Sapor* Persarum Rex ab anno Chr. 343. ad usque 380. pessime suæ ditionis Christianos habuit. Dein Anno 414. cum Abdias Regiæ Persidis Episcopus Templum Igni (Numini Persarum) sacrum Vulcano dedisset, Isdigerdes Rex in furorem actus Catholicorum Ecclesias solo æquavit, ipsosque gravissimis tormentis exposuit. Cujus vestigiis insistens filius

Vara-

Vararanes Patre haut mitiora in Christianos decrevit, usque sub annum 444.

2. In Orientis Imperio *Julianus* Cæsar, ille qui Christianus cum esset, fidem tamen paulo post valere iussit Apostata, dæmonum delubra a Constantino M. occlusa referavit. (A. 362.) Advertens autem, multos Christianos juventutem poëticis, Rhetoricis, aliisque liberalium artium præceptis imbuere, unaque deorum vanitatem atque turpitudinem ex ipsis ethnicorum libris demonstrare, hæc inquam animadvertens *Julianus* Christianos a docendo liberales artes omnino prohibuit. Edixit etiam, abolito *Christianorum* nomine *Galilæos* eos dici. Quin ipse facundia sua pessime abusus sacrilegium calamum in Dominum Salvatorem strinxit septem in eum scriptis libris. Donec tandem infelici contra Persas prælio ceciderit, cælitus inflicto vulnere. (A. 363.)

Quantis furiis *Constantius* Imp. A. 353. Ac *Valens* an. 365. &c. *Anastasius* an. 491. Catholicos agitarint, ut Arianos foverent, paucis dici nequit.

3. *Gothi, Vandali, Suevi, Alani*, jam olim quidem Christum agnoscere docti sub Valente Imp. Sed *Arianæ* hæreseos peste subacti totam late Galliam, Hispaniam atque Italiam ab anno 406. ad 413. protriverunt Roma quoque expilata (409.) in qua tamen (Numen feros animos edomuit) Ecclesiis, ac quidquid eo confugisset, parsum fuit.

Genfericus Vandalorum rex an. 437. Africam, Hispaniam, Italiam, Dalmatiam miris modis vexat: eandemque telam prosequitur mali corvi malum ovum *Hunnericus* ad annum usque 487.

Attila Hunnorum tyrannus an. 451. Gallia direpta Urbi quoque imminebat, nisi S. Leo PP. divina facundia furori ejus temperasset.

§. IV.

Disciplina, atque Doctrina trium istorum seculorum.

Q. I. Sæpe mihi laudasti Constantinum M. ejusque in Ecclesiasticam disciplinam & Autoritatem merita. Rei ansam, ac seriem explica.

R. Faciam id, sed tenuiore filo. Maxentius Imperio inhians Romæ incubabat. In hunc signa infesta moturus Constantinus (312.) dum rerum sollicitus hæret, ipso meridie Crucem aurei splendoris cernit, quæ cæli fornicem decussatim secabat, hac cum epigraphe: *In hoc signo vinces.* Ille portento fretus hostem sub jugum mittit: primusque Imperatorum Christianæ religioni palam subscribit. Inde Ecclesiasticæ Disciplinæ Libertas: inde Episcoporum summa autoritas: Concilii Nicæni celebritas: sanctæ demum Crucis gloria natæ sunt.

Q. II. Quam ais Ecclesiæ Libertatem?

R. Cum ante in antris & cemeteriis perpetuas interformidines divina peragi necesse esset, de pompa cogitare vix licuit: at nunc augustissimis templis Romæ ac ubivis gentium a Constantino excitatis, auro, gemmis, purpuraque oblata, decuit plane, multa ab Ecclesia decerni ad splendorem ac majestatem divini cultus facientia. Huncque in modum plerique externi ritus, quibus hodiedum gaudemus, sunt sanciti.

Q. III. Quæ vero Episcoporum Autoritas?

R. Præfectorum nempe; Præsidumque judicia, ac Consulum fasces Episcopis submitti Constantinus præcepit, eorumque ab ore pendere causas plerasque. Forte Episcoporum nonnulli Ario addicti calumniam in Catholi-

tholicos Episcopos scriptam Imperatori obtulerant, Catholici vicissim sui defensionem : cum ille libellos omnes foco iniecit , cum dicto : *Deus vos constituit Sacerdotes, & potestatem dedit de nobis quoque judicandi: & ideo nos a Vobis recte judicamur: vos autem non potestis ab hominibus judicari &c.* Alias quoque dicere amabat : se , si sacerdotem fuisset oculis peccantem conspiceret , sua eum purpura operturum , protecturumque ab ignominia.

Q. IV. *Jam de Concilio Nicæno?*

R. Pacata omni Ecclesia , ex universo pene orbe tuto commearunt Episcopi, evocante eos, nutu Sylvestri Papæ, Constantino (A. 325.) Advolarunt Nicæam Bythiniae civitatem Antistites trecenti atque octodecim, qua doctrina, qua sanctitate in paucis conspici. Causa coetui sacro cogendo fuit Ariana hæresis late serpens : & ut conspirantibus animis decernerent ea , quæ populis per orbem universum diffitis concordi atque unius plane formæ doctrina essent deinceps tradenda, ut una Ecclesia ex una doctrina appareret in invidiam ac pudorem omnium hæresum. Facta tunc etiam gentilibus loquendi potestate , unus illorum ceterorum quasi quidam Deus, magni nominis Philosophus, cavillationibus sanctam Synodum est aggressus, Deos suos laudans. Facto inter omnes silentio sanctus Spiridion Ep. his non nisi vocibus eum compellavit : *In nomine Christi*, inquit, *Philosophe audi!* tum Christianum dogma brevi, simplici que oratione explicans subjungit : *Sicredis, interroganti mihi responde.* Ille his vocibus velut fulmine tactus primum in saxum stetit, mox ad suos conversus, se victum fassus est.

Fidei doctrinam sacrum isthoc Concilium conclusit in *Symbolum* illud, quod *Nicænum* dicitur, & percantato Evangelio ad aram insonat : *Credo in unum DEUM &c.*

Q. V.

Q. V. Quo in honore Crux haberi cæpta?

R. Non te fugit, crucem perditissimorum ac non-nisi servilium hominum supplicium fuisse: quale nostra ætate est furca vel patibulum. At cum ejus præsidio Maxentium subegisset Constantinus, mox Christi nomen, Crucisque figuram signis militaribus intexi *aquilarum* loco jussit, suoque ipsiusmet diademati inferi. Quo non contenti, qui eum secuti sunt Cæsares, pomo seu globo aureo impositam manu prætulerunt crucem sceptri loco.

Helena vero Augusta Constantini Mater Jerosolymam devotionis ergo petens, (A. 326.) consilium cepit indagandæ Crucis sanctæ, cui affixus Salvator amoris victima fuit. Audit eam a Judæis alte defosam. Igitur egesta humo in tres tandem Cruces incidit, titulumque, quem Pilatus scripserat (J. N. R. J.) avulsum. Anceps erat, quænam e tribus Christi Crux foret? Ergo ægrotæ admovent primam, alteram, ac denique tertiam: quæ simul ac tetigit infirmam, sanitati reddidit: ex quo cognitum, hanc esse veram Crucem Salvatoris.

Q. VI. Nihilne aliud de disciplina Ecclesiæ occurrit?

R. Imo de Sacra Monastice. Nam *S. Antonius Magnus* Abbas in Ægypti desertis locis ingentem hominum vim conscripsit ejus sub signis ac regula Christo ac virtuti militantium. (A. 310.) Idemque profecutus est *S. Pachomius*. (A. 320.)

S. Basilus haut pauciores numeravit regulæ a se scriptæ tenaces. (An. 362.)

Ordo Eremitarum a *S. Augustino* institutus primum Tagaste, solo nempe Augustini patrio, anno 387. mox Hippone regio an. 390. Indeque tota Africa summo studio, zeloque extensus.

S. Benedictus sub annum 520. Regulam suam tantopere a summis Pontificibus, totoque orbe semper lauda-

laudatam, proposuit, quam non solum amplexa sunt asceteria ab ipsomet recens condita, sed Pachomiani quoque, Basiliani, reliquique monachi per Orientem, Occidentemque fere omnes.

§. V.

Hæreses.

Q. I. *Quarto seculo num grassata est aliqua hæresis?*

R. I. *Manichæorum* coryphæus fuit *Manes*. Is Curbicus ante dictus Scytani cujusdam Philosophi Pythagoræi servus, atque ab ejus morte heres etiam tam librorum, quam errorum scriptus est. Inde *Manetis* nomen, quod Persica lingua Disputatorem sonat, sibi optavit. Res novas moliturus Regis filium anticipi morbo tentatum suis precibus sanandum suscepit. Cum fidem datam falleret, datus in vincula, clamque elapsus in Mesopotamiam Hæresim sparsit. (A. 282.) Tum interceptus a regiis satellitibus cute detracta feris objectus interiit. Alia inter ePythagoræorum schola docuit animas a morte in alia corpora, seu brutorum seu hominum migrare, quæ migratio Metempsychosis audit. Unde vetitum carniū esum volebat. In hanc hæresim pellectus est adolescens Augustinus: quam deinde ipse pene funditus extirpavit.

2. *Donatistarum* primum schisma, deinde, ut fit, etiam hæresis ingens negocium facessivit. Africanæ præsertim Ecclesiæ. Mensurius Carthaginis Antistes fatis concesserat: ejus in locum susceptus est Cæcilianus (A. 311.) Ambitio vero hæresum schismatumque parens Majorinum adegit, ut sacrum pedum violenta manu ipse arriperet, adjutus præcipue a Lucilla femina prædivite, sed mali atque in Cæcilianum offensi

animi. Ita conflatum est schisma. Schismatici deinde patrocinium aucupantur Imperatoris Constantini M. At ille Melchiadem Romanum Pontificem dicere, ut par erat, sententiam jubet: hic adhibitis in consilium multis Episcopis Cæcilianum probat, Majorinum rejicit. (an. 313.) Idque fit iterum in Concilio Gallico 200. Episcoporum (an. 314.) Iterumque a Constantino Imp. Mediolani (an. 316.) Constans deinde Imperator vi adhibita eos compescuit. (an. 340.) At emerfere denuo Juliano Imperatore. (an. 362.) & Gildone Africæ tyranno anno 396. Honorius demum Imp. misso in Africam Marcellino comite eos Ecclesiis bonisque exuit. (an. 411.) Etsi Marcellinus capite suo pietatem luere debuerit, accusatus nempe rerum in republica novandarum apud Marinum Africæ præsidem. (an. 413.) Fuit is ipse Marcellinus, cui S. Augustinus miros illos de Civitate Dei libros dicatos voluit.

Q. II. Sed cur Donatistas id genus hominum vocasti?

R. Donatus nempe suum sectæ nomen imposuit, ille, qui Majorino Schismatico substitutus est a rebellibus.

Q. III. Prode mihi quidpiam de spurio eorum dogmate.

R. 1. Ecclesiam veram corruptam asseriebant, nulli-bique eam, nisi penes se Donatistas, reperire esse. 2. Eucharistiam, sacrum Chrisma & alia sacra habebant contemptui. 3. Monachis erant infensi: Ut cetera taceam. Atque in hac egregia doctrina æmulos habent hæreticos hodie Calvinistas, Lutheranos, aliosque ejusdem luti.

Q. IV. Perge jam de ceteris Hæreticis.

R. 3. *Ariani*, quorum antesignanus Arius. Is ex
Lybia

Lybia ortus Alexandriae cæpit blasphemare, (an. 313.) DEI filium creatum esse, neque Patri æqualem, aut consubstantialem. Ejectus ab Alexandro Patriarcha, damnatus a Concilio Nicæno, demum fingens se cum Catholicis facere jussus est a Constantino M. in Constantinopolitanam Ecclesiam admitti. Dumque in templum ovans properat, e via declinans alvum exonerandi causa, ibi rupto ventre in latrina publica interiit, Judæ proditoris instar (an. 340.) At non cum autore extinctum est ipsum malum: Constantio præsertim (an. 353.) Imperatore, & ejus exemplo, toto pene Oriente in Arii dogma jurante. Hujus Cæsaris nutu coaluit Concilium illud duplex *Sardicense* & *Ariminense*; atque in hoc posteriori plurimi Episcopi Catholici qua fraude, qua vi inducti, ut formulæ Fidei seu symbolo ab Arianis dolose concepto subscriberent: quo facto *ingemiscens orbis terrarum Arianum se esse miratus est*, ut queritur S. Hieronymus. Catholici tamen maxime Occidentales & fraude & vi illa se brevi expredientes palam fecerunt, nunquam se in animum induxisse, ut hæresin Arii probarent, sed cum verborum colore ac technis sibi impositum esse, tum etiam vim factam. Tandem Theodosius supremam evertendæ huic hæresi manum admovit, impetrata a Damaso PP. Synodo œcumenica, quæ Constantinopolitanarum quidem prima est, Universalium vero secunda, [an. 381.]

4. *Helvidius* [Sub annum 390.] impuro ore Cæli reginam petere ausus, eam a partu Virginitatis honore orbatam fuisse mentitus est. Castitatem coli superstitiosum, idemque impossibile ajebat. Nuptias impense commendabat. Pari passu sub idem fere tempus incessit *Jovinianus*. Quos iterum strenue æmulantur Lutherani nostri atque Calviniani &c.

Q. V. Etiam quintum seculum ferax hæresum fuit?

R. 1. Vigilantius (A. 406.) Gallus homo impurus Sanctorum reliquiis bellum indixit. Huic non arrisit, quod Clerici cælibes degerent. In monasticum etiam ordinem petulanter invecus est.

2. Pelagius Britannus (A. 408.) divini numinis immemor effutiit, absente Divina gratia sola natura auctore hominem bona operando sufficere; eundemque sola sua voluntate posse ab omni peccato esse eximium. Diris devotus est ab Innocentio I. PP. (A. 417.) & a S. Augustino hæreticorum malleo contusus.

§. VI.

Viri illustres.

Q. I. Grandioris nominis viros, qui quarto seculo effloruere, a te posco.

R. Amplissimus hic sese campus aperit: sed ego paucos ex eo flores legam, tuisque oculis subjiciam.

1. S. Nicolaus e Lycia natus: Juvenis adhuc, comperto, tres virgines redactas ad incitas de pudicitia periclitari, clam noctu tantum auri per fenestras injecit, quantum singulis dotandis sufficeret. E peregrinatione Jerosolymitana redux Myram, quæ Lyciæ metropolis erat, forte delatus id temporis, quo de eligendo Episcopo consilium agebatur, divinitus ipse proditus est, & Antistes inauguratus. (A. 325.) Adfuit Concilio Nicæno. Hi, qui vitam suam navibus credunt, hunc Divum Patronum suscipiunt. Obiit 342.

2. S. Martinus, castra secutus, miles adhuc, & necdum sacro fonte merfus pauperi nudo sibi obvio
chla-

chlamydem ſuam, quam enſe mediam ſecuit, dimidiam donavit. Turonum in Gallia Epiſcopus ad Divos abiit. (A. 400.)

3. *S. Athanaſius*, Alexandrini Patriarchatus auctus mitra, (an. 326.) ingentibus animis fidem Catholicam adverſus Arianos, ipſosque Imperatores propugnandam ſuſcepit. Illi contra ſummo in eum odio ferebantur, unde hanc in eum ſabam procuderunt; coacto nempe conciliabulo (A. 335.) eum inſimularunt impudicitiae, ac meretricem etiam produxerunt in medium, quæ auro corrupta id ipſum ſine fronte teſtabatur. Timotheus vero fidus Athanaſii preſbyter conſilio in arena capto contentiore non nihil ſermone feminam petit: egone ſim ille, qui vim tibi intulerim, mulier? Illa, quæ Athanaſium nunquam norat, nihil hæſitando affirmat: Tu vero es Athanaſi petulans mei honoris corruptor: Quo dicto patuit fraus. Nihilominus ſanctus Antiſtes tempori, furorique cedendum ratus fuga ſibi conſuluit, calamo interim pugnans eminus, cum voce comminus non liceret. A Joviano Cæſare ſedi ſuæ reſtitutus, a Valente vero denuo pulſus ſex annos in paterno ſepulcro delituit, demum ab eodem Imperatore revocatus, (an. 367.) elapſis ſex aliis annis diem ſupremum obiit (an. 373.) Ejus Opera Græco-Latina ediderunt Benedictini Galli, an. 1698.

4. *S. Baſilius* (an. 371.) Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopus Arianis ſeſe ut murum aheneum oppoſuit. Exilium in eum decreverat Valens Imperator Arianus: cumque legem ſuo chirographo munitum iret, calamus non ſolum atramentum negavit, ſed & ruptus eſt, manusque ſolutis nervis contremuit, idque iterum ac tertio. Felicem ſanctæ vitæ finem impoſuit an. 378. Ejus Opera Græco-Latina paucis abhinc annis edita a Benedictinis Gallis.

5. *S. Ambrosius* Patre Ambrosio nolibi Romano cive sed in Gallia natus. Insubriæ, Liguribus, atque Æmiliæ præfectus Auxentio Episcopo mortuo Mediolanum contendit Arianos multa in electione turbantes sua autoritate compressurus. Dum vero in Ecclesia verba de concordia facit, repente conclamatur *Ambrosius Episcopus*. Ab ea sententia ut populum dimoveret, mox ante ipsam Ecclesiam tribunal poni, ipseque sedens severissimis pœnis in reos animadverti jubet. Nihil a votis suis remittente multitudine fugam init: cumque tota nocte gnaviter iter se fecisse crederet, illucescente die pro porta civitatis se adstare vidit. Subscribens ergo divino consilio Episcopale munus suscepit; eoque tam fortiter perfunctus est, ut Theodosium M. Imperatorem, a cæde innocentium Thessalonica civium revertentem, ingressu Ecclesiæ constanter prohibuerit, donec publica pœnitentia facinus expiasset. Ille quidem causabatur, David quoque regem peccasse; sed reposuit Sanctus: *Qui secutus es peccantem, sequere & pœnitentem*. In mortalibus esse desiit an. 397. Hujus Opera prodierunt nuper a Benedictinis Gallis, an. 1686. & 1690. autore P. Jacobo du Frische, & Nicolao de Nourry.

Q. II. *Fam ad quintum seculum gradum promove.*

R. I. *S. Joannes*, Antiochia Syriæ oriundus, ob auream plane facundiam dictus *Chrysostomus* Constantinopolitano Patriarchatu defunctus est. Cum alia inter etiam in seminarum vitia pro concione inveheretur, Eudoxia imperatrix pejus sibi conscia concepto in eum odio nullum non lapidem movit, ut eum in exilium submoveret. Quo in exilio strenuus veritatis pugil obiit. (A. 407.) Sacris ejus Lipsanis ab exilio reportatis supplex factus (A. 438.) Theodosius Junior Imp. Arcadii & Eudoxiæ filius veniam pro parentibus
flets

flens exoravit. Cujus Operibus pulico bono excu-
dendis nuper insudavit P. Bernardus Montfaucon
Benedictinus Gallus.

2. *Hieronimus* gente Dalmata, patria Stridonensis
a literis Græcis, Latinis atque Hebræis, & ab omnium
artium disciplina instructissimus in sacris scripturis
explanandis, & hæreticis confutandis totus fuit. Obiit
(A. 420.) Ejus eruditissima scripta ad accuratam limam
revocata typis ediderunt Benedictini Galli, ab an. 1699.
ad an. 1706. præcipue P. Joannes Martianay Græcæ &
Arabicæ peritissimus.

3. *S. Augustinus*, Tagaste Numidiæ urbe in Africa
natus eo fuit ingenii acumine, ut adolescens subtiles
magis an obscuros Aristotelis libros sine magistro nul-
loque negotio didicerit. Incidens in Manichæos hæ-
reticos impietatis virus suxit. Quo tempore fertur
Ecclesia publicis votis DEUM interpellasse in hæc
verba: *a Logica Augustini libera nos Domine*. Monica
vero ejus sanctissima parens qua monitis, qua fufis ad
DEUM precibus effecit, ut audito S. Ambrosio, ejusque
captus divina eloquentia Catholicum dogma ample-
xus fuerit. (A. 387.) Hippone in Africa creatus Episco-
pus (A. 395.) sanctitate atque doctrina tale sibi no-
men peperit, quale post ipsum nemo. Immortalem
vitam auspicatus est anno 430. Ejus magnæ molis,
summique momenti libros publici juris fecerunt Be-
nedictini Monachi in Gallia, ab anno 1689. usque ad
1700. Cui molimini ducem se præcipuum præbuit P.
Thomas Blampin.

Q. III. *Fam etiam de sexto seculo ne taceas,*
obsecro.

R. Barbarorum furore omnia late pessumdante, hoc
seculo magnam equidem ruinam traxit eruditio: non
tamen jacuit omnino.

1. *S. Leander* Monasticen Benedictinam amplexus, indeque ad Hispalensem Insulam evocatus Archiepiscopus nihil non operæ in reducendis ab Hæresi Ariana ad Catholicam veritatem Gothis collocavit sub Annum 586. &c.

2. *Boëtius* Vir Consularis Philosophia clarus a Rege Gothorum Theodorico Ariano carceri mancipatus, ibique capite multatus est an. 524.

3. *Cassidorus* Senatorii Ordinis misso mundanis rebus nuncio Benedictinæ Disciplinæ cervicem submitit A. 538. non dedignatus in monasterio prima literarum elementa docere puerulos, vir summæ, id ætatis, doctrinæ, maximique nominis. (Obiit 575.) Cujus Opera omni doctrinæ genere referta in lucem emisit P. Garetius, Benedictinus Gallus. 1679.

4. *Dionysius Exiguus* gente quidem Scythia, sed Monachus Romæ benedictini instituti, primus omnium invexit (A. 532.) *Æram Christianam*, seu morem, quo Annia Nativitate Christi numerantur. Primus etiam *Corpus*, quod vocant, *Juris Canonici* collegit.

S. Gregorius Magnus PP. (sub an. 590.) e familia D. Benedicti. Plus omnibus Pontificibus in Ecclesia præstitit. Sancta illius scripta publica luce donata sunt a Benedictinis in Gallia. A. 1705.

CAPUT III.

A S. Gregorio M. an. 590. ad Leonem III.
an. 795.

Quæst. *Cur istam Periodum historiae constituis?*

R. Quia

R. Quia initium memorandum habet magno nomine Magni Gregorii. Finem vero non imparem; quod tum temporis Ecclesia Romana terrena ditione oppido aucta fuerit, nempe Exarchatu Romano: insuper Imperialis dignitas, in Occidente haftenus diu intermorta, instaurata a Leone PP. fuerit in Carolo M. Germanorum & Francorum Rege.

§. I.

Romani Pontifices a S. Gregorio I. Magno ad Leonem III.

Q. I. *Seriem mihi Romanorum Pontificum pande.*

R. 65. *S. Gregorius I. Magnus.* Hic Patricia Romanorum stirpe fatus Cucullum Benedictinum, mox etiam Abbatiale pedum in Asceterio S. Andreæ Romæ amplexus, summis Ecclesiæ negociis adhibitus, dum ex Legatione Constantinopolitana redux omnium in se oculos, animosque convertit, Summus Pontifex salutatur. (A. 590.) Ille vero honores exosus fugam init. At Numen accensa super locum ignea velut columna latebras detexit. Gregorius ergo quo majore fastidio fugerat Pontificatum, eo majoribus animis eundem gessit, ac tantis quidem, quantis alias nemo. Egit etiam de Joanne Constantinopolitano Patriarcha triumphum, qui Romani Pontificis obedientiæ se subducturus *Universalis Episcopi* & nomen & potestatem sibi adscitum iverat. Ad superos demum felix abiit (A. 604.)

66. *Sabinianus*, Thufcus. an. 606.

67. *Bonifacius III.* Romanus. Huic Phocas Imperator; utut in Romanos improbus, non potuit non solemni edicto Nomen *Universalis Episcopi* addicere, idque Constantinopolitano negare. (A. 607.)

68. *S. Bonifacius IV.* e Valeria oriundus, eque D. Benedicti familia ad honorum apicem vocatus templum *Pantheon*, quod Romani Matri deorum, omnibusque diis dicaverant, Mariæ DElparæ, Sanctisque omnibus Cælitibus sacrum esse voluit, jussitque eorum festam memoriam quotannis celebrari. (Ob. A. 615.)

69. *Deusdedit* feu *Adeodatus*, Benedictinus, Romanus. (A. 618.)

70. *S. Bonifacius V.* Benedictinus, Campanus, (625.)

71. *Honorius I.* Campanus. (A. 638.)

✠ Vacat Sedes anno uno, mensibus septem usque ad an. C. 640.

72. *S. Severinus*, Romanus.

73. *Joannes IV.* Dalmata. [642.]

74. *Theodorus I.* Græcus. [an. 649.]

75. *S. Martinus I.* Tudertinus Thufcus, per Calliopam Exarcham ejectus est in Naxum, e cycladibus insulis unam. [A. 653.] Inde ductus Constantinopolim, onustus pedicis per urbem raptus est. Relegatus denique Chersonam supremum obiit. an. 655.

76. *S. Eugenius I.* Roman. [an. 657.]

77. *S. Vitalianus*, Campanus. [A. 672.]

78. *Adeodatus*, Benedictinus, Romanus. [Anno 676.]

79. *Donus I.* five *Domnus*, Romanus. [A. 678.]

80. *S. Agatho*, Siculus, Benedictinus. Obiit 682.

81. *S. Leo II.* Siculus, Benedictinus. [A. 683.]

✠ Vacat menses II. usque ad an. 684.

82. *S.*

82. *S. Benedictus II.* Benedictinus, Romanus, [A. 685.]

83. *S. Joannes V.* Syrus. [A. 686.]

84. *S. Conon*, Thrax, Benedictinus. [A. 687.]

85. Theodoro, & Paschale hominibus inquietis Insulas sibi imponentibus, Clerus utrumque dedignatur, eligitque *S. Sergium I.* Syrum gente [Ob. A. 701.]

86. *S. Joannes VI.* Græcus, Benedictinus [A. 705.]

87. *Joannes VII.* Græcus. [A. 707.]

88. *Sisinnius*, Syrus. [A. 708.]

89. *Constantinus I.* Syrus. [A. 715.]

90. *S. Gregorius II.* Romanus, Benedictinus. Germanos Fidei Christianæ adjunxit per *S. Bonifacium* & alios Monachos Benedictinos. Leonem Imp. Iconoclasten diris Ecclesiasticis devovit: qui Pontificis etiam vitæ non semel insidias struxit. [Ob. A. 731.]

91. *S. Gregorius III.* Syrus. In Longobardos Italianam vexantes evocavit Carolum Martellum Francorum Occidentalium principem: quem & rebus exsententia gestis Romæ *Patricium* dixit: vitæ valefecit *S. Pontifex* anno 741.

92. *S. Zacharias*, Græcus, Benedictinus. Vitam cum morte commutavit anno 752.

93. *S. Stephanus II.* Benedictinus. Tertio ab inauguratione die repente obmutescens, quarto funus fuit, quem multi e Pontificum numero remonent.

94. *S. Stephanus III.* Romanus. Ab Aistulpho Longobardorum rege indigne habitus Constantini Copronymi Græcorum Imperatoris opem expetiit. Ea vero frustratus, Pipinum Francorum regem suppetias vocavit. Hic profligatis Longobardis Exarchatum Ravennatem [Ditio est Italiæ, de qua videfis Historiam profanam] Romanæ Ecclesiæ dono dedit, domna eidem a Longobardis illata compensatum. [A. 757.]

95. *S.*

95. *S. Paulus I.* Frater Stephani a Desiderio Longobard. Rege iterum afflictus. Obiit A. 767.

✠ Vacat anno uno, quo Constantinus Antipapa a Totone Nepesii Duce intrusus rerum summa potiri contendit. (A. 768.)

96. *Stephanus IV.* Siculus, Benedictinus. (A. 772.)

97. *Hadrianus I.* Romanus. Hoc implorante tandem Carolus Magnus, Pipini filius, Desiderium Longobardorum regem oppressit, Exarchatum Ravennatem fartum tectum restituit & conservavit, addito Sabinenſi territorio, Ducatibus Spoletano, & Beneventano. Acatholicis quibusdam obtreſtatoribus fingere libuit, ab Hadriano factam fuiſſe Carolo M. poteſtatem eligendi Summi Pontificis: ſed injuria. Neque enim unquam Carolus aut ejusdem poſteri in eam electionem auſi ſunt involare. Naturæ conceſſit Hadrianus, an. 795.

§. II.

Propagatio Eccleſiæ.

Q. I. *Ubi, quasve demum radices egit Eccleſia ſeptimo ſeculo?*

R. I. *Helvetos, Rhætosque* ſub fidei jugum potiſſimam partem inflexerunt, cum S. Columbanus (Obiit 615.), tum S. Gallus cum ſociis Monachis D. Benedicti Cænobii Sangalleniſis. Uterque ex Hibernia huc allapſi erant. Ob. S. Gallus 627.

2. Sub idem tempus *Friſones*, ac plerique *Belgæ*, imo & *Sclavi*, *Corinthii* &c. audierunt Apoſtolum ſuum S. Amandum Monachum primo Lerinenſis Aſceterii S. Benedicti, poſt Trajecteniſis Episcopatus autorem (A. 647.) ac demum etiam Argentinenſis. (An. 640.)

3. *Bavaria* vero, *Tyrolis*, *Austria*, finitimæque provinciae primum *S. Eustasio* Abbati *Luxoviensi*, anno 646. Centennio vero post *S. Ruperto* regii sanguinis e *Gallia* Monacho *Benedictino* primam Fidei facem debent. Hic *Juvaviensem* (*Salisburgensis* hodie audit) Ecclesiam condidit, constituto Episcopatu. Alia inter de *Idolis* trophæa insigne est illud *Oettingæ Veteris*. Delubrum enim septangulum planetis olim superstitione sacrum expiavit, Cælitumque imperatricis *MARIÆ* Iconem ibi fixam populis in honore esse iussit: quibus iussis hodieque stat *Bavaria* *Mariani* cultus feracissima regio. Cælum petiit *Divus* Episcopus anno 718. Succenturiatæ mox copiæ *Rupertum* in *Germaniam* sunt secutæ. *Bavariam* *S. Emmeramus* gente *Aquitanus*, vita *Benedictinus* lustravit usque ad ann. 652. Non fuit Episcopus *Ratisbon*. Plurimique e *Scotia* & *Hibernia* *Benedictini* Monachi passim sedes in *Germania* suas & Monasteria fixerunt. Hi scholas publicas aperuerunt, non virtute solum ac Fide, sed literis quoque imbuentes populum.

4. *Franconiæ* Apostolus *S. Chilianus*. (A. 689.) *Benedictini* Ordinis decus fuso cruore regionem illam a se cultam rigavit, necatus ira *Geysæ* Principis, sed impotentis feminae.

5. *Croatæ* in leges Christi jurare cæperunt sub annum a partu *Virginis* 630.

Q. II. *Etiam Octavum seculum attingas velim.*

R. 1. *Brunsvicensibus*, *Saxonibus*, *Westphalisque* cum Fide salutem attulit *S. Suibertus*, *Benedictinus*. Primus *Werdeæ* Cæsareæ Pontifex. (A. 705.)

2. *S. Corbinianus* Episcopatus *Frisingensis* autor, (A. 724.) Obiit anno 730.

3. *S. Bonifacius*, cum *Germani* plerique priore jam seculo Fidem amplexi, nunc idola resalutatum irent, missus hic est a *Gregorio II. PP.* (A. 716.) Qui immanis

nis laboris ergo Universalis Germanorum Apostoli laudem ac nomen tulit. Ad D. Benedicti leges vitam exigere cum a puero didicisset, insigne illud cœnobium Fuldæ condidit, a Sanctitate, Doctrina, tum & opibus tot jam secula commendatissimum, Moguntinensium Præsulum primus ipse Archiepiscopus est salutatus. Duosque præcipue Episcopatus instituit (747.) Herbipolensem, cui Burcardum, & Eichstettensem, cui Willebaldum præesse iussit, utrumque Benedictinum. Quin & Ratisbonensem, ut luculente probat Mabillon. secul. 3. Præfat. Ipse Frifonum ingratorum ense Martyr occubuit. [an. 755.]

4. Carolo M. cum Saxonibus diuturnum erat ac pertinax bellum. Quo tandem patrato Vitikindus eorum regulus tota fere cum gente ad sacrum Baptismi fontem properarunt. An. 785. Moxque Mindensis, Verdenfis, Bremensis, aliique Episcopatus Monachorum fidei commissi. Nec non & Monasteriensis circiter annum 800.

Q. III. Ais mihi semper de Monachis, iisque Benedictinis?

R. Nempe nemo, qui in Historia non plane sit puerorudior, ignorat ab anno 600. ad 1100. per omnem pene Europam, haut alios Religiosos extitisse Monachos, nisi Benedictinos: ut paucissimos excipias. Hi porro cum soli literas tenerent, non scholas tantum publicas suis in Monasteriis aperuerunt; sed Ecclesiarum Collegia, & Cathedralia, quæ vocant Capitula pleraque emeris Monachis fuerunt. Quin cum plerique in Germania, Angliaque præsertim Episcopatus a Benedictinis istis suam traxissent originem, plerique Episcopi etiam deinceps e monachis illis, eorumque tam cœnobiis, quam Cathedralibus capitulis fuere petiti. Id ipsum ansam dedit nomini Münster, quo Cathedralis

thedrales Ecclesiæ hodieque veniunt, quæ olim non erant nisi Benedictinorum *Monasteria*.

§. III.

Persecutiones.

Q. I. *Cum longe lateque succresceret, fuitne etiam, quod pateretur Ecclesia?*

R. 1. *Mahometes*, vel *Mahumedes* ille publicæ salutis scopulus Anno 622. ex Arabiæ prædone factus orbis terrarum latro Asiam primum, mox Africam diro jugo submisit, partesque Ecclesiæ nobilissimas protrivit. Donec Anno 637. Palæstinam, seu terram sanctam, regnumque & Ecclesiam Solymæam obruerent ejusque sequaces.

2. Hi latrones, quos Turcas jam vocitare usus est, Saraceni id ætatis dicti anno 711. ex Africa in Europæ nobilissimum regnum Hispaniam transmittunt. Evocati (pro pudor!) a Juliano quodam, qui a rege Gotho Hispanico injuria nescio qua forte affectus, impotens iræ has ex Africa furias, Mauros inquam, excivit: qui ea vi, eaque copiâ nobili regno incubuerunt, ut illud non tantum ad annum usque 1481. (quo anno a Ferdinando Catholico Arragoniæ rege omnes expulsi sunt) annis fere 800. misere opprefferint: sed & Galliam, Italiamque perpetuis incursionibus vexaverint.

3. Nescio, mitiusne fuerit bellum ab Iconoclastis hæreticis Ecclesiæ factum, (an. 717.) in Oriente maxime, sed & in Occidente gravissimum, totoque illo seculo grassatum.

§. IV.

Disciplina atque Doctrina illius
ævi.

Q. I. Quo loco Doctrina Ecclesiæ atque Disciplina tum fuerunt?

R. Cum Doctrina Ecclesiæ sibi perpetuo constet, non est, quod autumes, hujus ævi doctrinam a prioris ætatis dogmate fuisse diversam. Nihilominus cum antiquissimum atque ab Apostolis traditum sacrarum imaginum cultum impugnarent hæretici Iconoclastæ, æmuli Vigilantii, Ecclesiæ negotium fecerunt palam, magisque clare eundem cultum & decernendi, & explicandi, & ritus præscribendi. Idque præcipue factum in septima Synodo Generali Constantinopoli inchoata an. 780. & Nicææ absoluta an. 787. Quo ex tempore Honor imaginum ab Iconoclastis oppugnatus non solum non evanuit, sed multo quam antea celebrior evasit. Atque hoc mihi in omnibus hæresibus observatis. Qua enim in re Ecclesiæ adversantur Hæretici, eadem in re Ecclesia fit auctior.

2. Disciplina vero Monastica quam vastum sumferit incrementum, facile ex illis leges, quæ paulo ante de *Propagatione Ecclesiæ* §. 2. narrata sunt,

§. V.

Hæreses.

Q. I. Septimo seculo Mahometem ex orco extitisse ajebas. Dic jam, si quid, de eo quod dicas, habes.

R. Mahometes anno 570. patre ethnico, matre Judæa natus in Arabiæ Urbe Mecca. Primum mercatu-
ram

ram fecit, more gentis. Coactis inde opibus majorem potentiam, fortemque meditari cæpit, ipsaque abusus religione *Alcoranum* edidit castigatioris metri carminibus textum, auresque & animos imprudentium mulcentem. Huic addidit quædam in speciem mira. Auriculas enim suas esca farserat, eamque ut inde peteret, affuefecit columbam; quo persuasum hominibus voluit, cælitus sibi suggestam esse doctrinam. Caduco præterea morbo laborans; quoties eodem tentatus solo affligebatur, extasi se fuisse abreptum mentitus est nebulo. Rebus ex animi sententia succedentibus, prædonum copias, quorum in Arabia ingens est vis, in suas partes traduxit, ac paulatim Arabico principatui incubuit. Meccæ primum, mox, inde pulsus a civibus, Medinæ sedem tyrannidis fixit, ac demum an. 630. hausto veneno interiit.

Q. II. *Quæ causa est, quod Turcæ vocentur ejus assæclæ?*

R. Initio Saracenis nomen erat, atque etiam Agarenis: Verum A. 730. Scythiæ orientalis quidam populus Caucaſi superatis jugis Iberiam occupavit, seu illum terrarum tractum, qui *Georgia* hodie audit. *Turcæ* dicebantur, quod Rusticos ac crudeles homines sonat. Hi primum cum Saracenis acri bello commissi, mox arcto fœdere iisdem adversus Christianos juncti sunt; nomenque *Turcarum* in Saracenos etiam transfusum An. 763.

Q. III. *Quæ sunt Alcorani, & nefariæ sectæ capita?*

R. Tot gerrarum, fabularumque plaustris scatet, ut pigeat meminisse. Hæc tamen accipe, DEUM unum esse credunt, sed frigide satis: nam solem cum antiquis Persis, maximeque Lunam divino fere cultu prosequuntur. Christum Deum esse negant, Prophetam

phetam tamen extitisse non dissimulant, Maria interim matre contemptui habita. Mahometen velut editum a Deo exemplar suspiciunt, summosque ei honores habent. Circumcisione utuntur cum Judæis. Hominibus a morte alteram restare vitam credunt, sed nil in ea nisi foedissimas corporis voluptates somniant. Non pauci tamen, imo plerique hodie præsertim Athei sunt, animasque mortales suspicantur. Alii e Pythagoræorum sententia Metempsychosin admittunt. Carne porcina, vinoque ipsis est interdictum.

Ipsam hujus doctrinæ furem commiscuit Mahometes adhibita opera Judæi cujusdam, & alterius hæretici Nestoriani: non missa interim Græcorum sive Gentilium superstitione.

Ab infesta porro infandi hujus monstri morte quatuor præcipue ejus discipuli extiterunt, qui inter se divisi suas quisque sectas auxerunt, quæ hodieque extantes odiis plus quam Vatinianis invicem petunt. 1. *Melichi* Arabes & Afros suis in partibus numeravit. 2. *Ali* Persas. 3. *Omari* Turcas. 4. *Odemani* Tartaros.

Q. IV. *Octavi seculi hæreses enumera?*

R. Una fuit aliarum princeps, *Iconoclastarum* nempe. Primum sacris imaginibus, Sanctorumque reliquiis bellum indixit Jezido Saracenis in Africa imperitans: idque hortatu Judæi. (an. 723.) Sacrilegum hoc ausum non segniter persecuti sunt Orientis Imperatores aliquot *Leo Isauricus*; *Constantinus* a stercore, quo sacrum Baptisma infans foedaverat dictus *Copronymus*; ejusque nihilo melior filius *Leo IV.* Nec Occidens plane ab ea peste fuit immunis. At Romani Pontifices, *Irene* Imperatrix Orientis, & *Carolus M.* Occidentis sanctorum Cælitum honori egregie militarunt; eaque hæresis Concilio septimo Generali Constantinop. A. 787. est profligata. At vero Calviniani, Lutherani-
que

que sancti sibi, purissimæque doctrinæ æmuli videntur, cum Judæorum istorum, Saracenorum & Copronymorum tam sancto, (si superis placet) exemplo utroque pollice subscribunt, ac majoribus etiam, quam illi, furiis in Sanctos debacchantur.

§. VI.

Viri Illustres.

Q. I. *Qui tales seculo potissimum sexto habitati sunt?*

R. Equidem non paucos tibi prodidi jam nuper, cum de *propagatione Ecclesiæ* sermo esset, §. 2. Illis tamen, ut aliis recensendis supersedeam, hos potissimum adnumerari velim.

1. *S. Isidorus*, a Theodorico Italiæ rege sanguinem duxit, puer cum literis operam daret, ea fuit hebetudine, ut vix non desperandum ei fuerit de successu. Usu tamen evicit adeo, ut reconditoris doctrinæ fere nihil intactum reliquerit. D. Benedicti legibus nomen suum subscribens demum S. Leandro Germano suo ad Mitrarn Hispalensem suffectus est. Coelos adiit A. 636.

2. *S. Ildephonsus* e Satrapa Hispaniæ Monachus Benedictinus Almæ Virgini, cujus Virginitatem adversus Hæreticos Helvidianos egregiis scriptis propugnavit, in amoribus fuit. Demum Archi Præsul Toletanus obiit An. 667.

3. *S. Joannes Damascenus* clarus natalibus, ejusdemque civitatis præfectus, vel ipsi Cæsari Leoni Isaurico obsistere nihil veritus, SS. Imaginum honorem stricto in eum calamo asseruit. (an. 727.) Dextra eam ob causam ab Iconoclastis multatus, mutilum membrum statuae Divæ Virginis Dominæ suæ cum prece obtulit, retulitque e vestigio sanum & integrum. Hoc

captus miraculo sacræ Monastice sese consecravit. Ubi ea fuit modestia, ut iussus a majoribus nihil plane cunctaretur viles quasdam merces venum deportare atque exponere ea ipsa in urbe, cujus ante præfectum egerat. Ad scribendum deinde advertere animum de-nuo iussus, libros elucubravit, quibus ad Theologiam Scholasticam viam posteris præluxit (sub an. 750.) Quos latinitate donatos primus edidit D. Jacobus Billius Abbas S. Michaëlis in eremo Benedictinus. an. 1577.

4. *S. Beda*, Anglus cœnobio SS. Petri & Pauli Londini adscriptus puer non plus quinque natus annos, totam ætatem cum in orando, tum in scribendo, tum docendo trivit. Quidquid est mitiorum musarum, evolvit. Græcæ, Hebraicæque peritus sacros præcipue Libros interpretatus est, ea cum laude, ut ejus adhuc dum in vivorum numero degentis commentaria in Ecclesiasticis officiis relegerentur. Tanti ab omnibus habitus, uti haud alio, quam *Venerabilis* nomine compellaretur. Vitam mortalem cum immortali commutavit Senecio an. 731.

5. *B. Alcuinus* demum e Schola Ecberti Abbatis, qui Vener. Bedam exceperat, profectus a Carolo M. summis regni, Imperiique negociis adhibitus, designatis plurimis per monasteria, aliaque loca Scholis Doctrinæ in Germania atque Gallia merito parens & autor habetur. E vivis abiit A. 808.

CAPUT IV.

A Leone III. an. 795. ad Gregorium V. An. 996.

Seu

Ætas turbulenda.

Q. Quam

Q. Quam ob causam turbulenta?

R. Id nominis præcipue in seculum decimum quadrat, quo vertente seculo omnia per Italiam misceri visa. Quæ caussa fuit, cur aliqui etiam Pontifices fuerint vitæ ad Sanctitatis leges non nimis compositæ.

§. I.

Series Romanorum Pontificum a Leone III. ad Gregorium V.

Q. I. Hadrianus I. Caroli M. Regis ope, extincta Longobardorum tyrannide, res Romanas feliciter restituit. Sed num ætatem ea res tulerit, dic amabo, & quinam posthac Pontifices?

R. 98. *S. Leo III.* Romani sanguinis, antiquæ virtutis, Benedictinæ familiæ Hadrianum excepit an. 795. Hunc factiosi quidam equo detractum luminibus orbant, multaruntque lingua. (A. 799.) Utraque miraculo eidem sunt reddita, ipseque ad Carolum tetendit in Franciam, Carolus Romam, Pontificem ab injuriis vindicaturus. Rebus compositis Leo sub noctem Salvatori natalitiam sacris operatus Carolum ab universo Populo Augustum salutare imperat, ipseque adeo Imperatorem inaugurat. Atque hunc in modum Pontifici debetur restituta in Occidente Imperialis Majestas, quæ trecentis & amplius annis inde exulaverat. Ad coelos penetravit S. Leo A. 816.

99. *Stephanus V. Benedictinus, Romanus.* (an. 817.)

100. *Paschalis I.* Benedictinus, Roman. (A. 824.)

101. *Eugenius II.* Romanus. (A. 827.)

102. *Valentinus*, Benedictinus, Romanus. (Anno eodem.)

103. *Gregorius IV.* Benedictinus, Romanus. (an. 844.)

104. *Sergius II.* Benedictin. Roman. (A. 847.)

105. *S. Leo IV.* Benedictinus. Vaticanum mœnibus cinxit, ea ædificiorum parte urbem auxit, quæ ejus deinceps nomen gessit, urbis Leoninæ. Ad Cælites migravit. A. 855.

Q. II. *Audivi nescio quid de Fabula Joannæ Papissæ. Quæso, ut evolvas ænigma?*

R. Enimvero confinxerunt Hæretici, S. Leoni IV. in Pontificatu suffectam esse feminam, quæ *Joannæ* nomen gesserit. Utque fucum facerent orbi, veterum aliquot historicorum Libris eam assuerunt, Scoti nempe, Sigeberti &c. Atqui illum centonem in genuinis illorum scriptorum & autographis libris desiderari dudum a multis demonstratum est. Ipsos certe hæreticos hujus doli puduit; eosque inter Blondellus utut pessimi in SS. Pontifices oris & animi, edito libro data opera hanc stropham confutavit, ut adeo apud omnes Scriptores in proverbium abierit *Fabula Joannæ Papissæ*. Et vero, ut fuisset Joanna aliqua Papissa, qui possunt id improbare nostri hæretici, qui diserte docent, omnes Christianos, feminas etiam! esse Sacerdotes?

Ipsi sibi placent, qui Lutherum cum Catharina sua non modo velut Pontifices, sed velut Evangelii autores (quæ tamen autoritas ad JESUM Christum solummodo pertinet,) colunt, plus quam Petrum & Paulum? Cur ergo tantopere ipsis displicere deberet, si etiam Catholici suos inter Pontifices unam numerarent feminam? Quod tamen factum est nunquam.

Q. III.

Q. III. Abeant perditissima hæc somnia in Græcum Tau. Tu ceteros Pontifices ordine percense.

R. 106. Benedictus III. Romanus, Benedictinus, successit Leoni. A. 855. Eum vita deseruit. A. 858.

107. Nicolaus I. Benedictinus, Romanus, diem supremum clausit. A. 867.

108. Hadrianus II. Romanus, Benedictinus. In Photium, qui Constantinopolitanum patriarchatum sacrilego ausu invaserat, sibi que eum assertum volebat, Potestatem Ecclesiasticam exercuit, sanctumque Ignatium ab illo sacrilego deturbatum suæ Dignitati reddidit. Obiit A. 872.

109. Joannes VIII. Roman. (An. 882.)

110. Marinus I. Aliquibus Martinus II. audit. Etruscus, ut alii volunt, Gallus. (An. 884.)

111. Hadrianus III. Roman. (A. 885.)

112. Stephanus VI. Rom. (A. 891.)

113. Formosus. Hic, quod dicto minus audiens esset, Episcopatu Portuensi quondam motus a Joanne VIII. sed in gratiam receptus a Marino PP. Pontificali demum ornatus mitra prospere, animoque constanti rem Catholicam gessit: Photium Constantinopolitanum denuo subegit. Obiit A. 896.

* Huc ætatis devoluta jam est narratio, quam turbulentam in vestibulo hujus capitis edixi.

Q. IV. Quid ita?

R. Possem equidem hæc præterire silentio: sed cum historia, quæ veritatem dissimulat, fidem etiam in suspicionem adducat, oportet puram, putamque prodere veritatem. Nempe Pontifices quosdam dehinc extitisse vitæ parum probatæ. Hic enim vero cristas attollunt Hæretici, plaudunt, Fidemque Catholicam explodunt, ut quæ malos Pontifices dederit, quos sancti illi, si diis placet, viri audent etiam Antichristos blasphemare.

Q. V. Sed quid demum in defensionem Pontificum contra Sectarios affers ?

R. Non faciam veritati injuriam, neque Pontifices, qui sequiorem vitam agēbant, sanctos dicam. Hoc tamen non tacebo, quod, qui præsentem rerum statum perspectum habuerit, minime mirum ducturus sit, Pontificem unum alterumve a virtute declinasse.

Carolo Craſſo Imperatore & Galliaë, Italiaëque Rege a Germanis in ordinem redacto, quod mentis & consilii inops Imperio adversum Normannos immanissimam gentem servando impar esset, misera fuit regnorum & Imperii facies (A. 887.) Cum enim Arnulphus in locum Caroli cooptatus omnibus negociis gerendis haut sufficeret, quisquis procerum, ducumque nonnullarum virium erat, suis rebus studere cæpit. Itali maxime per Lombardiam (ea enim Italiaë pars Cæsareæ ditionis tum erat, per Duces quosdam vicaria potestate administrata.) Hi etenim a Cæsaris armis remotiores plus audebant. Eos inter agmen duxit *Vido* Dux Spoletanus: quem secutus est *Berengarius* Dux Foro-Julienſis (Friul), atque demum *Adelbertus* Thuſciaë (hodie Florentiæ) Marchio potentissimus. Hi arrepta Tyrannide Imperatoriam potestatem atque insignia pro se quisque usurpabat: dumque nihil jure, sed vi atque armis omnia agerent, lugenda erat Pontificum hos inter lupos fitorum conditio. Quisquis enim altero superior in acie evasisset, a Pontifice inaugurationem extorsit; quem, si negasset, turpiter exulare jussum, aut vinculis gravem vita quoque multarunt, substitutis in sanctam illam sedem hominibus suarum partium, nulla habita doctrinaë aut sanctitatis ratione. Ab Adelberto præcipue hæc injuriarum caterva profecta est. Hic enim Theodoram quandam majorum sanguine claram, sed nullius non vitii ream summis opibus potentiaque auctum ivit:

Quæ

Quæ impotentis ambitionis femina Romanæ civitatis Monarchiam ambiebat, muliebri fastu in sacra etiam & Pontificum summorum thronum abusa. Quid quod Maroziam & alteram Theodoram suos foetus hæc vipera ediderit: quasi in stragem rei publicæ Mater sola non sufficeret.

§. Nec tamen blandiantur sibi hæretici. Quod si enim omnes, qui unquam intrusi sunt malorum morum Pontifices in unum collectos composueris cum uno tantum hæresiarcha Luthero aut Calvino, iidem Pontifices ita comparati adhuc etiam sancti videbuntur. Ut nemini possit esse dubium, quin antichristi nomen atque omen Luthero multo aptius conveniat.

Q. VI. *Istis autoribus Pontifices quosdam evasisse minime sanctos, haut est, quod mirer amplius. At ajunt hæretici, his Pontificibus Religionis Christianæ integritatem ruinam traxisse?*

R. 1. Proferant hæretici novum aliquod Fidei dogma, & prioribus seculis adversum, quod ab hujusmodi Pontificibus in universalem Ecclesiam fuisset in-
vectum! Proferant, inquam! Si nihil a Fide alienum docuerunt Pontifices, qui corrumpere Ecclesiam potuerunt?

2. Mirum! Cum essent Pontifices non boni, idque orbis sciret, nemo tamen tanto illo tempore putavit sibi ab Ecclesiæ Catholicæ doctrina esse recedendum ob sequiores Pontificis mores; cum DEUM falli non posse probe agnoscerent, qui conceptis verbis præcepit; *Super cathedram Moysis sederunt scribae & Pharisei: quæcunque ergo vobis dixerint, facite; quæ autem faciunt, facere nolite.* Quid ergo causæ esse potuit, quod Lutherus a Fide resilierit etiam tum, cum sancti essent Pontifices?

3. Hui! qua demum fronte hoc argumento (pravis Pontificum quorundam moribus) in Ecclesiam Catholicam audent abuti hæretici? Apostata, Stuprator, rebellionum in legitimos Principes incentor, templorum expilator, spurcissimi oris scurra, in DEUM & JESUM Christum non semel lingua & calamo plus quam Mahumedes blasphemus Lutherus potuit novum (si Superis placet) Evangelium condere, *novam constituere Ecclesiam*, purissimam spargere doctrinam: cur negent calumniatores hæretici, *antiquam Ecclesiam* dudum a Christo per Apostolos constitutam *perseverare* potuisse sub Pontificibus utut corruptorum morum, longe tamen leviorum scelerum reis?

4. Ut taceantur tot sancti ante istud decimum seculum Pontifices: illi Pontifices optimi, qui hos quatuor aut quinque malos in hodiernum diem numerofo ordine secuti sunt, non potuerunt immensis suis laboribus per tot viros sanctissimos, unaque doctissimos, quos suis in obsequiis semper numerarunt, hi inquam, non potuerunt emendare, si quid erratum fuisset ab uno alterove malo Pontifice; cum tamen erratum nunquam fuerit? Ergone expectandus fuit sceditissimus bipedum Lutherus, diabolo, ut ipse gloriatur, familiariter usus?

5. Denique cur quatuor forte malos Pontifices ductis oculis, ac lævo hirquo considerant, & omnes interim sanctos Pontifices, quorum plerique suo etiam sanguine (quod nullus unquam Lutherus audeat) Christo sponte litarunt, hos inquam cur tam petulanter silent?

Q. VII. *Æterno silentio mergatur scabiosa hæc pestis. Tu vero, qui demum fuerint Pontifices, exequere.*

R. * Ab obitu Formosi PP. factiosi illi quendam suscitaverunt Antipapam imperato illi nomine *Bonifacii*

cii VII. Sed non amplius 15. diebus indulſit Numi-
nis vindiſta.

114. *Stephanus VII.* Malus. Ab adverſa parte tru-
ſus in carcerem elifis faucibus necatus eſt. (A. 897.)

115. *Romanus I.* Bonus. (A. 898.)

116. *Theodorus II.* Romanus, die vigefimo extin-
ctus. Bonus. (An. eod.)

117. *Joannes IX.* Tiburtinus. Obiit paulo poſt (A.
900.)

118. *Benedictus IV.* Bonus Pontifex; Benedicti-
nus. (an. 903.)

119. *Leo V.* Benedictinus altero mense datus in vin-
cula a Chriſtophoro.

120 *Chriſtophorus*, ſeptimo mense idem fatum ſub-
iit ab armis Adelberti Marchionis. Eum aliqui e Pon-
tificum albo expungunt.

121. *Sergius III.* Malæ vitæ. (an. 911.)

122. *Anaſtaſius III.* Romanus. Pius Pontifex. (A.
913.)

123. *Lando*, Sabinus. Obiit mense 6. ancipitis fa-
mæ vir. (A. 914.)

124. *Joannes X.* Intruſus a Theodora: bene admi-
niſtravit Eccleſiam; Saracenos Italia expulit. Cæterum
cum male cæpiſſet vivere, facti poſtea pœnitens: pœ-
nas tamen dedit: nam a Marozia dejectus, in carce-
re obiit (A. 929.)

125. *Leo VI.* a ſeditioſis oppreſſus. Cetera Bonus.

126. *Stephanus VIII.* (A. 931.)

127. *Joan. XI.* Intruſus a Vidone, a Germano
ſuomet in cuſtodia detentus expiravit. (A. 936.)

128. *Leo VII.* Bonus. (A. 939.)

129. *Stephanus IX.* Germanus, ab Alberici Romæ
Tyranni miniſtris indigne habitus facie turpiter con-
ciſa, publico abſtinere coactus eſt: Laudabiliter ta-
men rexit Eccleſiam, (A. 942.)

130. *Marinus II.* Aliis *Martinus III. Romanus. Bonus, & Sanctus.* (an. 946.)

131. *Agapetus II.* Bonus. (956.)

132. *Octavianus.* Alberici Tyranni filius undeviginti natus annos, acceptus tamen a Clero pacis, ac vitandi schismatis ergo. Primus nomen mutavit assumpto *Joannis XII.* Ut adeo fallant, qui id a Sergio IV. Bucca porci ante dicto factum narrant. Ottonem I. Imperatorem coronavit. (A. 962.) Sequentemox anno Berengarii Forojulienfis Ducis territus minis cum eo amicitiam composuit. Male id accipiens Cæsar Romam cum exercitu veniens, dilapso Joanne, extorsit a Romanis promissum, se nullum deinceps Pontificem admissuros, nisi Cæsaris autoritate.

* Leo igitur VIII. ab eodem Imperatore constitutus est Antipapa.

Sed non multo post a Joanne expulsus. Fuit Joannes vitæ corruptæ; sed plura tamen in eum crimina adornant hæretici, ac veritati sit consentaneum. Obiit Anno 964.

133. *Benedictus V.* Inconsulto Imperatore cum esset electus, in exilium ejectus obiit Hamburgi, Optimus Pontifex (965.)

134. *Joan. XIII.* Romanus. Obiit (A. 972.)

135. *Benedictus VI.* Roman. Suffocatus a quodam infensorum. (974.)

* Bonifacius VI. antipapa. Is fuit Benedicti parricida.

136. *Donus II.* Romanus. (A. 975.)

137. *Benedictus VII.* Rom. (A. 984.)

138. *Joannes XIV.* Bonifacius ille antipapa hunc in Castro S. Angeli necavit. (A. 985.) Ipse brevi dein repente extinctus.

139. *Joannes XV.* Clavum Ecclesiæ cum laude temperavit. (Anno 996.)

§. II.

Propagatio Ecclesiæ.

Q. I. *Estne sperare aliquod Ecclesiæ incrementum tantas inter procellas?*

R. Ut manu tangas providentiam Numinis, Ecclesiæ invictum vigorem, & hæreticorum contra mendacia, noveris oportet, non duntaxat nono seculo, sed decimo quoque, sub iisdem Pontificibus, quos tantopere fugillant, late increvisse Catholicam Ecclesiam.

1. Populi illi sub frigido axe gementes veri luminis hactenus expertes idem hauserunt laboribus fere quadragenalibus S. Anscharii Benedictinæ disciplinæ monachi; ab anno 826. Dani, inquam, Sueci, Slavi, Hamburgenses, quorum etiam Archiepiscopum sanctus ille primus egit: (an. 832.) Obiit 865.

2. Bulgari in Ecclesiæ fidem recepti, Rege eorum Bogare suasu conjugis Christianæ baptizato. (an. 861.)

3. Idem exemplum secutus sua cum gente Uratislaus Slaviæ, seu Moraviæ Princeps, per S. Methodium (an. 857.) qui mortuus est sub an. 895.

4. Poloni sub Joanne XIII. PP. (an. 966.)

5. Pannonum non pauci sub finem decimi seculi.

§. III.

Persecutiones.

1. Seculo nono in Oriente Iconoclastarum hæresin, atque una furem suum in Catholicos resuscitavit
Leo

Leo Armenus Imp. (A. 812.) eumque secutus Michaël Balbus (an. 820.) & Theophilus, Impp. (an. 829.)

2. In Hispaniam Maurorum furor grassari perrexit. (an. 840.) Attamen respirare nonnihil cœperunt sub ea tempora reges ibi Christiani, victoriis aliquot a barbara gente ope S. Jacobi Ap. reportatis.

3. *Nortmanni* ex ultima Saxonia, Scandiaeque (Danimam hodie dicimus) erumpentes, gens ferox durique Martis Caroli M. jam ævo An. 810. Oram Galliae extremam infestare: mox An. 841. etiam in viscera regni penetrare, Ecclesiarum, Monasteriorum, urbium immanes strages edere, nec his contenti Hispaniam etiam eodem fato subjicere An. 858. Italiam percurrere, iterumque Galliam A. 861. Germaniam denique inferiorem A. 882. Tandem Arnulphus Germaniae Rex prope Lovanium adortus Barbaros, 100000. neci dedit, tuorum vix uno desiderato. Signa hostibus erepta in Bajoariam Triumpho ducta sint. Anno 892.

4. Seculo decimo quæ potuit esse Ecclesiae lugenda magis clades, quam illa in Romanam Sedem Tyrannis, quam I. §. adumbravi?

§. IV.

Doctrina ac Disciplina.

1. Doctrina Ecclesiae, quæ ad fidem pertinet, etiam turbidis his temporibus vitium nullum fecit: sive de Deo ac Divinis, sive de Sacramentis, aliisque dicas.

2. Ritus tamen hinc inde non quidem corrupti, sed in melius etiam traducti sunt. Alios inter notari meretur ritus Canonizationis Sanctorum. Semper quidem in Ecclesia Martyres, alique sancti homines

nes non in vita solum, sed & a morte venerationi fuerunt fidelibus. Et primis quidem temporibus, cum pietas ac devotio Christianorum in apice esset, illis sanctorum honores delati sunt, qui ob insignes virtutes, & mira Dei nomine patrata, digni tali honore habiti fuerunt ab Episcopis locorum, communique populorum consensu ac Fide: atque hæc apotheosis seu Canonizatio, ob communem consensum ac pietatem, extra periculum erat posita: *Vox enim populi* (pii videlicet, & legitimis Episcopis parentis) *Vox Dei*. Attepescente pietate cum metuerent Summi Pontifices, ne labem patiatur Ecclesia, si populo jam in deterius vergenti permitteretur Sanctorum proclamatio, decreverant, nemini deinceps Sanctorum honores deferendos esse, nisi in quorum vitam, virtutem, atque miracula inquisisset summa sedes, adhibitis aliis cautelis, ac ceremoniis. Idque primum observatum fuit in Canonizatione S. Udalrici Episcopi Augustani a Joanne XV. PP. (An. 993.) Ut probat Mabillonius.

3. Ceterum monastica disciplina seculo X. haut parum a primo flore ac decore remisit. Nec mirum tantas inter bellorum turbas, quibus collisi sunt Itali, Galli, Germani; Nortmannorum quoque inter prædationes.

§. V.

Hæreses & Schismata.

Q. I. *Quid ais esse Schisma?*

R. Scissionem ac separationem sonat græca vox *Schisma*. Illique Schismatici dicuntur, qui a Catholica Ecclesia, & ab ejus supremo in terris Capite summo nimirum Pontifice se segregant, utut nullum alias
in

in fide errorem defendant: modo Ecclesiam non audiant, ejusque Capiti Pontifici obedientiam negent.

Q. II. *Natumne est aliquando id genus Schisma?*

R. Natum non semel: ac quoties quis contra jure electum Pontificem sese erigit, cathedramque supremam ambit, Schisma Pontificium est. Quod sane hæc ipsa turbulenta ætas seculo præsertim decimo vidit. Ceterum multo maxime deplorandum est Schisma Ecclesiæ, cum tota aliqua provincia sese jugo subducit.

Q. III. *Fuitne unquam tale Schisma?*

R. Utinam nunquam fuisset, *Schisma* præsertim illud *Græcorum*, quod in hunc usque diem lacrimis prosequitur Ecclesia.

Q. IV. *Cedo mihi ejus Schismatis originem, progressum ac finem.*

R. Originem atque progressum dabo: sed finem, heu! nequeo: adhuc enim durat.

I. *Origo* Schismatis Græcis talis fuit. Græci post hominum memoriam de fide, seu constantia semper male audiunt, ut in proverbium etiam cesserit *Græca fides*. Inquieti itaque homines ad res novas semper intenti turbas amant, ac præsertim Majorum jussis atque imperio stare fugiunt. Titillavit hunc Græcorum fastum sedes Imperii Romani, Româ Byzantium translata, quæ dein Constantinopolis dicta est, Græciæ vicina fere urbs. Majores etiam animos addidit Imperii divisio in Orientem & Occidentem. Hinc paullatim Constantinopolitani, non cives modo, sed & Patriarchæ, auctoritatem Romani Pontificis insuper habere tentarunt; cum sperarent, se a suis Constantinopolis Imperatoribus etiam contra Romanos facile defensum

fensum iri. Etsi vero id a melioribus Imperatoribus nunquam impetrarunt, impetrarunt tamen ab hæreticis illis Leone Isauro, Leone Armeno atque aliis: quorum Iconomachiae cum perpetuam dicam scribe-
rent Romani Pontifices, Patriarchæ Constantinopo-
litani ea occasione strenue in rem suam abusi sunt. Nunquam tamen res in apertum schisma eruperat, do-
nec pertinacioris ambitus homo latam illi januam pan-
derit. *Photius* is fuit illustris profapia, nec eruditione,
maxime profana, inferior, sed ambitioso spiritu etiam
superior. Hic Bardæ supremi in aula Sætrapæ machi-
nis Patriarchatu Constantinopolitano donatus est,
(A. 857.) per invidiam inde dejecto S. Ignatio, qui
Bardæ sibi iram meruerat acri vitiorum ejus correptione.
Hæc Michaële III. Græcis imperante. At Basilus
Macedo justus amantior S. Ignatium revocavit, (A. 867.)
Photium exesse jussit, qui & ab Hadriano II. PP. in
octava synodo Generali Constantinopoli coacta (A.
869.) e Christianorum cætu submotus est, atque a Ba-
silio totaque synodo damnatus, quod ante ausus fuisset
non solum suarum partium Episcopos a Romani
Pontificis obedientia subtrahere, sed eidem etiam
excommunicationem minitari, itaque schismati ini-
tium dare. Fatis ubi concessisset S. Ignatius, (A. 877.)
Basilus Imp. Photium Episcopatu restituit, Roma-
num Pontificem Joan. VIII. precibus conveniens, ut
id ratum habere vellet: quod is pacis ergo tulit. Ve-
rum Leo sapiens Basilii filius Imp. Photii indole peni-
tius cognita, cedere eum jussit. (A. 886.) Quo in
exilio diem ultimum clausit. (A. 891.)

2. Refartum hoc modo Schisma nova plaga
exulcerare tentarunt quidem Sisinnius II. (Anno
996.) ejusque Successor Sergius Patriarcha Constant.
sed irritò conatu. Cum ecce *Michaël Cerularius*
Patriarcha Constant. (A. 1053.) subiectos sibi po-
pulos atque Episcopos ad defectionem a Romana
I sede

fede sollicitavit: caussatus, varia in Ecclesia Latina seu Romana & Occidentali recepta esse dogmata a Fidei integritate abhorrentia. Post alia vero & hæc enumerat: *Quod Latini Sacerdotes barbam raderent; quod carnibus animalium, ut quidem ipse agebat, immundorum vescerentur; quod sacro in officio osculum pacis præberent ministris; quod Alleluja Quadragesimæ tempore non cantarent; quod Episcopi tanquam Ecclesiarum sponsi annulis uterentur; aliaque; sed vel inepte objecta, vel immerito erroris notata.* At bonum illum Cerularium ad hoc tam foedum Schisma nihil adiecit aliud nisi foedissima ambitio, petens Romano-Pontifici esse æqualis. Profecto mox Pontificia insignia usurpare palam cæpit. Leo quidem IX. PP. nihil reliquum fecit ad concordiam utrinque revocandam, scriptis epistolis, missisque ad Constantinum Monarchum Imp. Legatis: sed hic vulpem indutus primum quidem paci favere visus est; sed mox Cerularii defectionem suo calculo probavit.

3. Urbanus II. PP. indicto Barii in Apulia Concilio (A. 1098.) Græcos ad unionem invitavit. Qui comparentes uberrima S. Anselmi doctrina victi quidem sunt, sed concordia tamen non devincti. Ibi proscriptus est error multorum Græcorum assertentium, *Spiritum sanctum non a Patre atque Filio, sed a Patre solo procedere.*

4. Nec parum operæ perditum est in resarcienda pace: Imperatoribus Orientis male in Romanam sedem affectis ob translatum a Leone III. Imperium in Carolum M.

5. Joannes demum Palæologus Eugenii IV. PP. adductus obtestationibus nihil non egit, ut Schisma tolleretur. Habito itaque Florentiæ Concilio Generali ipsoque Imperatore Palæologo, ac Patriarcha Constant. Josepho eo loci cum plurimis Græcorum conveniente, dexteram dederunt Græci, An. 1439. Patriarcha se Romanæ sedi subdidit, pieque defunctus est Florentiæ.

Reli-

Reliqui vero vix domum reversi ad ingenium redierunt Græcamque fidem.

6. Itaque magnum Schisma instauratum est. Et cum Turcarum barbara gens Constantinopolim, Asiam, Græciamque omnem suæ ditioni subjecerit, spes ulla vix affulget ejus componendi, donec Deus olim pacatus Tyrannide Mahumetica expedierit nobiles illas terras: in quibus tamen hodie Ecclesiæ Orientalis antiquæ vix angusta vestigia restant.

§. VI.

Viri illustres.

Q. I. *Non multos autumo extitisse hoc tempore viros illustres?*

R. Non omnino a vero abludis: ac si de doctrina quæras, in promptu causa est: Strepentibus enim armis musæ silent.

1. Id tamen noris, insignes hoc ætatis, magnoque numero extitisse Historiarum Scriptores, ac plerisque omnes e D. Benedicti cœtu; qui grandi Beneficio omnes posteros affecerunt memoria majorum conservata.

2. *Smaragdus*, Abbas Benedictinus (A. 830.) alias inter majoris momenti lucubrationes scribere etiam dignatus est *Grammaticam magnam*: seu Libros quatuordecim commentariorum in Donatum.

3. *B. Rabanus* Maurus, patria Moguntinus, Abbas Fuldensis, ejusdemque Academiæ olim celeberrimus Professor, ac demum Archipræsul Moguntinus. (an. 856.) Græce, Hebraiceque doctus, omniumque scientiarum peritissimus.

4. *Strabo* ejus discipulus, e monacho S. Galli Abbas Augiæ divitis (Reichenau) *Glossam Ordinariam* in S. Scripturam composuit. (A. 870.)

5. *Notkerus* monachus S. Galli ævi sui doctissimus atque sanctissimus, alia inter quam plurima librum edidit de studiis veterum (an. 912.)

CAPUT V.

A Gregorio V. an. 996. ad Secessum Avenionensem, & Clementem V.

PP. an. 1305.

Seu

Ætas Magnanima.

Q. Quare Magnanimæ nomen hæc ætas ferat.

R. Cum ob Ecclesiæ decorem atque jura a Pontificibus magno infractoque animo defensa contra summam etiam Imperatorum vim; tum ob sacras in Turcam expeditiones, & Jerosolymæ regnum instauratum.

§. I.

Series Pontificum a Gregorio V. ad Clementem V.

Q. I. Quales per id tempus Pontifices Ecclesiæ moderati sunt?

R. Ponentibus paullatim ventis melior fors alluxit. Tyrannis enim Italiæ oppressis, nil fuit, quod probos viros Pontificali Tiara ornari vetaret: nisi cum Imperatores maxime Henrici nimium sibi in Pontifices sumerent.

140. *Gregorius V.* Germanus, Suevus, Benedictinus, a Crescentio Romæ tyranno male quidem acceptus est; sed is ab Ottone III. Imp. Romam adventante ultimo supplicio est affectus. Vivere desiit optimus Pontifex An. 999.

141. *Sylvester II.* Gallus, antehac Bobienſis Abbas Benedictinus, & Ottonis III. Imp. atque Roberti Francorum regis Præceptor: qui cum Mathematicus eſſet inſignis, miris inventis in ſtuporem rapuit omnes. Multique rudi illa ætate præſtigiis ea fieri opinati ſunt, idque etiamnum mentiuntur hæretici, calumniam hoc ipſo etiam Cæſari, regique ſtruentes. (Obiit A. 1003.)

142. *Joannes XVI.* Romanus. Menſes modo 5. præfuit.

143. *Joannes XVII.* Romanus. Bambergensem Episcopatum a S. Henrico & Ghunegunde Imperatoribus fundatum confirmavit. Obiit anno 1009.

144. *Sergius IV.* Italus. (A. 1012.)

145. *Benedictus VIII.* Antipapam Gregorium paſſus a S. Henrico Imp. adjutus eſt. Naturæ conceſſit. an. 1024.

146. *Joannes XVIII.* Thuſcus gente; Germanus Benedicti VIII. frater. (A. 1033.)

147. *Benedictus IX.* Filius Comitis Tuſculani undennis a patre intruſus, a Clero conſentiente eſt receptus ad evitandum ſchiſma. Attamen

* *Silveſter III.* Antipapa in eundem eſt concitatus.

Ipſe vero cum eſſet moribus ad virtutem male compositis, abdicavit. (an. 1044.)

148. *Gregorius VI.* Benedictinus: pedum ſponte poſuit. an. 1046.

149. *Clemens II.* Saxo, Episcopus ante] Bambergensis. (an. 1047.)

150. *Damaſus II.* Bavarus. (an. eodem)]

151. *Leo IX.* Alfata. A Cæsare designatus Pontifex munus ante non suscepit, quam Clerus, populusque Romanus consentiret. (an. 1054.)

152. Haftenus jus statuendi Pontificem sibi arripuit *Henricus III. Imp.* Negabant quidem Romani; sed vindicando juri non sufficientibus necesse fuit connivere. At Leone defuncto *Hildebrandum* mittunt Cardinalem cordatum virum & cum primis doctum atque pium, Romano nomine ut a Cæsare peteret Pontificem eum, qui maxime ipsi *Hildebrando* arrideret. Petiit *Gebehardum* Episcopum *Eichstettensem*. Virum sibi necessarium dimittere renuit Cæsar. Ast *Hildebrandus* eo etiam invito illum abducit Romam, ubi inauguratus est *Victoris II.* nomine. Sacris operanti venenum in S. Calice temperaverat non nemo: sed Pontifex calicem levare nulla vi potuit, atque latro e vestigio dæmoni in prædam cessit, [an. 1057.]

153. *Stephanus X.* Lotharingus, Abbas Casinensis Bened. [A. 1058.]

154. *Nicolaus II.* Optimus Pontificum: an. 1061. *Berengarii* hæresin proscripsit. [1061.]

* Antipapa Benedictus X.

155. *Alexander II.* antea *Anselmus* Lucensis Episcopus, Benedictinus. Hunc præter suam auctoritatem electum ægre ferunt *Agnes Imperatrix* & *Henricus IV.* ejus filius. Unde Antipapam designant

* *Honorium II.* *Cadaloum* alias dictum *Parmensem* Episcopum; qui armis sibi possessionem quæsit sed frustra.

Alexander naturæ debitum solvit 1073.

156. *S. Gregorius VII.* Is est *Hildebrandus* ille monachus *Cluniacensis* Benedictinus, a quinque jam Pontificibus summis Ecclesiæ negociis adhibitus. *Henricum IV.* Imperatorem hostem nactus, Ecclesiæ immunitatem strenue adversus eum propugnavit, diris Ec-
cle-

cleſiaſticis eum devovit, (A. 1076.) at tandem nudipedem ſeſe ſiſtentem abſolvit. Verum Cæſar id non niſi metu Germaniæ procerum fecerat, qui nuncium ei miſſuri erant, niſi actutum ab excommunicatione expediri ſe curaret. Hinc oportuniorem nactus occaſionem poſita larva palam in ſanctum Pontificem graſſatus eſt, &

* Guibertum quendam indito *Clementis III.* nomine Antipapam ei oppoſuit (A. 1080.) Romanam obſidione biennio preſſit, nihilque non hoſtile in Romanos exercuit. Pontifici tamen larga ope adfuere Agnes ipſa Henrici parens, Beatrix Godefredi Lotharingiæ & Tuſciæ Ducis Uxor, nec non huiusmet filia Mathildis. Quæ ipſa Romanæ Eccleſiæ Tuſciam & Liguriam dono obtulit: quod nobile donum *Terra Mathildis*, & hodieque *Patrimonium D. Petri* audit. Nemo ejus ævi ſcriptorum eſt (ſi pauciſſimos excipias ſchiſmatis ſtudioſos) qui non inſigni laude maſtetur Gregorium VII. Quem tamen convitiis proſcindunt heri nati hæretici, ne quidem ingentibus ab eo Sancto patratis prodigiis in meliorem ſententiam adducti. Cælos petiit an. 1085.

157. *S. Viſtor III.* antea Deſiderius Abbas Caſinenſis Benedict. Anno integro tergiverſatus eſt Pontificium pedum accipere. Expeditione in terram ſanctam adornata centena Saracenorum millia ſuſtulit. Ad meliora tranſiit An. 1087.

158. *Urbanus II.* Gallus Monachus Cluniaci Benedictinus, & Epiſcopus Oſtienſis. (A. 1099.)

159. *Paschalis II.* Monachus Benedictinus. Eo rem Eccleſiæ publicam gerente Guibertus Antipapa extinctus eſt: (A. 1100.) cujus in locum

* Schiſmatici binos ſuffecerunt, ſed nullius nominis: tertium denique dixerunt Silveſtrum IV.

Agebatur hoc tempore caussa investiturarum, quam §. 5. de hæresibus & schismatis descripturus sum. Obiit. A. 1118.

160. *Gelasius II.* Campanus, Monachus Casinenfis Bened. Simul atque electus fuit a Cencio Frangipane Romæ potente verberibus dire multatus in carcerem datus, inde mox liberatus est a Senatu & populo. Henricus V. Imper. Romam vi ingressus

* Antipapam constituit *Burdinum*, Gregorium VIII. eum dicens.

Gelasius vero furorem declinans in Gallia obiit. (A. 1119)

161. *Callistus II.* Gallus, Monachus Benedictinus Cluniacensis Romam rediit. Huic coactus tandem a Germaniæ proceribus Henricus cessit *Investituras* Episcoporum atque Abbatum (anno 1122.) temere hætenus usurpatas, vixit 1124.

162. *Honorius II.* Obiit 1130.

163. *Innocentius II.* Benedictinus, aliis Canonicus Regularis. Obiit an. 1143.

* Magnum hoc tempore schisma Pontificium extitit, vulgo schisma *Petri Leonis*, qui se Anacletum II. dixit. Obiit 1138. Quin & alter adfuit Antipapa Victor IV. Quin tamen ad saniora consilia rediens pedibus Innocentii se advolvit.

Innocentius Rogerio Siciliæ duci Regium nomen concessit. A. 1139.

164. *Cælestinus II.* Tuscus. (A. 1144.)

165. *Lucius II.* Canonicus Regularis. Multa passus ab Arnaldistis hæreticis. (an. 1145.)

166 *Eugenius II.* Monachus Cisterciensis. (an. 1153.)

167. *Anastasius IV.* Benedictinus, apud alios Canonicus Regular. (1154.)

168. *Hadrianus IV.* Anglus paupere domo natus. Canon. Regul. (A. 1159.)

169. *Alexander III.* Cisterciensis : aliis Canonicus Regular. Fridericum Barbarossam excommunicavit, quod grandi cum Ecclesiæ scandalo schismaticum Antipapam

* Victorem IV. dictum foveret : (A. 1160.) eidemque anno 1164. emortuo etiam alium substitueret Paschalem III. a suis appellatum, atque huic iterum anno 1168. Callistum III. Qui tamen Alexandro se permisit.

Tandem Imperator reconciliatus Pontifici (an. 1177.) absolutus est Venetiis. Vixit Alexand. A. 1181.

Q. Ajunt, Pontificem Imperatoris, cum pedem ei oscularetur, collum calce pressisse cum epiphonemate : Super aspidem & Basiliscum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem, ex Ps. 9. Quid sentis de isto hoc?

R. Strophæ est insignis ab livida hæreticorum fingendi libidine profecta; qui nihil non mentiri audent, ut sanctam sedem reddant exosam. Qui fit enim, ut hi, qui absolutioni huic interfuerunt, clari historici hoc facinus ignorent, & fileant, Gaufridus Vossienfis, Romualdus Salernitanus, alique. Qui etiam conceptis verbis describunt, quam summo cum honore exceptus sit a Pontifice Cæsar?

170. *Lucius III.* Lucensis. (Ob. 1185.)

171. *Urbanus III.* Mediolanensis. Ab hoc Fridericus Barbarossa terram Mathildis repetere tentavit. (an. 1186.) Hierosolymam a Barbaris denuo captam audiens mœrore confectus obiit. [A. 1187.]

172. *Gregorius VIII.* Benedictinus. Obiit altero mense.

173. *Clemens III.* Romanus. Sacram expeditionem persuasit Friderico Barbarossæ, & Richardo Angliæ R.

Romanum Senatum Pontificis jugum excutere volentem repressit. Obiit A. 1191.

174. *Cælestinus III.* e gente Urfinorum. Bellum facrum iterum urfit. (A. 1198.)

175. *Innocentius III.* Campanus e Comitibus Signiæ. Doctissimus. Ottonem IV. Imp. Bona Ecclesiæ diripientem anathemate perculit. E vivis excessit A. 1216.

176. *Honorius III.* Romanus. Expeditionem in Saracenos instauravit: quæ initio prospere gesta ipsis Christianorum diffidiis incassum cecidit. A Friderico II. Imp. in Sicilia & Neapoli gravia tulit. Obiit 1227.

177. *Gregorius IX.* e Comitibus Signiæ, Benedictinus Camaldulensis. Fridericum II. qui dudum expeditionem in Saracenos jurarat, ad servandam Deo fidem adegit. Qui suscepta expeditione turpe cum barbaris foedus pepigit. Ob id iterum excommunicatus. Qui sui impotens in Pontificem insurrexit, & Gibellinorum factionem in Italiam induxit. Mortuus est Gregorius an. 1241.

Q. *Qui dehinc Pontifices?*

Æ. 178. *Cælestinus IV.* Cisterciensis. Sedit dies 17. (A. 1241.)

✠ Vacat an. 1. Mens. 8. eo quod Fridericus plures e Cardinalibus captivos teneret.

179. *Innocentius IV.* Benedictinus. *Pater Juris* appellatus, quod primus Commentarios in Decretales, seu Jus Canonicum ediderit 1245. Obiit A. 1254.

180. *Alexander IV.* Signiæ Comes. (A. 1261.)

181. *Urbanus IV.* Gallus. Festum SS. Corporis Christi instituit. Obiit an. 1264.

182. *Clemens IV.* Gallus Bellum facrum indixit, detulitque Ludovico sancto Galliæ Regi. (A. 1268.)

✠ Vacat an. 2. mens. 9.

183. *Gregorius X.* Concilium Lugdunense celebravit (A. 1274.) œcumenicum 500. Episcoporum: Ubi Græci Proceſſioni Spiritus S. a Patre ac Filio subscripserunt: atque ad unionem Romanam reducti sunt: paulo post ab eadem dilapſi. Obiit A. 1276.

184. *Innocentius V.* Dominicanus. Obiit mense 6.

185. *Hadrianus V.* mense 2.

186. *Joannes XIX.* alias *XXI.* Lusitanus. (A. 1277.)

187. *Nicolaus III.* e gente Urſinorum: cui puero Pontificatum auguratus fuerat S. Franciscus. Ob. 1280. Ea tempeſtate Caroli Andegavenſis ſequaces omnes Galli per totam Siciliam trucidati ſunt machinante Petro Arragon. Rege. Factum id eodem die atque hora, cum ære campano veſperarum ſignum in templis ſonaret. Unde hæc cædes *Veſperarum Sicularum* nomen obtinuit. 1282. die 30. Mart.

188. *Martinus II.* vulgo *IV.* Petrum Arragonium excommunicavit ob cædem Siculam. (A. 1285.)

189. *Honorius IV.* Roman. (A. 1287.)

✠ Vacat menſes 10.

190. *Nicolaus IV.* Minorita (A. 1292.)

✠ Vacat an. 2. menſ. 3.

191. *S. Cæleſtinus V.* ante Petrus de Morono Benedictinus Congregationis Cæleſtinorum parens, ſaceros faſces miro exemplo ultro poſuit mense 5. (A. 1294.) Ceterum ad cælos inviſit an. 1296.

192. *Bonifacius VIII.* Huic cum Philippo Pulchro Gallia rege gravis interceſſit ſimultas ob *Jus Regalia*, quod fere vicinum eſt Juri Inveſtituræ, quo de poſtea dicendi locus erit §. 5. Inde primum audita eſt Gallorum ad Concilium Generale provocatio. Rex a ſacris prohibitus: Pontifex contra per ſubornatos ſicarios captus Agnaniae, a civibus tamen in libertatē aſſertus, pauloque poſtea mortuus (A. 1303.) Hic ſacri Jubilæi devo-

130. *L. II. C. V. a Greg. V. 996. ad Clem. V. 1305.*

devotionem centenis quibusque annis agi præcepit, ipseque primus celebravit An. 1300.

193. *Benedictus IX.* vulgo XI. Dominicanus. Cum hoc in gratiam rediit Rex Galliae. Ob. 1304.

✠ Vacat II. menses usque ad an. 1305.

§. II.

Propagatio Ecclesiae.

1. Pannonos, Hunni, sive *Hungari* cum Stephano eorum principe Catholica sacra amplexi sunt. (A. 1000.) Imperatore Henrico sancto suadente, ac *S. Gerardo* Benedictino monacho atque Episcopo. (Ob. 1047.) Stephano a Silvestro II. PP. Corona, ac regii honores decreti sunt, unaque Crucem, Apostolicum insigne, præferendi copia eidem facta, ut alias Archiepiscopis solet.

2. *Pomeranos* Slaviae ad Septentrionem populos ditioni suae adjecerat Boleslaus III. Polonorum Dux, a quo invitatus S. Otto e comitibus Andecensibus Episcopus Bambergensis (Is est cænobii, cui nomen ego indignus dedi cum Ottone Wittelsbachio hodiernorum Bavariae Ducem protoparente, clementissimus doctor,) eliminato idolorum cultu, Christiano dogmate eos initiavit. (A. 1124.) Callisto II. Ecclesiae moderante. Obiit 1139. tertio Non. Julii.

3. *Indorum* Rex Joannes Presbyter dictus, intellecto, gentem suam Christianae quidem religionis esse, sed injuria temporum, doctorumque penuria a Romanae Fidei integritate haut paulo defecisse, literis petiit ab Alexandro III. (an. 1177.) ut sibi liceret viros quos-

quosdam e gentilibus suis Romam submittere: quos Pontifex meliore imbutos doctrina ad Indos remitteret &c.

4. Ecclesiasticam rem in Oriente insigniter restituerunt summi Pontifices per *Cruce Signatos*. Etenim Urbanus II. in Clermontano Concilio (A. 1095.) Christianis principibus classicum cecinit ad expeditionem in Saracenos suscipiendam, Terramque sanctam eorum jugo subducendam. Concessis vero indulgentiis præcepit, ut quisquis huic sacrae militiæ nomen daturus esset, tesseræ instar Crucis insigne vesti, armisque inscriberet. Dux expeditionis delectus est Godfridus *Bullionius* Lotharingiæ princeps, sub quo ingens Christianorum exercitus fecit. [an. 1096.] Alexius quidem Comnenus Imperator Const. veritus Latinos in vicinia sua fieri potentiores ac ipse cuperet, contra datam fidem non leviter eos ex itinere vexavit. At illi felici Marte Syriam, Lycaoniam, Liciam, Ciliciam, Paphlagoniam, Pamphiliam in fidem receperunt; Saladino (*Soldano*) Babylonico, atque Ægyptio profligato. Quin Palæstina, sanctaque Urbs Jerosolyma eorum armis cessit. (1099.) Cujus *regnum* delatum est Bullionio; quod ille suscepit non aurea, sed spinea modo redimitus corona. Mortuus an. 1100.

Balduinus illum excepit, germanus ejus Frater. Qui Tripoli a se capta e vivis abiit (An. 1118.)

Balduinus II. Sanguine junctus priori captus a Saracenis altero anno restitutus est. An. 1123. *Templariorum* ordinem instituit. Obiit An. 1131.

Fulco, ejus Gener Andegavenfis comes Ordinem *S. Joannis* equestrem ratum voluit. An. 1142.

Balduin. III. Filius impubes. Turcæ id temporis toto Oriente miseram Christianorum stragem ediderunt,
Euge-

Eugenius ergo III. S. Bernardi usus opera Conradum Imp. & Ludovicum VIII. Galliae regem ad ferendam afflictis opem est cohortatus: qui gemino exercitu profecti (1147.) Græcorum potius infidiis, quam Barbarorum armis utroque multati, patriam re infecta repetierunt. (1140.) Manuel enim Comnenus Imp. Orientis, præter alia indigna, farinae, quæ Latinis in commeatum cederet, calcem miscuit, qua multi perierunt. Balduinus obiit 1162.

Almaricus Balduini Frater (ob. 1173.)

Balduinus IV. Filius. Quo regnante Cruciatæ celebrem de Saladino Ægyptio triumphum egerunt. (An. eodem.) Mox tamen ab ipso pene internecione deleti sunt. (An. 1180.) Balduinus alteri ejus nominis, suo ex sorore nepoti regnum reliquit moriens. (An. 1185.)

Balduinus V. Eodem anno & capeffivit regnum, & fato reliquit.

Guido Parens Balduini V. a Saladino, qui diffidiis, inter ipsos Christianos tum subortis in rem suam strenue uti novit, regno ac libertate exutus est. (An. 1187.)

Accisis hoc modo Christianorum in Syria rebus succollare tentatum deinceps est a Friderico I. Barbarossa Imp. (an. 1189.) qui medio victoriarum cursu extinctus est, cum in Cydno Ciliciæ amne, qui jam olim Alexandrum Magnum vita pene multaverat, fœnex corpus lavaret. (an. 1190.) Haut multo meliore fortuna usi sunt Philippus Augustus Galliae, & Richardus Angliæ reges. (An. eod.) Itaque regnum, quod concors Germanorum & Gallorum virtus restituerat, Christianorum potissimum discordia dissipatum est.

5. *Armeni* obedientiam Pontifici Innocentio III. jurarunt. (an. 1215.)

6. Innocentius IV. Dominicanus, Turcis & populis etiam septentrioni subiectis Christi leges suadere iussit. (1245.)

7. *Tartarorum* Rex cum plurimis suorum sacro fonte tinctus est, operam navantibus Dominicanis atque Fratribus minoribus vulgo Franciscanis. Sub Nicolao IV. PP. (An. 1289.)

§. III.

Persecutiones.

1. Waldensium, Albigenium, & Arnaldistarum persecutionem conjicere licebit ex iis, quæ de hæresibus dicuntur §. 5.

2. Imperatorum persecutionem discas ex eodem paragrapho. Noveris enim his schismatibus potissimum nobiles Germaniæ Episcopatus, Monasteria, Collegia, aliaque Ecclesiastica loca redditibus suis esse exuta, aut magnam partem multata iis bonis, quæ majorum pietas ad divinum cultum largiter contulerat. Ejecti etiam Episcopi, atque monachi, quibus Imperatorio Schismati contra summum Pontificem subscribere religio erat; magnamque his turbis labem passa cum morum pietas, tum disciplinæ Ecclesiasticæ, Monasticæque vigor, ac demum melior eruditio Ecclesiæ tantopere proficua ac necessaria.

§. IV.

Doctrina ac Disciplina.

Q. I. *Quis tum temporis fuit Doctrinæ Ecclesiasticæ modus?*

R. Non est hic opus dicta dicere, teque iterum docere, Dogma ipsum Ecclesiæ vicibus obnoxium nunquam fuisse; nihilque vitii unquam contraxisse: id tamen
nove-

noveris, modum ac rationem Dogmata Fidei explicandi alium atque alium extitisse, pro re nata, atque ævi & ingeniorum diversitate.

1. *Sacræ Indulgentiæ* etsi dudum & a primo ævo Ecclesiæ familiares fuerint, ad calcem tamen seculi undecimi evasere solemnes. Urbanus enim II. PP. Concilio Clermontano (A. 1095.) classicum ad Bellum sacrum canens, ut scribendi militis affatim foret, pœnitentiam Ecclesiasticam, (qua de doctus ea supra Cap. I. §. 4. Q. 10.) remisit seu *indulxit* omnibus, qui sacram hanc militiam essent secuturi, aut eam sequentibus opem laturo. Imperatæ insuper ad conciliandam Numinis gratiam preces, aliaque id genus pia opera. Dictu difficile est, quanta hominum, imo populorum vis in has Pontificis sancti leges concesserit. At cum Christianorum signa victoricia in Terram sanctam essent illata, & expeditio iterum iterumque adornaretur, tum vero nemo omnium fuit, qui non pio aliquo vetigali ac precibus redimeret pœnam Ecclesiasticis legibus alias sibi subeundam. Bonifacius deinde VIII. (An. 1300.) præcipuas has indulgentias anni *Jubilæi* centesimo quovis anno reversuras promulgavit. Illisque earum copiam fecit, qui Romam tenderent sanctorum Apostolorum Petri & Pauli sacra lispera coram veneraturi. At cum paucis daretur id ætatis attingere, Clemens VI. PP. anno 1342. quinquagesimum annum Jubilæum esse jussit; ac demum Paulus II. vel Sixtus IV. vigesimum quintum sub an. 1470.

2. Seculo undecimo *Theologia Scholastica*, cui jam olim prælusit S. Joannes Damascenus, pedetentim in facilem hanc atque utilissimam methodum est redacta, (An. 1070.) S. Lanfranci, sanctique Anselmi primum opera in Academia Cænobii Beccensis. Longe vero uberius idem argumentum prosecutus est Petrus Lombardus, qui de omni Theologico, Fideique dogma-

dogmate sanctorum Patrum sententias in quatuor libros eleganti ordine coëgit, indeque *Magister Sententiarum* cum laude vocatus est. Fuit is gente Italus patria Novarinus, (an. 1260.) Episcopus vero Parisiensis, qui primus in illa Academia Gradus honoris literarii constituit in Theologia, Baccalaureatum, Licentiatum, & Doctoratum. Ultimum negotio manum admovit tandem S. Thomas Aquinas *Summam Theologicam* scribens [an. 1274.] cujus ingenium est oppide admirandum. Ingentis porro beneficii loco semper habenda est Scholastica ejusmodi Theologia; Ante enim istam si quis decem, & viginti etiam annos studendo decoxisset, tam certam planamque rerum Theologicarum notitiam vix hausit, quam certam & expeditam nunc obtinet, qui vel quinque tantum annos eidem scientiæ donaverit.

3. *Juris Canonici* regulæ jam olim quidem seculo septimo collectæ fuerunt a Dionysio Exiguo Abbate Romano D. Benedicti: seculo vero duodecimo efflorescere per *Gratianum* Monachum Benedictinum Bononiæ, ibidemque Professore. Hic nobile illud *Decretum* edidit (an. 1151.) Gradusque Doctoralem & Licentiæ instituit auctoritate Eugenius III. PP.

Q. II. *Audio hæreticos comminisci, Confessionis tribunal primum ab Innocentio III. statutum fuisse?*

R. Mentiuntur id quidem: sed hujus loci non est eos refellere, nisi uno unico historico argumento. Græci & semper usi sunt, & hodie utuntur hoc mystico tribunali. Nosti vero dudum ante Innocentium III. schismate suo a Romana Ecclesia defecisse: Quapropter non ab Innocentio primum potuit esse decreta Confessio.

Q. III. *Queruntur alii de Theologia Scholastica?*

R. Enimvero, cum Galli Constantinopolim expugnassent, allati primum in Franciam sunt Libri Aristotelis, ante hic terrarum ignoti. Hos quidam avide amplexi iisdem etiam abusi sunt, nihil Theologici dogmatis audire dignati, quod non probasse Aristoteles videretur. Et rigida etiam medicina opus erat huic morbo. Nam vigil summorum Pontificum cura Aristotelis libros sane rogo addixit, mandante Gregorio IX. (An. 1233.) cum jam ante Concilium Parisiense an. 1209. eadem in illos severitate animadvertisset. Cum ecce commodum adest mirus ille Doctor S. Thomas Aquinas, qui lucubrationibus suis tantam Aristoteli gratiam conciliavit, ut omnibus merito in deliciis sit.

Q. IV. *Ordo postulat, ut de disciplina Monastica seu religiosa verba facias.*

R. Angusto filo tibi delineabo, quinam Ordines religiosi hoc ævo nati fuerint.

1. *Cluniacense* fuit Monasterium in Burgundiæ Ducatu S. Benedicti Legibus stans. (A. 1000) Id plurima non per Europam solum, sed & per Asiam, Constantinopoli quoque, Monasteria construxit, aut jam dudum constructa in fœdus adduxit sanctioris disciplinæ. Quin nullus fuit Christianorum Principum, qui non huic Congregationi sociari, bonorumque spiritualium particeps fieri desideraret, summæque gratiæ loco haberet. Id quod ipsi Orientis Imperatores humiliter rogarunt.

2. *Camaldulenses*. S. Romualdus Ravennas Benedictinus Monachus singulari zelo novam coloniam deduxit, (sub An. 1000. vel 977.) sub regula antiqua, in campum Malduli, data suis veste candida. Ipse ad superos abiit an. 1027.

3. *Val-*

3. *Vallumbrosani*. S. Joannes Gualbertus vir nobilis cum hostem, eum qui germanum ejus fratrem ferro extinxerat, diu ad vindictam & necem quaesisset, in inermem tandem offendens ipsa Parasceves die, strictum jam ensen inhibuit, vitæque hosti gratiam fecit, decussatis in crucis formam manibus eam petenti. Ex itinere divertit Joannes in obvium forte templum; eique Crucem flexo poplite salutanti Christus e lignea icone flexa vicissim cervice annuit. Tactus igitur favore Numinis Gualbertus Divo Benedicto sacramentum dicit, hancque *Vallis Umbrosæ* Congregationem excitat. Obiit post annum 1063.

4. *Cartusienſes* a S. Brunone instituti (an. 1086.) quibus hoc nomen obtigit a Cartusii asperis montibus, ubi primam suam eremum designarunt.

5. *Cistercienses*. S. Robertus Abbas Molismensis Benedictinus, condito novo cænobio Cistercii in Gallia, cum lecta suorum manu in illud migravit, rigidiorumque Regulæ Benedictinæ usum auspicatus est. (1098.) Cui cum se devovisset S. Bernardus post annos fere aliquot & viginti latissima eidem incrementa addidit. Hi multo post tempore Grysei, inde albi coloris vestem sumserunt.

6. Equestris Ordo S. Joannis seu Hospitalariorum Jerosolyma expugnata institutus. (an. 1099.) Hi Rhodo insula deinde An. 1310. occupata dicti sunt equites Rhodii, vulgo Rhodiser: Ritter. Inde pulsi a Turcis an. 1522. A Clemente VII. & Carolo V. Imp. & Hispaniæ rege Maltam insulam Adriatici maris obtinuerunt A. 1530. hodieque Equites de Malta, *Malseser: Ritter* dicuntur.

7. *Templararii* instituti a Balduino II. Hierosolymorum rege eo potissimum, ut itinera in Palæstinam peregrinantibus tuta servarent. *Templararii* dicti, quod Jerosolymis prope templum habitarent. Hi cum succedente tempore in enormia vitia declinassent:

Clemens. V. PP. auditis per omnes provincias mil-
lenis testibus, desperataque emendatione eos sustulit.
An. 1311. in Concilio Lugdunensi.

8. Equestris Ordo *B. Mariæ Teutonicus* [*Teutische
Herren*] Jerosolymis a nobilitate Germanica constitutus
ad peregrinos, maxime e Germania, teſto recipien-
dos An. 1191.

9. *Præmonſtratenſes* a S. Norberto Sanctis in Diæ-
ceſi Coloniensi oriundo, qui cum 12. ſociis in eremum
Præmonſtrati ſecedens hanc vivendi normam elegit,
ſub Regula S. Auguſtini, quam ratam habuit Calliſt. II.
[1120.] Obiit an. 1134.

10. Ordo SS. *Trinitatis* a S. Joanne de Matha ad
redimendos Chriſtianos e Barbarorum captivitate,
confirmatus ab Innocentio III. [An. 1198.]

11. *Minoritarum* a S. Franciſco, qui Aſſiſi in Um-
bria natus an. 1182. miſſo rebus paternis nuncio duode-
cim ejusdem animi viros in ſuam ſententiam adduxit,
an. 1208. regulam ſcripſit, quam probavit Innocentius
III. in Concilio Lateranenſi. (an. 1215.) Cælos petiit
S. Franciſcus A. 1226. Rigidiorem deinde normam
ligneosque calceos amplexi ſunt hi, qui jam *Franciſ-
cani* apud nos audiunt. an. 1419. At *Cappuccinorum* in-
ſtitutum a Mattheo Baſcio, ſeu Barcio proſectum eſt
an. 1525. & a Clemente VII. confirmatum an. 1528.

12. Ordo *Dominicanorum*; ſeu *Fratrum Prædica-
torum* a S. Dominico. Qui e Guſmannorum in Hiſpa-
nia nobili gente Canonicus Regularis Oxomiensis, In-
quiſitor a Pontifice designatus in Albigenſes hæreti-
cos, Ordinem contra eosdem inſtituit ſub regula S.
Auguſtini, probatum ab Honorio III. (A. 1216.) Obiit
ipſe 1221.

13. Ordo *B. Mariæ V. de Mercede redemptionis ca-
ptivorum* a S. Petro Nolaſco, S. Raymundo de Penna-
fort, & Jacobo I. Arragoniæ rege inſtitutus [A. 1223.]
ſub regula S. Auguſtini, a Gregorio IX. confirmatus
eſt. 1235.

14. *Carmelitarum*. B. Albertus Patriarcha Hierosolymitanis regulam edidit Monachis in montem Carmelum congregatis sub A. 1210. confirmatam ab Honorio III. [A. 1226.] Simon quidam Anglus hujus familiae Asceta piissimus Scapulare a B. Virgine cœlitus accepit an. 1254. Cui concessi divini favores cum late increbrescerent, Sodalitio hoc nomine instituto largas Indulgentias addidit Clemens X. PP. an. 1673. S. Theresia primum feminas inter severiorem disciplinam instauravit, quam mox etiam viri amplexi sunt A. 1562. dicti hodie Carmelitæ discalceati.

15. *Servitarum*, seu Ordo Servorum B. V. Mariæ [A. 1233.] a septem Mercatoribus Florentinis.

16. *Cælestinorum* a S. Petro de Morono, [A. 1270] qui summo Pontificatu se sponte abdicavit, cum Cælestini V. nomine eundem gessisset. an. 1294.

§. V.

Hæreses & Schismata.

Q. I. *Quæ hæresis Seculum undecimum turbavit?*

R. Una præ ceteris *Berengarii*. Hic Turonis in Gallia natus petulantis ingenii adolescens admonendus sæpe a magistro fuit, ut ne a regia via diverteret. Andegavis primum spargere virus cæpit, [A. 1044.] docens parvulos non baptizandos, in SS. Eucharistia Carnem Christi non reapse præsentem dari, nec panis substantiam in Corpus Domini transire: in quo eum strenue sequuntur Lutherani, & Calviniani. Conjugiis quoque repudiatis promiscuam Venerem docebat obscœnissimus bipedum. Damnatus a Leone IX. in Concilio Romano [A. 1050.] iterum ac tertio ejurata hæresi semper in antiquam silvam rediit: dum tandem scelerum poenitens, [A. 1083.] misso rebus

bus humanis nuncio, melioribus fati concessit,
(1088.)

Q. II. Dic etiam de Schismatibus.

R. 1. Quid Michaël Cerularius ad propagandum Græcorum Schisma machinatus fuerit seculo undecimo, alibi habes cap. 4. §. 5.

2. Grave seculo duodecimo schisma exarsit *Sacerdotium* inter & *Imperium*, five inter Pontifices & Imperatores. Id quo pacto contextum fuerit: paucis accipe. Ab aliquo jam tempore soliti fuerant Imperatores Episcopo quopiam aut Abbate defuncto designare successorem, aut saltem nullum agnoscere, nisi a se eo dignitatis promotum. A sic designatis ut sacramentum sibi dicerent, exigebant; tumque iis possessionem, usumque Bonorum temporalium tradebant. Priores quidem Imperatores hoc fecere modeste & æque: cum enim Ecclesiæ bona temporalia acceperant a principibus, eorumque liberalitate, justum videbatur ab Ecclesiarum Prælati aliquam deprecari fidelitatem erga principes. At posteriores, ut fieri amat, paulatim recti orbitam sunt transgressi: nam, ut dixi, Episcopos & Prælatos ipsimet designarunt, deinde Capitulis eligendi libertate, & administrationem bonorum illis haut concesserunt prius, quam sacramento dicto, & persæpe ingenti pecuniæ vi adnumerata; qua accepta concessa est administratio, inque concessionis signum traditum pedum episcopale, & episcopalis annulus: atque hæc concessio & traditio dicta est *Investitura*. Henricus præsertim quartus hoc nomine regum Germaniæ; Imperatorum vero tertius turpiter quasi venales habuit Episcopatus atque Abbacias. Hæc omnia pugnabant cum Legibus Canonicis seu Ecclesiasticis in Imperio receptis: & ingentia in Ecclesiam damna invehebant; cum Henricus nihil sollicitus de doctrina & pietate virorum, Episcopatus & Abbacias venderet ditiori marsupio præditis, utut pessimæ
notæ

notæ hominibus. Præterea non decebat Imperatorem Investituram per annulum & Baculum dare; cum per hæc insignia Ecclesia ab antiquis temporibus indicare voluerit potestatem *spiritualem* Episcoporum, quam tradere Episcopis neutiquam erat Imperatoris, Principis nempe laici.

Gregorius itaque septimus Pontifex Maximus, huic malo necessarium clavum fixurus Henricum qua epistolis, qua legationibus admonitum, cum semper saniora promitteret, ac semper fidem falleret, tandem exterrere tentavit, Consiliariis ejus, qui causa videbantur mali, anathemate perculsis (A. 1074.) Rex bello Saxonico perfunctus Wormatiam evocat suarum partium Episcopos, quibus dignitates vendiderat, ipseque cum iis facinus designat inauditum. Concepta enim formula decernunt, Gregorium VII. Pontificem Maximum loco ac Pontificatu movendum. Hoc comperto Pontifex Henricum a Christianorum societate submovet coacto Romæ Concilio. (A. 1076.) Proceres Germaniæ indigne ferentes Henrici impium factum eidem excommunicato renunciant, eumque diademate exuendum pronunciant, ni quamprimum Pontifici reconciliatus, & Ecclesiæ in gremio susceptus denuo fuerit. Is ergo Italiam petit: nudipes, funeque e collo suspenso a Pontifice delicti gratiam flagitat, vulpemque indutus omnia sancta spondet, *Investituris* cedit, pactaque solemni sacramento roborat, sanctus Pontifex, quem ingenium viri minime latebat; dum sacris operaretur, divisa hostia sancta partem ejus prehendit DEUM precatus, ut subita morte ipse petiret, si quid in se culpæ esset. Partem alteram porrexit regi cum dicto; fac ergo, fili, si placeat, quod me facere vidisti, si te innocentem nosti. Quod tamen ille renuit. Redux in Germaniam flocci habito jurejurando antiquum peccatum peccat. Proceres eum regno cecidisse declarant, sublecto

Rudolpho Sueviæ Duce in Imperatorem. At Henricus cum aliis suarum partium proceribus in Ecclesias Romano Pontifici fideles grassatur; Rudolphum in pugna occidit; Guibertum Antipapam suscitatur [A. 1080.] dicto ei nomine Clementis III. Romam occupat: pulsus tamen inde a Roberto Guiscardo e Normannis Siciliae & Neapolis Duce. Vixit deinceps atrox hoc schisma sub Pontificibus Victore III. Urbano II. Paschali II. & Gelasio II.

Calixtus demum II. evicit, ut Henricus V. Rex Investituris cesserit, agentibus ipsis Germaniæ principibus, atque in solemnibus comitiis Wormatiæ subscribentibus. [A. 1122.] Id quod Concilium œcumenicum Lateranense I. perenne esse iussit. [A. 1123.]

Q. III. *Quæ hæreses duodecimi seculi?*

R. I. *Henriciani* ab Henrico quodam in Aquitania, quin & in Germania Rhenana suscitati Baptismum parvulorum averfabantur [A. 1116.] & morem gerere magistratibus, præsertim Ecclesiasticis detrectabant. S. Bernardus eos confutavit.

2. *Petrus Abaelardus*, Gallus [A. 1130.] Dialectica præsertim disciplina probe subactus. Commendata ejus doctrinæ fuerat doctissima ævi sui virgo Heloissa, Græcæ, Hebraicæ & Latinæ, præter multas scientias gnara, quam ille turpiter seduxit. Cum nimium indulgeret subtili ingenio, in absurda quædam de rebus Divinis, sanctissimaque Trinitate incidit. S. Bernardus data opera erroribus ejus dicam scripsit; quos & Innocentius II. PP. damnavit. Abaelardus tamen opinionum suarum minime pertinax easdem & ipse suomet calculo proscripsit, ac monachum Cluniacensem indutus reliquum vitæ sanctus exegit. A. 1142.

3. *Arnaldus* Brixinensis, Abaelardi quondam discipulus, homo verbosus jugique impatiens, cum de Baptismo perperam sensit, tum maxime plebem Romanam, aliasque in Pontifices & Episcopos armavit (A. 1138.) Lividis enim oculis videbat, Ecclesiam prædiis temporalibus frui: hinc jactabat, Sacerdotes, Episcopos, ipsumque Pontificem non nisi Eleemosynis, stipe, ac velut mendicato vivere debere. Profecto cæco populi furentis impetu non Clericorum modo sed & nobilium multa prædia ædesque direptæ sunt, latius indices crescente insania. Donec Friderici I. Imp. jussu A. 1155. ferali rogo exustus interierit.

4. *Petrus Waldus* e Waldensi [A. 1159.] oppido Lugdunensis agri, audiens ex Evangelio legi: *vende omnia, & da pauperibus, & sequere me*; falso auguratus est, & indoluit, hanc Christi doctrinam nemini hodie observari; cum etiam Cœnobia bonis temporalibus fruerentur. Itaque bona sua ipse abjicit, idemque aliis persuasum it. Non pauci e civibus, multi e gente rustica in ejus sententiam pedibus iverunt. Hactenus sanctum quid sapere videbatur Waldense hoc consilium: at non diu fuit, cum se orci dolus proderet. Hi enim, e civibus rusticisque mixtus numerus Pontificem conveniunt, ut sibi pro concione ad reliquum populum dicendi copiam faciat, petunt. Repulsam a Pontifice, ac merito passi, indocta ac rudis turba, in super habito summi Pastoris interdicto ipsimet suo Marte pagos & provincias obeunt, ac Evangelium [si superis placet] prædicant. Neque hic stetit temeritas. Decimas Ecclesiæ pendendas negant. Confessiones audire, aliaque Sacramenta ministrare non ad solos sacerdotes, sed ad omnes ac quosvis laicos pertinere contendebant. Sacra, aras, imagines, templa &c. impie simul ac rustice ridebant, aut calcabant: Summo Pontifici a nemine obtemperandum, neque Episcopos audiendos esse seditiose decantabant. Alexander itaque III. nihil ultra cun-

Etandum ratus, diris Ecclesiasticis omnes devovit, ac Fridericus Imperator Majestatis reos damnavit. Vario nomine hi venerunt Hæretici; dicti jam Catari, jam Cataphrighi, modo Picardi, modo Boëmi &c. multasque deinceps ex se hæreses infelici fecunditate genuerunt. Ac vides plane Lutheranorum & Calvinianorum, & Zwinglianorum *puram*, videlicet, *doctrinam* cum Waldensium egregiis placitis ad amissim convenire. Desiere quidem Waldenses illi, & hi, qui in Sabaudia montibus adhuc numerantur, Calvini *pulcherrimo* dogmati se addixerunt.

5. *Albigenses* a Waldensibus nati (A. 1176.) nomen traxere ab Alba civitatula vicina Tolosæ in Occitania (*Languedoc*) ejusdem farinae somnia cum Waldensibus somniarunt, ac sancta Ecclesiae Sacramenta præcipue exhibilarunt. Hi armis etiam rem agentes a sacro Dominicanorum Ordine doctrina impugnati, a Comitibus Montforti Marte oppressi sunt, classificum in impietatem canente Innocentio III. (A. 1213.)

Q. IV. *Nullum extitit hoc duodecimo seculo schisma?*

R. Haut leve *Sacerdotium & Imperium* intergrafatum est Schisma, Italiae præsertim funestum: quod per transennam aspicere potes supra hoc ipso cap. 5. §. 1. in Pontifice 177. Gregor. IX.

Q. V. *Seculi decimi tertii Hæreses quot, qualesve fuerunt?*

R. Fuere aliquot; sed exigui nominis. Notissima est *Flagellantium*. Primum quidem (A. 1260.) incescit homines pius quidam ardor peccatorum suorum poenas a se ipsis exigendi: visæque sunt passim hominum turmæ, terga sua flagris certatim demulcentium, nec plebejæ tantum sortis, sed & majoris subsellii.
Mox

Mox vero cum id sine lege, sine modo fieret, aditus patuit superstitioni, inde etiam hæresi. Ausi sunt enim jactare, nemini uni peccata adultum iri, qui non Flagellantium se turbæ adjunxisset; aliaque a Waldensium erroribus non multum abludentia venditarunt. Transiit insanum hoc œstrum, & afflavit etiam Germanos, Hungaros, Bohemosque (A. 1346.) Clemens vero VI. eodem tempore sectam extinxit.

§. VI.

Viri illustres.

Q. I. *Dic viros illos, quibus sua laus seculo præcipue undecimo constitit.*

R. Universo hoc trium seculorum tempore plurimi tam monastici ordinis, quam etiam Canonici egregiam scientiæ laudem tulerunt, Theologiæ nimirum, Juris Canonici; at præfertim Historiæ sincera traditione. Paucissimos ex omni numero legam.

1. S. *Gerardus* Hungarorum Apostolus, is est autor Mariam Cælestem Virginem dicendi vulgato jam in gentes verbo *Dominam nostram*; initio seculi undecimi. Obiit [A. 1047.]

2. S. *Lanfrancus* Pantavinus Monachus Beccensis Benedictinus, ejusdemque cænobii Academiæ Professor, demum Archipræsul Cantuariensis in Anglia A. 1070. [ob. 1089.]

Ejus lucubrationes luci commissæ sunt a P. Luca Dacherio Benedictino Gallo. An. 1648.

3. B. *Petrus Damiani* Ravennas, monachus Benedictin. Congregationis Avelanæ; Pontifici summo tantis in deliciis fuit, ob egregiam doctrinam, invictumque in negociis conficiendis studium, ut suum
ocu-

oculum, atque dexteram eum diceret. (Ob. 1072.)
Cujus Opera vulgavit priore seculo Constantinus Ca-
jetanus Abbas Casinensis Bened.

4. *B. Hermanus* Contractus dictus, quod a prima
ætate membris omnibus captus esset. E comitibus Ve-
ringensibus in Suevia monachus Benedictinus Augiæ
Divitis (*Reichenau*) Historiæ, Poëticiæ, Astronomiæ,
Musiciæ, Linguarum etiam Græcæ, atque Arabiciæ
peritissimus: quam omnem eruditionem a B. V. Ma-
ria potissimum hausit, cujus honori etiam composuit
melos illud tantopere laudatum, quo antiphona *Sal-
ve Regina* concinitur ab Ecclesia. (Ob. 1054.)

5. *Guido Aretinus* Monachus Benedictinus, Musi-
cæ vere parens dicendus, qui scalam illam excogi-
tavit: *Ut, re, mi, fa, sol, la.*

6. *S. Anselmus* Burgundus Academiæ Beccensis Be-
nedictinæ post S. Lanfrancum Professor, dein Archiepi-
scopus Cantuariensis in Anglia. Obiit An. 1109. Ejus
profundissima scripta edidit P. Gerberon Monachus Be-
nedictinus Gallus an. 1675.

Q. II. *Perge ad seculum duodecimum.*

1. *B. Rupertus* Tuitiensis Abbas Benedictinus, ab
ipsa Alma Virgine summa doctrina exornatus. (1135.)

2. *S. Bernardus* Abbas Clarævallis. Cisterciën-
sem Benedictini ordinis reformationem feliciter pro-
pagavit. Hæreticos suorum temporum omnes con-
futavit. (1120.) Guilielmum Aquitaniæ Ducem vi-
rum ferocis animi, & schismatis fautorem fregit, dum
eidem, ad ecclesiam properanti, cum SS. Eucharistia
manu prægesta obviam ivit. Quo facto, gravique
S. Bernardi voce ita tactus est Dux, ut non solum ejus
pedibus sese affuderit, sed æneam nudæ carni inducens
lori-

loricam maximi ponderis, summo cum vitæ rigore noxas suas expiarit. Obiit 1153.

Q. III. Qui seculo decimo tertio?

R. 1. B. Albertus Magnus insignem philosophicarum maxime rerum scientiam a Diva Virgine nactus: Gente quidem Suevus e comitibus de Bolstat. Dominicanæ familiæ Decus. Episcopatum Ratisponensem an. 1259. susceptum paulo post abdicavit. Ob. an. 1280.

2. S. Raymundus de Pennafort Barcinonensis Hispanus, Quinque libros *Decretalium*, seu Juris Canonici collegit autoritate Gregorii IX. PP. a. 1230. Obiit a. 1275. Familiæ Dominicanæ.

3. S. Thomas patria Aquinas. Quinquennis puer oblatus Monasterio Benedictino Casinenfi, literis ac pietate imbutus, deinde B. Albertum Magnum Magistrum nactus est. Hic, cum sodales illuderent Thomæ loquendi parcissimo, ac velut stupidum haberent, & *Bovem* etiam dicerent, fertur dixisse Albertus: *Hic bos aliquando mugiet, ut terrarum orbis ejus voce obstupescat.* Theologiæ Scholasticæ unicus instaurator, ordinisque Dominici unicus honor. Obiit A. 1274.

4. S. Antonius Patavinus seu de Padua. Cujus mira nemini non nota. Ob. 1231.

5. S. Bonaventura Minoritarum Gloria Ob. 1274.

6. B. Alanus Cisterciensis, ob eruditionem, disputandique scientiam ab omnibus in admiratione habitus, dictusque *Doctor Universalis*. Sub an. 1220.

7. Hugo de S. Caro, vulgo Hugo Cardinalis Dominicanus, *Concordantias* ita dictas in S. Scripturam primus adornasse fertur. Obiit an. 1274.

8. Joannes Duns Scotus, gente Hibernus, Doctor Oxoniensis in Anglia, dictus hodieque *Doctor subtilis*. Minoritarum velut quidam sol. Obiit anno 1308. Fabella est ea, quæ mentitur, illum de-

deliquio animi forte oppressum atque a suis præmatu-
re tumulo mandatum coactum fuisse in ipso feretro sua-
met membra depascere.

CAPUT VI.

A Clemente V. 1305. & secessu Ave-
nionensi ad Leonem X. 1513. &
Lutheri Hæresin.

§. I.

Series Romanorum Pontificum a Cle-
mente V. ad Leonem X.

Q. I. *Quis a morte Benedicti X. vulgo XI.
Pontifex summus est salutatus?*

R. 194. *Clemens V.* (1305.) Cui nomen antehac
Bertrandi de Agutis: Gallus gente. In gratiam Re-
gis, tum & ob Italiæ intestinos motus in Galliam sese
recepit, Avenione Sedem constituens. Templario-
rum Equestrem ordinem abolevit. Spirare desiit an.
1314.

195. *Joannes XX. vulgo XXII.* Gallus. Ludovi-
cum Bavarum Imp. Sacris interdixit, qui Antipapam
ei opposuit quendam *Petrum de Corbaria* Nicolai V. no-
mine. At is tandem Joanni PP. factus supplex deli-
cti gratiam impetravit. (an. 1330.) Ipse Joannes PP.
diem suum obiit Avenione. (an. 1334.)

196. *Benedictus XI. passim XII.* Gallus. Ordinis
Cisterciens. (an. 1342.)

197. *Clemens VI.* Gallus Benedictinus. Memoriae
ita tenacis, ut semel lectorum oblivisci nunquam po-
tue-

tuerit. Quæ dos ei obtigit vulnere, quo olim in vertice capitis ictus fuerat. A Joanna Siciliae herede, & Comitissa Provinciae (Provence) Comitatum Avenionensem emto accepit. (an. 1347.) Vivendi finem nactus anno 1352.

198. *Innocentius VI.* Gallus. (an. 1362.)

199. *Urbannus V.* Gallus Benedictinus Romam tendit, eoque petentem Orientis Imperatorem Joannem Palæologum, & schisma ejurantem excepit. (an. 1369.) Obiit Avenione. (An. 1370.)

200. *Gregorius XI.* Hic e Gallia Curiam denuo Romam traduxit. (A. 1377.) Altero inde anno mortuus. (an. 1378.) Quæ translatio cum Gallos offenderet, Romanos contra de retinenda sede redderet sollicitos, femina in multorum animis peperit futuri schismatis.

201. Etenim nullum non lapidem movere Romani, quo Cardinales *Italum* eligerent futurum Pontificem. Damnati votis suis sunt electo *Urbano VI.* Neapoli oriundo. Hic cum severius nonnihil ageret, id pertæsi tredecim Cardinales Gallici sanguinis Gebennam secessum faciunt, ac cum aliis tribus Italis Cardinalibus suas in partes tractis, omni jure ac moribus reclamantibus, alium Pontificem eligunt Robertum Gebennensem, quem

* Clementis VII. nomine donant, atque in Gallias Avenionem transferunt. Ibidem anno 1389. extincto sufficiunt Petrum de Luna, nomine

* Benedicti XII. qui vulgo XIII. habetur.

Urbanus vero VI. diem extremum clausit An. 1389.

202. A Cardinalibus Romæ degentibus sacras infulas suscepit *Bonifacius IX.* Cui ex calculo graviter laboranti medici impio consilio suaserunt, ut jactura castitatis

stitatis morbum mortemque redimeret: quod ille detestatus mortem in lucro numeravit. (an. 1404.)

203. Cardinales ad electionem accincti jurejurando sese una omnes obstringunt, ut, quisquis ipsorum Pontifex designaretur, Pontificatu sese sponte deinceps abdicaret, si ad componendum Ecclesiæ schisma id Sacro Collegio, aut cuidam coacto Concilio videretur necessarium. *Innocentius VII.* consentientibus omnium votis expetitur. Haut multo post mortuus. (an. 1406.)

204. Eodem quo prius modo a Cardinalibus electus est Angelus Corarius Venetus nomine *Gregorii XII.* Cum videretur Schisma ad Græcas fere Calendas abiturum, Sigismundus Imperator ad illud tandem sopiendum omnem conatum adhibuit, molestis itineribus totam pene Europam percurfans. Ipseque Carolus VI. Galliæ rex favorem Petro de Luna, seu Benedicto Avenione sedenti negavit. Coetus vero ille Purpuratorum Patrum, coacto Pisis Concilio (an. 1407.) utrumque, & Gregorium XII. & Petrum de Luna datæ Fidei ac jurisjurandi admonet. Quod cum etiam Gregorius servare tergiversaretur, Pontificatum eidem abrogant. (an. 1409.) Demum ipse ille in Concilio Constantiensi fasces posuit an. 1415. Obiit an. 1417. Petro de Luna interim cedere nolente.

205. Itaque electus *Alexander V.* Ordinis Minorum S. Francisci. Vitæ finem imposuit an. 1410.

206. *Joannes XXI.* vulgo XXIII. Neapolitanus. Concilium Constantiense coëgit: ibi dicto Sacramento sponndit, se ultro cessurum, si id facerent etiam duo antipapæ Gregorius, & Benedictus. Fecit id Gregorius: Benedictus vero pertinax sententia lata submotus est: Verum Joannes, subeunte eum promissi poenitentia, clam urbe Constantia elabatur, ope Friderici Austriæ Ducis. Sed tandem tamen, agente Sigismundo Imp. qui

qui Concilio cum multis principibus aderat, sacram Tiaram ſponte poſuit. Benedictus vero ſeu Petrus de Luna in Hiſpaniam ſe recipere coactus a ſententia dimoveri non potuit, adeo, ut duobus Cardinalibus, quos in ſuis adhuc partibus numerabat, moriens præceperit, alium poſt ſe eligere. (A. 1424.) Id quidem illi non neglexerunt indito culpam nomine Clementis VIII. ſed quem nemo vel oculo dignatus eſt. Atque hunc in modum extinctum eſt graviſſimum ſchiſma per Concilium Conſtantiense, ceſſionem Gregorii & Joannis Pontificum, ac demum Martini V. electionem A. 1417.

207. *Martinus* vulgo V. alias dicendus III. Huſſitis ſacrum bellum, ſed ſiniſtro Marte indixit, deſunctus anno 1431.

208. *Eugenius IV.* Venetus Synodum Generalem Baſileam indictam a Martino V. inchoavit. (A. 1431.) Ea cum Seſſionem vigefimam quintam celebraret, Eugenius Apoſtolica autoritate eam edito decreto diſſolvit, & Ferrariam, Italiae urbem tranſtulit. (A. 1437.) Cauſa fuit, quod Patriarcha Conſtantinopolitanus, ceterique Græci, qui ad Concilium iſtud properabant, componendi ſchiſmatis ergo, laboribus itinerum fracti in Italia ſuſſistere maluerint, tranſcendendis ulterius alpiſ impares. Concilii ſolutionem iniquo animo ferentes quidem Baſileenſes Epifcopi in Eugenium PP. inſurgunt, diem ei dicunt, audentque etiam eo ſpreto Antipapam creare Amedeum e Sabaudiae Ducibus, eumque

* Felicem V. ſalutare, edito inſuper decreto, *Concilium eſſe ſupra Papam*: ſed quod ab illegitima ſynodo proſectum nullius unquam roboris habitum fuit. Amedeus ſuaſu Galliarum regis, qui eundem primo non nihil ſoverat, tandem pe-

dum male arreptum ultro posuit, sancteque obiit an. 1449.

Verum Eugenius IV. peste Ferrariam invadente Concilium ulterius movit Florentium (1439.) ibique praesente ipso Joanne Palaeologo Orientis Imperatore Schisma a Graecis ejuratum est. Sanctus vero pontifex tot laboribus gloriose perfunctus hominem exiit an. 1447.

209. *Nicolaus V.* Misit Aeneam Sylvium, & Joannem Capistranum ingentis Zeli virum e Familia D. Francisci, qui Hussitis in Boemia irent obviam. Constantinopoli in Turcarum potestatem redacta, (An. 1453.) ingenti sumtu jussit Graecorum libros toto Oriente conquiri. Tumque Graecae literae in Italiam migrarunt, doctique Graeci Turcarum furorem declinantes ab hoc Pontifice largiter sunt excepti. Obiit an. 1455.

210. *Callixtus III.* antea Alphonsus Borgia Hispanus, Expeditionem in Turcas indixit, qua illi ab obsidione Belgradi ingenti cum clade depulsi sunt. (An. 1456.) Ad DEI opem contra Turcas evocandam praeeperat hora meridiana pulsu aeris campani populum ad orationem excitari: quod & mane ac vespere factum. Indeque natus est pulsus Angelicus, seu devotissimus ille mos Dominam nostram ad campanae sonum salutandi. Vixit Calixtus an. 1458.

211. *Pius II.* Is fuit Aeneas ille Sylvius patria Senensis e Piccolomineorum prosapia, obiit an. 1464.

212. *Paulus II.* Venetus [1471.]

213. *Sixtus IV.* Italus Franciscani Ordinis e vita excessit an. 1484.

214. *Innocentius VIII.* dictus ante Joan. Bapt. Cibo, origine Graecus, patria Genuensis. [A. 1492.]

215. *Alexander VI.* ante Rodericus Borgia Hispanus. Juvenis adhuc non optima fuit morum integritate: at

at Pontifex salutatus annum cum ageret 61. multa laboravit ad Ecclesiæ disciplinam stabiliendam aut restituendam, & ad Turcarum frangendos impetus nullis impensis, nullique labori pepercit. Ecclesiam amplissimis incrementis auctam vidit, detectis per Hispanos novi orbis insulis. Obiit an. 1503.

216. *Pius III.* Franciscus Tudescius. Viginti septem modo diebus summo honore potitus.

217. *Julius II.* Monomachias, seu duella prohibuit excommunicatione in certantes constituta. Ob. A. 1513.

§. II.

Propagatio Ecclesiæ.

Q. I. *Quid incrementi accessit Ecclesiæ seculo 14?*

R. 1. Clemens V. PP. [A. 1380.] Joannem de monte Corvino Minoritam cum potestate Legati ad Orientis plagas ire iussit, Tartaros, Indos, Æthiopas, aliaque Barbarorum nomina.

2. In regnum Congo, quæ Æthiopiæ pars est pertinaci soli subjecta, cum Lusitani suæ ditionis illud fecissent, Joannes Lusitanorum Rex petiit Christiana sacra propagari. (A. 1385.) Quod fecit Urbanus VI. PP.

Q. I. *Quid crevit Ecclesia seculo 15.?*

R. 1. In Concilio Florentino Græci posito Schismate ad Romano-Catholicæ Ecclesiæ finem reversi sunt [A. 1439.] utut mox post Constantinopolitani ab ea defecerint. Cum Græcis una fecerunt Armeni, & Jacobitæ. Soluta vero Concilio missis Legatis sacramentum Romano Pontifici Eugenio IV. dixerunt Æthiopes an. 1442. Syri 1444. Chaldæi demum an. 1445.

2. Ferdinandus Castellæ Rex Granata *Maurorum* sede vi subacta illos universos tota Hispania exegit. (A. 1481.) pauloque post Judæos ingenti numero exulare iussit.

3. Christophorus Columbus patria Genuensis Naturæ sagacissimus explorator, suspicatus ultra Oceanum, solem occiduum versus, Orbem non esse terrarum vacuum, naves commeatum a Ferdinando rege obnixè rogat. His tandem impetratis vela facit tam faustis avibus, ut ingentes terrarum plagas detegeret, ac *novum* plane *Orbem*. (A. 1492.) Hoc comperto Summus Sacerdos Alexander VI. salutis tot populorum studiosus, Ferdinandum ad expediendam alteram classẽ excitat, eique copiam facit 180. *gradus longitudinis* Occidentem versus procedendi. Mititur itaque Americus Vesputius Florentinus (An. 1497.) a quo etiamnum nomen ultimo huic orbis quadranti *Americæ* hæret. Qui sinceram Fidei lucem his populis afferrent, electi ex omni numero sunt Benedictini monachi duodecim cum antesignano *Buelio* Abbate, & totius novi orbis primo Patriarcha, Legato Apostolico.

4. Similem potestatem Alexander VI. fecit Joanni II. Lusitaniæ regi, pergendi Orientem versus: qui Calecutum, aliaque Indiæ Orientalis loca sui juris fecit, ac deinceps etiam Brasiliam amplum Indiæ Occidentalis regnum Anthropophagorum. Firmandæ porro Catholicæ Fidei ergo Franciscani, deinde Dominicani in has oras devecti, summa contentione collaborarunt in gentibus illis ad mitiores leges componendis, quæ ab omni cultu alienæ ferarum vitam degebant.

§. III.

Persecutiones.

Q. I. *Paucis absolve, quibus turbis obnoxia fuerit Ecclesia binis hisce seculis 14. & 15.*

R. I. Wenceslaus Boëmiæ rex (A. 1380.) & Cæsar pulcro cog. omine *Segnis* (der *Faule*) non leviter res Christianas afflixit, in Boëmia maxime: in Viros Ecclesiasticos sævus, sacrorum contemtor. Joannem Nepomucenum, qui Imperatrici a confessionibus erat, tetro carcere affectum Moldava demum fluvio mergi jussit, haut alia de causa, quam quod sacrilege prodere nollet, quæ sibi ab Imperatrice in ipso sacro tribunali arcane credita fuerant. Is sanctorum albo adscriptus est a Benedicto XIII. A. 1729. Hussitas impune grassari, eorumque vires invalescere ipse permisit, atque hinc unica causa fuit gravissimæ deinceps eorundem adversus Ecclesiam seditionis.

2. *Hussitæ* (A. 1420.) primipilo Joanne *Ziska* (is lumine utroque licet captus, militiæ tamen strenuissimus, cetera crudelis animi nebulo fuit) Boëmiæ sacra loca fœde depopulati sunt. *Ziskæ* solemne fuit captivorum verticem manu tentare, quosque e rasura capitis deprehendisset monachos aut Clericos esse, præacuto malleo, quem semper dextra præferebat, calvæ impacto necare. Is morti proximus suis jussit, ut pellem cadaveri suo detractam super tympanum tenderent, hostibus terrori futuram.

3. *Turcæ* Thracia sub jugum missa Pannoniæ imminebant, eodem impetu protrituri universam, ni Joannes Hunniades Corvinus Hungarici exercitus Archistrategus accerrimus militiæ rem Christianam sustentasset. [A. 1441.] Vertente nihilominus anno tertio Uladislaus Hungariæ, Po-

loniæque Rex cum universo exercitu interneccione deletus est. (A. 1444.)

In Oriente Imperio præter Græciam, Constantinopolim, & quasdam insulas vix quidquam supererat ditionum, omnia rapiente Barbaro: dum eadem fors Regiæ Constantinopoli obvenit, quæ capta est A. 1453.

§. IV.

Doctrina ac Disciplina Ecclesiæ.

Q. I. *Constititne hoc ævo suus decor Ordini Monastico?*

R. Constitit; id quod nullo negotio disces ex recens tunc natis sacræ Monastices familiis.

1. *Ordo S. Salvatoris* a S. Brigitta Daniæ regis filia, Ulphonis principis apud Suecos viri vidua conjuge institutus est (A. 1363.) & ab Urbano V. PP. lege sancitus (A. 1370.)

2. *Hieronymitanos* sub regula S. Augustini mereri docuerunt (A. 1374.) Petrus Fernandus Hispanus, & Petrus Romanus, annuente Gregorio XI. 1374.

3. *Eremitæ S. Hieronymi* prodierunt an. 1380. a Pio V. PP. deinceps ad pristinum vigorem revocati.

4. *Franciscanos* sic dictos seu Fratres minores *de observantia* severioribus his legibus constrinxit S. Bernardinus Senensis Minorita. (A. 1418.) Minoritæ vero deinceps dicti sunt *Conventuales* S. Francisci.

5. *Bursfeldensis* Congregatio a Joanne Rhodio Abbate Benedictino convocata, atque e multis Cœnobiis per Westphaliam, reliquamque ad Rhenum & Vefaram Germaniam coacta an. 1435.

6. S.

6. S. *Franciscus* Paula Italiae loco oriundus, discipulos & alumnos suos, quos authoritate Sixti IV. conscripserat (A. 1474.) *Fratres Minimos* dici, atque humilitatis præcipuam curam habere iussit. Virorum sanctissimus, nullique mire gestorum gloria secundus immortalẽ vitam auspiciatus est an. 1507. Cujus sacræ Exuviae, nullam adhuc labem a putredine expertæ, cesserunt furori Calviniano, qui flammis sanctorum memoriam atque ossa deletum ibant an. 1562.

7. *Moniales de Conceptione* B. Mariæ V. Toleti in Hispania fuscitatæ a Beatrice de Sylva nobili Lusitana. (A. 1484.) Quodratum habuit Innocent. VIII. easque Virgines Cisterciensibus, ac Legi Benedictinæ subdidit. (A. 1489.) Post vero in S. Francisci castra transierunt. (1494.)

§. V.

Hæreses & Schismata.

Q. I. *Schisma Sacerdotii atque Imperii seculo decimo quarto extitisse dixisti; qualem illud & unde?*

R. Nempe Pontifices quosdam inter & *Ludovicum Bavarum* Cæsarem. Henrico VII. vita functo Germaniæ proceres, hi, quos, cum optandi Cæsaris penes ipsos stet potestas, Electores dicunt, in duas abiierunt sententias, (A. 1313.) his *Ludovicum Bavarum* Ducem Augustum salutantibus, illis Imperii fasces *Friderico* pulchro Austrio deferentibus. Utroque rerum summam ad se pertinere putante, ventum ad arma est, (A. 1314.) atque pertinaci Marte de corona certatum. Decretoria demum pugna in Bavaria commissa (An. 1322.) superior *Ludovicus* *Schwepermanni* Strategii sui virtute *Fridericum* Austrium non regno solum, sed & libertate multat; quem triennio custoditum non

ante dimittit, quam omni in Imperium jure cessisset. A. 1325. Hæc inter summus Pontificum Joannes vulgo XXII. ratus, diuturno usu, & ab antiquis petito jure suarum partium esse, & coronare Cæsarem ab Electoribus dictum, & eundem confirmare, & ortam in Electione litem decernere, jussit utrumque & Ludovicum, & Fridericum fascibus interim positis suam summi Pontificis sententiam expectare. (A. 1324.) At Ludovico durum videbatur diadema missum facere, antagonista in ordinem jam fere redacto: neque adeo dubitabat Pontificis mandata insuper habere. Non tulit id Pontifex, sed die eidem dicto Ludovicum a Christianorum societate extorrem facit. Hac sententia commotior Ludovicus Romam [A. 1328.] petit, (a qua tum longe agebat Pontifex Avenione moratus.) Petrum Corbarium infautis, illegitimisque Infulis donat, Papamque dici jubet Nicolaum V. Obiit dein Joannes PP. [A. 1334.] Ludovico in sua sententia permanente. Benedictus XI. mitis ingenii Pontifex anathemate soluturus Ludovicum videbatur, nisi id cum Ludovici vel potius satraparum ejus & Legatorum inconstantia, tum Galli quidam intervertissent. Itaque nihil actum. Quin Clemens VI. priorem sententiam innovavit. (A. 1346.) Atque hoc loco res erant, cum anno subeunte Ludovicum subita fata auferunt. (A. 1347.) Qua morte & Caroli IV. Lucelburgici Boëmiæ Regis in Imperatorem electione extinctum est gravissimum illud schisma.

Q. II. *Ede jam hæreses, quas seculum 14. & 15. tulit.*

R. I. Primas hic tenet Joannes *Wiclef*, superbus in Anglia Academia Oxoniensis (Oxford.) Theologus. Cum Præfecturam Collegii Cantuariensis invaderet, quæ solis Monachis debebatur, sententia Archiepiscopi primum, mox Urbani V. PP. deturbatus

batus est. [A. 1870.] Actus inde in rabiem coepit acheronta movere, ac virus evomere. Novit callidus homo & vafer ingenio animis quorundam magnatum illabi: Schisma etiam Avenionense, & perturbatae id ætatis Angliæ res non parum serviebant malevolo homini & ad turbas nato. Errorum ejus ingens est farrago: sed tu ex ungue leonem. 1. Christum reapse non subesse *Mysticis speciebus*. 2. Deum obedire diabolo debere. 3. Confessionem externam esse otiosam. 4. Principibus laicis adesse facultatem sacra divinaque definiendi. 5. Plebeiis integrum esse pro suo arbitrio castigare Dominos suos peccantes. 6. Religiosis institutis homines ineptos fieri servandis Dei jussis. Sanctos, instituendo disciplinam Monasticam, gravi piaculo se obstrinxisse. Nec viros religiosos Christianorum numero habendos ante quam apostataverint. Imo Augustinum, Benedictum & Bernardum ultricibus gehennæ flammis teneri, nisi de monastice constituta eos poenituit. 7. Academias, studia, gradus diaboli negotium esse. 8. Imperatores & Principes diabolo manus dedisse, cum Ecclesias prædiis & facultatibus auctum ivere.

Tam infanda non potuerunt non a sanis mentibus damnari. Solum vulgus turbarum studiosum, & potentes quidam bonorum Ecclesiasticorum cupidi Wiclefi somnia utroque pollice laudabant. Verum Academia Pragensis tunc ætatis fere unica, editis solemnibus tabulis Wiclefum execrata est: (A. 1388.) quibus nomina sua atque sententias lubentes subscribere Joannes Hufs, & Hieronymus Pragensis.

Et Richardus II. Anglorum Rex (1389.) ceterique qui eum exceperunt, exuri, æternisque tenebris mandari cum libros, tum Wiclefi doctrinam decreverunt. Qui Wiclefus infauſtam animam orco tradidit. an. 1384.

Demum Concilium Constantiense nefandum dogma latius proscripsit : (A. 1414.) ipsumque infautum Hæresiarchæ cadaver dudum tumulo mandatum refo- di, redigique in cineres imperavit: poena nempe hæ- reticorum.

2. *Joannes Hufs* Academicus Pragensis Wiclefiana somnia in Boëmia suscitavit, suisque novis auctiora etiam reddidit, quæ ipse paulo ante damnaverat. Non fuit difficile Hussio impie docere sub impio rege Wen- ceslao. Tum maxime cum gentes Saxonum, Bojorum, Polonorumque a Wenceslao in magistratu Academico gerendo spretæ civitatem verterent (A. 1409.) trigin- ta, ut ajunt, millibus octiduo emigrantibus. Tunc enim- vero regnare Hussius, tunc seditiosis concionibus (Sacerdotis enim munere fungebatur) populi in se- studium convertere.

Concionandi munere interdictus ab Alexandro (A. 1410. & a Joanne XXIII. (A. 1411.) ad dicendam caus- sam Romam vocatus, contempsit: diris Ecclesiasticis propterea jure devotus.

Concilium Constantiense diem dixit hæretico. Sed nullius bonæ rei sibi conscius latebras quæsit: donec Imperator Sigismundus commeatum (*Salvum Condu- ctum*) dederit, quo tuto transire omnes Imperii terras Constantiam usque posset, vetito nihilominus, ne Constantia amplius discederet, insalutato Cæsare. A Concilio tamen commeatum nunquam impetravit. Constantiam appulsus impotenter se gessit, ut etiam in hospitio suo sacris operari sacrilegus mysta non hor- ruerit. Monitus a Cæsare, ut palinodiam caneret, ni mallet rogo præda fieri, cuti suæ timens curru stra- mine onusto sese abdidit, fugamque tentavit. Verum ex ea retractus, Patrumque sententia sacerdotali offi- cio exutus Potestati Judicum secularium traditus est, qui eum rogo addixerunt, itaque ductus est redimi- tus mitra papyracea, pictis in ea dæmonibus hac cum epigraphæ: *Hæresiarcha* (A. 1415.)

3. Hieronymus Pragensis, qui in promovendo errore strenuam operam Hussio addixerat, pœna focii percussus impium dogma valere iussit: sed mox relapsus eadem & ipse interiit. (A. 1416.)

Q. III. *Quis fuit demum exitus funestæ hæresis?*

R. Deinceps, ut amat hæresis, in partes abierunt Hussii sequaces: duas præcipue.

1. *Thaboritæ* dicebantur, quibus puta, puraque Hussii doctrina cordi erat: id nominis nacti a castro *Thabor*, quod colli imminens tamquam seditionis suæ regiam duce Ziska constituerant.

2. *Calixtini*: qui hæc tantum quatuor capita prætexebant. 1. *Communione sub utraque specie esse prorsus ad salutem necessariam.* 2. *Dominium civile Ecclesiasticis esse abrogandum.* 3. *Concionandi munere omnes sine discrimine Christianos fungi debere.* 4. *Nullum publicum delictum condonari posse, etsi ex correptione gravissima mala nascerentur.* Concilium Basileense (A. 1431.) indulgit iis communionem sub utraque: modo ne dicerent plane necessariam, sed liberam cuivis permitterent. Qua facta sibi copia tres reliquos articulos ultro expunxerunt, & in fidem Ecclesiæ Catholicæ recepti sunt. Felices, ni mox ad ingenium reversi pristinis erroribus se dedidissent.

Sigismundus vero Imp. Regnum Boëmiæ seditio-fo hoc numero refertissimum nactus, difficile & anceps bellum octodecim ipsis annis gessit ab an. 1420. ad 1438. quo anno bellis istis defunctus est, altero post etiam vita.

§. VI.

Viri illustres.

Q. I. *Lauda mihi claros eruditione Viros seculo decimo quarto.*

R. Et si ingens sit eorum exercitus, ex Ordine Cisterciensium, Minoritarum atque Dominicanorum, non tamen numerabo nisi binos.

1. *Franciscus Petrarcha* Aretinus Thuscus in vitam editus an. 1304. mitiorum musarum in Italia restitutor extitit.

2. *Engelbertus* Admontensis in Stiria Abbas S. Benedicti Ordinis omni litterarum genere cultissimus insignia edidit, multaque lucubravit de Philosophia, Historia, Ethica, atque Theologia. Ob. An. 1321.

Q. II. *Qui demum seculo 15?*

R. Multo uberius hoc seculo doctorum seges, re-florescente in Europa doctrina atque e Græcia (capta a Barbaris Constantinopoli) in Latium palam migrante. En paucos!

1. *Alphonsus Tostatus* Doctor Salmanticensis Episcopus *Abulensis* in Hispania sacræ Scripturæ interpretis omnium celeberrimus. Obiit An. 1454.

2. *S. Joannes Capistranus*, Franciscanus de Observantia adversum Hussitas, atque Turcas a Pontifice Legatus; non sanctitatis solum, sed & ingenii monumenta reliquit; ad meliora fata discedens an. 1456.

3. *S. Antonius* Archiepiscopus Florentinus, e S. Dominici familia, scriptis clarissimus. (Obiit A. 1459.)

4. *Panormitanus* Juris Pontificii interpretis nominatissimus. Is fuit Nicolaus Tudeschus, Abbas Benedictinus, Episcopus Panormi in Sicilia. Quare & a Juris-
pru-

prudentibus Abbas ut plurimum compellatur (Obiit an. 1455.)

5. *Laurentius Valla* Romanus Patritius Canonicus S. Joannis in Laterano. Elegantiarum Linguae Latinae sex libros condidit. Cetera mordacis ingenii atque stili. Diem obiit an. 1465.

Eruditione caput paullatim attollente, necesse fuit quam plures Grammaticae insudare egregios scriptores, quorum nonnullos paulo post prodam.

6. *Joannes de Turrecremata*, Dominicanus, Cardinalis. (Ob. A. 1468.)

7. *Thomas a Kempis*, Canonicus Regularis S. Augustini: multa ad pietatem insigniter facientia scripsit, fato functus an. 1471. At Libellus de *Imitatione Christi* non ipsum autorem habet, sed *Joannem Gersen* Abbatem Vercellensem O. S. Benedicti.

8. *Joannes Picus Mirandulanus*, Mirandulae Dominus seu Princeps, Comes Concordiae. Nullo non doctrinae ac linguae genere imbutissimus. Annos natus non plus 24. Romae librum edidit (A. 1482.) non-gentarum Thesum ex omni scientia & arte, eumque publico eruditorum certamini exposuit ita compositum, ut a communi Doctorum sensu abhorrerent pleraque, a Pico tamen cum omnium stupore invicte propugnata. Sed cum nonnulla illorum assertorum in regulas doctrinae Christianae paullulum offendere viderentur, Innocentius VIII. PP. vetuit, ne passim ab omnibus legeretur ille liber: Pico nihil invito, qui eum Palaestrae tantum exposuerat disputationis ergo. Obiit A. 1494. summæ spei Juvenis annum agens 32.

9. *Joannes Trithemius*, Benedictinus Abbas Spanheimensis, inde Herbipolensis, Poëtica, Historica, Philosophica, Mathematica, atque sacra doctrina

164 *L. II. C. VII. a Leon. X. 1513. ad 1741.*

Strina neminem suo ævo superiorem habuit. Obiit anno 1516.

CAPUT VII.

*A Leone X. 1513. ad Benedictum XIV.
& præsens ævum 1741.*

§. I.

Summi Pontifices a Leone X. ad Benedictum XIV.

218. *Leo X.* Joannes Medicæus. Sacra Tiara donatus anno 1513. Qui si quidpiam egisset censoria nota dignum, id non tacuisset Lutherus, qui odio plus quam Vatiniano in sanctum Pontificem ferebatur. Hunc tamen atro carbone depingere non cessant mendaces hodie hæretici Luthero ipso peiores. Obiit A. 1521.

219. *Hadrianus VI.* Batavus, præceptor olim Caroli V. Imp. [An. 1523.]

220. *Clemens VII.* Julius Medicæus. Fœdus, quo se Francisco Gall. Regi, & Venetis junxerat, iniquius tulit Carolus V. Ejus sane exercitus ex hæreticis Lutheranis nempe ac Zvvinglianis potissimum conflatus, incio quidem, ut fertur. Cæsare Roma, Pontificeque capto sacra omnia pessumivit, equis per templa ad ipsas aras stabulantibus, & feroci milite passim per vicos jactante: *Lutherus Papa! Lutherus Papa!* Redditus libertati pius Pater Carolum Augusto diademate redimivit. [A. 1530.] Henricum Angliæ regem diris devovit ob incestas nuptias, (A. 1533.) & turpem a Fide defectionem. Vixit an. 1534.

221. *Pau-*

221. *Paulus III.* Alexander Farnesius. Juvenis ad vitia declinaverit, sed ad frugem rediens Cardinalitiam purpuram, ac Pontificalem demum tiaram meruit. Synodum œcumenicam ad componendas hæreses Tridentinum convocavit, (A. 1545.) multisque pro Ecclesia laboribus immortalus est. (A. 1549.)

222. *Julius III.* Syros in Fidem recepit (A. 1552.) dein & Anglos cum *Maria* Regina a schismate resipiscences. (A. 1554.) Defunctus anno 1555.

223. *Marcellus II.* altero & vigesimo Pontificatus die rebus humanis valefecit. [A. eodem.]

224. *Paulus IV.* Joannes Petrus Caraffa, Clericus Regularis ex iis, qui Theatinorum nomine celebres sunt. Doctissimus Pontificum primus vulgavit catalogum librorum illorum, quorum lectione interdicitur Christianis ob erroneæ doctrinæ virus in iis latens: eodemque anno ad meliora migravit. [An. 1559.]

225. *Pius IV.* Joannes Angelus Medicæus. Hic finem imposuit Concilio Tridentino [A. 1563.] idemque sua autoritate stabilivit. (A. 1564.) Animam deinde reddidit. A. 1565.

226. *S. Pius V.* Bononiensis, familiæ S. Domini. Pontifex salutatus [an. 1566. Elisabetham Angliæ reginam ad hæresin reversam anathemate perculit. Ejus auspiciis & precibus Turcæ ad Naupactum maritimo ingenti prælio fusi sunt. (1571.) Cælos subiit an. 1572. Sanctorum Albo adscriptus a Clemente XI. PP. anno 1712.

227. *Gregorius XIII.* Bononiensis. Egregium Reipublicæ Christianæ opus præstitit corrigendo Calendarium a Julio Cæsare olim in hanc normam redactum, sed ob quædam, quæ ille neglexerat temporis momenta, decem jam dierum intervallo aberrans [A. 1582.] Huic Calendario, utpote a Pontifice profecto dicam scripserunt Hæretici; donec tandem ipsa rei

rei necessitate convicti nuperrime subscripserint. An. 1700. In vivis esse desiit. A. 1585.

228. *Sixtus V.* Minorita. Elisabethæ Anglorum reginæ maledixit ob commissum in *Maria Stuarta* Scotorum regina parricidium. (A. 1587.) Ædificiis Urbem auxit. Thesaurum quadringentarum myriadum (4000000) in futuros usus reposuit. Mortuus an 1590.

229. *Urbanus VII.* (An eod.)

230. *Gregorius XIV.* Nicolaus Sfondratus Mediolanensis. Obiit An. 1591.

231. *Innocentius IX.* I. Antonius Fachinettus Bononiensis, altero mense emortuus.

232. *Clemens VIII.* Aldobrandinus, patria Florentinus. Lucis usuram amisit A. 1605.

233. *Leo XI.* e Medicæorum gente. Ex morbo extremum decumbens nullis vel Cardinalium, vel Legatorum precibus adduci potuit, ut Nepotem suum, ut eo honore dignissimum, in purpuratorum Patrum coetum adlegeret: quin Sacerdoti, quem a confessionibus habebat, idipsum sibi suadenti aspectu suo, adituque interdixit. Itaque sanctam animam egit, vigesimo septimo, postquam Pontifex renunciatus fuerat, die. (An. eod.)

233. *Paulus V.* Burghesii stemmatis. Vixit A. 1621.

235. *Gregorius XV.* Pompejus, Bononiensis. A Maximiliano I. Bavarix Duce accepit (An. 1622.) signa hostibus hæreticis erepta in monte albo Pragæ, una cum Bibliotheca Palatina Heidelbergensi, tanquam spoliū ab hæreticis reportatum, Vaticanis armariis inferenda. Congregationem Cardinalium *de propaganda* Fide instituit: (An eod.) Sanxitque, Electionem Summi Pontificis deinceps habendam suffragiis non palam, seu viva, quod ajunt, voce pronunciatis, sed secretæ schedæ commissis. Parisien-
sem

ſem Cathedram juffit deinceps eſſe Archiepiſcopalem. Ob. an. 1623.

236. *Urbanus VIII.* Matthæus Barberinus, Florentinus. Illi *Æthiopum* Imperator ſacramentum dixit. Janſenii librum de gratia, *Auguſtinum* dictum, proſcripſit. [A. 1641.] Præter reconditiorem eruditionem hic Pontifex non minimum etiam Venæ Poëticæ hauſit, editis non piis minus atque elegantibus carminibus. Fato ſuccubuit an. 1644.

237. *Innocentius X.* e Pamphiliorum nobili proſapia. Damnavit *quinque* famoſas *propoſitiones* e Libro Janſenii extractas. [A. 1653.] Pacem Monafterii in Weſtphalia Cæſarem inter & Suecos ſancitam repro- bavit, [A. 1649.] cum veræ religionis & Eccleſiæ commodis pugnantem. Cardinales Titulo *Eminentifſimorum* honorari præcepit, aliis omiſſis. Obiit A. 1655.

238. *Alexander VII.* Fabius Chifius. A. [1667.]

239. *Clemens IX.* (A. 1669.)

240. *Clemens X.* Alteriorum e familia [A. 1676.]

241. *Innocentius XI.* Benedictus Odeſchalchus, Lombardus Novocomienſis, Cœnobium Benedictinum per Bavariam & Palatinatum ſuperiorem ſita in unam Societatem congregavit, atque Exemptam eſſe juffit A. 1684. Tituloque *Sanctorum Angelorum* decoravit. Michaëlem Molinos *Quietistarum* autorem damnavit, 1687. Ad ſuperos migravit an. 1689. De cujus apo- theoſi jam nunc Romæ agitur.

242. *Alexander VIII.* Ottoboni Venetus. (A. 1691.)

243. *Innocentius XII.* Pignatellorum ex ſanguine, Neapolitanus. [A. 1700.]

244. *Clemens XI.* Joan. Franc. Albanus, Urbinas. Conſtitutionem illam: *Unigenitus*, vulgavit: [A. 1713.] vitam cum morte commutavit anno 1721.

245. *Innocentius XIII.* Princeps de Comitibus [vulgo *Conti*] magno sui relicto desiderio fatis cessit. an. 1724.

246. *Benedictus XIII.* Vulgari ordine dicendus XIV. Illustrissima Urfinorum, seu Orosinorum gente fatus. Dominicanæ familiæ Augustissimum jubar: dictus ante Pontificatum Vincentius Maria. Quem sacrum collegium Pontificem salutavit die 29. Maji. an. 1724. Apostoli zeli, & in tanto honorum apice modestiæ summa laude oculos in se omnium, animosque rapiens, quædam etiam mira, homineque majora patrasse jamjam narratur.

247. Benedicto sanctissime fatis functo post diu agitatam electionem suffectus est *Clemens XII.* ex gente Florentina Corfinorum 1730.

248. *Benedictus XIV.* electus 16. Aug. 1740. ex familia Lambertinorum, editis doctissimis libris clarissimus.

§. II.

Propagatio Ecclesiæ.

1. Caroli V. Imperatoris & Hispaniarum Regis auspiciis detectæ sunt ingentes in America terrarum plagæ Mexicani Regni, quod *novæ Hispaniæ* nomen nactum est, antiqua multo amplius. Inde *Peruvium* (A. 1525.) auro, populoque dives regio. Omnes hi populi jugo Christi colla submittere docti mire Ecclesiam auxerunt. Equidem auri cupidine tacti Hispani rudem gentem diris modis exagitarunt: verum ea dere edoctus Carolus, missis, qui in reos inquirerent, mitiora tempora restituit. [A. 1547.]

2. Nec minus Joannes III. Lusitaniæ rex Francisco Xaverio viro e Societate JESU sanctissimo potestatem fecit in Indiam Orientalem, *Japoniam* & *Chinense* imperium penetrandi, ingenti barbarorum numero ad Christiana sacra traducto. [A. 1552.]

3. Quid

3. Quid quod præter S. Dominici, sanctique Francisci alumnos, Veteranos jam in subigendis Infidelibus milites, & stipendia sua adhuc dum gnaviter prosequentes, DEI nutu inclyta *JESU Societas* his terris nata sit, (A. 1540.) quæ solemni sacramento sese obstringit ad difficillimas in barbaram quamvis gentem suscipiendas expeditiones?

4. *Syri* a Nestoriano dogmate reversi Julii III. PP. jussa exceperunt. (A. 1553.)

5. Gregorio XIII. *Cophti* Orientis populus & secta, fidem & obedientiam promissere. (A. 1580.)

6. Ad Paulum V. Legationes misere Reges *Japonum*, *Congi* & *Persidis*, sanæ Fidei regulas e Romana Cathedra petituri. (A. 1615.)

7. Spes erat regni *Siam* (Asia pars est) Ecclesiæ finibus adjiciendi (A. 1680.) Rex enim erga Christianos Gallos optime affectus rerum summam eis detulerat: at eo fatis extincto, procerum non nemo solum vertere omnes coëgit. Sub Alexandro VIII. PP.

8. Adhæc multi ex Catholicis Principibus ad Ecclesiæ gremium reversi sunt, ut Saxo, Palatinus Würtembergensis &c.

§. III.

Persecutiones.

1. Funesta fane sunt, quæ ab anno 1520. in præsentem diem ausi sunt Hæretici in Catholicos Lutherani in Germania, Hugonotti seu Calviniani in Gallia, iidemque in Anglia & Batavia, seu Hollandia. Verum ea commodius §. 5. persequar, cum Hæresum istarum incunabula & progressum enarrabo.

2. Hæ Germanorum Hæreticorum turbæ causæ fuerunt barbaræ in Pannonas irruptionis Turcarum. Hi enim vigili oculo attendentes, Austriacos Principes atque reliquos Germanos in comprimendis seditiosis hæreticis esse occupatissimos, ausi sunt infesta signa

Europæ inferre. A. 1521. Maxime cum ab Hæreticis etiam invitarentur, adversum Austriacam Augustissimam gentem. Quid quod Lutherus palam sequaces suos damnabat, qui sacræ contra Turcas militiæ quidquam operæ præstare volebant?

§. IV.

Doctrina ac Disciplina.

Q. I. *Amabo bis etiam postremis, funestisque temporibus Monasticus ordo splendorem retinuit?*

R. Ne dubita, quin etiam adauxerit, recentibus Religiosorum familiis indies subnascentibus, quarum altera cum altera de vitæ rigore, de morum sanctitate, deque eruditione contendit. Præcipuas, reliquis missis, enumero.

1. *Capucini* a F. Mattheo de Bascio hac demissa paupereque vivendi methodo instructi sunt an. 1525. quod ratum habuit Clemens VII. an. 1527.

2. *Theatini* eodem tempore a B. Cajetano Thienæo patria Vincentino docti non modo prædiorum, aliorumque bonorum dominio se abdicare, verum ne mendicato quidem victum quærere, sed sponte tantum oblatis victitare; cum tamen plerique omnes ex illustri prosapia sanguinem trahant.

3. *Ordo charitatis* seu de *Misericordia* a S. Joanne de Deo Hispano (A. 1538.) Confirmatus a Pio V. PP. an. 1572.

4. *Societas JESU* S. Ignatius Loyola Cantaber Hispanus in obsidione Pampelonæ arcis cum fractum tormenti

menti ictu crus cataplasmate, lectique custodia curaret, fallendi temporis ergo vitas Sanctorum pervolvit. Sancta illorum vivendi ratione tactus optimæ alias indolis adolescens mente agitare cæpit nescio quid de nuncio rebus terrenis mittendo. Sanitati restitutus nihil nectens morarum fuga se in montem Ser-ratum subducit : Vestibus, quibus pro conditione sua utebatur pretiosis, pauperi dono datis, armisque e tholo Almæ Virginis suspensis, primum animi vulnera Monachis ibi Benedictinis aperit, nactusque ab illis Patribus sanctioris vitæ leges, non modicum temporis, ut sibi uni ac DEO vacaret, impendit. Inde Lutetias profectus prima litterarum rudimenta tentare non erubuit jam fere Vir, & trigessimum ætatis annum superans. Dies me deficiat, si quæ ille pro virtute & gessit, & pertulit, vel tenui filo describere auserim. Lectis ergo sex ejusdem animi Sociis una cum iis in montem Martyrum contendit, quod est Benedictini instituti cœnobium prope Lutetias, religiosioris vitæ sacramentum DEO nuncupat, idque mox Romæ in Ecclesia S. Pauli, quæ itidem Benedictinorum est, iterato ac solemnius agit, (1540.) postquam summus sacerdos Paulus III. leges illas seu regulas, quos sociis suis tenendas Ignatius proposuit, suo nutu comprobasset. Itaque summo totius Ecclesiæ bono natus est ille ordo, qui *Societas JESU* inclyto vocabulo laudari meruit, & a Pio V. PP. (A. 1571.) dictus est Clericorum regularium mendicantium, cum omnium bonorum possessionem (in domibus saltem, quas ajunt, *Professis*) a se plene abdicet. Hi inclyti Socii JESU languentes passim in Germania, aut aliquibus locis pene inter mortuas scholas resuscitarunt; frequentiore sacrorum mysteriorum [Pœnitentiæ & SS. Eucharistiæ] usum Christianis persuaferunt; ac demum in omnes novi præsertim orbis plagas difficillimas pro Christi Fide expeditiones [Missiones ajunt] susceperunt, singulari voto sese ad id genus laboris obstringentes.

5. *Congregatio Oratorii Clericorum Regularium institutio debetur S. Philippo Nerio Sacerdoti Florentino. (A. 1575.)* Quæ si nihil aliud fructus tulisset præter eruditissimum Annalium Ecclesiasticorum parentem commodis fecisset satis.

6. *Congregatio Clericorum Regularium Piarum Scholarum*, pauperum præcipue studiosorum bono omnem suam operam dicat; quam Josephus Calasantius Arragonius non eruditione, quam magna sanctitate minor sacerdos Romæ constituit. (A. 1617.)

7. Ut aliis enumerandis supersedeam, varii prodierunt seculo decimo septimo Monialium ordines, aut congregationes, quibus negotium est muliebrem etiam sexum tum in literis, artibusque generi congruentibus, tum maxime in pietate instituendi. Ita Salesianæ Virgines, (A. 1610.) ita Ursulinæ, A. 1611. ita demum congregatio Benedictina S. Scholasticæ (A. 1618.) Ecclesiam exornarunt.

Q. II. *Quæ fuit his seculis Doctrinæ Catholicæ facies?*

R. Si nucleum ac medullam postules, eadem fuit, quæ primi ævi: quod sæpe te monui. Si methodum atque explanandi viam? noveris Theologiæ Scholasticæ, nunquam satis laudandæ, vim multum incrementi id ætatis sumfisse. Adhæc humaniores etiam musæ in obsequium Theologici dogmatis paulatim ascitæ plurimum huic splendoris attulerunt: Græca videlicet, Hebraicaque literatura; Historiæ qua sacræ, qua profanæ & cognitio & usus, Philosophiæ & Mathematices studia, ac quidquid demum est doctrinæ,
con-

convocatum est ad militandum pro sinceritate Catholice Religionis contra hæreticorum fures.

Verum ut fieri amat, ubi multa fervet doctrina, ibi multos reperire est, qui doctrina non utuntur, ea, qua par est, aut prudentia, aut pietate: ita his quoque temporibus nonnullis accidit. Nunquam tamen desiderata est Maximorum Pontificum in medendo his morbis pervigil solertia. Quia Paulus IV. Nomina Scriptorum, quibus labis aliquid suis in libris excidisset, in elenchum collecta publice proposuit (An. 1559.) eorumque librorum lectione Christianis severe interdixit, a qua cura cum Tridentina Synodus, tum reliqui in hunc diem Pontifices nunquam remiserunt.

Neve scholasticis subtilitatibus assueta ingenia disputationis æstu abriperentur in doctrinas a sano Ecclesie sensu non raro abhorrentes, ab Alexandro VII. (An. 1665. ceterisque Pontificibus non paucæ talium doctrinarum, seu propositionum damnatæ sunt, atque in scholis doceri vetitæ.

Q. III. *Cum variae sint inter ipsas Scholas Catholicas Sectæ, quarum aliam dici audio Thomasticam, Scotisticam aliam, aliam Recentiorum, & ego earundem sectarum æmulos pro suis opinionibus velut pro aris & focis acerrime sæpe decertantes hisce auribus audivim: scire velim, num hoc Catholico dogmati adversum non sit? novi enim unum ac conforme esse debere dogma illud, quod ab uno DEO ac Christo profiscitur?*

R. Nihil te moveat Scholasticorum fervor. Nam eos disparis opinionis esse in iis tantum, quæ nec a Christo, nec ab Ecclesia palam decreta sunt, ipse cognoscas, cum illarum scholarum limen terere aliquando

occæperis. Cæterum omnes has diversæ opinionis scholas videbis illico conspirare, atque uno ore profiteri quævis dogmata, simul atque ab Ecclesia fuerint clare definita, utut ante definitionem ingentibus animis pro sua quisque sententia stetit. Quisquis porro Ecclesiæ decreto assensurus non esset, pro Catholico jam amplius minime haberetur, adeo non scholis assentiri, sed Ecclesiæ, Catholicum facit.

Q. IV. Non semel audiui, monastici, Clericalisque Ordinis disciplinam tum temporis seculo decimo quinto, & quæ successerunt, non minimum vitii contraxisse?

R. Non eo inficias, intestinis motibus, aliisque temporum injuriis, corruptum Clericorum, Monachorumque statum fuisse, sed multo maxime Laicorum. At non est, quod fidem adhibeas iis, qui nodum in scirpo quærent, quique dum hærent in culice, camelos deglutiunt; hæreticos inquam, & alios in Ecclesiasticum ordinem dicaces, hæreticisque parum abfimiles homines: qui ingentia fingunt crimina, & nihil ullibi sanctitatis extitisse, credi ab omnibus volunt. Ne tamen ex vano me ista arguere autumes, vera me dicere ex sequentibus colliges.

I. Germania maxime vitiis obnoxia fuisse putatur: at non ita, ut criminantur malevoli. Vide enim Monachorum congregationes, quæ tum temporis constitutæ sunt ad sanctioris vitæ leges instaurandas: quarum Bursfeldensis per inferiorem & superiorem Germaniam ducenta fere Monasteria complexa est: Cluniacensis plurima superioris Germaniæ cænobia sancte instituit. Castellensis (quod inclytum est Benedictinorum in Palatinatu superiore cænobium, Societati JESU hodie datum) sancta reformatio multis locis recepta; Bavariæ Abbatum labores ad instaurandam (dudum

dum antequam somniaret Lutherus) disciplinam ; Mellicensis denique in Austria plurium cænobiorum congregatio falsi convincunt hæreticos.

2. Tot viri illustres , quorum ne centesimam quidem partem enumeravimus antehac , & paulo post enumerabimus §. 6. argumento sunt , mentiri malevolos.

3. Si qua fuit enormis in ordine Clericali & monastico sceditas , ab impio Luthero profecta est ; qui sanctos eos dicebat , quicumque ruptis cænobiorum claustris ad sacrilegas nuptias convolarent ; illos porro dæmones , qui in claustris disciplinæ studerent. Qua fronte igitur audent Hæretici crepare , necessariam in Ecclesia fuisse Lutheri reformationem , si Lutherus ad ea ipsa scelera , libidines & peccata classicum cecinit , quæ ipsimet ajunt in monachis aut Clericis fuisse damnanda ?

4. Adde , Principum , sectam heterodoxam forte amplexorum , vi effectum esse , ut monasteria desererentur. Abbatibus enim & Religiosis exesse jussis , Pastor constitutus est Lutheranus aut sartor , aut futor [id enim Lutheri dogma admittit] ejusque concionibus interesse non plebs solum , sed & orphani illi Religiosi coacti sunt. Nulli licuit in choro psallere , nulli ad aram facere : detracta templis sacra supellex , detractæ & exustæ sacrae icones. Proventus denique annui Fisco adjecti. Profecto hunc in modum

nemo miretur , Asceteria Religiosis viris orbata fuisse.

§. V.

Hæreses & Schismata.

Num. I.

Hæresis Lutheri.

Q.I. *Quis fuit Lutherus, & qualis?*

R. Antequam ejus personam, ortum atque interitum exponam, quid de eo in fatis fuerit, paucis accipe. Duo postremis temporibus regnum diaboli magnis incrementis auxerunt, *Mahumedes*, & *Lutherus*. Hi ambo, & singuli num fuerint ipse ille *Antichristus* a piissimo Salvatore dudum Ecclesiæ Catholicæ prædictus, an vero *præcursores* tantum ejusdem fuerint, adhuc anceps est. Certe præclaræ illæ dotes, quæ de Antichristo dicuntur, egregie conveniunt utrique. Nec impedit, quo duo sint? Etenim plures futuros Antichristos ex ipso Evangelio discimus.

Islebiū itaque Saxoniae oppidum publico orbis malo edidit Martinum Luder, seu Luther. (A. 1483.)

Per campos aliquando tendentis comitem adolescentem cum lapsum cœlo fulmen necasset, ipse ostento percussus claustrum, habitumque sacrum Eremitarum S. Augustini petit (1505.) terrore potius ductus, quam sincero Numinis amore. Id quod ipse suis in epistolis fassus est postea.

Accensus sacro cœtui, vulpem tamen non exuit, quin fefellit pro homine probo apud plerosque. Ajunt Romanam aliquando negotiorum causa a majoribus missum, eminus etiam sanctam Urbem e genibus salutasse, eodemque habitu sacra loca circumreptantem visitasse. Accessit, quod homo vafer ingenio suo qualicunque in
rem

rem suam egregie uti sciens, nullam captandæ auræ & opinionis occasionem negligeret.

At suboluit tamen aliis latens Hypocrisis, iis nempe, qui notarant, hominem jam inde a sacro tirocinio humiliora quæque obsequia declinare, ac præterea ventri etiam indulgere.

Sacrarum literarum Doctor creatus, sibi uni vigilare sapientiam ratus, ceteris vero obdormiisse, in id præcipue incubuit, ut amplo ac vehementi dicendi genere populum pro suggestu ab ejus ore pendentem raperet in sui primum admirationem, mox amorem.

His hunc in modum constitutis, patentem ad exerendam ambitionem suam campum nactus est, seu potius ipse sibi manu, quod ajunt, fecit. Miserat Leo X. PP. Joannem Tezelium Dominicanum cum potestate solemnes populo Indulgentias per Germaniam denunciandi. Luder id muneris libentius sibi arrogasset. Repulsam vero passus ab Archiepiscopo Moguntinensi, in ipsas Indulgentias declamare cæpit cum pro concione, tum propositis palam Thesisibus. (A. 1517.) En hæc origo, hæc caussa, hæc incunabula funestissimæ hæresis !

Pontifex Ludero diem dicit, Romam ad causam dicendam adesse jussu. Agente vero Friderico Saxoniae Duce molli Luderis doctrina jam infecato, Cajetano Cardinali sistere se Augustæ jussus est. (A. 1518.) Huc igitur appulsus cum Joanne Staupizio Ordinis sui Vicario Generali, uno Notario, & quatuor urbis illius Senatoribus Cardinalem accedit. Post varia ultro citroque agitata tandem profitetur, staturum se decretis præcipuarum Academiæ, maxime Parisiensis, & Ecclesiæ Romanæ dictis audientem futurum.

At paulo post præmendi deli haut amplius potens clam fugit cum Staupizio, edita appellatione ad Pontificem :

tificem , moxque ad Concilium aliquod Generale ipsius causa cogendum.

Inde variæ ei cum Joanne Eckio & aliis disputationes intercefferunt , aliaque quæ paulo post referam , cum de progressu hujus hæreseos dicendi locus erit.

Ipse Luder a Summo Sacerdote diris Ecclesiasticis devotus (A. 1520.) impotenti simul atque infano ausu Pontificis hac super re Diploma , & Corpus , quod vocant , Juris Canonici Vulcano dedit spectante oppido Saxoniae Viteberga.

Accepto a Carolo V. Imp. commeatu (*Salvo-Conductu*) Wormatiam tendit. (A. 1521.) Liber inde permissus abire , Banno tamen Imperiali subditus est tanquam pervicax hæreticus.

At Fridericus Saxo , qui ejus maxime partes susceperat , clam omnibus pestem detinet , servatque in arce Thuringiæ Wartburga , haut ita procul Isenaco.

Biennio post , audito , Carlstadium , suum antea Achatem , res novas moliri Vitebergæ , (1522.) invito etiam Duce , erumpit ex asylo , suumque Antagonistam dare locum cogit.

Neve aliquod deesset flagitii genus , Leonardum quendam Koppum ejusdem plane luti hominem sanctam illam (si Superis placet) expeditionem in Parthenonem Nimicensem suscipere jubet , triaque Monialium plaustra inde avehere.

Fuit in eo numero *Catharina de Borret* : quæ cum deinceps lupanaria aliquamdiu frequentaret , jamque uterum ferret meretrix sacrilega , sanctus ille vir Luder eam sibi in Concubinam asciscit , prætento Matrimonii nomine ac titulo. Quin obsequium se præstare DEO gloriatur , quasi misertus puellæ.

Ceterum vitam vixit non tam hominis , quam porci : ac periit demum Luder ipso anno , quo Principes Smalkaldici Fœderis , cujus ipse classicum dudum cecinerat , in Cæsarem insurrexerunt. (A. 1646.)

Q. II. *Qui fuere errores illi, quos ex orco revocavit Hæresiarcha?*

R. Aliquam multi quidem extiterunt, sed paucos tantum accipe. *Primo.* Nullum debere esse in Ecclesia Pontificem, seu Caput aut Moderatorem supremum, qui in rebus dubiis arbitretur. *Secundo.* Nihil credendum, quod non conceptis verbis seu *Expresse*, & luce meridiana clarius in sacris literis sit scriptum. *Tertio.* Easdem sacras literas esse per sese oppido claras, ut quilibet quantumvis rudis eas nullo negotio legere, intelligere, atque etiam interpretari valeat. *Quarto.* Huic addiderunt Lutheri sequaces; cuivis mortalium inditum esse *Spiritum* quendam *privatum*, seu numen intus loquens, quod omnia fidei Mysteria eum clare doceat, sensumque sacrae scripturae cuivis seorsim referet. *Quinto.* Sanctorum icones, ipsosque Sanctos, & Caelitum quoque Dominam nullo honore aut cultu esse tractandos. *Sexto.* Augustissimo Eucharistiae Sacramento non contineri Christum transubstantiatum; nec eidem adorationis cultum deferri posse. *Septimo.* Pia seu bona opera nullius esse meriti aut momenti, imo peccata ea esse. *Octavo.* Jejunia, corporis castigationes, preces Canonicas, quas psallunt Religiosi Choraulæ, manuum compositionem & erectionem, Crucis super frontem formationem, aliaque, nonnisi sacrilegas esse superstitiones. *Nono.* Confessionem auricularem non esse unquam faciendam. *Decimo.* Quemvis hominem, etiam mulierculas, Sacerdotes esse. Nec ullum ad hoc necessarium esse *Ordinis* Sacramentum. *Undecimo.* Romanum Pontificem esse Antichristum; Imperatorem vero, Reges, Principesque Catholicos membra esse Antichristi, *Duodecimo.* Religiones seu Ordinem Monasticum diaboli esse inventum. *Decimotertio.* Castitatem servatu esse impossibilem, ideoque sacerdotibus ducendas esse uxores. *Decimoquarto.* Demum Christianos
omnes

omnes qua natura, qua gratia liberos esse, nec decere, ut sint subditi. *Decimoquinto.* Nefas esse Christiano, arma adversum Turcas capeffere; nec Imperatorem in Turcas moventem a quoquam Christianorum esse adjuvandum.

Q. III. Plurimorum aliorum dogmatum reus agitur Lutherus: Itane res habet?

R. Prorsus ita. 1. Nam Blasphemiae, quas bene multas sparfit in Divos Caelites, in Christum Deumque nefandae quidem sunt. 2. Praeterea in sanctos Ecclesiae Patres Augustinum, Chrysostomum, Gregorium &c. impie est debacchatus. 3. Quid quod sacras literas misere truncaverit suo libitu demens, addens, mutansque. 4. Spurcissimi oris rabula obscenos quosvis dicendi modos adeo sibi familiares reddidit, ut stercore & alia stercore foediora utramque paginam in plerisque ejus libris faciant. In more ei erat a coena cum amicis suis miscere colloquia, tantae turpitudinis, ut aeternis tenebris merito sint damnanda: Et haec nihilominus tanquam ipsa sacri Evangelii verba a caecis haereticis sunt suscepta, praeter omni sanctorum Patrum doctrina! 5. In Principes & Magistratus quoque linguam exseruit, millies *Laesae Majestatis* reus. Ac profecto nisi aliquorum Principum, Saxoniis praecipue, dissidio tutus fuisset Lutherus, ferro aut rogo tollendus e medio fuisset, vel eo solum, quod pacem publicam turbarit, & summorum Principum temeraverit Majestatem. Vide mihi & obstupesce, imo detestare elogia, quibus ipsos salutat. Ait: *Ego efficiam, ut nec Ecclesia Christiana, neque Evangelium ullum agnoscat Magistratum, imo ut nesciat, quid magistratus sit. Haec enim hominum sunt inventa, & mera Tyrannis.* Ut silentio premam, Imperatores, reges, principesque a praefractae frontis homine passim audi-

audire Truncos, Bestias, asinos, porcos, Calones, latrones, Carnifices, diaboli mancipia, aliisque titularum ornamentis affici.

* Si quis Romanorum Pontificum ejusmodi sententias usurpasset non dico in Principes, qui tamen Papam superiorem ipsimet venerantur, sed in militem quemvis, vel nautam, profecto vel hoc solo nomine hæretici cruces & infernum conclamarent, omnemque Catholicismum una damnarent. Nunc, cum id facit Apostata & nebulo in Dominos suos & Imperatores, verbis sancti Evangelii comparantur, imo præferuntur!

Q. IV. Nemone huic pesti ire obviam aut voluit, aut potuit?

R. Imo voluere permulti, potuere vero ne unus quidem: Ipsiusque Augustissimi Imperatoris omnis adhibita opera incassum cecidit. Ne vero eam rem prodigium existimes, (id quod hæretici venditant) paulo post enarrabo, quibus de causis id effectum fuerit.

Q. V. Quibus vero argumentis in hanc hæresin usi sint docti?

R. Variis: ac 1. Quod nulla esset in Lutheri dogmate Sanctitas, quod bona opera eliminabat, carni docebat indulgere, sacram Exhomologesin seu conscientiae emundationem ejurabat. Quam suæ sectæ corruptionem non potuit non fateri ipse Lutherus, his omnino verbis ad suos pro concione dicens: *Es wird die Welt aus dieser Lehr nur je länger je ärger. Jetzt seynd die Leuth mit sieben Teufeln besessen, da sie zuvor nur mit einem besessen waren. Der Teufel fähret jetzt mit Haufen in die Leuth, daß sie unter dem hellen Licht des heiligen Evangelii (sic mendax rabula suam doctrinam appellat, nempe sanctum Evangelium*

gelium) seynd viel geiziger, listiger, vortheilischer, unbarmherziger, unzüchtiger, frecher und ärger, dann zuvor unter dem blinden Pabsthum. Idemque pluribus locis repetit.

Ac profecto qui fieri aliter potuit, cum Evangelista ille Lutherus tam præclaris vitæ honestæ exemplis suos docuerit omnem virtutem? Cum, ut ipse fateatur & gloriatur, plurima dogmata a dæmone, quo familiariter etiam uti solebat, acceperit? Atque tale humanæ gentis probrum credamus a DEO electum & constitutum ad veram & sanctam Fidem reducendam, spretis tot sanctissimis, unaque doctissimis Patribus Catholicis? Quis crederet Apostolo Paulo, si non solum ipse vitæ fuisset tam spurcæ & abjectæ, sed talibus etiam dicteriorum monstris suas onerasset epistolas? Lutherus autem ejusque sectarii cum blasphemant, occidunt, fornicentur & rapinas agant, dicunt se interim esse sanctos & sanctissimos, *sola nempe fide.*

2. Cum tot & tanta ad Ecclesiæ Catholicæ asserendam veritatem patrata sint jam olim, & in hunc diem patrentur mira, nemo Lutheranorum ope *quinti* hujus Evangelii vel equum claudum sanavit. Non enim aget unquam DEUS mendaciorum testem.

3. Nulla hæreticos inter est Fidei ac dogmatum consonantia. Hic tria agnoscunt Sacramenta, alibi duo vel unum. Quivis pro suo ingenio scripturam explicat, eamque explicationem regulam certam fidei & infallibilem contra aliorum omnium sensum tenet. Quilibet, quod libet, credit, quod non libet, damnat.

4. Si nihil aliud laceræ huic hæresi posset opponi, opponi fane posset ipsissimum ejus princeps fundamentum, quod fane fundamentum totam hæresin uno ictu evertit. Quale illud? Videlicet: *Nihil esse credendum, quod non clare scriptura sacra eloquatur.*

In

In coronam ergo ite, quotquot estis Lutherani hæretici, & explicatis sacris Codicibus legite nobis Catholicis, quo libro, capite, pagina aut versu scriptum sit illud: *Martinus Luder verus est Ecclesiæ Reformator, verique Evangelii conditor infallibilis, & Doctrina Lutheri est vera ac certa?* Quousque ex sacris literis hæc non depromseritis, impudenter vestram doctrinam veram esse asseritis; cum id non sit *clare scriptum!*

Nec ullo pacto satis nobis fiet, si obliquas quasdam adduxeritis sententias: sed Lutheranam doctrinam nominetenus, & omnia ejus dogmata *clare, expresse,* ac verbis conceptis volo esse inibi *scripta.* Nam si obliquis tantum agendum est, multa firmiora pro nobis Catholicis stant sacrae scripturae verba. Ut taceam *Universalem* nostram, id est *Catholicam* Ecclesiam, ejusque dogmata satis expresse ubique doceri ab ipsamet scriptura: ut adeo eadem ex vestra ipsorum sententia ac præcipuo argumento necessario sit vera. Nemo est tam infans, qui hoc momentum non facile penetret, atque Lutheranae hæreseos imposturam clarius isthoc sole inde eruat.

Q. III. *Si tam turpis est, tam mendax, tamque cum sana ratione pugnat ista hæresis, unde obsecro, tam late potuit serpere, tamque altas radices agere?*

R. Id vero & dictu & perceptu est quam minime difficile. Causæ autem facilis propagationis fuere ut plurimum istæ.

1. Confessionis, jejuniorum, ac reliquorum omnium, quæ in Ecclesiæ Catholicæ disciplina rigorem quendam saluberrimum sapiunt, amolitio.

2. Connubia prædicantibus concessa.

3. Metus Purgatorii ignis eliminatus.

N

4. Bo-

4. Bonorum Operum necessitas & cura abrogata: & quod diceret Lutherus multo commodiorem esse aliam ad salutem viam, nempe si modo *crederet* aliquis, Christum JESUM DEUM esse & Salvatorem: Id quod possunt etiam alias scelestissimi. Cum tamen Christus ille ipse sancte assereret, latam esse ad infernum viam, angustam porro ad cælum semitam, regnumque cælorum vim pati. Non enim omnis qui credit, seu qui dicit Christo, *Domine, Domine*, intrabit in regnum cælorum. *Matthæi cap. 7.*

5. Libertas, quam singulis permisit Lutherus, non solum credendi, quid quisque vellet, sed & agendi; & Magistratum etiam excutiendi jugum: quare non alia magis cæcos populos glomerat, ac præcipites in eam sententiam ire persuadet.

6. Bona Ecclesiarum, & Monasteriorum Principibus & aliis Laicis permissa. Cui sane prædæ inhiantes permulti principes & civitates, Catholicis sacris valere jussis libenter quamvis absurdam hæresin ambabus ulnis amplexi sunt.

7. Invidia, quam nonnulli Imperii Romani Principes in Augustissimam Austriacorum principum Gentem conceperant; cujus incressenti vigori ut sese objicerent, Hæresin contra illius voluntatem atque mandata defendendam susceperunt, titulo *Religionis* abutentes; & caussati, pro Religione obsistendum esse vel Cæsari.

8. Accessit, quod hoc in Romano Imperio intestinum bellum foverint exteri quidam Principes, rati, hoc pacto Imperii potentiam imminutum, suarum vero ditionum potentiam auctum iri. Cum præsertim limis oculis aspicerent Austriacæ genti parere Hispaniam, alterumque orbem cum maxima Italiæ parte, Bohemia, Belgio, totoque Imperio Germanico.

9. Ad extremum ingentem malo fomitem dedit morum id temporis licentia, & mortales, ad prava quæcunque pronissimi, cum in Gallia, tum in Germania, & ali-

& alibi demum Europæorum locorum. Si vis, adde exiguum tum fuisse doctorum hominum manum. Fuere quidem doctissimi quidam, sed tantis ubique turbis sopiendis impares tam pauci; maxime cum non tam calamis, & atramento res ageretur, quam ferro & cruore, & bonorum Ecclesiasticorum rapinis, & vulgi seditionibus.

Q. VII. *Tandem quo pacto, quoque ordine incrementa sua sumserit hæresis, compendio explicata.*

R. Quid rerum toto hoc binorum seculorum tempore acciderit, hisce velut terminis, memoriæ facilioris ergo, concludam.

1. *Rustici Tumultus.*
2. *Protestantium nominis origo & occasio.*
3. *Confessio Augustana.*
4. *Fœdus Schmalkaldicum natumque ex eo bellum.*
5. *Transactio Passaviensis.*
7. *Liber Interim dictus, &c.*
8. *Concilium Tridentinum.*
9. *Unio protestantium & Liga Catholica.*
10. *Turbæ Boëmico-Palatinae.*
11. *Bellum tricennale seu Suecicum.*
12. *Pax Westphalica, & Rysvicensis.*
13. *Sollicitatio Græcorum.*
14. *Schisma Anglicanum.*

I. *Rustici Tumultus.*

Lutherus qua scriptis, qua concionibus emovit seditiosum vulgum ad excutiendum Magistratum jugum, ac si id *expresse* in sacris literis esset scriptum, præsertim in S. Pauli Epistolis, qui ad Titum discipulum suum scribit: *Admone illos principibus & potestatibus*

subditos esse, dicto obedire &c. Nempe humilis erat Lutherus existimans hanc epistolam Tito Episcopo esse scriptam non *Luthero*?

Cumque jam passim rustici Evangelicæ libertatis prætextu stare Dominorum mandatis negarent, & arma in eos capefferent, omnes in Lutherum tanquam seditionis authorem respexerunt. Ille ad declinandam a se invidiam dehortatus est rusticos, sed verbis, quæ novos illis animos addere poterant. *Principes eorum mereri quidem, ut a sedibus suis dejiciantur. Sed hoc negotium non esse rusticorum: neque hos multum profecturos. Timendum esse, ne hac adhibita vi abominationi fiat nova doctrina, & Catholica religio potius stabiliatur: item ne forte inter ipsosmet nascantur dissidia, & malum in ipsorum capita redundaret. Non esse rem tam crude & inconsiderate agentam &c.*

Interim fervente tumultu publicas literas castigatorias (*Bestrafungs-Brief*) typis edidit, ad Principes datas: quibus eandem de amoliendo principum potestatem sententiam repetit: *Es stehet heutiges Tags also, daß die Leuth solch euer Regiment und Gewalt nicht können, wollen oder sollen länger gedulden. . . Wo dann schon das gemeine Volck auf dieses mal nichts möchte ausrichten, werden doch andere hernach kommen. Man wird nit, man kan nit, man will nit euer Tyrannen und Muthwillen in die Länge leyden, liebe Fürsten und Herren, &c. &c.*

At perduelli turba egregie ubique vapulante, Lutherus homo omnium horarum, & doctus servire non veritati sed tempori, stilum tandem vertit, & cum ante excitasset plebem, ut principes e medio tollat, nunc hortatus est principes: *Sie solten die Bauren Hausenweiß zu todt schlagen und in Stücker zerhacken; er nehme ihr Blut auf seinen Hals. Jedermann solle in sie fallen, wie in die wilde Thier, &c.*

Primi, quos furens seditionis œstrum corripuit,
fuere

fuere Suevi, qui an. 1524. Decembri Mense in Comitum de Lupfen insurrexerunt.

Hos secuti Kempenses misso Principi, aliisque Dominis suis nuncio igne omnia ferroque vastare cœperunt, ac pessima quæque ausi Comites, aliosque nobiles verubus confixos ignibus admoverunt, iussis eorum conjugibus gyrare miseram affaturam. Comitem de Helffenstein adegerunt nudum per prætensas hastas currere, dum multis vulneribus deficeret, ejus Augusti sanguinis conjuge, Maximiliam nempe Cæsaris filia naturali, rusticis e genu licet supplicante, prægestato etiam parvulo filio. A. 1525.

Hunc in modum grassatum est per omnem fere Sueviam, Franconiam, Lotharingiam, Alsatiam, Saxoniam, Thuringiam, Hassiam, Rhenique oram.

Caput factionis & dux erat Thomas *Münzerus* quidam Lutheranus præco in Thuringia, Luthero ipsi singulari in honore habitus. Cui tamen seditiosum istud imperium suo capite stetit, postquam agrestis maleque coacta turba fusa est a Principibus Saxonice atque Hassiaco. Periere servili hoc bello mortalium fere 150000.

Eadem occasione Liberæ Imperii Civitates pleræque a Catholicis sacris palam defecerunt direptis Monasteriorum bonis, quæ intra earum vel mœnia vel ditiones tenebantur.

At in Westphalia (1533.) Joannes Leidenfis [*Hans von der Leyden*] sartor primum, mox histrio, denique ex egregiis Lutheri dogmatibus in Anabaptistarum delapsus hæresin, Civibus Monasterii, quæ princeps est ejusdem Episcopatus civitas, persuasit, ut dejectis Episcopalibus magistratibus ipsum *Leidensem* regem dicerent: multa alia nugatus, velut divinitus ea accepisset. Quem tandem Episcopus civitate alterum in annum ob-

N 3

fessa

fessa fameque demum edomita, comprehensum in furcam egit.

II. Protestantium nominis Origo.

Coactis Spiræ Comitibus Cæsar Carolus atque ceteri Catholici Principes urserunt executionem Banni in Lutherum, ejusque partiaros dudum decreti, unaque restitutionem Bonorum Ecclesiasticorum hætenus direptorum. His sese opposuerunt, ac *Protestati* sunt Joannes Dux Saxonie Elector, & Philippus Hassiæ Landgravius seu Marchio, cum aliis Lutheranis Principibus; quibus ex eo tempore *Protestantium* nomen adhæsit. An. 1529.

III. Confessio Augustana.

Nihil non egit Carolus Imp. ut ad concordiam revocaret scissos ex hæresi Principum animos, quare permisit agente Georgio optimo Saxonie Duce, conscribi a quibusdam formulam doctrinæ universæ, cui subscribere vellent Lutherani. Præcipuus in negotio fuit Melanchton, qui librum illum Cæsari in Comitibus Augustæ Vindelicorum agenti obtulit. (A. 1530.) Lectus est, & a Carolo amaris lacrimis exceptus, dolente, sibi deesse vires ad pestem uno ictu dejiciendam. Improbatus a Cæsare Liber, pro symbolico tamen seu fundamentali deinceps habitus est a plerisque Lutheranis, nomineque *Augustanæ Confessionis* donatus. A. 1530.

IV. Fœdus Schmalkaldicum, natumque exinde bellum.

Rebus hunc in modum constitutis, firmandis suis partibus intenti Lutherani ultima tentare decreverunt:

ac ferro etiam in Cæsarem & Imperium experiri, ne cum pestifera doctrina relinquere cogerentur tot bona Ecclesiarum a se direptarum. Conspirant itaque & in fœdus patriæ funestum coeunt *Schmalkaldicæ*, quod oppidum est ad oram Thuringicæ Silvæ ditionis Hassiacæ. (A. 1537.) Factionis principes extiterunt Joannes Fridericus Saxo Elector, & Philippus Hassiæ Marchio. Metu tamen Cæsareæ potentiae nil tentârunt palam, nisi quod an. 1542. Henricum Ducem Wolfenbuttelensem provincia exuerint.

Vocati vero ab Imperatore ad Comitia Augustæ 1545. parere detrectant. Quin anno altero 1546. Literas publicas (*Manifestum* vocant) evulgant in Cæsaream Majestatem, pacem publicam, ac Catholicam Religionem injurias, bellicue nuncias, Cæsar iterum commonitos, iterumque contumaces Jure Imperii exuit, seu Banno percellit. Illi moræ impatientes cum centum millium minaci exercitu jam ante collecto in Cæsarem movent, sacramque ejus personam temerâssent nil tale cogitantem, suique securam Ratisponæ tum temporis degentem, nî DEUS hæreticorum oculos glaucomate quodam perstrinxisset, & Imperator Landishutum se recepisset, donec coactis copiis prope Ingolstadtum castrametatus hostem coegerit in Misniam se subducere. Nec multo post commissa ad Mühlbergam oppidum decretoria pugna Joannes Fridericus Saxo in potestatem Cæsaris venit, quem mox in custodiam secutus est Philippus ille Hassus. Udalrico vero Wirtenbergiæ Duci Majestatis reo ob initium Schmalkaldicæ fœdus, & expedita in Cæsarem arma, detracta provincia est, (A. 1547.) quam tamen mox Cæsari factus supplex ejus liberalitate recepit. Electoratum Saxonicum retulit Mauritius Saxo Misniæ Marchio, Joannis Friderici captivi cognatus, qui Mauritius Cæsari fidem integram servaverat. (A. 1548.)

At hic ipse Mauritius in Magdeburgenses Cæsareis mandatis parere recusantes ire iussus (A. 1551.) contractis ea causa copiis in ipsum Imperatorem abusus est, remque Catholicam, caput tum attollentem, vix non solo afflixit. Cum enim Lutheri hæresi esset infectus, ægreque pateretur eam premi, ic̃to cum Henrico II. Galliaë rege fœdere, eoque ad occupandas Imperii ditiones evocato, ipse Cæsari ipsimet ex improvviso insidias struit. Carolus prorsus imparatus, nec ab ingrato cliente mali quidpiam suspicatus, fuga sibi consulit pene solus, quem Mauritius ad interiora usque Tirolis infectatus libertate multare non dubitasset, ni pii superi decrevissent meliora.

V. Transactio Passaviensis.

Imperator, ut rebus domi pacatis securus in hostem exterum, Gallum nempe, iret, qui occasione dexterrime usus tres nobilissimos Lotharingiaë Episcopatus Metensem, Tullensem, & Verdunensem in potestatem redegerat, cum Mauritio tandem res suas componere cogitur, agente maxime Ferdinando Rom. Rege Cæsaris fratre. Passavii igitur (A. 1552.) in has conditiones conventum est, ut *Principibus Lutheranis in perpetuam possessionem cederent Bona Catholicarum Ecclesiarum ab ipsis direpta: in Iudicio quoque Camerae Imperialis, quod supremum est, post Cæsaris auctoritatem, in Imperio tribunal, non soli deinceps Catholici assessores agerent, sed etiam Lutherani &c. &c.*

Prima hæc fuit concessio bonorum Ecclesiasticorum hæreticis facta, urgente perduellium & intestinorum hostium æque ac exterorum extrema necessitate.

VI. Pax Religiosa.

Poterat hæresis devorato tam opimo bolo esse contenta, si Hæresis, id est vitiosa doctrina non fuisset. Neque enim unquam, quæ vitiosa sunt, modum norunt. Ut igitur rebus suis arctius consulerent, querelis ac turbis perpetuis hoc demum expoposcerunt, ut quæ in favorem ipsorum admisit transactio Passaviensis, eadem publica Imperii lege sancta ac rata haberentur.

Minis malisque cedendum rati Catholici in Comitibus Augustanis conditam *Pacem Religiosam* suis suffragiis comprobant, seu potius tolerant. (A. 1555.) Hac permittitur Lutheranis publicum per totum Imperium suæ sectæ exercitium; Bona Catholicarum Ecclesiarum eisdem adjudicantur; iidemque, ut prætendunt; a Jure & potestate Ecclesiastica summi Pontificis eximuntur.

Pacis hujus seu legis tabulis Carolus quidem nunquam, Ferdinandus vero Augustus Frater cum lacrimis subscripsit.

Qui Ferdinandus eidem legi inseruit *Reservatum* illud *Ecclesiasticum*: Frementibus licet Lutheranis, ac Catholicam Religionem antiquissima sua possessione deicere simul & semel contra omne jus, fasque volentibus. Reservato illo cautum erat, ut quisquis Episcoporum vel Prælatorum Catholicorum ad Lutheri sectam deficeret. Officio, Jurisdictione, Episcopatu seu præbenda excideret.

VII. Liber Interim, & formula Concordiæ.

Cæptum jam erat (An. 1545.) Concilium Generale Tridenti, cum suborta lues Pontificem coëgit illud transferre Bononiam: (A. 1547.) invito Cæsare &

Episcopis Hispanis. Cæsar ergo, quousque Concilium pristino loco liceret resumere, librum exarari mandavit (A. 1548.) a Julio Pflug Episcopo Naumburgensi, Michaële Sidonio Ep. Merseburgensi, & Joanne Agricola Islebio Concionatore Aulico Brandenburgico: quo libro sancita erant, quæ in rebus Religionis servanda in Imperio essent *Interim* usque ad Concilii reductionem.

Improbavit eum librum Pontifex summus, tum quod non competeret Cæsari res aliquas Fidei sua auctoritate definire: tum quod aliqua sacris Canonibus & institutis contraria eo libro, Cæsar permetteret, ut connubia Clericorum, aliaque.

Maximæ ex hoc libro inter ipsos hæreticos natæ sunt tricæ, quibus tandem sopiendis diu post procusus est liber seu *formula Concordiæ*, edita an. 1580. auspiciis potissimum Augusti tunc Saxonix Ducis & Electoris. Quanquam ne sic quidem in unam formam atque faciem coalescere potuit hæretica ista doctrina, semper sui dissimilis.

VIII. Concilium Tridentinum.

Unicum hoc hæreticorum, aliorumque Novatorum asylum est, provocare ad Concilium aliquod Generale celebrandum. Ideade causa faciunt, quod sciant, convocationem Concilii magni moliminis rem esse, & quandoque vix intra plures annos decerni posse, ob ingentes plerumque in eligendo idoneo loco, aliisque rebus necessariis constituendis difficultates. Inde moras quærunt hæretici & spacium diffeminandæ interim suæ hæreseos.

Lutherus tum mox initio ad Concilium Generale provocavit, tum sæpe alias. Idemque importunissime efflagitarunt Lutherani Principes. At cum tandem labore

labore studioque Caroli Cæsaris permotus Sanctissimus Pater Paulus III. Synodum Generalem Tridentum convocasset, adque illam perhumaniter invitasset omnes Lutheranos, factâ liberrimâ disputandi copiâ, præstitâ plenissimâ accedendi, recedendique libertate ac securitate nemo tamen illorum comparuit. Qua re palam toti mundo fecere, se nonnisi ludere summos Orbis Monarchas; ideoque indignos, quibus ulla unquam fides adhibeatur.

Cæptum est autem sacrum illud œcumenicum Concilium 13. Decembr. An. 1545. Tridenti, quæ urbs est Germaniæ, Italiæ finitima. Paulo III. PP.

An. 1547. ob morbum translatum Bononiam.

An. 1550. reductum in urbem Tridentinam a Julio III. PP.

An. 1552. ob motus a Mauritio Electore in Cæsarem excitatos in Germania, & in Lotharingia a Gallo, suspensum est.

Denique an. 1562. resumtum a Pio IV. eodemque Pontifice summo totius Orbis Catholici bono conclusum. An. 1563. 4. Decemb.

IX. Unio & Liga.

Is est hæreticorum spiritus, qui nunquam sibi confidet, sed identidem turbas amet. Oderant Lutherani Calvinos hæreticos cane pejus & angue. Verum cum animadverterent aut sperarent fore, ut Catholici demum superiores evaderent, si eosdem Calvinianos in societatem reciperent, omnium votis expetita est utriusque hæreseos Unio. Unum erat, quod remoram negotio facere videbatur, nempe pace religiosa Lutheranis tantum; non vero Calvinianis indultum esse suæ sectæ in Imperio exercitum. Probe itaque agnovere Lutherani, tamdiu se actum acturos, quam-

diu

diu Calviniani non eadem quoque lege ac jure gaudent. His accedebat, nihil remedii ad id impetrandum superesse: ergo, quod unum reliquum erat, audere aliquid ac vim tentare decernunt. Coitur Heilbronæ in Suevia, ac utrosque inter foedus igitur seu *Unio* (A. 1610.)

Quo animadverso periculo Catholici, ne seigniores essent pro veritate, ac illi pro turbulentis mendaciis, alio foedere iisdem occurrunt, quod *Ligam* dicere placuit, Ducisque provinciam demandare Maximiliano I. Bavar. Principi.

X. Turbæ Palatino - Boëmicæ.

Apertum erat per *Unionem* Jani templum: occasio tantum cruento de Religione bello quærebatur. Cum ecce eam sibi manu faciunt Lutherani & Hussitæ Boëmici.

Indulserat illis Rudolphus II. Imperat. & Rex sectæ libertatem diplomate edito, quod *Literas Majestatis* vocabant, den *Majestâts : Brief.* (A. 1609.)

Eas quidem valere jussit Mathias, Successor, attamen irritatus tum *Unione*, tum insolentia hæreticorum *Novas* sibi Ecclesias construentium contra privilegii sui vires, solo eas æquari jubet. (1617.) Boëmi hæretici ad res novas spectant, comitia ipsi sua autoritate non salutato rege convocant. Ergo dehortaturus eos a manifesta factione Ferdinandus, (cui tanquam cognato suo Mathias Boëmiam cesserat, assentiente toto regno, & sacramentum eidem dicente) Pragæ legatos mittit. A. 1618. Patuit ea tempestate, quam non pacem, sed seditiones tantum spirarent, & quærerent hæretici. Subito enim facta manu insana multitudo arcem Pragensem superat, Legatosque Ferdinandi Regis sui Wilhelmum Baronem de Slavata, Jarislaum Baronem de Martiniz, & Philippum Fabritium a Secretis, comprehensos

henso per fenestras præcipites dant altitudine 27. ulnarum, exoneratis in cadentes aliquot sclopis. Verum cum fimeto inciderent, salvi se subdixerunt legati.

Hinc arma parant rebelles : inde Ferdinandus defensionem suæ Majestatis atque Religionis : quibus nempe spretis Boëmi spurium sibi regem poposcerunt (An. 1619.) Fridericum V. Electorem Palatinum Calvinianæ sectæ. Hic perurgente conjuge sua Elisabetha Jacobi I. Angliæ regis filia, femina ambitiosa ac nil præter coronas somniantes ; hac, inquam, stimulante coronam Boëmicam male delatam inconsulto acceptat.

Nec otiosi Boëmi suas in partes pellexere Moravos, Lusatos, Silesios, atque Hungaros, quorum plerique aut Luthero famulabantur, aut Calvino. Ferdinandi vero jamdum Cæsaris partes sustinebant Saxones, Boii, atque e Belgio Hispani.

Maximilianus Bavariae Dux collectis copiis, quas Principes Ligæ addicti subvehebant, Cæsariis auspiciis magno animo in hostes movet, eosque adortus in monte albo propius Pragam, delet, die 20. Novemb. A. 1620. eadem Dominica, qua Evangelium jubebat : *Date Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & DEO, quæ sunt DEI.*

Fridericus Palatinus præcipiti fuga ad Silesios primum, inde ad Brandenburgenses, mox ad Batavos tendit. Qui, quod una tantum hyeme coronam usurparit, nomen inde tulit, Winter-König. Proscriptus a Cæsare 1621. provinciisque suis met exutus Moguntiae tandem exilium cum vita finiit an. 1632. Electoralis dignitas cum magna ditionum parte concessa Maximiliano Bavariae Duci : cum in belli sumptus, tum in præmium rei catholicæ e sententia gestæ.

XI. Bellum Suecicum.

Tricennale hoc bellum dicitur, si a primis suis incubulis, seu turbis Boëmicis anni 1618. repetatur, gestum usque ad pacem Westphalicam an. 1648. *Suecicum* vero dicendum est posterioribus annis viginti, quibus Suecica arma ac fœdera ingentes omni Germaniæ calamitates pepererunt.

Res suas in Boëmia minus e voto suo cecidisse cernentes hæretici, ut tandem optatis potirentur, nempe Catholicos opprimendi, Calvinianos vero in societatem & participationem *Religiøsæ Pacis* suscipiendi, novas turbas cient. Lavenburgi enim congressu (A. 1625.) Inferioris Saxoniae Status *Circulare* fœdus ineunt (*Creysß : Verfassung*) atque ne viribus essent Cæsari omnino impares, Danorum regem expeditionis Ducem constituunt, exterum Principem, hoc tamen colore utentem, quod nempe Holsatiæ partem tene-
ret, quæ Germanica & Imperii quædam provincia est.

Non tulit Cæsar exterum regem Caput fieri Circuli alicujus Imperialis, maxime in ipsum Cæsarem conjurati. Quare Tillio stratego suo in Saxones, Danosque movere jussu direptis aliquot præfidiis, memorabili victoria eosdem conterit ad Lutteram. (An. 1626.)

Quæ fuerit Dani & Fœderatorum intentio, facile hinc discimus, quod Angli, Batavi, Gallique pecunias in belli sumtus suffecerint.

Tandem Ferdinandus Imp. *Edictum* illud *Restitutorium* proposuit, (A. 1629.) quo hæreticos cedere jussit omnibus Bonis Catholicarum Ecclesiarum, quæ *post pacem Religiosam* sibi arripuerant. Justissimum fuit illud Edictum. 1. Quia pace Religiosa ea tantum bona Lutheranorum potestati relicta sunt, quæ ante ea tempora occuparant: ergo, aliis ut cederent, juste mandatum est. 2. Præsertim cum tot conspirationibus, & molitionibus meruerint etiam prioribus bonis privari: nam molitiones illæ *pacem publicam* violare
judi-

judicatæ sunt a Cæsare: &, lege Imperii, violatores pacis publicæ omnibus suis bonis sunt exuendi.

Nihilominus nunquam iniquiorem conditam esse legem, atque istud *Restitutorium Edictum*, clamitant hæretici, quare rebus suis consulturi, cum neque *Boëmica* auxilia, neque *Danica* satis momenti attulissent, demum *Suecicam* opem circumspexerunt.

Erat ea tempestate a Polonicis, Borussicisque bellis recens *Gustavus Adolphus* Suecorum Rex militiæ acer, qui anno a partu Virginis supra millesimum sexcentefimum trigesimo, die Junii 24. in Rugiam (*Rügen*) Pomeraniæ citerioris insulam, cum classe non admodum numerosa appulsus, funestum Germaniæ bellum intulit. Subitæ impressioni cessere primum Pomerania, mox Brandenburgensis limes seu Marchia, ac Ducatus Megalopolitanus. (A. 1631.)

Animadverso autem, se non fore sustinendæ Cæsaris potentiae, Gallicum fædus quæsit & opes, quas ad Germaniæ cladem invenit esse in promptu.

Interea temporis Magdeburgenses seditiosa arma in Cæsarem corripuerant, dedignantes Leopoldum Austriæ principem, suum colere Antistitem loco Christiani Wilhelmi Brandenburgici dudum Exautorati. Cincta illico urbs, cum æquas conditiones nullas admitteret, coronâ tandem capta est a Tillio, ea militum commotione ac furore, ut ultra triginta civium millia tota cum urbe quâ incendiô, qua ferô peremta fuerint 1631.

Magdeburgensium partes non obscure secutus fuerat Elector Saxo, hætenus quidem fidus Cæsari, sed suæ tamen gentis amore in aliena abreptus consilia, cum natum suum Augustum Magdeburgensi mitrâ præ

præ Austriaco auctum vellet. Accessit *Edictum re-
stitutivum*, quo non contemnendam bonorum Eccle-
siasticorum vim reddere Saxo jubebatur. At Luthe-
ranus cum esset, non potuit non edictum illud exe-
crari. Igitur Sueco sese jungit, certus ultima tenta-
re potius, quam vel latum unguem Catholicæ rei
concedere.

Mirum, quantum animi ac virium Suecis hinc ac-
cesserit. Certe commisso (die 7. Septemb. A. 1631.)
ad Lipsiam prælio Gustavus rex Tillii exercitu ma-
gnam partem deleta, Franconiam, Palatinatum, Rhe-
nique oram suæ ditionis fecit. Propius inde in Cæsa-
rem moturus magnam Sueviæ partem, omnem deni-
que Bavariam sub jugum mittit. Austria supererat,
quam cum suis oppressum ibat Gustavus, eo consilio,
ut augusta hac gente, & Catholicarum rerum unica
columna e medio sublata, Germanici Imperii diade-
ma sibi, suæque hæresi conciliaret. (A. 1632.)

At Wallensteinius (Tillio interim hostili glande ne-
cato) Militiæ præfectus facta in Misniam impressione
Suecum e Bavaria simul elicuit, simulque ab Austriæ
vastatione abstinuit. Rex magnis itineribus Misniam
repetens nihil cunctatus collatis ad Lutzenum signis
Cæsarianos aggreditur: cum vero incautius ex acie
in ulteriora se proriperet hostis explorandi ergo, traje-
ctu glandis periit, an a suis inquietum hominis inge-
nium exosis, an ab hostibus? incertum. Ejus sonipes
regio equite destitutus, sanguine tamen perfusus in
castra se recipiens tanta vindictæ libidine succendit
manipulorum animos, ut ancipiti licet Marte usi an-
tea, Cæsareos tandem acie fuderint. A. 1632. 6.
Novemb.

Poterat belli incendium cum suo fomite rege vide-
ri extinctum. Verum duplici victoria elati Sueci la-
tius etiam victricia signa circumtulerunt, Germaniam
omnem ad incitas redacturi, nisi Ferdinandus Ferdi-
nandi

nandi Cæsaris impiger gnatus, Hungariæ & Boëmiæ rex, posteaque Imperator, Wallensteinio in temperanda militia suffectus rem Catholicam restituisset, Suecis prope Nordlingam Sueviæ ingenti clade deletis. A. 1634.

Vario Marte dehinc pugnatum est, at Lipsiæ tandem sinistro. [A. 1642.] Torstensohnus enim Suecorum Dux Leopoldum Wilhelmum Austriacum Ferdinandi II. filium, illum, cui olim Magdeburgensis mitra decreta erat, tunc vero Cæsaris summum belli Imperatorem acie profligavit. Nec felicius fuit Galassus An. 1644. in Holsatia : & Hazfeldius an. 1645. in Boëmia.

Nec defuere Transilvani, quorum viginti quinque millia Suecis suppetias properârunt, cum odio gentis Augustæ, tum rei Catholicæ perdendæ studio ducti.

XII. Pax Westphalica & Risvicensis.

Fessa belli totque malorum omnis Germania pacem nullis non votis suspirabat. Ea tandem sancita est (A. 1648.) in Westphalia duplici quidem loco, Monasterii cum Gallis, Osnabrugæ cum Suecis : ita tamen, ut unum tantum foedus idemque pactum esset & haberetur, ejusque tabulæ in legum publicarum (*pragmaticas* dicunt) numerum referrentur.

Hic tandem votis suis damnati sunt hæretici, & quod hætenus tot in Imperatorem, Imperium, & Ecclesiam Catholicam machinationibus quæsierant, obtinuerunt. 1. Ut Calviniani pace illa religiosa, id est sectæ suæ exercitio, & bonorum Ecclesiasticorum possessione æque ac Lutherani gauderent. 2. *Ut reservatum Ecclesiasticum* etiam in sic dictos Episcopos Lutheranos extenderetur, ut nempe & ii
O bonis

bonis exciderent, si ad Catholicam Religionem transirent. 3. Ut omnia Ecclesiastica bona, quæ hæreticis hoc tricennali bello fuerant abrepta, iisdem redderentur, omniaque in eum statum redigerentur, quo fuere Anno 1624. die 1. Januarii. 4. Ut non solum in Camera Imperiali, sed & in Consilio Imperiali Aulico jus diceretur, vocatis in consilium A catholicis assessoribus: sed hoc etiam efflagitarunt, ut parem ubique vim, si non maiorem haberent ipsi ac Catholici in omnibus Imperii negociis.

Quantum præterea hoc pacto ex hæreticorum pervicacia nato afflictæ fuerint res Catholicæ atque Germanæ, difficile dictu est.

1. Secularisati sunt complures Episcopatus & Cœnobicia; id est profanati, atque A catholicorum relictis manibus.

Brandenburgensis tulit Archiepiscopatum Magdeburgensem, Episcopatus Caminiensem, Halberstademensem, & Mindensem.

Brunsvicensis Cænobium Walkenried, & Alternativam, ut vocant, in Episcopatu Osnabrugensi: ita videlicet, ut alternis Episcopus eligeretur nunc quidem Catholicus, eo vero emortuo A catholicus e Domo Brunsvico-Luneburgica.

Hasso-Casselanus Abbatiam Hirsfeld.

Megalopolitanus Episcopatus Schvverinensem & Razeburgensem.

Suecus Archiepiscopatum Bremensem, & Episcopatum Verdensensem.

Gallus retentis tribus Episcopatibus Lotharingiæ Metensi, Tullensi, & Verdunensi Alsatiæ, aliaque Imperio abstulit. Quo quidem rei Catholicæ nihil decessit; Imperium tamen, & Domus Austriaca debiliores sunt effectæ ad resistendum hæreticis.

Quare Innocentius X. Pontifex maximus hoc fœdus rei Divinæ ac Religionis perniciosum improbavit; fidei.

fidemque a Catholicis datam nullius esse roboris palam decrevit.

* *Pax Risvicensis.*

Ludovicus XIV. Galliae Rex infestis armis Palatinatum petierat. Multisque locis occupatis Catholica Sacra imperaverat, abrogato hæresis Calvinianæ usu. Positis vero armis pax Imperium inter & Gallos coalluit (A. 1697.) Rysvici, quæ villa est Hollandiæ Batavorum Provinciæ, haut procul distans Haga comitum, quæ Batavorum ordinum perpetuo Conventu celebris est. Instrumento pacis, *articulo quarto*, conceptis verbis cautum est, *ut in locis per Gallos eo bello occupatis, & nunc restituendis Catholica religio sarta tecta esset.*

Immanem sibi injuriam irrogari questi sunt hæretici, eumque articulum pugnare cum pace Westphalica, quæ rem religiosam limitibus anni 1624. circumcluderet. Nihilominus, cum Galli nihil aliarum conditionum admitterent, ratum habuerunt. Legati enim Gallici animadvertentes, Acatholicos tantis animis pro sua secta instare, non minores & ipsi animos sumserunt pro tuenda sua antiquissima ac vera Religione. Cumque postularent hæretici Canonatus suis præconibus servandos, cordate responsum est a Gallis *Lutheranum Canonicum* in Gallia adeoque & Argentorati, quod Gallici tum juris factum est, nonnisi pro *monstro* haberi: neque vel regi, vel sibi ipsis unquam constituisse aut constare, quod Præbendæ, & Canonatus, ac Beneficia Ecclesiastica ad alios possint, quam ad Catholicos pertinere.

Ab illo tempore multa in Palatinatu turbarunt hæretici. Quin in ipsis Imperii Comitibus (A. 1699.) conspirantes inter sese Status acatholici negarunt ullis de-

liberationibus sese accessuros ante, quam quartus ille articulus Rysvicensis abrogaretur. Neque vero reapse accesserunt ante annum 1702. 12. Septembr. cum bellum in Gallos denuo decerneretur, atque ita sperarent illi, una cum pace Rysvicensi illum etiam quartum articulum deinceps sublatum iri.

Fefellit homines opinio. Etenim Pace *Padensi* (A. 1714.) illa Rysvicensis denuo confirmata cum suo 4. art. fuit. Quod quidem commérité pœnæ loco cenferi posset; cum hæreticorum Imperii fratres & sequaces, Angli nempe & Batavi tum priore illo bello, tum hoc posteriore Cæsaris partes deseruerint, solique cum Gallis in suam rem pepigerint. Ægerrime tamen id accipere Acatholici, & exinde non cessant importunis quærelis Imperium, & Cæsareas aures onerare. Quid quod variis in locis hic Borussia, illic Hanoveranus vindictam exactis Catholicis sumferint? (An. 1720.)

XIII. Sollicitatio Græcorum.

Hæretici augendis suis partibus intenti; probeque scientes, Græcos seu Orientales a Romano-Catholicis per antiquo Schismate dissidere, sperarunt fore, ut iidem Græci odio in Romanos ducti facilius Lutheranae sectæ subscriberent, quam Romani Pontificis auctoritatem revererentur. Quæ res si ex sententia succederet, triumphum canebant hæretici, quippe quibus Ecclesia Orientalis inde ab Apostolis propagata suffrageretur.

Stimulante itaque Martino *Crusio* Tubingæ Græcarum literarum Magistro, aliisque, subornatus est Stephanus Gerlach Cæsareus ad Turcam Orator. (An. 1674.) Hic tam nobilem in se provinciam suscepit haut invitatus, convenit Jeremiam Constantinopoli tum Patriarcham,

archam, Confessionem Lutheranam Græce a Melanchtone jam olim redditam obtulit. Jamque passim jactabant Lutherani suam doctrinam Orientalis Ecclesiæ calculo esse probatam. Cui mendacio simul & vafra hæresi obviandum ratus Jeremias Patriarcha tribus editis libris Lutheranorum ora oppressit: alii vero Episcopi, coactis aliquot in Oriente Conciliis, iisdem vestigiis institerunt.

Idipsum tentaverant Calviniani, qui Cyrillum Lucarem ære copioso instruxerunt, quo in Patriarchatum Constantinopolitanum involavit. Hic Confessionem Calvinianam suo nomine edidit; quam actutum in lucem promiserunt Calviniani Batavi, gloriantes insuper, imo mentientes, eum esse totius Orientis sensum. At vero Græci Episcopi, re comperta, Lucarem exautorarunt an. 1638. ejusque confessionem Calvinianam anathemate confixerunt. Lucar vero variorum scelerum reus judicum sententiâ in Pontum præceps actus est.

XIV. Schisma Anglicanum.

Fuerat hæctenus Anglia sanctitatis schola. Ejusque alumni monachi Germaniam etiam veræ Fidei adjunxerant.

Nec solis in Monachis hæsit sanctitatis disciplina: sed plerique etiam Reges tam integri vitæ, tam pietatis fuerunt studiosi, ut eorum non pauci inter Divos relati exemplo esse possint suis in regno posteris.

Vestigia majorum suorum premens Henricus VIII. ea tempestate Anglorum Rex, cum primum Luderus attolleret caput, suo pte Marte librum elucubravit, quo hominis novas opiniones ac hæresin perstrinxit (A. 1510.) Laudavit institutum Leo X. PP. ac regem titulo *Defensoris Fidei* auxit.

Post vero in transversum actus a Pontificis obedientia palam descivit : non veritatis ergo aut virtutis, sed libidinis atque ambitionis.

Catharina Ferdinandi Hispaniæ regis filia nupta quidem fuerat Arthuro Henrici VIII. fratri ; sed cum eodem conjuge suo non nisi virgo vixit. Ambivit propterea ejus nuptias Henricus, Arthuro jam vita functo. Indulfit id, veniamque legum Ecclesiasticarum fecit Julius II. PP. (A. 1509.) Inter hæc Rex in libidines pronus furtivis in amoribus habere cæpit has & illas e regio Gynæceo puellas, iisque etiam abuti ; donec tandem suammet conjugem exosus a suo etiam thoro abesse jusserit, ac repudiarit. Veneres nempe *Annæ* cujusdam *Boleniæ* hominem dementarunt ; quæ quidem Anna ejusdemmet Henrici spuria filia fuisse creditur. Ad hæc Adulatorum turba regium scelus laudavit. Jungitur regi Bolenia ; (A. 1533.) improbat Pontifex Clemens VII. adnitente quoque Carolo V. Imper. & Hispan. rege ; persistit in sententia Henricus ; jubet Pontifex dimissa Bolenia reduci Catharinam, minatur diras Ecclesiasticas.

At rex puellæ captus amore, ac aulicorum quorundam, hæresi Lutherana jamjam obfessorum suasionibus, non furda modo aure Pontificem excepit, sed omnem ejus obedientiam una exuit. Quin suo ac Senatus (*Parlamentum* vocant) nomine decrevit, sese ipsum Angliæ Ecclesiæ supremum caput, & Pontificem esse. (An. 1535.)

Joannes Fischerus Episcopus Roffensis, ac Thomas Morus Regni Cancellarius, aliique, qui nulla ratione adduci poterant, ut regis temerariis ausis subscriberent, capitis damnati sunt. Ecclesiarum ac Cœnobiorum bona fisco addicta ; monachi, sacræque DEO virgines ad sæculum & sacrilegas nuptias redire

dire jussi, quique id nollent, crudelibus suppliciis e medio sublatis.

Cæterum Catholicum dogma palam non immutavit, nec abjuravit Henricus, nec vel Lutheri, vel Calvinii hæresin ratam habuit.

Verum, ut est male sani amoris comparata natura, non diu Amasio suo potita est Bolenia. In suspicionem enim adulterii adducta, recisa cervice poenas dedit. (A. 1536.)

Tandem letali tentatus morbo dicitur confilia iniisse de Pontifice & Romana Ecclesia sibi reconcilianda, ni aulicorum turba sufflaminasset negotium. Ante vero, quam animam ageret, Catholico ritu S. Synaxin a se prius flexo poplite adoratam, suscepit.

Testamento porro Eduardum suum ex Joanne Seymoura tertia conjuge Filium novennem regnorum hæredem scripsit, datis sexdecim optimatibus (catholicæ plerique religionis erant) qui pueri ætatem curarent, regnique negocia. Eduardo, si is præcoci forsan fato tolleretur, suffecit *Mariam*, suam ex *Catharina* Hispania prima conjuge Filiam: Huic demum *Elisabetham*, quam ex Anna *Bolenia* susceperat.

His constitutis fatali necessitate manus dedit, ac tandem aulicorum coronam ultimum circumspiciens, cum dicto: *Amici, omnia perdidimus!* ancipiti fato decessit. (A. 1547.)

A morte Henrici Eduardus Semerius Tutorum præcipuus, reliquis ab administrationis sparta exclusis pro sua libidine omnia solus egit, Eduardum regem juvenem Zwinglii dogmate infecit, Petrum Vermilium Martyrem, Martinum Bucerum, aliosque Calvinianos evocavit, scholas iis publicas tradidit, juventutem eorum ab ore pendere coëgit, Cramerus vero, quem Cantuariæ archipræfulatu auxerat Henricus rex Schismaticus, Aras Catholicorum evertit, Sanctorum Cælitum

Icones indigne habuit, verbo, impiam hæresin jussit regnare. Id quod Regni Comitia (*Parlamentum*) anno 1547. missis per omnes provincias fatellitibus, Episcopis, monachisque aut cæsis aut in vincula con-
jectis, perfecit.

Moriturus deinde rex Eduardus IV. tentavit quidem *Mariam* spe succedendi dejicere & Joannem Grajam reginam fore testamento jussit in gratiam Dudleyi Northumbrorum Ducis. Verum *Maria* omnium ordinum consensu, & ex Patris Henrici VIII. tabulis regios fasces capeffivit. (An. 1553.) Hæc Catholicam rem in Anglia restituit, consiliis usa Cardinalis Reginaldi *Poli* Pontificis Julii III. Legati.

Huic sine prole defunctæ illico subrogata est (An. 1559.) *Elisabetha* illegitimo Henrici Octavi cum Bolenia thoro fata. Illa Pontificem Paulum IV. ea de re fecit certiore. Verum Pontifex Natalium & matris Boleniæ, & Patris Henrici vitio regno ineptam pronunciavit. Molestissime id tulit femina; ac vindictæ loco Calvinianam hæresin palam, ac summo studio revocavit. Quin, quod rideas, supremam in Ecclesia potestatem sibi arrogavit, qua Episcopos & sacerdotes crearet, Concilia cogeret, de summis fidei capitibus non cognosceret modo, sed decerneret. Nempe tales Episcopos & sacerdotes, talemque Ecclesiam talis decet Papa.

Motus feminæ impotentiâ Pius V. Pontifex sanctus, eam regio nomine & honore excidisse pronunciat, omnesque subditos sacramento illi dicto absolvit; (A. 1570.) eandemque sententiam confirmavit Gregorius XIII.

Unum est præ ceteris facinus, quo *Elisabetha* documenta dedit, tum qua esset origine nata, tum quibus fidei, morumque principiis imbuta. *Maria* Stuarta
Scoti-

Scoticis rebus Regina moderabatur. Hanc perfidi subditi non folio modo cedere, fed & patria extorrem effe jufferunt. (A. 1567.) Illa dignitati fuæ confultura Elifabetham adit, Agnatam nempe fuam. At mife-
ra fuique incauta, dum charibdim vitat, in scyllam in-
cidit. Nam Elifabetha detentam carcere, latâ in exu-
lem fupremi fupplicii fententiâ, ferali in pegmate Re-
ginam feuri percuti jubet, idque carnificum manu
ictu bis repetito: adhibito, qui Mariam Catholicam
in hærefin pelliceret, præcone Calviniano: fed quem
illa verbis ac labori parcere juffit. (An. 1587.)

Facinus toti orbi deteftandum, & exemplum regio
fanguini infestum diris omnibus deteftatus eft Six-
tus V. & Elifabetham iterum maledicto Ecclefiae
universæ fubjecit.

At illa his etiam commotior nihil non egit, ut Geu-
fios, feu Batavos Regis Catholici five Hispani jugum
tum excutientes, idemque magno molimine auden-
tes in Gallia Calvinianos, dictos Hugonottas, pecu-
nia, milite, armis juvaret. Hoc nempe didicerat e
puro illo & pacifico Lutheri & Calvini Evangelio, Re-
bellium partes adverfum fuos reges fufentare. Ac
facile licet ominari, nihil mitioris fententiæ ab ea re-
laturos fuiffe Reges Hispaniæ & Galliæ, fi in eandem
cum Maria Scotica fortem, & in Elifabethæ veniffent
potestatem. Nihilominus feminam regio, cognato-
que fanguine fumantem hæretici in Sanctorum Albo,
feu Calendario, expuncto Immaculatiffimæ Virginis
Mariæ Conceptionis fefto, repofuerunt!

Elifabetham excepit (A. 1603.) *Jacobus* hoc nomi-
ne IV. Scotorum, Anglorum vero I. Rex, cui Mariæ
Stuartæ obtruncatæ filio hereditario jure regnum
utrumque debebatur. Sed ab eo tempore, quo a Fi-
de defecit Anglia, nunquam regibus licuit effe in

regno tutis. Funestæ fuere in Jacobum conjurationes Anglorum Catholicum regem dedignantium. Illa maxime *Pulveraria*: pulvere enim pyrio Curiae, quo frequens Senatus ad regem convolare solitabat, clam magna copia subjecto ultimum ei exitium struxerunt, & patefactum deinde scelus impegerunt piis Societatis JESU Patribus. Ac si nesciret orbis Anglorum in suos reges animum?

Carolus I. Jacobi filius Scotos suos pejora indies tentantes mandatis coërcere dum niteretur, a tumultuante populo contemptum tulit, & repulsam. 1637. Laudavit id Parlamentum Anglicum, etsi Scoticarum rerum nulla ad idem cura pertineret. Nec multo post Hiberniæ proregem Comitem Straffordium virum ap- prime Catholicum, regis autoritate res civiles ibi temperantem neci dediderunt. (A. 1641.) Sensit Carolus a Prorege furorem grassaturum denique ad Regem. Matura itaque fuga se subducens, cum arma suorum in se parari cerneret, collectis & ipse copiis causæ suæ justæ deesse non voluit. Fairfaxius vero & Oliverius Cromwelus perduellium antesignani eo tandem ad- gere regem, ut ad Scotos suos velut asyli causa confu- geret. Verum hi, ne Anglis viderentur meliores, ac- ceptis ducentis florenorum millibus Parlamento prodi- derunt regem. (A. 1645.)

Hic subditi, rege suo causam dicere jussio, eo tan- dem impudentiæ progressi sunt, ut Carolum tanquam prodicionis reum, ac publicum regni hostem lata ex- tremi supplicii sententia capite multarint carnificis ma- nu, An. 1649. die 9. Febr. Num Catholicus obierit, num Acatholicus, anceps est. Dum viveret Acatholi- cam amplectebatur, moriens palam testatus est, se in fide *Majorum* suorum animam agere.

Cæso rege, Caroloque II. filio exacto Cromwelus regia potestate abusus est, sed *Protectoris* tantum nomine: (1653) post illum etiam mali corvi malum ovum Richardus Cromwellus [1658.] Sed hic dexteritate patri longe impar a populo in ordinem redactus est.

Occasione illa bene usus Monkus quidam Scotiorum armorum præfectus *Caroli II.* clam studiosus, ea solertia ejus partes egit, ut eum in regnum postliminio reduxerit. (A. 1659.)

Nescit quiescere semel emota turba, præsertim cum potens sibi etiam contra regem videtur. *Caroli Frater Nicolaus* Catholica Sacra amplexus fuerat. Indignissime id ferentes hæretici Angli Edicto publico sanxerunt, (A. 1673.) ne quis deinceps ad majora regni munia admitteretur, nisi qui Synaxin Anglicæ ritu in Ecclesia aliqua Anglicæ ante perciperet, unaque dicto jurejurando transubstantiationis dogma, seu realem Christi in hostia consecrata præsentiam abjuraret. Id jusjurandum vulgo dicitur *And des Tests.*

Carolus denique proximus jamjam morti vocato P. Joanne Huddleston Monacho Benedictino ejurata hæresi in fidam veræ Ecclesiæ receptus, sacroque pasto viatico animam Deo reddidit. (A. 1685.)

Jacobus Caroli Frater & ipse Catholico dogmati dudum subscripserat an. 1676. Nec erat per totam Europam quisquam, qui Jacobo huic Coronam auguraretur. Verum Deo regum æque ac populorum Domino rerum momenta temperante eodem mox die Rex salutatur *Jacobus II.*

Angli Catholici regem suæ fidei nacti eidem supplicarunt, ut illud Jusjurandum *Testium* antiquaretur; indignum dicentes, ut populus Anglicus a regni muniis arceret Catholicos, cum non dubitasset regios honores decernere ejusdem religionis affectu? Verum *Jacobus*

ne

ne recentem adhuc a turbis populum denuo concitaret, prudentiore concilio usus est. In legem jamjam redacta erat schismatica illa sententia, *Regem Angliæ simul esse Papam*. Religionis itaque curam sibi incumbere cernens Jacobus, simulque impossibile sciens, ut populo satisfaceret, si ipse sententiam in ejusmodi causis diceret, *Septem* constituit rerum Ecclesiasticarum Judices : qui profecto de collusionem non poterant esse suspecti, cum sex eorum fuerint Acatholici, unus demum Catholicus.

Hi cum Londinensem præfulem Acatholicum suâ ipsius culpâ officio ac dignitate exuissent, natum est illico populi murmur, Anglicanam libertatem periclitari quiritantium.

Increbuit vehementius rumor, ubi Innocentii XI. PP. Nuncius Angliam subiit, qualem a multo tempore non viderant Angli.

Nihilominus Rex non a Catholicis solum, sed a magna etiam hæreticorum parte, illorum nempe, qui se *Non-Conformistas* vocant, exoratus decrevit, (A. 1687.) omnibus deinceps licitum fore, quacunque vellent religione libere uti. Gratulati sunt regi de hoc decreto non modo nobiles regni, sed ipse Magnus Senatus.

Rem tamen etiam Parlamenti seu generalium Comiti-
tiorum autoritate fulciri optans, jussit coire proceres, & eos, quos populus mittere solebat. Verum acatholici ita dicti Archiepiscopi regis dicto se fore audientes palam negabant. Octiduo igitur a judicibus & Senatu in honestam dati custodiam, regio tamen mandato dimissi, populum incendere, atque occulte in regem conspirare cæperunt.

Interea temporis Maria Eleonora e Principum Estensum gente Jacobi lectissima conjux puerum enixa est

est [1688.] *Jacobi* nomine donatum, præsentibus in conclavi Reginâ viduâ, omnibus Consilii aulici proceribus, Comitumque (*Milordos* dicunt) ac nobilium Matronarum utriusque Religionis magnâ frequentiâ. Hunc spurium ac suppositum esse foetum criminati sunt malevoli; quod certi episcopi huic partui non fuerint præsentibus. Verum Episcopi illi inobedientiæ ac motuum rei non poterant in conspectum regis & reginæ admitti. Nec potuit magnus alias præsentium numerus non sufficere ad testimonium de partus sinceritate dicendum: quod etiam testimonium deinde die 1. Novemb. coram universo Senatu dictum, ratumque ab omnibus habitum est.

Crescente vero indies malevolorum numero, & ad Batavos migrantibus non paucis excitatus est in spem regni *Wilhelmus* Princeps *Arausicanus*, (*Oranien*) *Batavorum* Gubernator, Gener licet ipsius *Jacobi II.* cujus sibi filiam matrimonio junxerat. Principi favit etiam *Fridericus Brandenburgicus* Elector, & *Batavi* classem amplissimam instruxerunt, qua in *Britanniam* appulsus *Wilhelmus* (1688.) Socerum regem compulit primum conjugem cum filio parvulo clam hostium furori fuga subducere in *Galliam*, aspera jam hyeme, 20. nempe Decemb. quam paucis post diebus & ipse eodem secutus est.

Fructum ingratiitudinis in socerum *Wilhelmus* tulit foci sceptrum cum regno *Anglico*, *Scotico*que. Parlamentum vero sanxit, neminem deinceps aptum fore *Anglico* scepro, nisi *Acatholicum*, seu *Protestantem*.

Obiit *Jacobus II.* in exilio anno 1701. 16. Septemb. Ejusque Unigenitus *Jacobus III.* ad Pontificem tandem confugit An. 1721. Eum vulgo *Acatholici* *Prætendentem* nuncupant, aut *Equitem S. Georgii*.

Cete-

Ceterum Wilhelmo Arausicano successit *Anna* (1702.) altera Jacobi II. filia, soror Jacobi hujus III. Ea demum fatis sublatâ *Georgius* Ludovicus princeps Hannoveranus & Brunsvvicensis Elector, (1714.) cujus Mater Sophia tanquam Jacobi I. Neptis heres regni declarata a Parlamento fuerat an. 1701. Hic in Germaniam transmittens inopinato extinctus est an. 1727. regnumque reliquit *Georgio* filio.

Num. II.

Hæresis Calvini & alii errores.

Q. I. Paucis velim expedias hujus hæreseos incunabula, & incrementa.

Joannes Calvinus Novioduni in Galliis infauſtâ *Lucinâ* natus, (A. 1509.) sacris aris destinatus est a Patre. Verum ille venditis duobus Beneficiis Ecclesiasticis vitæ liberioris fundamenta jecit. Facile fuit sic in facinorâ proum facinorosa hæresi, Lutherana nempe imbui a Germano quodam Græcæ linguæ ibi locorum magistro. Parisiis evomere tentans, quod hauserat, virus, vix effugit rogam. Candente quoque lilio seu stigmatē humeros inustus (1542.) ob crimen, cujus nomen aures & animus refugiunt, ausus tamen est projecti pudoris homo librum edere, seu *Institutiones*, ex Melanchthone & Oecolampadio maximam partem decerptas. Vafri ingenii tenebrio impuram, impiamque doctrinam eleganti stilo exornavit, eo consilio, ut vel hac ratione lectores alliceret. In sociorum numero præcipuos habuit *Vermonium*, *Ramassorum*, & Bonum hominem. Ipse demum delatus ad extrema, cum sibi moriendum sentiret, actus in desperationem furere coepit, atque Natalibus suis, suis-

suisque studiis maleprecari; huncque in modum inter blasphemias in DEUM sparsas misere periit An. 1563.

Doctrinæ ejus capita à Lutheri sensu plerumque non abludunt; hæc tamen suopte marte addidit homo ingeniosus: nempe 1. *Omnes, quibus vel hilum alicujus fidei adesset, certo certius salutem adepturos, quidquid deinde peccatorum alterius generis perpetrent.* 3. *Nullam homini esse libertatem, neque ei integrum esse, ut non peccet, sed necessario peccare.* 3. *Eucharistiæ Mystério Christum plane non contineri, sed nudam esse figuram ac significationem Christi, &c.*

Francisco II. rege Galliarum vitâ functo (1560.) Condæus regii sanguinis Princeps, regnique administrator, adnitente Henrico rege Navarræo, utroque Calviniana hæresi dudum infecto, connivente etiam Catharina Medicæa Regia Matre, altas radices hæresis egit. (An. 1562.) Toto passim regno everfa templa, imagines, Sanctorumque reliquiæ Vulcano datæ, nec petulantia & impietatis quidquam omissum est. At Carolus IX. prætextâ tandem positâ rebelles aggressus armis (1569.) omnem movit lapidem, ut ad saniora consilia revocaret populos, Nobilesque, qui interea cum hæreticis Germanis foedus icerant.

Id temporis, Margaritâ Caroli sorore Henrico Navarræo in matrimonium collocatâ, nuptialia festa Parisiis agebantur. Qua diè nempe S. Bartholomæo sacra, vigesima quarta Augusti ex condicito, regisque mandato ingens toto regno Calvinistarum seu Hugonotarum strages est edita, cui cædi nomen deinceps hæsit der *Pariser : Hochzeit.* (A. 1572.)

Henricus IV. Borbonius ad sceptrum capeffendum ante non est admissus, quàm hæresin, qua tenebatur, ejurasset. (1593.) Nihilominus Hugonotis *Editio Nann-*

Nannetensi copiam fecit hæreseos exercendæ. (An. 1598.)

Edictum illud sustulit Ludovicus XIV. Præcones hæreticos, omnesque, quibus volupe non esset, valedicere erroribus, regno migrare iussit. (A. 1685.)

Q. II. *Qui potissimum fuere hi, quos in severendis erroribus socios habuerunt, Lutherus & Calvinus?*

R. *Luthero* operam collocarunt hi, quos mox nominabo. Noveris tamen, iisdem cum *Luthero* nunquam ex integro convenisse in doctrina. Hoc enim habet hæresis, ut nunquam sibi constet. Eo solo consensere, ut Catholicam veritatem affligerent.

1. *Andreas Carlstadius* vero nomine *Bodenstein*, simultatibus cum *Luthero* susceptis ad *Zvvinglium* defecit.

2. *Philippus Melanchthon*, græco nomine, quod affectabat, dictus, sed suo *Schwarz: Erde*. *Augustanam* Confessionem finxit primum, ac paulo post refinxit, quasi lusus religio foret? Eruditus musis humanioribus, cum semel abreptus in errores esset, questus deinceps est, quantum eum poeniteret, quod in messem Theologicam manum unquam misisset.

3. *Joan. Brentius*, *Tubingæ* Professor.

4. *Lucas Osiander*.

5. *Cythræus*, *Suevus*.

6. *Martin. Chemnitius*, *Brandenburgicus*.

Calvini succenturiati sunt:

1. *Joannes Oecolampadius*: sic græce dici amavit, cum a patre vocaretur *Hauschein*.

2. *Petrus Martyr*, *Italus*.

3. *Wolfgangus Musculus*, *Lotharingus*.

4. *Henricus Bullingerus*, *Helvetus*.

5. *Theodorus Beza*, *Burgundus*.

6. *Joan. Buxtorffius*.

7. *Joan.*

7. *Joan. Coccejus.*

8. *Joan. Dallæus, Præco Parisiis.*

Q. III. *De Jansenistis multum fama cantat.*
Dic, quod genus hominum sit istuc?

R. *Cornelius Jansenius* gente Belga, Doctor Lovanienſis, tandemque Episcopus Iprenſis in Flandria; Vir pius ac doctus librum ediderat, cui nomen fecit, *Augustinus*. Indulſerat nonnihil ingenio Cornelius cum in hoc tum in aliis, quos non parvo numero elucubraverat, libris. Ejus rei probe ſibi conſcius, cum ad extremam vitæ lineam properaret, Superos, hominesque teſtatus eſt, ut, ſi quid unquam ſcripſiſſet Catholico dogmati utcunque adverſum, pro non ſuo haberetur. Obiit contracta lue à ſubditis ſuis, quibus peſte laborantibus ipſe Episcopus piſſime adfuit. (An. 1638.)

Leſti ſunt ejus libri, atque repertæ in iis *quinque* potiffimum ſententiæ, ſeu *propoſitiones* cum Catholico dogmate ſubtiliter pugnantes. Non potuit non Innocentius X. PP. cenſoriâ eas notâ afficere, (1651.) obteſtantibus id ipſum plerisque Galliæ Episcopis, quibus ſincera doctrina cordi erat.

At homines, ut fieri amat, doctrinæ qua novitate, qua ſubtilitate capti, non Innocentii ſolum, ſed & ſequentium Pontificum decreta miris artibus eludere noverunt, dum tandem Clemens XI. An. 1713. die Septembris 8. iterum reprobatum & unam propoſitiones e libro *Quesnelii* Galli, earumque aliquot e ſententia ac mente Janſenii intellectas. Data hanc in rem Conſtitutio, cui exordium: *Unigenitus*.

Tum vero multi novarum rerum ſtudioſi & palam & clam obſtrepere, negare Pontifici id faciendi autoritatem ſuppeterere, denique ad Concilium generale provocare. Conſtantia vero Pontificis maximi, Regis-

que providentia immorigeros in ordinem redigentis, ac innumeris, quæ eam in rem periculose susceptæ sunt, disputationibus modum facientis, quietæ tandem res sunt, etsi necdum ex affe compositæ.

Q. IV. *Memini me de Quietistis aliquando audire. Sodes, quæ fuit horum origo, quis modus?*

R. *Michaël Molinos Cæsaraugustanus ex Hispania, presbyteri habitu abusus, sub pallio sanctitatis insigniter & turpis fuit, & impius. Duodecim ipsis annis sacra Exhomologesi conscientiae nævos eluere distulit, utut non cessarit quot diebus ad aram facere.*

Numquam tota & ad extremum usque occulere se se hypocrisis potest. Prodidit se tandem Molinos Romæ in vigesimum secundum jam annum degens. Causam dicere jussus ea confessus est, quæ nemo vel a perditissimo speraret. Palinodiam igitur suorum errorum canere, ac tum carcerem, quoad viveret, subire necesse habuit. (A. 1687.) In ejus scriniis præter ingentem auri vim repertæ sunt epistolarum duodecim millia, quibus longe lateque sectæ suæ studiosos & ipse hortatus est, & ab iis salutatus.

Cardo errorum ejus in hoc agebatur: *Animum exercitatione quadam interna DEO velut affigi debere per contemplationem. Quo semel obtento nullum deinceps esse scelus corpore vel sensu perpetratum, quo a Deo, ejusque gratia sejungi jam amplius homo posset. Egregia scilicet doctrina, quæ dum animam dicit quiescere, nullum abhorret nefas. Ab illa itaque, quam stulte sibi finxerunt, quiete Quietistarum sibi nomen hauserunt, quotquot perditæ doctrinæ manus dedere.*

§. VI.

Viri illustres.

Q. Plena manu prodas velim, si quos postremo hoc ævo melior Pbæbus amavit, viros inquam doctos.

R. Nunquam a condito orbe tanta superbivit doctrinæ seges, quanta duobus abhinc seculis. At ego non plena manu eos edam, sed parca tantum. Nam si nescis, omnium hac ætate doctorum nomina ac lucubrationes percensuro nec centum majoris folii volumina suffecerint. Itaque paucissimos accipe.

1. Franciscus *Ximenes* a Cisneros, Hispanus, Franciscanus, S. R. E. Card. Archiepiscopus Toletanus Hispaniæ totius Prorex summis regni temperandis negotiis summam adhibuit in omnibus linguis ac literis doctrinam. Edidit præsertim Biblia Polyglotta, seu multarum linguarum, Hebraicæ, Chaldaicæ, Syriacæ, Græcæ &c. (Ob. A. C. 1516.)

2. Desiderius *Erasmus* patria *Roterodamus* Belga, suo nomine dicendus *Gerardus Gerardi*. Grammaticorum sui ævi facile princeps. Studiosissimus rerum antiquarum plurima sanctorum Patrum scripta e tenebris ac pulvere producta primus ipse typis excudi fecit. Verum cum Theologica scientia ferme destitutus esset, in iis censendis sæpiuscule hallucinatus est. Ceterum vero Græcæ atque Hebraicæ peritus. In Lutherum quoque calamum strinxit. (A. 1526. obiit.)

3. Thomas de Vio patria *Cajetanus Cardinalis* Theologiæ scientia, editisque tam in sacram Scripturam, quam in D. Thomam Commentariis Clarissimus.

mus. Is ipse est, qui Lutherum ad dicendam causam evocatum Augustæ Vindelicorum audiit: Ordinis Prædicatorum seu Dominicanorum illustre decus. (Ob. A. 1534.)

4. Julius Cæsar *Scaliger* Italus, & Patre etiam major Josephus *Scaliger* natus in Gallia eruditionis reconditæ veluti quidam dii sunt habiti. (Ab. an. 1535.)

5. Polydorus *Virgilius* Urbinas Italus, qui Poëtarum principis stirpe gloriatur, concinnato de *Rerum Inventoribus* eleganti libro nomen sibi peperit. (Ob. An. 1555.)

6. Paulus *Manutius* Aldi Romæ Typographi eruditissimi filius Tullianæ eloquentiæ æmulus. Hic Doctrinæ Christianæ librum, seu Catechismum à Concilio Tridentino Italice conscriptum Latinitate donavit. (An. 1560.)

7. Ludovicus *Blosius* sanguine clarus apud Belgas, sed clarior virtute scriptisque piissimis libris; Græcæ insuper & Hebrææ gnarus, Lætienti Cænobio Benedictino Abbas moderatus est. Carolo V. Imp. præcipuo in amore ac deliciis fuit. Ob. (An. 1566.)

8. *Sixtus Senensis*, patre Hebræo editus, sacræ D. Francisci familiæ accensus, eidem cum nuncium remisisset, hæresin quoque Calvinianam amplexus est. Deprehensus, rogoque jamjam addictus Pii V. postea Pontificis operâ in libertatem ac Ordinem Dominicanorum assertus est. Quem ipsum qua singulari doctrinâ, qua pietate illustriorem reddidit. (Ob. 1569.)

9. *Benedictus Arias Montanus* Hispalensis, omnium pene gentium linguis ac literis instructissimus, quatuor nonnisi annorum labore molitus est (A. 1572.) mirandum opus Bibliorum Antvverpiensium, quæ Pentaglotta sunt, nempe Hebraicæ, Chaldaicæ, Græcæ, Syriacæ, ac Latinæ. (Ob. An. 1575.)

10. *Cornelius Janſenius* Gandavenſis Episcopuſ. Quem eo confilio hoc loco nominavi, ut alium hunc eſſe ſcias ab illo Janſenio *Iprenſi*, qui Janſeniſtarum Novitatis anſam dedit. (Ob. 1576.)

11. Joan. Ludovicuſ *Vives* Hiſpanuſ, patria Valentinuſ. Mariæ, Angliæ deinde reginæ, juventutem moderatuſ eſt 1522. Ad artium ac ſcientiarum meliorem modum plurimum operæ ac momenti attulit. (Ob. An. 1537.)

12. Cæſar *Baroniuſ*, Soræ natuſ in regno Neapoliſ. Congregationiſ Oratorii preſbyter, quos vulgo *Nerianoſ* dicimuſ. Primuſ Hiſtoriam Eccleſiaſticam continuo filo uberrime proſecutuſ eſt. Cui exornandæ 30. annos impendit. Ob. 1606.

13. Petruſ *Canifiuſ*, Belga Noviomagenſiſ. Societatiſ JESU per Germaniam ſuperiorem primuſ Provincialiſ. Illique nihilo inferior Henricuſ Canifiuſ frater, qui ſacroſ Canoneſ in Academia Ingolſtadii docuit, antiquitatiſ præterea & hiſtoriæ ſtudio celebriſ. (Ob. 1597. Petruſ.)

14. Juſtuſ *Lipſiuſ* Belga Romanis præcipue rebus explanandis, & Stoicorum philoſophiæ illuſtrandæ, nec non Politicæ doctri-næ manuſ ſummo cum omnium plauſu admovit. Dicendi vero genere uſuſ eſt, quod non facile quiſpiam imitetur (Ob. 1606.)

15. Robertuſ *Bellarminuſ* Politianuſ Patria, gente Italuſ, Dignitate Cardinaliſ, vitæ inſtituto JEſuita. Eo fuit, in rebus ſacriſ maxime ſed & aliis omnibuſ, ingenio, eâ doctri-nâ, ut Auguſtino non multum inferiore, atque præcipuorum Eccleſiæ Doctorum numero accenſenduſ non pauci judicarent. (Ob. 1621.)

16. Jacobuſ *Gretſeruſ* Suevuſ Societatiſ JESU, Hiſtoriæ ac literarum Græcarum velut quædam Pharuſ: Profeſſor Ingolſtadii. (Ob. 1626.)

17. *Franciscus Bacon*, Baro de *Verulamio*. *Elisabethæ* Anglorum Reginae carus, dein *Jacobo* rege totius regni Cancellarius. Vir summæ mediæ inter negotia eruditionis, maximique in rem literariam meriti. (Ob. 1626.)

18. *Jeremias Drexelius* Augustæ Vindel. natus, *IEsuita*, & Serenissimo *Bavariæ* Duci a Concionibus; politiores, quibus pollebat, Musas ad sacra argumenta transtulit, quæ plurima persecutus est felicissime. (Ob. 1628.)

19. *Dionysius Petavius* Aurelianensis Gallus *IEsuita* nullo non doctrinæ genere; sed maxime Chronologia celeberrimus. (Ob. an. 1636.)

20. *Cornelius Cornelii a Lapide*, Belga. Quo nemo uberius sacras literas est interpretatus. (Ob. 1637.)

21. *Aubertus Miræus* Bruxellensis, Cathedralis Ecclesiæ Antwerpiensis Decanus multorum Chroniconum solertissimus conditor. (Ob. 1640.)

22. *Hugo Menardus* Bleffenfis, in Virdunensi S. Vitoni cœnobio Benedictinus monachus, parens velut & instaurator literarum in Congregatione Gallica. (Ob. 1644.)

23. *Hugo Grotius* Delphis in Hollandia natus. Quatuordecim non plus annos natus Philosophiam integram propugnavit, cum jam octennis eleganter carmina pangeret. (Ob. 1645.)

24. *Famianus Strada* Romanus *IEsuita* Bellum illud, quo Hispani rebelles sibi Batavos domitum ibant, ea diligentia sibi describendum sumsit, ut primo duntaxat volumini viginti ipsos annos consecrarit. Nemi dubium esse debet, quin summis præconiis digna sit ea historia: utut *Caspar Scioppius*, Grammaticus quidem nobilis, sed infenso in Societatem animo, libellum ediderit *Momicum*, quo *Famiani* phrasin ac Latinitatem indignis modis habet. (Ob. 1649.)

25. Joannes *Caramuel* Hispanus. Abbas Benedictinorum Montferratenfium Viennæ, inde etiam Pragæ, post Episcopus Vigevitanus. Miri vir ingenii, nulliusque doctrinæ expers, sed Dialectica præcipue disciplina ad miraculum subactus. (Sub. an. 1679.)

26. Josephus Saënz de *Aguirre* Hispanus Benedictinus, Purpura, in eruditionis præmium, donatus ab Innoc. XI. (1686.) Philosophiæ utriusque, Theologiæ, Juris, historiæque peritissimus. Diem obiit 19. August. an. 1699.

27. Cælestinus *Sfondrati*, Lombardus, Gregorii XIV. ex fratre nepos, an. 1656. Studiorum rudimenta duodennis fecit in Monast. S. Galli, Germanico. Adlectus quin imo in ascetarum ibi numerum, primum Campidonæ, inde suæ domi Philosophiæ, Theologiæ, ac Juris Canonici ludum aperuit. Id ipsum cum Salisburgi faceret, ea fuit discipulorum audiendi virum cupido, ut amplissima licet aula numerum tot scholarium respiciente, admotis scalis per fenestras etiam Doctoris verba exceperint. Hinc rusticam plebem parochus erudire iussus, mira id modestia, mira etiam sollicitudine executus est. Principis deinde, id est, Abbatis S. Galli auctus honore auxit etiam ipse tam vitæ sanctitatem quam eruditionem, ut non potuerit sibi ab eo in supremum Ecclesiæ senatum adsciscendo temperare Innocent. XII. an. 1695. 12. Decemb. Obiit Romæ 1696. 3. Sept. In ejus Libris nescias an eruditionem, an Styli gratiam majori in pretio habeas?

28. Joannes *Lucas d' Achery*, Picardus Benedictinus Congregationis S. Mauri in Gallia, quanta sit doctrinæ laude mactandus, vel ex eo solo metiamur, quod *Maillonio* occasione & Dux eruditionis fuerit. (Ob. 1685.)

29. Josephus, Paulus & Franciscus *Mexgeri* fratres germani, Benedictini ac Professores Salisburgensis

Academiae, Historicis, Theologicisque Scriptis nominatissimi. (A. 1690.)

30. *Joannes Mabillon.* Is est, quem ætas proxime lapsa eruditionis principem adorat, cui omnis Doctorum chorus fasces lubens submittit, & quem eruditorum nemini licet ignorare. Vico Saint Pierre-Mont in Campania Gallica editus 1632. sancto Benedicto nomen dedit A. 1654. acutissimis initio Capitis doloribus vexato Literarum studia ne a longe quidem attingere licuit ad annum usque 1663. quo Lucæ d'Acherio jam tum seni laborum non tam tyro, quam mox socius, & Magistro ipso major adjunctus est. Fuit ille vir lectionis infinitæ, scriptionis plurimæ, memoriæ tenacissimæ, ac judicii præsertim ab omni fere hallucinatione eximii. Quidquid stylo aggrediretur, ea dexterritate persecutus est, ut nemo se id facturum melius speraret. Cum vero omnes doctrinæ magnitudine infra se despiceret, modestiæ in omnes, atque in superiores pietatis extitit integerrimæ. Eo piissimis fatis extincto (A. 1708.) nemo fuit in tota amplissima Urbe Parisina alicujus fortis, qui non ad spectandum celebratissimi viri funus certatim accurreret. Panegyricus, qui eidem a Regia scientiarum Academia dictus erat, typis confestim mandatus est, unico hactenus exemplo.

31. *Theodoricus Ruinartius Remensis, Benedictinus Mabillonii socius ac suppar. (Ob. 1709.)*

C A P U T VIII.

Observationes in Historiam Ecclesiasticam, ejusdem usus, & quid maxime ex ea notandum?

Quæst. *Quid me oportet ex Historiæ Ecclesiasticæ notitia discere?*

R. Plurima quidem: Nempe disces Divinam Providentiam in regenda, conservandaque sua Ecclesia. Disces Omnipotentiam e tot miris in ea patratis. Disces ab exemplis sanctorum virorum vitæ integritatem: Concipies quoque ardorem quemdam eorum imitandi doctrinam, ac pro Ecclesia adversus hæreticos standi.

Unum tamen est, cui præcipue advertere animum debes: *Solam nempe Ecclesiam Catholicam esse Veram.* Itaque lectione & studio istius Historiæ firmari te oportet in Religione Catholica, hæreticorum vero errores & fraudes nosse simul, simul & detestari.

§. I.

De summis Pontificibus.

Quæst. *Quid observatu est necessarium de Pontificibus Romanis?*

R. I. Petrus Apostolus a Salvatore Ecclesiæ Authore constitutus est Ecclesiæ in terris caput & fundamentum, quando conceptis verbis non dubitavit decernere: *Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus*

sus eam. Matthæi cap. 16. Nuspiam autem scriptum leges. *Tu es Luder, & super &c.*

2. Hæc potestas, omnisque Petro concessa facultas etiam in Petri Successores necessario transiit. Neque enim Ecclesiam talem constituit Christus, quæ in Petro staret, illo deinceps emortuo deficeret. Oportebat ergo, & a morte Petri esse, qui Ecclesiæ fundamentum & caput esset. Hoc non fuit alius quisquam, omnium vero minime Lutherus, aut Calvinus; sed soli, qui Petro legitime succenturiati sunt, Pontifices.

3. Uti potestatem, ita non minus doctrinam ab Apostolo (qui a Christi ore eam traxit) accipere hi Pontifices: atque in hoc consistunt *Traditiones* illæ quam veræ ac necessariæ, tam modernis hæreticis invisæ. Necessarias autem dixi; cum omni dubio vacet, non omnia, quæ Christus gessit & docuit, *Scripta* plane esse, sed multa ore tenus tantum tradita. Nihil enim prorsus obscuritatis habent illa Joannis Evangelistæ verba, Joan. cap. 21. *Sunt autem & alia multa, quæ fecit J. Esus: quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.* Profecto non capit ea Lutherus cum suis, sed *scripta, scripta* vult exhiberi, non *tradita*.

4. Quapropter eis, qui in Ecclesia sunt, presbyteris obaudire oportet, his qui successionem habent ab Apostolis, sicut ostendimus, qui cum Episcopatus successionem charisma veritatis certum secundum placitum Patris (Christi) acceperunt; reliquos vero, qui absistunt a principali successionem, & quocunque loco colligunt (seu congregant sibi Ecclesiam vel sectam) suspectos habere, vel quasi hæreticos, & malæ sententiæ, vel quasi scindentes & elatos, aut rursus ut hipocritas, quæstus gratia & vanæ gloriæ hoc operantes. S. Irenæus L. 4. contra hæreses cap. 43.

Edant

Edant hæretici origines Ecclesiarum suarum, evolvant ordinem Episcoporum suorum, ita per successionem ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis vel Apostolicis viris habuerit autorem & Antecessorem. Tertullianus Lib. de Præscriptionibus, cap. 32.

§. II.

De Ecclesiæ Propagatione.

1. Ipsa Christianæ Doctrinæ seu Ecclesiæ in omnes mundi plagas disseminatio Nomen *Catholicæ*, id est, *Universalis* eidem conciliavit. Cum eadem non modo in omnem partem se se extenderit, sed insuper, quod summi ad veritatem momenti est, in omnibus & ubique sit *eadem*, ejusdem Fidei ac Doctrinæ: cum interim hæreses in Angulo aliquo orbis delitescant; vel, si etiam latius extenduntur, nusquam ac nunquam sibi consentiant, nec in eadem sæpe domo.

2. Ita præclarum est hoc *Catholicæ*, seu *Universalis* Ecclesiæ nomen, itaque invidiosum, ut omnes hæreses sibi illud acquirere semper contenderint. Admiranda vero DEI Providentia factum est, ut nulla unquam Ecclesia *Catholica* dicta, æstimataque fuerit, præter istam Romanam, cui nos adhæremus, a Petro descendente.

Perspicuum est, dolorem proprium causam Ecclesiæ non putandum, nec stomachum unius hominis (seu indignationem ac turbas Lutheri) imo per illum aliorum *Generali Ecclesiæ* vocabulo nuncupandum. S. Hieronymus Epist. 62. ad Theophylum adversus Joannem Hierosolymitanum.

Catholicae nomen non sine causa inter tam multas haereses sic ista Ecclesia sola obtinuit, ut, cum haeretici se Catholicos dici velint, quaerenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam veniatur, nullus haereticorum vel Basilicam suam vel domum audeat ostendere. S. Augustinus contra epistolam Manichaeorum, fundamentum dictam.

Sicubi audieris eos, qui dicuntur Christi, non a Domino Jesu Christo, sed a quoquam alio nuncupari, ut puta Marcionitas, Valentinianos, Montenses, Campitas (Lutheranos denique, Calvinianos, Quietistas &c.) scito non Ecclesiam Christi, sed Antichristi esse synagogam. Ex hoc enim ipso, quod postea instituti sunt, eos se esse indicant, quos futuros Apostolus praenunciavit (Antichristi praecursores & socios: erunt homines se ipsos amantes &c. Epist. 2. ad Timotheum cap. 3.) Nec sibi blandiantur, si de Scripturarum capitulis videntur sibi affirmare, quod dicunt: cum & diabolus de Scripturis aliqua sit locutus; & scripturae non in legendo consistant, sed in intelligendo. S. Hieronymus contra Luciferianos, fine.

§. III.

De Persecutionibus.

1. Ex his & Christianorum incredibili constantia, quorum millena millia exquisitissimis tormentis enecari maluerunt, quam a Christi fide & Ecclesia Catholica deficere, ex his, inquam, veritatem Catholici dogmatis necessario colligere est. *Nisi verum esset Evangelium, nunquam sanguine defenderetur. S. Hieronymus Epist. 150. ad Hedibiam.*

2. Persecutionibus tantum abest Ecclesiam defecisse, ut potius immensa incrementa ceperit. *Aut non manifesta se tum Dei virtus contra odia humana porrexit, cum tanto magis Christus praedicaretur, quanto magis*
prae-

prædicari inhiberetur? S. Hilarius contra Auxentium. *Ligabantur, includebantur, cædebantur, torquebantur, urebantur, laniabantur, trucidabantur, & multiplicabantur.* S. August. L. 22. de Civitate Dei. cap. 6. Nec ullus tamen martyrum inventus est, qui pro *Luthero* aut *Lutherana reformatione* passus esset, sed omnes pro *Catholica fide*.

§. IV.

De Doctrina.

1. Doctrina semper in Ecclesia Catholica eadem fuit, fibique constans. Vide, quæ initio dicta sunt. cap. 1. §. 5.

2. Ergo *Licet nos, aut Angelus de cælo* (ne dicam Apostata monachus Lutherus) *vobis evangelizet, præterquam quod evangelizavimus vobis, Anathema sit!* Hæc Pauli est sententia, ad Galatas cap. 1. Aliud autem evangelizat, qui periisse dicit de cetero mundo Ecclesiam, & in parte Donati (Lutheri aut Calvini) in sola Africa (Germania, Anglia) remansisse dicit: Ergo *Anathema sit*: S. August. Lib. de Unitate Ecclesiæ.

Cur post quadringentos annos (imo post mille supra quadringentos ô Luthere) *docere nos niteris, quod ante nescivimus?* Cur profers in medium, quod Petrus & Paulus edere noluerunt? *Usque ad hanc diem sine ista doctrina mundus Christianus fuit.* S. Hieronymus Epist. 65. ad Pammachium de Erroribus Origenis.

§. V.

De Hæresibus.

1. Unde natæ fuerint hæreses dictum est. cap. 1. §. 6.

2. Quibus argumentis in Lutheranam præcipue sit
uten.

utendum *capite* 7. §. 5. cum de Luthero sermo erat, diximus. Eorum non pauca contra reliquos etiam hæreticos faciunt. *Uid. etiam c. 1. §. 5. Q. 7.*

3. Omnes recens natæ hæreses prætenderunt, se Ecclesiam reformaturas. Ad quid hoc rei est? cum unus nigrum dicat, rubrum alter? Arius Filium Dei Patre minorem dicit, Lutherus negat. Calvinus abnegat Christum ulla ratione Eucharistia reapse præsentem esse: Lutherus eum tum, quando a manducantibus sumitur, advolare asserit. Denique quod alter hæreticorum asseverat, alter pernegat. Et nihilominus eorum quivis audet gloriari de doctrinæ Ecclesiasticæ reformatione & veritate?

4. Cum tot prodierint hæreses Ecclesiam reformaturæ, earum nulla ætatem tulit, sed defierunt cum tempore omnes: Catholica interim Ecclesia inter hæresum ruinas stat, stabitque, dum etiam istæ paucæ, quæ residuæ sunt, hæreses cadant.

5. Blandiuntur Principibus hæretici, eorum imperia fore firmiora, si ejurata catholica Ecclesia, ejusque legibus, raptis quoque Ecclesiarum bonis, Pontificis obedientiæ renunciarent. Verum quam felici eventu, docent clades in Gallia, Germania, & Anglia: Diffidium perpetuum in Imperii Comitibus, quod Catholicis movent hæretici: quodque diffidium solum efficit, ne Germani sint invincibiles. Nunquam Anglia tam nefanda in regum suorum Caput & sanguinem ausa est, quam postquam evasisset hæretica &c. &c.

§. VI.

Viri Illustres.

I. *Sanctitas* in Ecclesia nunquam defecit. Prima quidem ætate Martyrii occasione, & Apostolorum exemplo fuere longe plurimi sancti viri, ac feminæ. Siquis vero postremis etiam annis Religiosos ordines con-

confideret, non minorem numerum inire licebit. Fac enim in singulis monasteriis, aut religiosis cætibus singulos tantum seu unum versari DEO singulariter fervientem ac charum: pro quantus, si colligas, numerus nascetur? Computa deinde alios.

2. *Eruditio* suas passa est vices, nunquam tamen penitus extincta est. Prima quidem ætas trium seculorum simplex potius, quam docta audit. Altera *Doctorum* est. Gothis vero, aliisque Barbaris omnia susque deque agentibus, Romano Imperio scisso, verbo, turbulentis temporibus gravem paulatim labem traxit eruditio.

Ordo quidem D. Benedicti jam inde ab incunabulis juventutis eruditioni sese dicavit. Scholas publicas, & Academias cum suis in Monasteriis, tum etiam extra illa aperuit: at iisdem, quas dixi, turbis non raro & ipse fuit interpellatus.

Illum excepit ordo Prædicatorum S. Dominici, at nonnullarum, imo multarum scholarum possessionem cepit.

Ab illo vero tempore, quo Constantinopoli a Turcis capta Græci una cum libris suis etiam doctrinam ad nos in exilium deportarunt, erigere demum caput eruditio cæpit; cui sustollendæ humeros supposuerunt præter alios complures Franciscus Petrarcha, Erasmus, Scaligeri &c.

Demum extremo tempore inclyta JESU Societas hunc sibi laborem velut proprium fecit, occupatis plerisque publicis Scholis.

At in Gallia præter alios eruditionis, omnisque doctrinæ laude celebres seculo nuper lapso Monachi Benedictini præcelluere, & adhuc præcellunt.

Quid quod hodie Barbaræ gentes, quibus abhinc paucos annos vix elementa literarum satis nota fuerant, nunc ingenium exercere gaudent Moschi, inquam, & alii?

Ipse Turcarum Sultanus, utut genti Turcicæ, literarum studiis interdictum sit a Mahumede, Typographeum Arabico-Turcicum constituturus dicitur hoc ipso, quo hæc scribo, die: additurus paulo post etiam Græco-Latinum; Et profecto anno 1729. non pauca exempla in eadem officina elegantissime excusa sunt.

Quid hæc sibi volunt? Quid si Deus illustret hanc gentem, ut agnita veritate ineptissimæ suæ legis nugæ excretur, atque mitescat in externos & Christianos?

Quid vero si literis imbuti Turcæ, iis facti astutiores, abutantur in perniciem rei Christianæ? Est sane, unde id liceat formidare, vel ex eo, quod Apostatarum opera in hoc eruditionis negotio utatur Turca. Sunt apostatæ Christianis multo quam ipsi Turcæ infensiores: & ii maxime, qui e Batavis, Anglis, aliisque hæreticis ad Turcicam impietatem defecerint.

Hæretici quoque hujus temporis de multa Juris, Historiæ, Criticæque scientia celebrantur; sed rite examinata, vento plena & ostentatione pleraque reperiuntur.

In Omnibus Glorificetur DEUS.

LIBER

LIBER PRIMUS

HISTORIÆ PROFANÆ.

A mundi Ortu ad Imperium Augusti Romanorum Monarchæ, circiter natum Salvatorem.

Quatuor hætenus extiterunt vasta imperia atque summa, quæ *Monarchiarum* vocabulo vulgo dicuntur, Nabuchodonosori dormienti has Monarchias monstravit Deus in imagine Statuæ magnæ, cujus caput auro constabat; pectus & brachia argento; Venter & femora ære. Tibiæ ferro, pedes extremi partim ferro, partim luto. Daniel dein a DEO submissus ænigma sic evolvit, dicens, quatuor monarchias hac statua designari, prima harum (*Assyria* erat) aurea: altera (*Persica*) argentea: tertia (*Græca*) ærea: quarta (*Romana*) ferrea. Quæ ipsa ad extremum divisa, mixta, atque hinc infirmior futura esset; id quod nunc in Romano Imperio experimur, ut alibi dicemus.

C A P U T I.

Prima Monarchia ASSYRIORUM ad
Cyrum, & Persicæ Monarchiæ incunabula
anno Mundi 3401. ante Chri-
stum 559.

Q. I. *Sæpe curiositate ductus nosse optavi,
qui primus rex, aut quando fuerit? Tune
me hac ambiguitate expedies?*

R. Præferam tibi facem. Aures præbe narranti.
1. Cum *Adamus* ille Protoplastes terram coleret, ad
cataclysmum usque nemo Rex audiebat, nemo in alios
sibi arbitrium sumebat.

2. A Diluvio, Cham Noëmi Patriarchæ degener
filius, quod habuerit contemptui parentem, id impre-
cationis sibi promeruit, ut *Servus* cum posteris suis ef-
fet. Servire non posset, nisi esset, qui dominaretur.
Itaque vindicta Numinis factum est, ut homo liberta-
ti natus deinceps seu regibus seu tyrannis morem ge-
reret, quia nolebat Parentes eo, quo oportebat, cul-
tu prosequi.

3. Cæpit enim alter alteri primum invidere, post
insidias struere, denique alios suæ potestatis facere &
mandatis suis obnoxios. Inde cum quis hominum
non spernendam manum suis velut sub signis nume-
raret, crevit dominandi libido, ut etiam vicinos vel-
let habere dicto audientes; nec vicinos modo, sed
longius quoque remotos.

4. Quisquis ergo hoc pacto quasi frenum imposuif-
set populis, *Rex* dicebatur, vario quidem nomine,
pro cuiusque idiomatis genio; sensu tamen eodem,
hoc nempe ut Dominum eum omnes intelligerent.

Q. II.

Q. II. *Quis demum fuit ille, qui præ aliis hanc sibi spartam sumsit?*

R. *Nemrodus* is est *Chami* illius nepos. Quem conceptis verbis sacrae literæ docent *Babel*, seu *Babylonem* urbem condidisse, ac potentiaë limites late protulisse. *Genesis Cap. 10.*

Q. III. *Estne istud Imperium Assyriacum?*

R. Non placet hoc rerum peritioribus, qui mille amplius annis serius extitisse credunt illius regni exordia, ac cum *Belo* cæpisse.

Q. IV. *Cur autem Assyrii dicti hi principes?*

R. Autumo, hoc nominis haustum fuisse ab *Assure* quem sacri libri nominant. Is *Babylone* valere iussa *Niniven* urbem excitavit (*Genes. 10.*) & Imperium istud, quod Monarchiam Assyriam vulgo dicimus, auspicatus est.

Q. V. *Paulo ante dicebas, Belum Monarchiæ parentem esse; nunc Assurem vis. Constantne sibi ista?*

R. Constant, ni fallor; nam *Bel*, *Beel*, seu *Baal* non personæ sed honoris est nomen: *Dominum* enim dicit, ac posteris etiam *Deum*. *Assurem* igitur tantum regem, quid aliud vocarent subditi, quam *Dominum*, & adulescentes quid aliud, quam *Deum*, id est *Belum*? Profecto multis post seculis *Bel*, & *Bal*, dictum est illud numen seu idolum, quod divinis honoribus mactarunt plerique Asiæ populi, Assyriæ nempe monarchiæ olim coloni.

Q. VI. *Monarchæ Assyrii qua serie jura populis dixerunt?*

R. Longa eorum series fuit: quorum gesta oblitteravit ætas. Duos tantum in medium proferam, *Se-*

miramim feminam, & *Sardanapalum* femina nihil viriliorem.

I. *Semiramim* uxorem duxerat Ninus Affuris Beli filius. Hic mulieris captus blanditiis eidem flagitanti regni habenas incircumscripta potestate triduum permisit. Semiramis ergo sumpta Nini persona mandare, Semiramis vetare, illa vitæ, illa necis potestatem exercere, verbo dominari. Cernens vero, maritum istorum omnium esse patientem, aulamque omnem suis imperiis stantem, subit illam cogitatio de stabiliendo sibi met regno, nisi potius id consilium dudum ante agitavit. Tertia itaque luce satellites subornat, qui Ninum e medio tollerent. Quo perpetrato, rerum jam secura Imperium deinceps gessit animis femina majoribus. Illa Babylonem urbem *Hortis pensilibus* exornavit, ac maximi operis muro circumscripsit. Alia non pauca de hac muliere fabulæ canunt.

2. *Sardanapalus*, qui profanis Scriptoribus *Tonosconcoleros* appellatur. Huic mos erat publico abstinere semper: in Gynæceo vero delitescere, ac deliciis ad satiem indulgere, regni vero habenas permittere Satrapis. Id forte fortuna animadvertit *Arbacem* quendam Medorum Provinciæ præfectum, qui indignum ratus, tot populos a nutu pendere effeminati regis, conciliatis sibi Medorum animis atque armis, Sardanapalo in urbe Ninive imminet. Non potuit Sardanapalus armis evadere superior, quem belli vel nomen forte latebat. Itaque ne vivus in potestatem hostium veniret, in rogam se cum Gazis conjicit. Anno mundi 3213. ante Christum 747.

Q. VII. *Quæ deinde post Sardanapalum Imperii facies?*

R. Arbace fatis suis perfuncto in tria divisum est Imperium. Primum Medorum fuit. Secundum Assyriorum. Tertium Babyloniorum.

Q. VIII.

Q. VIII. *Paucis expedi regnum Medorum?*

R. Regia fuit Urbs Ecbatana. Ipsum imperium forte varia ante usum denique Cyrus Persis vindicavit.

Q. IX. *Dic de Assyriis?*

R. Ex his regibus Sennacherib Solymam obsedit. Sed cum Judæorum Numini male diceret, eadem nocte centum & octoginta quinque millia de exercitu cæsa sunt ab Angelo. Ipseque domum iniquo animo repetens a filiis suis est neci datus, quos idolis immolare ipse constituerat.

Regnum postea a Cyaxare Medorum, & Nabopolassar Babyloniorum monarchis occupatum, atque inter utrumque divisum est.

Q. X. *Quibus rebus notandum est Babylonium regnum?*

R. Duabus præcipue. 1. Nabuchodonosor Magnus (profani historici Nebucadnezar scribunt) sextus decimus illorum regum Judæis septuagenariam illam captivitatem imposuit, templumque Hierosolymorum toto orbe augustissimum solo æquavit. Daniele summo loco habuit. Animo vero factus elatior, & divinos spirans honores pœnas tales vero Numini dedit, ut ab humana forma desciscens, ac bovem indutus cum feris septennio ipso degeret: quo labente, sibi, pristinaeque speciei, ac folio redditus est.

2. Balthassar seu Belsazer nepos prioris, cum aliquando genialius victurus sacris illis vasis (quæ e templo Salymæo rapuerat avus) ad suam abuteretur cœnam, portento mox percussus est; in aulæ enim pariete subita exstans manus hoc in ea triverbium exaravit: *Mane, Thecel, Phares*: quo ænigmate exitium ei ac regno portendi Daniel interpretatus est.

Nec diu fuit, cum a Cyro finis omni Assyriorum imperio datus est. *An. Mun. 3422. ante Christ. 538.*

CAPUT II.

Altera Monarchia.

P E R S A R U M.

A Cyro an. M. 3422. ant. Chr. 538. ad
Darium ab Alexandro M. Arbelæ superatum, an. mun. 3630. ant. Chr. 330. atque
adeo usque ad Monarchiam Græcorum.

Q. I. *Quis iste fuit Cyrus Persarum Imperii parens?*

R. Aftyages Medorum regum postremus filiam suam Mandanen Cambyfi cuidam, nobili inter Persas loco, nuptum dederat. Hæc partum edidit masculum, cui totius Asiæ dominatum augures divinarunt. Subiit Aftyagem ejus rei invidia, metuentem suo sceptro: puerum ergo maturæ neci dedi jubet. At Harpagus, cui ea provincia mandata fuerat, pastori clam nutriendum commisit. *Cyrum* hunc dixit pastorum postea turba; quem sacræ nostræ literæ *Corem* appellitant.

Q. II. *Quo fato ad regnum grassatus est pastor puer?*

R. Miro: nam Medorum primum, mox etiam Babyloniorum amplissima imperia suæ fecit potestatis. Puer
adhuc

adhuc pastores inter nihil humile & abjectum spiravit. Per jocum & pastoritium lusum (ut amat id hominum genus) rex a sodalibus lectus, nudum nomen abhorruit, sed reapse inter suos pro rege se gessit, hunc plectens, alium expellens. suo demum arbitrio cuncta temperans. Insolens juvenis indoles innotuit Aftyagi. Inquisitum est in natales, & reperti sunt regii, ex Mandane nempe illa. Aftyages Cyrum quidem nepotem suum Cambyfi deinceps educandum tradit, Harpagum vero mensæ suæ aliquando adhibitum truculento facinore mactat. Carnes apponebantur, quas dum penitus arbitratur Harpagus, suimet filii eas esse agnoscit. Dissimulato tamen tantisper dolore abit, recta ad Cyrum pergens, quem in Aftyagem avum concitat. Is haut multum cunctatus, collecta Persarum manu eundem folio pellit. *An Mun. 3401. ant. Chr. 559.*

Q. III. Sed Babylonem quomodo subegit?

R. In eam cum exercitum moveret, Gynden late fusum amnem (alii Euphratem volunt) vado superaturus regionum equorum unum alveo haustum amisit. Actus ergo in iram juravit, se eo redacturum illud flumen, ut calcari etiam à feminis posset. Nec mora, ad motus operi ingens exercitus in 360. rivulos diduxit alveum. Babylonem deinde expugnavit, *quæ capta cum esset, ferunt, partem aliquam ejus civitatis tertia die nondum aliquid sensisse.* Aristotel. Lib. 3. Politicor. cap. 2. tanta erat unius urbis amplitudo.

Q. IV. Reliqua Cyri gesta evolve?

R. 1. Judæorum gentem a Nabuchodonosore olim solum vertere jussum ad patrios Lares redire permisit, mox ut Babylonem subegit. A. M. 3422. ante Chr. 538.

2. Croesus erat opibus affluens Lydorum rex. Hic acerbe intuens vicinam Cyri potentiam arma in illum decernit : ne tamen temere egisse videretur, oracu-

lum consulit, a quo responsum fert in hæc verba:

*Cræsus Halym penetrans magnam pervertet
opum vim.*

Pervertit fane, sed opes suas potius quam Cyri. Superato enim Haly amne, qui limes erat Perfici Imperii, exercitu, regno, libertate multatus est a Cyro, ac pene vita. Rogo jamjam impositus identidem succlamavit: *O Solon! Solon!* Percontatus rex de nomine, audit, Solonem Cræso olim extitisse morum magistrum, qui suis opibus nimium freto hoc præceptum dederat; *Ultima semper expectanda dies hominis, dicique beatus ante obitum nemo supremæque funera debet.* Memor ergo hujus doctrinæ Cræsus fastum suum damna-
bat, miseram in rogo sortem lugebat. At Cyrus eandem sententiam & in se quadrare animadvertens, vitæ gratiam facit Cræso, non tamen coronæ.

3. Scythæ populi, seu Massagethæ Caspio mari, Pontoque Euxini adfiti, imperium, quod in illos etiam extendere Cyrus parabat, dedignati sunt. Tomyris enim Barbaræ gentis regina vafra ingenio mulier in angusta montium deducit Cyrum, sui que nimium securum castris ac vita exuit. Cujus resectum a cer-
vice caput scrobi cæforum cruore redundanti immer-
sit cum dicto: *sat jam tandem bibe sanguinis, quem tantopere sitiisti.* Millenorum millium exercitum in Barbaros eduxerat, utque ordine fieri omnia in tanto militum populo possent, singulis nomina ipse imposuerat Cyrus, nihilque hæsitans suo quemque vocare noverat. E quo summam viri memoriam ingentemque animum æstimare licet.

Q. V. *Quid Cyri posterî memoratu dignum ediderunt?*

R. Missis aliis tres tantum nominandi veniunt
1. *Darius I. Hytaspis.* 2. *Xerxes I.* 3. *Darius Co-*
domanus.

1. *Da-*

1. *Darius I.* Hyſtaſpis filius nova ac ridicula quadam ratione rex ſalutatus eſt. Diffidentibus enim optimatum animis in id tandem conventum eſt, eum regno potiturum, cujus equus ab ortu ſolis primus hinnitum edidiſſet. Producti in campum Satraparum equi muti adſtiterunt omnes, præter caballum Darii, quem aſtu quodam ſtabularius inſtruxerat.

Hippiam Piſiſtrati Tyranni filium urbe exegerant Athenieſes: Is vindictam coquens animo ad Perſas tranſiit, huncque Darium in exitium Græcorum excitavit. Centies mille milites in Græciam effudit rex: quos Miltiades cum parva ſuorum (nonniſi duodecim millia numerati ſunt) manu adortus in campo *Marathonio* turpi fuga domum egit.

2. *Xerxes I.* Magnus. Patris dedecus ulturus millenorum millium aut eo majorem populum potius quam exercitum adverſus Græcos eduxit. Miro auſu Hellespontum immani ponte jungere niſus erat; quem cum ſuborta procella nonniſi rupiſſet, actus in rabiem fabros omnes capite plecti, æquor ipſum mille plagis vapulare juffit. Non eodem ſucceſſu juga montium ſuperavit. Loca enim inacceſſa (*Thermopylas* vocant) cum trecentis ſolum occupans Leonidas Lacon Perſarum 20000. delevit, cum antea ſuos his nonniſi verbis cohortatus fuiſſet: *Sic commilitones prandete* (nam corpora curare eos ante pugnam jufferat) *tanquam apud inferos coenaturi*: Progreſſus inde Xerxes ad *Artemiſium* montem triduana pugna a Themiftocle Athenienſium ſtratego profligatus eſt: maritimo etiam prælio ad *Salaminem* inſulam ab eodem fuſus.

Ad extremum ægre in patriam redux nocte quadam mero & epulis gravis ab Artabano Satrapa conſoſſus periit.

3. Cum *Dario III.* demum *Codomanno* exequias passa est Persarum potentia. Philippus Macedo reliqua Græcia in suam ditionem redacta gentis suæ injurias a Persis ultum ibat. Consilium interceptit Pausanias regem Philipum ex insidiis necans. Id tamen executus est Alexander filius, qui hanc sibi provinciam a patre relictam gavisus cum modica sed lectissima manu Persas variis præliis attrivit, ac ultimam demum manum imposuit in pugna illa ad *Arbelam* commissa, e qua se recipiens Darius suorummet Ducum perfidis jaculis cecidit. *An. Mun. 3630. ante Christ. 330.*

C A P U T III.

Tertia Monarchia.

G R Æ C O R U M.

§. I.

De rebus Græcis ante Monarchiam constitutam.

Q. I. *Fuitne Græcia unum duntaxat regnum?*

R. Minime vero. Nam antiquissimis temporibus *Sicyoniorum*, inde *Argivorum* regna celebria fuere, denique *Mycenarum* regnum ex Argivis subnatum est sub Perseo, quem fabulæ celebrant. Recentiore ævo plurimæ extiterunt Respublicæ, plurimæque Græcorum regna, *Corinthiorum*, *Thebanorum*, *Megarensum*, *Cretensium*: Sed hæc tanquam minorum gentium missa faciam: Dicam autem de *Atheniensibus*, *Spartanis*, ac *Macedonibus*.

I. Athe-

I. *Atheniense* regnum, quod *Atticum* quoque antiquitus dictum, a *Cecrope* i. initium ducit, qui *Mosis* ævo vivens *Areopagum* condidit. Locus is est, in quem convenientes, qui magistratum summum gerebant, jus dicebant, idque noctu, si res majoris momenti decernenda foret, ne personas nossent litigantes, ducive affectu possent. 2. Dudum post *Theseus* extitit ab expeditione Argonautica notissimus: is ipse est, qui *Ostracismi* legem proposuisse dicitur, qua in exilium honestum acti sunt Cives, qui præter communem sortem seu divitiis, seu populi favore, aliave re formidandi evasisent; idque eo consilio, ne potentia sua abuterentur in patriam, eamque libertate multarent. Verum hac lege omnium primus expulsus est ipse *Theseus*. 3. Ultimus illorum regum *Codrus* fuit, *An. Mun. 2866. ant. Chr. 1114*. Hic difficili cum *Peloponnesiis* bello, cum oraculo proditum fuisset, *Athenienses* superiores fore, si eorum regem *Peloponnesii* interemissent, sæpe se hostium telis ultro objecit. Sed ii, quos nempe non latebat oraculum, omni studio ab ejus cæde sibi cavebant. Demum *Codrus* mendicum indutus in hostium castra transiit, ibique ignotus trucidatus est. Deinceps *Athenienses* abdicato regio nomine *Archontes* suos (Principes latine dicas) rempublicam curare jusserunt; qui decennio primum, demum in singulos annos Magistratum gessere. 5. Ex annuis hisce Archontibus *Draco* leges Civitati scripsit, sed quarum severitatem mox corrigere debuit *Solon* antiquæ sapientiæ vir. 6. Ad senium tandem vergente republica Civilibus bellis, ut fit, cum pessumire regna occipiunt, omnia mixta sunt; *Pisistratus* præsertim tyrannidem arripuit, ejusque filius *Hippias* Persarum arma in patriam excitavit. 7. Cum a Persis quies esset, centum fere annis cum *Lacedæmoniis* vario Marte pugnatum est. Idque bellum dictum est *Peloponnesiacum*. Donec tandem *Macedonum* potestati tota Græcia cederet.

II. *Lacedæmonii*, *Lacones*, five *Spartani*, Athenien-
 sium regno non multum recentiores originem Lace-
 dæmoni primo suo regi debent. Sed usque ad Tro-
 janum bellum non admodum cogniti; quod bellum
 ipsorum causa a tota Græcia susceptum est. Tindari
 enim filiam *Helenam* Menelai Laconum regis sponsam
 a Paride Trojano raptam repetebant. Fuit Troja re-
 gnum antiquum a Dardano conditum, a Troë & Ilo
 celebre redditum. Id temporis Priamus rerum potie-
 batur, cujus intemperans filius Alexander five dictus
 etiam *Paris* Helenam rapuit. Emota probro Græcia
 decennio ipso Urbem premit, donec Antenoris, &
 Æneæ, ut ferunt, proditione capta in cineres abierit
An. Mun. 2778. ante Chr. 1182. 2. *Lycurgus* Phi-
 losophus Leges Spartanorum condidit, quibus cum ar-
 morum, tum juventutis præcipue curam haberi voluit,
 & pueros, qui a præceptore se castigatos quereren-
 tur, bis castigari, parentesque, qui id neglexissent,
 haberi infames præcepit. Accinctus deinde itineri,
 convocata civium concione petiit, uti sibi sacramento
 sponderent, ab his legibus se non recessuros, donec
 reverteretur ipse, quo accepto jurejurando abiit:
 quem alii dicunt Æthnæ mortis voragini se iniecisse,
 alii alibi gentium diem suum obiisse, ac testamento ca-
 visse, ut defuncti cadaveris cineres torrente mergeren-
 tur, ne quidquam Lycurgi Spartam redire posset, quod
 violandarum legum ansam præberet Civitati. 3. Ro-
 muli tempore regibus additi sunt *Ephori* 5. seu senio-
 res e civibus, qui regum potestati frenum injicerent.
 4. Diuturno bello cum Messeniis primum, inde cum
 Megarensis, ac demum cum Atheniensibus collisi,
 Macedonum jugo subditi sunt.

III. *Macedones* primum regem ex Heraclidarum,
 seu Herculis posterorum gente nominant *Caranum*
 quemdam eo fere tempore, quo Assyrium imperium
 cum Sardanapalo extincto divisum est. Posteriores reges
 alienis

alienis bellis, negotiis, ac imperiis abstinentes vixere quidem sine magni nominis umbra, sed ob id ipsum quieti; nisi quod a vicinis Illyriis aliquoties armis tentarentur. 2. Philippus vero II. acer ingenii, manuque promptissimus ceteras Græcorum Respublicas bellis civilibus per sese attritas felicibus aliquot præliis labefactavit, ac demum decretoria ad *Cheroneam* pugna profligatas juris sui ex integro fecit. *An Mun. 3622. ante Ch. 338.* Hac auctus victoria bellum in Persas decreverat: sed in nuptiis filiae suae a Pausania nobili Macedone pugione confossus est; Olympiade conjuge cædis, ut fertur, vel autore, vel conscia.

§. II.

De Alexandro Magno.

Q. I. *Quod fuit Alexandro genus, qui natales?*

R. Olympias ei mater fuit, sed Philippum patrem nec ipse agnovit, affectans patrem Jovem: alii aliunde genitum asserunt. Natus est *Pellæ*: eademque nocte mirum illud Dianæ Ephesinæ delubrum arsit, ignem submittente quodam, cujus nomen perpetuo silentio premendum sanxerunt Græci: quod tamen scire multi historiographi volunt, & *Herostrati* esse.

Q. II. *Quæ pueri principis educatio?*

R. I. Aristotele magistro usus, homine ad miraculum callido & erudito, intimam exhaustit sapientiam.

2. Ba-

2. Eucephalus equus tauri capite stabulabatur in hara Philippi, ferus adeo, ut quemcunque sessorem dedignaretur. Ajunt etiam vaticinio palam fuisse; eum, qui id animal subigeret, summa potestate gavisurum. Vel indole sua, vel vaticinio allectus Alexander, utut dehortaretur eum cum aula sua Philippus, equum frenum omne respuentem conscendit tamen, unoque impetu abreptum, reducit mansuetum. Eo deinceps semper usus, occiso etiam monumento condidit Urbem ejus nomine dictam.

3. Corpore minime procero, cervice in alterum humerum nonnihi reclinata, oculis erat discoloribus, fulvo altero ac velut igneo, altero subnigro. Sudorem ejus ferunt rosam reddidisse odore.

4. Animis erat ingentibus, & gloriæ plus etiam, quam decet, cupidus. Quoties enim nuncium ei ferebatur de patris Philippi victoriis, a lacrymis sibi temperare non potuit, questus, omnem sibi gloriæ campum a patre præripi.

Q. III. Nunc ejus gesta quam potes paucissimis absolve.

¶. Ingentia sunt: sed non est, quod fidem adhibeas scriptorum nonnullis, qui antiquorum in hoc viro fabulas instaurarunt, ceteros tamen inter verecundius nonnihil ludit Curtius.

1. Thebas jugum excutere parantes solo æquavit. *An. Mun. 3628. ante Chr. 336.*

2. Scripto 35000. exercitu Asiæ fines ingressus Memnonem Darii Belli ducem ad Granicum Bythiniæ amnem fudit. *An. M. 3626. ante Chr. 334.* Ipsum deinde Darium cum 500000. sibi occurrentem ad Issum urbem rejecit 130000. Persarum desideratis. Quo prælio capta est Darii Mater, Uxor Roxane, & filiolus. *ant. Chr. 333.*

3. *An-*

3. *Anno Mun. 3628. ant. Chr. 332.* in Syriam penetrauit, Tyrum cepit jacto per mare aggere. Palæstinam deinde ac Jerosolymam cum exercitus parte lustrans, Jaddum Pontificem obvium habuit, qui ostenso in Prophetis vaticinio, Alexandrum Asiæ dominum fore, immunitatem Judæorum populo impetravit. Rex ipse sacerdotis pedibus affusus fassus est suis, sibi in Macedonia eadem, qua Pontifex apparebat, specie Deum per somnum oblatum esse, qui Asiæ Principatum spopondit. Sub hæc Ægyptum ac templum Jovis Hammonis adiit, atque urbem sui Nominis Alexandriam condidit.

4. *An. mun. 3630. ante Chr. 330.* cum Dario signa decetoria contulit Arbelæ Mediæ oppido. Darius victus paulo post a Besso proditorie necatus est. Alexander Orientis totius Imperio potitur. Atque ab hoc tempore Græcorum Monarchiæ primordia capienda sunt.

5. Gloria, deliciis, opibus denique subactus ducum suorum fidissimos Parmenionem & Clitum e medio sustulit, Persarum ritus Macedonibus veteranis impetravit, denique fastu & ferocia omnium sibi odia conscivit.

6. Ab Indis reversus Babylonem, bellum in Carthaginenses, qui Tyriis suppetias tulerant, & in Romanos parabat. Sed fato præveniente eadem in urbe extinctus est, vel ebrietate & crapula; vel toxico, quod ei mistum ab Antipatro Duce olim suo, tum vero temporis Macedoniæ Præfecto, ajunt. Nec desunt, qui Olympiadem, atque Aristotelem hujus facinoris reos agant. *An. Mun. 3636, ante Christ. 324.*

§. III.

Ab Obitu Alexandri de rebus Macedo-
num, Ægyptiorum, Asiaticorum
& Syrorum.

Q. I. *Quem tantæ fortunæ successorem ha-
buit Alexander?*

R. Nullum. Erat equidem Alexandro filius sed
spurius *Hercules*: erat spes legitimæ prolis ex Ro-
xane conjuge, quæ uterum tum ferebat partui vici-
na, pauloque post enixa est posthumum *Alexandrum*:
Sed erat etiam *Aridæus* Alexandri frater impos sui &
mente vix non captus. Duces igitur Hercule &
Alexandro spretis rerum summam *Aridæo* deferunt,
ipsi interea provincias administraturi: non alio uti-
que consilio, quam ut sub bardo rege suam quisque
rem ageret, ac sibi quas posset provincias subderet. Pa-
tuit id eventum: nam pro se quisque sollicitus vi-
cinum venenis, insidiis, aperto denique Marte tol-
lere annitentes eo rem deduxerunt, ut e Græca illa
Monarchia *quatuor regna* prodierint, 1. *Macedoni-
cum*. 2. *Ægyptium*. 3. *Asiaticum*. 4. *Syriacum*.

Q. II. *Macedones reges persequere?*

R. Non est tanti momenti, ut singulos persequar:
præcipuos dabo.

1. *Aridæum* Olympias mater enecavit: ipsa pari-
ter a Cassandro Antipatri filio sublata, cum omni Ale-
xandri prosapia. Nec id sua sine mercede fecit, cor-
rosus demum a vermibus Cassander.

2. *Galli* deinde bis terve in Græciam effusi ma-
gna clade affecerunt Macedones.

3. *Philippus II.* ab Hannibale sollicitatus in Roma-
nos infesta signa movit: sed belli tandem & cla-
dium

dium fessus pacem impetrat obside dato Demetrio filio.

4. *Perseus* alter *Philippi* filius iterum favens *Carthagenensibus* a *Paulo Æmilio* oppressus, captus, cumque binis filiis triumpho ductus est, & *Macedonia* Romanorum Provincia facta. *An. Mun. 3792. ante Chr. 168.*

Q. III. *Nunc de Ægyptio regno tibi incumbit narratio.*

R. I. *Ægyptiorum* plurimæ antiquitatis regnum est, & *Abrahami* jam ævo percelebre. *Apim*, *Serapim*, seu *Osirim* primum nominant regem. Qui eum excepere *Pharaones* dicti sunt omnes, ut nostri nunc *Cæsares*: qui populum immensis & vectigalibus, & operibus exhauserunt condendo præcipue *Pyramides*, tantæ molis, ut uni excitandæ trecenta & sexaginta hominum millia decem omnino annis insudarint, sub tempora *Sardanapali*. *An. Mun. 3200. ante Chr. 760.*

2. Deinceps a *Cambyse* *Persarum* monarcha subacti, & ab *Alexandro M.* in fidem recepti sunt.

3. Post *Alexandri* fata *Ptolomæus* quidam *Lagi* filius unus *Alexandri* *Præfectorum* diadema sibi imposuit. Nomenque *Ptolomæorum* in omnes posteros, ut olim *Pharaones*, transmisit. *An. mun. 3637. ante Chr. 323.*

4. *Ptolomæus II. Philadelphus.* *Alexandriæ* Bibliothecam condidit 700000. voluminum; sacras *Hebræorum* literas Græce reddi per *LXX.* Interpretes curavit. *An. Mun. 3691. ante Chr. 269.*

5. *Ptolomæus* *Dionysius* *Pompejum* a *Cæsare* victum ad se confugientem iussit necari. *Cæsar* persecutus fugientem *Alexandriam* delatus est. Ibi omnia pro arbitrio gerere volenti *Cæsari* arma minitantur procures. Suæ itaque salutis consulturus, atque ut fugiendi sibi spatium faceret, palatio ignem subjicit, ut restinguendis

R

flam-

flammis intenti cives a persequendo Cæsare abstinere-
rentur. Sed, malum! eo incendio regia illa Philadel-
phi Bibliotheca in cineres abiit. *An. Mun. 3913. ant.*
Christ. 47.

6. Hujus Ptolomæi conjux *Cleopatra* lectissimæ
quidem formæ, sed intemperantis animi & ambi-
tionis femina regnum a Cæsare, amore ejus capto,
precario recepit. M. Antonium Triumvirum Impe-
ratorem eodem fascino seduxit: cujus in pelago pi-
scantis hamo cum assos etiam aut tostos pisces per
urinatos occulte fecisset alligari, aliisque modis
ludibrio eum habuisset, Antonius tamen improbo
mulieris amoris Cæsaris Augusti amicitiam postpone-
re nullus dubitavit, repudiata Octavia ejus sorore,
quam paulo ante sibi desponderat. Quæ res utrique
& Cleopatræ & Antonio exitium ultimum peperit.
Actiaca enim maritima pugna inferior Antonius in
Ægyptum se recepit, unaque cum amasia Cleopatra
violentas sibi manus intulit. Augustus vero
Ægyptum Romanam Provinciam fecit, *an. mun.*
3930. ante Christ. 30.

Q. IV. *Quodnam fuit Asiaticum regnum?*

ꝛ. Illud occupavit Antigonus ex Alexandri Ducibus,
Asiam minorem, Persiamque complexum. Cui
successit Seleucus Nicanor, is qui Syriæ etiam impe-
ravit. Quo defuncto in quatuor minora regna abiit
hæc provincia, nempe

1. *Pergamenum*, cujus hæredem cum ingentibus
divitiis Populum Romanum scripsit Attalus III. *an.*
mun. 3828. ant. Chr. 132.

2. *Ponticum*. Hic sceptrum rotabat *Mithridates VII.*
Magni cognomine, qui imperium etiam in finitimos
protulit, ac viginti duarum subditarum sibi gentium
linguas exasse calluit. Romani regnorum belluones
etiam huic imminebant, jamque passim in Ponto ni-
dulabantur: cum Mithridates non intempestivo minus
quam iniquo consilio Romanorum omnium cædem
toto

toto suo regno eadem nocte patranda clam indicit. Cecidere his insidiis 80000. an. mun. 3872. ant. Christ. 88. Missus in eum primo Sylla, tum Lucullus, inde Pompejus ad eas incitas redegerunt, ut venenum hauserit, quo nihil læsus, jugulum servo præbuit an. mun. 3895. ant. Christ. 65. A puero enim assueverat veneno medicato vesci, atque autor creditur antidoti istius, quod *Mithridaticum* vel hodie dicunt.

3. *Armenum* circa fontes Euphratis. Cujus *Tigranes* ultimus rex Mithridatis gener eadem cum illo forte a Romanis oppressus est. Attamen *Dejotaro* ejus filio Ciceronis amico, agente eodem Cicerone, regnum vectigale permissum est a Senatu Populoque.

4. *Parthicum*. Primus ibi regnavit *Arsaces*: unde *Arsacidarum* nomen posteris hæsit. Ardua Romanis cum hoc regno bella intercesserunt. *Marcus* sane *Crassus* Triumvir Imperator, vir tantarum opum ut exercitum suo ære aleret, in Parthos profectus cum 100000. exercitu occisus est. Cujus amputato capiti liquefens candensque aurum infundere barbari, ut satiaret tandem perpetuam aurum famem, amaro joco jubentes. Id ipsum est, quod hodie in ancipiti versari videmus potentissimum & Persarum regnum.

Q. V. *Syrum regnum quale fuit?*

R. Huic initium fecit *Seleucus Nicanor*, seu *Nicator*, id est victoriosus, anno ab obitu Alexandri 12. Ex ejus nepotibus *Antiochus III.* Magnus instigante Hannibale in Romanos ivit cum splendidiore quam fortiore exercitu, pessime ab iisdem acceptus in campis *Magnesiæ*, quæ urbs est *Lydiæ* *Sypilo* monti subiecta. 2. *Antiochus IV.* Epiphanes cum Ægypto bellum inferret, a Romanis arma ponere jussus est. Ter-giversantem ac tempus ducere volentem *Popilius Romanor.* Legatus virga circumscripsit in sabulo, jubens

eum in arena consilium aut pacis, aut belli capere. Elegit pacem. Judæos ac Macchabæorum præcipue gentem dire habuit, spoliato templo, exustis sacris libris. Sed pediculis tandem præda factus interiit. 3. Deinceps inter ipsosmet Seleucidas intestinis odiis ac bellis pugnatum est; tandemque Syriillorum pertæsi regnum detulere Tigrani Armeno, quem dixi. At Pompejus his omnibus superveniens Syriam, Palæstinam, omnemque Asiam Romani Imperii Provinciam fecit. *An. Mun. 3896. ant. Chr. 64.*

§. IV.

De Viris illustribus Græcorum, aliisque dignis notatu rebus.

Q. I. *Recense viros aliquot ab antiquitate Græca decantatos.*

R. Ævum illud, quod a diluvio ad Olympicorum ludorum initia fluxit, fabulis scatuit. Idcirco viros tum temporis celebres laudabo in Mythologia potius, quam hac in historia. Reliquorum vero nonnullos hic loci exhibebo.

I. Reges & Belli duces.

1. *Miltiades*, Archon seu Princeps Atheniensium, & in bello contra Persas ductor. *Vid. supra Cap. 2. Quæst. 5. num. 1.*

2. *Leonidas* Lacon. R. ad Thermopylas pro patria strenue occumbens. *Vide ibidem num. 2.*

3. *Themistocles* Atheniensium Dux. *Vid. ibidem.* Juvenis primum erat vitæ non optime compositæ, sed cum Miltiadem a Persico bello inter civium suorum plausus revertentem vidisset, subito cæpit languere, ac velut contabescere. Causam rogatus reposuit: *Miltiadae*

tiadæ triumphos sibi somnum suffurari. Ab illo nempe tempore cæpit res magnas & egregias meditari.

4. *Cimon* filius *Miltiadis* in Cives munificentissimus. Trecentas quinquaginta naves *Perfis* eripuit.

5. *Pericles* *Atheniensis*. Primus fuit *Oratorum*: idemque regnandi, bellandique peritissimus. Rogatus aliquando ut testem ageret non verum, respondit: *Amicus usque ad aras*. Dux fuit primo bello *Peloponnesiaco*. Sub *An. Mun.* 3531. ante *Christ.* 429.

6. *Alcibiades* *Periclis* cliens, filius *Cliniæ*. Profligatis moribus adolescentem hunc ambivit *Socrates Philosophus*, atque ad frugem reduxit. Inde vir & ingenii & animi accerrimus evasit. Summus *Atheniensium* contra *Spartanos* Imperator invidia tandem sibi conciliata solum vertere jussus est. Hinc ad *Spartanos* se contulit, contra *Athenas* tamen militare semper recusavit: fervans fidem & amorem etiam in ingratos. Sciens, vulgus curiosum esse carpendi magnos viros, ut ipse hoc effugeret, canem magno emit, eumque abscissa cauda urbem oberrare permisit. Causam roganti respondit, id eo a se factum esse, ut populus hoc factum carpens, ocium non haberet alia ejus gesta arguendi. Sub *An. Mun.* 3545. ant. *Chr.* 415.

7. *Epaminondas* *Thebanus*. De hoc ajunt, neminem unquam scivisse plura, neminem tamen parcius fuisse locutum. *Thebanorum* adversus *Spartanos* Dux creatus cum 6000. suorum viginti quinque *Laconum* milia occidit pugna illa famosa *Leuctrica*. Invidia tamen populi in ordinem redactus, & sordibus civitatis purgandis præfectus est. Quod ille munus tam dextre gessit, ut deinceps honestissimi cives illud ambirent. Ita non magistratus virum, sed vir sæpe ornat magistratum. Iterum deinde ca-

stris admotus teli ictu occubuit in pugna Mantineensi. An. mun. 3602. ante Christ. 358.

8. *Pelopidas* Thebanus Epaminondæ in tenendo reipublicæ clavo socius. Obiit biennio ante illum.

9. *Dionysius Senior*, sive *Major* Rex electus a Siculis, ut eo solertius eos a Carthaginensibus defenderet. Sapiens ac probus fuit rex. Verum *Dionysius Junior* ejusdem filius Tyrannide impotenter abusus est. A Timoleonte ergo Corinthiorum Duce exutus purpura, post Ludimagistrum egit Corinthi.

II. Philosophi.

1. Præ ceteris magni nominis fuerunt *septem Sapientes*, qui fere sequentes extiterunt, eodemque ævo vivere sub annum mundi 3400. ante Christum 560.

Thales Mileto natus. Juvenis ephebos egressus noluit conjugii lege se obstringere; causam edidit, esse se nimis adhuc juvenem: Senior factus cum id ipsum recusaret, dixit, se jam esse nimis senem.

Pittacus Mitylenæus primum castra secutus mox Musis operari cæpit.

Bias Priennensis. Hoste irruente cum alii facultates suas in tutiora loca conferrent, ipse omnium nudus exivit, inquiens; *omnia mea mecum porto*, animum nempe & sapientiam, quam nullus hostium rapere posset.

Solon Athenarum legislator. Cræso opibus suis elato autor fuit, ut fastum interim premeret, *Neminem enim ante mortem beatum putandum esse*.

Reliqui sunt *Cleobulus* Lindius; *Chilo* Lacedæmonius; *Myson* Chenensis Lacon. Cujus loco alii ponunt *Periandrum* Corinthiorum Tyrannum.

2. *Æsopus*, Gente Phryx, conditione servus sub Cræso Lydorum rege. Apologis suis sapientia
plenis

plenis notissimus. A Delphiis tandem discerptus fuit An. M. 3400.

3. *Pythagoras* e Samo insula. Ab Ægyptiis & Chaldæis Mathematicas disciplinas doctus est, Philosophiam vero reliquam a Brachmanibus Indorum Philosophis. Ante illum omnes, qui his rebus imbuti erant, dicebantur *Sophi*, id est Sapientes: ipse vero maluit dici *Philosophus* seu amator sapientiæ; dictitans, solum Deum esse sapientem. Arithmeticam, & ex ea Musicam plus omnibus Philosophis coluit atque ornavit. In Italiam tandem venit Tarquinio superbo, vel saltem Servio Tullo Romæ regnante. Discipulis suis quinquennale indixit silentium; atque hoc tempore exacto tum primum integrum iis erat verba facere, ante vero non nisi auscultandum erat. Hinc in proverbium cessit *Pythagoræum silentium*, id est, diuturnum ac pertinax. Ceterum tanta ejus fuit autoritas, ut omnis disputatio, qua forte inter se commissi sunt discipuli, subito sopita fuerit, cum quis asseveravit, Pythagoram ita docuisse; quod illi facere assolebant his verbis: *Ipse dixit*. Dogma ejusdem fuit quoddam atro carbone notandum de *Metempsychosi*, seu transmigratione animarum. Docuit enim, hominum defunctorum animas primum quidem stygem subire, constituto vero tempore inde rursus emergere, atque in alia corpora migrare: has quidem, quæ prius strenue vixissent, in heroas evadere; alias vero in boves, urfos, aliaque animalia abire. Obiit demum Metaponti in Græcia magna.

4. *Anaximander* Milesius. Primus observavit Zodiaci obliquitatem, & motum solis contrarium motui diurno.

5. *Xenophanes* patria Colophonius. In Homerum & Hesiodum scripsit, ridens ea, quæ de diis finxerant,

Ceterum lunam incolis refertam docuit. *An. Mun.*
3424. ante Christ. 536.

6. *Anaxagoras* Clazomenius cuidam succensenti sibi, cur patriæ tam esset negligens, respondit: ego vero patriæ sum studiosissimus; sed digitum una in cælum intendit, monstrans illic sibi patriam esse.

7. *Socrates* Atheniensis filius sculptoris, Philosophus; cum hætenus Philosophi naturalibus tantum rebus intenderent, quam disciplinam *Physicam* vocant, ipse maluit moribus erudiendis animum applicare, quam disciplinam *Ethicam* vocamus. Causæ loco addidit: *Quæ supra nos nihil ad nos.* Ceterum autem asseverabat: *Se nihil scire.* Gentilium deorum inanitatem in mediis Athenis ridere non dubitavit: cum enim alii jurarent per Jovem, ille maluit jurare per canem, & vocare quemcunque lapidem Jovem. Ut majorem dictis suis conciliaret vim, asseverabat, genium sibi quendam semper adesse, a cujus nutu ipse penderet. Unde posthæc creditum est quibusdam, dæmonem Socrati familiarem fuisse: sed alii etiam e Christianis Doctoribus Angelum fuisse affirmant. Hinc natum est velut adagium quoddam *de DEO, seu Genio Socratis.* Ejus monita tanta pollebant simul energia, simulque gratia, ut in proverbium abierit *Socraticus Lepor.* Uxorem alebat pessimarum mulierum Alpha; Xantippæ nomen erat: Sed hujus ille linguam æquissimo animo tulit. Rogatus, cur mallet discipulorum gregem erudire in schola, quam Reipublicæ munia capeßere, respondit, se hoc modo reipublicæ commodis melius consulere, si multos ad eam administrandam aptos redderet docendo. Adolescentem sibi oblatum sic affatus est: Loquere, ut videam te; innuere volens, in hominibus non tam vultus esse spectandos, quam animos: at animum melius ex sermone, quam e fronte leges. Natu vero jam

jam grandior didicit fidibus canere, nihil moratus aliorum sannas: quin ajebat, non in turpibus rebus numerandum esse *discere*, sed *nescire*. Is ipse autor est adagii: *Dimidium facti, qui bene cæpit, habet*. Alias interrogatus, quo pacto posset quis egregiam sibi conciliare famam? respondit, *si talis esse studeas, qualis haberi vis*. Maledictis ac convitiis petitus nunquam indignatus est, sed maximo sibi solatio cedere affirmavit, quod ea, quæ in ipsum dicta erant, vera non essent. Denique Philosophica docendi, arguendique libertate magnatum in se iram concitavit, qui subornatis duobus accusatoribus necem ei decreverunt, populo suffragante. Cumque nonnemo eidem dixisset: Athenienses te morte damnarunt: ipse reddidit: & illos natura; nempe damnavit; intelligens, ipsis etiam judicibus moriendum esse; parumque interesse citius paulo, an serius moriamur. Xantippe quoque viri fatum tandem miserata in questus soluta est, ejulans: Innocens moreris ô vir! Quam ille jussam tacere vicissim interrogavit, num tandem mallet, se nocentem mori? Demum hausta cicuta diem obiit. A cujus morte populum tanta subiit pœnitentia, ut accusatorem alterum in frustra discerpserit, alterum nihilo mitius habiturus, ni fuga sibi consulisset. Socrati vero statua in foro decreta est. Atque hæc plusculis verbis narrare placuit de Philosopho omnium reliquorum celeberrimo, atque, ni fallor, optimo.

8. *Plato* Atheniensis genus a *Codro* & *Solone* ducens. In cunis jacentis atque obdormiscentis labris examen apum insedit. Dictus erat a parentibus *Aristocles*; Deinceps vero nomen *Platonis* cepit ob latitudinem pectoris, totiusque corporis insignem speciem. Socratis primo discipulus fuit; quo extincto, multas regiones lustravit discendi causa, aliasque inter *Ægyptum*, ubi sacras Hæbræorum

literas legisse creditur. Eloquentia fuit tanta, ut passim dictaretur; *Jovem si vellet Græce loqui, non alia nisi Platonis lingua locuturum esse.* In Philosophia Dialecticæ artem invenit, & quæ dicunt, *Universalia.* Fuit in rebus Politicis Princeps. Sed implexa tum temporis Atheniensis Reipublicæ negocia non permittebant virum rotunde, quæ sentiebat, edicere; ideo scripsit pleraque tecte. Cum de Deo, deque animæ immortalitate tam egregie sentiret, dictus est Plato *Divinus.* Ejus summa fuit non apud Gentiles tantum, sed & sanctos Ecclesiæ Patres, autoritas: & Cicero affirmare non dubitavit, *se malle cum Platone errare, quam cum ceteris Philosophis vera sentire.* Ceterum ipse vitam degit conjugalis thori nesciam, Scholam aperuit in *Academia* loco prope Athenas insalubri. Hujus foribus inscribi voluit: *Nemo huc ingreditur Geometricæ expers.* Obiit in convivio eodem, quo natus erat die, cui Aristoteles discipulus aram posuit, multi vero alii statuas.

9. *Aristoteles* Stagiræ Macedoniæ urbe natus, filius Nicomachi Medici. Corpore exilis, atque, ut ferunt, Gibber: blæsa lingua literam caninam efferre non poterat. Viginti annos Platonis scholam frequentans summo apud illum in pretio fuit, ita ut tæderet Platonem disputare, absente forte Aristotele. Ingenii acumine tanto fuit, ut rerum omnium arcana penetrasse visus sit. Nec dubitavit Magistri Platonis notare errores atque corrigere. Itaque magnum sibi nomen peperit, ut a Philippo Macedonum rege Alexandrum filium instituendum acciperet: Quem sane decennio totius orbis imperii reddidit capacem. Athenas reversus cæpit in *Lyceo* (schola erat in suburbanis Athenarum) docere: quod cum ambulans semper facere consuevisset, ejus discipuli dicti sunt *Peripatetici*, velut ambulatorios. Eloquentia Platone nihilo inferior extitit. De DEO tamen non ita palam elocutus est,

est, deque animæ immortalitate parum feliciter docuit. Præterea vir ille ingenio vafer & callidus, ac reprehendi maxime timens permulta in suis libris ita scripsit, ut in utram vellet partem interpretari ea facile posset; si eorum forte rationem reddere cogeretur. Nihilominus accusatus apud Athenienses, quod de diis minus recte sentiret, in Chalcidem recedere coactus fuit. Sunt qui asserant, eum Alexandro Magno venenum miscuisse, quo periit ille. Hæ res omnes ingentem illi conciliarunt invidiam: ac præcipue antiquæ Ecclesiæ Patres, ejus doctrinam tanquam nudæ naturæ nimis innixam & argutam averfati sunt, ipsique summi Ecclesiæ Pastores damnarunt. *Vide Historiæ sacr. l. 2. c. 5. §. 4. Q. 3.* Ejus certe libri multoties pene omnes interierunt: ac Cæsar Caracalla Alexandri M. admirator Peripateticos, aliunde paucos numero degentes, scholis extorres fecit, librosque Aristotelis omnes delere decrevit. At nunc Ecclesia Aristotelis doctrinam velut ceteris omnibus meliorem agnoscit; quantum quidem ad naturam spectant. Ajunt alii Aristotelem, cum Euripi Chalcidici seu Euboici causas scrutando par non esset, in mare sese præcipitem egisse, cum dicto: *Ens entium miserere mei.* Sed multo est veritati conformius, quod tædio potius contabuerit. Certe etiam testamentum ejus legitur, quo idolis poni statuas ac thus adoleri præcepit. Ut adeo mortuus sit quidem suo in lectulo, sed idololatra, nec tantarum rerum cognitio ad salutem & beatitudinem illi profuerit quidquam.

10. *Diogenes* Sinopenfis Paphlago, singulari quadam vivendi methodo uti coepit Athenis, ita ut neminem vereretur, sed palam quævis alias etiam pudenda ageret: dictus propterea *Cynicus* seu *Caninus*, quod canum more impudens videretur. Non tamen omisit virtutibus quibusdam studere, aut virtutem saltem umbris: idque vitæ genus multi deinceps amplexi

plexi sunt *Cynicorum Philosophorum* nomine. Dolio enim pro domo usus est, nec quidquam supellectilis admisit præter poculum ligneum & cochlear. Viso autem mendico, qui laticem e fonte nonnisi vola hauriebat, abiecit etiam poculum velut abundans. Nec cochleare retinuit, cum cerneret puerum offam cruita panis excavata excipere. Sub ipsum aliquando meridiem prætenta lucerna in forum contendit; causamque sciscitantibus aliis, cæpit clamare: *Homines quæro*. Multis ergo certatim affluentibus indignatus baculo eos abegit, non homines, sed mala bruta illos vocans ob vitæ inertiam ac vitia. Notabat stultitiam luxus, quodque homines magno emerent res ad vitam minime necessarias, necessarias vero vili: ac mirabatur gemmam tribus millibus vænire, libum vero panis nonnisi duobus æreis. Cranæum locus erat prope Corinthum, quo cum Alexander pervenisset, etiam Diogenem ibi cum dolio suo degentem visere constituit: multisque habitis sermonibus iussit illum petere gratiam quamdam regiam: rogavit ergo Diogenes, ut paulum declinaret Alexander, ne solis radios ipsi interciperet. Mirantibus amicis Alexandri patientiam, ille miratus est Diogenis animi libertatem, dicens: *Vellem esse Diogenes, ni essem Alexander*. Quidam mentiuntur, Platonem ita descripsisse (*definiisse*, dicunt Philosophi) hominem, quod sit *animal implume, bipes*: itaque Diogenem Gallum deplumatum in scholam coniecisse cum dicto; *ecce hominem Platonicum*. Interrogatus, cur homines mendicis libenter darent, Philosophis non item? Quoniam, inquit, sperant se citius claudos vel mendicos fore, quam Philosophos. Amicos de ejus sepultura sollicitos iussit, cadaver inhumatum projicere. At, agebant, feræ te comedent? Non, reposuit, ille, sed baculum juxta me ponite, quo illas abigam. Quibus ridentibus, ac quod nihil sensurus esset dicentibus, tandem inquit: si nihil sentio, quæ mihi de cadavere debet esse cura?

II. *Epicurus Samius.* Docuit, *voluptatem summum esse hominis bonum.* Id cum ejus sequaces abuterentur ad omne genus luxuriæ atque deliciarum, vulgo cæpit male audire Epicurus quasi autor hujus vitæ. Verum ille non corporis sed animi se ipso contenti voluptatem putavit exoptandam. Ejus multa egregia dicta factaque laudat Seneca. Idomeneo scripsit: *Si vis Pythoclea divitem facere, non pecuniæ adjiciendum, sed cupiditatibus detrahendum est.* Alias: *si ad naturam vives, nunquam eris pauper, si ad opinionem, nunquam dives.* Ad Polyænum scribens gloriatur, *se non nisi dimidio asse pasci, seu prandere: quod certe luxum non sapit.* Quin testatus est, *sapientem, si in Phalaridis tauro peruratur, exclamaturum: Dulce est, & ad me nil pertinet.*

12. *Phocion Atheniensis,* nunquam visus ridere, nunquam flere. Manus semper veste tectas pudice custodiebat. Verborum parcus forum aliquando obambulabat meditabundus: sciscitanti, quid ageret, respondit: *accurate se expendere, num posset aliquid verborum decerpere ex eo sermone, quem postridie ad Athenienses esset habiturus.* Alexandro suasit, si quietem amaret, missione militibus data maneret domi; si vero gloriam, ne in Græcos moveret, tanquam bellandi peritissimos, & gentem tamen modicam ac pauperem; sed in Persas. Quod ille consilium secutus est. Vulgo hominum displicere semper quæfivit potius, quam placere: cumque aliquando peroranti applauderent turbæ, conversus ille ad amicos, quæfivit, num forte sibi excidisset quidpiam mali: putabat enim populo suam orationem non placituram fuisse, nisi imprudens aliquid eidem inesset. Damnatus denique a populo cicutam hausit, cujus pretium carnifici numerari præcepit.

13. Duo denique veniunt Philosophi una nominandi: Alter *Heraclitus* Ephesius, quoties domo egrediebatur, fiebat, considerans omnia humana non nisi miseras esse. Alter *Democritus* Abderites risit, res humanas stultitias atque ineptias arbitratus. Ceterum vixit post Xerxem I. Ingentes a patre acceptas divitias Philosophiæ causa reliquit; & ad extremum oculis etiam sese orbavit ipse, quo liceret quietius contemplari. Is potissimus autor est Physices illius, quæ omnia *Atomis* constare suadet. Addendus est his quidam tertius *Timon* Atheniensis, qui omnes mortales summo odio prosequabatur. Aliquando consenso suggestu populo denunciavit, sibi ædiculam structuro exsciendendam esse in area sua ficum, e qua multi jam civium suspendio periissent; ideoque monere se, ut qui id facere cuperent, mature hac ficu uterentur. Epitaphium tale sibimet posuit: *Hic sum post vitam miseramque, inopemque sepultus. Nomen ne quæras. Dii, lector, te male perdant!*

III. Mathematici, Medici.

1. *Eudoxus* Cnidius a Platone ob paupertatem non admissus, brevissimo spatio tantum alibi profecit, ut Platoni sit oppositus. Primus apud Græcos annu n ad lunæ cursum ordinavit.

2. *Euclides* Philosophus Platonius: scripsit *Elementa* illa, *Euclidis* dicta, Mathematicorum velut sacras literas.

3. *Archimedes* Syracusanus divino vir ingenio. Sphæram struxit vitream, in qua sidera velut in cælo volvebantur. Tres ipsos annos Syracusas contra Romanos oppugnatores suis machinis defendit. Modo enim speculis causticis per mœnia dispositis collectos solis

folis radios in Romanorum classem ac munimenta contorfit, eaque exussit: modo projectis harpagonibus manibusque ferreis totas naves ex æquore extractas supra moenia sustulit, iterumque deturbatas evertit: aliaque mira fecit. Tandem corona capta est civitas. At licet Marcellus Rom. Dux præcepisset, Archimedes servari sibi incolumem, necatus tamen est errore militis, qui cum Archimedi figuras in sabulo delineanti superveniens eum rogaret de nomine, nec responsum acciperet ab homine rebus suis intento, latus ejus spiculo haussit.

4. *Hippocrates*, e Coe insula tempore belli Peloponnesiaci. Medicorum Princeps.

5. *Menecrates* Philippi Maced. medicus. Cum elatus superbia Jovi se parum faceret, Rex hominem castigaturus jussit eum accenso thure honorari, sed cibo quocunque alio, præter fenum, abstinere.

IV. Historici.

1. *Herodotus* Halicarnassæus. Dictus a Cicero-
ne *Pater Historiarum*.

2. *Thucydides* Atheniensis e Miltiadæ genere. Belli Peloponnesiaci & Dux fuit, & scriptor eximius: cujus libros octies suamet manu descripsit Demosthenes.

3. *Xenophon* Atheniensis Gryllo patre natus; facundissimus, purissimusque historiarum scriptor, Cyri junioris castra secutus militiæ etiam laude præstabat. Scripsit quoque de œconomia librum.

V. Ora-

V. Oratores.

1. *Isocrates* Atheniensis Platoni cœvus. Philosophus & Orator.

2. *Demosthenes* Atheniensis Isocratis discipulus. A natura ad Oratoriam minime factus erat : cum enim primo ad populum dixit, omnium cachinnis exceptus est. Etenim non solum Literam, R, sed & alias pronunciare nequibat ; & arctum trahebat brevemque spiritum. Itaque lapillis intra palatum sumtis literæ caninæ sonum addidicit ; & contento cursu altos montes ascendendo non nisi uno spiritus ductu, effecit, ut spiritum prolixiorem traheret deinceps. Dein rafit sibi caput, ut vel invitus cogeretur publico abstinere : & angusto se loco includens assidue peroravit, gestibusque apte formandis studuit, adhibito ad hoc Satyro Comico, qui singula indecora corripere : quin & speculo posito, in quo seipsum contueretur. Pertinaci hoc studio Græcorum Oratorum omnium Princeps evasit. Cum Philippus Macedo Græciæ libertati immineret, Demosthenes gravissime in eum inventus est pluribus orationibus. Atque id genus Orationes deinceps nomen *Philippicarum* retinuerunt. Cum assiduo populum in Philippum & Alexandrum reges concitaret, & sinistro tamen eventu semper pugnaretur, condemnatus tandem a populo est. Itaque in templum confugit. Sed cum nec ibi tuto illi esse liceret, venenum hausit, quod calamo semper clausum secum ferebat. Solebat Demosthenes Orationes suas nocturnis lucubrationibus elaborare, alii vero Oratores ex tempore dicebant : hinc Pythias ejus antagonista dicere consuevit, Demosthenis Orationes *Lucernam olere*. Cuidam percunctanti, quid esset in Oratore præcipuum ? respondit : *Actio*. Rogante illo, quid esset secundum ? dixit : *Actio*. Tertio eodem insistente, tertio *Actionem* dixit.

VI. Poë.

VI. Poëtæ.

1. *Homérus* Græcorum Poëtarum apex. In Lydia natus est: sed de ejus Patria septem urbes inter se certarunt. Summam apud omnes Græcos laudem adeptus est ob scripta Poëmata, *Iliadem* nempe & *Odyssæam*, quorum altero bellum Trojanum, altero Ulyssis navigationes cecinit. Cæcum fuisse tradunt nonnulli, sed falso. Alexander ejus *Iliadem* secum semper circumtulit, ac noctu quoque eidem indormivit. Cumque Achillis tumulum inviseret, felicem illum prædicavit, qui tantum nactus esset gestorum suorum præconem, Homerum nempe.

2. *Hesiodus*. Ascræ in Boeotia natus. Multas de diis eorumque profapia fabulas commentus est.

3. *Sappho* Poëtria Carminis, quod Sapphicum dicimus, inventrix. Ereffi, urbe Lesbi Insulæ nata, Tarquinii Prisci ævo vixit.

4. *Pindarus* Thebanus. In cujus gratiam Spartani Thebis pepercerunt. Et Alexander Thebas evergens Pindari penates jussit esse salvos.

5. *Anacreon* autor carminis anacreontici.

6. *Euripides* Atheniensis Tragicorum celeberrimus. Discerptus est a canibus: ejusque ossa Pellam translata.

7. *Menander* Græcorum Comicorum facile princeps.

VII. Pictores, Sculptores &c.

1. *Phidias* Jovem Olympium sculpsit ex ebore inter orbis mira numeratum. Sed multo celebrior fuit ejusdem Minerva eburnea 26. cubitorum altitudine Athenis sculpta. Fertur promississe, Atlantem montem se viri specie donaturum, qui

S

altera

altera manu urbem sustineret, altera emitteret fluvium.

2. *Zeuxis* Heracleotes tantam pingendo fecit pecuniam, ut ad extremum opera sua donaret, tanquam quæ pretio nullo redimi possent.

3. *Parrhasius* Ephesius *Zeuxidem* æmulatus est. Aliquando sese provocantes, uterque quidpiam a sese pictum attulerunt. *Zeuxis* uvas tam affabre & ad vivum exhibuit, ut aves forte prætervolantes rostris eas peterent. *Parrhasius* non nisi linteum quoddam ostendebat: itaque *Zeuxis* victoriam spe devorans, & *Parrhasio* velut insultans, urget, ut remoto velo tandem etiam suum opus produceret; suspicans latere id sub linteo. Verum *Parrhasius* ostendit, linteum ipsum non esse nisi pictum. Tactus rubore *Zeuxis* *Parrhasio* porrexit herbam, tanquam qui hominem, & quidem artificem fefellisset, cum ipse avibus tantum imposuerit.

4. *Timanthes* & ipse *Zeuxidis* antagonista cum *Iphigeniam* ad aras mactandam adumbraret, spectantes omnes moestissimis vultibus pinxit: sed *Agamemnoni* virginis parenti velum objecit seu peplum, dictitans ejus tristitiam nulla arte posse exprimi.

5. *Apelles* Cous Pictorum omnium summus; a quo solo pingi se passus est *Alexander M.* *Antigonus* altero lumine captus pingi volebat accurate, nec tamen vultu vitiatum apparere. Id efficere cum nullus pictorum sciret, primus excogitavit *Apelles*, non totum pingendo vultum, sed naso porrecto tantum dimidium. Id hodie frequens est.

6. *Protogenes* Caunius. *Jalysi* imaginem septennio toto elaboravit. Canis is erant anhelans, cui cum vellet spumam ex ore manantem affingere, multo tempore incassum laboravit, tandem spongiam, qua colores frustratos sæpius absterferat tabulæ impatienter impin-

impingens, deprehendit, spongiæ attactu quam optime expressam esse spumæ speciem: quam deinde imitatus feliciter consummavit opus.

7. *Lysippus* Sicyonius sculptor, cui soli licebat *Alexandrum* in gemma effingere.

8. *Praxiteles* e Græcia magna oriundus Pompeji magni tempora attigit, Romana civitate donatus; sculptoria arte, præsertim in marmore, nemini secundus.

CAPUT IV.

Historia Romana usque ad Augustum
Imp.

* *Sex periodis absolvam Res Romanas. 1. Quid ante Romulum acciderit? 2. A Romulo usque ad Reges exactos. 3. Ab his usque ad Bella Punica. 4. Bella Punica usque usque ad Carthaginis excidium. 5. Ab illo excidio ad Augustum Imp. 6. Demum viros Romanorum hoc temporis intervallo laudando numerabo.*

§. I.

De Rebus Romanis ante Romulum.

Q. I. *Quinam populi Romanas illas plagas incoluerunt?*

I. Fabulæ quidem ferunt, Janum primum a diluvio huc migrasse, indeque Saturnum; qui cum e regno Cretæ pulsus esset a filiis, Jove, Neptuno ac Plutone, latibulum in Italiam quæsit, unde ajunt illam regionem dictam esse *Latium*.

2. Verum si in re ancipiti licet aliquid conjectura assequi, existimo primos e Sicilia huc delapsos esse *Siculos*; qui ipsi paulo post nescio qua de causa, dicti sunt *Aborigines*.

3. His supervenere Græci Duce Oenotro filio Lycaonis Arcadiæ regis; unde Regio dicta est *Oenotria*. Visum aliquibus est, Oenotriam græca voce dictam esse a Vini copia: quorum sententiæ non subscribo, cum olim Italia vini pauperrima fuerit.

4. *Italus* quidam, nescio quis, hujus plagæ partem in potestatem redegerat, unde paulatim nomen toti genti hæsit, *Italorum*.

5. *Ausones* vel *Ausonii* gens erat a Latio versus mare Jonicum extensa, quæ cum olim ceteris præpolleret, *Ausoniorum* nomen dedit omni Italiæ.

6. Denique sub tempora Trojani excidii *Latinus* Rex Aboriginum *Æneam* a Troja huc profectum suscepit cum exulum haud parva manu. *Æneas* porro ducta *Lavinia* Latini filia urbem tum a se conditam *Lavinium* dixit. Latino vero a Turno Rutulorum rege occiso *Æneas* Latinorum rex est salutatus. *Ægre* tulerunt hanc advenæ fortunam Etrusci. Igitur *Mezentius* illorum Rex in *Æneam* arma expedit. Cum ecce collatis signis subita e cælo procella aciebus incumbit, quæ *Æneam* fulminis ictu in flumen *Numicum* deturbat. Quibus rebus nihil moti Latini credi voluerunt, *Æneam* isthoc turbine in cælos raptum esse ac deorum choro adjunctum.

Q. II. *Quæ deinceps fuit sors posterorum Æneæ, usque ad Romulum?*

R. I. *Ascanius* alio nomine etiam *Julus* & *Euryleo*, *Æneæ* filius, quem Troja incensa cum Anchise patre (humeris exportato) incolumem servarat, is *Albam longam* urbem condidit eo loco, quo *Æneas* in Italiam

liam appulsus porcam invenit albam triginta porcellos enixam.

2. Sed Lavinia Æneæ quondam uxor posthumum peperit *Sylvium*, qui Ascanio vita functo diademate potitus posteris suis regibus nomen *Sylviorum* reliquit.

3. Ex his postremus erat *Numitor*, quem tamen *Amulius* ejus frater regno exuit; filiamque ejus *Rheam Sylviam* Vestalem fieri coëgit. Donec Romulus ex Rhea natus Amulium interfecerit, regnumque Numitori avo restituerit.

§. II.

De Rebus Romanis a ROMULO usque ad Reges expulsos.

Q. I. *Quid de Romulo memoratu dignum?*

R. 1. Cum Rhea Sylvia virgo Vestalis fuerit, cui nuptiis omnibus interdictum est, non potuit ex ea nasci Romulus, nisi scdissimo stupro. Ut vero fucum faceret sceleri, mentita est, Deum Martem parentem esse Gemellorum, quos erat enixa.

2. Hi gemini *Romulus* erant & *Remus*. Quos quidem Amulius jussit Tyberi mergi. Verum Numitore agente clam educati sunt a pastore Faustulo. Alii fingunt, pueros in fiscella undis expositos, casu in litus esse appulsos, atque ibidem a lupa esse lactatos, donec superveniret pastor.

3. Hi primum raptò vivere didicerunt. Demum vero facta sibi prædonum manu *Albam* occuparunt, Amulioque cæso Numitorem regno restituerunt.

4. Obtenta ab illo facultate novam condendi urbem cæperunt *Romam* moliri illo fere loco, quo in *Tiberim* fuerint præcipitati. Quanquam veteres Historiographi *Romam* dudum ante conditam fuisse scriptitent. Ceterum contentione, ut fit, inter fratres orta alter alteri invidebat condendæ urbis honorem. Et *Remus* muris adhuc tenuibus illudens, eosque saltu superans mactatus est a *Romulo* joci hujus impatiente. Itaque novo regno litatum est parricidio, novæque urbi suum parricida *Romulus* nomen imposuit.

5. Deficientibus vero incolis *Romulus* promulgavit, *Romam* omnibus advenis asylum fore. Advolavit illico ingens prædonum, exulum, sceleratorumque vis.

6. Ac ne quidquam iniqui novo regno deesset, e *Sabinis* etiam virgines rapuit, prædonibus illis futuras uxores. Bellum hinc ortum ita compositum est, ut uterque populus in unum coalesceret.

7. Denique *Romulus* cum asperius uteretur imperio, *Senatus* a se constituti invidiam sibi conscivit. Hic igitur orto aliquando turbine ac tempestate, occasione illa usus *Romulum* discerpfit; deinceps vero mentiti sunt, eum non secus atque *Æneam* a diis raptum esse; eumque postea *Quirinum Deum* dixerunt.

Q. II. *Nunc sequentes reges prode.*

R. I. *Numa Pompilius* *Sabinus* *Jani* templum condidit. Leges scripsit, ac plurimorum deorum superstitionem, & sacrificia sanxit. Regnavit quietus annis 42.

2. *Tullus Hostilius*. Bellum cum *Albanis* sic sopitum est, ut e *Romanis* tres *Horatii* fratres, ex *Albanis* tres *Curiatii* singulari pugna inter sese committerentur. *Horatius* unus superstes tres tamen *Curiatios* dolo vicit: ut enim hostem distraheret, simulavit fugam, itaque singulos, imparibus intervallis ipsum insequentes, strata-

stravit. Portam ingresso Soror obviaverat lugens Curiatii Sponsi sui necem, quam Horatius adacto ferro e medio sustulit, tanquam quæ publici triumpho lætitiâ interciperet. At Tullus Albam nondum victas manus dantem solo æquavit.

3. *Ancus Martius.* Ostiam urbem excitavit.

4. *Tarquinius Priscus* Corintho oriundus, natus Tarquiniis. Vir bello consilioque summus. Etruscis domitis Curules sedes, Fasces, Trabeas, Annulos, Prætextam, aliaque regum ac nobilium insignia atque ornamenta ab iis accepta in Romanos mores transtulit. Primus *Triumpho* urbem ingressus est. Capitoli fundamenta jecit. Cloacas magnifico opere sumtuque regio struxit, & *Circum*.

5. *Servius Tullus* ex ancilla natus a Tarquinio fuerat adoptatus, ob spem de illo conceptam, quod ejus aliquando dormientis tempora innocens quædam flamma ambire visa sit. Primus *Censum* civium instituit. Filiam suam Tulliam Tarquinio Superbo Prisci nepoti despondit cum spe regni. At ille moræ impatiens Servium in Curiam properantem e gradibus præcipitem agijussit, atque a Senatu diadema extorsit. Hoc nuncio læta Tullia vehiculo in forum contendit: cumque jumenta Servii cadaver humi stratum declinarent, illa obtorta rheda coëgit multos carpentum super Servii Patris artus raptare. Ex quo ille *vicus sceleratus* dictus est.

6. *Tarquinius Superbi* sibi nomen fastu ac immoderato imperio peperit. Filium suum Sextum jussit Gabios pergere Latii civitatem, ac velut transfugam mentiri: utque Gabiis fidem faceret, eum ipse flagris concidit, ut apud Gabios mentiri posset, se verberum causa e patris domo se proripuisse. Cumque Sextus esset a Gabiis receptus, ac magno in numero

habitus misit Romam, patrem consulturus, quid jam fieri vellet? Ille nuncium in hortum deduxit, illoque inspectante cæpit summa papaverum capita, quæ ceteris imminebant, scipione suo demetere: hoc facto nulloque alio addito responso nuncium dimisit. Sextus vero Patris consilium mox affecutus principes Gabiorum viros e medio sustulit, quo patrato facile fuit populum in servitutem redigere. Cum nova Capitolii fundamenta jaceret Tarquinius, Calva humani capitis in summo monte effosa est; quo portendi credebatur, Romam ceterarum gentium Caput fore.

Junii patrem occiderat Tarquinius: itaque Junius, ne patris experiri fortunam & ipse cogeretur, finxit se mente captum, unde *Brutus* dictus est, & in domo regis morionem egit. Hunc rex cum duobus filiis Delphos misit cum muneribus, oraculum de successionem regni consulturos. Brutus & ipse idolum sibi propitium redditurus copiosum aurum paravit: sed ut suspicioni locus non esset, infudit illud ignobili baculo, quem Apollini dicavit. Respondente dein oraculo: *Ille regnum obtinebit, qui primus vestrum, o Juvenes, osculum matri tulerit*; rupta omni mora Tarquinius filii domum remeare cæperunt: At Brutus astutior simulato casu pronus in terram effusus est, illique, tanquam mortalium omnium parenti, osculum clam fixit. Ac profecto evenit, ut Tarquiniis pulsus ipse rerum summam Romæ obtineret.

Q. Sed cur pulsi sunt reges?

R. Ob Lucretiæ stuprum. Cum enim in Castris, quibus Ardea Civitas vallabatur, orta esset inter Duces contentio de uxorum probitate, Tarquinius Collatinus *Lucretiæ* suæ primas deferre non dubitavit. Veritatem ergo exploraturi quidam, atque inter hos Sextus regis filius, Romam se conferunt. Ibi, com-
perta

perta licet mulieris pudicitia, Sextus tamen amore ejus captus vim illi infert. Lucretia coram Senatu de injuria conquesta, cum nemo auderet ejus patrocini-um contra regem suscipere, stricto pugione sibimet pectus rimatur. Eo facinore emotus populus regi in castris degenti exilium indixit, ac deinceps pro regibus minorem magistratum pati decrevit, summa pote-state sibimet servata.

§. III.

Ab exactis Regibus ad Bella usque Punica.

* *Turbulenta hæc fuit Romanæ rei ætas. Plebis se-ditiones causæ fuere sæpe mutandi magistratus : eos-que singulos percensere longum foret. Bellis vero per Italiam grassati Romani, illam omnem suæ adjecerunt ditioni usque ad Punicum bellum. Ceterum sequentia hoc §. notes velim. 1. Mutationem Regiminis post reges pullos. 2. Bellum Etruscum cum Porfena. 3. Bellum Vejentum & Latinum. 4. Bellum Gallicum. 5. Bel-lum Samniticum. 6. Bellum Tarentinum & cum Pyrr-ho.*

Q. I. *Quis fuit regiminis modus regia pote-state abolita?*

R. Bini quotannis creabantur Consules. Primi fuere Junius ille Brutus, cujus ante meminimus, & Tarquinius Collatinus Lucretiæ maritus. Brutus vero ambos filios suos, conjurationis cum Tarquinio pulso reos, capite plecti jussit in foro. Collatino quoque collegæ suo Consulare abdicavit imperium, duabus ma-xime de causis. 1. Quod pro damnatis Bruti filiis in-tercessisset. 2. Quod prænomen Tarquinii tamquam

Reipublicæ invidiosum gereret. Agrum Marti consecravit, cui *Campus Martius* postea dictus est.

Q. II. *Qua causa, quaque fortuna gestum est bellum Etruscum?*

R. Tarquinii civitatem vertere iussi suppetias vocarunt *Porſenam* Clusinarum in Etruria regem. Hic ingenti admoto exercitu urbem premit. Sed *Horatius Cocles* pro capite pontis stans, dimicansque omnes regis copias tamdiu sustinuit solus, donec pone ipsum dejiceretur pons: quo facto in Tiberim se jecit, itaque armatus ad suos transnavit. *Mutius Scævola* in hostium castra solus penetravit, ac tentorium regis ingressus, ex ejus purpuratis quendam ferro trajecit, existimans ipsummet esse regem. Expiando huic errori dexteram foco admovet, quousque solutis articulis diffliueret: additis in regem minis; *Trecentos nempe primæ nobilitatis parisque animi Romanos juvenes in Porſenam conspirasse.* Quo ille audito, obsidionem solvit, Romamque valere jussit.

Q. III. *Quid bello Vejentum & Latino accidit?*

R. Totum in Romanos Latium sese armaverat, novam vicinamque potentiam crescere non ferens.

1. Sed cum Vejentibus Martem experiri sola *Fabiorum* gens Romanorum facile nobilissima decrevit. Itaque profecti trecenti sex Fabii secundis aliquot præliis potiti demum ex insidiis necati sunt; Uno solum, qui impubes doni hæserat, superstite. Inde decennio ipso obsessa est Vejorum civitas, ac tum primum cuniculi sub inuros acti sunt. An. M. 3556. ante Chr. 404.

2. Antium erat maritima civitas: hæc cum sex navibus (is numerus illo ævo classem faciebat Italii) in Romanos movens, iisdem exuta est. *Rostra* navium in foro

foro Romano fixa sunt, iisque impositi suggestus, pro quibus Consules & oratores dicere mos erat.

3. L. Quinctius Cincinnatus Dictator contra Volscos & Æquos Latinos populos creatus a stiva ad castra perrexit. Eo bello celerrime perfunctus, ut quiddam rusticum in ipsa acie imitaretur, hostes victos captosque jussit ignominiae causa jugum bouum subterrepere. Unde *sub jugum mittendi* & vox & mos nati sunt.

Q. IV. Bellum Gallicum exequere.

R. 1. Galli Senones Brenno duce in Etruriam effusi primo Fabium Consulem cum exercitu fuderunt ad Alliam fluvium.

2. Romam ipsam subeuntes, Senatores ibi in tra-beis, curulibusque sellis positos conspiciunt. Ac primum quidem fefellit eos species senum cultusque, ut penatos deos esse crederent: sed errore intellecto ad unum omnes neci dedunt.

3. Manlius cum exigua juventutis manu Capitolium arcem tenebat. Barbarique jam Tarpejam rupem noctu conscenderant, cum anserum strepitu proditi sunt, Manliusque cum suis somno liberatus. Inde honos publicus anseribus habitus Romæ; cum eorum unus lectica quotannis circumferretur, cane interim variis injuriis mactato.

4. Denique Galli solutionem obsidii auro pepigere. Sed en! cum jam libræ appenderetur æs, & Brennus ensen suum bilanci adjiceret, tanti ponderis aurum insuper exigens, præter omnium spem Camillus adest suppetias ferens urbi, maximaque clade delet Gallos. Hinc eidem secundus post Romulum honor habitus est.

Q. V. Bellum Samniticum qualem fuit?

R. Sexies instauratum intra annos 50. & viginti quatuor de Samnitibus acti sunt triumphi. Ingenti tamen probro cessit Romanis clades illa ad Furcas Caudinas accepta. Pontius enim Samnitium Dux utrumque Consulem Veturium, & Posthumum in illo saltu tenebat circumventum. Ac licet Herennius pater ab eo consultus prudenter suafisset, ut Romanos omnes aut dimitteret aut occideret, Pontius tamen gloriæ avidior maluit omnes exutos armis sub jugum mittere. Qua ignominia excitati Quirites non ante posuerunt arma, quam Samniticum nomen omne deletum esset.

Q. VI. Superest bellum Tarentinum & Pyrrhi.

R. I. Causa armorum hæc fuit. Tarentini errore ducti classem Romanam eorum litora legentem non-nihil violaverant, credentes hostium eam esse. Advolant illico Roma Legati, querelis forum miscent: Sed cum Posthumius imperitius Græce loqueretur, ob id vitii risu exceptus est a turba. Grandem hanc, ut putabant contumeliam ferro ultum ibant Romani: Legatis suis interdicientes, ne alia quam Latina lingua deinceps uterentur.

2. Tarentini in foedus invitarunt *Pyrrhum* Epiri regem genus paternum ab Achille, maternum ab Hercule ducentem. Is aliunde totius orbis Imperium meditatus, oraculum tamen de belli eventu consulit: a quo id responsi tulit: *Ajo te Æacida Romanos vincere posse*; dæmone ambigua hac sententia ignorantiam suam occultante.

3. Itaque ingenti apparatu in Italiam transmisit, primoque prælio Romanos internecione delevit ad Sirim Campaniæ flu. & Heracleam urbem: quos etiam castris

stris exuit. Causa cladis fuere elephanti & falcati currus, monstra Romanis ignota. Cumque Pyrrhus campum lustrans animadverteret Romanos omnes adversis vulneribus cecidisse, & neque tum arma dimisisse, cum occumberent, ait: Ego talibus viris brevi orbem terrarum subigere potuissem.

4. Jamque ad vicesimum ab urbe lapidem castra posuerat rex, cum iteratis cladibus fractus in Siciliam primum se recipere, mox etiam domum repetere coactus est. Ibi dum in Argos impressionem facit ictu tegulae a muliere faucius vivere simul & militare desit, tota jam pene Graecia & Macedonia subacta.

§. VI.

De tribus Bellis Punicis.

Q. I. *Dic ortum finemque primi belli.*

R. I. Prioribus bellis per annos 500. tractis populus Romanus universam Italiam subegit. Tum eos incescit cupido latius victricia arma circumferendi. Sicilia praecipue in votis erat Romanis. Sed eam tenere Poeni seu Carthaginenses potentissimus tum temporis Populus, Africae, Hispaniaeque ac maris Dominus. Itaque Romani occasionem invadendae Siciliae manu sibi fecerunt. Messaniis enim seu Mamerinis Siculis de Poenorum jugo querentibus faciles accommodarunt aures, atque comparata, sexaginta non amplius dierum spatio, classe navium centum & sexaginta alto se commiserunt, specie, quidem juvandi socios, re autem vera sollicitante praeda.

2. Victo pluribus praeliis Hierone Siciliae rege Poenorum foederato, Poenisque e Sicilia pulsis, in ipsam Africam translatum est bellum. M. Attilius Re-

Regulus Consul terra marique ipsam Carthaginem obfidione urgebat. Sed Xantippus Laconum Dux militiæ accerrimus res Punicas restituit, cæsisque Romanorum 30000. ipse Consul cum 15000. vivus in hostium potestatem venit. Eum Carthaginenses quinto post anno Romam miserunt, suasurum populo pacem, & captivorum utrinque commutationem, accepto prius jurejurando, rediturum se Carthaginem. Is Romam delatus utrumque dissuasit. Dein religione jurisjurandi actus reversus est ad Pœnos; nihil motus lacrimis uxoris & filiorum. Illum Pœni recisis palpebris inclusum dolio, clavis introrsum fixis horrido, vigiliis (cum connivere non posset) enecuerunt.

3. Denique ad Ægates insulas disjecta iterum Punica classe pax composita est anno 23. belli.

Q. II. *Alterum cum Pœnis bellum describe.*

R. I. Hannibal erat primo apud Carthaginenses loco natus, quem pater Hamilcar ante diem suum supremum aris admovit adhuc puerum, jurisque jurandi religione illum devinxit, ut Romanorum hostis perpetuus esset. Hic itaque Saguntum civitatem obfidione clausit, quæ sola ex Hispanicis Pœnorum jugum hætenus effugerat. Saguntini implorant Romam. Romani occasione læti Carthaginem legatos mittunt & ad Hannibalem, jubentes, desisteret urbem Romani populi sociam injuria afficere. Negant Carthaginenses Saguntum unquam fuisse Romanis foederatum; Hannibal vero, Sagunto deleta, ingenti cum exercitu in Italiam movet, alpibus summo labore superatis.

2. Mox quadruplici clade Romanorum res afflixit. 1. Prope Ticinum P. C. Scipionem. 2. Apud Trebiam amnem Sempronium Grachum. 3. Ad lacum Thrasimenum Flaminium Consulem. 4. Sub oppidum Cannas in Apulia, totius Romanæ juventutis ac nobilitatis florem

florem delevit. Ex qua pugna tres annulorum aureorum modios Carthaginem misit, victoriæ testes.

3. Perierat Roma, si Hannibal persecutus victoriam suam urbi admovisset exercitum, sed ille delatus in Campaniam loci deliciis captus cæpit otio biennium integrum terere.

4. Hannibali quidem post Thrasimeni cladem mens erat Romam petere. Sed Fabius Maximus antiquæ vir prudentiæ Romani exercitus imperator traxit bellum, omnemque confligendi occasionem declinavit. Ita cunctando Romanis locum fecit resumendi cum viribus animos: Dictus ipse *Cunctator*.

5. Interea temporis Asdrubal Hannibalis frater a duobus Scipionibus profligatur ad Metaurum Fluv. M. Claud. Marcellus Nolæ in Campania Hannibalem pellicit ex acie: ac post in Siciliam trajiciens, trienniali licet obsidio, Syracusas cepit, Archimedis ingenio tamdiu defensas.

6. Hoc spatio annorum Hannibal phalangem ad quartum usque ab Urbe lapidem produxit. Equitatum ipsas etiam portas tentare jussit. Verum subito immanique nimbo ab ulteriore vi prohibitus viam relegit. Ac, mirum dictu! tantum populo Romano animi supererat, ut agri, quos Hannibalis castra occupaverant, jam ante venales civem Romæ emptorem eo ipso die invenerint, quo obsidebantur. *Hannibal ad portas* proverbium est, quod de præsentis periculo dicimus.

7. Publius Cornelius Scipio (qui vulgo Scipio Africanus major sive senior audit) in Hispaniam missus fuerat, ut eam recuperaret, amissam cum duobus illis Scipionibus a Pœnorum exercitu cæsis. Rebus ergo in Hispania compositis, Scipio Consulari auctus tra-bea in Africam transmittit, ipsumque Carthaginis jugulum petit. Mox tota belli alea in diversum cecidit;

dit, Afri enim cum Syphace Numidiæ rege secundo prælio victi a Scipione, Hannibali in mandatis dedere, Italia valere iussa domesticæ incolumitatis curam ageret.

8. Interim dum Hannibal abitum flens parat, Carthago pacem cum Scipione composuit. Illo vero in Africam appulso accedere Pœnis animi, ut neglecto fœdere præciperent, Hannibalem acie experiri. Sed ille Marte inferior Carthaginiensibus necessitatem imposuit iniquas a Romanis conditiones accipiendi. Nempe ut penſis fere decem millibus talentorum, classeque omni, præter paucas naves, dimissa, nihil in Romani populi socios se ausuros promitterent.

* *Hic fuit famosissimi Belli Punici secundi eventus. Sed ejusdem appendices fuisse bellum in Macedonas susceptum, & in Syros. Hannibal enim utrumque regem Philippum II. Macedoniæ, & Antiochum III. Syriæ sollicitaverat. Quibus de rebus repete, quæ supra de Græcæ Monarchiæ reliquiis dicta sunt Cap. 3. §. 3. Hannibal denique omnibus frustra in Romanos tentatis ad Prusiam Bithyniæ regem se recepit. Inde repetitus ad deditionem a Romanis, ne id fieret, prævenit, hausto toxico, quod præsentissimum sub annuli gemma gestare solitaverat. Libyssæ Bithyniæ urbe tumulo mandatus est cum Epitaphio: Hannibal hic situs est.*

Q. III. Tandem extremos Pœnorum conatus ediffere, seu tertium bellum.

R. I. Arma in Masinissam Numidiæ regem, populo Romano amicitiae fœdere junctum expedierant Carthaginienses. Id supremum illis exitium peperit. Nam Consules cum exercitu profecti in Africam classem eorum portu eductam spectante tota civitate Vulcano dederunt.

2. Deliberatum dein Romæ est, essetne Carthago busto sepelienda? Publ. Cornel. Scipio

pio (Nepos erat Scipionis illius majoris, dictus ipse Africanus junior) suavit servari inimicam urbem, cujus a metu in officio & armis continerentur Romani, qui, si metu solutis degere liceret, ocio, deliciisque se dedituri essent, ceterisque, quæ hinc nascuntur, malis. At Cato ille Censorius sumto secum in curiam malo punico, quæsit e Patribus: videreturne illud esse recens? Affirmantibus, ait ille: at heri primum e pomario Carthaginis lectum est. Quo verbo docere voluit, periculosam esse incolumitatem urbis inimicæ vicinæ adeo, ut ab ea unius diei itinere tendi Romam possit. Pluribusque in eandem sententiam additis effecit, ut Carthagini excidium decerneretur.

3. Mancinus itaque consul id urbi nuncium fert. Cujus atrocitate acti in rabiem Pœni, ultima tentare certi novam classem instruunt. Tantusque fuit populi furor, ut matronæ rescissos cervicibus crines in usum funium contulerint. Tectorum trabes detractæ domibus, navium servierunt structuræ. Quin deficiente ferro aurum argentumque in eosdem usus conflatum est. Cumque Romanus portum obstruxisset, illi ex averfa urbis parte novum foderunt.

4. Ad extremum Scipionis adventu, desperatis rebus Byrsæ arcis, totique urbi ignem submisere incolæ, seque cum omnibus corrumpere maluerunt, quam potestati Romanorum permittere. Amplissimæ urbis incendium vix septimo decimo die sopivit Romanus exercitus.

* *Atque hæc fuere ultima Carthaginis fata. Cujus casum duabus maxime causis Hannibal peperit. 1. Quod post trinam Romanorum cladem Urbem Romam non obruerit. 2. Quod Asdrubalem fratrem suppetias evocaverit ex Hispania per juga Pyrenæa, cum ipse interim in extremo Italiæ ac maritimo angulo delitesceret:*

T

ut

ut adeo facile cæsus sit in itinere succenturiatus ille 80000. exercitus: Qui si cum Hannibalis copiis potuisset conjungi, funus, credo, Roma fuisset. Sed ita nempe regnorum momenta librat rerum arbiter Deus.

§. V.

Ab Excidio Carthaginis ad Augustum Imper.

* *Everfa Carthagine accidit Romanis, quod Scipio ominatus fuerat, luxus nempe civium & magnatū, & ex luxu ambitus, ex ambitu intestina diffidia. Hoc demum modo Libera Respublica labem passa est, & ad unius tyrannidem rerum summa devoluta.*

Ceterum pluscula sunt per hanc Romanorum rerum periodum notanda 1. Bella cum exteris. 2. Variæ inter Cives ac Senatum simultates. 3. Triumviratus Marii, Cinnæ & Syllæ. 4. Conjunctio Catilinæ. 5. Triumviratus Crassi, Pompeji & Cæsaris. 6. Bellum Civile inter Cæsarem, & Pompejum.

Q. I. *Paucis expedi, quid negotii Romanis intercesserit cum exteris?*

R. I. *Corinthus erat omnium Græciæ civitatum facile opulentissima. Hujus vir princeps Critolaus verbis iniquioribus exceperat Romanorum Legatos. Verum Romani injuriarum (deleta præsertim Carthagine) quam minime patientes, non aliam civitati multam dixerunt, quam excidium. Itaque Peloponnesi decus Corinthus solo æquata est. Quantum auri argentique hic latuerit, inde conjicias licet, quod ex ejus incendio æs Corinthium natum sit, in quod flammæ*
marum

marum vis aurum, argentum, reliquumque vilioris notæ metallum coëgit.

2. *Numantia* oppidum colli imminens sine turribus sine muris quatuor tantum millium præsidio tecta Romanos quadraginta millium exercitus ita fatigavit, ut funestis etiam cladibus afficeret, idque quatuordecim ipsis annis. Nec vinci poterat, nisi Duce Scipione. Hinc conversi in desperationem, ne in hostium venissent potestatem, sese, quotquot erant residui, una cum civitate cremarunt.

3. *Attalus Pergami* in Asia rex populum Romanum regni sui hæredem testamento scripserat. Id inique ferens Aristonicus Attali ex fratre nepos majorum suorum ditiones sibi assertum ibat. Verum oppressus a Perpenna, eliso jugulo in vinculis periit.

4. *Allobroges* Galli Transalpini, quos ætas nostra Sabaudos vocat, Elephantorum terrore atque ope subacti sunt ipso rege Bituito in triumphum ducto.

5. *Cimbri, Teutonesque* Germaniæ populi litus superante oceano sedibus suis cedere coacti, alias sibi quæerunt in Gallia. Hinc junctis sibi in spem prædæ Tigurinis & Ambronibus Italiam petunt, nihil veriti Romanorum famam. Quin missis Romam legatis terras sibi amice deposcunt, manuum suarum, armorumque officia vicissim spondentes. Passi repulsam ad arma convertuntur, nunc Silanum, nunc Manilium, nunc Cæpionem consules internecione delent. Hinc Romam tendentes metu omnia concutiunt majore ac ipse Hannibal. Oppositus his C. Marius nec ipse tanto hosti superando fuisset. Sed Barbari inconsulto copias suas diviserant, ut facilius vincerentur. Atthesim fluvium primo scutis suorumque vastitate mem-

brorum inhibuerunt, mox jactis arborum faxorumque molibus velut ponte commissum transilierunt: levi negotio Romam direpturi videbantur: nisi Veneta tellus ac deliciae eos tenuissent. Itaque duplici praelio eorum bis centena millia ceciderunt.

6. *Jugurtha* avo *Masinissa* natus cum regnum Numidiæ præter Senatus Populique Romani sententiam sibi vindicare allaboraret, a C. Mario captus, triumpho ductus, & in carceribus demum est suffocatus. Is Romanorum Ducum avaritia probe cognita, dicere amabat, *Romam venalem fore, si modo inveniret emptorem.*

7. *Mithridatico* bello omnis Pontica ora, Armenia, Syria, aliaque quam multa Romanorum accessere ditioni, Pompeji Magni potissimum felicitate. Sed tamen quadragesimum in annum Mithridates gravis Romanorum armis incubuit; præsertim altera vice, cum Nicomedes Bithiniæ rex ditiones suas Pop. Romano legasset. *Vide supra, Cap. 3. §. 3. Q. 4. v. 2.*

8. *Helvetii* agrorum suorum tædio affecti, incensa patria sua ad unum omnes conabantur ad Santones Gallos commigrare, sumtis secum Boiis, qui jam tum superato Rheno Noricum incolebant. Ac primo quidem per Allobroges Romanam provinciam iter adornantes prohibiti sunt a J. Cæsare. Hinc converso itinere per Sequanos atque Æduos, utrisque annuentibus, pergunt. Commodum id accidit Romanæ cupiditati, ac Cæsaris præsertim. Ut ut enim nec Sequani, nec Ædui, nec Santones Romanorum imperio essent obnoxii, sed suo jure viverent omnes; Cæsar tamen occasione usus Helvetos, & cum his totam deinceps *Galliam* edomuit, in exterum hostem, (Romanos nempe) qui sine causa eorum fines ingressus fuerat, meritissimo commotam. Sed cessit denique Gallorum fortitudo simul

simul & causæ justitia Cæsaris cupidini, calliditati atque fortunæ. In Britanniam quidem etiam, Germaniamque impetum fecerat: sed nulla re memorabili edita viam in Galliam relegit. Decennio tractum est id bellum.

* *De Ægypto, ceterisque Græcæ monarchiæ rudерibus olim jam verba fecimus Cap. 3. §. 3.*

Q. II. *Quæ hoc ævo fuere Urbis discordiæ?*

R. 1. Cum Senatorii Ordinis viri divitiis, populi sanguine comparatis passim abuterentur, Tribuni, plebis studiosissimus & velut Tutelaris magistratus, leges certas rogarunt, quibus cupiditati detractum volebant. Hos inter Tiberius Gracchus, genere, forma, eloquentia facile princeps, *Legem Agrariam* tulit, qua Senatui nonnisi certus agri modus concedendus, cetera in plebem dividenda erant. Dividundis igitur agris præfectus a populo Gracchus, cum etiam diutius sibi prorogari imperium vellet, regiam potestatem meditari visus est, eamque ob causam a Scipione Nafica in Capitolio, quo se receperat, occisus.

2. Cajus Gracchus Tiberii frater *Legem frumentariam* ediderat, qua plebi ex ærario pendi annona debebat. Id cum Senatui esset invisum, promisit, eum, qui Gracchi caput attulisset, tanti ponderis auro donatum iri. Nec mora, fervus occisi per tumultum Gracchi caput, infuso etiam loco cerebri plumbo gravius redditum, Senatui exhibet.

3. Livius Drusus Tribunus plebis cum illas leges agrariam & frumentariam, tum maxime *Legem Civitatis* integram volebat & observandam. Hæc Etruscis, Latinis, Sabinisque Romanæ Civitatis jus concedebat,

debat, ita ut & hi possent in Senatum & ad magistratus ceteros legi. Verum ille rei perficiendæ impar extinctus in foro est, & a Senatu populoque *bellum* in Etruscos &c. susceptum, quod *Sociale* dixere, in omnem late Italiam serpens.

4. Adde his *Bellum servire*, quod servi five mancipia faceffere Romanis ausi sunt in Sicilia auctore *Eunio Syro*; in Italia *Spartaco* gladiatore. Sed utrinque rapti ad supplicium poenas dederunt temeritatis.

Q. III. *Quid ais de Triumviris, Sylla, Mario, Cinna?*

R. Hi supremi honoris cupidiores quam par erat, malebant Rempublicam suo, quam Senatus populi que nomine temperare. Sed alter alterum non ferens distractum in suas quisque partes populum civilibus armis colliferunt. 1. Primum Sylla urbem vi ingressus Capitolium cepit, Marius fuga sibi consulere coëgit. 2. Per absentiam vero Sullæ Cinna res novas molitus, iussus quidem solum vèrtere, paulo tamen post rediit, adducto secum ex Africa Mario. Indignis modis habitatum Roma, Consul capita pro rostris in foro suffixa, ipsaque delubra violata sunt. 3. His superveniens redux ex Asia Sulla pejora etiam sibi audendum ratus, Marianis copiis deletis, cædibus grassari in ipsa urbe non erat desiturus, nisi Furfidius monuisset Tyrannum, *vivere aliquos debere, ut essent, quibus imperarent*. Hinc desitum est in compitis; cæptum vero sæviri in Curiam, sed velut per ocium: nam duo millia e flore ipso Senatus & Equestris ordinis in tabula descripti extremis suppliciis affecti sunt.

4. At *Sertorius* vir summus illa ferali descriptus in tabula, non expectato carnifice in Hispaniam se recepit;

pit; Hanc armavit in Sullam & Mithridatem etiam classe juvit. Eum in ordinem cogere iussi Duces ipseque Cn. Pompejus adhuc juvenis difficilem ancipitemque Martem diu experti sunt; donec domesticorum insidiis circumventus est Sertorius.

Q. IV. Quænam fuit illa Catilinæ conjuratio?

R. Illam hoc loco tantum nominasse sufficiat. Rei ordinem in Ciceronis vita leges postea §. 6.

Q. V. Quid patrarunt Triumviri Crassus Pompejus & Cæsar?

R. 1. Carthagine deleta, Scipionibusque defunctis, Asia in provinciam redacta, exulare Roma cæpit armorum usus, Ducum Optimatumque continentia & fides: regnare vero Asiaticæ deliciæ, hincque subnata cupiditas, ambitio & intestini motus. Hæ causæ sunt pessumdatae Rom. Reipublicæ; quæ tum maxime rimas agere cæpit, cum isti Triumviri existerent.

2. Crassus opibus præstabat; Pompejus autoritate; Cæsar consilio. Cæsari de comparanda sibi dignitate agendum erat, Crasso de augenda, Pompejo de retinenda. Singulis animus erat rerum summam obtinendi. Tandem vero in hanc sententiam condixere, ut res Romanas æqua lance inter se dividerent.

3. Crasso obtigit Asia, qui amplissima non contentus Provincia in Parthos movet foederum sacra jura incassum obtestantes. Superato ergo Euphrate Carras cum exercitu appulsus deletus est a barbaris, ejus etiam abscissæ cervici liquens aurum infundentibus cum

dicto : sat tandem voraret auri, cujus tanta semper cupidine flagrasset.

4. Cæsari Gallia cedebatur cum Consulatu, Pompejo Hispania atque Italia. Verum Crasso extincto metuens Cæsar ne etiam Asia rediret ad Pompejum, omnia egit apud Senatum, ut Pompejus exercitibus suis dare missionem juberetur, ratus sibi perire quidquid alteri accederet. At Pompejus animadversa Cæsaris invidia, sed id facturum negavit, nisi & Cæsare Gallia Provincia, quam ultra tempus legibus præfinitum jam tenebat, discessum faceret.

5. Verum Cæsar telis respondere quam verbis maluit. Traductis enim in Italiam copiis insperato adventu Romam perculit. Nec mora, correptus metu Senatus omnis cum Pompejo deserta Italia Græciam petit. Finis bello datus erat, si Pompejum Brundisii obsessum cepisset Cæsar : sed is Beneficio noctis lace-raque cympha elapsus est.

6. Hinc Romam properans Julius seipsum Consulem pronunciat, direptoque ærario Siciliam, Sardiniam & Hispaniam subigit. Tum Pompeji terga premens Epirum petit. Fama est ipsum, cum classis ex Italia moras necteret, ad eandem arcessendam levi scapha perrexisse solum : cumque remex e portu solvere horre-ret, media nempe hyeme, nocte insuper concubina, dixisse : *Quid times ? Cæsarem vehis.* Tantam de sua fortuna temeritatem conceperat.

7. Primo prælio superatus a Pompejo in Thessaliam recessit. Collata denique in Pharsalicis Thessaliæ campis signa, & Germanorum sub Cæsare facientium virtute rupti sunt Pompejani equitatus ordines, in quo ille plurimum præsidii posuerat. Cæsar manipulos obequitans his potissimum vocibus suos hortabatur :

Miles

Miles faciem feri! Dein: *Parce civibus.* Pompejus vero castris omnibusque copiis multatus in Ægyptum fugum adornat, intraque Nili ostium trans in navicula, petensque a rege suscipi, ejusdem regis jussu ferro Septimii (is a Pompejo ad regem ante defece- rat) cadit, spectantibus uxore & liberis. Truncus Nilo merfus ab Servio Codro Pompeji liberto excep- ptus humatusque est in arena litoris imposito lapide & Epitaphio: *Heic situs est Magnus Pompejus.* Ca- put recisum Achilla Pompeji satelles Cæsari cum ejus annulo obtulit: quo conspecto a lacrimis sibi tem- perare non valens, pretiosis odoribus cremandum curavit.

8. Reliquum erat Cæsari, ut & illis jugum impo- neret, qui a Pompeji partibus steterant. *Primo* Ægyptum: quod dum facit, Alexandriam difficillima obsidione tentat. Fugatus aliquando ab oppidanis in navigium se recipere cogitur, illoque ipso ruinam minitante etiam in salo natare. Sunt qui narrent, eum altera manu nataffe, altera Librum, quem de suis expeditionibus scripserat, supra undas sublatum ser- vasse. *Secundo* Pharnacen Mithridatis filium aggres- sus in Asia sine negotio obtrivit, qua de victoria scri- psit: *Veni, vidi, vici.* *Tertio* in Africa Scipionem & Jubam regem profligavit commissio prope *Thapsum* prælio. At Cato junior Uticam, Africæ tum caput, præsidio tenebat. Cumque accepisset, Cæsarem vi- cisse, lecto prius Platonis libro de immortalitate vio- lentas sibimet manus intulit. Accurrere medici, quos ille vulnus obligare passus est: sed iis sese recipienti- bus manu distrahit saucium pectus, sparsis etiam per pavementum visceribus. *Quarto*, in Hispania Pom- peji filios Cnejum & Sextum prope *Mundam* oppidum sternit. Nulla fuit tam anceps belli alea. Cæsar ipse nutantibus suis consciscere sibi necem parabat: cum hostiles aliquot cohortes in transversum tendunt præ-

fidio suis futuræ: id Cæsar fugam esse interpretatus animos suis addidit, acieque potitus est.

Q. VI. Quæ sunt reliqua Cæsaris fata?

§. 1. Cæsar ingenii acerrimus (Eundem enim ajunt legere, scribere, advenienti nuncio aures accommodare, tribusque aut quatuor scribis dictare litteras eodem tempore ac de summi momenti negociis solitum fuisse (consilio promptissimus, dexteritate summa, felicitate perpetua prudentissime administravit Rempublicam. Alia inter cum animadverteret (ut erat scientiarum omnium gnarus) Calendarium a solis cursu desciscere in eam redegit formam, qua usque ad Gregorium XIII. PP. usi sumus.

2. At cum honores a Senatu sibi decretos, nihil penderet, tanquam qui suo jure, non Senatus vellet imperare, & alias impotentius abuteretur potestate, omnium sibi, ac præcipue nobilium comparavit invidiam. Itaque D. Brutus & C. Cassius in eum conspirarunt cum aliis, ac venientem in curiam ante ipsam Pompeji statuam viginti tribus vulneribus confecerunt. Cæsari pene pectus rumpebatur, cum in parricidarum numero videret Brutum, illum quem maximo semper amore complexus fuerat; aliud tamen effatus non est, quam ut obvoluto capite diceret: *Et tu fili mi Brute!* In curiam eo die tendenti nonnemo porrexerat schedam, qua omnes in eum conjurati descripti erant: Sed urgente horam fato eandem non aspexit. De hoc dicere solebant prudentes, *Illum aut nasci non debuisse, aut non mori.*

§. VI.

Insignes Romanorum Viri.

Prima Classis Fortium.

1. *Marcus Curtius.* Romæ medio foro rupta tellus dehiscebat, foetidamque spirans mephitim multis exitium afferebat. Consultum ea de re occultum effectum est; Scrobem clausum iri, si, quod optimum haberent Romani, immisissent. Certatim annulos viri, feminae mundum muliebrem advehunt. Incaustum. Jamque annum totum tenuerat malum: cum juvenis animi acerrimus quid sibi ea de re videretur ad Senatum refert: Fortes nempe viros animam esse Reipublicæ, ac tale quidquam ab orco peti. Moxque Caballum phaleris sternit, ipseque militarem pompam indutus subjectis equo calcaribus in orcum sese præcipientem vivus agit. Felix si Numinis id jussu, non dæmonis fuisset ausus!

2. *Publius Cornelius Scipio Africanus major,* is, qui secundum bellum Punicum confecit. Cum post cladem Cannensem præcipuæ nobilitatis juvenus Italiam defereret, sua eos tam autoritate quam eloquentia retinuit, Juvenis ipse. Tandem omni bello felicissime perfunctus, ab ingratis Tribunis plebis repetundarum accusatus librum rationum spectante populo scidit: *Hac die, inquit, Carthaginem vici: Bonum factum: In Capitolium eamus.* Moxque Urbi terga vertens exul vitam clausit; petiitque moriens ab uxore, ne ossa sua Romam referrentur.

3. *Publ. Scipio Æmilianus* Pauli Æmilii Macedonici filius a Scipione Africano majore in filii locum adoptatus, ad delendas urbes natus videbatur. Carthaginem
solo

solo æquavit, nec ante exuri potuit Numantia, quam ipse eam oppugnasset. Ob res gestas nonnihil attollens supercilium, causamque legis agrariæ defendendam suscipiens in lectulo suo suffocatus interiit.

* Nec opus est plures in chorum ducere Heroes, cum haut spernendus illorum numerus proximis paginis sit descriptus.

II. Classis Doctorem.

* Populus Romanus e Pastoribus, mox latronibus, denique e militibus natus, ac propagatus, nullos voluit civitate donare doctos, antequam cum exteris, ac Græcis maxime, rem habere cæpit. Sed tum accidit, ut cum Græci in Romanorum leges & arma jurarent, Romani vicissim Græcorum sententias ac disciplinas utraque ulna exciperent. Ipsaque, ut ne Cicero quidem dissimulat, victa Græcia mores suos imposuit victoribus.

1. Lucius *Livius* Andronicus primus Romæ fabulam seu scenam exhibuit, Populumque rebus, contra Pœnos prospere gestis, ovantem recreavit, anno uno ante pacem cum Pœnis junctam, primo bello Punico.

2. Anno post natus est Rudiis Calabriæ oppido *Ennius*. Virgilius Maro deprehensus lectitare Ennium, quidque ageret quæsitus, respondit, *se e luto Ennii aurum legere*. Podagra extinctus est, quam sibi nimio vini potu contraxit.

3. M. Accius cognomine *Plautus*, gente Umber, patria Sarfinas: Poëta Comicus. Interdiu molendinis versandis operam dedit, quo haberet, unde viveret: noctu fabulas lucubravat.

4. Te-

4. *Terentius* Carthagenensis servus Romæ libertate donatus elegans ac præstans Comoedus. Athenas visurus naufragio interiit.

5. *Pacuvius* Brundusinus, Ennii ex sorore nepos. Pictor simul & poëta Tragicus, non optimæ notæ.

6. *Accius*, Tragicus, quem dicere solent *Scriptorem ferreum*.

7. *Lucretius* de rerum natura scripsit docto facileque versu. Sese ipse ferro sustulit, cum philtum, aut venenum ei ab uxore esset propinatum.

8. *Catullus* Veronensis tum mordax, tum lascivus poëta.

9. Principem sibi locum postulat *Marcus Tullius Cicero* phoenix Oratorum non minus & Philosophorum Latinorum. Equestri genere, quod a regibus quidam deducunt, natus Arpini in Campania, *Marcus* patre, matre *Helvia*: fratres habuit *Quintum* & *Lucium* Cicerones: Uxorem *Terentiam*: filium *Marcum* a patris ingenio longe abludentem, potatoremque celebrem: filiam *Tulliam*: Servum deinde libertum *Tironem* summæ eruditionis, patrono suo haut multum inferiorem. *Ciceronis* cognomen adeptus est a majorum suorum quopiam, qui verrucam Ciceris in modum naso eminentem habuisse dicitur. Puer ipse tantum ab ingenii alacritate commendatus est, tantoque in pretio habitus, ut illum a schola redeuntem receptum in medium corona cœtaneorum domum honoris causa deduxerit. Juvenis *Martinomen* dedit. Mox turbas exosus Philosophiæ, Juri, eloquentiæ animum advertit. *Roscium* a patronis omnibus metu *Syllæ* (is enim venditis sub hasta ejus bonis, reum etiam agebat parricidii) destitutum, uberrime defendit, applaudente foro populi.

Tum

Tum Athenas discessit, qua studiorum causa, qua metu Syllæ. Quo sublato etiam Asiam petiit discendi ergo. Romam redux Siciliam Quæstor rexit. Dein rogatu Siculorum Verrem ejus insulæ prædonem potius quam prætorem accusavit. Id temporis erat in urbe *Catilina* quidam, summo quidem Genere, sed perditæ vitæ Senator. Is, cum in decernendis honoribus nulla ejus ratio haberetur a populo, sed Ciceronis, nova in Rempublicam cœpit moliri. Etenim adjuncta sibi nobilium, paris cum ipso improbitatis, Civium manu in Urbis exitium conspiravit. Impium fædus impio ritu consecratum est: mactatum nempe hominem convivio intulerunt devorandum, cruoremque circumlatis pateris libarunt. Detectæ sunt infidiæ Ciceronis solertia: Catilina civitatem purgare jussus. Lentulus Sura prætor urbis Cethegus, Sulla, ceterique, qui dispositis viris, facibus, armisque jamjam incendia urbi parabant, comprehensi, ac Consulis jussu in carcere necati sunt, cum Catilinam alter consul C. Antonius cum copiis interfecisset. Reorum damnationi obstitit I. Cæsar & ipse conjurationis, sed clam, reus. Is deinde Cæsar Præturam adeptus ope tribunorum plebis interdixit Ciceroni consuli, ne populum pro concione alloqueretur, nisi tantum ad renunciandum Consulatu. Accepta conditione rostra conscendit Cicero, renunciat, more recepto jusjurandum profert, sed longe diverso a consueto: juravit nempe, *se conservasse Urbem, & Romano imperio a ruina cavisse*. Mirum in quantos clamores solutus populus conceptis verbis id ipsum juraverit, dum interim Cæsar cum suis invidia rumperentur. Quin jubente populo, censente Senatu, honores Tullio decreti sunt, aliosque inter, ut *Pater Patriæ* diceretur, quod nempe ante ipsum. Sed cum ille immoderatus sese ipsum laudare non cessaret, multorum invidiam auxit. Cui flammæ oleum affudit Clodii simulas. Is intemperantis libidinis juvenis Pompejæ (Uxor erat Cæsaris tum Consulis) pudicitiae

citiae infidiabatur, veste muliebri ingressus domum eo die, quo Matronæ civitatis Bonæ fortunæ Sacra in domo celebrabant Consulis, qua domo per illum diem interdictum erat viris. Deprehensus Clodius in jus vocatur: negat se eo die Romæ fuisse: testes, & inter hos Cicero, jurant, fuisse: Absolvitur tamen Clodius, & Tribunitia etiam dignitate augetur. Illius odia declinaturus Cicero cum Cæsare legati nomine in Galliam ire parat: Clodius ne id fieret, ad speciem cum Tullio in gratiam redit, eumque retinet. Inde Cæsar offensus Clodium, Pompejumque ipsum in Ciceronem excitat. Accusatur Cicero, quod Lentulum & reliquos Catilinæ conjuratos interfecisset indicta causa: Cæsar ipse testem agit. Cicero pullo habitu, promissa barba & capillis, vicos obeundo populo supplicat, comitantibus eum viginti nobilium millibus eodem habitu. Quo tempore Senatus decreverat, idem ut totus populus faceret, imperare, nisi Consules inhibuissent. Ipso judicii die Pompejus urbe excedit, nec Ciceronem se insequentem colloquio dignatur. Itaque damnatur Cicero, qui monitus ab amicis servare tempori adulta nocte urbem relinquit. Clodius proposita lege aqua illi & igni interdicit, in domus everse locum templum Libertati condit: bona sub hasta venum exponit, nullus tamen inventus est emtor; reverentia Ciceronis. Illo interim Theſſalonicæ in Macedonia exulante poenituit Pompejum negatæ operæ. Senatus decernit, nullius rei ante habendam esse curam, nisi populus Ciceronem revocasset. Impediturus id Clodius Tribunus ab altero Tribuno Annio Milone e foro ejicitur. Rediens mense decimo sexto exilii Cicero *pro domo sua* orationem habet: tum *Milonem*, qui Clodium occiderat, defendit. Is tamen, quod insolentius ageret, Massiliæ exulare est jussus. Ciliciam provinciam rexit. Civili bello Pompeji secutus partes, a Cæsare tamen victore receptus in gratiam *Ligarium*, qui arma in Cæsarem tulisse accusabatur, defen-

defendit eo successu, ut licet Cæsar ante illuisset Ciceroni, necemque Ligarii ratam fixamque habuisset, ipsa tamen sub oratione sæpe colorem mutarit, omnes affectus indutus, donec ad extremum exsiliens reum absolverit. Conjuratōnis in Cæsarem postea occisum Cicero conscius non fuit, cæsum tamen libenter vidit. Eapropter in M. Antonium Consulem *Philippicas* Orationes summo studio conscripsit, etsi non peroraverit. Apud Senatum & populum effecit, ut Octavio Cæsari Julii Cæsaris heredi, ac Antonii inimico Consulatus daretur. Verum inter Antonium, Octavium ac Lepidum Triumviratu constituto Antonius Octavio amicitiam negavit, nisi interfecto Cicerone. Cicero diu fluctuans in villam suam Formianam divertit, corvorum grege domum occupante, quorum unus, cum ad quietem se composuisset Cicero, etiam velum capitis eidem detraxit. Accipere id omen servi, Dominumque etiam nolentem lectica exportarunt ad litus. Mox supervenientibus cum militum manu Centurionibus Herennio, & Popilio Lenæ (eum Cicero a parricidii poena defenderat) Philologus puer libertus prodidit. Cicero visis suis per viam latronibus stare jubet servos, cervicemque extra lecticam porrectam præbuit ferro Herennii; cum esset natus annos 63. Caput cum manibus recisum Antonius pro rostris exponi iussit. Philologum proditorem nacta Pomponia uxor Quinti Ciceronis fratris, tormentis subiecit, ac demum adegit, sibi ipsi per partes rescindere carnem, eamque assam vorare. Augustus vero seu Octavius Cæsar, Antonio Actiaca pugna superato, sanxit, ne quis ex Antoniorum familia prænomen *Marci* gereret; quod id Ciceronis fuisset.

10. *Virgilius*, seu Vergilius, *Maro* a patre dictus, natus prope Mantuam Idibus Octobris, primo consulatu Pompeji & Crassi. Poëtis latinis omnibus palmam præripuit. Sed una summæ in scribendo fuit dili-

diligentiæ. Nam *Bucolica* triennio absolvit, *Georgica* septennio. *Æneida* annis undecim, totidem impensurus ejusdem correctioni, nisi fata eum prævenissent. Itaque inemendatam relinquere coactus testamento jussit eam cremari. Dubitatum est diu, sitne pulcherrimo operi præhabenda testamenti religio? sed Augustus Cæsar vetuit illud igni committi, Varoque & Tuccæ ejus corrigendi negotium fecit.

11. *Quinct. Horatius Flaccus* *Venusiæ* in *Apulia* natus Poëta Lyricus, venustus ac lepidus.

12. *Publ. Ovidius Naso* equestri genere natus *Sulmone* anno postquam Cæsar est interfectus. Nullis verberibus potuit a parente adigi, ut poësi nuntium mitteret, sed ei etiam non cogitanti in metrum soluta est lingua. Unde Elegorum facillimus scriptor ac Princeps extitit. Cumque impura scripisset, eaque ad ipsam Augusti filiam, *Juliam* nomine, misisset, ab illo solum vertere jussus ad *Getarum* oppidum *Tomos* prope pontum *Euxinum* & *Ïstri* ostia delatus est.

13. *C. Crispus Sallustius*. *Ciceroni* infestus *Catilinæ* conjurationem, cujus & ipse conscius creditus est, descripsit contra *Senatum*. Primus Romanorum rerum historiam edidit, temporum tamen injuria nunc perditam.

14. Eodem vero tempore *Cornelius nepos* vixit, cui heroum vitæ eleganti stylo descriptæ tribuuntur, quas alii malunt *Victorem*, alii *Probum* edidisse.

15. *Titus Livius Patavinus* Romanorum Historicorum summus. Ad eum visendum ex ultimis *Galliæ Hispaniæque* finibus plurimi Romam profecti sunt.

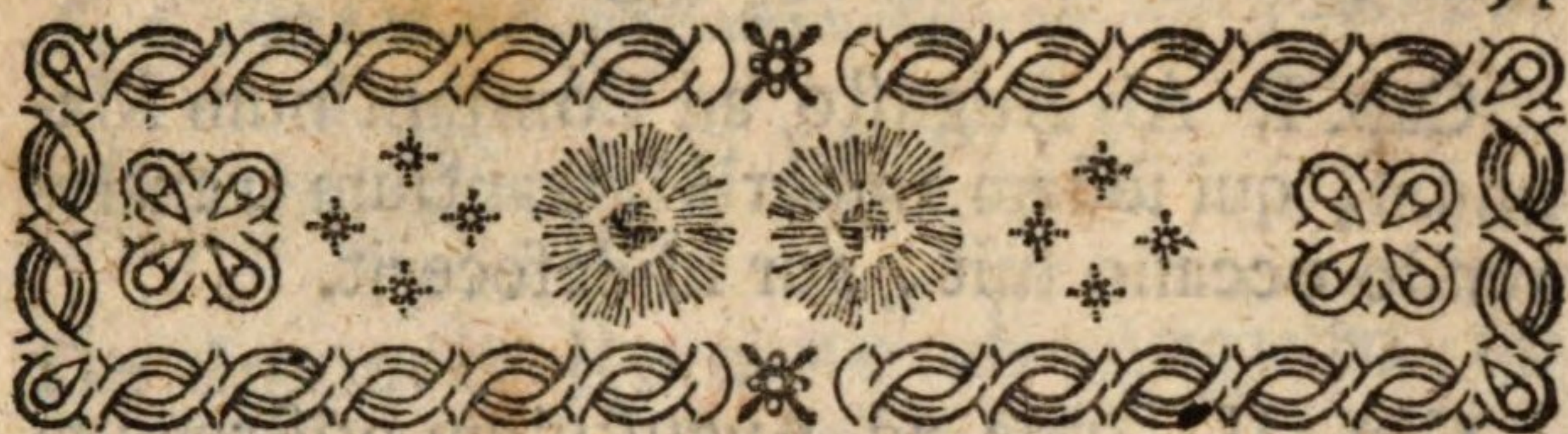

16. *Mecænas* Eques Romanus, qui genus ad Etruriæ reges referebat. Augusto Imp. summo in amore habitus: doctos omnes summo ipse amore complexus est, summisque beneficiis auxit. Hinc omnes, qui pari favore literas ac literatos prosequuntur, *Mecænatus* dicere mos hodie dum fert.

* Hæc, quæ a Cicerone ad nascentis usque Christi ætatem ferebat temporis periodus, *Aurea Scriptorum Romanorum* ætas appellari ab eruditis meretur.

LIBER SECUNDUS HISTORIÆ PROFANÆ.

DE

Quarta Monarchia ,

SEU

Imperio Romano ,

Ab Augusto & circiter Nativitate Sal-
vatoris ad hæc nostra
tempora.

Monitum.

* Idem quod in Historia Ecclesiastica observamus, etiam observamus in hac profana, ut certis historiæ capitibus certas Imperii periodos complectamur, talibus temporibus definitas, quibus mutatio quædam, aut aliud, notandum præ ceteris, accidit. Erunt autem periodi sequentes.

Cap. I. Ab Augusto ad Constantinum Magnum, qui sedem Imperii Byzantium transferendo occasio fuit, cur id defecerit.

Cap. II. Inde ad Augustulum postremum Imper. in quo Imperialis Majestas Romæ & in Occidente extincta est.

Cap. III. De Exarchatu ac barbarorum in Italia regnis, donec in Carolo M. restituta est Imperatoria dignitas.

Cap. IV. A Carolo Magno ad magnum interregnum, quo multum labis passa est Imperatoris autoritas, cum illa Procerum crederet.

Cap. V. Post interregnum a Rudolpho I. Habsburgico ad nostra tempora.

Caput quodvis paragraphis quatuor absolvemus.

---

1. Enumerabit Cæsares.

2. Bella & negocia externa, &c.

3. Statum Politicum.

4. Viros tum temporis claros.

CAPUT I.

De Imperio Romano ab Augusto ad
Constantinum M.

§. I.

Imperatores ab Augusto ad Constanti-
num M.

Quæst. I. *Quis sublato demum Cæsare Ro-
manarum rerum potitus est?*

R. I. Etsi Cæsar Senatus populi que libertatem cal-
caverit, suoque jure tyrannidem arripuerit, non tamen
potestatem sibi assertam potuit etiam transmittere in
hos, quos vellet. *Octavium* quidem, ex sororis suæ filia
natum rerum suarum hæredem scripsit; eum ipsum, qui
post *Augustus* erit Imperator. Verum M. Antonius,
qui cum Cæsare eo anno consul erat, collega suo cæ-
so, supremum jus sibi assertum ibat. Senatus nolens
potestatem redire ad *unum*, sed liberam denuo fieri
republicam, *Octavium* illum cum exercitu in Anto-
nium movere jubet magnis honoribus in eum qua col-
latis, qua promissis.

2. *Octavius*, fracto Mutinensi pugna Antonio, Se-
natui etiam ipse metuendus evadit; jussus propterea
Legiones dimittere, ne quid in rempublicam moliri
videretur. Non placuit id *Octavio*, sed ut rebus suis
consuleret, cum *Antonio*, alioque summi nominis vi-
ro, *Lepido* nomen erat, foedus jungit, seu *Triumvira-
tum*; quod foedus jungi non potuit, nisi Antonio cæ-
des *Ciceronis* inimici permetteretur.

3. His ita constitutis in Cassium & Brutum Cæsaris latrones itur. Commissoque in campis Philippicis Macedoniae prælio utrinque dextra cornua vicerunt. Dextrum cornu Bruti Octavium castris exiit: dextrum cornu Octavii idem fecit Cassio. Cassius ratus, etiam Brutum suum adverso prælio conflixisse, Pandaro liberto caput auferendum præbuit. Paulo post altera pugna inferior Brutus jugulum præbuit Stratonii.

4. Haud æquiore fortuna usus est Sextus Pompejus Magni filius, qui patrem vindicaturus Hispaniæ vires contraxerat, ingentique classe maria obsidens Italiam commeatu intercluserat. Profligatus ab Agrippa Octavii Legato in Asiam fugiens jussu Antonii est interfectus.

5. Denique ipsis Triumviris amicitia constare diu non potuit, sed primo Octavius & Antonius *Lepidum* imperio exutum in ordinem redegerunt. Dein Octavius *Antonium*; duabus maxime de causis. 1. Quod is Octaviam Octavii sororem repudiasset, captus amore Cleopatrae Ægypti reginæ. 2. Quod videretur in Asia proprium sibi Imperium moliri a Romano disjunctum. Hinc navali prælio decernitur ad *Actium* Epiri promontorium non omnino procul ab Echinadis insulis. Hac clade acti in desperationem Antonius & Cleopatra ille pugione, hæc aspidis ictu sese interemerunt.

6. Senatus, ut ut omnibus modis singulare regimen seu Monarchiam detestaretur, Octavii tamen potentiae se imparem sentiens summos victori reduci honores decrevit. Non tamen *regis*, (quippe nihil hoc nomine populo Romano infestius habebatur) sed *Imperatoris*, & *Patris Patriæ* nomine imperare eum voluit; cui additum est honoris ergo vocabulum *Augusti* seu fausti & auspiciati: Cæsaris vero nomen ab avunculo suo Julio Cæsare sibi adscivit, ut adeo *Octavius Cæsar Augustus* dicatur. Quorum nominum duo postrema in omnes postea Imperatores sunt propagata.

Q. II. *Nihil est de reliquis Augusti rebus, quod notem?*

§. 1. Ejus imperio alta pace compositus est orbis, ita ut templum Jani tertio ab urbe condita clauderetur.

2. Incessit hominem cupido noscendi, quot mortalium Romanæ ditioni parerent; itaque censum toto orbe agi præcepit, qua occasione *Maria cum Josepho* Bethlehemum profecti sunt, nomina sua daturi apud hos, qui censui præfecti erant, ibidemque oppido advenis nimium quantum jam referto extra portam in tugurio hospitari coacti sunt. Ubi editus est in lucem JESUS Christus.

3. Virtutes Augusti, ut in homine ethnico, fuere egregiæ. Prudentia, Clementia, Fortitudo bellica, Justitia in foro: in doctos homines amor. Athenodorum præcipue philosophum libenter audiebat. Hic Cæsari, iræ aliquando præcipiti, consilium suggessit: *nihil decerneret iratus, nisi Græcarum literarum elementa ex ordine secum pronunciaffet.* Alias Mecænas Augusto sedenti, & sententias necis in complures civium latas suo calculo comprobanti schedam porrexit, his verbis inscriptam: *Surge tandem carnifex*, quod Cæsar clementer tulit.

4. Ceterum manes suos & ipse passus est, quod a libidine sibi temperare nesciret. Quæ causa fuit, quod patris exemplum secuta facile sit filia *Julia*, cum prolibus suis *Agrippa* filio, & *Julia* gnata: quos libidinis ergo in exilium agi oportuit.

Q. III. *Qui Cæsarem Augustum in solio secuti sunt primo Christi seculo?*

§. 1. *Claudius TIBERIUS* Nero, Privignus Augusti (ante æræ Christi 14.). Initio spem de se non levem

præbuit, cum etiam hac gnome delectaretur: *Boni pastoris est tondere pecus; non deglubere.* Verum mox palam descivit in vitia. Bibendi libido nomen ipsi peperit, ut *Caldius Biberius Mero* diceretur. Sejanum ad omnium invidiam auxit honoribus, eoque crudelitatis suæ ministro usus est; donec & ipsum, de ambiendo Imperio suspectum, foeda morte multarit. Tandem ex morbo decumbentem senem Tiberium Caligula in strato suo suffocavit.

* *Annum jam 18vum imperante Tiberio Redemptor noster in Crucem agi voluit [An. Chr. 33.]*

2. *Caj. CALIGULA* (A. Chr. 37.) Homo ad decoquendos Romani imperii thesauros natus: Hercule celebrior sibi visus, si posset una cœna abligurire quidquid opum quinque potentissima regna in ærarium conferre solebant. Hujus est votum illud in Romani populi perniciem conceptum: *O utinam una cervix!* ut nempe eodem ictu illam demetere liceret. Si quemdam jussisset duci, carnificem hortatus est: *sic feri, ut sentiat se mori.* Palam queri solebat, sua tempestate nullam in populum grassari pestem, famem, incendia &c. Mente demum captus equum suum, *Incitatum* nomine, mensæ suæ adhibuit, Romanumque eidem Consulatum decrevit. Machinam sibi cudi fecit eo artificio, ut illi insidens & tonitrua & fulmina emitteret cum balsphemiis una in Tonantem vibratis: *aut tu me interficies, aut ego te.* Demum a militibus in frustra missus est.

3. *CLAUDIUS* Scognomento Tiberius Nero (An. Chr. 41.) Albæ mentis homo. Britanniam tamen per Legatos Romanæ ditioni junxit. Venenum ei a conjugē *Agrippina* mistum est, quo periit.

4. *Domitius NERO* privignus Claudii (An. 54.) Agrippina hunc foetum enixa Astrologos de pueri factis consuluit, qui edixere, eum quidem imperaturum
ali-

aliquando, sed cum cæde matris; quo audito impotens Femina reddidit: *cædat, modo regnet.* Juventutis suæ moderatorem habuit Senecam, qui optimis illum præceptis imbuit. Ac primis quidem, quibus Imperii clavum tenuit, annis columba mitior videbatur, ut semel, cum sententiæ cuidam capitali subscribendum esset, dicere auditus sit: *Quam vellem nescire literas!* Primus omnium Imperatorum in Christianum nomen sævire cæpit, SS. Petro & Paulo e medio sublatis. Ut vero videas, quos hostes nacti sunt Christiani, pauca e vitiis ejus, quæ quidem numerum omnem abhorrent, ordine promam. (1.) Prodigus Romanarum opum aureis retibus piscabatur. In Circo maria exhibebat generoso vino stagnantia, inque iis commissas triremes. (2.) Crudelitate tanta erat, ut hominem exuisse videretur. Nam urbem incendit, ductus curiositate coram videndi, quomodo arsisset olim Troja: populoque arma capeffente Christianos incendii reos egit. Hos pallis ligneis trajectos, pice, stupaque obductos jussit ardere tanquam pro facibus ad nocturnas scenas. Quosdam ferarum pellibus inclusos objecit canibus: imo non raro ipse canina pelle tectus damnatos illos dentibus invasit. (3.) Impietas summum in monstro illo locum obtinuit. Seneca Magistro necato, Domitio patre, & Britannico fratre suomet vita exutis in Matrem iras convertit. Illa ter propinatum venenum, subrutum semel cubiculi sui laqueare, quo erat opprimenda, evadens, cum navi imponeretur, quæ in summo pelago in frustra abiit, natatu etiam tum sibi consuluit. At demum Nero uterum miseræ secuit. Poppæam vero conjugem suam, quæ tum uterum ferebat, impacto calce occidit.

Denique cum omnium animi a fera essent alieni, Senatus ad infamem necem quæri illam jussit. Quo Nero animadverso manus sibi intulit.

5. *Sergius Sulpitius GALBA* a Gallis Hispanisque exercitibus Imperator salutatus An. C. 68. Nimio rigore militum in se odia convertit, ab iisdem hortatu Ottonis truncatus.

6. *Marcus Salvius OTHO*, invadens imperium An. Chr. 69. mox a *Vitellio*, quem interim Germanus exercitus purpura ornaverant, superatus, manus fibimet admovit. Sed cum exercitus in Palæstina Vespasiano Imperatorios honores detulisset, Vitellius Romæ missus in vincula, tractus per orbis compita, demum multis confectus vulneribus in Tiberim præcipitatus est.

7. *Titus Flavius VESPASIANUS* An. 69. Tito filio negotium dedit Jerosolymam evertendi. Ipse Romam petens reipublicæ habenas cum laude temperavit: hoc solo notatus, quod tributa quibusvis rebus, etiam latrinis, fimetisque imponeret. Monitus a filio nummum admovit naribus cum dicto: *Lucri bonus odor, undecunque adveniat.* Jamjam ultimum agonem subiens sese erexit inquiens: *Imperatorem oportet stantem mori.*

8. *TITUS Vespasianus*, Patri subiectus An. 79. a clementia tantopere commendatus, ut vulgo audierit *Deliciæ generis humani.* Si forte sub vesperum recordaretur neminem se eo die beneficio quodam cumulasse, ingemiscere in hæc verba solebat: *Amici, diem perdididi!*

9. *Titus Flavius DOMITIANUS.* Frater Titi Imp. cui toxicum præbuit ipse, an. 81. Pessimus bipedum Album quoddam concinnavit, cui inscripsit, quoscunque morti destinasset. At Conjux ejus Domitia clam inspecto libello suum etiam nomen legens subornavit Stephanum, qui aliquot ante diebus cubitum circumferens obligatum, velut æger in conspectum tyranni admissus est, eumque confodit, mox ipse discerpendus a militibus. Animi causa solitum ipsi erat cubili suo se includere: ac muscas parietibus forte insidentes acu venari.

NB.

NB. Hactenus nonnisi Roma oriundi diademate potiti sunt : Deinceps plurimi Imperatores alienigenæ sunt.

10. *Cocceius NERVA* Cretenfis gente An. C. 96. suffectus Domitiano. Miti vir animo prudentique. Febri extinctus est.

Q. IV. Qui sunt Imperatores alterius seculi?

1. *Marcus Ulpius TRAJANUS Crinitus*, Italicæ in Hispania natus, aut Tuderti. Colonix agens, Imperator dictus est an. 98. Communi omnium calculo. *Optimus Princeps* vocatus est. Cum Saburanum Prætorianorum militum Præfectum dixit, pugionem ei his verbis tradidit : *Cape hunc ensem : Et si bonus fuero, pro me ; sin malus, contra me eo utitor.* Ejus decora fuere. (1) Quod doctos magno numero foverit. (2) Quod equos cursorios (*Postas* hodie vocant) per Romanas ditiones constituerit. (3) Quod Daciam in provinciam redegerit, eoque bello Istrum ponte commiserit supra Nicopolim, & jugis Hæmi montis imposuerit portam Trajani dictam, haut omnino procul Sardica, sive Sophia urbe. (4) Vino se obnoxium sentiens ministris suis dedit in mandatis, ne exequerentur ejus jussa, quæ per ebrietatem forte edidisset. Christianis quidem infestus fuit : sed Plinii monitu modum imposuit tormentis. Cum in Parthos moveret, Selinunte in Cilicia diem clausit supremum.

2. *Ælius HADRIANUS* consobrinus Trajani, Hispanus Throno potitus est an. 117. Bonus pariter & malus princeps. Omnes provincias juris dicundi ergo potissimum pedes obivit. Scotiam inter & Britanniam murum seu vallum duxit, arcendis Scottorum

torum incurfionibus. Ludum literarium Romæ condidit, dixitque *Athencæum*. Non tamen honore persecutus est doctos & artifices, nisi illos, qui mediæ fortis erant: qui enim præstabant, eos neci dedit, cum ipse solus vellet referre palmam: adeo ut etiam Homerum flammis dare constituerit, quod melius ipso cecinisset. E ruderibus Solymæ urbem novam excitavit *Æliæ Capitolinæ* nomine, & Judæos arma corripientes oppressit, omnique illis circum *Æliam* agro interdixit. Hos vero, qui patriæ ruinis parentare flendo volebant, data (velut in tributum lacrimarum) pecunia, permisit a longe stantes dolori indulgere. Magno crimini ipsi datum est, quod *Antinuum* ephæbum suum tantis in deliciis habuerit, ut eidem in Nilo forte pereunti divinos honores decreverit, delubra excitaverit, & urbem *Ægypti Antinuum*. Absumtus est morbo intercute.

3. *ANTONINUS Fulvius Bojonius*, cognomento *PIUS* ob mitissimam indolem, fasces imperii capeffivit An. 138.

4. *Marcus Aurelius Verus ANTONINUS*, cognomento *PHILOSOPHUS*, quod Philosophiæ studio teneretur. An. 161. Is *Lucium Ælium Verum* regni participem seu collegam fecit: quo apoplexia extincto, in Marcomannos ceterosque Germanos difficili bello defunctus est. Cui cum exhausto ærario sumptus deficerent, nec vellet novos exigere census, suam uxorisque supellectilem hastæ subjecit. Vindobonæ demum, seu Viennæ e vivis abiit.

5. *Luc. Aurel. COMMODUS Antoninus*, filius degener subrogatus patri an. 180. Inter gladiatorum cohortes ætatem egit. Hercules dici voluit, pelleque tectus Leonina incessit, & clavam torquens: qua in circo multos solebat conficere gigantum in morem alligatis molibus vestitos. Veneno simul elisisque faucibus periit.

6. *Publicus*, sive *Aulus*, *Helvius*, sive *Ælius*,
PER-

PERTINAX, Ligur; Olim ludi moderator, tum Consul, demum Imperator An. 193. Cum militum mores ad frugem reducere niteretur, ab iisdem interceptus est.

7. Eodem anno Diadema sollicitavit *Didius Julianus*, illudque a militibus emit. Mox occisus a Severo.

Q. V. Tertium seculum persequere?

§. 1. Septimius SEVERUS Pertinax, Afer ex oppido Lepte. Ingenii militiæque acer *Clodium Albinum* a Gallis, & *Pescennium Nigrum* a Syris exercitibus Imperatores dictos redegit in ordinem. Rebus in Oriente & Africa compositis Britanniam petiit, recensque contra Scotos vallum duxit. Æger demum animi, quod filium infidias struentem sibi cerneret, obiit Eboraci, dicens: *Omnia fui, & nihil mihi prodest*. De hoc Senatus censuit, illum aut nasci non debuisse, aut non mori; ut olim de J. Cæsare dictum erat.

2. *Antoninus Bassianus CARACALLA*, & *Antoninus GETA*, Severi proles, succedere patri an. 211. Verum prior alterum sustulit cum ingenti numero illorum, qui ab ejus partibus steterant. Alexandri M. viso tumulto non solum illius nomen assumpsit, sed & corporis habitum, obtorto in lævum humerum vultu incedens: quo persuasum volebat cunctis se esse Alexandrum. At Alexandrinis civibus risu eam stultitiam prosequentibus, Caracalla omnem nobilissimæ urbis pubem in campos ludorum specie elicitam sterni ab exercitu jussit. Occisus est a milite, cum alvum exoneraturus a via declinaret, jussu Macrini, cujus vitæ infidiatus erat.

3. *M. Opilius Severus MACRINUS*, cum filio *ANTONINO Diadumeno* an. 217. neci a militibus datus.

4. *M. Aurel. Antonin. Bassianus Varius Avitus HELIOGABALUS*, seu *Alagabalus* nothus, & pro
Cara-

Caracallæ filio falso habitus. Militum favore purpuram adeptus an. 218. nihil illi ad omnem turpitudinem defuit. Feminas & scorta legit in Senatum. Edicto sanxit, ut vitæ modum alium amplecterentur Romani, diurnis negociis noctu peractis, ac vice versa. Mensæ cum adhibuit nobiles, illis permixtos assidere fecit Leones, Pardos &c. cicures. Modo ingentem linguarum de Pavonibus vim, modo nil nisi infinitum cerebri de Turdis sumti modum apponi mensis iussit. Interemtus a milite in cloaca, more canini cadaveris raptus per vicos alligato saxo in Tiberim projectus est.

5. *Aurel. ALEXANDER Severus* Heliogabalum excepit An. 222. Cum esset adhuc ætate juvenili, matris suæ Mammææ avarissimæ feminæ nutibus morem gerere sæpe fuit coactus. Alias a Christianis sacris non omnino alienus esse visus est. Expeditionem in Persas secundo Marte confecit. In Germania tamen a militum, quorum vivendi licentiam compresurus erat, seditiosa manu ferro petitus Maguntiaci occubuit cum matre.

6. *C. Julius MAXIMINUS Senior* cum filio *MAXIMINO Juniore* natus in Thracia parente Gotho, a Pannonico, Germanicoque exercitu Augustus acclamatur An. 235. Verum biennio post exercitus Africanus *Gordianos* duos patrem & filium elegit: quorum filius in acie mox cæsus, pater vero suspendio sibi gulam fregit. Gordianis his simul & Maximino Senatus Romanus objecerat duos alios Augustos a se creatos *Balbinum* & *Pupienum Maximum*. Sed & hi, & Maximini ambo furori militum succubuerunt.

7. *GORDIANUS III.* filius Gordiani Junioris in Africa occisi. Hic jam per annum cum *Pupieno* rexit adhuc puer, sed anno demum 238. solus rerum summa potitus in Persas movit. Infidiis tamen *Philippi Arabis* sublatuſ est.

8. *M.*

8. *M. Jul. PHILIPPUS ARABS*, cum filio *C. Jul. Philippo Saturnino* puero An. 244. Pater a Decio victus & occisus est Veronæ, filius Romæ. Ajunt primum ex Augustis Christiano dogmati subscripsisse.

9. *Messius Q. Trajanus DECIUS* Pannonia oriundus, filium quoque *Decium* in Imperii societatem ascivit, An. 249. Cetera minime malus Christiano tamen nomini fuit infestus. Bello contra Scytas sive Gothos suscepto, palude haustus est, filius in acie cæsus.

10. *C. Vibius Trebonianus GALLUS Hostilianus*, cum filio *VOLUSIANO* An. 252. Tributum Gothis pendere coactus fuit. Uterque ab *Æmiliano* victus occubuit. Ipse *Æmilius Æmilianus* Afer mox tertio mense interemtus est.

11. *Publ. Licin. VALERIANUS Colobius* a Subalpinis militibus dictus Imperator. An. 253. Filium suum, *Publ. Aurel. Licin. GALLIENUM* Imperii participem fecit. Christianos dire habuit. Inde a Sapore Persarum rege captus scabelli loco habitus est, cum is equum forte conscenderet, demum etiam detracta pelle faleque conditus interiit.

Sub Gallieno omnes pene provinciæ a Romanis descivere, singulis sibi Imperatorem pro se eligentibus. Qui rebelles numero fere triginta, dici solent *Triginta Tyranni*. Ipse vero a militibus interfectus est Mediolani.

12. *M. Aurel. Flav. CLAUDIUS II.* An. 268. Gothis multa detraxit. Peste obiit.

13. *QUINTILLUS* Claudii frater decimo septimo die ex insidiis peremtus: vel, quod alii narrant, solutis sibimet venis. A. 270.

14. *M. Aurel. AURELIANUS* ortus ex Mæsia militum suffragiis purpuram sumsit. An. 270. Primus Romanorum Corona seu diademate usus. Triginta Ty-

Tyrannos potissimum sub jugum misit. Occisus in Thracia.

15. *Publ. Annius*, vel *M. Claud. TACITUS* a Senatu dictus Imp. sponte id permittente exercitu An. 275. longiore dignus imperio, ducentesimo die febris occumbens *Florianum* fratrem Augustum reliquit, qui tertio mense sibimet necem conscivit, audito, *Probum* ab exercitu Imperatorem creatum.

16. *M. Aurel. PROBUS* rure quidem natus, sed militiæ strenuissimus Germanos in Gallia præsertim afflixit ab An. 276. tumultu tamen militari occisus Sirmii.

17. *M. Aur. CARUS*, cum ambobus filiis *Numeriano*, & *Carino* oriundi e Gallia Narbonensi una imperarunt An. 282. *Carus* in expeditione Persica fulmine tactus periit. *Numerianus* a focero suo Apro adacto pugione necatus est, *Carinus* a centurione.

18. *Valerius DIOCLETIANUS Jovius*, gente Dalmata summam potestatem cum *Aurel. Valeria. MAXIMIANO Herculo* communicavit. An. 284. Rebus contra Persas & Germanos prospere gestis in omne Christianum nomen immanissime sævitum est; ac tum diadema deposuit uterque An. 305. *Diocletianus* in villa sua hortum coluit. *Maximianus* poenitentia abdicationis tactus, cum repetere Imperium moliretur, laqueo & veneno sublatus est.

19. *CONSTANTIUS Chlorus*, & *GALERIUS Maximianus Armentarius* An. 305. subrogati divisum gesserunt Imperium, illo Hispaniam, Galliam, Britanniamque retinente, in qua etiam diem ultimum clausit. An. 306. Alter, *Galerius* Africam, Italiam, Illyricum, Græciam & Orientem tenens computrescente corpore crepuit An. 311.

§. II.

Bella & negocia externa.

1. Bella, quorum haftenus sparsim mentio facta est, ut accuratius prosequamur, non admodum e re fore censemus.

2. Cum iis, qui hostem decretoria quadam pugna confecissent, triumphali pompa Urbem intrare liceret, priores Imperatores ipsimet in aciem progressi sunt, ut honore illo potirentur; quem sane Senatus decernere debebat. Dein, aucto luxu, per Duces bella gesta sunt, iisque demum jam pene confectis adfuere Cæsares, ultimam manum imposituri, sicque acturi triumphum levissimo suo negocio. At cum etiam Senatus autoritas haberetur demum contemptui, cæpere Imperatores armorum negotium facere Præfectis, ac nihilominus sibi met triumphi honores usurpare. Ita paulatim Romana virtus in auras abiit.

§. III.

De Statu Politico Rom.

Q. I. Quis tanta in urbe & imperio summa gavisus est potestate ante Cæsares?

R. Populus Romanus, non quidem vulgus & fæx hominum, sed Cives tantum, qui suas in tribus erant distincti. Summus quidem magistratus erat Consulatus, binique erant Consules in annos singulos: Sed hos ipsos populus eligebat. Et si quid decrevisset Senatus & Consules, quod populo non arridebat, Tribum plebis intercesserunt, id est, impedierunt illud; qui ipsos nonnunquam Consules in vincula egerunt.

Unde accidit, ut *Civem Romanum* esse regio fere honori par haberetur. Nec quemquam interficere

aut servili poena afficere fas erat cuicunque iudici, nisi populus suis id calculis probasset. At tamen Romana civitate donati postea sunt quamplurimi extra Romam, ipsamque Italiam: qui, utut hac immunitate gaudebant, suffragii tamen in comitiis aut foro ferendi jure destituebantur.

Q. II. *Quomodo mutata est hæc rerum facies?*

R. Auctis Romanorum rebus fieri non potuit, quin aliquæ familiæ, quæ rebus gerendis plurimum erant admotæ, divitiis affluerent. Unde tyrannidem affectare illas, proclive fuit: quod paulo ante in Sylla, Pompejo &c. vidimus. Cæsar potissimum conciliatis sibi legionibus Gallia provincia non in populi sed in suam rem usus, victo etiam Pompejo facile habuit Senatus Populique auctoritatem eludere. Quem gnaviter secutus est Octavius Augustus. Sicque *Monarchia* nata est, seu *unius imperium*.

Q. III. *Quomodo hoc imperio usi sunt Impp.?*

R. Primo quidem satis verecunde: cum Romani populi mores haberent suspectos, cutique suæ timerent. Itaque Augustus noluit, decernente licet Senatu, *Dictator perpetuus* dici, cum viderit Julium Cæsarem eo in honore occisum esse. Sed inventa est *Tribunitia potestas*, quam tamen visus est ægre admittere in decennium; illam tamen singulis deinde decenniis sibi renovari facile est passus.

2. Etsi vero verbis accerimonia illam potestatem, uti & Consulatus honorem &c. acciperet a Senatu, reapse tamen omnia suo jure agebat. Nam jus vitæ necisque belli ac pacis solus ipse librabat. Ac vae homini in illud involaturo!

3. Hactenus provinciæ ditionis Romanæ a Præsidibus seu Præfectis regebantur: eosque ad id muneris adhibebat Senatus. Verum Augustus Provincias potentiores cum dispositis per eas legionibus sibi sumsit, inferiores permisit Senatui; nec id sine specioso colore. Aiebat enim, cum illæ provinciæ tollerent finitimorum incursionibus quassari, se tanquam assuetum armis hunc in se laborem suscipere, ut Patribus interim ocium esset ad reliquas provincias quietiores ordinandas animum appellere.

4. Verum omnem imperandi verecundiam ocyus deposuere posteri Cæsares; qui pro sua libidine Provinciis, Magistratibus, Opibus, Vitaque ipsa Senatus ac Civium impotentissime sunt abusi.

Q. IV. *Quinam vero & a quo constituti sunt Imperatores?*

R. I. Augustus successorem sibi met ascivit Tiberium, iste Caligulam.

2. Hoc interfecto, Senatus Cæsarium prosapiam delere, sibi que summam rerum, aut legendorum saltem Principum jus vindicare nitebatur. Non tulit id prætorianorum militum insolentia, sed Claudium Cæsarei sanguinis, hominem stupidissimum purpura induit, qui metu Senatus se occuluerat.

3. Posthæc Imperatores in more repositum habuerunt e sua gente quosdam gerendo post se imperio destinare. Qui *Cæsares* dicti sunt inde ab Ælio Vero Commodò An. C. 136. qui ab Adriano nominatus Cæsar paulo post rebus humanis excessit. Cæsares illos, initio quidem, Senatus *Augustos* appellare consuevit. quo titulo amplior ipsis potestas & fere imperatoria concessa est. Post vero etiam hoc jus nominandorum

Mempe Cæsarum Augustorum, sibi vendicarunt Imperatores ipsimet.

4. At militum prætorianorum exemplum mox secuti exercitus remotius degentes, audita Imperatoris morte alium ipsi crearunt, modo Ducem suum, modo gregarium quemvis militem, quem sperabant licentiæ militari prædisque magis indulturum. Ea electio celebrari consuevit militari cum tumultu, & non nisi acclamando e. g. *Maximinus Augustus!* Primum quidem Senatum de sua electione reddebant certiores, ejusque etiam auctoritatem adjici petebant. Sed a Maximino & fere deinceps, spreto Senatu egerunt. Unde factum, ut, ubicunque terrarum exercitus quidam Romanus ageret, qui sibi videbatur potentior, is Augustum sibi crearet, eumque pro sua feroci indole denuo morti litaret.

§. IV.

Viri Præcipui.

Q. I. *Ede viros majoris commatis, qui Primo seculo seu ab Augusto ad Trajanum fere extiterunt.*

R. 1. *Strabo* Amasiæ, urbe Ponti, natus, Philosophus Stoici nominis, & Geographus insignis sub Tiberio.

2. *Philo* Judæus Alexandrinus Ægyptius, Platonice Philosophiæ tam potens, ut vulgo diceretur: *Aut Plato Philonissat, aut Philo Platonissat.* Pro Judæis legatione suscepta, eorum apud Cajum Imp. causam egit.

3. Senecas nominare possum tres.

1. Marc. Annæus *Seneca* vulgo *Rhetor*, seu *Declamator*, Cordubæ in Hispania natale solum adeptus paulo ante bellum civile Cæsaris & Pomp. Is literis

com-

commendavit *Controversias* & *Suasorias*. Obiit Claudii Principatu.

2. Luc. Annæus *Seneca*, *Philosophus*, filius *Rhetoris*. Reipublicæ primo admotus, solum tamen vertere coactus est Claudio Imp. Non multo tamen post *Neronis* Cæsaris adolescentiam moderatus principem effecit optimum, quamdiu is præceptoris consiliis aurem præbuit. Illum vero cum a recto declinare sensisset prudens *Seneca*, missionem ab aula petiit, opes, quibus auctus erat a principe reddidit, sponteque in exilium concessit. Ea re Tyranni sibi odium peperit, qui viam facile reperit *Senecam* medio tollendi. Cum enim *Piso* reus ageretur infidiarum *Neroni* structarum, Tyrannus *Senecam* quoque facinoris conscium esse finxit; iussitque eum hausto veneno, ruptisque venis extinguere. Stoicorum philosophorum omnium facile princeps est habitus: Tantique fuit Romanis, ut non pauci illi diadema decernerent, si e medio tolli *Nero* potuisset. Scripsit egregia volumina morum præceptis refertissima: De *Ira*, *Clementia*, *Constantia*, *Beneficiis*, *Epistolas*, *Quæstiones naturales* &c. E tragædiis etiam *Medeam*, *Hippolytum*, *Troadem*, & fortasse *Oedipum* scripsit.

3. Luc. Annæus *Seneca Tragicus*, e posteris *Senecæ* sub ævum *Trajani* vixit, ac scripsit reliquas *Tragædias Senecianas*.

4. M. Annæus *Lucanus* filius *Melæ*, qui frater erat *Senecæ Philosophi*. Bellum civile Cæsaris versu descripsit Libris 10. quorum tres modo priores ad limam revocavit. Dicuntur *Pharsalica*. Eodem cum *Seneca* fato periit.

5. Aul. *Persius* *Flaccus Volaterranus*, Poëta Satyricus *Neronis* ævo.

6. Aul. *Petronius* *Arbiter* Poëta Satyricus, sed falax, *Neronis* amicus.

7. *Silius* Italicus, seu Italica Hispaniæ civitate oriundus alterum bellum Punicum metro cecinit, cum fascēs Romæ Consulares gessisset Cæsare Galba.

8. Flav. *Josephus* Judæus, quo de consule *Historiæ Sacræ* L. 1. Cap. 12. Quæst. 3.

9. Publ. *Papinius Statius* Neapolitanus, nobili loco natus, sed aliquando egestate laborans. Post vero Domitiani Cæs. amicus, Poëta Epicus evasit illustris.

10. M. *Valerius Martialis* Bilbilitanus Arragonius seu Hispanus. Trajani imperium attigit: Parasitus celebris, demum tœdio rerum urbanarum suam repetiit patriam.

11. *Juvenalis* Satyricorum Poëtarum chorus ducit. Is cum profligatos ævi sui mores carminibus traduceret, & Paridem insuper histrionem offenderet, qui apud Domitianum plurimum poterat, specie honoris præfectus est cohorti militum, & in Ægyptum missus, ubi exul vivendi finem fecit.

12. C. *Plinius* Secundus, major sive senior Veronæ natus, quo nemo magis avarus discendi, ut nec cibum caperet, nec iter faceret, quin aut scriberet, aut legeret, aut dictaret aliquid. Scripsit *Historia naturalis* Libros, quibus in compendium misit, quidquid fere sciri utile est, & pulcrum. At dum Vesuvii tum forte vomentis, flammæ prope nimis studet rimari, intercluso per sulphureos suffitus spiritu vitam immolavit doctrinæ cupidini. Tito Imperatore.

13. C. *Plinius* Cæcilius Secundus junior prioris nepos ex sorore, Autor Epistolarum, & Panegyrici Trajano dicti, cui autor fuit, ut a Christianorum cæde temperaret sibi.

14. C. Jul. *Solinus* Romanus Plinio proximus & ævo & stilo.

15. Marc. Fabi. *Quintilianus*, Hispanus Rhetoricæ profes-

professus ejusdem præcepta conscripsit, quæ majori in pretio sunt, quam ipsius Ciceronis, & post Aristotelis libros optimæ notæ sunt.

Q. II. *Seculum alterum evolve.*

R. 1. *Plutarchus* Chæroneæ in Bœotica natus a Nerone ad Hadriani tempora claruit, nobilis Historicus, sed alterius quoque eruditionis laude nemini secundus.

Est & *Plutarchus* junior, cujus sunt libri de Placitis & decretis Philosophorum.

2. *Cornel. Tacitus* primæ nobilitatis Romanus, sed Scriptis Annalibus multo nobilior Romani Imperii factos a Tiberio ad Neronis interitum pertexit. Situm etiam & mores Germanorum eleganti libro exposuit. Vitam produxit ad Hadrianum usque.

3. *Appianus* patria Alexandrinus Res Romanas accurately calamo prosecutus. Sub Antonino Pio.

4. *Claud. Ptolemæus* Pelusii ad ostia Nili in lucem editus Astronomorum & Geographorum antesignanus, quas disciplinas Alexandriæ professus est usque ad M. Aur. Antoninum.

5. *Epictetus* Hierapolitanus, servus Epaphroditi, qui familiaris erat Neronis. Senex Philosophus annorum gravis ad imperium M. A. Antonini porrexit ætatem. Ejus demortui lucerna fictilis, qua ad nocturnas lucubrationes uti consueverat, tribus drachmarum millibus venit.

6. *Pausanias*, cui Cæsarea Cappadociæ patria fuit, Antiquitates & Geographicam Græciæ notitiam omnium optime delineavit. M. A. Antonino Imp.

7. *Galenus* Pergami Mysiæ majoris urbe natus patre Architecto. Alter ab Hippocrate Medicorum princeps in Ægypto, Romæ, & in patria sua artis specimina edidit, in qua fatis concessit senex.

8. *Diogenes* Laërte Ciliciæ oppido oriundus de vita insignium Philosophorum decem libros conscripsit. Severo Imp.

9. *C. Suetonius* Tranquillus Hadriano a Secretis duodecim Imperatorum a Julio Cæs. vitam descripsit, item Grammaticorum, Poëtarum atque Rhetorum.

10. *L. Annæus Florus* Hispanus Epitomen rerum Romanarum edidit, & Panegyristen potius agit, quam Historicum. Hadrian. Imp.

11. *Justinus* Historias Philippicas, & totius mundi in compendium misit. Ejus & conditio nos latent, & ætas.

12. *A. Gellius* Athenis docuit Grammaticam latinam; de qua variisque ad eruditionem spectantibus commentarios edidit, quos *Noctes Atticas* dixit.

Q. III. *Tertii Seculi lumina prode?*

R. 1. *Dio Cassius* Nicææ in Bythinia natus Historiam a condita urbe ad annum Chr. 229. deduxit, quo ipse cum Alexandro Imp. Consul fuit.

2. *Papinianus* Jurisconsultus a Caracalla securi percussus.

3. Alexandri Severi Imperio quatuor extitere clarissimi Jurisconsulti.

Domit. *Ulpianus* Tyrius tumultu militari necatus. Hostis Christianorum.

Jul. *Paulus* Patavinus.

Sext. *Pomponius* Romanus.

Celsus Romanus.

5. *Porphyrius* Tyri editus, ante dictus Malchus. Origenis contubernalis, discipulus Plotini Philosophi. Categorias Aristotelis primus Commentario illustravit. Ejus commentum est *Arbor Porphyriana* logicis decantata. A Christianis Sacris turpiter deficiens, in eadem etiam calamum strinxit. Probo Imp.

CA-

CAPUT II.

A Constantino M. ad Augustulum, & Interregnum in Occidente Maximum.

§. I.

Series Imperatorum.

Q. I. Constantinum Constantio patri successisse jam didici, nunc ejus res gestas stricte edissere.

R. Marc. Flavi Valeri. Constantinus a Patre Hispaniam tantum, Galliam atque Britanniam cepit. Demum vero etiam reliquo toto Imperio potitus est, Maxentio, Maximino & Licinio superatis.

*I. Maxentius Maximini Herculii filius prætorianorum militum factione rerum Romanarum potitus a Constantino pacis civilis amante in Imperii societatem admissus est. Quo insolentius agente Senatus Constantinum evocat. Is in tyrannum arma expediens prope Treviros Crucem e Cælo spectabilem habet adultissima die, cui subjectæ erant hæ literæ: *In hoc Signo vinces.* Inde Romam tendens collatis signis Maxentii equitatum in fugam agit; qui pontem sublicium, Tiberi impositum, superaturus una cum suo Duce Tyranno ipso undis hauritur. Nam pontem ea arte struxerat Maxentius, ut si Constantinus cum suis eundem conscendisset, solutis compagibus mergeretur. At modo incidit in foveam, quam foderat ipse. Hac victoria Italiam cum Africa suæ ditionis fecit.*

2. *Maximinus* Orienti imperabat una cum *Licinio*. Audito vero, hunc pacem cum *Constantino* composuisse, infesta in eum arma movet. Fusus fugatusque paulo post a vermibus corrofus animam evomit. An. C. 314.

3. *Licinius* *Licinianus*, *Dacus* ruricola natus patre, literarum plane rudis, sed manu promptus a *Maximino* Orientalis Imperii particeps est factus. Cum fidem *Constantino* datam falleret, nec, ut inter eos convenerat, *Christicolas* tueretur, sed mactaret potius, a *Constantino* primum in *Pannonia*, mox in *Thracia* victus *Illyrium* & *Græciam* permisit *Constantino*. Verum inquietus senex coacto iterum exercitu ex *Asia*, iterum superatus purpura, vitæque ipsa exutus est a militibus *Theffalonicæ* (A. C. 324.) Et sic demum Orientis ac totius *Romani Orbis* Imperium accessit *Monarchæ* *Constantino*.

4. Ceterum summæ laudi ducenda sunt *Constantino* sequentia. *Primo*, quod primus ipse Imperatorum *Christiana Sacra* suscepit, eaque civitate, ut ita dicam, per totum late Imperium donarit. *Secundo*, quod *Synodum* primam universalem *Nicæam* *Bithyniæ* coegerit nutu *Sylvestri PP.* hæresinque *Arianam* suppressere contenderit.

5. At vitio ipsi vertitur *Primo*, quod filium suum *Crispum* principem vitæ integerrimum neci addixerit, facili nimis aure data *Faustæ*, quæ novercalibus agitata odiis temerati pudoris insinulaverat in fontem juvenem. Comperta fraude ipsam etiam *Faustam* splendido adornato balneo suffocavit. *Secundo* *Byzantium* urbem condidit; cum enim super *Asiaticum* litus urbem sui nominis moliretur in agro *Chalcedonis*, aquilæ identidem advolantes sublatis rostris architectorum funiculos *Byzantium* transtulere: quare ibidem *Constantinopoleos* fundamenta jacta sunt An. 325. Id quidem magnificum erat *Constantini* opus, sed quod politicis non admodum placet, quia *Romam* hanc novam (hoc

enim

enim nomine vocari Constantinopolim jufferat) ut au-
geret, veterem denudavit ornamentis. Inde data est
posteris ansa, ut Imperium in *Orientem & Occiden-*
tem dividerent, viresque sparsas efficerent infirmio-
res: Et nonnullorum Orientis Imperatorum potentia
freti Constantinopoleos Patriarchæ Romani Pontificis
dicto audientes esse spernerent, atque adeo grande
Schisma concinnarent.

6. Denique suscepta in Persas expeditione lento
morbo consumtus est Nicomediæ, non sine veneni ab
amicis propinati suspicione. Annum agens regni 31.
Vitæ 65. A. C. 337.

Q. II. *Sæpe audio de Donatione Constanti-*
ni, Tu quænam illa sit, edoce.

R. Constantinum ajunt, cum a Sylvestro PP. salutari
fonte tingeretur, eidem Romanæ Urbis, & circum-
jacentis Latii Dominium dedisse dono. Hic ergo uno
ore vociferantur Hæretici, nec factam esse a Constan-
tino Donationem, nec fieri potuisse, adeoque repe-
tundarum accusant Pontifices. Non est equidem hujus
loci iisdem ex asse respondere, ne tamen Historiæ tiro
non plane in fallo hæreat, sequentia notet.

1. Factane sit illa *Donatio* a Constantino, relinqui-
mus in medio.

2. Certum est autem Romanis Pontificibus eam Ita-
liæ partem jam inde paruisse. Ac præsertim Pipinum
Caroli M. patrem solemnibus tabulis id confirmasse;
quod confirmarunt Carolus M. Otto, Henricus sanctus,
aliique Imperatores.

3. Constantinum, ac priores illos Imperatores Ita-
liam, vel quamvis aliam imperii partem *potuisse* cui-
vis donare, facile persuasum habebit, qui sciet illos
Imperatores neminem procerum, ne dicam hæreti-
corum, de sua imperandi methodo debuisse vel con-
fulere

fulere, vel sequi: sed suo tantum jure ac libitu omnia constituisse. Profecto si Cæsares illi (ut fuere aliqui deterioris vitæ) scorto cuiusdam donarunt tota regna, nemo nostrorum hæreticorum vel gry facit.

4. Denique cum taceant Imperatores & Imperium, & soli ringantur hæretici herinati, quorum ea res nihil interest, risu potius illos prosequamur: crediderim enim illos malle, ut præconum suorum grex numerosissimo muliercularum ac prolium ordine instructus ex Italia pascatur, quam gens quævis Catholica, præsertim sacra.

Q. III. Ordinem Augustorum post Constant. M. prosequere.

Re. 1. Tres ejus filii paternas ditiones inter se diviserunt.

CONSTANTINUS II. natu grandior cepit Hispaniam, Galliam, Britanniam, Germaniæ partem. A Constantio fratre occisus prope Aquilejam A. 340.

CONSTANS minimus natu Italiam, Illyricum, Thraciam, Græciam, Africam tenuit. In Pyrenæis montibus & ipse occisus est a rebeli comite Magnentio A. 350.

CONSTANTIUS medius fratrum primo Orientem & Ægyptum, sed subacto demum Magnentio omne Imperium occupavit. Arianæ pesti addictissimus Catholicos indignis modis habuit. Extinctus febre A. 361.

2. *Flav. Claud.* JULIANUS APOSTATA. Constantini M. ex Fratre Constantio nepos. Christianis Sacris a pueritia imbutus, factus Imperator iisdem nuntium remisit, acerbis odiis in Christianos invehens: Judæosque ipsos in eorum contemptum augere opibus conatus est. *Vid. Histor. sacram L. I. Cap. 12. Q. 4.* Tandem cum Persis acie experturus votum Jovi nuncupat omnes perdendi Christicolas, si victor rediret.

Verum

Verum spes eum fefellit: nam telo (coelitus ut creditum est, misso) trajectus, exceptum a vulnere cruorem in aëra excussit cum anima, adjecta blasphemia: *Vicisti Galilæe, vicisti!* An. C. 363.

3. JOVIANUS, *Juvianus, seu Jovinianus* Pannonia editus, a militibus in ipsa acie salutatus est Augustus. Pace cum Persis composita partem Armeniæ cum urbe Nisibi eorum permisit arbitrio. In Galatia obiit, vapore carbonum vivorum, quibus cubiculo submitti calorem curaverat, suffocatus. A. 364.

4. VALENTINIANUS I. Pannonius ab exercitu purpura indutus eandem cum fratre suo *Valente* communicavit. Cum Legatos Quadorum audiret, ira succensus obstupuit, ut nihil sanguinis elici e venis potuerit. Sicque extinctus est adhuc Catechumenus. A. 375.

VALENS eidem superstes Arii sectator rem Catholicam misere afflixit. Cum vero Gothos e Thracia conatur exigere, prælio saucius subductus est in rusticam casam, ibique a supervenientibus Gothis immisso igne exustus. An. 378.

5. *Valentiniano I.* succedere filii in Occidente VALENTINIANUS II. & GRATIANUS. Qui Valente extincto in Imperii societatem vocarunt *Theodosium*, filium Theodosii Magistri equitum, qui in Africa rem præclare gesserat, eumque Orienti consulere jusserunt.

At *Gratianus* a Maximo, qui in Britannia tyrannidem arripuerat, captus Lugduni perimitur. An. 383.

Valentinianus idem patitur ab *Arbogaste* rebelli Viennæ in Gallia. An. 392.

6. THEODOSIUS I. Magnus. Hic cum duos suscepisset filios e Faccilla Gratiani sorore *Arcadium* & *Honorium*, eorum curam habere jussit Arsenium Magnum, Diaconi munus tum obeuntem. Aliquando vero

vero museum ingressus, vidensque pueros sedentes discere, stante interim magistro, indignissime id tulit, deditque in mandatis, ut deinceps regii principes nudo vertice auscultarent sedentem magistrum,isque virgis etiam, si opus, minime parceret.

Religiosissimus alias Princeps præceps tamen iræ nonnunquam fuit. Thessalonicae enim cives præfectorum cuidam vim intulerant. Quo accepto Imperator dispositos in circo milites iussit magnam civium ad spectacula confluentium stragem edere. Septem millia cæsi sunt. At obstupescens facinus D. Ambrosius Theodosium ab hac cæde recentem aditu Ecclesiae interdixit. *Vid. Hist. Eccl. L. 2. c. 2. §. 6.*

Maximum tyrannum fregit. Mox etiam *Eugenium* ab Arbogasto subornatum. Sed biduo cum hoc pugnatum est ancipiti marte. Quo in discrimine Theodosius sæpe Cælum suppetias vocavit his verbis: *Ubi est Deus Theodosii!* Anno 394.

Altero post anno vitam cum morte commutavit scriptis Imperii hæredibus duobus filiis *Arcadio & Honorio*, illo *Orientis*, hoc *Occidentis*.

Q. IV. *Qui fuere deinceps utriusque hujus Imperii fines?*

R. I. *Occidens* numerabat Britanniam, Germaniam, Illyricum cum Pannonia, Dalmatiam, Italiam, Galliam, Hispaniam, Africamque omnem maritimam.

2. *Orientis* erant Græcia omnis, Mœsia, Thracia, Asia usque ad Euphratem, & Ægyptus; nam hæc veteri Geographia ad Asiam, non ad Africam pertinebat.

Q. V. *Paucis expedi Cæsarum Occidentis Ordinem ab Honorio ad Augustulum.*

R. I. HONORIUS undecim nonnisi annos natus tuto-

tutorem nactus est *Stiliconem* origine Vandalum virum promptissimum. Huic summa potestate concessa Honorius interim *Ravennæ* regiam constituens otio vacabat. Itaque *Stiliconem* fuso semel prope *Veronam* *Alarico* Gothorum principe (Anno 402.) subiit animus Augustos honores vel pro se vel pro filio *Eucharis* ambiendi. Idcirco *Visigotos* *Herulosque* denuo evocat, in quos prima acie cæsos (an. 405.) dum altera expeditio suscipitur detectis insidiis *Stilico* e medio tollitur, Cæsaris mandato.

Cæso strenuissimo duce non fuit difficile Gothis Romam ipsam in deditionem accipere An. 409. Erat tum Honorio in deliciis *Gallus* lepidum animal: cui nomen *Roma*. Ducibus itaque nunciantibus, Romam perditam esse, negavit fieri id potuisse, cum paulo ante escam ei porrexisset. Tantum otii fuit Honorio, ut ei licuerit etiam Romam urbem ignorare.

Alaricus *Attalum* quendam indutum purpura Romæ creat Imperatorem, qui coacto exercitu *Ravennæ* Honorium obsidet, sed submissa ex Orientis Imperio classe depulsus, dum in Galliam properat, a *Constantio* Duce manu dextra multatus in *Liparam* Insulam relegatur.

Heracianus Dux, qui paulo ante Africam *Attalo* ereptam Imperio asseruerat, tyrannidem molitur, classemque septingentarum navium appellit Italiæ. Sed dicto citius rejectus *Carthagine* in templo *Memoriæ* trucidatur.

Alaricum defunctum *Ataulphus* excepit, qui cadavere ejus in amne *Consentiæ* (ne a Romanis ludibrio haberetur) tumultato, *Placidiam* duxit ab *Alarico* jam captam Honorii sororem. Sed *Ataulpho* quoque a suis cæso *Sigericoque* mortuo *Wallia* a *Constantio* Duce adactus est reddere *Placidiam*, quæ nuptui tradita eidem *Constantio* *Valentinianum* edidit. Cumque occulti cum Gothis foederis suspicione laboraret
Placi-

Placidia apud Honorium, fuga sibi suæque proli consuluit ad Theodosium II. Imperat. Orient. Qui, fatis concedente Honorio, hunc Valentinianum Constantii filium Augustum declaravit.

Denique Honorius consilio ac fortitudine gerendo Imperio longe impar eximia tamen in Deum pietate fines Imperii utcunque conservavit, si Hispaniam exceperis, Galliæque partem. Obiit An. 423.

2. VALENTINIANUS III. Hic Africam perdidit, captam a Vandalis. Et Galliæ potissimam partem a Francis & Burgundionibus occupatam. Attilam tamen Hunnorum ducem e Gallia ejecit virtute Ætii præfecti sui, opeque Gothorum, Francorum & Burgundionum.

Britannia a Saxonibus occupata.

Illyricum ab Hunnis aliisque Scythis subactum. *Venetæ* demum insulæ ab exulibus Christianis occupatæ, & *Africa* a Bonifacio Vandalis prodita est. Demum Valentinianus a *Maximo* Rom. Consule, cujus uxore abusus fuerat, clam interemptus est. An. 455.

3. MAXIMUS celato crimine primum nuptias Eudoxiæ Augustæ viduæ, mox etiam Imperium decernente Senatu & populo acclamante adeptus est. Sed cum incautus conjugii patratam cædem aperit, illa tacta dolore Gensericum Vandalorum in Africa regem in perniciem Maximi evocat. Hic Roma expilata Eudoxiam inter reliquam prædam abripit. Maximus in ipsa fuga a populo discerptus est. An. eodem.

4. AVITUS a Visigothis e Narbonensi Gallia ad occupandum solium submissus, a Senatu vero Roma pulsus in fugam mortem oppetiit. An. eod.

5. MAJORANUS a Leone I. Imperat. Orientis submissus Gensericum rejecit in Africam, Mauritaniam
recu-

recuperavit. A *Ricimero* tandem armorum præfecto ex insidiis interemtus. An. 461.

6. SEVERUS cum Alanos Italia exegisset, ab eodem *Ricimero* veneno extinguitur. A. 465.

7. ANTHEMIUS a Leone & ipse adjutus, a Socero tamen suo *Ricimero* vita exutus est, propinato toxico. An. 472.

Ricimerus tandem ille latro in folium involat: sed Numinis vindicta quarto ac trigesimo die periit. An. eodem.

8. OLYBRIUS Patricius Rom. neci occumbit. An. eod.

9. GLYCERIUS a militibus salutatus Imperator a Julio nepote coactus est aris sese addicere, factus Episcopus Salonæ. A. 474.

10. JULIUS NEPOS ab *Oreste* duce, quem Gallias cum exercitu petere jusserrat, necatus. An. 475.

11. ROMULUS *Momyllus Augustulus* dictus, non Augustus ob speciem corporis brevioris. A patre *Oreste* constitutus Imperator, ab *Odoacre* ejectus est. (A. 476.) *Odoacer* enim Herulorum Rex e Pomerania & Hungaria cum suis accitus a Romanis occasione libentissime usus Italiam suæ potestatis fecit. Augustum folio movit, vitæ tamen eidem gratiam fecit, misertus ejus pueritiæ.

* Deinceps nemo in Occidente titulum *Augusti*, *Cæsaris*, vel *Imperatoris* usurpavit usque ad *Carolum M.* Huncque in modum Romanorum potentia a *Romulo* primo ortum trahens desiit in isto ignobili *Romulo*. Et Monarchia ab *Augusto* constituta in *Augustulo* est extincta.

§. II.

Bella & Negocia externa.

Quintum ab incunabulis natæ Salutis seculum post hominum memoriam inquietissimum extitit. Ingentia enim populorum agmina ex septentrione, & Scithicis oris effusa occidentale Imperium pessumiverunt.

Verum cum insequente temporis periodo longe major, magisque necessarius dicendi locus futurus sit, eo usque barbarum hanc historiam differimus.

§. III.

Status Politicus.

1. Senatus hoc tempore autoritas fere nulla, nisi quod Geminos quotannis Consules nominabat, alterum Romanum, Constantinopolitanum alterum; isque honor frequentissime ipsis Imperatoribus delatus, quamquam hi non admodum illo afficerentur.

2. Imperatores ipsi mutuis auxiliis in conservando diviso Imperio usi sunt. Altero tamen forte defuncto, alter superstes ejus provincias curabat, ac de novo Cæsare iisdem consulebat. Ac Senatus Romanus, cum Romæ deesset Imperator, jura petebat Constantinopoli.

§. IV.

Viri Præstantes.

I. Heroës, & Tyranni.

1. Theodosius M. diviso in filios Imperio Honorium Occidenti, Arcadium Orienti jura dare voluit. At
cum

cum utrique per ætatem non liceret manum admove-
re reipublicæ, Honorio *Stiliconem*, Arcadio junxit
Rufinum. De *Stilicone* supra meminimus in rebus
Honorii. *Rufinus* gente Vasco Gallus, primum con-
sulatu, mox suprema Aulæ præfectura auctus, tantæ
tamen fortis impatiens, ipsum Imperii diadema ac
cædem Arcadii meditari cæpit. Faverat viro exerci-
tus, jamque purpuram ejus humeris applicare para-
verat, cum ecce comperto *Rufinum* in id negotii ex-
civisse Gothos, dejectam perfido cervicem, contoque
suffixam per castra sublimem ferunt. A. 395.

2. *Rufini* locum occupavit *Eutropius* non quidem
heros, sed ob ipsa scelera magni nominis *Eunuchus*.
Hic, ne quid ejus moraretur tyrannidem, legem ex-
torfit ab Arcadio, ne ad aras & templa confugien-
tibus asylum pateret. At exercitus ejus dedignatus
imperia petit eum neci dedi. Is in templum se reci-
piens, frustra que sacras aras amplexus, asylum, quo
alios arcuerat, nec ipse invenit, sed suam et captus
lege poenas dedit Tyrannidis.

3. *Valentiniani III.* Imperio tres memorandi sunt
viri. *Ætius* Bulgarus seu Hunnus, *Castinus* Scy-
tha, *Bonifacius* Thrax.

Ætius rebus in Gallia strenue gestis a Principe tamen
exautoratus Hunnorum copias sibi adjunxit. Commis-
soque semel cum Romanis prælio in gratiam est rece-
ptus, Hunnisque reditum in patriam persuasit. Verum
illi, gustata semel Italia atque Illyrico, prædæ adducti
cupidine cum 700000. Attila Duce denuo advolant,
protritaque in modum turbinis Pannonia, Germania-
que Galliam petunt, ab *Ætio* tamen ingenti clade ex-
cipiuntur. Jamque *Ætius* Galliam a Francis, Gothis
& Burgundionibus tum occupatam Romano Imperio
afferere parabat, cum eum *Valentinianus* Ravennam

excitum suamet manu neci dedit. A. 454. Jure non nemo dixit, Cæsarem sua dextra suam sibimet finistram recidisse. Hoc enim Duce sublato omnis apud Barbaros Romani nominis metus evanuit.

Castinus susceptis cum *Bonifacio* inimiciis, cum Italiam pessumiret, ab *Artaburio* Duce datus in vincula, & ab Imperatore in exilium ejectus est.

Bonifacius cum & suis machinis, & *Castini* discordiis, *Ætisque* calumniis in suspicionem affectatæ Tyrannidis venisset, atque a *Placidia Augusta* revocatus ex Africa morem non gessisset, Romana in eum arma decreta sunt. Quibus se imparem sentiens *Vandalos*, ut ex Hispania in Africam trajicerent, invitavit. An. 427. Ac licet eum facti subiret poenitentia, frustra tamen fuit cum *Phrygibus* sapere. Provinciis itaque exutus ac moerore extinctus est.

II. Docti.

* *Paucos si sacros excipias Doctores, hoc ævum eruditos tulit; inter arma enim exulant Musæ.*

1. *Sext. Aurelius Victor* Pannoniæ Præfectus Illustrium Romanorum res gestas literis commisit.

2. *Decius Magnus Ausonius* Burdegalensis Gallus Consulatum gessit An. 379. Poëta non spernendus, cujus nepos fuit *S. Paulinus Episc. Nolanus*, itidem poëta.

3. *Claudius Claudianus* Ægyptius. Stiliconis in laudes effusus. Poëta numerosus, & hoc solo infelix, quod pangendis carminibus non meliorem nactus sit materiem. Floruit sub an. 400.

C A P U T III.

Ab Augustulo & Occidentalis Imperii
ruinis ad Carolum M. & restitutio-
nem Imperialis dignitatis.

ÆTAS BARBARA.

§. I.

De Regnis Regibusque Italiæ, aliisque
Barbarorum imperiis usque ad
Carolum M.

** Ad Seriem Historiæ continuandam ea potissimum
regna spectant, quæ in Italia, tanquam Monarchiæ
quartæ sede constituta sunt. Ea sunt quatuor. 1. Heru-
lorum. 2. Ostrogothorum. 3. Langobardorum. 4. Ex-
archorum.*

*Reliqua, quæ per Hispaniam, Galliam, Africam
Ec. gessere Barbari §. 2. referemus cum de bellis &
negociis externis agendum est.*

I. Heruli.

*Odoacrem jam diximus Augustulo in exilium acto
Romanum Imperium sui juris fecisse an. 476.*

*Hunc hospitem ut excuteret Zeno Orientis Impera-
tor Theodoricum Ostrogothorum regulum cum pote-
state ac milite mittit, hoc pacto, ut Odoacre pulso
Theodoricus provincias interim moderaretur, do-
nec Imperator de iis constitueret. A. 489.*

Is ergo suscepta expeditione, sentiens, opinione fortius pugnare Odoacrem, amicitiam cum illo in speciem componit. Mox vero mensæ adhibitum inter epulas necat. An. 493. Sicque Herulorum extincto regno natum est Ostrogothorum.

II. Ostrogothi.

1. *Gothorum Origo.* Gothicum omne nomen e Suecia, & extrema Germania profectum est. *Gothones, Gothi, Gottæ, Getæ, vel etiam Scythæ* dicebantur, præcipue Græcis scriptoribus. E septentrione profecti, nescio quo tempore, in Scythiam ad oram Ponti Euxini perrexerunt.

2. *Gothorum Distinctio.* Qui plagas nascenti soli propiores tenebant Ost-Gothæ, seu *Ostrogothæ*, id est Gothæ Orientales audiebant, alteri occasum spectantes West Gothæ, seu *Visigothæ*.

3. *Gesta Ostrogotharum ante regnum Italicum.* Valente Imperatore Ostrogothæ cum Visigotis intestino bello collisi mox etiam ab Hunnis sub jugum missi sunt sub an. 376. Attilæ dein castra sequuntur in Galliam atque Italiam; Illo extincto, ejusque filiis de regno altercantibus, cum omnes populi Hunnis eousque subditi ab iis deficerent, etiam Ostrogothæ id exemplum sequuntur, ac deinceps Pannoniam a Romanis impetratam incolunt. A. 455.

Sed mox arreptis armis Thessaliæ, ac Macedoniæ minantur exitium, Duce Theodemiro. Quibus pacandis Zeno Imp. novi regni in eorum gratiam constituit limites designat: Situm id regnum in Thracia & *Sium dictum.* Theodericus Theodemiri filius fœderis obses Constantinopolim missus, in animum Zenonis penetravit adeo, ut Consul designaretur an. 483. & creatus Patricius, etiam militiæ præficeretur. Is ipse est, qui Regni Ostrogothici in Italia fundamenta jecit.

4. *Reges Ostrogothæ in Italia.* Itaque *Theodericus* cæso ex infidiis *Odoacre* An. 493. Regios etiam honores ab *Anastasio* Imp. & *Italiam* impetrat cum reliquis *Occidentalis Imperii* provinciis.

Regni sedem *Veronæ* constituit, illudque sibi vicinorum regum propinquitate stabilivit, ducta *Audefleda* *Clodovæi* *Francorum* regis sorore; filiasque suas alteram *Alarico* *Visigothorum* regi, alteram *Sigismundo* regi *Burgundionum* matrimonio junxit.

Jura dixit tanta laude, ut cum optimis *Romanorum* *Cæsarum* meruerit comparari. Ac licet *Ariano* dogmati ipse dudum subscripsisset. *Romanæ* tamen *Ecclesiæ* jura facta tecta servavit. Eum quondam accedens muliercula quæstæ est, se triennio jam litem coram tribunali sustinere. Accitis rex iudicibus mortem minitatur præsentem, ni moras justitiæ abrum pant. Illi biduo congressi sententiam expediunt; regisque mandato securi percutiuntur, quod in triennium traxissent causam, quam biduo solo poterant absolvere. At sub extremam vitæ lineam in barbaros mores descivit *Theodoricus*. *Boëtium* enim *Consulem*, ejusque generum *Symmachum* falsi criminis infimulatos indicta fere causa extremo affecit supplicio. Cœnæ dein assidenti cum ingens piscis caput apponeretur, visus est sibi videre caput *Symmachi* truncatum, eoque spectaculo mente captus paucis post diebus vivere desiit. A. 526.

5. *Athalaricus* successit *Theodorici* ex filia *Amalasuntha* nepos. Anno octavo mortem oppetiit. A. C. 534.

6. *Theodatus* ad solium promovetur ope *Amalasunthæ*, *Theodorici* ex sorore nepos. Hic *Amalasuntham*, dum *Constantinopolim* pergere cogitat, in balneo suffocat.

Itaque Justinianus Orientis Imp. injuriam sibi factam ratus, tum etiam successu Africanæ expeditionis ad recuperandum Occidentis Imperium accensus, sed ipsorum etiam Italorum votis exoratus *Belisarium* Ducem ex Africa in Ostrogothos movere præcipit an. 536. Idque bellum octodecim annis varia fortuna gestum est.

7. *Vitiges* a Belisario in triumphum ductus est an. 540. Actum erat de Ostrogothis, nisi Chosroës I. Persarum rex Orientem turbasset, & Belisarius ejus armis debuisset objici. Hinc relicta Gothis est saltem Verona cum agro finitimo.

8. *Theutobaldus* an. 540. nihil memorabile gessit.

9. *Totilas* an. 541. Hic initio res Gothicas restituit Roma etiam a. 546. capta. Tum Belisarii virtuti denuo cessit. Sed hoc iterum in Persas evocato, omnem Italiam cum Sicilia recepit Totilas. Donec submissus a Justiniano *Narses* eunuchus Tyrannum profligarit. A. 554.

10. *Tejas* quidem Totilæ in acie cæso suffectus est, sed a Narsete decretoria pugna & ipse victus, interemtusque an. eodem. Huncque in modum Italia Romano Imperio asserta est.

III. Langobardi.

Q. I. *Qua occasione Langobardis in Italiam patuit aditus?*

R. *Narses* in decimum sextum jam annum Italiæ præfectum egerat, cum a Justino Cæsare ob nonnullas civium querelas ei abrogatur Imperium. Is de crimine se purgat humaniter ac submisit. Sophiæ vero Augustæ acceptis literis, quibus Narsetem ad pensum & colum invitabat in gynæceum suum, tanquam videlicet eunuchum, tum enimvero injuriæ impatiens sui que impos Neapolim concedit Narses, missoque nuncio Langobardos ad diripiendum Italiam invitat.

Q. II.

Q. II. Unde proruperunt Langobardi?

R. Langobardi nomen adepti a promiſſa barba, quam alere iſſis mos erat, vel a longis ſecuribus gens Germanica ex iſſidem, quibus Gothi, ſedibus prorumpens omni Germania errabat. An. 379.

Pannoniam ſubeuntes Romanis ſuam adverſus Gepidas operam addixerunt. An. 548.

Bello ipſo Oſtrogothico Narſeti auxilio fuerunt An. 552. Qui tamen ingratos hoſpites ocuus dimiſit in Pannoniam, donec excidio publico ſuam ulturus injuriam eos ſponte revocavit.

Q. III. Jam Langobardicos in Italia reges enumera.

1. *Alboino* itaque Duce ſeu rege Langobardi pedem in Italia ponunt An. 568. Liguriam, Inſubriam, totamque fere Superiorem Italiam ſubigunt Roma excepta, atque Ravenna, qua in urbe Exarchorum ſedes erat.

Regiam fixere *Ticini* ſeu *Paviae*, nomenque ſuum univerſo illi Italiae tractui in hunc uſque diem reliquerunt: ea enim regio dicitur Lombardia.

2. *Celphus* An. 574. Illo enecato, abrogare poteſtatem regiam, rerumque ſummam 30. ducibus deferre placuit. Vix tamen elapſo decennio priſtinum regiminis modum revocarunt.

3. *Antharit* an. 585. Theudelindam Garibaldi Bojorum Ducis filiam ſuo thoro junxit. Illi, marito defuncto, copia facta eſt ſibiſmet deligendi e nobilibus Langobardis quempiam, pro rege deinceps habendum.

4. *Agilulfus* electus eſt A. 591.

5. *Adalphaldus* in exilium pulſus cum matre Theudelinda, ejusque locus ab *Ariovaldo* occupatus. A. 626.

6. *Rotharit. A. 629.*7. *Konoaldus 645.*8. *Aripertus I. 651.*9. *Grimoaldus.*

Beneventi Dux, usurpator. 661.

10. *Pentharit Ariperti*
filius hætenus exul :
restitutus an. 671.11. *Chunipertus 688.*18. *Aistulphus An. 751.* Hic Ravennatem Exarchatum sui juris fecit An. 752. Inde etiam Romam castra movet. Verum summus Sacerdos, cum petito ex Oriente auxilio frustraretur, Pipinum Francorum jam tum temporis regem suppeticas vocat : qui Exarchatum Longobardis ereptum Romanæ Ecclesiæ ditioni adjungit. An. 755. Aistulphus in venatione periit.19. *Desiderius An. 756.* Hic armis injuriisque petens Romanam Ecclesiam a Carolo M. in auxilium Pontificis properante captus abducitur an. 774. Langobardicæ ditiones Francico adjectæ sunt imperio, Exarchatus vero Ecclesiæ Romanæ denuo assertus cum Ducatu Spoletano, agroque Sabinensi : quibus an. 787. accessit Langobardia superior, seu hodierna fere Hetruria, cum parte Campaniæ.

IV. Exarchi.

Cum Narses Italiam Gothis eripuisset, proconsulari imperio eidem præfuit annis 16. Langobardis vero, quos ille exciverat pleraque occupantibus, Græcis pauca relicta sunt : quæ ut in officio continerentur, missi sunt summa cum potestate Præfecti, quos *Exarchos* dixere. Hi *Ravennæ* constituerunt Præfecturæ sedem, & ancipiti fortuna tenuerunt, donec eadem penitus exuti fuerint a Longobardis. Nec est operæ pretium

tium eos omnes in medium producere. Primus a Narfete fuit *Longinus* an. 567. Ultimus *Eutychius* ab Aistulpho Longobard R. loco motus an. 752.

Huncque in modum Græci Imperatores Italia exclusi sunt : in qua tamen etiam deinceps Calabriam atque Siciliam tenuere, Venetos, Dalmatasque habuerunt vectigales.

§. II.

Bella & Barbarorum incurfus.

Merito hoc ævi *Ætatem Barbaram* dixi. Tot enim Barbarorum examina e Septentrione ac Scythia erupere, ut nulla fere Europæ plaga extiterit : quæ genuinos incolas retinuerit.

I. Visigothi.

1. Supra §. 1. Num. II. Ostrogothos ab Hunnis sub jugum missos diximus sub an. 376. Horum clade territi *Visigothi* migrant, atque a Valente Imp. Moesiam provinciam obtinent, una cum Baptismo. Sed pro dolor ab Imperatore illo Hæretico Ariano eadem Ariana hæresi imbuti sunt. Quo factum, ut illa pestis per omnem Europam una cum istis Barbaris sit propagata.

2. An. 401. *Alarico* Duce in Italiam penetrant, fusique a Stilicone cum majoribus copiis revertuntur, Romanque Urbem Dominam per coronam capiunt an. 409.

3. Immani populo ut non nihil satisfaceret Honorius, Narbonensem Galliam a Liguria ad Hispaniam supra mare Mediterraneum extensam donat, itaque regnum ab iis *Tolosanum* constitutum est A. 412.

4. Ab

4. Ab eo tempore modo cum Romano Imperio armis commissi, modo juncta pace Romanorum stipendia secuti in Vandalos, Suevosque militarunt.

5. Vandalis vero in Africam transmittentibus Visigothi eorum in Hispania sedes occupant, ac potentissimum Hispaniæ regnum condunt An. 428. quod quidem a Mauris subactum est an. 711. At *Pelagius* comes Gothici sanguinis collectis Christianorum reliquiis *Asturici* principatum sibi asseruit an. 712. Qui in regnum *Legionense* excrevit, præsertim sub *Alphonso Catholico*, qui Mauros tota Gallæcia cedere coëgit An. 750. Legionensium Christianorum exemplum secuti sub annum 700. 800. & 900. alii Gothica regna instaurarunt, *Navarræum*, *Arragonium*, *Castellanum*, quæ *Ferdinandus Catholicus* fere conjunxit an. 1474. Is *Ferdinandus* quidem Saracenos omni Hispania depulit an. 1481. Sed & ipse Gothici sanguinis postremus regnum nobilissimum reliquit *Carolo* e nobilissima gente *Austriaca Maximiliani Cæsaris* nepoti, An. 1516. qui & ipse triennio post *Augustus* est appellatus.

Tolosanum vero regnum seu *Provincia* a *Francis* paulatim est occupata sub an. 508. &c.

II. Vandali.

1. *Vindili* alias dicti ad *Vistulæ* ripam in *Germania* olim habitarunt. Tum an. 406. juncta sibi *Alanorum*, *Suevorum*, *Burgundionumque*, manu Galliam vastant, tantumque sui terrorem omnibus incutiunt, ut quotquot erant barbaræ gentes, *Gothi*, *Hunni*, *Saraceni* &c. deinceps passim *Vandali* audirent.

2. An. 409. superatis *Pyrenæis* jugis in Hispania regnum auspicantur.

3. An.

3. An. 427. Bonifacio Africæ Præfecto evocante cum omnibus suis in Africam migrant, *Genferico* Duce seu rege, quem & *Gisericum*, *Geiserium*ve dicunt. Illuc appulsi an. 428. quadriennio eandem sui juris faciunt, Romano Imperio detractam.

4. An. 532. *Belisarius* Justiniani Græc. Imperatoris auspiciis *Gelimerem* Vandalorum regem acie fusum cum suis omnibus tota Africa, Sardinia, Corsica, insulisque Balearibus exegit. Quotquot funestæ cladi superfuerant, in interiora, desertaque Africæ se receperunt, nec amplius cuiquam visi sunt.

III. Alani.

Hi cum Vandalis in Hispaniam penetrarunt, sed sparsim tandem cum in Hispania tum in Gallia habitantes paulatim a Gothis, Francisque deleti sunt.

IV. Suevi.

Et hi una cum Vandalis expeditionem susceperant An. 406. annoque 409. regnum exorsi sunt in Gallæcia ac Bœtica Hispania; variaque usi fortuna Visigothorum denique jugum subiere An. 583.

V. Burgundiones.

1. Eodem itinere cum Vandalis Galliam petierunt An. 406. Paceque cum Romanis composita partibus Rheno proximis Regnum suum imponunt An. 413. Fidei Catholicæ subscribunt Anno 417.

2. An. 437. Regia Burgundionum prosapia ab Attila quidem excisa est. Sed an. 456. resumtis Viribus Galliam Lugdunensem, Sequanensem, Viennensem, Provinciam Gallicam cum alpibus in potestatem redigunt.

3. An-

3. Anno demum 534. Francorum reges Childebertus, Clotharius, & Theudebertus profligatum Burgundiæ regnum inter se dividunt.

4. *Boſo* a Carolo Calvo Præfecturam Burgundiæ adeptus, cum adverteret Caroli posteros de Galliæ regno acerrima lite conſligere, maluit rei suæ ſtudere, ubique ipſi diadema Burgundicum impoſuit An. 880. Regiam fixit *Arelati*, quæ urbs eſt Provinciæ Rhodano incumbens. Unde ejus poſteri *reges Provinciæ*, vel *Arelatenſes* dicti.

5. Hujus regni heredem ſcripſit Rudolphus poſtremus rex Imperatorem Henricum III. an. 1032. Qui Ducibus ſuis Comitibusque illud diſtribuit. Unde poſtea nati ſunt Comitatus *Sabaudia*, *Pedemontii*, *Provinciæ*, *Alſatiæ*, *Burgundiæque* ſub an. 1125. Deinde pleraque omnia Galli Imperio ſubduxere. Burgundiam tum præcipue cum an. 1477. *Carolus Audax* Dux in acie interfectus eſſet ab Helvetis; etſi heres ſupereſſet Maria Caroli nata Maximiliano Aſtrio eodem anno nupta.

VI. Britanni.

1. Primus Romanorum Britannia pedem cum armis intulit Julius Cæſar 50. fere ante Chriſtum natum annis. Sed cum divitiarum, quibus inhiabat, inopem cerneret inſulam, Præfecto litoribus impoſito viam relegit. Hadrianus deinde & Antoninus reliquique Imperatores Romana ibidem jura auxerunt, Britannis non invitis, ut a Scotorum, Pictorumque irruptionibus Romani militis virtute tutiores degerent.

2. Cumque exercitus Britannicus ſpreta Imperatorum Rom. autoritate ſibi met tyrannum crearet Constantinum, iſque in Galliam transmitteret, occasione
uti

uti Britanni in libertatem sese afferunt, quidquid Romanorum militum, præfectorum, Legum superat, cædunt, conculcant. An. 410.

Verum hujus consilii mox eos subiit poenitentia, cum Picti, Scoti, Hibernique (Borealem insulæ plagam hi occupabant, & alias etiam *Saxones* audiebant) majoribus animis in eos insurgerent. Theodosius quidem Imperator Orientis auxilio iis fuit missa militum legione an. 421. & an. 422. Sed ea, adversus Pictorum impetum structo e lapide muro, valefecit tandem Britannis. Itaque Romani, dicentes sibi non vacare, ut sociis Britannis majore ope adessent, discessere, Britannisque nuncium remissere.

4. An. 446. Iterum postulata sunt ab Ætio Romano Galliarum Præfide auxilia. Iis non impetratis acti in desperationem Britanni consilium ineunt Germanorum vires implorandi. Itaque an. 447. tres simul populi advolant *Angli* ex agro Schlesvicensi; *Saxones* ex Hamburgensi, reliquaque ditione, quæ Albi alluitur, & *Jutta* e Jutlandia, quæ Chersoneso Cimbricæ, seu Daniæ hodiernæ adjaceat. Duces expeditionis erant *Hengst*, & *Hors*.

5. Hi quidem Pictos in ordinem redegerunt, sed miseros Britannos paulo post ab an. 455. &c. Regno, Libertate, ipsaque Christiana religione exuerunt, idolorum cultu instaurato. Qui ante extinctus non est, quam S. Augustinus aliique Benedictini monachi a S. Gregorio missi sint, An. 596. Atque ex eo tempore Britannorum in illa insula nomen fere evanuit, cum *Angli* obtinerent.

6. A. 460. fervente inter utrumque populum bello Britannorum manus fretum superat, exulesque illam Galliæ plagam supra Ligerim amnem occupant, quæ
hodie

hodieque *Minoris Britannicæ* (Gallicæ Bretagne) nomen gerit.

7. An. 519. *Cerdicus* Westsaxonicum regnum inchoavit (vulgo *Essex*) quod succedente tempore in omnem Angliam prorogatum est ab Eduardo Seniore An. 899.

8. An. 1154. Henricus II. e Francicis Comitibus *Andegavensibus* regno Anglico hereditate potitus est. Qui Hiberniam subegit, ejusque se Comitem dixit. Sanctum Thomam Cantuariæ Archiepiscopum adacta in cerebrum securi in Ecclesia trucidari fecit. Eodem & succedente seculo assiduis bellis Angli, Francique inter se commissi sunt.

9. An. 1340. Eduardus III. Angl. R. præ Philippo Valefio fas sibi esse putans in solium Gallicæ succedendi, cruentum in Gallos bellum parat, tantis animis postea gestum, ut Henricus VI. anglus pleraque subacta Gallia diademate Gallico redimitus fuerit Parisiis A. 1431. Quo tempore *Joanna Dorica* Virago *Aurelianensis* sumtis armis Ducem exercitus Gallici egit, sed tandem ab Anglis capta, rogoque addicta est. 1430. Paulo tamen post Angli Galliam omnem deferere coacti sunt 1436.

10. Quæ deinde fata tum sibi tum Ecclesiæ cuderint Henricus VIII. regesque posterius, dicimus in *Historia Sacra* L. 2. Cap. 7. §. 5. cum de *Schismate Anglicano* nobis sermo est.

VII. Hunni.

1. *Hunni*, quos historici passim etiam *Scythas*, *Vandalos*, *Avares*, & medio ævo etiam *Turcas* appellant, denique nomen *Hungrorum* seu *Hungarorum* acceperunt. Sunt autem iidem ipsi, qui ex interiore Scythia profecti Ostrogothos subegerunt, eorumque & una Visigothorum regiones, Daciam nempe occuparunt An. 376. *Vid. supra hoc Lib. 2. c. 3. §. 1. Num. II.*

2. Va-

2. Varias deinde in Romanam ditionem impressio-
nes fecere. An. 383. in Rhætiam & Galliam. An.
407. pars eorum cum Vandalis & Herulis in Italiam.
A. 424. a morte Honorii opem tulere Joanni tyran-
nidem molienti. An. 437. *Attila* Duce Galliam pre-
munt, Burgundionumque regnum excindunt.

3. Denique gravissimum illud bellum Hunnicum
exortum est An. 441. Hunnisque Thraciam & Il-
lyricum infestantibus annua tributa pendi promissa.
Quæ dum solvi non potuere (Principum enim luxus
ærarium exhauserat) *Attila*, qui *Flagellum DEI* se
dici passus est, per Noricum in Galliam penetrat.
Verum *Ætius* egregius Dux conciliata sibi Visigo-
thorum, Burgundionum, & Francorum ope tridua-
na pugna ipsum frangit. Cæsa utrinque 180000. in
campis *Catalaunicis*, (hodie Chalon) non ita procul
Metis. An. 451. Hinc motis castris Italiæ inhiat,
Aquilejam obsidione cingit. Dumque jam despera-
ta deditione obsidionem solvere cogitat, videt Cico-
nias aves suos foetus rostris portantes ex urbe mi-
grare. Quo omine accepto, factaque iterum impres-
sione nobilem urbem solo æquat. An. 452. Romæ
ipsi dum immineret, obvium *S. Leonem PP.* qui non
tam facundia, quam divino nutu tyrannum ab Ur-
bis excidio submovit. Etenim *Attila* quæsitus a suis,
cur tantum honoris habuisset Leoni, prodidit, se vi-
disse adstantem Leoni senem augusta forma, qui
stricto ferro mortem sibi minitatus esset, ni Leonis
consiliis morem gereret. Itaque An. 453. reversus
est in Pannoniam, ibique vino largius hausto, rupta-
que forte in gutture venula suomet sanguine suffoca-
tus interiit. 454.

4. Ab illa clade defecit Hunnorum vis. Pedeten-
tim tamen Pannoniam denuo subegerunt, id est, mo-
dernam Austriam ab Anafo flumine & Hungariam ad
Dravum usque. An. 788. a *Thassilone* Bojarie Duce

adversus Carolum M. Francorum tum regem exciti memorabili clade afficiuntur.

5. An. 791. Suomet jam Marte Carolum in Bojaria adoriuntur. Sed is Hunnos demum sibi profligandos sumfit, annoque 799. bello isto defunctus e tota Pannonia ejecit barbaros.

6. An. 893. Recens Hunnorum agmen a Tanai in Pannoniam irruit. E qua assiduis insultibus Bavariam præcipue, Franconiam, Saxoniam, Galliamque ipsam misere accipiunt, vastatis, crematis, mactatis omnibus urbibus, monasteriis, incolis, præcipue sacerdotibus & monachis. An. 900. 910. 926. 937. *Henricus* vero *auceps* An. 934. pugna ad Merseburgum commissa, & *Otto M.* in campis Lyci prope Augustam Vindelicorum An. 955. ita Hunnis succidere cristas, ut susceptis etiam Christianis sacris an. 986. *Geysa* eorum dux Germanico Imperio deinceps vectigalis fuerit. In pugna illa Vindelicia tum Ottonis regis pietas enituit, sacro epulo ante prælium se reficientis, tum S. Udalrici Augustani Episcopi virtus, qui oblata sibi de cælo cruce Christianum exercitum animavit.

7. *Stephanus I.* sanctus, *Geyse* filius regios honores accepit a Sylvestro II. PP. Posteris regibus accedere aliæ Provinciæ. *Ladislao I.* sancto *Croatia* & *Dalmatia* hæreditate obtigit. An. 1080. *Carolo Roberto* Neapolitano *Bosnia*, *Servia*, *Bulgaria* 1312.

8. Ab obitu *Andree III.* An. 1300. reges tantum externos habuere Hungari, Bohemos, Bojos, Neapolitanos, Austrios, Polonos.

9. Denique Germani & præcipue Austrii regnum istud Turcicis impressionibus vastatum suo sæpe sanguine redimentes meruerunt hereditario jure nobilem illam hæctenus tenere provinciam.

§. III.

Politica.

Non est, quod multum a me quæras de Politico hujus ævi statu, cum fuerit Barbarus. Attamen

1. Roma Urbs Exarchatui Ravennati, Græcisque Imperatoribus parebat, ita, ut Senatus quidem annuos Consules, vel consulum potius umbras legeret, Pontifex vero multa in omnibus autoritate polleret, donec totam obtinuerit post Langobardos a Pipino domitos, ut sequenti capite docebimus.

2. Utut barbari imperarent, vulgo tamen major id temporis obtinebat pietas, justitia major, ac præsertim simplicitas, nec quisquam etiam Barbarorum & Hæreticorum regum tantum sibi concessit in sacra, aut in Ecclesiastica negocia manum tam facile misit, quam facile postea misere alii.

3. Ad Langobardorum tempora nonnulli referunt ortum consuetudinum *Feudalium*, quæ tamen post tempora Caroli M. potius natæ mihi videntur.

4. Disciplinæ Juris Civilis unicum incrementum accessit per Justinianum Imp. Qui veterum Romanorum leges per Tribonianum ejusque socios Jurisconsultos collectas primo publicavit an. 529. Cum jam ante Theodosius & ipse Orientis Imperator similis formæ Codicem edidisset an. 438.

§. IV.

Viri Illustres.

Hoc etiã uti & priori ævo nulla penes plebem, aut rarissima doctrina fuit. Sed quidquid Romanarum

literarum supererat solis Ecclesiarum scholis, monachorumque claustris asylum debebat.

Seculo tamen 6. laudandi sunt *Boëtius* Consul a *Theodorico Ostrogothorum* rege interfectus, qui præter Philosophicas disciplinas, Logicam nempe, Ethicam, Musicam &c. etiam divinarum rerum expertus non fuit. Illum ajunt *horologii automati* primum fuisse autorem: quæ tamen ars cum ipso extincta, nec revocata est ante annum 1480.

Priscianus quoque Grammaticus suos de lingua Latina, cui tum temporis expiranti mederi cupiebat, commentarios elucubravit.

CAPUT IV.

A Carolo M. & renovata in Occidente Romano-Germanici Imperii Majestate usque ad magnum Interregnum & Rudolphum Habsburgicum.

§. I.

Imperatores a CAROLO M. ad Rudolph. I. Habsburg.

Q. I. Si Carolus M. Francico genere fuit editus, cur Imperium in illo restauratum Germanicum vocas?

R. Non injuria sane: quid enim sunt *Franci*, vel fuere, nisi *Germani*. Quod ut manu palpes, de Francici regni origine tria verba faciam.

1. E pluribus Germaniæ populis coaluit Francorum gens, *Cattis*, five *Haffis*, *Bructeris*, *Tencteris*, *Sicambriis*, *Frisiis*, aliisque ab Albi ad Rhenum in hodiernam usque Franconiam, quæ nomen antiquum retinuit, fitis.

2. An. 418. cum jam in pejus res Romanæ irent, Franci superato Rheno Belgium occupant, Ducemque expeditionis *Pharamundum* regio honore mantant. An. 419. Utut autem ab Ætio vitam domum repetere sint adacti, *Clodione* tamen rege mox altero anno, nempe 428. revertuntur in Galliam.

3. *Merovæus* Clodionis filius regnum auspicatus est an. 447. Cumque tres sint familiæ, quæ hætenus Francicum sceptrum tenuere, *Merovingica*, *Carolina*, & *Capetina*, primæ stirpi nomen dedit *Merovæus* iste.

4. At *Clodovæus*, seu *Ludovicus* tertius a *Merovæo* Francorum rex longe nobilissimus Francicam gentem, nomen, imperium in omnem Galliam extendit, ita, ut ab eo tempore in Gallia non jam Galli degerent, sed multo copiosiores Franci, qui linguam, mores cum ipso jugo Gallis imposuere.

5. Multo tempore regnatum est *Merovingicis*: qui tamen ad extremum cæperunt ocio diffluere, summamque potestatem in unum *Satraparum*, quem *Majorum Domus* vocari mos erat, conferre. Ex his *Pipinus Herystalli* (Prædium erat) domiuis An. 681. Major *Domus* creatus est, ejusque filius *Carolus Martellus* an. 714. Demum nepos *Pipinus* junior an. 741. Hi eo rem deduxere, ut cum *Merovingici* regno impares essent & ignavi, *Pipinus*, optantibus regni proceribus, admittente Pontifice, Francorum Rex salutaretur an. 752. *Childeric* ignavo hætenus rege in cænobium migrare jussu.

6. Hujus *Pipini* impiger gnatus est *Carolus* ille *Magni* nomen a rerum gestarum magnitudine post fata sua adeptus.

Q. II. Dic, quæ gesserit Carolus ante quam Augustus salutaretur.

R. 1. Francico diademate ab obitu Pipini patris potitus est Anno 768.

2. Anno 774. Desiderium Langobardorum regem ob injurias, quibus Romanum Pontificem pessumibat, in custodiam dedit; ejus regnum belli jure suæ ditioni adjecit; Romanæ vero Ecclesiæ Exarchatum Ravennatem, Ducatum Spoletanum &c. restituit: quibus adjecit Capuam cum parte Campaniæ, & Tusciam Langobardicam an. 787.

3. An. 788. Tassilonem Bojaræ Ducem regios honores affectantem, fregit una cum Hunnis a Tassilone excitis. Bellumque Hunnicum anno demum 799. profligavit, Hunnis ad Dravum usque deletis.

4. An. 793. fossa a Rednizio ad Alemannum, seu Altmühlam (Franconiæ amnes sunt, alterque in Rhenum evolvitur, alter Danubio miscetur) ducta Istrum Rheno jungere tentavit. Verum ingentibus ejus anni nimbis, & bellis in Saxones Hunnosque gerendis, operi renunciare coactus fuit.

5. Saxones tricennali bello ad annum usque 804. gesto, domuit, sacrisque Christianis instituit, multis erectis Episcopatibus.

Q. III. Quo pacto Imperium adeptus est Carolus?

R. Cum anno 800. Romam petiisset, Leonem III. PP. adversus perduellium injurias tutaturus, Pontifex ipso Salvatoris Natali die Carolo persuadet, ut Romani Imperii Majestatem in Occidente tanto jam tempore collapsam, & a Græcis desertam in sese suscipere vellet. Adhæc subornavit Pontifex Optimates Romanos, & populum, qui *Carolus Imperatorem & Augustum*, acclamarent. Reluctatus quidem est Carolus, tandem
vero

vero Diadema Imperiale a Pontifice ſibi imponi, ſacroque ceromate ungi ſeſe permifit.

Q. IV. Cetera jam de Carolo Imp. perſequere.

R. 1. Doctrinæ tam avidus fuit, ut a puero in canam ætatem imbui ſe fecerit ſacris profanisque diſciplinis. Libris S. Auguſtini de *Civitate Dei* ſcriptis præcipue delectatus eſt. Quin ipſe Teutonicæ Linguae Grammaticam primus compoſuit: Ventis, ac menſibus nomina impoſuit. Scholas publicas in omnibus pene Benedi-
ctinorum monaſteriis aperiri conſtituit &c.

2. Denique diem ſupremum clauſit A. 814. 5. kalend. Febr. Aquisgrani: ibidemque in Eccleſia B. V. Mariæ tumulto mandatus eſt, cadavere in throno fedente.

Q. V. Mitte in numerum reliquos Cæſares Romano-Germanicos.

R. Ii fuere aut e *Caroli* poſteris, aut ſtirpis *Saxonicae*, aut e *Francorum* gente, aut demum *Alemanni* ſeu *Suevi*.

I. Carolini Imp.

1. LUDOVICUS I. *Pius* a Carolo patre hæres Galliae, Germaniaeque ſcriptus eſt. Cognatum ſuum *Bernardum* Italiae regno ab Avo Carolo auctum luminibus orbari juſſit. An. 818. quod inteſtiniis motibus Imperio inhiaret.

Hic primo regni anno in tres filios regnum di-
viſit, Lotharium, Pipinum & Ludovicum. Verum,
cum etiam quarto filio Carolo, quem e ſecundis nu-
ptiis ſuſceperat, partem regni cedere vellet, fortis
impatientes reliqui filii Ludovicum Imp. in cuſtodiam,
& vix non in vincula mittunt. An. 834. Adnitente

tamen filiorum altero nempe Ludovico Bavaro restituitur libertati & folio.

Paulo post iterum tentata divisione, iterumque armis filiorum petitus ex morbo defungitur An. 840.

2. **LOTHARIUS I.** Imp. A morte Patris filii rem ferro committunt: tandemque bellorum fessi in has conditiones conspirant.

Lothario cederet Imperialis dignitas, Italia seu Langobardia, Burgundia, hodiernam Helvetiam, Burgundiam, Delphinatum, Provinciam Gallicam, atque Sabaudiam complexa; cum Austrasia, quæ complexa est hodiernam Alsatiam, Palatinatum, Lotharingiam, Belgium.

Ludovico Germania tota, & ultra Rhenum Spira, Wormatia, atque Moguntia vini ergo adjectæ sunt.

Carolo Calvo Gallia.

Nam Pipinus frater e vivis jam excefferat.

Denique Lotharius Imperatorem cum monacho commutavit in Ascererio Prumiensi, nec ita multo post piam mortem oppetiit A. 855.

3. **LUDOVICUS II.** Tres Lotharii filii hunc in modum paternas ditiones diviserant, ut *Ludovicus II.* Italiam cum Imperiali diademate, *Carolus* Burgundiam, *Lotharius* Austrasiam teneret, cujus præcipua provincia nomen *Lotharingiæ* ab ipso hausit.

At universi hi sine superstitie prole defuncti finem imposuere stirpi *Carolinæ in Italia.*

4. **CAROLUS II.** *Calvus* Franciæ Rex Ludovici Pii filius præ fratre suo Ludovico rege Germaniæ Imperatoriam coronam a Pontifice adeptus est. An. 875. Veneno obiit A. 877.

* *Carolomannus Ludovici Germanici filius Lotharingiam tum cepit & Italiam, quem alii Imperatorum numero adjungunt.*

5. **LUDOVICUS III.** *Balbus* Crassi filius Corona Imp. insignitus a PP. Joan. VIII. An. 878. Lotharingiam, pro qua contendebant Galli, Germanique, Ludovi-

dovico tandem Germanico permisit, quo ex tempore Imperii Germani provincia semper extitit. Ejus filiis e priori matrimonio adversus leges contracto natis sceptro interdictum est: e justis vero nuptiis *Carolus simplex*, nonnisi a patris obitu in lucem editus est. Ea propter Imperiale decus ad Carolinos Germaniæ regens transmissum est.

6. CAROLUS III. *Crassus* Ludovici Germanici filius. Tandem re adversum Normannos infelicitè gesta, a Germaniæ proceribus desertus, mendicatus vixit, donec ab Arnulpho quidpiam annui census impetrarit. Sepultus est in Monast. Augiæ divitis in Suevia.

7. ARNULPHUS * *Carolo Crasso exautorato Itali præsertim Langobardia Carolinis deficiunt. Fons hic fuit tot Italicarum expeditionum aliquot deinceps seculis susceptarum. Multique fuere in Italia, qui Augustos honores & Coronam sibi sumere, aut a Pontificibus etiam extorsere: qui sintne Imperatores dicendi, haut forinostri esse putamus. Interim Imperatorum regumque Romano-Germanicorum seriem teximus.*

Itali autem fuerunt fere sequentes. Berengarius I. Dux Forojulien. an. 888. & 898. & 903. Guido Dux Spoleti a. 891. Lambertus ejus filius a. 892. Ludovicus Provinciæ seu Burgundiæ rex an. 900. Rudolphus Burgund. rex an. 923. Hugo Comes Provinciæ an. 926. Arnolphus malus Dux Bavaricæ an. 932. Albericus Tusciæ Comes an. 940. Lotharius nepos Hugonis an. 945. Berengarius II. Dux Forojulii an. 950. quem Otto Magnus Imp. libertate exuit an. 964. turbisque finem imposuit.

ARNOLPHUS ergo filius naturalis Carolomanni olim Italiæ regis a Germaniæ proceribus Rex salutatur an. 887. Coronatur Imperator a Formoso PP. an. 896. Zwentibaldum Moraviæ regem armis domitum Ducatu

catu Bojohemiæ impertit a. 890. Sed hic gratiæ loco Hunnos ad arma in Germanos stringenda sollicitat. 893. Propinato tandem sibi in Italia veneno lente consumtus Imperator vitam posuit Oetingæ in Bavaria an. 899. tumultus in Monast. S. Emmerami Ratisponæ.

8. LUDOVICUS IV. *Rex Germaniæ*, filius Arnulphi septem tantum annorum. Quo Principe Germani Hunnis vectigales sunt facti. An. 910. Obiit an. 912. Postremus ipse in *Germania Carolinæ* familiæ furculus.

H. Saxones Impp.

1. Proceres quidem *Ottonem* Saxonum Ducem in spem regni vocabant. Sed is autor fuit, ut eligeretur *Germanorum Rex* CONRADUS I. Francorum Orientem spectantium Dux, genus suum ducens a Conrado Arnulphi Cæs. filio ut quidam putant. Susceptis deinceps Henrico Aucupe Ottonis filio inimicitii sinistro prælio fusus discessit Conradus. Mori tamen se sentiens eidem Aucupi regni insignia deferri præcepit. A. 918.

2. HENRICUS I. *Auceps: Rex Germaniæ*. Is disciplinam militarem inter Germanos restituit, ludis equestribus institutis, quos vulgus *Torneamenta*, *Thurnier*, appellat. an. 923. Marchias constituit, seu Limitaneas Imperii Præfecturas, Marchionatum nempe Brandenburgensem, Austriacum &c. an. 927. Tum Vandalis, Sclavisque Balthici maris accolis, insignes palmas detraxit. Hunnorum impetus fregit, Imperiumque tributis solutione liberavit. Defunctus an. 936.

3. OTTO I. MAGNUS, Aucupis fil. Imperator. Rem habuit cum fratribus filioque, & Henrico Bojorum Duce, quos omnes in ordinem redegit, una cum Hunnis ingenti prælio ad Lycum prope Augustam Vindelicorum deletis. Vid. *Cap. 3. §. 2. de Hunnis* n. 6.

Berengarium quidem Italiæ regem in Bavariam relegavit, Coronam Imperatoriam, a Joanne XII. PP. accepit,

cepit, eidemque Italiæ Principatum confirmavit an. 961. Sed paulo post cum Joannes PP. Berengarii viribus impar cum illo pacisci cogeretur, Otto gravi Schismate Ecclesiam afflixit, Antipapa constituto Leone VIII. an. 963.

Filio suo Ottoni Theophaniam despondit Nicephori II. Græcorum Imp. gnatam, quæ dotem ipsi attulit inferiorem Italiæ partem seu regnum hodie Neapolitanum an. 971. Obiit an. 973.

4. OTTO II. Imper. Lotharingiam a Lothario tum Franciæ rege tentatam denuo Germanico Imperio asseruit. An. 978. Cum Græcis, qui Apuliam dotis loco olim concessam in contentionem vocabant, vario Marte confligit. E vivis abiit an. 983.

5. OTTO III. Imp. Boleslaum Polonorum Ducem regis nomine & honore auxit. Ob. 1002.

6. HENRICUS SECUNDUS hoc nomine *regum* Germ. *Imperatorum* vero *Primus*, cognomine *Claudus* vel *SANCTUS*, Dux Bojariæ Henrico aucupe Proavo natus Episcopatum Bambergensem instituit an. 1007. Robertum Galliæ regem conveniens, dum aulici de ritu salutandi deliberant, prior Imperator regem salutatum accedit. Eo colloquio uterque piissimus rex pacem Germanos inter Francosque composuit, quæ raro exemplo quingentis postea annis feliciter tenuit.

Thoro suo adjunxerat Chunegundem e Ducum Mosellanorum prosapia : quam tamen sub extremam vitæ lineam propinguis ejus Virginem reddidit. An. 1024.

III. Franconici Impp.

1. CONRADUS SECUNDUS Germaniæ *regum*, &c *Imperatorum Primus*, *Salici* cognomine. Duxerat sibi

sibi Gisela Rudolphi Burgundorum regis filiam : unde jure ab eodem scriptus est regni Burgundici heres an. 1032. *Vid. Cap. 3. §. 2. de Burgundionibus.* Italos jugum detrectantes compescit an. 1026. & iterum an. 1032. Misconem Poloniae Ducem parte provinciarum multat an. 1032. Ob. an. 1039.

2. HENRICUS III. Rex, Imperator II. *Niger* dictus. Beneventum cum agro circumjecto Pontificiae ditioni adjunxit, An. 1052. vicissimque ab eo accepit ditiones Episcopatus Bambergensis, quae a S. Henrico Imp. Romanae Ecclesiae factae erant vectigales. Obiit An. 1056.

3. HENRICUS IV. Rex, Imperator III. Hic gravissimum Schisma conflavit an. 1074. quod in *Histor. Eccles.* prosequimur L. 2. c. 5. §. 5. Deficiente ab eo Germanorum parte, Saxonibus praecipue, Suevis vero pro eo stantibus, intestinis armis afflicta est patria. *Rudolphus* Sueviae Dux, rex adversus Henricum electus in acie cecidit : An. 1080. *Hermannus* Lucelburgicus in ordinem coactus an. 1088. Wratislao Boemiae, Poloniaeque Duci regium honorem Imperator decernit an. 1086.

Denique Henricus filius in patrem arma convertit, eumque purpura exuit. Vita miser defunctus est. An. 1106. Cadaver ejus, tanquam excommunicati, jussu filii refoffum ipso quinquennio tumulo caruit.

4. HENRICUS V. Rex, Imperator IV. Odia in Pontifices non modo non posuit, sed auxit. *Mathilda* Tusciae Comite defuncta, quae heredem scripsit Romanam Ecclesiam, Henricus Tusciam sibi assertum ibat, an. 1115. Bellum inde natum centum fere annis tractum est. Tandem manus dedit Henricus, inque Comitibus Wormatiensibus An. 1122. *Investiturarum* jure cessit :

cessit: quod dein Concilio gener. Lateranensi confirmatum est an. 1123.

5. LOTHARIUS II. Imp. Dux Saxoniae. Codicem Juris Civilis haecenus amissum reperit ac promulgavit sub an. 1135. jussitque in Scholis legi. Quod ipsum mox Summi Pontifices fecerunt de Decreto Gratiani seu SS. Canonum an. 1151. Obiit an. 1137.

IV. Suevici Impp.

1. CONRADUS III. Rex. Lotharius quidem Henrico Superbo Saxonum Bojorumque potentissimo Duci Imperii insignia moriens transmiserat. Proceres vero ab ejus potentia sibi metuentes Conradum hunc Suevum regem salutant. Henricus nihilominus suis fretus viribus bellum parat, sed Bojariae Ducatu exiit. Eadem fortuna usus est filius Henricus Leo. Utriusque causam armis agendam suscepit etiam Superbi frater Welfus; sed & ipse deditione oppidi, cui inclusus obsidebatur, facta in potestatem regis venisset, nisi ingeniosus uxoris amor libertati eum reddidisset. Conventum erat in has leges, ut dedita arce liceret mulieribus exire salvis, & quidquid sarcinarum suismet humeris portare valerent. At illae relictis impedimentis maritos dorso susceptos extulere, interque hos per suam conjugem etiam Welfus evasit an. 1140. Res deinde ita compositae sunt, ut *Leoni* permitteretur Saxonia: *Gertrudi*, viduae Henrici superbi, Bojaria: *Welfo* Tuscia & Sardinia.

* *Eadem tempestate duas in factiones scissa est Germania, quarum altera Guelforum, altera Gibellinorum erat. De origine nil certi constat. Eae postmodum per Italiam latius serpere coeperunt mutisque odiis Guelfi pro Pontifice, Gibellini pro Caesare conflixerunt. Post magnum interregnum utraque sen-*

sensim evanuit, relictis tantum quibusdam discordiarum seminibus.

Tandem rebus adversus Turcas & Sclavos minus e sententia gestis, veneno obiit a. 1152.

2. FRIDERICUS I. *Ænobardus* seu *BARBAROSSA* vulgo der *Rothbart*, Imperator, Conradi ex fratre nepos Schismate inter Sacerdotium ac Imperium concitato an. 1157. assiduis armis Italiam, Longobardiam, maximeque Mediolanum concussit, illudque solo æquavit an. 1162.

Henricum Leonem iterum proscripsit; *Bavariam* *Ottoni Magno Wittelsbachio*; *Saxoniam* Bernardo Ascanio, seu Anhaltino Principi subjecit. an. 1180.

Ceterum diris Ecclesiasticis non semel devotus, ad extremum cum Pontifice Alexand. III in gratiam rediit. In expeditione vero adversus Turcas suscepta Cidno flumine haustus vitæ finem imposuit an. 1190.

3. HENRICUS VI. Rex, Imperator V. Nupsit cum *Constantia* Rogerii Siciliæ & Apuliæ (hodie Neapolis) regis filia. Hincque Neapolitanum ac Siculum regna Sueviæ Ducibus acquisivit, multorum deinceps motuum ansam. Veneno sublatum esse ajunt a sua ipsius conjuge an. 1197.

4. Fridericus Henrici filius annum tum agebat ætatis quintum. Regem ergo puerum dedignati Germani *Philippum* alii *Ænobardi* filium, alii OTTONEM Brunsvicensem Henrici Leonis filium divisis votis reges optant. *Philippus* dum Beatricem filiam Ottoni pacis conciliandæ causa in matrimonium collocat, ab Ottone Palatino Wittelsbachio ex insidiis necatur, querente nimirum, eandem sibi jam ante fuisse desponsam. Itaque OTTO IV. Imp. solus rerum potitur. an. 1208. At simul ac optissimum Pontificem Innocentium III. injuriis exciperet, is eum e Christianorum cœtu

coetu submovit, omnisque Germania homini nuncium misit, an. 1212.

5. FRIDERICUS II. Imp. Henrici VI. e Constantia Sicula filius, Consilio ac fortitudine nulli Imperatorum secundus, secunda etiam fortuna usus, dum Romanæ Ecclesiæ auctoritatem factam rectam servavit. Huic vero cum fidem fefellisset, anathemate ipsi a tribus Pontificibus dicto, folio motus est. An. 1245. Et anno demum 1250. veneno extinctus.

V. Magnum Interregnum.

Quæst. *Quid mihi de Interregno notandum esse ducis?*

R. 1. Exautorato Friderico II. ad Regios honores vocati sunt aliqui, sed qui aut noluerunt aut nequiverunt restituendæ Germaniæ esse pares.

Henricus Raspo Thuringiæ Comes Provincialis seu Landgravius an. 1248. cæsus.

Conradus Sueviæ Dux & rex Siciliæ a Manfredino fratre suo veneno interemptus. an. 1254. cujus filius *Conradinus* a Carolo Andegavenfi capite plexus est Neapoli an. 1269.

Wilhelmus Comes Hollandiæ occisus a Frisiis a. 1256.

Richardus Angliæ rex, res accisas cernens, Germanos valere iussit an. 1259.

Alphonſus Castellæ rex. Hic audito Rudolphum Habsburgicum a Germanis electum esse, Germaniam petiturus erat nunquam alias sibi visam, ni summus Pontifex eum domi continuisset.

2. Notabis etiam tempus, quo interregnum tenuit. Ab exautoratione Friderici II. an. 1245. ad Rudolphi Habsburg. electionem fluxere anni 28. A morte vero ejusdem Friderici, obiit an. 1150. nonnisi anni 23.

Diffi-

3. *Diffidationes horum* temporum injuria subortas
§. 3. dicemus.

§. II.

Bella & negocia externa.

I. Nordmanni.

1. Nordmannos e Dania progressos accepimus Gallica, Britannicaque litora habuisse infesta sub annum 800. Inde ab an. 841. misere totam afflixere Galliam. Nec mitius cum Italia, Inferioreque Germania actum est, donec an. 912. a Carolo Simplice Gal. R. in foedus recepti eam Galliae oram acceperint, quæ a fluvio Ep-ta ad mare porrecta hodieque Normannia audit. De quibus nonnulla diximus in *Hist. Eccles.* L. 2. c. 4. §. 3.

2. Hi postea Calabriam, Apuliamque (hodie Regnum Neapolitanum) ac demum Siciliam sui juris fecere. Cum enim ditiones illæ a Belisario olim Græcorum Imperio vindicatæ seculo nono a Saracenis potissimum occupatæ fuissent, an. 1002. quadraginta non amplius Normanni Hierosolymis reduces, & a civibus Salernitanis invitati, tam dextre Saracenorum impetus fregerunt, ut Calabres ejusmodi Normannorum copias majores votis omnibus expeterent. Forte id temporis accidit, ut intestinum dissidium in Normannia Francica arderet. Quare Giselbertus summo inter Normannos loco natus (alii Tancredum ajunt cum 12. filiis hanc expeditionem suscepisse: id quod tamen viginti post annis factum est) Italiam petit an. 1016. Ibi primum sub Beneventanis Capuanisque Ducibus stipendia merebantur; Sed non diu fuit, cum inferiorem Italiam omnem juri suo obnoxiam reddunt An. 1041.

3. Hi

3. Hi itaque Normanni Comitum primo, mox Ducum honore aucti sunt a Nicolao II. PP. sub an. 1060. quo tempore *Robertus Guiscardus* e Normannorum gente Calabriae summa cum potestate praeerat, qui *Siciliam* Saracenis ereptam finibus suis adjunxit.

4. Guiscardi frater *Rogerus* an. 1130. Regio diademate ornatus est a Legato Anacleti, seu Petri Leonis Antipapae: quod tamen ratum habuere summi Pontifices. Is ipse in Africam, Graeciam, & Illyricum victricia arma circumtulit.

5. Ex ejus posteris Constantia Henrico V. Imp. nupta est. Vid. supra f. 356. Jure igitur Henricus Tancredum spurium regna illa ambientem loco movit, ac Neapolim cum Sicilia Suevicis Ducibus asseruit. An. 1194. Henricum secutus est Conradus, a *Manfredo* spurio suo fratre veneno sublatus. A. 1254. Hunc tyrannum, Manfredum inquam, ut statione pelleret Urbanus IV. PP. *Carolus Andegavensem* Ducem Ludovici sancti Galliarum regis fratrem his regnis donavit. An. 1164. Verum inscio Pontifice superstes erat *Conradi Suevi* heres filius *CONRADINUS*, qui, dum paternum regnum coacto exercitu sibi asserere laborat, re infeliciter gesta captus a Carolo, capiteque plexus est in foro Neapolitano an. 1269. Eandem cum illo fortunam subiit *Fridericus* Austriacorum Principum e Badensibus postremus. Conradinus cum jam securi cervicem praeberet, in ipso pegmate *Petrum Arragoniae* regem regni sui Neapolitani heredem dixit.

6. His, quos dixi, modis Neapolis & Sicilia a Normannis ad Suevos translata est, a Suevis vero ad Andegavenses, & Arragonios, sed divisim. Etenim *Petrus Arragonius*, ut Siciliam a Gallis vacuum redderet, suis praefectis clam in mandatis dedit ut eodem die 30. Martii, eademque hora, qua ad Vespertinas in Ecclesia preces signum de more dabatur, omnes Galli trucidarentur; quae laniena *VESPERAE SICULAE*

*L*Ædici solet, patrata. a. 1282. Ex eo tempore Neapolis & Siciliae regna divisa sunt usque ad a. 1506. Ita ut *Galli Neapolim, Hispani Siciliam* tenerent.

7. Fridericus Neapolitanorum regum postremus folio dejectus est ab Ferdinando Catholico Siciliae & Hispaniae rege, ipso Ludovico XII. Galliarum rege adnitente. A. 1501. Totaque demum Neapolis Siciliae adjuncta a. 1506. ad Reges Hispanos e gente Austriaca transiit, utut Franciscus I. omnem lapidem moverit, ut tam nobili provincia Carolum V. Imp. Austriacum spoliaret.

8. Demum Carolo II. Hispaniae rege Austriaci sanguinis ultimo vita functo an. 1700. Neapolis & Sicilia cum universa adeo Hispania reliquis Austriacis debere videbatur, verum Gallicis consiliis, armisque id denique actum est, ut Hispania Andegavenfibus cederet, Neapolis, Sicilia, & Mediolani Ducatus Austrio Carolo VI. Imp. Quod etiam pace inter utrumque, Austriacum & Andegavensem, juncta nuperime confirmatum est. An. 1725. Anno vero 1736. nova pace utraque Sicilia Carolo Andegavenfi Philippi filio concessa est pro Ducatu Etruriae.

II. Turci.

Expeditiones sacras, quæ in Turcos & Saracenos hoc ævo adornatæ sunt, regnumque Jerosolymæ per eas instauratum, denuoque amissum, in *Historia Ecclesiastica* narramus. L. 2. c. 5. §. 2.

III. Sclavi.

Sclavi quidem populus duplex semper fuere. Nam alteri e Septentrione profecti in Thraciam sub A. 551. nomen *Sclavoniae* imposuere parti Illyrici, quæ Savo, Dravo, Istroque Fluviis cincta Sclavonia etiamnum audit. Alteri vero in plagis Germaniæ septentrionalibus

bus residentes medio præsertim ævo rapinis sibi nomen fecerunt, cum jam Vandali, Gothi, Langobardi, Normannique ex illo terræ angulo essent dilapsi. Occuparunt autem oram maris Suevici, hodie Balthici; Ducatum Megalopolitanum, Pomeraniæ, Livoniæ, Poloniæ, Lithuaniæque. Quorum irruptionibus ut moram injiceret Henricus Auceps, Marchionatus Brandenburgensem, Misnensem &c. objecit an. 927. A reliquis vero Imperatoribus plane vectigales sunt facti. *Vide quæ de Borussia dicimus in Geographia.*

§. III.
Politica.

* *Summi momenti est Politica puncta hujus ævi non nescire, quo in Franco Germanos collatum a Pontifice Imperiale nomen ac diadema varias deinde vices subiit. Itaque quinque Capita hoc loco adamante notanda sunt.*
1. An Italia jure a Summis Pontificibus teneatur? 2. An Pontifex autor dicendus sit renovati in Carolo M. Imperii? 3. Quis fuerit Imperatorem deinceps creandi modus? 4. Quæ Imperatoris potestas? 5. Quæ potestas Ordinum Imperii?

I. *An Italia jure sit Pontificis?*

R. In hanc rem jam attulimus nonnulla *Cap. 2, §. I. Q. 2.* Quibus in memoriam revocatis hæc insuper adjunges:

1. Certum est, cum Langobardi tam Exarchatui, quam reliquæ Italiæ diripiendæ imminerent, imploratam esse Græcorum Imperatorum opem nec tamen impetratam. Ergo Italia ab Imperatoribus Orientis relicta merito defensa est a Francis.

2. Ut cetera deessent, defendi debuit Italia tanquam sanæ fidei fons & caput.

3. Si potuit Francus Jure Italiam occupare, potuit jure eam aut sibi servare, aut Romanæ Ecclesiæ sub-
jicere. Et, cum res ab exemplis lucem accipiant, prodam unum alterumve. Hac enim tempestate, cum Angli, Batavi, Dani, Sueci, Borussi A catholici varias Orientis, Africæ, Americæ plagas occuparunt (supponam interim, id eos jure fecisse) quis eorum, obsecro, patienter audiret Catholicorum quendam in dubium revocantem, an illas plagas possint donare vel regi cuiquam, vel etiam suis præconibus? Non nescio ex Jure Publico hodie decerni, regem Bona regia, die Cron: Güter, alienare non posse: sed etiam hoc me non fugit, ante mille annos aliud, ac hodie summum Jus obtinuisse.

4. Batavorum septem provinciæ sine ulla controversia fuere Hispanis regibus rebelles: & tamen plerique eorum rempublicam (etiam antequam Hispani eam liberam esse juberent) jure constitutam esse affirmant; eo nomine, quod ab Imperio Germanico nihil opis præstitum fuerit Hollandis. Cur ergo de Italia aliter sentiendum existimemus?

5. Si illi omnes Imperio reddendi sunt, qui ejus jugum excusserunt, cur non redditur *Britannia*, quæ Præfectos Romanos occidit, ut sese in libertatem affereret? Cur non redditur *Dania* Imperio olim si non subdita, certe vectigalis? Cur non *Borussia*, *Livonia*, *Helvetia*? &c.

6. Denique hæretici solam Pontificiam ditionem Imperio subjectam volunt. Obsecro cur non æque Neapolitanum, ac Siculum regna? Cur non Venetiarum potentissimam rempublicam. Certiora habemus, & antiquiora monimenta, quæ ostendunt, Ditiones Pontificias Romanæ Ecclesiæ subjectas fuisse ab Imperatoribus Francis, Germanisque; cum interim Neapolita-

litanum regnum, aliaque vi potius abrepta fuerint Imperio.

7. Nimis impudens est, cum affirmare volunt hæretici, Pipinum, Carolum Magnum, Ottonem Magnum, Henricum sanctum, Rudolphum Habsburgicum, ac ceteros summi nominis Cæsares, præsertim ex Augustissimo sanguine Austriaco, *temere, male,* atque *injuria* partem Italiæ Pontificibus concessisse, ac concedere.

8. Sed ajunt, Ottonem & Henricum sanctum sibi reservasse jus suum in Urbem Romanam, reliquamque Italiam? *ꝛ.* Ita quidem, sed quale demum Jus? Hoc nimirum, ut venientibus in Italiam alimenta præberentur; cui addunt alii, ut præfecturarum munia in locis nonnullis a Cæsare Italiam ingressio possent distribui; illis nempe locis, quæ feudi jure ad Imperium spectabant. Adde, quod Imperatores Præfectum quendam Romæ habuerint, uti nunc habentur *Consules* in alienis ditionibus.

9. Denique ajunt, Pontificem Italorum animos Græcis Impp. reddidisse infensos, ac seditionis fuisse autorem? *ꝛ.* 1. Etsi Helveti, Batavique rebellarent suis regibus, nemo tamen hæreticorum asseveraverit, eos possessione sua, centum annos vix tenente, esse dejiciendos. Cur ergo dejiciatur Pontifex mille fere annorum possessor? *ꝛ.* 2. Calumnia est hæreticorum, qui Pontifices seditionis reos faciunt: Profecto Romani, omnesque Itali, cum accepissent, a Græcis denegata contra Langobardos auxilia esse, jam tum novum sibi Principem constituturi erant, nisi Gregorius III. PP. ab hoc eos consilio dimovisset. *Vid. Baronium, Pagium in Critica &c.*

10. Ad extremum ipsi Orientis Imperatores, utut limis oculis aspexerint Francorum regum succrescentem potentiam, Romanis tamen Pontificibus eorum ditionem non inviderunt, nec eam

ab illis repoposcerunt. Cur ergo audiamus reposcentes hæreticos?

11. Ipsi Germani Imperatores, &, qui nunc moderatur, Gloriosissimus Franciscus I. Ditiones Pontificias a Pipino donatas ratas, & fartas tectas habent. Si hæc Imperator cum toto Imperio Catholico, quis non rideat exiguam imperii partem, manum inquam hæreticorum, Pontificem mendicato vivere volentium.

12. Quid quod Arnaldus hæreticus idem sentiens atque declamans, a Friderico II. Cæsare, etsi Pontificibus alias non nimis æquo, tamen rogo addictus sit. A. 1155. Is ipse Arnaldus fuit, qui populum Romanum excitavit, ut abjecto Pontificis Imperio Senatui subesse mallet; qua seditione Lucius II. fuga se recipere coactus est, alique post eum Pontifices usque ad An. 1188. per annos fere 50.

II. *An Carolus jure belli Imperator?*

Hæreticis placet, Carolum M. subactis tot provinciis ipsaque Italia Imperii olim sede, jure belli sibi assumisse Imperatoriam Majestatem. Verum

R. 1. Si Romæ occupatio Cæsarem facit, cur non potius Alaricum Visigothorum principem, cur non Gensericum Vandalorum regem, non Odoacrem regem Herulorum, aut Theodoricum Ostrogothorum, non denique Langobardos reges Imperatores dicunt.

2. Si reponant, eos contra fas Italiam expugnasse, id tamen dicere nequibunt de Pipino Caroli Magni parente, qui dudum ante Carolum Exarchatum velut Imperialem ditionem justis armis subjecit?

3. Et Pipinus quidem videbatur Augustos honores majori jure sibi sumere. Italiam enim tenebat a legitimo Domino, nempe Græcis Imperatoribus, desertam, suoque qua ære, qua sanguine redemptam, &

NB.

NB. nullius juri tum obnoxiam. At Carolus Italiam tenebat tum temporis (quod ad Exarchatum &c. attinet) non suam , sed jam alienæ ditionis factam , a Pipino nempe donatam Pontifici. Ergo Italiæ ac Romæ , tanquam alienæ ditionis , possessio nihil juris peperit Carolo ad Augustos honores. Adde quod Carolus nunquam possederit Romam & Exarchatum , qui jam inde a Pipino Romanæ Ecclesiæ mandatis stabant.

4. Si amplitudo ditionum sufficit , ut quis se Cæsarem venditet , Hispaniæ Principes Imperatores erunt. Id ipsum volent quivis alii etiam A catholici Principes : quod sane animo agitasse fertur Gustaphus Adolphus Sueciæ rex , quem ajunt Augustos honores spe jam devorasse , cum perrupta Boëmia ac Bavaria Austriæ immineret , nisi quantocius ex ea pedem referre coactus fuisset.

An populus Romanus Imperatorem creavit Carolum ?

R. I. Ante quam Roma cum Exarchatu Pontificio Juri subderetur , potuit forsan Populus Romanus Augustum salutare. Sed cum ipse populus sui juris non esset , sed subditus Pontifici , qua demum ratione potuit spreto Pontifice Principem alium sibi legere.

2. Ac profecto etiamsi id voluisset Populus , Carolus minime passus fuisset , cum ipse Pontificem Romæ Dominum esse constanter voluerit , ac Pipini donationem bis suo calculo comprobarit.

3. Quod ergo populus fecit , non aliud fuit , quam festivæ acclamationes & salutandi formulæ.

An demum Pontifices sint autores Imperatoriae dignitatis renovatæ ?

Hæretici quidem non diffitentur Leonem III. PP. inaugurationis hujus fuisse instigatorem; negant tamen inaugurationem Pontificiam quidquam ad rem facere; sed nonnisi pium ritum esse contendunt. At vero

Æ. 1. Carolus *reapse* obtinuit Imperatoris dignitatem, non *ad speciem* tantum: illam autem non tribuit jus belli, nec populus Romanus; ergo aliter fieri nequit, quam ut summus Pontifex vera tanti honoris causa fuerit.

2. Basilius Macedo Orientis Imperator missis legatis cohortatus fuerat Ludovicum II. Occidentis Imperatorem Franco-Germanicum, ut a titulo *Basilei*, seu Imperatoris sibi temperaret. Ad explodendam vero Græci petitionem Ludovicus non alio magis argumento usus est, quam quod majores sui a Romanis Pontificibus ad id muneris essent electi, coronati, unctique an. 871.

3. Evolve omnia tabularia Germaniæ, Italiæ, Galliæque, in ipsis Imperatorum literis ab Arnulpho usque ad Maximilianum I. (tempus id est annorum 600.) editis invenies, illos solos Imperatores dici, qui coronam nutu Pontificis acceperint; ceteri omnes nonnisi reges Germaniæ dicuntur tum a scriptoribus, tum a se ipsis. Primus fuit Maximilianus, qui corona destitutus Imperatorem se dixit, atque id ipsum tamen annuente Pontifice. Jam igitur ipsi Cæsares per annos 600. nec dicuntur, nec dici volunt Imperatores, nec Imperatoria insignia usurpant, nisi omnia acceperint a Pontifice: nostri vero hæretici clamant, Pontificis coronationem ad Imperatorios honores conferendos nullius momenti extitisse. Obsecro tandem, cuinam plus fidei debetur, an sexcentorum annorum Imperatoribus, an heri natis hæreticis.

III. Mo-

III. Modus creandi Imperatorem.

* *Sunt equidem qui septemvirum Germanici Imperii seu Electorum Collegium a Gregorio V. PP. constitutum esse velint. Verum nonnullis ea opinio difficultatibus patet. Quare nos certiora sequemur.*

1. Caroli M. posterii *hæreditate* ceperunt Imperium, ita tamen, ut augustæos honores Papa impertiret.

2. A Ludovici II. morte cum dubium videretur, Germani, an Franci succederent, *arbitrium Pontifex* tulit, elegitque Francos.

3. Carolum Craffum Germaniæ Proceres non tam exautorarunt, quam deseruerunt, optantes sibi in ejus locum Arnulphum regem, & postea Imperatorem.

4. Deficiente in Germania Caroli M. prosapia transitum est ad Saxones; hinc ad Francones; dein ad Suevos. Ita, ut defuncto forte Imperatore coirent quidem satrapæ de rebus deliberaturi, & quasi electuri. Sed ea Electio nil fere majoris momenti habuit, ac olim apud Romanos, deficiente republica, suffragia Senatus. Etenim filii Parentibus succedebant, aut deficientibus filiis fratres ac propinqui, aliquando etiam spurii. Et si jam tum nonnulli Germaniæ Principum altius sustulerint cristas, & novis Cæsaribus non parum negotii sæpe faceffiverint.

5. An. 1077. Cum Henricus IV. Franco a Gregorio VII. diris devotus esset, Proceres annuente Pontifice, legem rogarunt, ut e *quavis* deinceps *Familia* seu gente *Germana* regem eligere fas esset. Ac reapse tum electus est Rudolphus Suevus, Francique relictæ sunt. Atque hæc lex post magnum interregnum maxime vixit.

6. Initio quidem quibusvis Provinciarum præfectis, Ducibus, Comitibus &c. integrum erat ad electionem confluere. Sed paulatim eam potestatem sibi arroga-

runt soli potentiores, Prima mentio Electorum *distincte* fit in Electione Friderici I. quam peregrisse narratur *Rex Boëmiæ, Dux Austriæ, Dux Bavaricæ, Landgravius Thuringiæ, & nonnulli alii.* An. 1210. Electione Alphonsi Hispani defuncti sunt *Archiepiscopi Coloniensis, Moguntinus & Trevirensis, Rex Boëmiæ, Comes Palat. Rheni, Dux Austriæ, Dux Sueviæ, Dux Poloniæ, Marchio Brandenburg. Dux de Meran, Dux Brabantia, Landgravius Thuringiæ, Marchio Misnia.* an. 1258. Vide Pagium ad an. 996.

7. Ab illo tempore eligendi potestatem soli *Septemviri* sibi asseruerunt. Nempe *Moguntinus, Coloniensis, ac Trevirensis Archiepiscopi, Rex Boëmiæ, Comes Palatinus, Dux Saxonie, & Marchio Brandenburgicus.* Id quod amplissime confirmatum est *Bulla aurea* a Carolo IV. edita 1356.

IV. *Quæ Imperatoris potestas?*

R. 1. Summa, nec legibus constricta. Totum Imperium, omnesque ditiones Germanicæ fisco Imperatoris serviebant. Nec ei opus erat ditione aliqua paterna, sed quoquo pedem intulisset, Dominus erat. Immo paternas ditiones recens electi Imperatores plerumque aliis concessere.

2. Attamen augescente Procerum potentia cautos oportuit esse Imperatores, ne quem potentiorum satraparum offenderent. *Donec Bulla aurea, & postmodum occasione hæreseos natæ Capitulationes Imperatoriæ potestati nervos inciderint.*

V. *Quæ Procerum potestas?*

R. 1. Initio nonnisi Præfecti erant provinciarum, ac Vicario nomine jus dicebant, quandocunque liberet loco movendi a rege.

2. Discordiis vero inter Ludovicum Pium, filiosque & eorum posteros sævientibus satrapæ suarum rerum
sata-

fatagentes id effecerunt, ut spartam suam hæreditatis jure in posteros mitterent. Sed vel sic a Cæsaribus pro lubitu ejecti sunt, si quid piaculi admisissent.

3. At Anarchia illa five *interregno magno* obtinente immane quantum aucta est Procerum potestas. Nam eodem tempore *Diffidationes*, das *Saust-Recht*, usu receptæ sunt. Quivis enim nobilis, civitas quævis in vicinos suos arma corripuit, totoque Imperio nil nisi ingens latrocinium grassabatur. Nec defuere Nobilium quam plurimi, qui ad incitas redacti in summis montium artes conderent, e quibus facta manu in vicinum agrum irrumperent, & latrocinia exercerent. Hunc in modum infirmiores a potentioribus oppressi sunt.

4. Eodem tempore Italia pleraque Germanis valere jussis aut suos sibi Duces creavit, aut liberam vitæ ac regiminis methodum arripuit.

5. Statuum potestas crevit deinde ex aurea Bulla. Sed multo amplius ex Hæresi Lutherana: quæ causa fuit *Capitulationis*. Timentes enim præsertim Acatholici Germaniæ Principes, ne a Potentissimo Carolo V. ad restitutionem Bonorum Ecclesiasticorum adigerentur, aut suis omnino ditionibus exuerentur, certam eidem, tunc eligendo, regendi normam præfixere. An. 1519. Eamque *Capitulationem* dicimus.

§. IV.

Viri Illustres.

1. *Guido Aretinus* monachus Benedictinus immortaliter de Musis meritus est, cum cantandi leges sex illis syllabis complexus est, *Ut, Re, Mi, Fa, Sol, La*. An. 1022.

2. Ad hæc tempora refertur *Origo Romanensium fabularum*, vulgo *Romanzen*, ab Arabibus primum confictarum. De quibus libellum scripsit Dan. Huetius, latine editum Hagæ Comitum An. 1638.

3. *Aver-*

3. *Averroes* Arabs Philosophus docuit Cordubæ in Hispania, extinctus Marochii an. 1206.

4. Eundem secutus est *Avicenna* Medicus Arabs atque Philosophus.

5. *Joannes Tzetzes* poëtaſter Græcus, hoc nomine hic memorandus, quod fabulam de Belifarii excæcatione commentus fuerit ſub an. 1250.

CAPUT V.

Post Interregnum a Rudolpho I. Habspurgico ad Franciſcum I.

§. I.

Imperatores a Rudolpho ad Franciſcum I.

* *Binos hic Cæſarum Ordines conſtituemus: primo loco enarraturi illos, qui e variis familiis electi fuerunt. Altero hos, qui ab Alberto II. in hunc diem fuere Imperatores, omnes ex Auguſtiſſima gente Auſtriaca.*

Primus Ordo Cæſarum variorum.

I. Miſeræ illius Anarchiæ miſertus Summus Eccleſiæ Paſtor Gregorius X. hortatur primo, dein etiam acribus mandatis urget Germanos Proceres, ut his tandem malis finem imponant, atque Imperio de capite ac rege conſulant. Igitur an. 1273. Rex communicalculo ſalutatur.

RUDOLPHUS I. *Habſpurgi* Comes, tum potentia (Helvetiæ enim partem, Alſatiam, Sueviæque non minimum ſuis in ditionibus numerabat) tum a vir-
tute

tute bellica , & a ſumma demum pietate commenda-
tiſſimus Princeps.

Fuere tamen , qui pravæ libertatis tenaciores ſa-
cramentum regi dicere tergiverſarentur , cauſſati,
ſceptrum ad manum non eſſe (ita enim mos ferebat,
ut ſacramentum fieret , tacto regio ſceptro) Rudol-
phus vero nil cunctatus arrepta Salvatoris Cruci af-
fixi icone : *Hoc ait, totius mundi ſceptrum eſto ; in
hoc ergo fidem juremus regi.*

Ut pacem Germaniæ tam ſœde concuſſam reſtitue-
ret , multa indulſit Principibus , quæ regiæ poteſtati
adverſa interregni tempore ſibi uſurpaverant. Ita
Cæſarum poteſtas, ſed urgente ferrea neceſſitate,
haud paulo acciſa eſt.

Ottocarum Boëmiae regem Imperio rebellem fre-
git , atque ad ſacramentum rurfus dicendum adegit.
Erat olim Rudolphus Ottocari Mareſchallus : itaque
pudebat eum fidem palam jurare , ſed malebat id re-
motis arbitris facere. Sed Rudolphus tentorii corti-
nas ſubito juffit removeri , ut univerſus exercitus con-
ſpexerit Rudolphum quidem vulgari amictu indutum,
ſed ſolio infidentem ; Ottocarum vero regio cinctum
ornatu, ſed in genua provolutum ac Cæſari ſupplicem.

Italiæ multis civitatibus permifit , ut ſuo deinceps
jure atque arbitrio viverent ; accepta magna pecuniæ
vi. Id ut faceret , cauſſa fuere Principes Germaniæ,
qui vectigalia Cæſari alias pendenda ſuis æra-
riis intulerunt. Rudolphus ergo ſubigendæ Italiæ im-
par , & alias ſuſtinendæ Imperatoriæ dignitati ſat æ-
ris non habens factu melius judicavit , ab Italia hau-
rire pecunias , quam in expeditionibus fruſtra perdere.

Cum Fridericus Badeniſis ultimus Auſtriæ Dux &
Conradinus ultimus Sueviæ , Neapoli a Carolo An-
degavenſi capite plexus fuiſſet , Rudolphus *Auſtriam*
feudi lege in filium ſuum primogenitum *Albertum*
tranſtulit : *Sueviæ* vero Ducatum in *Rudolphum ſe-
cundo genitum* an. 1283.

Is ipse e Judiciis ac tribunalibus eliminavit idioma Latinum, omniaque Germanico absolvenda decrevit. Obiit an. 1291.

2. ADOLPHUS *Nassovii* Comes Rex Germaniæ, oneri tanto impar omnium sibi odia conscivit. Quare desertus a suis, & *Albertus* Rudolphi Habsp. filius electus: qui eum suamet manu in pugna interfecit a. 1298.

3. ALBERTUS I. Austriacus Rex Germ. Cum suis in Helvetia præfectis omnem licentiam indulget, populus injuriarum impatiens jugum excutit, & fœderis Helvetici fundamenta jacet an. 1308. *Plura videsis in Geographia nostra de Helvetis.* Tandem a Joanne Duce Sueviæ fratruele suo interemtus est An. 1308. Is enim paternas ditiones suo pte Marte regere optabat, cum id ei per ætatem nondum liceret. Hinc in tantas furias actus est, ut parricidio se obstringere non dubitaret.

4. *Philippus* quidem Galliæ rex ingentibus promissis sollicitat Electores, Cæsareamque sibi dignitatem conciliare laborat. Sed Pontificis minis ab eo consilio abhorruerunt Electores; cum *Philippus* dudum ante fuisset excommunicatus. Ergo

HENRICUS LUCELBURGICUS Rex Germaniæ VII. Imperator VI. salutatur. Langobardiam recuperat. Sed expeditio in Neapolim adornata non ex voto successit.

Hunc ajunt veneno sublatum in sacris mysteriis porrecto. Sed cœvi scriptores aliud genus mortis, imo alium quoque locum meminere. 1313.

5. LUDOVICUS BAVARUS Rex Germaniæ hoc nomine V. & FRIDERICUS III. AUSTRIACUS cognomine

mine *Pulcher*, diffidentibus in electione Principibus Germanis, ambo Reges salutati an. 1314.

Octo annos pro diademate pugnatum est. Commisso denique ad Müldorffium (oppidum est Bavariæ Oeno fluvio imminens) acerrimo prælio *Fridericus* in potestatem Ludovici venit an. 1325. coactusque est servato regis titulo Imperii tamen negociis abstinere. Philtro enecatus an. 1330.

Profligata illa pugna nihil in castris supererat, quo fames pelleretur, præter paucula ova. Jussit Ludovicus singulis ovum porrigi, *Sveppermanno* vero archistratego suo bina, quod ejus maxime virtute parta victoria, hostisque captus fuisset. Is egregius heros sepultus est Castellæ in Ecclesia quondam Benedictina Palatinatus superioris, tumuloque inscripta illa Ludovici regis verba: *Jeden Mann ein Ey, dem frommen Sweppermann gebt zwey.*

Quid negotii eidem cum summis Pontificibus intercesserit, in Historia Ecclesiæ narramus. L. 2. c. 6. §. 5.

Haftenus nullo certo loco morari Cæsares consueverant: Sed Ludovicus primum constantem regiam, Curiamque fixit Monachii.

Defecit eo tempore familia Anhaltina Electorum Brandenburgensium. Itaque Ludovicus hoc Electoratu donat filium suum Ludovicum an. 1322. quem Electoratum Bavari tenuere usque ad an. 1373.

Denique ejus uxor *Margaretha* Hollandiam, Zelandiamque Bojis Principibus hereditate attulit.

Ludovicus ad extremum a Proceribus desertus est, ejusque in locum suffectus *Carolus* Boëmiæ rex an. 1346.

Obiit ipse veneno an. 1347.

* *Eduardus* Angliæ Rex, ab aliis Principibus in spem Ger-

Germanici regni vocatus sua sponte cessit an. 1347. Id ipsum fecit *Fridericus Severus* Misniae Marchio, accepta a Carolo IV. pecunia a. 1348. Nec aliter *Guntherus Schvvarzenburgicus* an. 1349.

6. Itaque CAROLUS IV. Imperator, Boëmiæque rex ab universis recipitur.

Hic cum ingentem pecuniæ modum expendisset, ut Electorum suffragia coëmeret, ad incitas redactus multis Civitatibus libertatem auro vendidit. Hæcque origo est multarum Civitatum Imperialium liberarum.

Telonia alias Fisco Cæsaris debita Principibus concessit 1376.

Superioritatem, seu jus supremum in provincias subjectas permisit iisdem principibus, quam ante non ex toto tenuerant.

Iisdem ut vectigalia pro se, proque suo lubitu & ærario indicerent, permisit.

Regnum Arelatense, seu Burgundiæ, Gallicæ potestati subdidit velut joco, & ut ajunt, pro unica cæna 1377.

Italicos Principatus vendidit. 1369.

Denique *AUREAM BULLAM* condidit Noribergæ an. 1356. qua Cæsarium succisa potestate Principum arbitrio multa permittuntur.

7. WENCESLAUS Caroli filius cognomento *Maus*, Germanice der Faule.

Cum sacro fonti admoveretur recens natus Wenceslaus, stercore suo eum foedavit. Matremque in ipso partu occidit. Altero ætatis anno Boëmiæ corona eidem imposita est. Cum ergo sacræ aræ infideret, alvum in eandem exoneravit. Foedis his omnibus multorum animos perculit.

Germaniæ Rex creatus Germaniam nunquam intra-
vit. Hinc civitates præsertim Imperiales pernicioso
foedere icto Principum ditionibus inhiabant an. 1380.
nisi

nifi an. 1388. multæ earum libertate exutæ effent a Principibus vicinis.

Joanni Galeatio Mediolani Vicecomiti ſeu Præfecto Ducatum Langobardicum vendidit. a. 1396.

Carnificem, quem Patrinum ſuum & fecit & vocavit, aſſidue a latere ſecum duxit cum Cane in hominum cædes enutrito.

Captus a Boëmis a. 1392. ab ancilla dimiſſus eſt, nudusque per Moldavam dilapſus.

Altera vice captus ac Viennæ cuſtoditus, porrecto tamen a piſcatore ſericeo fune evaſit.

Demum conſpirantibus Germanici Imperii Ordinibus ſolemni ritu exautoratus eſt an. 1400. extinctus an. 1418.

* *Wenceslao ſuſſectus eſt Fridericus Brunſuicenſis ſed mox ex inſidiis interemtus. Tum Jodocus Moraviae Marchio nonagenarius ſenecio morti quam Imperio maturior, ocuus occubuit.*

8. RUPERTUS Comes Palatinus Rheni. Rebus adverſus Lombardos infeliciter geſtis deſunctus an. 1410.

9. SIGISMUNDUS Imp. Hungariae Boëmiæque rex, Elector Brandenburgicus, Wenceslai mali frater.

In extinguendo magno Eccleſiæ Schismate & cogenda Synodo Conſtantiensi plurimum laboravit an. 1414.

Bellum in Huſſitas acerrimum geſſit ab an. 1418. ad 1436.

Electorum Brandenburgicum Comitibus Hohenzolleranis emtodedit an. 1417. qui eo adhuc gaudent.

Anhaltinis Principibus hætenus Saxoniæ Electoribus deficientibus, Sigismundus Electorum contulit in Fridericum Bellicoſum Miſniæ Marchionem modernorum Electorum parentem. an. 1422.

Franciscum Gonzagam Mantuæ Marchionem creavit an. 1433.

Infauſta alea adverſum Turcas in Hungaria pugnavit : Obiitque Znaimii in Moravia an. 1437.

Secundus Ordo Imperatorum Austria- corum.

1. ALBERTUS II. Rex Germ. Optimum principem mors invidit Germaniæ an. 1439.

2. FRIDERICUS IV. *Pacificus*, Imperator. Electus anno 1440.

Boruffiæ partem Poloni imperio Germanorum eripuerunt. Vid. *Geographiam noſtram*.

Fridericus ab Austriis, præcipue Viennensibus pessime habitus est. Regia Imperialis tormentis quassa, ipseque fame pene ad incitas redactus est a. 1462.

Carolo Audace Burgundiæ ac Belgarum potentissimo Duce ab Helvetis cæso, unica paternarum ditiorum heres superstes erat *Maria* filia Caroli. Hæc nupta Maximiliano Friderici filio an. 1477. Dominum eum fecit amplissimorum Ducatum. Tam opima dapes salivam movit Ludovico XI. Galliæ regi, qui ultima tentavit, ut Austriacos tam nobili hæreditate intercluderet. Certe Picardiæ, Artesiæque magnam partem, cum toto Burgundiæ Ducatu qua astu, qua vi subegit, Belgasque ad seditionem concitavit, qui eo audaciæ progressi sunt, ut Maximilianum suum Ducem, & jam tum Romanorum regem, etiam in custodiam dederint.

Typographiæ ars tum temporis inventa est an. 1440. Cujus quatuor produntur autores. *Joannes Gutenberg Argentinenſis. Joan. Faustus Moguntinus, Joan. Costerus Harlemius; Petrus Scheferus.*

Chri-

Christophorus vero Columbus Novum Orbem seu Americanus Insulas felici navigatione detexit a. 1492.

Obiit Fridericus an. 1493.

3. MAXIMILIANUS I. Puer tam lentos fecit progressus, ut jam novennis vix semimatura verba proferre didicerit, verum succedente ætate omnia summa complexus est.

Venationis studiosissimus tanto fervore damas per Tyroleos juga persecutus est, ut in Cautes, quas sancti Martini dicunt *St. Martins Wand*, (haut procul Oeniponte distat) aliquando eluctatus vestigia relegere non potuerit. Jamque allato per sacerdotem & procul ostenso sanctissimo epulo, ultimæ necessitati manus dare paraverat, cum per invia allapsus senecio quidam Maximilianum manu prehensum in tutiora deducit, moxque in auras abit. Plurima sunt Maximiliani gesta, quæ non raro temeritatis nonnihil sapere visa sunt.

Is Imperium Germaniæ summum adeptus nihil antiquius habuit, quam ut *PACEM PUBLICAM*, den *Landfrieden*, lata lege sanciret, & Diffidationum reliquias profligaret. An. 1495.

Ac ne cuiquam de negata Justitia querendi locus superesset, *JUDICIUM CAMERÆ IMPERIALIS*, seu Imperii summum tribunal constituit Spiræ. an. eod.

Imperium in Provincias divisit, primo quidem in sex an. 1500. Post vero in *Decem Circulos* an. 1512. *Consilium Imperiale Aulicum* sancitum est anno eodem.

Eberhardum primum Wirtembergæ *Ducem* creavit. an. 1495.

Novum Palatinatum constituit an. 1507. *Vid. Geographiam nostr.*

Filium suum *Philippum*, quem e Maria Burgundica susceperat, cum *Joanna* Ferdinandi Catholici filia de-

spondit an. 1496. Hic Philippus mature e vivis excessit an. 1506. heredem reliquit *Carolus*, qui Ferdinando Catholico absque aliis liberis defuncto Hispaniæ amplissima regna ditioni Austriacæ adjunxit, unaque Imperium, ut mox dicam, adeptus est.

Maximilianus an. 1519. 11. Januar. ultimum spiritum duxit. Vetito, ne quis ejus defuncti cadaver nudaret, tanta erat verecundia & integritate. Duodennio integro arcam quandam ubique locorum circumvexit: quam cum nemo non pretiosis cimeliis refertam crederet, demum compertum est non nisi Sarcophagum esse.

4. CAROLUS V. Maximiliani ex Philippo filio nepos.

Hic cum eligeretur, etiam Franciscus I. Galliarum rex Imperiale diadema procatus est. Illo neglecto purpura quidem decreta est Carolo; verum Lutherani præcipue Principes Ecclesiarum spoliatarum sibi conficii, ne ad reddendum ablata adigerentur a tam potente Cæsare, in certas leges convenere cum eligendo Carolo, quas leges *CAPITULATIONEM* hodieque vocant, Imperatoris potestatem multo arctius constringentes.

Postremus ipse fuit, qui a summo Pontifice Corona redimitus fuerit an. 1530.

Quid negotii ipsi facessiverit Lutherana hæresis, & quæcunque ad eam rem spectant, abunde prosequimur in *Histor. Eccles. L. 2. c. 7. §. 5.*

Cum Francisco I. Gall. Rege perpetuum Carolo bellum intercessit præcipue ob Ducatum Mediolanensem. Profecto Franciscus acie captus est prope Papiam an. 1525. Ducatusque mortuo Francisco Sfortia. Juri Hispano-Austriaco perpetuo assertus. an. 1535.

Joannes de Zapolia Transylvaniæ Princeps seu Woyvoda contra Ferdinandum Caroli fratrem legitimum

timum Hungariæ regem a perduellibus nonnullis Hungaris electus fuerat. Is Turcam ſuppeticas evocavit, qui An. 1529. Auftriacos fines ingreſſus Viennam totius Imperii metropolim obſidione tentat. Quem Carolus ingenti coaſto exercitu fuga ſeſe proripere cogit. Anno 1535. Regnum Tunetanum in Africa ſubjugavit. Anno 1541. Algerium jamjam in ditionem acceperat, cum orta procella claſſem, omnemque bellicum apparatus diſjecit.

Tandem humanarum rerum pertæſus conſilium cepit toti Europæ peregrinum. Etenim an. 1556. Gandavi purpuram poſuit, & Germania Ferdinando fratri, Hiſpania vero Philippo filio relicta, reliquum temporis ſolus inter Sacerdotum cætus exegit in Monafterio S. Juſti, in Extremadura. Fatis ſanctiſſimis conceſſit an. 1558.

* Ejus Symbolum fuit: *Plus ultra.*

5. FERDINANDUS I. Caroli frater.

Ducta conjuge *Anna* Ludovici II. Hungarorum, Boëmorumque regis filia, bina hæc regna Auftriacæ genti, juriſque adjecit, cum Ludovicus a Turcis fuiſſet occiſus. An. 1526.

Livonia provincia erat Equitum Teutonicorum Germanico Imperio ſubjecta: hanc ad orientibus Moſchis cum Imperator ſuppeticas Equitibus ferre non poſſet, ob Hæreſin Lutheranam turbis omnia miſcentem, Poloni ſibi vectigalem fecerunt. Curlandiæ Ducem tributarium conſtituerunt Gotthardum Ketteler, qui ab Ordine illo deficiens provinciam illis prodiderat. An. 1561.

Obiit 1564. Symbolum: *Fiat Juſtitia, & pereat mundus.*

6. MAXIMILIANUS II. Ferdinandi filius. Ob. 1576.

7. RUDOLPHUS II. Maximiliani filius.

Gebhardum Coloniensem Archiepiſcopum ope *Erneſti*, e Bavariæ Ducibus, in ordinem redegit.

Is enim amore captus Agnetis e Comitum Mansfeldiorum gente perditæ mulierculæ, turpiter a Fide deficiens Archiepiscopatum prædere Lutheranis parabat. An. 1582.

Werdam Danubicam Imperii civitatem in Catholica sacra injuriam, Cæsarisque mandatis stare detrectantem Bavaricæ ditioni subjecit. Anno 1607.

Juncta cum Turcis tandem pace convenit, ut ambo se vicissim Imperatores ac Fratres vocarent. An. 1606. Obiit An. 1612.

8. MATHIAS Rudolphi Frater obiit. an. 1619.

9. FERDINANDUS II. Mathiæ Cognatus.

Turbæ Palatino-Boëmicæ ac bellum Suecicum narrantur in *Historia Ecclesiastica* L. 2. c. 7. §. 2.

Re contra Boëmos rebelles ex sententia gesta *Maximilianus* expeditionis Dux, & Bavaricæ tum Princeps, præmium laboris ac sumtum tulit Electoralem dignitatem pro omnibus suis posteris, una cum Ducatu Palatinatus Superioris An. 1623. Obiit Ferdinand. an. 1637.

10. FERDINANDUS III. secundi filius. Ad liberandam tandem internecina clade Germaniam compulsus est Paci Westphalicæ subscribere an. 1648. Obiit an. 1657.

11. LEOPOLDUS Ferdinandi filius.

An. 1662. Comitia Imperii coëgit Ratisponæ, quæ hæctenus nunquam soluta sunt.

Turcas ingenti clade fregerat an. 1664. Sed ne victoriam prosequeretur, impeditus est a Gallis in Belgium irruentibus; pactæque cum Turcis vicennales induciæ. Hungariam deinde ab hæresi purgaturo Tekelius Hæreticorum ope fretus frontem & perduellia arma opponit an. 1683. accitis in perniciem Christianæ rei Turcis. Qui Viennam gravissima obsidione prementes a Joanne Poloniæ rege, Maximiliano II. Bavaricæ Electore, & Joanne Electore Saxonie non solum obfi-

obsidionem solvere coacti sunt, sed tota etiam Hungaria pulsi. Jamque tota Servia in ditionem accepta in Bulgariam victricia signa proferebat promptissimus Heros *Ludovicus Badensis* Marchio 1689. cum ecce Galli iterum ac tertio in Germanicas ditiones impetum faciunt. Quare tandem induciæ in annos 25. Turcis concessæ an. 1699. Carlovici Sclavoniæ oppido.

Res cum Gallis gestæ.

Ludovici XIV. Gall. R. conjux Maria Theresia filia Philippi IV. Hisp. Regis omni jure in Belgium cesserat, cessionemque jurejurando confirmaverat. A morte tamen Philippi Ludovicus An. 1665. Belgium suæ ditioni adjectum volebat, *Jure*, ut inquiebat, *Devotionis*, Re tandem pace Aquisgranensi an. 1668. composita, Ludovicus cunctis cum Carolo Anglorum rege, Electore Colonienfi, & Episcopo Leodiensi armis Hollandos affligit, eorumque vicinos Hispano-Belgas vexat anno 1672. eoque bello Comitatus Burgundiæ (vulgo *Franche Comté*) direptus est a Gallis an. 1674.

Tandem Hollandi, in quorum tamen gratiam Cæsar arma arripuerat, eo inconsulto cum Gallis paciscuntur anno 1678. hos sequuntur Hispani; ut tandem Leopoldus *Neomagensem* pacem (den *Nimmwegischen Frieden*) inire coactus fuerit an. 1679.

Dum dein Cæsar bello Turcico esset intentissimus, Galliæ rex varia in Germaniæ finibus, imo ipsis in visceribus turbat. Dein an. 1680. duo tribunalia constituit Brisaci & Metis (Reunions-Cammern) quorum negotium erat inquirere, quænam provinciæ antiquitus Gallici juris fuissent. Nec mora: Alsatia adjudicatur Galliæ, Strasburgum seu Argentoratum

etiam vi occupatur 1683. Comites Palatini, Dux Montis Belligardi, Marchio Badensis ad dicendam causam ad præstandum Gallorum regi sacramentum evocantur, cumque id tanquam iniquum & inauditum detrectarent, provinciis suis exuuntur. Anno tamen 1684. induciæ vicennales pactæ sunt.

Haud diu Ludovico placuit quies. Carolus enim Elector Palatinus nuptui dederat sororem suam *Carolynam Elisabetham* Philippo Duci Aurelianensi regis fratri : quam vulgo *Madame d' Orleans* ajunt. Carolo mortuo anno 1685. Rex magnam Palatinatus partem hereditatis nomine efflagitat, utut Carolina nuptialibus pactis solemniter renuntiaverit hereditati. Hæc prima belli materies, certe non causa fuit. Altera isthæc. Anno 1688. Eligendus erat Coloniae Archiepiscopus : Pars *Egonem Fürstenbergium* Episcopum Argentinensem optant suffragiis 14. Pars *Josephum Clementem* Ducem Bavariae Episcopum Frisingensem 8. suffragiis. Jam Fürstenbergio tanquam *Postulando* opus erat suffragiis pluribus : Clementi tanquam *Eligendo* hæc sufficiebant, ejusque Electionem ratam habuit summa sedes. Fürstenbergius partium Gallicarum unice studiosus erat, jamque prioribus bellis nonnihil turbarum severat. Ergo Ludovicus Rex velut sui clientis causam, sed multo verius suam, acturus Gallico milite totum Electoratum Coloniensem, totum etiam Palatinatum occupat, misereque omnia vastat, sacra atque profana. Ac nihilominus rex tanquam summi juris sibi conscius, mirari videbatur, arma Germanorum in ipsum converti, postquam binas nobiles provincias insalutato hospite obruerat. Fortuna belli melior non fuit, quam belli causa : itaque de pace sermonem habere cæpit Ludovicus hac tamen arte, ut singulos Fœderatorum privatim pelliceret ; probe conspiciatus iniquiores fore conditiones, si omnes una paciscerentur. Itaque cum

cum Sabaudis primum dein cum Batavis & Hispanis pacem componit. Tandem & Cæsar manus dedit, *Rysvici*, quod est prædium Batavorum inter Hagam & Delphos. His foederis tabulis 1. Wilhelmus III. qui Jacobum legitimum regem pepulerat, a Ludovico tanquam verus rex est agnitus. 2. Illa *Redunitio* tribunalia sublata. 3. Ditiones occupatæ restitutæ quidem sunt, sed misera facie. 4. Argentina tamen cum jure supremo Gallis subjecta. 5. Cautum etiam, ut Catholica Religio, quam per varia a se occupata loca introduxerant Galli, in eo statu maneret. Hic articulus qui est in tabulis illis *Quartus* torfit hæreticos, ut videre est in *nostra Historia Eccles. Lib. 2. c. 7. §. 5.* Ceterum haud injuria nonnulli de his duobus foederibus Germanico verbo luserunt: alteram pacem conditam esse *zu Rimm wegg*, alteram *zu Reiß wegg*.

Præcipua, quæ ad pacem componendam Ludovicum permovit, causa hæc erat. Carolus II. Hispaniæ rex ultimis fati propediem concessurus credebatur. Credens igitur Ludovicus hereditatem filio suo ex Hispanica foemina majore natu suscepto deberi, non Austriis ex secundo genita ortis, statuit eam sibi vindicare. Itaque ut reficiendarum virium superesset tempus, paci illi Rysvicensi subscribit anno 1697. Dein cum Anglis & Batavis foedus nectit (*den Partage-Tractat*) quo decernebatur, ut Carolo II. sine superstite prole defuncto, Hispanicæ nobilissimæ ditiones non totæ, ut sibi deberi dicebant, Austriacis cederent, sed dividerentur hoc modo. Gallus volebat Neapolim, Siciliam & Lotharingiam, pro qua Duci Lotharingiæ Mediolanensis Ducatus tradendus erat. Angli & Batavi Indiam petebant. Carolo demum Austriaco Leopoldi filio secundo genito Hispania cum Belgio destinabatur. Hæc agebantur anno 1700. Leopoldus etiam Cæsar ad hoc foedus invitatus est: sed ille merito respuit, cum Hispanicæ ditiones omnes ad Austriacos hæreditate transire deberent.

Verum cum anno eodem 1700. Calendis Novembris Carolus obiisset, productum est *Testamentum* quoddam, quo *Philippus Andegavensis Dux* (*Duc d'Anjou*) Ludovici regis nepos universæ Hispaniæ heres scriptus legebatur. Primum quidem Austriaci contendebant, illud testamentum spurium, confictum ac suppositum esse: dein, utut esset sincerum, nihil tamen roboris habiturum, cum Carolus II. nulla ratione potuerit Austriacos hereditate excludere, seu *exheredare*. Gallus tamen nihil in contentione verborum, jurisque litigio ponendum ratus, omnia armis decrevit, eodemque adhuc anno Belgium, Italicas ditio- nes, & Hispaniam omnem suis copiis instruxit, posseditque. Duosque Electores Colonensem & Bavarum in suum foedus pellexit.

Hoc modo conflatum erat bellum, cui gerendo se tandem & Leopoldus Cæsar accinxit. Cum hoc foedus pepigere Angli & Batavi, anno 1702. tum quod Tractatus Divisorius a Gallo esset abolitus, tum quod nollent vicinum suum tam enormi potentia augeri.

Nunquam tot simul locis, tantis viribus, a tot re- gibus nunquam in Europa pugnatum est.

Præcipui Militiæ præfecti fuere a partibus Cæsaris *Eugenius Princeps Sabaudiaë*; *Ludovicus Marchio Baden- s*is; *Dux Marleboroughius* Anglus: *Stahrenber- gius* Comes. Ipseque præ omnibus *Carolus III.* Au- striacus Hispan. Rex, post Imperator. Gallorum fu- ere *Villaregius*, seu *Villeroy*; *Vindocinensis*, seu *Vendôme*; *Villarsius*; *Buflerius*, seu *Boufleur*; *Tallardus*; ac demum strenuissimus heros *Maximi- lianus II.* Bavariae Dux & Elector.

Qua fortuna bellum utrinque gestum sit, explicandi hic locus non est: pauca tamen notatu sunt dignissima.

An.

A. 1702. Elector Bavariae Ulmam astu capit, Memmingam vi. At Eugenius in Cremonam Italiae urbem cum modica sed lecta suorum manu penetrat, ac Villaregium captum educit spectante hoste

1703. Elector Colonienfis ditione sua omni exutus est. Elector Bavarus Ratisponam, Augustam Vindelicorum, Neoburgum Danubicum in ditionem accipit, ac pleraque Tirolis jam subacta cum Gallicis copiis per Tridentinam plagam huc tendentibus suas conjungere fatagit; sed Tirolenses facta manu Boicum exercitum per angusta viarum iter agentem pessime excipiunt. Interim Amberga expugnatur a Caesareis & Rottenberga limitaneum Palatinatus praesidium solo aequatur.

1704. Calpe seu Gibraltarium ab Anglis subactum. Passavium a Maximiliano El. Bav. Sed Boii cum Gallis pugna Schellenbergica, & iterum Höchstadiana ad incitas redacti sunt, ipseque Tallardus cum 12000. Gallorum in potestatem Eugenii & Marleborougii venit. Obiit Leopoldus An. 1705. 3. Nonas Maji.

12. JOSEPHUS Leopoldi fil. An. 1705. Rusticorum agmina per Bavariam tumultuantia opprimuntur.

An. 1706. Taurino suppetias fert Eugenius, memorabili clade affectis Fevilladio, & Aurelianensi. Imperator Electores Coloniensem & Bavarum hoc anno exautoravit.

An. 1707. Galli totam Italiam Longobardicam purgare coacti.

An. 1708. Insulas (Rüssel, Gallice *Lille*) Flandriae Gallicae praecipuum munimentum in paucis memoranda obsidione cingit Eugenius, capitque. Anglorum classi & armis cedit Balearidum insularum minor, *Minorica* cum portu Magonis. Principibus Brunsvico-Hanoveranis Electoralis dignitas palam in Comitibus Ratisponen-

ponensibus confirmatur. quæ quidem jam an. 1692. iisdem decreta fuerat a Leopoldo Imp.

An. 1709. Tornacum & Montes Hannoniæ capti.

An. 1710. Carolus III. Austriacus Madritum solemnî pompa subit.

Obiit Josephus an. 1711. 17. April.

13. CAROLUS VI. Imp. Josephi frater natus minor, Hispaniæ rex. Haftenus tantum Gallis detractum erat, ut herbam pene porrigerent; sed una Josephi Augusti mors aliam rebus faciem induit. Cum enim Carolus ad capeffendum Germanici Imperii diadema vocaretur, noluerit deinceps Angli, Batavique suam eidem operam collocare, ne Carolus, junctis Hispaniæ Germaniæque regnis ac viribus, metuendus evaderet præsertim A catholicis. Itaque primo rem segniter agere, ac non nisi lentis consiliis bellum trahere; mox etiam Ducibus suis pugna interdicare, denique a Carolo deficere, ac pro sese cum Gallo & Hispano pacisci An. 1713. Pace illa *Ultrajectina* cessere Anglis Minorica, Gibraltarium, variaque in America. Sabauda vero Sicilia.

An. 1714. Coeuntibus solis utriusque militiæ summis Strategis Eugenio, & Villarso pax etiam inter Cæsarem Galliæque regem juncta est *Rastadii* in Marchionatu Badensi die 6. Martii ac demum ad Thermas Helveticas (Baden im Ergau) foedus est absolutum 7. Septembris: in has fere leges; ut *Electores Coloniensis & Bavarus* ditionibus suis restituerentur. *Belgium Hispanicum Austriaco juri cederet: at tamen Geldricæ pars Electori Brandenburgico seu Borussia regi daretur: Neapolitanum regnum, Sardinia, & Ducatus Mediolanensis sub ditione Austriaca manerent.*

Eodem anno cum Batavis ictum est *Fœdus Repaguli* (per Barrier-Tractat) Hi nempe Batavia vicina Cæsaris potentia sibi metuentes, obtinuerunt civitates quasdam Belgii Austriaci limitaneas, non suo quidem jure sed suo tantum præsidio tenendas, suæ securitatis ergo;

ergo ; hac ratione , ut præsidium militare Hollandicum his munimentis impositum tam Cæsari, quam Batavis sacramentum diceret.

An. 1715. Turca Peloponesum (*Moream*) Venetis nonnihil cunctanter agentibus eripuit.

An. 1716. Cæsar Eugenii virtute Turcas ingenti clade profligat prope Petro Varadinum. Mox Temesvarium cum tota illa Dynastia (*Bannatus* vocant) captum est.

An. 1717. Belgradum, seu Alba Græca expugnata, Turcique fere interneccione deleti, cum suppetias urbi adessent. At eodem anno Hispanus (cum hoc pax hæctenus nulla composita, sed sponte tantum ab armis utrinque discessum erat) numerosam classem Sardiniae appellit, eamque Sabauda detrahit.

Anno 1718. Turcæ pacem exorant, quæ in tabulas refertur Passarovici die 21. Jul. in annos 25. producenda. Medios inter utrumque Imperatorem sese præbuerunt Angli & Batavi. Cæsaris ditioni adjuncta est Servia, Temesvarii Bannatus cum Wallachiae parte ad Alutam usque fluvium. Hispanus vero etiam in Siciliam penetrat. Hinc inter Cæsarem, Gallum & Anglos, quibus adnexi sunt Batavi, foedus constituitur, *Quadruplex* (*die Quadruple Alliance*) ideo dictum, quod quatuor regna illud amplecti deberent: Cæsar, Gallus, Anglus, ac Hispanus, qui tamen ab eo adhuc dum abhorrebat.

An. 1719. Hispani maritimo prælio fusi sunt ab Anglorum Architalasso Bing.

Anno 1720. Cæsarei Sardiniam, Siciliamque recuperant. hanc sibi servat Imperator, illam Sabauda dat cum Regio honore ac titulo, coactusque est Hispanus *Quadruplex* foedus suo calculo probare. Illo fcedere hæc præcipue cauta sunt. 1. *Ne unquam regnum Hispaniæ Gallicæque coalescerent.* 2. *Quivis retineret, quæ Ultrajectina aut Badensi pace obtinisset.* 3. *Ut Cæsar Philippum V. Andegavensem*
Hispa-

Hispaniæ regem salutaret & agnosceret; cum eo in gratiam rediret, pacemque iniret, & hunc in finem Cameraci a Legatis coiretur. 4. Ut Duci Florentino sine herede morituro sufficeretur filius natus grandior reginæ Hispanicæ veteris; eum tamen Ducatum nomine feudi Imperialis teneret.

An. 1724. Cameracensi concessum datum initium. Sed cum Galli Anglique rem in infinitum traherent, inter Cæsarem & Hispanum privatis nunciis, literisque pax constituta est anno 1725. Viennæ.

Cæsar Ostendæ in extremo Belgio insigne mercimonium instituerat, annuamque in Indiam Orientalem navigationem an. 1719. Pessime vero id institutum accepere Angli Batavique, velut nemini, nisi his solis, fas esset mare velis remisque tentare. Cumque foedere illo Hispanico multum etiam incrementi accesserit Ostendano mercatui, Angli arma circumspiciunt. Sed Carolus Imperator domi bellicæ, manu consilioque promptissimus pro suo, quo in pacis consilia fertur, studio hoc tandem anno 1727. passus est, ut navigatione illa ad septennium interdiceret suis, interim, dum Aquisgrani cætus cogeretur Legatorum, qui initis demum consiliis decernant, num jure Angli Austriacis mercimonii & navigationis jura invideant?

Demum an. 1729. agente Duce Ripperda (is Batavus gente, homoque rerum peritus paci inter Cæsarem Hispanumque jungendæ adhibitus fuerat, & post supremus inter Hispaniæ procures numeratus) pax de novo rupta, & cum Anglis Batavis, Francisque composito Hispali foedere arma in Cæsarem decreta sunt, nisi Italicum Ducatum Florentiæ Carolo Hispani sanguinis Principi cederet.

Dum ecce an. 1731. nova Cæsarem inter atque Anglum foedera junguntur, quibus & Batavi demum an. 1732. subscribere, his sancitum, tolli omnino navigationem

tionem Ostendendam aliamve quamcunque e ditionibus instituendam illis, quæ olim Hispanici juris, sub Carolo II. rege an. 1700. defuncto, fuissent. Tum ut Carolus Hispaniæ Infans possessione Ducatum Florentini atque Parmensis donaretur, quod & eodem adhuc anno factum. Denique ut Anglis Batavisque curæ esset defendere fartamque jubere Cæsaris *Sanctionem pragmaticam*. Est ea lex ab eodem lata, qua, nisi masculus sibi filius nasceretur, omnia sua regna atque provincias hæredis jure transcribit in filiam suam primogenitam.

An. 1733. obiit Augustus II. Rex Polonorum. Eligitur 25. August. Stanislaus Leczinski, qui jam an. 1704. agente Rege Sueco adversus Augustum electus; sed armis Russorum depulsus fuerat; pactoque a. 1716. cum Russis a Polona Republica inito vetabatur ad coronam deinceps amplius admoveri. Itaque & nunc Russorum Imperatrix Anna, & Augusti filius Augustus III. Saxoniae Septemvir vi denuo cedere Stanislaum cogunt.

At quod rex Galliae filiam Stanislai toro junctam haberet, bellumque ob id in Cæsarem & ipse & rex Hispanorum in Germania Italiaque movisset, res ita demum composita est, ut Rex Galliae Lotharingiam sibi sumat, qua Stanislaus cum titulo regis Poloniæ, dum viveret, frueretur: Stephano Lotharingiæ Duci daretur Hetruria feudum Imperii: Carolus filius Hispani utriusque Siciliæ regnum armis hoc bello acquisitum retineret.

Stephanus idem Dux a. 1737. conjugem accepit Mariam THERESIAM majorem natu Cæsaris filiam.

Eodem anno Imperator bellum Turcæ indicit, quod is Russos Cæsari foederatos prædis vexasset. Infelicitè cecidit alea: pace an. 1739. constituta Alba Græca, Servia, Wallachia in manibus Barbarorum relictæ.

An.

An. 1740. die 20. Octobr. CAROLUS VI. Augustus, atque in ipso *GENUS HABSPURGICUM* masculinum fato supremo extinguitur.

De Ditionibus, quas ab annis amplius quingentis comparaverat illa Domus, tum veteres earum Domini, tum novioribus nominibus alii cœpere contendere.

Bojus (Carolus is erat Albertus) veterem Bojorum Principatum ad Savum Dravumque & mare prolatum repetebat: adhæc Hungariam Bohemiamque ex testamento Ferdinandi I. Austrii, legibusque dictis connubio Annæ Ferdinandi filiae cum Alberto V. Boico.

Hispaniæ Rex (Philippus nempe V. ex Domo quidem Borbonia, sed matribus Hispanis natus) Hungariam præcipue Bohemiamque repetebat. Quippe Ferdinandi I. filius natus major Maximilianus II. præter filios suos, qui improles defuncti omnes sunt, filiam reliquerat unam, cui *Annæ* nomen, nuptam Philippo II. Hispaniæ regi. Jam Maximiliani II. filius extinctus regna redire debebant ad filiam hanc Annam, tametsi superessent soboles masculæ ex aliis Ferdinandi primi filiis. Id enim juris consuetum in Bohemia erat, neque aliter Austriaci Bohemiam obtinere, quam ut Anna Ferdinandi primi conjux in ea regna succederet, tanquam filia Uladislai, tametsi superstites essent Uladislai frater Sigismundus Poloniæ rex, ejusque Sigismundi filius Sigismundus Augustus. Tum quidem Annam, filiusque ejus Hispaniæ rex Philippus III. hæreditate cesserunt pro Ferdinando II. Styriæ Duce, nepote Ferdinandi I. Imperatoris, sic tamen, ut tantum pro masculis ex Ferdinando II. nascituris, & ejus *posteritate mascula non interrupta masculorum serie* valeret cessio: *fœminæ autem, fœminarumque filii* ab hoc commodo prorsus excluderentur. Ergo masculorum jam serie abrupta, fœminam quæ superesset nulla ratione hæredem esse; sed ditiones ad Hispanos pertinere, qui sibi reservassent quidquid non cessissent. *Hispa-*

Hispaniæ regina Elisabethe gente Farnesiorum Parmæ ac Placentiæ Ducum, repetebat utrumque Ducatum, equidem pace a. 1737. firmata maritum iis Ducatibus cessione Imperatori Carolo VI. at maritum injussu uxoris non posse abdicare a se bona conjugis.

Borussiæ rex Fridericus partem expetebat Silesiæ, promissis olim pactis, aliisque nominibus obligatam.

Poloniæ rex Saxonum Dux Augustus quamquam initio confilii anceps, cum videret ceteros Principes manum inferre hæreditati, remque vi agere, coepit & ipse explicare postulata sua. Ea autem talia erant. Quo tempore Carolus VI. in Hispaniam profectionem parabat an. 1703. Hispaniæ aditurus hæreditatem, cum fratre majore natu Josepho I. Romanorum rege, cui ante ipsum Hispania debebatur, transegit ita, ut Josephus ipsi cederet jure in Hispaniam: Carolus renuntiaret juri in Germanas Hungaricasque ditiones. Carolo absque liberis maribus aliquando extincto Josephi quoque Hispania esset. Contra Josepho pariter extincto Carolus etiam Germanis Hunnisque imperaret. Si utrique *nonnisi filia* superstites essent, filia Josephi filias Caroli perpetuo in hæreditate adeunda præcederent. Athabebat Augustus rex conjugem Josepham filiam Josephi I. grandiore natu. Hanc igitur hæredem esse præ filia Caroli VI. contendit.

Galliarum rex Ludovicus XV. non quidem professus est petitionem aliquam hæreditatis, sed Bojorum Principi, quem justum agnoscebat hæredem auxilia in rem tantam addixit, præstititque.

Maria Theresia filia Caroli VI. extincti hæreditatem postulavit tanquam Patris; tum & quod Sanctionem, quam vocant Pragmaticam edidisset pater, quæ ipsam hæredem decerneret. Subscripserant huic Sanctioni plerique Europæ ac Germaniæ Principes, edocti a Cæsare, nullius in jus eandem peccare. Bojus autem, Saxo, Palatinus minime subscripserant, huicque San-

etioni in Imperii Comitibus per legatos intercessere. At Theresia, quæ propior esset, mox a patris morte jurare in rem suam iussit ordines provinciarum, atque exercitus, frustra vetante Bojorum legato.

Contentionis initio amplius metus fuit, quam contentio, nisi quod Borussus rex in Silesiam moveret cum exercitu, auxilio contra ceteros affuturum spondens reginæ Theresiæ, si sibi de postulatis esset satisfactum. Quod ubi non impetrasset, profligatis anno posteriore ad Mollevicium vicum Austriacis Silesia fere omni potitus est.

Ineunte Septembri an. 1741. cum frustra pace transigere Bojus tentasset, & aliquamdiu scriptis esset depugnatum, tandem Gallicis auctus auxiliis lento gradu Austriam intrat, neminique injuria facta potitur Lincio, atque Ordinum Superioris Austriæ Sacramentum recipit. Jamque Viennæ ipsi imminebat (ubi in Austria inferiore Gallica auxilia æs ceteraque ab incolis extorserem multa necquicquam prohibente Carolo Principe) cum foederatorum voluntate ea intacta digressus in Bohemiam suis, Gallicis, Saxonis, ac Borussæ copiis Pragam metropolim impressione nocturna subigit, cui regni Ordines frequentes adesse iussi fidem jurarant.

Verum neque a tergo tuta relicta occasionem dedere Austriacis copiis Tabor, Budissa, Freystadium occupandi, quo Bojos in Austria hibernantes ab his, qui Pragæ erant, intercluderent; & Hungari interea ad arma passim convolantes imminebant Austriæ Superiori: Quippe regina Theresia Vienna profuga Posonii Hungariæ Ordinibus accitis necessitatem ultimam, flens exponit, eorum fidei seque & parvulum (manu eum prægestabat) quem ex Stephano Lotharing. Duce proximo vere ediderat, facile perpulere & aspectus teneræ prolis & maternæ lacrimæ, ut de quorum fide addubitabatur primi sponderent ultima pro matre proque filio passuros. Ita-

Itaque collectæ undique copiæ non exercitatæ modo sed, quorum magnus in ea regione numerus, vagi prædationibusque per turcica bella assueti inaudita adhuc nomina Pandurorum Savicolarum ceterorumque.

Hi mense Decembri transgressi Onasum amnem recepta Austria reliqua Lincium compulsos obsident, atque ad deditionem cogunt 23. Jan. 1742.

Interea Novemvirum omnium suffragiis (sic tamen ut Bohemiæ, tametsi Bojo jam ut plurimum subditæ suffragio interim ex Novemvirum decreto abstinere-tur) Romanorum rex atque Imperator electus est 24. Januarii ejusdem anni 1742. Bojorum Princeps CAROLUS VII. Sapientiæ laude nulli qui unquam fue-re Principum secundus, fortuna tamen ad extremum dispari.

Eodem enim tempore Austrii Hunni in Boicam ef-fusi milite vacuum, omnia late tenent, misereque ex-fugunt, quippe odiis potius quam imperio res ageba-tur. Urebat Augustale decus per tot secula familiare, in alios collatum lares. Vetera quoque recinebantur accepta incommoda. Feruntque fuisse, qui suggere-rent, Boicam solitudinem faciendam: perdendos esse qui possent timeri. At longe ab inhumanis consiliis Principes animi, quamquam ferocia militum parere recusantium cohiberi non potuit.

Equidem novis conductis copiis Cæsar sub æstatem recuperata Boicæ provincia regiam Monachium repe-tiit; Bohemiæ tamen res tueri non potuit. Cedentes ex Boica Austriaci in eam se recipiunt, profligatique apud Czaslaviam a Borusso cum pace juncta inferiori omni Silesia ei cessissent Pragam primo oppugnant non majore peritia quam fortuna. Galli eam viginti millia tenebant cum paucis Boiorum. Dein cum nova Gal-lorum auxilia Malleboio duce a Rheno advolarent, obviam his eunt Austrii, Hungaris modo circa Pragam relictis, qui commeatu intercluderent urbem.

Penetrarat Gallici auxilii pars jam ad Satecensem Bo-hemiæ pagum, opportunum suppetiis Pragæ ferendis.

Constansque est eorum qui castris aderant, sermo, tum hic tum apud Danubium vinci Austrios potuisse, pugnamque ab exercitibus expetitam ac prope jam initam fuisse; sed negasse Gallos Duces ejus subeundæ factam sibi copiam esse: vulgoque ferebatur hujus cunctationis auctor esse Cardinalis Florius Gallicæ aulæ summus moderator. Hunc ajunt nunquam deposuisse spem sine certamine ac cæde componendæ litis. Sic infecta re digressus Malleboius, Pragæ præsidium fame subigente ipsis Calendis Januarii an. 1743. per summum frigus eruptione non ex urbe modo, sed ex tota fere Bohemia facta Egram raptim agmen egit, multis ex itinere inedia geluque amissis.

Hæc dum in Germania geruntur, in Italia Hispani ex Orbitello per Hetruriam traductis copiis Parmæ imminet. Non tulit id Sabaudia Princeps, veritus hinc atque hinc Borboniorum regum obsideri majestate. Ergo Austriacis junctus foedere atque armis cedere locis Hispanos, qui ægre succenturiarentur, coëgit, Ducemque Mutinensem Hispanas secutum partes ditione expulit. Calabros (eos Hispanis suppetias miserat Carolus Siciliae rex, Hispani filius) in Campaniam usque persequuntur Austriaci, anno altero 1743. atque Angli classe obsessum Neapolis regem ad deferendas Hispani Patris partes adigunt: dum inter hæc frustra Galli Hispanique postquam Sabaudiam occupassent, in Pedemontium descendere adniterentur, egregie semper prohibente Sabaudorum Principe Sardinia rege.

Annus 1743. varietate eventuum non caruit. Praga, ut diximus, a Gallis deserta, Regina Theresia Bohemiae diademate ornata, Saxo quoque Cæsaris foederi renunciavit. Angli dein Batavique Reginae partibus accessere, missisque ex ipsa Britannia cum rege auxiliis Moeni ripas obsederunt: quos Galli superato amne
apud

apud Dettenhemium nacti cum multo milite multas-
sent, repulsi tamen a supervenientibus Austriacis sunt,
atque in Alsatiam relegere viam coacti. Anglis Spi-
ram usque quamquam tardo vestigio sequentibus ;
cum ad Superiorem Rhenum Austriaci tenderent,
ipsi Galliæ imminentes.

Quippe in Boica an imperitia an præcipiti fato apud
Brunovium oppidum prima Boiorum acies cæsa, hoc-
que uno accepto incommodo tantum terroris in reli-
quas copias illatum est, ut omnia rursus velut fuga
deferta, Cæsar ipse Francofurtum devectus, interque
duces partium apud Schongaviam Superiorem, Boicæ
oppidum, conventum sit de Boica interim relinquen-
da, de captivis alendis, de exercitu Boico neutras
partes secuturo. Tum Ingolstadtum, unicum Bava-
riæ munimentum obsessum ab Austriacis, ac salvis the-
sauris Cæsareis, qui devecti inde Augustam sunt, dedi-
tum. Reliquus Austriorum Hunnorum exercitus Du-
cibus Carolo Lotharingiæ Principe Francisci Stephani
fratre, & Kevenhüllero Comite clarodomi militiæ-
que viro ad Rheni oram progressus tentavit, si qua
posset in Alsatiam aut Lotharingos irrumpere. Nec se-
gniores Galli communire omne adversum littus, agre-
stes armare, militem machinasque objicere. Hærebant
duo exercitus in autumnum usque: Austrios prohi-
buere munimenta: Angli nuper accepta plaga vide-
bantur aleam etiam alteram formidare. Batavi circa
Moguntiam hærentes, ne conspectum quidem subie-
re Gallorum, haud dubie ut hac indulgentia a Gallo
quietem Belgio finitimo mererentur. Sic nulla rema-
gna gesta ad hiberna discessum, nisi quod WORMATIÆ
fœdus Anglum inter, Theresiam reginam atque Sa-
baudum sancitum sit, quo Finarius in ora Ligustica
portus, utut pecunia venditus Genuensibus a Cæsare
Carolo VI. Sabauda pretium operæ bello collocatæ
promissus est: novum belli argumentum.

Ad id temporis, non nisi auxiliares Gallorum copiae fuerunt. Anno demum 1744. excitatus irruptione in ipsum Galliae finem rex fatis jam functo Cardinale bellum indixit tum reginae Hungariae, tum Angliae regi. Causa memorabatur fere una: quod ab omni pacis consilio utrique abhorrerent; igitur armis ad id compellendos, contra & Hungarica in Gallum belli indictio proposita in vulgus est, ubi objectis perfidiis, dolis, perjuriisque Galliae rex demulcetur.

Ad haec foedere novo conciliati Caesari sunt Borussiae rex, Elector Palatinus, Cattorum Princeps Castellanus, idemque Suecorum rex, qui non partem belli subituros, sed auxilia submissuros promiserunt.

Vere ab Austriacis repetita sunt Rheni littora, dumque ad Moguntiam multa movent, ut hostem a superioribus averterent, expedita manu missa supra Philippopolim concubia nocte transmittunt flumen, deceptis qui excubabant Bojis equitibus. Magna hinc Caesareorum Gallorumque consternatio, Alsatiam certatim petentium. Nec licuit ire quietis per Carolum Lotharingiae Ducem exercitui Austriorum Hunnorumque praefectum. Deserunt munimenta, quae amplo tracta ad Albam regiam; rursus altera, quae ad Lauterburgum excitarant. Deduntur oppida, quibus nihil in munimentis spei, jamque Argentorato validissimae Alsatiæ arei eidemque amplissimae civitati imminet. Sed nihil a tergo Austriis tutum. Arx Ludovici (Fort Louis) quae Rheno infidet, intacta. Philippopolis neutrarum quidem partium, sed Caesaris partim copiis insecuta. Fines Lotharingiae aditu difficiles. Suppetiae Gallis ex Belgio multae, quas ipse adducebat rex. Apparebat, non admodum progressurum Austriacum Martem, cum novus a Borea terror deserta Alsatia jussit ad tuendos lares respicere.

Borussiae rex promissa Caesari ad recuperandum Bo-

he-

hemiam auxilia ingenti numero adduxit, Pragamque octiduo expugnavit, sub Augustum mensem coepta expeditione.

Videbantur Galli Austriis exitio fore, si tergis inhæfissent. Non permisit id subita morbi vis, quæ eorum regem, dum Metas urbem transit, pene oppressit. Quo restituto Brisgoviam, sylvam nigram, Civitates sylvaticas ad Rhenum, Constantiam cæteraque quæ ditionis quondam Austriacæ erant, subacta sacramentum dicere Cæsari jusserunt; nihil ad id motis, quamvis regina Theresia quereretur, Helvetis.

Bohemiam ergo, quod Galli ad Rhenum restitarent, deferere Borussia regi tutissimum fuit, præcipue postquam Saxo Poloniae rex militem non paucum auxilio misisset Reginae. Quem ille reditum ea arte ac prudentia, ita lento gradu, oblata etiam aliquoties pugnandi copia, præstitit, ut optimi Imperatoris laudem non a suis magis quam ab hostibus retulerit. Sic ventum, hac quidem parte ad hiberna.

At in Belgio Gallorum rex, indicto jam Austriacis bello Cortracum primum, tum Meneninum, inde Ipras, & leviores quasdam munitiones vi deditioeque cepit; nempe Flandriæ magnam partem; ultra circumlaturus arma ni Alfatiae periculum avertisset animum.

Italiam minus lætam Hispani hac æstate experti autumno plus habuere fortunæ, Nicaea, ceterisque ad oram Ligusticam Sabaudi oppidis, portubus ac munimentis potiti, Cuneo tamen frustra oppugnato.

Siciliæ porro Rex Carolus cum cerneret iminentem finibus suis Hungaricum militem, maluit extra fines occurrere. Apud Veltrium sane castra castris opposita, totaque hæsum æstate ac fere autumno est, præterque levia discrimina & latrocinia nihil patratum. Causa re-

cedendi Austriacis morbi, & paucitas, quod ægre ex longinquo auxilia contraherent, viverentque in alieno; Siculo a tergo pateret regnum suum, unde copiae unde annona in dies subvehebatur.

Varia fortuna anterioribus etiam memorabilior annus fuit 1745. Necdum mense elapso mors nec cogitata adhuc nec metu præcepta Imperatoris Caroli VII. nova exspectatione suspendit omnium animos. Is morbis & ægitudine confectus, ad ultimum tamen obiit 20. Januarii sua in regia Monachio. Qui si in æquiora tempora incidisset dignus atque par etiam majori Imperio fuisset. Fidei ipse ad ultimum custos, sæpe desertus ab aliis, & ad hoc extolli a secunda fortuna visus, ut cum adversante luctaretur.

Nec extinxit ea mors bellum. Sed vere primo contractis Austriaci copiis Straubingam detinentibus Cattis recipiunt. Tum facile fuit Boicum militem Archistrategi Seckendorffii consilio semper in minora agmina dispersum vincere partim, partim fugare. Juvenisque Princeps Augusti filius Maximilianus Josephus Monachio Augustam profugus ad eas redactus angustias est, ut bello destitutum, positurum titulos præloquiis pacis ad Fauces Julias celebratis sponderet, adhæc suffragium quoque suum reginae Theresiæ marito Duci Francisco Stephano in futura Cæsaris auctoratione addiceret; Ingolstadio, Brunovio, atque Schardinga Austriaco milite pignoris loco inessis, dum electio perficeretur.

Tum in Sueviam contendunt, junctique Anglis, Batavis atque Hanoveranis Gallos Moeno decedere ultraque Rhenum se recipere compellunt. Hic reliqua æstate & autumnus confedere ubique, donec electus Imperator est *Franciscus Stephanus* Lotharingicæ Domus Magnus Hetruriæ Dux. Tametsi Palatinus Elector, & Brandenburgus electioni tanquam illegitimis modis cele-

celebratæ intercesserint, quorum exemplum secuti Gallus, Hispanus atque Siculus. Tum quidem ab omni ea parte in hiberna concessum Palatinusque ager Austriaco oppletus milite, tributis vexatus; excitati porro Suevi Franconesque ut copiis suis obsiderent Rheni oram, ne quis eam hostis temeraret.

In Bohemia reparato Austriaci exercitu junctisque Saxonum auxiliis vere Silesiæ fines intrant, erepturi eam Borusso. At ille non magna manu exceptos ingenti clade profligat apud Strigau. Inde in Bohemiam persequitur, ubi apud Jaromirz jam per æstatem communitis castris se continentes cum elicere ad certamen nulla ope posset, in Silesiam receptui canit. Bis ausos tergum adoriri bis clade afficit; ac Silesia etiam Superiore ejectis Hungaris potitur, in Moraviam usque evagatus.

Addidit Austriacis animos Augustale decus per Lotharingum Viennam denuo relatum, magnoque molimine hyeme metere victorias parant, quas æstatis fortuna negarat. Adornatur expeditio in Silesiam; perque Lusatiam in ipsum Brandenburgum involare infesti cum Saxonibus parant.

Offenderat Borussum Saxo, qui Silesiam cum Austriacis vere intrasset. Hostile id esse ratus apud Halam Saxoniam contrahit copias bellum minitatus, ni fieret satis. Hactenus quidem inter minas stetit, digredique militem adventu hyemis jussit. At cum ditioni suæ imminere videt, nihil cunctatus Lusatiam ipse ingreditur, apud Goerlicium collectos vincit fugatque Saxones. Ab parte alia contracta subito agmina fini immittit Saxonico Lipsiamque, fusis qui tueri debebant, mercatu frequentissimam urbem occupat. Fine Novembris hæc peracta.

Tum rex Borussus finem armis daturus erat, si paci oblatae subscriberet Saxo. Quod ubi is negasset, Au-

Austriacorumque ex Bohemia exercitum Duce Carolo Lotharingo arcessisset, nihil cunctandum ratus Borussiae impiger rex Dresdenam movet, Saxones Austriosque bis acerrimo praelio fundit 14. Dec. 1745. triduoque post Dresdenam Saxonis regiam deditioe capit. Tum demum Saxoniae Polonorumque Princeps, Pragam interim profugus; liberis partim relictis partim in Franconiā missis, ad pacis confilia adhibere animum, legesque 22. die Decembris amittere, cui reginam quoque Hungariae, Imperatricem accessisse ferunt.

Nec quietiores in Belgio res. Tornacum ubi obfissent Galli suppetias laturi cum Austriacis Angli Batavique multa cum caede reiecti sunt, victoria ne Gallis quidem incruenta. Id tamen inter utrosque discriminis fuit, quod foederati ex clade nunquam eo anno receperint vires, otiosique ex castris Bruxellam inter atque Antwerpiam communis spectaverint Gallorum victoriam, quibus oppugnantibus non reliqua modo Flandriae, Teneramunda, Gandavum, Brugae, Furni, ipsaque Ostenda, sed & Hannoniae pars cum Atho urbe munita cesserunt.

In Italia hoc anno 1745. adversus Austriacis Mars multa turbavit. Genua foedere Wormatiensi, Finariaeque negotio offensa Hispanis se junxit, indicto Sardiniae regi bello. Per horum agrum transgressi in Mediolanensem Hispani Gallique Sabaudum eruunt, quas inde tenebat ditionibus, Mortaria, Alexandria, Valentia, Casali quoque majore in Montferatensi Principatu occupato jam ipsi Augustae Taurinorum regiae imminent, quo se recipere rex consultum duxit, Austriacorum reliquiis non procul tendentibus atque a Mediolano Germanique interclusis.

Papiam quoque, Mediolanum ipsum, aliaque Ducatus Mediolanensis infederunt Hispani. Parmae Placentiaeque Ducatus fidem reginae Hispaniae ditionum earum heredi jurarunt. At supersunt ad Cremonam aliae Austriacorum copiae ex Germania Hungariaque; subinde accrescentes, Genuensem oram necquiquam classis incendia-

ria Anglorum territavit, haud magno damno illato, nullo operæ pretio discessit.

Nempe domi suæ turbatis rebus tutius visum opperiri occasionem. Erat jam ab anno 1689. regno universæ Britanniae expulsus Jacobus II. rex ex Stuartorum gente, mortuus exul 1701. Filium hujus Jacobum III. partui suppositum vulgabant tunc Angli, ut spem recuperandi regni præciderent; cum qui ipsum Patremque viderunt, affirment, non ovum ovo similius esse. Vera odii causa religio fuit, quam Catholicam amplexus Jacobus erat. Is igitur Jacobus a ceteris desertus Romæ commorabatur, quem Pontifices maximi legitimum Britanniae regem semper habuerunt; quem Gallus Hispanusque spe restituendi regni semper aluerunt, cui multa addicta est Angliæ, major etiam Scotiæ Hiberniæque pars. Eum pertæsi novi imperii Scoti regem denuo postularunt. Ejusque filius Carolus Eduardus Gallicis navibus hoc anno 1745. delatus in Scotiam invenit qui pristinae fidei memores addicerent opem præstarentque, ut paulo post Edemburgo metropoli aliisque potitus curam injecerit non contemnendam Hanoveranis amittendi denuo regni, tum maxime cum e Scotia transgressus in Angliam multis portibus oppidisque potitus Rex salutaretur. Processerat jam mense Decembri cum exercitu Warwicum vigesimo ab urbe Londino lapide. Gallica interim auxilia Montrosam Scotiæ Borealis portum attigerunt. Sed una alteraque dimicatione scena mutata Eduardus insulæ valedixit.

§. II.

Bella & Negocia Externa.

Præter ea, quæ priore §. suis locis meminimus, nihil fere restat, quod aut debeamus hoc loco edisserere, aut saltem possimus per compendium.

§. III.

§. III.

P o l i t i c a.

Hic quoque nihil superest : nam tum diffidationum abusus , tum Auream Bullam , tum pacem publicam, Capitulationes , pacem Religiosam, Westphalicam &c. explicavimus hic & in Historia Ecclesiastica ; & data opera explanabimus in mox sequente Libro de Politica & Jure Publico.

§. IV.

Viri Præclari.

1. A. 1303. Obiit *S. Ivo* Jurisperitus , inde Sacerdos secularis pauperum viduarumque in causis dicendis gratis patronus.

2. A. 1348. *Joannes Andreas* Bononiensis , dictus *Lucerna Juris*.

3. *Bartolus* de saxo Ferrato Sentinas Italus . Princeps Jurisconsultorum posterioris ævi. Ob. 1355.

4. *Franciscus Petrarcha* Florentia oriundus natus Aretii , lustrata Gallia & Germania Canonicatu Patavino auctus , lauroque donatus , primus fere mitiores musas ab exilio provocavit in Italiam. Obiit 1374

5. *Franc. Accursius* Florentinus , primus Glossas attexuit Codici Juris Civilis sub annum 1380.

6. *Petrus Baidus* de Ubaldis Perusinus , Ictus Patavinus. Ob. 1420.

7. *Nicolaus Tudeschi* , Catanensis Siculo Abbas S. Agatæ Benedictinus , post Archiepiscopus Panormi. Vulgo *Abbas* , aut *Panormitanus* audit , celeberrimus Ictus. Ob. 1455.

8. *Laurentius Valla* Canonicus Rom. Grammaticus Ob. 1456.

9. Jo-

9. Joannes *Hunniades* seu *Corvinus* Transylvaniæ Princeps, Turcarum terror Ob. 1456. Ejus filius non minoris Gloriæ fuit *Mathias Corvinus* Hungar. Rex. Ob. 1490.

10. Georgius *Castriotus* Alexander, vulgo Schanderbegh lingua Turcica, Epiri princeps famæ nominatissimæ. Ob. 1467.

11. Joannes *Müller*, seu Regiomontanus, in Franconia natus Regiscuriæ (Königshoffen) insignis Astronomus. Obj. 1476.

12. Hermolaus *Barbarus* Venetus Patriarcha Aquileiensis. Ob. 1493. Grammaticus eruditissimus.

13. Joannes *Picus* Mirandulæ Princeps, monstrum ingenii. Ob. 1495.

14. Eodem seculo 15. floruerunt Joannes *Gerson* Cancellarius scholæ Parisinæ. Philippus *Beroaldus* Italus, alique.

15. *Conradus Celtes* Franco Schvveinfurtensis, primus Teutonice poësi cecinisse fertur. Docuit Viennæ, obiitque an. 1505.

16. Christophorus *Columbus* Novi orbis index Obiit 1506.

17. Angelus *Politianus*. Ob. 1509.

18. Philipp. *Comminæus* Belga egregiam edidit Historiam Ludovici XI. & Caroli VIII. Gall. Regg. Ob. 1509.

19. Joan. *Jovianus Pontanus* Umber, Philosophus, Historicus, Poëta. Alphonso Juniori Regi Neapolis a consiliis an. 1509.

20. An. 1519. 10. Augusti Ferdinandus *Magellanes* Lusitanus cum 5. navigiis vela fecit in Americam Caroli V. Imp. auspiciis. Primus reperit fretum Magellanicum, quo solo transiri potest in averfam Americæ Oram. Inde in Indiam Orientalem pergens in quadam Insularum Philippinarum, cui Motana nomen, occubuit. Ex ejus tamen navibus una *Victoria* dicta cum

cum 18. superstitibus nautis circumnavigato toto terrarum orbe Hispalim appulsa est an. 1522. die 7. Septemb. Illi nudi, nec nisi indusiis tecti (eo nempe more, quo ad incitas redacti plurimum hujus itineris confecerant) prægestisque facibus in Basilicam voti ergo se projecerunt.

21. Raphaël de Santi, seu Raphaël *d' Urbino* pictor commendatissimus. Ob. 1520.

22. Jacob *Sannazarius* Neapolitanus. Viginti annos posuit in elucubrando carmine de *Partu Virginis* quo Maronem pene est affecutus. Ob. an. 1520.

23. Raphaël *Volaterranus*. Obiit 1521.

24. Albertus *Dürer* Norimbergensis, Pictor, Sculptor, Architectus celebris. Ob. 1528.

25. Joannes *Aventinus* Abenspergensis. Ob. 1534. sepultus ad S. Emeram. Ratisponæ. Historic. Bavarus.

26. Philipp. *Theophrastus Paracelsus* Bombast ab Hohenheim Helvetus, Professor Basileæ. Desperatis præcipue morbis manum admovit, opemque tulit, Podagræ, Lepræ, Hydropi, &c. Obiit Salisburgi. an. 1541.

27. Nicolaus *Copernicus* Thorenii in Borussia natus, Mathematicus, qui solem stare, terram prodidit moveri. Ob. 1543.

28. *Michaël Angelus* Bonarotta, nobilis Clusinus Princeps Pictorum, sculptorumque. Ob. 1564.

29. Andreas *Alciatus* Mediolanensis Jctus, Barbariem stili latini expurgavit. Ob. an. 1573.

30. Paulus *Manutius* Venetus Ob. 1574. Ejus filius fuit *Aldus Manutius* uterque de Musis optime meritus.

31. Joannes *Austriacus* Caroli V. Imp. filius nothus, natus Ratisponæ: rebus adversum Turcas strenue patratis inclytus, ad extremum Belgii Gubernator. Ob. 1578.

32. Natalis *Comes* seu de *Comitibus*, Venetus, Mythologiam digessit & illustravit. Ob. 1580.

33. Hie-

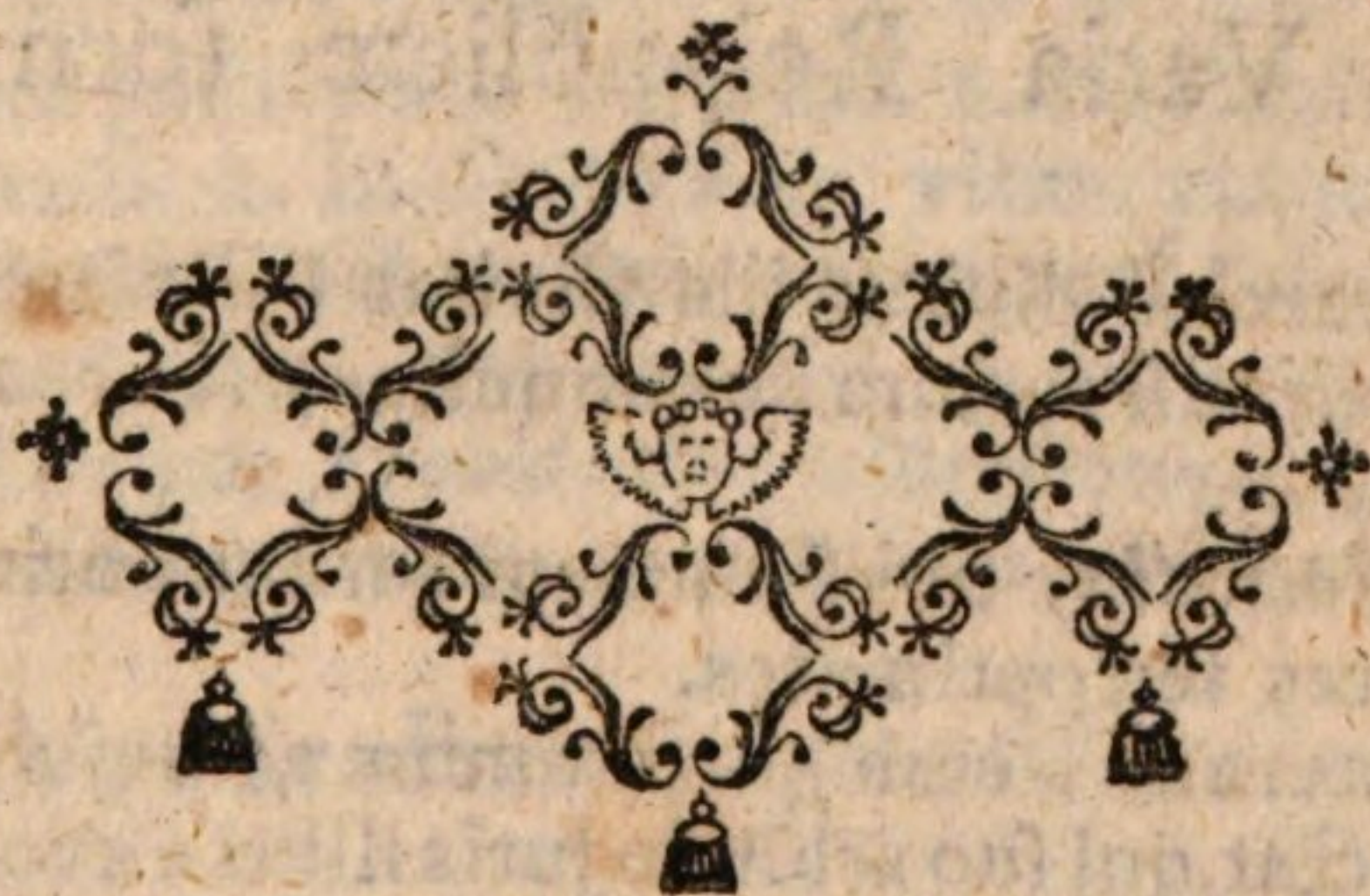

33. Hieronymus *Cardanus* Mediolanensis. Astrologiæ judiciaræ tenacissimus. Fatum suum sibi prædixit. Dein metuens ne vaticinium falleret, maluit cibo omni sibi interdicare, fameque mortem consciscere, Romæ An. 1575.

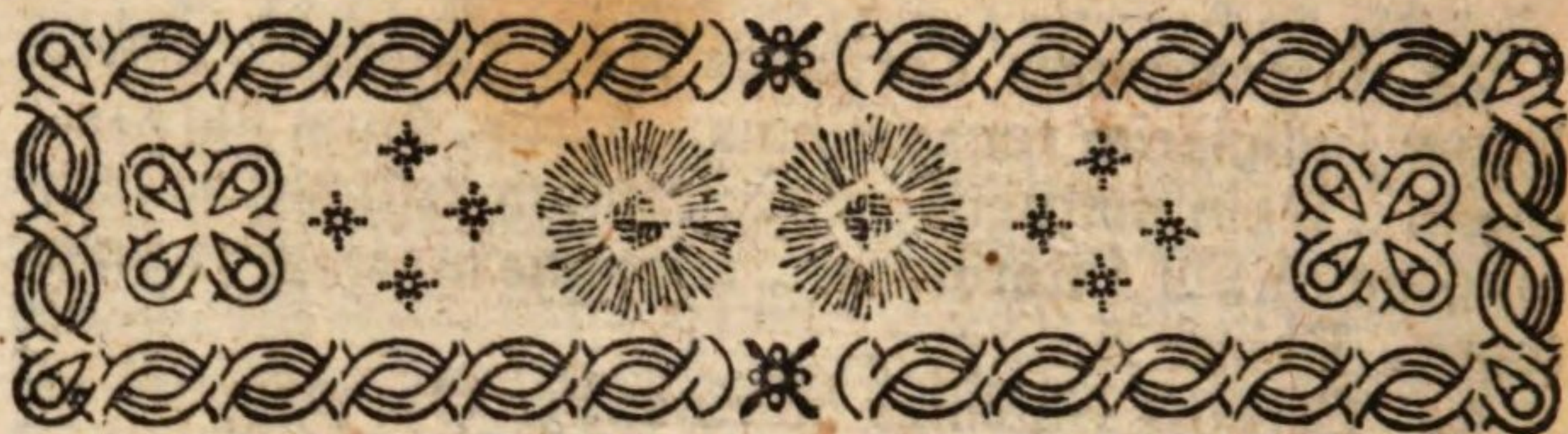
34. Carolus *Sigonius* Mutinensis. Ob. 1585.

35. Renatus *Des Cartes* vel *Cartesius* Gallus; Atomorum Philosophiam instauravit. Obiit in Suecia 1596.

36. *Tycho* Brahe nobilis Danus. Naribus aliquando per rixas amputatis suffecit argenteas. In Insula Danica *Huenna* arcem struxit *Uranoburgum* cum armis Astronomicis, & cristallino veluti cælo. Novum motuum cælestium Systema excogitasse fertur; quod tamen *Ursus Diethmarsus* Mathemat. Cæsareus Pragæ a se inventum, a Rozmanno vero quodam ad Tychonem delatum afferit. Obiit Pragæ an. 1601.

POLITICES

LIBER I.

Principia & Fundamenta Politicæ.

CAPUT I.

De Varia Reipublicæ forma.

1. *Monarchia* dicitur illa Civitas (Civitatis nomine nil venit nisi civium communitas, seu respublica) qui *uni* paret.

2. *Aristocratia*, ubi Summam rerum obtinent *aliqui* primores seu optimates.

3. *Democratia*, cum jus summum ad *universum* populum spectat, qui suo arbitrio juris illius executionem aliquibus imperat, v. g. Consulibus &c.

4. *Mixta*, cum partim ad unum partim ad populum, ad nobiles partim summa potestas pertinet.

5. *Tyrannis*, cum unus imperat, non tamen reipublicæ sed *sui* tantum commodi causa.

6. *Anarchia* dicitur, ubi *nemo* est, qui regat, sed suo libitu omnes degunt.

CA-

CAPUT II.

De Religione.

Q. I. *Estne necessaria?*

R. 1. Nulla gens quantumvis fera sine diis, aut saltem sine opinione deorum unquam vixit, ut Cicero agnoscit.

2. Religioni omnia posthabenda. Cultus vero externus mutationi aliquando obnoxius esse potest. Vid. Histor. Eccles. L. 2. c. 1. §. 4. & Cap. ult.

Q. II. *Quæ Religio est necessaria?*

R. Ne dubites, quin *Catholica*. Vide passim Histor. Eccles.

Q. III. *In quo debet consistere Religio?*

R. Duplex est Religio, *Interna* & *Externa*.

Interna potissimum versatur. 1. In Conscientia noxæ experte. 2. In *Sinceritate* vitæ, cui fixum stet, nec pro laude quidem Dei, aut æterna salute aliquando fidem fallere, aut mentiri. 3. In perpetua invictaque Divinæ *Providentiæ* adoratione.

Externa Sacrificiis, orationibus, ritibus absolvitur.

Q. IV. *An Principi sit utile colere religionem?*

R. 1. Utile est, ut ipse colat. Quia homini, quem Dei amicum credit, populus æquiore animo morem gerit: magnaue autoritas accedit imperanti, si e superum consilio cuncta temperare videatur.

R. 2. Utile est, ut etiam in subditis foveat religionem. Etenim præstat subditos habere probos. Sana religio omnia mitia suadet præsertim in Principem,

quem Dei vices agere docet. Ad hæc populus divina contemnere semel edoctus, quo animo in suum Principem erit?

Q. V. An Principibus adsit Potestas seu Jus Sacrorum?

R. Hæretici id volunt, & quidam Pseudo-Politici. At

1. Fallunt hæretici. Nam cum Jacobus II. Angliæ rex nonnulla, quæ ad religionem pertinebant, decrevisset, contra jus fasque regno exturbatus est a subditis. Idem factum est Sigismundo a Suecis. Si ergo serio credunt Hæretici, Principibus potestatem adesse ac jus de rebus sacris decernendi, cur, obsecro, reges jure hoc suo utentes folio movent? Præterea cur tantas querelas movent, si aut rex Galliæ, aut alius quispiam Princeps subditis suis Lutheranis doctrinæ quendam modum statuatur; si credunt illam potestatem a Deo collatam esse in Principem?

2. Ille jure Sacrorum gaudet, cui datum est a Christo, Ecclesiæ autore. Christus non dedit Tiberio Imperatori, nec Judæorum regi, sed Petro. *Vid. Hist. Eccles. L. 2. c. 1. §. 1. Q. I. & II.*

3. Ethnicus, Turca, & feminæ possunt esse veri Principes etiam Christianorum: num ergo jure, vere ac bene poterunt de Fidei negotiis sententiam ferre?

4. Religio debet esse una. Cum ergo regna sint tam multa, multique Principes, qui neque in rebus minimis in eandem sententiam conspirant; quæso, quis speret ab illis unam eandemque religionis normam? Fortasse ais ab Imperatore tanquam Principum summo, accipiendum esse credendi modum? Sed id negabunt reliqui Principes: ergo frustra es Hæretice, & Pseudo-Politice.

Q. VI.

Q. VI. *Ergo nihil omnino potest Princeps in rebus sacris?*

R. Mutua debet esse inter utramque potestatem sacram ac profanam concordia, auxilium mutuum. 1. Hinc summus sacerdos labanti forte reipublicæ potest ac debet manum admoveere, tum præsertim cum etiam pietas & vera religio periclitatur. Hancque ob causam sæpius jam factum, ut Pontifex reges noxios regni jure exueret, alios vero eodem donaret. 2. Contra, cum Ecclesia laborat, Principis est subvenire hortatu, ope &c.

Q. VII. *Si Papa loco movere Principem potest, potest etiam Princeps loco movere Pontificem?*

R. Id vero procul abest. Nam quis nescit sacra profanis potiora esse ac toto, quod ajunt, vertice eminere? Itaque religio tanquam superior de profanis etiam imperare aliquando potest. At profanæ potestati licet quidem, ut opem afferat, sed nihil juris in sacra sibi sumat; ut jam supra monstravi Q. V.

Q. VIII. *Amabo an e re est publica, Pontificem tanta auctoritate & opibus pollere? Nonne id officit Principum Majestati?*

R. 1. Prorsus ere: nam jure quidem Pontifici subesse Italiam &c. docui in *Hist. Prof. L. 2. c. 4. §. 3. Num. 1.*

2. Catholici Principes, qui Pontifici deferunt, & Ecclesiasticarum personarum immunitati student, multo ampliore gloria fulgent. Multi hætenus fuere Imperatores, quorum tamen nemo tantum potentia atque auctoritate valuit, quantum Constantinus M. Theodosius M. & Carolus M. De his tamen constat eos plus omnibus Principibus indulgisse auctoritati, immunitati, opibusque Ecclesiæ. Ergo falsum est Ecclesiæ immunitatem obicem esse Majestatis.

3. A catholici Principes hanc Pontificis auctoritatem & Ecclesiae immunitatem pessumdederunt: Sed quis non videt, eos hoc ipso plurimum suae Majestati detraxisse. Certe Henrico VIII. Angliae regi nihil ad omnem gloriam defuit, quam diu Pontifici primas detulit: hoc vero spreto quid tandem de se factus sit, novimus; ad supremam vitae lineam delapsus, tum nempe cum cessat inanis adulatio, & quivis de se sibi ipsi maxime credit, converso ad fatrapas vultu ac voce, ingemuit; *Amici omnia perdidimus!* Et Majestas ubi? Profecto ex quo tempore Pontificis auctoritati nuncium misere Angli, tanti suorum regum Majestatem fecere, ut eos ad dicendam causam excitos admota etiam carnificis manu securi percusserint, omniaque fere atrio regio cruore proluerint.

4. Lipsium illum egregium, quem tamen a suis partibus stetit perperam somniant nonnulli haereticorum, minime fugit, Europam in tot regna disceptam dudum in cineres collapsuram fuisse, si absque Pontifice esset. *Etiam nunc, sic ille fatur, quidquid tranquilli & pacati est in re Christiana, id manat ab unico illo capite, quod auctoritate Sacra nobis praest. Romanus ille Dictator, ut sic appellem, & Pontifex, fulcrum aut vinculum est quod sustinet, quod ligat labantes aut dissidentes in male compacto hoc aedificio partes. Abite non impii solum, sed imperiti, qui aliter; nobis constat, hanc ipsam Romam, & sacrum in ea imperium fuisse & esse velut anchoram fluctuanti diu Europae.* Praefat. ad Libb. de Magnitud. Roman.

5. Denique rebelles Boemi, Hungari, Galli, Batavi aliique suae perduellionis causam praetexebant nimiam Pontificis auctoritatem. Sed en! Stante omni Pontificis auctoritate, salva mansit Principibus illis Majestas; quae certe naufragium passa est, mox ubi impugnari caepit Pontificis potestas. Profecto quamdiu Bata-

Batavi Pontificem audierunt, Hispanis regibus fuere obedientes: illo, semel spreto, jugum etiam Principis excussere. Id ipsum in aliis considerare licet.

Q. IX. *Ecclesiæ, Cænobia &c. opima prædia possident. Nonne præstaret ea Nobilium juri cedere?*

R. Pace illorum dixerim, non præstare. Nam 1. Et si deficiat aliqua provincia a Catholicis Sacris, suos tamen alit præcones, & quidem una cum numerosa sobole. Ut adeo propter sumtus, qui in Ecclesiasticos pendendi sunt, male incusetur Romana Fides. 2. Hæ ipsæ personæ, quæ nunc in cœnobiis degunt, aut Ecclesiæ muniis funguntur, alendæ essent in republica, etiam si essent a Sacris alienæ, seu Laicæ: ergo parum refert, utrum res publica eos alat tanquam Ecclesiasticos, an tanquam Laicos. 3. Sane quot sunt e juventute laica, qui fame consumerentur, nisi eis liceret ad monasteria aut aras aspirare. 4. Ut paucis multa complectar, Monasteria multos alunt laicos: largiores, quam consueverit nobilitas, Eleemosinas in populum spargunt; Laicos multos Hospitio liberaliter excipiunt. 5. Denique nova ac paulatim in infinitum velut vergente propagine rempublicam non onerant. 6. Taceo functiones & officia, quæ salutis animarum impenduntur.

Q. X. *Quo pacto obviandum hæresibus?*

R. 1. Causas & fontes præcludendo, nempe (a) *Ambitiosi* homines, cum aliquid in rebus sacris novare tentaverint, mox reprimendi. (b) Disputandi libidine interdicens indoctis, doctis vero modus ponendus. (c) *Luxuriæ* detrahendum: quamobrem publica scandala eliminanda: Ocium publice arcendum: Leges matrimoniales custodiendæ: ur-

genda observantia festorum, jejuniorum, rituum sacrorum : Sacramentorum usus retinendus, augendus. (d) Hæresis sæpe oritur ex avaritia ac cupidine possidendi bona Ecclesiastica : cui malo remedium suggerant alii, non ego. (e) Denique præ omnibus cavendum, ut hæresis seminator mox initio compescatur, ne in turbidum vulgus edere sua somnia possit.

2. Cum malum hæreseos semel invaluit, impedienda ipsorum arctior confœderatio : præsertim, ne cum *exteris* se jungant, cavendum. Vide Lipsii *Politica*.

Q. XI. *Non habes alia, quæ de Religione Politicum moneas?*

R. I. Caveat Politicus, ne temere de rebus sacris aut Divinis disputet. Si enim hi, qui totam ætatem in sacris studiis terunt, aliquando hallucinantur, quid de illis speres, quorum a teneris studium fuit equitare, saltare, digladiari?

2. Cautus sit in legendis libris Hæreticorum. Nihil enim sinceri sperandum ab illis, qui tam falsis principiis nituntur, nec sibi constant. Dein raros invenies, qui non foeda & Venerem &c. sapientia inspergant.

CAPUT III.

De Personis Politicis.

§. I.

De summa Potestate seu Principe.

Q. I. *Quarumnam rerum potestatem habet Princeps?*

R. 1. Leges fert, mutat, antiquat. 2. Poenas sancit & remittit; vitæ, necisque jus temperat. 3. Vectigalia imperat. 4. Bella indicit. 5. Legatos publicos mittit. 6. Universitates studiorum & alias erigit, confirmat. 7. Principes, Comites, Nobiles creat. Aliaque complura, quæ *Regalia*, aut *Jura Majestatis*, aut *Reservata* dicuntur.

Q. II. *An omnia pro lubitu potest Princeps?*

R. 1. Non: sed lege divina & æquitatis naturalis semper stringitur.

2. Sæpe cum eligitur Princeps, procures cum eo paciscuntur certamque regiminis normam concipiunt, *Capitulationes* vulgo vocant. Atque hæc quidem etiam *Leges Fundamentales* audiunt apud vulgus doctorum: Sed id abusu fit: cum lex a superiore in inferiorem feratur: Sed capitulationes sunt tantum mutuum pactum, quod se servaturum promittit Superior subditis.

3. Ne possunt quidem præscribi conditiones, quæ summam potestatem tollant, ac si fuissent scriptæ, earum nulla ratio habenda esset a Principe. Pelzhofer. L. 2. arcan. status cap. 3.

§. II.

De Ministris Reipublicæ.

Q. *Quid observandum de Ministris?*

R. 1. Officia Sceptro proxima togatis Proceribus tutius committuntur, quam sagatis. 2. Summa rerum non facile uni permittenda, nec facile multis, sed paucis. 3. Qui valde ambiunt munia, caute adhibendi. 4. Ex eadem potente familia raro *plures simul* ad majora ministeria promovendi: sed alii ad minora tantum. 5. Nobilibus in aliqua ditionis parte multum potentiæ habentibus non credenda eorum locorum præfectura, sed aliorum. 6. Attendendi Ministrorum amici, foederati, præsertim exteri. 7. Videndum num fuismet rebus gerendis recte præsent. 8. Denique non facile dimittendi, aut mutandi.

§. III.

De Legatis.

Q. I. *Quot sunt Legatorum genera?*

R. 1. *Primi Ordinis* (vom ersten Rang) Legati sunt, qui habent *Caractere* *repræsentativum* sui Domini Principalis, ac præ ceteris exquisito honore mañtantur. Vocantur vulgo *Ambassadeurs*.

2. *Secundi Ordinis* Legati caractere illo destituuntur. Passim *Envoye* audiunt. Adhibentur in negociis, in quibus plus laboris quam ostentationis est.

3. *Residentes* vocantur secundi ordinis Legati perpetuo in aliquo loco vel aula extera morantes.

4. *Plenipotentarii* adnumerantur secundo Ordini, nisi addatur *Caracter*.

5. *Agentes*, qui negotia Principis privatim agunt, nec publico ministerio gaudent.

Q. II.

Q. II. *Quibus rebus opus est Legato?*

R. 1. Literis *Credentialibus*, quibus Principi, ad quem mittitur, commendatur. 2. *Salvus conductus* seu liber com meatu ab altero Principe, ad quem mittitur, dandus. 3. *Necessaria admissio* ab illo Principe: Non enim admissus non gaudet immunitate. Debet tamen admitti, nisi gravis causa vetet.

Q. III. *Qua immunitate gaudet Legatus?*

R. 1. Ut in loco, ad quem missus est, nec in jus vocari, nec malo quopiam aut dedecore affici possit. 2. Id juris etiam in famulos eorum extenditur. 3. Si quid tamen in salutem Principis aut reipublicæ machinarentur, possunt aut observari, aut etiam custodiri, ut non paucis exemplis probatum est.

§. IV.

De Aulicis.

Q. *Quid observandum Aulico?*

R. Superfedeo his, quæ ad Religionis & conscientiae cultum spectant, sola nunc externa memoraturus. Itaque 1. Principis præsertim sui mores & affectus noscat. 2. Plurima dissimulat, nil tamen cum fraude simulat. 3. Non facile credit, aut fidit, præsertim laudatoribus, vituperatoribus aut querulis. 4. Sua arcana, consilia &c. studiose celat. 5. Cavet, ne alios contemptui habeat, sed singulis etiam inferioris notæ hominibus honorem habeat. 6. Nihil singulare ultra sortem aut morem cæterorum affectet. 7. Loquatur raro de rebus Principis, de aliis rarius, de suis vix unquam. 8. A feminis sibi caveat, præsertim juvenis. 9. Si Principis favore polleat, non sit cum ipso nimium frequens: familiaritas parit contemptum. 10. Ad extremum spem supremam non in Principis, sed in Numi-

nis gratia ponat. *Bonum est sperare in Domino, quam sperare in Principibus.* Psalm. 117.

§. V.

De Subditis.

Q. I. *Suntne etiam Subditi aliquo in numero habendi.*

R. 1. Vel maxime: nam *salus populi suprema lex esto.* Non populus regis causa constitutus est, sed rex propter populum: ut adeo princeps se populo debeat.

2. Attamen ab hoc ordine quam facillime deflectitur a potentibus. *Semper enim, qui imbecilliores sunt, æquum & justum quæerunt; sed qui plus possunt, ista non curant.* Aristot. Lib. 6. Polit. c. 3.

Q. II. *Quæ sunt plebis vitia?*

R. De vili plebecula si sermo est, hæc fere refert Lipsius. 1. Instabile est vulgus in quovis suo consilio. 2. Affectus & sumit & ponit facile. 3. Judicii expers est. 4. Ad plures semper inclinatur. 5. Natura invidum est; suspicax; credulum; res auget fama & opinione; nimium sperat; nimium metuit; in omnibus fere modum nescit. 6. Nititur in vetitum. 7. Verborum jactantiam habet, non item rerum, nisi subito & in impetu. 8. Turbas amat præsertim si habeat aliquem, qui Dux sit. 9. Favet hominibus fervidis. 10. Negligit salutem communem, proprii commodi tantum studiosa.

§. VI.

De Vicinis.

1. In Vicino attendendum primo, ut ne noceat, dein ut etiam profit.

2. Nolle

2. Nolle oportet vicini populi Indolem, moresque consuetos. Regiminis formam, Vires pecuniarias, militares, aut etiam defectus, Religionem &c.

3. Cavendum, ne vicini potentia nimium augeatur modis illegimitis.

4. Vicinum bellum omne suspectum sit. Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet.

5. Auxilia aliena advocare cum eorum ducibus non est consultum. Miles tamen solus utiliter admittitur, ut propriæ genti parcatur.

CAPUT IV.

De rebus & Negociis Politicis.

§. I.

De Justitia & Legibus.

1. Justitia Virtus est suum cuique tribuens. Multi, qui sibi maxime justii videntur, si gravibus pœnis in reos animadvertant, graviter interim injustitiam peccant, quia Bonis ac bene meritis nulla præmia constituunt. Utrumque justitiæ est, Pœna, ac Præmium.

2. Leges novæ parce ferantur. *In corruptissima re publica plurimæ leges.* Cornel. Tacitus.

3. Veteres non facile mutandæ: & si opus, fiat sensim.

4. E factis aut casibus particularibus raro cudendæ leges universales.

5. Leges aliquoties promulgandæ populo, ne excidant e memoria.

§. II.

§. II.

De Commerciis.

1. Nullum est potens regnum sine Commerciis.
2. Nihil regionis a cultu vacare debet. Agri, pascua, silvæ, horti, piscinæ, Metallî fodinæ, variarum rerum officinæ si non adsint, de novo sunt constituendæ.
3. Boum præcipue, Ovium, Equorum & Mellificii cura habenda.
4. Duo cardines sunt: ut multas res ad usum humanum spectantes e solo nostro exportemus ad externos: dein ut paucis opus habeamus, quæ ab exteris petamus.
5. Juventuti civium imperentur variæ artes, illa præsertim, quibus elaborantur materiæ crudæ in ipsa patria inventæ: Sic enim duplex in rempublicam fructus redundat, Materiæ & artis pretium. Nemini liceat esse otioso. Ne militi quidem in pace, ut nostri fere consuevere. Sed ad publica opera, muniendas arces, vias, litora fluminum, exsiccandas paludes, colendos agros adhibeantur, aucto aliquando stipendio.
6. Merces ad voluptatem potius, aut ostentationem quam usum factæ non admittantur, aut raræ. Earum usu interdicator civibus, nobilibusque ipsis modus ponatur, v. g. aureæ, Bombycinæ telæ, vina &c.
7. Itinera tuta & integra serventur.
8. Si ulla est occasio, studeatur rei nauticæ & commerciis maritimis. Cosmus I. Hetruriæ Dux effectus est, nulli reipublicæ conciliatum iri auctoritatem, quæ non mari æque ac terra polleat. Batavi sine navi vilis populus essent. Nemo Angliam reputaret nisi navigaret.

§. III.

§. III.

De Bello.

Q. I. *Quid ante Bellum factum opus est?*

1. Belli causa debet esse iusta.
2. Debet indici vel literis vel præcone misso.
3. Solent edi literæ *Avocatoria*, quibus Princeps subditos aut vasallos suos avocare servitiis aut protectione inimici. Hic, qui morem non gesserit, privatur feudis &c.
4. Munimenta, arma, annona, Architecti, & Belli nervus Pecunia in promptu sint.
5. In militum delectu attenditur *Patria, Status*, an rusticus, studiosus, uxoratus &c.? *ætas*, & Corporis habitus. *Priora stipendia*.
6. In belli duce spectantur Fortitudo, Prudentia, Autoritas, & maxime Fortuna.

Q. II. *Quid in ipso Bello administrando cavendum?*

- R. 1. Antequam bellum cum extero suscipiatur, domi & ex latere omnia tuta sint.
2. Exercitus non sit nimis magnus, quia difficile alitur, difficile regitur, & nimium sibi fidit.
3. Alacritas & amor militis conservandi sunt. Hinc ab eo arceatur hostium pavor, sollicitudo annonæ inimici vero aliquod odium implantetur. Nempe non hominum, sed eorum quæ fecit inimicus: nempe injustitiæ, rapinarum &c.
4. Consilia occultanda etiam proprio militi.
5. Speculatores caute alendi; rumoribus non temere credendum; nec ii tamen negligendi.
6. Hostis a finibus arceatur, alias provinciæ duo exercitus alendi erunt, proprius, & hostilis. Contra bellum in ditiones inimicas transferatur.
7. Hostis præpotens distrahendus. Proprius exercitus non facile dividendus: & ita ut facile denuo jungi possit.

8. A

8. A tergo nihil inexpugnatum relinquendum.

9. In pugna studendum, ut locum superiorem vel clausum occupemus: ne sol, ventus, pulvis, aut fumus adversus sit. A tergo præsidium unum vel plures habenda, ut sit receptui locus.

10. Victoria parta mox utendum declinatis tamen infidiis.

11. In victos sit clementia non fastus & tyrannis; ut discant amare recens imperium, non priorem Dominum suspirare.

12. Consultius est hosti obviam ire, extra fines, quam eum intra fines expectare.

§. IV.

De Seditiōe.

Q. I. *Unde nascuntur Seditiōes?*

R. 1. Ex difficultate annonæ. 2. Ex novis legibus, privilegiorum violatione. 3. Ex mutatione Religionis. 4. Ex luxu Principis & nobilium. Vel si Princeps sit inaccessibleis & inexorabilis, & fastuosa nobilitas. 5. Ex nimia indulgentia & scelerum impunitate. 6. Si indigenis spectis exteri ad munia admoveantur. 7. Si luxu vestium & conviviorum ad incitas redigatur civis aut nobilis. 8. Ex sollicitatione externorum.

Q. II. *Qui avertendæ seditiōes?*

R. Facile vides, quid fontes illos seditiōum, quos diximus, obstruere possit. Nempe cavendum, ne causa detur, e qua nasci seditiō possit.

Q. III. *Sed qui cum populo in turbas jam commoto agendum est?*

R. 1. Primo furori non nihil cedendum. 2. Auctores & incentores seditiōis a multitudine abstrahendi, promissis, minis &c. 3. Inter ipsos procuranda aliqua dissensio. 4. Multitudo raro plectenda, sed soli Duces barbarum. 5. Sæpe Principis ipsius præsentia & clemens alloquium sopivit civile incendium.

§. V.

§. V.

De Pace.

Q. I. Quotuplex est Pax?

R. 1. Perpetua. 2. Ad tempus firmata pax dicitur *Armistitium*, vel *Induciæ*. 3. Alias *Generalis* pax est, cum omnes foederati illam pangunt: *Particularis*, cum unus alterve reliquis neglectis eam sancit.

Q. II. Quomodo sanciri solet Pax?

R. 1. Plerumque adhibetur alius Princeps inter utrumque Bellantem medius, seu *Mediator*. Hic 1. debet esse utrique amicus. 2. Debet utrumque de servando foedere securum præstare, seu ita dictam *Garantiam* in se suscipere. Ita nempe, ut si forte alter illorum in foederis leges peccare vellet, *Mediator* illum seu hortatu, seu etiam armis compescere debeat.

2. Solet tamen aliquando hæc mediatio omitti, vitandarum ambagium ergo.

§. VI.

De Neutralitate.

1. Neutralitas vocatur, cum princeps aut Respublica vicina, e duobus bellum gerentibus neutri adhæret.

2. Non cuivis datur aut conceditur esse neutrali. Sed sæpe ad alterutram partem eligendam vicino adigitur.

3. Raro multum utilitatis affert neutralitas. Nam utrumque offendit, qui neutri accedit. Dein transitum per suas ditiones admittere debet vel utrique vel neutri. Denique suæ securitatis causa proprium exercitum (*Neutralitäts-Armee*) alere nihilominus cogitur, ne inter duos litigantes ipse tertius luat.

LIBER

LIBER SECUNDUS.

Notitia Juris Publici Germano-
rum in Compendium missa.

CAPUT I.

De Personis in Imperio considerandis.

§. I.

De Imperatore.

Q. I. *Quis potest eligi Imperator?*

R. 1. Germanus. 2. Catholicus, etsi A catholici maxime ad id adspirent. 3. Talis qui propriis ditionibus potens sit, ut par sit sustentandæ Majestati. 4. Denique qualemcumque creare suffragiis suis Novemviri Germaniæ volent.

Q. II. *Quomodo eligitur?*

R. 1. Moguntinus Archiepiscopus Elector reliquos Electores Francofurtum convocat.

2. Die electionis nemini extraneorum legatorum, agentium, ministrorum &c. licet in civitate morari, portæ etiam occluduntur.

3. Peracta re divina Electores sacramentum dicunt, dignissimum omnium se creaturos Imperatorem.

4. Is

4. Is denique Imperator est, in quem plures Electores conspirarint.

Q. III. *Quid de Coronatione ais?*

R. I. Olim Romæ a Pontifice coronabantur Imperatores. Carolus V. vero ultimus fuit, qui diadema a Pontifice suscepit. Nunc Moguntinus Elector id facit. Romana tamen Ecclesia hanc coronationem non aliter admittit nisi pro *Regia*: non vero pro *Imperatoria*. Unde Imperator a Pontifice non coronatus non absolute Imperator dicitur, sed *Imperator Electus*. Et hoc ipsum non nisi ex Privilegio Pontificio 1508. in Maximilianum I. per auream Pontificis Bullam collato.

2. Insignia Norimberga afferuntur, Caroli M. Corona, Ensis, Sceptum cum Pomo. Reliquus amictus fere sacerdotalis, nempe Alba, Stola, Dalmatica, Pluviale.

3. Inter alia quæ jurejurando promittere debet coronandus hæc sunt: *Vis sanctam fidem Catholicam & Apostolicam tenere, & operibus justis servare?* Deinde: *Vis sanctissimo in Christo Patri & Domino Romano Pontifici & S. Rom. Ecclesie subjectionem debitam & Fidem reverenter exhibere?*

4. Ungitur in vertice capitis; in superiori pectore; intra scapulas; in brachio dextro.

5. Denique Canonici Ecclesie collegiatæ Aquisgranensis Imperatorem coronatum in suum collegium tanquam Canonicum adoptant. Imperator eidem Ecclesie juramentum præstat.

Q. IV. *Quæ sunt Imperatoris insignia?*

R. I. Coronam superne clausam solus ante Imperator gestabat. Sed Franciscus I. Gall. R. æmulatione in Carolum V. Imp. ductus, talem & ipse sibi imposuit.

2. In Imperio solius Cæsaris effigies laureata imprimatur monetis &c.

3. Aquila tamen biceps non tam solius Imperatoris, quam totius Imperii hodie signum est.

E e

Q. V.

Q. V. *Quid potest Imperator?*

R. A nullo, quod ad supremam potestatem in Imperio spectet, excluditur Cæsar. Quædam tamen potest solus, quædam nonnisi suffragantibus Proceribus. Solius Cæsaris hæc sunt.

1. *Primæ Preces.* Potest enim Cæsar, indulgente summo Sacerdote, in quavis Ecclesia semel aliquam personam idoneam ad Beneficium, id est, Canonicatum præsentare &c.

2. Privilegia, immunitates &c. per *totum* Imperium valituras solus Imperator concedit, aut tollit.

3. Solus Imperator legibus solutus est, Superiorem non agnoscit, & poenæ nulli obnoxius est.

4. Magistratus, qui universo Imperio Jus dicere possint, solus Imperator constituit, nempe Præfides Judicii Aulici &c.

5. Honores & dignitates per *totum* Imperium observandas confert solus Imp. Reges, Duces, Principes, Comites, creat. Jus tamen suffragii, & Sessionis in Comitibus, non potest concedere inconsultis Statibus. Ita quidem volunt Status: Sed hætenus tamen Cæsares non nimium tribuere statibus in hoc puncto. Ceterum cum prima vice quispiam ad Sessionem admittitur. *Introductio* vocatur.

6. Academias, in quibus Gradus Doctores &c. conferantur, solus aut erigit aut confirmat.

7. Civitatis jura loco alicui concedere solus Imperator potest.

8. Jus Postarum seu Veredariorum publicorum per *totum* Imperium.

9. Jus legitimandi spurios per *totum* Imperium.

10. Veniam ætatis dare, seu Minorennitati indulgere.

11. Literas moratorias, seu Quinquennales, *Eisere* ne *Brieffe*, quibus subdito ære alieno presso indulgetur, ne ante certum tempus de solutione conveniri possit; has literas per totum Imperium solus Imperator concedit.

12. Asyla universalia per totum Imperium.

13. Feudis Imperialibus Electores, Duces, Principes &c. solus Imperator investit.

14. Poenis animadvertit in Cives Imperii immediatos; in Principes appanagiatos, ut vocant &c.

15. Banno Imperii multat; quamvis hodie per Capitulationes cautum sit, ne id fiat inconsultis Statibus. Ceterum personæ Ecclesiasticæ non feriuntur Banno, sed Privatione Bonorum & Feudorum suorum, idque non publice sub dio, sed in Consistorio. Ob sexus verecundiam etiam feminis Bannum non infligitur.

16. Extrema provocatio ab omnibus in Imperio iudiciis fit ad Imperatorem. Ab Imperatore vero nec ad tribunal aliquod, nec ad Comitata provocare licet.

Q. VI. *Quid non possit Imperator?*

R. 1. *Legem* universo Imperio citra Ordinum consensum imponere non potest. *Rescripta* tamen solus edit, implorantibus eum subditis Statibus.

2. *Jus Stapulæ*, das *Stappel-Recht*, de novo concedere non potest, ni adstipulentur omnes Electores. Est autem Jus illud, quod exigit certas merces prætervehendas in civitate aliqua deponi, ac tempore nonnullo venales exponi.

3. Nova vectigalia imponere, aut imponendi copiam alteri facere nequit, quin omnes Electores congregati ratum habeant.

4. In re Monetaria Generalem quendam modum imperare non potest, nisi plures Electorum consentiant.

5. Pari modo potior Electorum pars subscribere debet, cum *status* aliquis Imperii est proscribendus, seu *Banno*, ut vocant, affligendus.

6. Si Bona Imperii vendere, permutare, oppignorrare vult.

7. Cum Generalia Comititia cogere vult.

8. Sequentia vero nequit, nisi Comititiis Generalibus in consilium vocatis, nempe Bellum nomine Imperii indicere, aut Pacem jungere, aut foedera.

9. Per Statuum Territoria nova munimenta condere.

10. Suprema Imperii tribunalia antiquare, mutare &c.

§. II.

De Rege Romanorum.

Q. I. *Quis est Rex Romanorum?*

R. Is, quem Electores elegere vel vivo Imperatore, ut eidem auxilio sit, ac deinde succedat defuncto: vel elegere Imperatore jam defuncto, ut mox Imperator coronetur.

Q. II. *Quæ ejus potestas?*

R. 1. Vivo Imperatore nihil agit, nisi vel per absentiam illius, vel ejus nutu. 2. Fatis concedente Imperatore mox omnis ad illum potestas devolvitur, nec electione nova est opus.

Q. III. *Quæ ejus Præeminentia?*

R. 1. Titulo *sacræ regię Majestatis & semper Augusti* gaudet: quamvis eum ab Imperatore ipso non obtineat. 2. Insignium loco unicipitem tantum aquilam, vivo saltem Imperatore, gestat. 3. In Imperio præcedit omnes externos Reges: utut Galli in Comititiis anno 1533. litem moverint, sed incassum.

§. III.

§. III.

De Ordinibus, Membris, Civibus,
Statibus Imperii, eorumque Collegiis.

Q. I. *Quid intelligitur per Ordines?*

R. Omnes qui Romano-Germano Imperio continentur. Idem indicat *Membrum*. Germanice: Glieder, vel Getreue des H. R. Reichs.

Q. II. *Quid est Civis Imperii?*

R. Omnes possunt *Cives* vocari, qui Ordinum nomine veniunt. Sed præcipue hi, qui cum *Status* non sint, solius Cæsaris auctoritati parent, ut *Libera Nobilitas* &c.

Q. III. *Quid demum est Status?*

R. *Status* Imperiiis est, qui jure Sessionis, ac Suffragii in Comitibus Generalibus gaudet.

Q. IV. *Quæ sunt Statuum Jura?*

R. 1. Jus Sessionis & Suffragii. 2. Pangendi fœdera inter se & cum exteris, modo non contra Imperatorem & Imperium. 3. Jus Armandiæ seu Belli gerendi: non tamen in Cæsarem & Imperium. 4. Jus militem suum exteris collocandi: Sed non adversus Imperat. & Imperium. 5. Possunt alterius, etiam exteri, tutelæ se committere: sed absque Imperii noxa. 6. Extra Germaniam in Jus vocari nequeunt. 7. In suis territoriis habent Jus Superioritatis, Landsherrliche Obrigkeit. Jus regaliū, nempe legum ferendarum; poenarum remittendarum; restituendæ famæ; Nundinarum &c. &c.

Q. V. *Quid sibi vult Immediatus aut Mediatum Status cum dicitur?*

R. 1. *Immediatus* Status est, qui Superiorem nullum agnoscit nisi Cæsarem & Imperium. 2. *Mediatum*, qui alterius immediati status juri obnoxius est, quemadmodum multi status exempti.

Q. VI. *Quid est Exemptio & Status Exemptus?*

§. I. Primum exemptionis genus est, cum aliquis status ab obsequio & fide Imperii sese avellit ac plane subducit, aut ab alio avellitur; uti Helveti, Belgæ, Burgundi, Itali nonnulli &c.

2. Alterum, cum status Immediatus indulgente Cæsare a Circulorum & Directorum, & tribunalium Imperialium judicio ita eximitur, ut exactiones ad Cameram & Circulos non deponat, sed soli Imperatori subfit. Uti e. g. Monasterium Imp. *Ottoburanum*.

3. Frequentissima est Exemptio, qua potentior aliquis Status alium Statum immediatum sed infirmiorum intra suum territorium situm ita eximit, ut eidem Jura Status detrahat, eaque sibi vindicet; nempe Sessionem, votum, collectandi & vectigalium jus &c. Ita Bavaria eximit *Waldsassen* Abbatiæ & *Rotensem*. Episcopus *Constantiensis* *Reichenaviensem* &c.

Q. VII. *Quot sunt Collegia Statuum?*

§. Tria: *Electorum*; *Principum*, & *Civitatum*.
1. Electores reliquis omnibus eminent. 2. Hos sequuntur in Collegio Principum Ecclesiastici tam Episcopi, quam Abbates & Abbatissæ: deinde Principes, Ducesve laici: denique Comites. 3. Collegium Civitatum solas complectitur Civitates Imperiales.

§. IV.

De Electoribus.

Q. I. *Undenam originem traxit Electoratus?*

§. Id paulo ante prosecuti sumus in *Historiæ profanæ* Lib. 2. cap. 4. §. 3. fol. 367.

Q. II.

Q. II. Quot sunt Electores?

R. Olim Septem erant, unde & *Septemviri* dicebantur. Deinde Friderico Palatino exautorato substitutus cum fuisset Maximilianus Bavarus a. 1623. nihilominus pace Westphalica Friderici nepotibus locus iterum inter Electores datus est, manente in sua statione Bavaro. Ita octo numerati sunt. His nonus accessit Ernestus Augustus Dux Brunsvico-Hannoveranus a Leopoldo nominatus Elector an. 1692. & a Josepho in Collegium introductus an. 1708.

Q. III. Quæ est Electorum potestas?

R. 1. Ipsi soli Cæsarem vel Romanorum regem eligunt. 2. Ipsi soli Capitulationem concipiunt: quamvis & reliqui status manum admoveere hætenus quæsierint. 3. Integrum iis est, quoties volunt coire. 4. Cæsari Comitia suadent. 5. In Curia Imperatoris utuntur Baldachinis, prandent cum ipso singuli in separatis tabulis. 6. In Imperio certant de priore loco cum regibus, nec Cardinalibus cedunt. 7. Eorum etiam legati regiis præferuntur, & in aula Cæsarea solis his regiae ceremoniae exhibentur. 8. Serenissimos *Durchleuchtigste* eos vocat etiam ipse Imperator, juxta Capitulationem Caroli VI. Alias Imperator Ecclesiasticos Electores suos *Nepotes* vocat, *Neven*: Sæculares vero *Cognatos*, *Oheim*. 9. Ab eorum sententiis appellari non potest, nisi in causa denegatæ justitiæ. 10. Pro Investituris nihil expendant in aula Cæsarea: Juxta Auream Bul. 11. Si elector Ecclesiasticus nondum ipse est confirmatus a Pontifice, & consecratus Episcopus, tamen Electioni Imperatoris adest. At si sedes Electoralis vacet, Capitulum non vocatur ad Electionem. 12. Eodem modo Electioni Imp. interest Elector secularis nondum investitus. Si vero minorennis esset, ejus Tutor vocaretur ad Electionem.

§. V.

De Collegio Principum.

1. *Primas* est ille Archiepiscopus, qui inter reliquos præcipuus & quasi Patriarcha est. Is olim in Germania fuit Archiepiscopus Magdeburgicus.

2. *Archiepiscopus*, qui plures sub se Episcopos numerat, qui dicuntur *suffraganei*.

3. *Episcopus*, qui jure sacrorum præest toti Dioecesi, quales in Germania sunt valde potentes, utpote amplissima ditione ac potestate etiam Politica præditi.

4. *Abbates* partim sunt principes, partim non principes: omnes sessionem habent in dextro scamno.

5. *Archidux*, omnium Ducum præcipuus tantum unus est Austriacus.

6. *Dux*, *Herzog*. Titulus est & Dignitas Principali major vulgo habita.

7. Principes Imperii succedunt Ducibus. Attamen vulgo etiam Principes, *Prinzen* vocantur, qui appanagiati sunt, nec ditionum sunt Domini.

8. *Marchiones*, *Marggrafen*, vocabulo quidem principibus inferiores sunt. Sed reapse aliqui eorum etiam Ducibus superiores, ut Brandenburgensis &c.

9. *Landgravii* alii Principes sunt ut Thuringus, alii tantum Comites, ut Alsatus, Leuchtenbergicus olim: Sed & isti hodie Principes audiunt. Pappenheimii, Sulzenses, hodieque se Landgravios dicunt, cum eorum ditiones non sint nisi Comitatus.

10. *Comites* alii sunt Principales *gefürstete Grafen*, qui Dignitate Principum hoc modo conspicui sunt, ut tamen iis loco cedant, e. g. Tirolensis, Hennebergensis, &c. Alii non Principales. Ceterum in Comitibus duplex occupant subsellium seu scamnum *Comites*; altero comprehenduntur *Wetteravici*, qui
per

per Franconiam, & Rhenum ditiones habent: Altero *Suevici*.

II. *Barones* Comitibus proximi eodem scamno, eodemque jure gaudent.

§. VI.

De Nobilibus Imperii.

1. *Nobiles Imperii*, die Freye Reichs-Ritterschaft, immediati sunt cives: nec tamen status Imperii sunt, nec sessione & suffragio in Comitibus fruuntur. Inter eos sunt Equites & nobiles nude dicti.

2. Sunt S. R. Imp. Equites, qui honoris, meritum, scientiæ aut virtutis causa creantur ab Imperatore. Illi tamen nec Status Imperii sunt, sæpe etiam ne quidem Immediati.

§. VII.

De Civitatibus Imperii.

1. Civitates liberæ seu *Imperiales* sunt, quæ soli Imperatori & Imperio subjiciuntur. Reliquæ dicuntur *Municipales*.

2. Earum libertas originem præcipue habet ex Interregno magno, & Caroli IV. tempore, ut in Historia profana suis locis meminimus.

3. Sunt Status Immediati, gaudent Sessione, voto, ac regalibus.

4. Olim 60. prope Civitates partim Imperiales, partim Municipales foedus junxerunt *Hanseaticum* dictum. Harum quatuor erant Ordines Lubeccensis, Colonienfis, Brunsvicensis, & Dantiscanus. Quatuor item præcipua emporia, Londinense in Anglia: Ber-

gense in Norvagia; Brugense in Belgio; Novogardense in Moscovia. Omnium supremum arbitrium adepta est Lubeca. Tantæque huic foederi vires accessere, ut Regnis ad Boream sitis, sed & ipsi denique Imperio videretur formidandum. Sed Carolus V. Imperator & Navigationes Hispanicæ nervum illi inciderunt. Hodie solum nomen Hanseaticarum Civitatum hæret Lubecæ, Bremæ, & Hamburgo.

§. VIII.

De Officialibus Imperii.

1. Prima Officia, die Erb: Kämter, ipsorummet Electorum sunt. Moguntinus est *Archicancellarius* per Germaniam; Trevirensis per Galliam; Colonien-sis per Italiam: Boëmus est *Archipincerna*: Bavarus *Archidapifer*: Saxo *Archimareschallus*: Brandenburgensis *Archicamerarius*: Palatinus *Archithesaurarius*.
 * Nuper cum Bavarus Exautoratus fuisset a Cæsare Josepho, Archidapiferatus Palatino redditus fuit, qui ad eum spectaverat, ante quam ad Maximilianum I. Boium fuisset a Ferdinando II. Imper. translatus: eodemque tempore Josephus Imp. Hannoverano indul-sit *Archithesaurarii* munus. Cum vero Badensi foedere Bavarus suis ditionibus Officiisque redditus fuit anno 1715. etiam Archidapiferatum sibi denuo vindicavit: Palatinus vero repetit ab Hannoverano Officium Archithesaurarii: Id ille recusat: Inventum est quidem manus VEXILLI FERi pro Hannoverano; sed hoc suum jam inde ab antiquo vult Dux Wirtembergicus. Itaque nunc in excogitando novo Archi-Officio laboratur.

2. Singuli Electores habent suos *Subofficiarios hereditarios*, Erb: Kämter: Boëmi Subofficiarius est olim qui-

quidem Liber de Limpurg, hodie vero, gente illa extincta, Comes de Althan. Bavari Comes de Waldpurg. Saxonis Comes de Pappenheim. Brandenburgici Princeps Hohenzolleranus. Palatini Comes de Sinsendorff. Electores Ecclesiastici tanquam Archicancellarii nullos habent Subofficiarios *hereditarios*; quia munus Vice-Cancellarii scientiam exigit, neque adeo facile ad heredes transmitti potest. Trevirensis & Colonienfis, cum nullas habeant expeditiones, nullos etiam habent omnino Subofficiales. Moguntinus autem subofficialem Vice-Cancellarium Iudicii Aulici, den Reichs-Vice-Canzler, aliosque constituit.

3. *Vicarii Imperii* sunt Saxo & Comes Palatinus Rheni. Hi Interregni tempore rebus prospiciunt. *Interim de hoc jure contendunt Bavarus & Palatinus: Ille afferit, cum Electoratu etiam Vicariatum translatum esse in Maximilianum I. & Domum Boicam. Alter vero contendit, Vicariatum Palatinis non deberi tanquam Electoribus, sed tanquam Comitibus Palatinis; idque eo amplius, quod iidem Comites Palatini nunc iterum sint Electores per pacem Westphalicam. Hanc contentionem aliasque simultates inter utramque Serenissimam Domum ab aliis potissimum nutritas anno 1724. foedere inito sic composuere, ut utrique ex suis nominarent viros doctos, qui Collegium seu Consilium Vicariatus commune alicubi stabilendum repræsentarent. Sicque factum an. 1741. defuncto Carolo VI. in urbe Augusta Vindelicorum. At cum id non paucis Principum displiceret, qui nollent duobus Vicariis parere, in altero interregno a. 1745. decreverunt ambæ Domus alternis deinceps vicibus Vicariatum obire. Itaque prior Maximilianus III. Bojus Monachii Vicariatum gessit. Dein eodem anno cum Palatinus Electionem Francisci Lotharingi pronuntiaret irritam, declararetque Interregnum etiamnum durare, ipse sua in ditione promulgari sese Vicarium iussit:

jussit: quod cum vetare novus Cæsar cuperet, ceteri tamen Principes obstiterunt.

4. *Comites Palatini* seu sacri Palatii olim fere idem erant, quod nunc supremi Aulæ Præfecti. Post id officii perpetuo hæsit in duabus nobilissimis familiis Principum Rhenanorum seu Palatinorum, & Saxonum. Denique Cæsares alios constituere homines doctos ac nobiles, quibus certa negocia temperandi copiam fecerunt, eosque dixere *Comites Palatinos*. Hi alia inter possunt 1. Creare *Notarios*. 2. Legitimare *spurios*. 3. Famæ restituere *notatos*. 4. *Doctores*, nobiles creare, *Poëtas* lauro ornare. 5. *Insignia* solemnna concedere.

5. *Notarii Publici*, alias etiam *Tabelliones*, & *Judices Chartularii*. Hi examinati debent sacramentum dicere Imperatori & Imperio. Signum accipiunt ex autoritate constituentis, id est, iconem seu symbolum instrumentis a se confectis postea apprimendum. Ex officio tenentur obsequium suum præstare petentibus; nisi sint *Doctores*, *Consiliarii*, *Clerici*, vel *Monachi*: secus pœnæ arbitrariæ rei evaderent.

CAPUT II.

De Comitibus, & Conventibus in Imperio.

§. I.

De Circulis, & Matricula.

Q. I.

Q. I. *Quid est Circulus?*

R. Carolus V. post Maximilianum I. Imperium Germanicum in decem distribuit Provincias, quas *Circulos Reichs-Kreyse* dici voluit.

Q. II. *Quid est Matricula?*

R. Est album seu liber continens nomina Statuum, qui in quovis Circulo siti sunt, una cum taxa pecuniaria, quam pendunt Imperio. Talem matriculam nullam invenire est editam ante annum 1431. Illa tamen, quæ in Comitibus *Wormatiensibus* descripta est jussu Caroli V. an. 1521. præcipuæ est autoritatis.

Q. III. *Quæ est methodus regiminis in his Circulis?*

R. 1. Quivis circulus duos habet *Directores*, qui vocantur *Ausschreibende Fürsten*, eo quod reliquos status ad conventum forte cogendum vocent.

2. Unum *Ducem* den *Kreyß-Obristen*, qui militiæ illius Circuli *Præfectum* agit.

3. Unum alterumve *Adjunctum & Subjunctum*, qui ope sua adsunt tam *Directoribus* quam *Duci*.

4. *Quæstorem*, *Kreyß-Einnehmer*, qui ærarii curam habet.

5. *Curatorem* rei monetariæ, quem vulgo *General-Waradein* dicunt.

§. II.

De Conventibus Circularibus.

1. Cujusvis Circuli status semel quotannis aut sæpius congregari possunt.

2. Si ex omnibus Circulis conveniant certi Deputati, dicitur General-Kreys-Tag.

3. Si ex uno circulo non omnes status conveniant, sed ex singulis scammis v. g. Principum, Comitum, Civitatum &c. tantum aliqui, dicitur der engere Kreys-Convent.

4. Plerumque Cæsar ad hos conventus suos mittit Commissarios, qui tamen non interfunt ipsis deliberationibus.

§. III.

De Conventibus Electoralibus.

1. Dicuntur Churfürstliche Collegial-Tag, aut Churfürsten-Tag.

2. Possunt cogi pro lubitu ipsorum Electorum.

3. Negociis publicis nullus modus poni potest in his Conventibus, nisi sub spe ratihabitionis reliquorum statuum, & autoritatis Cæsareæ apponendæ.

§. IV.

De Conventibus Deputatorum.

1. Dicuntur Deputations-Tag, aut Reichs-Deputation.

2. Ad hos conveniunt Commissarii Cæsaris, Electores omnes. E Principibus Catholicis Austria, Burgundia, Herbipolis, Constantia, Monasterium Bavarra: Ex A catholicis Altenburgum, Culembacum, Brunsvicum, Pomerania, Halisia, Megalopolis, Wirtenberga. Abbates Weingartenensis & Ochsenhusanus. Comites Catholici Fürstenbergici: A catholici Wetteravienses. Civitates Catholicæ Colonia, Aquisgranum,

num, Uberlinga: A Catholicæ Norimberga, Argentoratum, Ratispona. Sic cautum an. 1559.

3. Aliquando pro re nata extraordinariæ ejusmodi Deputationes adornantur, sed minore numero atque apparatu.

4. Modus deliberandi &c. pene idem est, qui in Comitibus generalibus.

§. V.

De Comitibus Generalibus.

Q. I. Quis convocat?

R. Olim Cæsar suo pte nutu: nunc ad hoc ut consentiant, debet requirere Electores, & quidem per Legatos.

Q. II. Qui convocantur?

R. Omnes Status. Et quidem etiam nondum confirmati, aut nondum Investiti. Pro minorennibus tamen vocatur eorum tutor. Sede vacante vocatur Capitulum.

Q. III. Qui ergo comparent?

R. 1. Omnes Status. 2. Non tamen tenentur adesse in persona, sed per legatos, si placet. 3. Imo potest aliquis plane abesse: sed tum nihilominus tenentur stare decretis Comitiorum. 4. Non comparent Exempti primo & tertio exemptionis genere.

Q. IV. Ubi celebranda comitia?

R. 1. Aurea Bulla Norimbergam præcipit: sed ex quo Catholicis sacris renuntiavit, nunquam is honor eidem habitus est. 2. Per Capitulationes Cæfari

fari haud licet convocare Comitia extra Imperium nationis Germanicæ.

Q. V. Quibus de rebus consilia miscentur?

R. Non possunt hic tractari jura Majestatica aut Reservata Cæsaris : Nec causæ privatæ Statuum : Sed tantum publicæ, nempe Bella, Fædera, Res monetaria, Expeditiones in Turcam, &c.

Q. VI. Quo ordine ineuntur Consilia?

R. 1. Legatus Cæsaris (*Principalis Commissarius* dicitur, vel *Plenipotentarius*) proponit.

2. Rebus deliberatis singula Collegia suffragium suum privatim ferunt. 1. Electores viritim. 2. In Collegio Principum *Principes* Ecclesiastici & Seculares viritim quoque sententiam dicunt. Sed *Abbates* non Principes pro se quidem viritim votum edunt, ita tamen ut omnium Abbatum (in duo scamna divisi sunt, Suevicum & Rhenanum) curiatim collecta suffragia tantum *duo absoluta Vota* valeant. *Comites*, qui in quatuor tribus seu scamna discernuntur, nempe Suevicum, Wetteravicum, Franconicum & Westphalicum, hi quatuor vota absoluta constituunt. 3. In Collegio Civitatum, quæ in duo itidem scamna Suevicum & Rhenanum divisæ sunt, idem obtinet sententiam curiatim dicendi modus, habentque duo vota absoluta.

3. Rebus ita comparatis coeunt in unum omnia tria Collegia, vota que sua, quæ ante seorsim conceperant, in commune conferunt. In quam vero sententiam plures iverint, ea dein Cæsari probanda offertur. Plures, inquam, non personæ, aut Status, sed *Classes Statuum*.

4. Attamen utut omnia Collegia conspirassent, nihil tamen concludere aut decernere ipsis fas est, nisi annuente etiam Cæsare: ut adeo soli Imperatori plus pote-

potestatis adsit in Comitiiis, quam simul omnibus Ordinibus.

5. Si demum inter utrosque convenerit, tabulæ solemnes conscribuntur, quibus postquam Cæsar atque Ordines subscripserint, vocantur *Recessus Imperii*, *Reichs: Abschiede*.

Q. VII. *Quanto tempore celebrantur Comititia?*

R. Equidem Germanica vox diem tantum unum sonat, *Reichs: Tag*. Sed proxima Comititia coacta anno 1662. in hunc usque diem annis amplius octoginta trahuntur. Nec facile aut sine periculo solventur.

CAPUT III.

De Tribunalibus Imperii &c.

§. I.

De Consilio Imperiali Aulico.

Q. I. *Quid est Consilium Imp. Aulicum?*

R. I. *Consilium Intimum* geheime Kayserliche Rath decernit de negotiis politicis, quæ ad rationem Status attinent. 2. *Consilium Imp. Aulicum* *Reichs: Hof: Rath* causis & litigiis Statuum componendum præest. Ac licet *Consilium Intimum* potioris sit dignitatis, attamen Imperatores promittunt, se non admissuros, ut *Consilium Aulicum* corrigatur per *Consilium Intimum*.

Q. II. *Quis est hujus Consilii autor?*

R. Est antiquissimum & semper ab Imperatoribus sua in Curia habitum. Attamen ordinem illi modumque certum præfixit Ferdinandus I. an. 1549. Inde

Maximil. II. an. 1596. Mathias an. 1614. Ferdinandus III. an. 1654.

Q. III. E quibus Personis componitur?

R. 1. *Præses* est aliquis e Principibus vel Comitibus.
2. Cancellarius quidem est ipse Elector Moguntinus, qui semper hic suum habet Vice-Cancellarium.

3. *Vice - Præses*.

4. Consiliariorum seu Assessorum duo sunt Ordines.
1. Die Grafen, oder Herren, Banc, constat e Comitibus, aut Baronibus. 2. Die Ritter, oder Gelehrten Banc, constat Liberis, ut vocant, id est Freyherrn aliisque nobilibus & Doctoribus.

Numero sunt 18. quorum sex, per infelicitatem temporum, & Westphalica pacta, debent essent A catholici.

5. Aliæ personæ sunt *Secretarii, Agentes, Registratores &c.*

Q. IV. Quis istos omnes constituit?

R. Præsidem, Vice - Præsidem & omnes Consiliarios constituit solus Imperator, a quo & Salaria accipiunt; eidemque fidem jurant, promisso tamen una, se Imperii utilitatem & jura attenturos.

2. Vicecancellarius, Secretarii &c. ab Archicancellario Electore Moguntino constituuntur, ad nutum tamen Imperatoris, a quo salaria accipiunt, eique jusjurandum nuncupant.

Q. V. Quæ causæ ad hoc tribunal spectant?

R. 1. Omnes controversiæ inter Status, nisi Cæsari specialiter sint reservatæ ut Investituræ &c.

2. Inter hoc tribunal & Cameram Imperialem viget *Jus præventionis*, ita ut causa ad alterum horum tribunalium semel delata non possit revocari ad alterum.

Q. VI.

Q. VI. *Quis judicandi modus?*

R. 1. Si inter Catholicum & Acatholicum lis trahatur, ad eam decernendam deputatur Confiliarius unus Catholicus, alter Acatholicus.

2. Res sine legum ambagibus quam fieri potest brevissime expeditur, &, ut ajunt, *Summarissime*.

Q. VII. *Nullum est hoc superius tribunal?*

R. 1. Nullum, nec appellari etiam ad Cæsarem potest; quia res a Consilio Aulico judicata judicata censetur ab ipso Imperatore.

2. Attamen licet adhuc Cæsari supplicare, qui de in gratia sua, potestateque summa rebus prospicit. Hicque modus appellandi dicitur *Via supplicationis*.

§. II.

De Judicio Cameræ Imperialis.

Q. I. *Quid est Camera Imperialis?*

R. Est Confessus multorum Nobilium & Doctorum ad lites privatas Statuum componendas.

Q. II. *Quis illam instituit?*

R. Maximilianus I. anno 1495. in Comitibus Wormatiensibus, postquam sustulisset Diffidationes, ut jam diximus in *Historia profana*. Deinceps quidem sæpissime per Visitationes remedium ei adhiberi debuit. An. 1704. ob lites inter ipsos Assessores natas suspensum est hoc tribunal. Sed an. 1711. restitutum per Principem Abbatem Campodunensem Cæsaris Commissarium.

Q. III. *Ubi locorum erectum est?*

R. Primo Francofurti, dein an. 1500. Norimbergæ, paulo post Wormatiæ. Denique anno 1530.

Spiræ stabilitum. Verum ob Gallorum incurfiones in tutiora & *Wexlariam* translatum est anno 1693.

Q. IV. Quibus Personis constat?

R. 1. Judex est semper aliquis e Principibus aut Comitibus Ecclesiasticis vel Secularibus Catholicis.

2. *Præsides* bini, licet in Instrum. Pacis Westphal. constituantur bini Catholici, binique A catholici:

3. *Assessores* vi Pacis Westphalicæ deberent esse 50. Sed ut parcatur sumtibus, hodie sunt tantum 20. aliquando fuere longe pauciores. Item debent esse pari numero Catholici & A catholici.

4. Præterea Procurator Fiscalis & Advocatus fisci, Notarii & Advocati reliqui.

Q. V. Quis constituit istos?

R. 1. Judex & Præsides constituuntur a Cæsare.

2. *Assessores* a Statibus præsentantur. Singulisque Electoribus Jus est duos nominare, idem licet singulis Circulis.

3. Ministri Cancellariæ constituuntur ab Electore Moguntino Catholici, etsi A catholici prætenderint etiam hic paritatem religionis.

Q. VI. Unde Salaria capiunt?

R. Ab universo Imperio. Singuli enim Status inde ab an. 1521. taxam pecuniariam in Matricula in Camerali descriptam pendere tenentur, quas taxas vocant die Cammer: Zieler.

Q. VII. Quæ causæ hic agitantur?

R. 1. Eædem quæ in Judicio Aulico.

2. Quin vacante throno hoc judicium non quiescit, quemadmodum Aulicum; quod ipsum solum Cæsarem præsentat. At tum temporis Judex Camerae utitur Sigillo Vicarii Imperii.

Q. VIII.

Q. VIII. *Quæ methodus decernendi?*

R. Exacta admodum, ac propterea valde lenta.

Q. IX. *Potestne a Camera appellari?*

R. 1. Nec ad Judicium Aulicum, nec ad Imperatorem ipsum provocare fas est.

2. Si tamen quis se læsum putet in causa, quæ saltem 2000. Imperialium æstimaretur, datur *Revisionis* remedium. Revisores autem sunt iidem, qui Visitatores Cameræ, qui demum litigio summam manum imponunt autoritate Cæsaris.

§. III.

De Judicio Comitum Palatinorum.

1. Longe repetito usu, ac Aurea etiam Bulla caveatur, ut Imperator conveniri & ipse judicio possit, quemadmodum ab orbe condito quivis Principes, orta se inter & subditum controversia passi sunt, rem a suis consiliariis cognosci.

2. A sententia Imperatoris ad Comitem Palatinum appellari non potest.

3. Nec coram Palatino convenitur Imperator de Statu & Administratione Imperii, nec in criminalibus, sed de privatis querelis, pactis &c.

4. Judicium exercere debet Palatinus in ipsa Curia Imperatoris.

5. Nec potest Imperatorem evocare, seu citare, multo minus minari, aut terminum præfigere; sed tantum invitare.

§. IV.

De Regimento Imperii.

1. Maximilianus I. Camera jam instituta etiam *Regimentum* instituit, quod rebus controversis mo-

dum poneret, dum ipse alibi terrarum ageret. An. 1500.

2. Hac occasione Imperium in sex Circulos seu Provincias divisit, quorum cuivis integrum erat certos ad hoc consilium ablegare Assesores numero fere 20.

3. Huic præerat Vicarius Imperatoris, seu Locumtenens.

4. Hic causæ potissimum publicæ discutiebantur, cum in Camera Imperii tantum privatæ agerentur.

5. Sed Ferdinando I. creato Imperatore, Regimentum antiquatum est tanquam non necessarium; cum Ferdinandus corona Hispanica non impeditus ubique in Imperio potuerit esse præsens.

§. V.

De Judicio Rothvilano.

1. Institutum esse dicitur a Conrado III. Reg. Germ. sub an. 1147.

2. Prætor Judicii est Comes de Sulz: nunc ejus heres Princeps Swarzenbergicus. Assesores duodecim ex Equestri ordine.

3. Ceterum solus Imperator huic Judicio supremam potestatem adhibet. Nec cuiquam Ordinum fas est sese ingerere.

4. Licet in Congressu Westphalico deliberatum fuerit de eo abolendo: Cæsar tamen in Comitibus an. 1653. illud denuo confirmavit.

5. Potestas ejus est valde exigua.

§. VI.

De Austregis.

1. *Austregæ* dictæ sunt a voce Germana *Austragen*, quod idem est ac componere, dirimere, transfigere litem.

2. Ori-

2. Originem habent a Maximil. I. in Comitibus Wormat. an. 1495.

3. Cum unus Status adversus alium habet, quod litiget, possunt ii alicui, vel aliquibus aliis Statibus tanquam arbitris committere litis directionem.

4. Attamen illi Iudices non habent Executionem, sed ea fit vel a Cæsare, aut ejus Commissionem, vel a Camera Imperiali.

5. Jus Austregarum habent omnes Status Imp. & civitatibus Imp. tantum aliquæ eodem gaudent.

§. VII.

De Cancellaria Imperii.

1. Quidquid Imperii nomine expediendum est seu in Comitibus seu in Camera seu in Judicio Aulico &c. id omne dependet ab Electore Moguntino tanquam Archi-Cancellario.

2. In Consilio tamen Aulico duplex est expeditio
1. Germanica; quæ fit per Moguntinum. 2. Italica, quæ fit a solo Imperatore idiomate plerumque Latino.

3. Habet suam Cancellariam etiam Imperatrix, cujus Archi-Cancellarius semper est Princeps Fuldenfis.

§. VIII.

De Archivo Imperii.

1. Archivum est locus, ubi conservantur tabulæ & instrumenta seu Diplomata publica &c.

2. Illud sub cura est Moguntini veluti Archi-Cancellarii.

3. Est tamen aliud Archivum etiam penes Consilium Aulicum; Etenim de omnibus semper bina conficiuntur

tur instrumenta, quorum alterum Archivo Imperii Moguntiae, alterum Archivo Imperii Viennae imponitur.

C A P U T IV.

De Legibus Imperii.

§. I.

De Aurea Bulla.

1. Princeps Imperii moderni lex est Aurea Bulla condita a Carolo IV. Cæs. in favorem præcipue Electorum, Norimbergæ an. 1356.

2. *Aurea Bulla* dicitur, quod appensam sibi habeat capsulam seu Bullam auream, quæ Sigillum Imperatorium exhibet. Hodieque asservatur Francofurti in Curia.

3. In ea condenda Carolo præcipuæ curæ fuerunt Electores, quibus multa concedit de Imperatoria etiam potestate, quæ per auream Bullam multum labis passa est.

4. Hujus Bullæ observationem urgent præcipue Electores in omnibus Capitulationibus.

§. II.

De Pace Publica.

1. Maximilian. I. Imp. Diffidationibus sublatis legem condidit, quam *Pacem Publicam* den Land: Frieden appellavit an. 1495. Cujus *Declarationem*, *Erklärung des Land: Friedens* edidit an. 1498. Utramque innovavit Carolus V. Imp. an. 1521. sub nomine *weiterer Erklärung des Land: Friedens*.

2. Hæc

2. Hæc Lex Diffidatione interdicat Statibus dicta multa 2000. Marcarum auri, & aliis gravioribus.

§. III.

De Capitulatione Cæsarea.

De hac dictum est in Historia Ecclesiastica, cum de incrementis Hæresis Lutheranae sermo fuit L. 2. c. 7. §. 5.

§. IV.

De Pace Westphalica.

Satis ubertim de illa egimus in Historia Ecclesiæ, eodem loco.

§. V.

De Pace Religiosa.

1. Prima Capitulatio cusa est in Electione Caroli V. an. 1519. Cum enim Carolus præter ditiones Austriacas etiam Regnum Hispanicum, Belgium, Italiam, recensque detectam Americam teneret, metus erat, ne potentia sua ad circumcidendam Statuum libertatem uteretur. Quamvis condendæ Capitulationis causa potior fuerint A catholici, & jam tum Lutherani Principes, qui sibi metuebant, ne tam potens Imperator Bona direpta Ecclesiis restitutum iret.

2. Itaque eligendo Carolo propositæ sunt multæ conditiones, quas jurejurando firmare debebat, si tamen Diademate potiri cuperet. Eæ conditiones appellatæ sunt *CAPITULATIO*, qua Cæsaris potestas restringitur in iis potissimum, quæ supra hoc Lib. 2. c. 1. §. 1. Qu. 6. diximus, Cæsarem non posse suo lubitu agere. Idque genus Capitulandi hætenus in mortem abiit.

3. Cetera inter hoc etiam deplorandum est, quod in Capitulationibus condendis non raro audiri soleant

legati Exteri : quos tamen Germaniæ integritati ac saluti consulturos quis speret ?

4. Capitulatio non est *Lex* : non enim a Superiore fertur in inferiorem : Nec Electores in ea loquuntur suo nomine : e. g. *Nos volumus fœdera nulla a Cæsare fieri &c.* Sed Cæsar ipse ait : *Wir wollen, und sollen ohne ihr der Churfürsten wissen &c.* Denique in ipsa Capitulatione Electores (tanta potestate præditi principes regibusque ipsis haud minores) Cæsarem suum supremum Judicem, ac Dominum gratiosissimum profitentur & agnoscunt. Nemo autem subditus in Dominum suum leges fert : ergo Capitulatio non est *Lex*. Refertur autem inter Leges fundamentales tanquam *Pactum Præcipuum*, a quo petenda est regendi norma

5. Olim soli Electores Capitulationem pangebant. Post etiam Collegium Principum manum admoveere desideravit in Electione Rudolphi II. Sane Pace Westphalo-Monasteriensi articulo 8. cautum est, ut in proximis Comitibus conciperetur *Capitulatio perpetua* ex sententia omnium Collegiorum. Concepta est ab Electoribus an. 1664 triginta articulis. Verum licet an. 1671. & 1711. multa ad componendum dissidium tentata sint, nihil tamen effectum est.

§. VI.

De Pace Ryswicensi, & aliis.

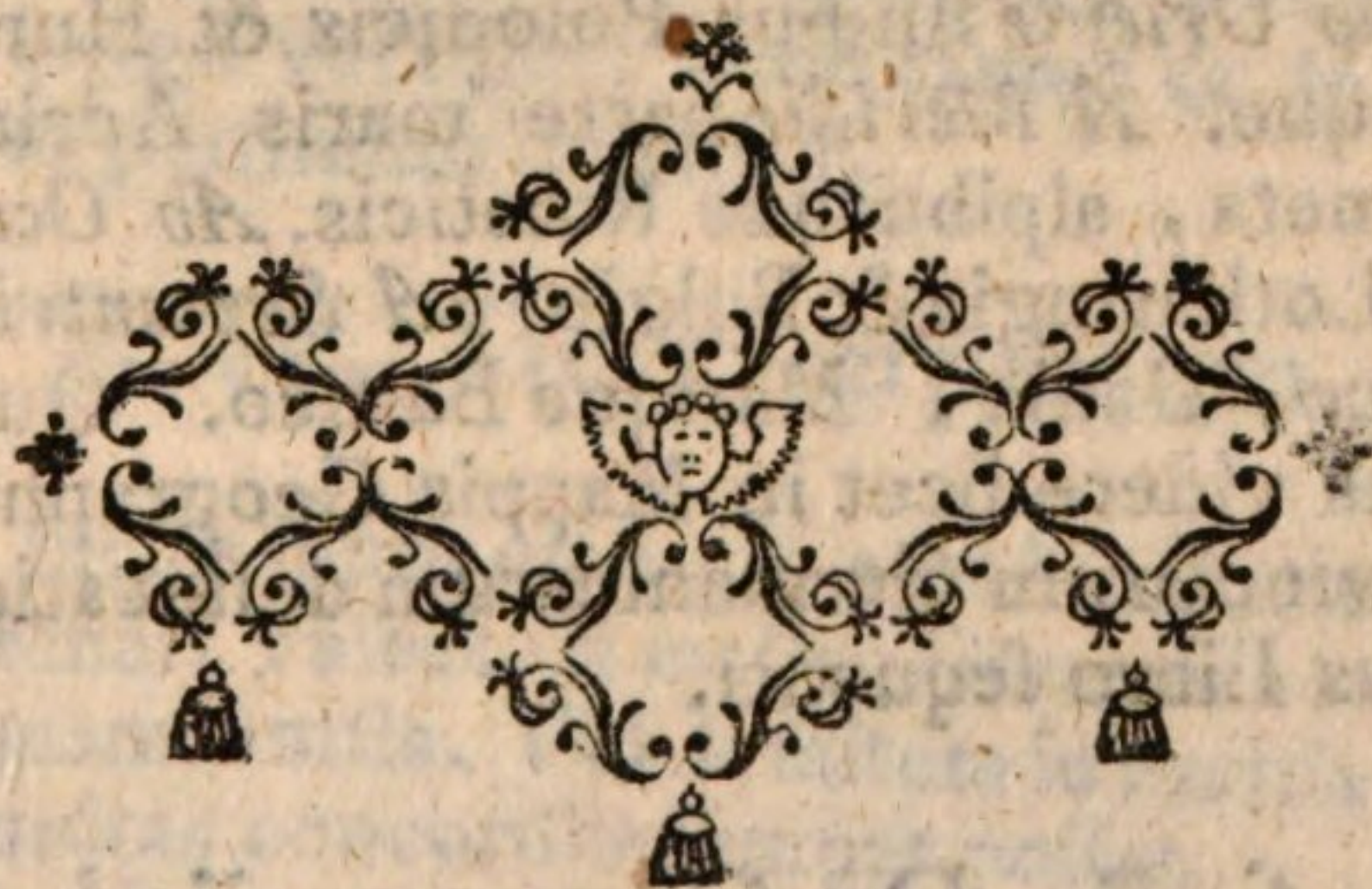
1. Pacem Ryswicensem diximus in Histor. Eccles. L. 2. c. 7. §. 5.

2. Legibus Imperii accensentur Reformatio Friderici IV. Handhabung des Friedens. Ordinationes Camerae. Ordo Executionis Pacis Westphalicae.

3. A catholici tamen nec Pacem Ryswicensem propter notum Articulum illum IVtum ; nec Capitulation-

lationem ipsam, quatenus in ea Cæsar promittit defensionem Ecclesiæ Romanæ, pro legibus fundamentalibus agnoscunt. Sed obsecro, si Hæreticis fas est hæc vel illa modo pro lege agnoscere, modo damnare, suo omnia lubitu: cur tantopere semper inclamant *Leges fundamentales, Leges fundamentales, Leges fundamentales*: Quas tamen nemo frequentius, quam ipsi, eludit. Deinde si Pacem Ryswicensem ipsis liceat rejicere & non agnoscere, quod *aliquæ Ecclesiæ rurales* per eam ad Romana Sacra ex hæresi fuerint traductæ: Cur non liceret (si vellent) Catholicis, pacem Westphalicam rejicere, eo quod *plurimi Episcopatus* ac ditiones Ecclesiasticæ per eandem pacem subjectæ fuerint hæresi? Præterea hoc audent hæretici, cum sint recentes, & sciant, suam sectam in Imperio tantum esse *toleratam*: quid quæso, si æquo jure res decernendæ essent, quid non possent exigere Catholici, quorum religio & est in antiquissima possessione, & est Dominans in Germanico Imperio?

LIBER III.

Ratio Status Imperii
Germanici.

CAPUT I.

De Potentia ac Defectibus Imperii.

§. I.

De Finibus & Amplitudine Imp.

1. Includitur Imperium Germanicum modernæ tempestatis *ab Oriente* finibus Polonicis & Hungaricis, Croaticisque. *A Meridie* parte maris Adriatici, ditione Veneta, alpibusque Rhæticis. *Ab Occasu* Burgundia, Lotharingia & Belgio. *A Septentrione* Mari Germanico, Dania, Marique Baltico. Quæ omnia accuratius videre licet in Mappis Geographicis.

2. Provinciarum Germanicarum delineationem adornabimus Libro sequenti.

§. II. De Commerciis.

1. Abundat Germania omnis generis metallo, Gemmis etiam, sale, croco, vino, feris tam altilibus quam Sylvestribus: Exteraque merce vix ulla indiget, nisi ad luxum & pompam.

2. Mer-

2. Mercatus tamen in interioribus partibus languet. Quæ mari propiores sunt, mercaturam quidem exercent, sed quæ ad magnam potentiam non multum momenti afferat.

3. Defectus præcipuus hinc originem habet, quod Germani lucri non admodum studiosi sint. Et licet præ aliis gentibus magno labori sufficere possunt, malunt tamen industriam suam collocare aut in rebus propriis custodiendis, aut in belli negociis, aut in studiis innocentibus.

§. III. De Redditibus.

1. Totius Imperii amplissimi sunt proventus: Sunt enim non pauci, quorum quilibet quatuor, sex, decem pluresve Milliones ærario suo quotannis inferat. Ut taceantur minorum gentium proceres.

2. At tanta pecuniæ vis inutilis fit Imperio, quod in multos divisa sit.

3. Imperator ex Imperio nullos aut fane quam paucissimos proventus capit. Ut adeo dignitati summæ gerendæ par esse non possit, nisi propriis ditionibus polleat. Urgente tamen necessitate satis amplum a statibus exigit vectigal: quod tamen & ipsum tarde & ægre ut plurimum penditur.

§. IV. De vi armorum.

1. Ea facile tanta est; ut omni reliquæ Europæ jugum minari valeat, si mallet Germania, uno Capite uti, quam multis. Vel si saltem in multis capitibus sperari unitas concordiae semper posset.

2. Solus Imperator, seu Domus Austriaca, ducentorum millium exercitum hodiedum alit, facile additurus centum alia millia. His reliqui Status adungere possunt quadringenta aut quingenta armatorum millia, cum opus fuerit.

§. V.

§. V. Defectus Imperii.

1. Defectus est, quod plures, sibi que adversantes religiones & Sectæ invaluerint.

2. Quod Imperatoris potestas sit ligata: Hinc si bellum gerendum est, si Pax concilianda, si alia gravis momenti negocia administranda, primum cogenda sunt Comitia: ad illa conveniunt, qui volunt: alii Legatos mittunt, quibus in mandatis dant nulli rei consentire, nisi principem suum de ea prius monuerint: in ipsis deliberationibus aut litibus de præcedentia, aut de jure suffragii tempus teritur. Interim occasio, quæ calva est, elabitur.

3. Mutua inter Imperatorem & Status diffidentia & Æmulatio. Hinc si forte Imperatori res ex voto succedunt, si provinciam sui juris fecit &c. adsunt quidam status, qui, ne Imperatoris augeatur potentia, malunt eam quocunque modo præcidi.

4. Ordinum magna potestas etsi jure ipsis adsit (quis enim dubitat?) attamen officit Germaniæ felicitati. Dum enim hi Ordines potentiam in centum capita distraxerunt, & quivis suo potius quam communi emolumento studet, necesse est communem etiam potentiam labem trahere: Vis enim unita fortior.

5. Magnus defectus est, quod Ordinibus liceat fœdera privata colere cum vicinis, illis etiam, qui frequenter & assidue Germanico Imperio inhiant. Ac licet cautum sit, ne fœdera pangantur adversus Imperium, quis tamen non videt, quam anceps hoc sit & aleæ plenum? Vidimus illud non semel superiore & hoc nostro ævo.

6. Ad hæc singuli Ordines possunt exteris copiam facere legendi militem ex sua Germanica provincia, arma equosque comparandi. Id quod non raro in dispendium Germaniæ cessit.

7. Ac-

7. Accedit, quod exteris sæpe locus detur, quo abutuntur ad ferendam inter Status discordiam &c. Sic nullus fere est in Germania Conventus, nullum negocium, quo non admittantur Gallorum, aliorumve Legati. Quod certe Galli a Germanis nunquam patientur.

8. Maximum Imperio detrimentum afferunt Acatolici. Hi enim ſicubi in Gratiam Imperatoris redire, aut alias foedus jungere deſiderant; id agunt, ut poteſtas de rebus Imperii, de Statuum juribus, de Cæſaris poteſtate, de pacis denique legibus conſtituendi decernendique vel ſit penes Gallum, vel Suecum, Batavos aut Anglos. Nemo autem eſt tam bardus, qui ſperet, iſtos vicinos Germanici Imperii potentiæ ex animo, & plus quam ſuæ conſultum velle. Teſtis ſit vel ſola pax Weſtphalica, cujus tabulas qui oculis uſurpaverit, obſtupescet.

9. Ceteri denique defectus ſunt, quod deſit Cæſari ærarium; miles perpetuus ad cuſtodiendum limitem alendus ab Imperio; denique quod nullæ ſint maritimæ vires.

CAPUT II.

Prætenſiones Imperii Germani.

1. Imperium juri ſuo denuo aſſertam vult *Italiam Longobardicam*, ſcilicet Mediolanum, Mantuam, Parmam, Florentiam, Genuam, Luccam &c. quippe hæ provinciæ ſeſe jugo ſubduxere interregni magni tempore, & poſtea ætate Ludovici Bavari occaſione motuum inteſtinorum Germaniæ, ac demum tempore Caroli IV. qui leviffimo ære nonnullis libertatem vendidit. Ac licet quædam ex iſtis feudi titulo Cæſaribus obnoxia ſint, ſunt tamen exempta, multumque nocu-
menti afferunt ob aſſidua bella.

2. Regna

2. Regna *Neapolitanum & Siculum*, quæ Suevicis Principibus erepta sunt a Carolo Andegavenfi. Hodie quidem Austriacæ genti asserta sunt, cum Imperio tamen Germanico nihil habent commune. Imo a Austriacis iterum ad Hispanos delapsa sunt. an. 1735.

3. *Delphinatum* ac *Provincia Gallicæ* partem, quam Carolus IV. dono dedit Gallis, aut etiam pro lautiore obsonio eandem illis subjecit.

4. *Burgundiam*. De qua vid. *Histor. Profan.*

5. *Helvetiam*. De qua consule *Geographiam*.

6. *Lotharingiam*. De qua in *Geographia*.

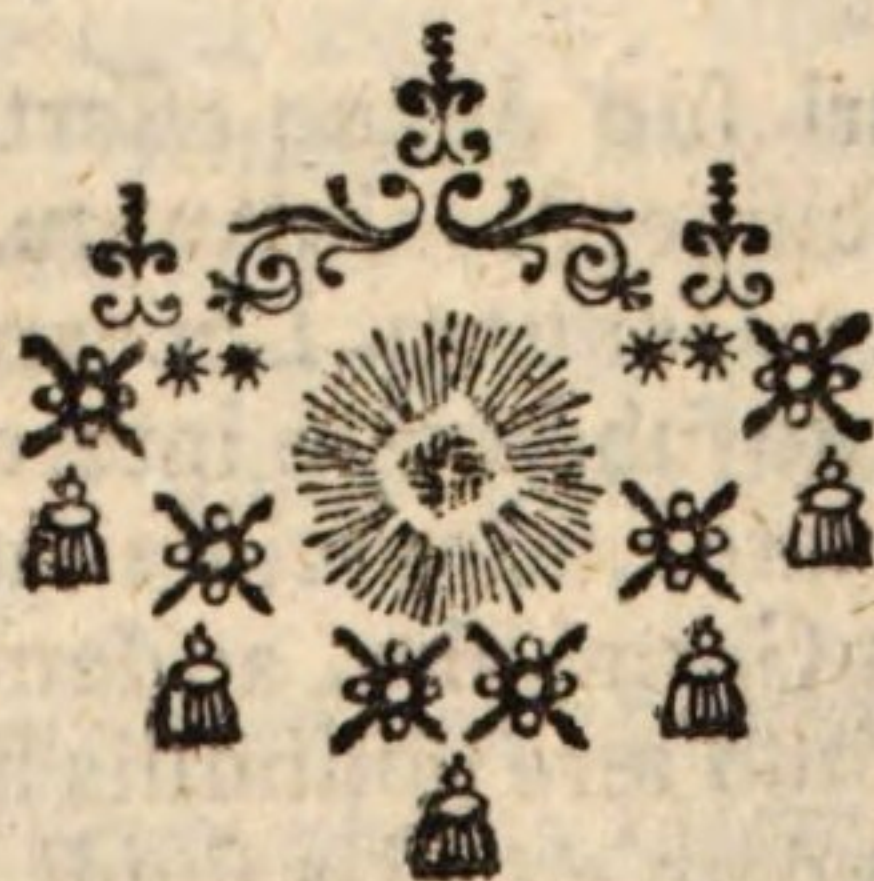
7. *Belgium & septem foederatas Provincias* seu *Hollandiam*. Hæ enim a Carolo V. an. 1548. subjectæ fuerant Imperio Germanico, & Circulo Burgundico comprehensa: sed illæ septem cum jugo Hispanico & Austriaco simul & Imperii jugum excusserunt an. 1579.

8. *Daniam* tributariam fecit Henricus I. Auceps, Rex Germaniæ. Et Fridericus I. Imp. regios eidem honores indulgit. Sed paulatim suo jure vivere cæperunt Dani.

9. *Polonia* & ipsa jus legesque ab Imperio accepit; ac regios etiam fasces ab Ottone III. Imp. an. 1000.

10. De *Borussia & Livonia* vide in *Geographia*.

11. Denique *Alsatiæ* nuperis bellis Austriacæ Imperii ditioni ereptam repetere fas est; Abstrahendo a pactis foederibus.

C A P U T III.

Maximæ, & Momenta Politica.

§. I.

Maximæ Imperatoris erga Status, & vicissim.

1. Imperator imprimis attendit, ne Status aliquis evadat tam potens, ut se subducere obedientiæ possit. Dein ne exteris suspecto fœdere jungantur. Denique ne infirmiores a potentioribus Statibus opprimantur. Ne quis usurpet jura Majestatica & Reservata Cæsarea.

2. Status contra cavent, ne Cæsar nimia potentia fretus eorum libertati frenum injiciat. Ne ipsos suis in juribus impediat. Ne contra Auream Bullam, Capitulationes, Instrumentum pacis &c. fœdera pangat, privilegia indulgeat &c.

§. II.

Maximæ mutuæ Imperii & Domus Austriacæ.

1. Imperium debet curare, ut potentia Domus Austriacæ maneat indivisa; quia ejus ditiones inde Turcæ, hinc Gallo objectæ sunt; quæ ditiones si in plures Dominos dividerentur, aut eriperentur Domui Austriacæ, non possent servari tutæ: atque his semel ablatis Imperium ex utroque latere summo in discrimine versaretur.

2. Nec audiendi sunt, qui dicunt: Istud vel illud Bellum ad Imperium nihil attinet, quia tantum pro

ditione Austriaca pugnatur. Sic quidem ante ducentos annos nonnulli Status voluere, cum pro Burgundia arma ferenda fuisset. Sed quam felici consilio? Eventus docuit. Nam Burgundia abrepta est quidem Austriacis, sed una etiam Imperio. Illaque abrepta mox etiam Alsatiæ & decem Civitatibus Imperii idem jugum impositum est. Alsatia subacta ordo tetigit Palatinatum, qui ægre demum Imperio est restitutus. Quid si belli alea etiam hunc Gallis reliquisset? Profecto tum Francones & Suevi, & post illos Boii iniquo loco versarentur. Ergo perniciose consulunt Imperio, qui Austriæ auxilia negant.

3. Cum reliqui Status omnia vectigalia, territoria, proventus &c. sibi ipsis vindicaverint, Cæsarique nihil reliquerint, impossibile est, ut Cæsaream dignitatem sustinere quis possit, nisi qui suismet opibus valet. Cum ergo vix ullus sit e reliquis Statibus huic oneri par ferendo, præter solam Domum Austriacam, necesse est, ut illa omnibus modis foveatur, & colatur. Interea tamen multi etiam Indigenarum Austriacis invident; quod quam e re Imperii sit, norunt vel inimici, quibus nihil magis in votis est, quam ut Domus Austriaca invidiæ reliquorum Statuum sit exposita.

4. Id exigit ipsa gratitudinis debitæ lex. Milena enim auri millia e suo ærario impendit Austria in Judicium Aulicum, in Legationes, in Pompam Imperatoriam, in alia Imperii negocia, cum ad hæc omnia Imperium ne obulum quidem conferat.

5. Contra Domus Austriaca studet imprimis suæ potentiæ conservandæ: Cavet autem sibi maxime ab iis Statibus, qui amici sunt exteris Austriæ perpetuis inimicis aut æmulis. Contra sunt, qui reponant.

1. Ne-

1. Neceffe quidem videri, ut potentia aliqua talis con-
fervetur; at eandem non neceffario Domus Austria-
cæ effe, fed forte & alterius effe debere: maxime
Domo Auftriaca extincta. 2. Ajunt bella illa, quibus
ditiones Imperio ereptæ funt, non fuiffe oritura, nifi
occafionem dediffet inimicitia ab Auftriis in Galliæ
reges exercita. Hæc inimicitia cœpit ob heredita-
tem Burgundicam, quam Maximilianus I. fibi vindi-
care laborabat ab anno 1480. quamdiu Imperium
Germanicum his fe bellis non intulit nihil terrarum
etiam Auftriacarum Imperii Galliæ reges vel tetige-
runt, tametfi Imperium & milite sæpiſſime & argen-
to juverit Auftriacos. At elapſis annis ſexaginta qua-
tuor anno 1544. cum Imperator Carolus V. obtinuiſ-
ſet, ut Imperii nomine & auſpiciis exercitus infun-
deretur in Galliam, atque adeo bellum in vicinum
ab Imperio inciperetur, tum vero cœpit & ipſe Gal-
lus, invitatus præterea a Germanis, ditiones occu-
pare Imperii, Metas, nimirum, Tullum, atque Ver-
dunum: maxime ſecutus exemplum Imperatoris Ca-
roli V. qui jam ante civitatem Cameracenſem cum
Principatu ſui juris fecerat, quamquam ad Imperium
ſpectaret. Vid. Mülleri Reichſtags-Theatrum. Bellay
Memoires. Ribier. Belgium autem Burgundici circu-
li nomine, ac Imperii tutela donatum denique eſt an.
1548. quo id obtinuit Domui ſuæ Imperator, ut bel-
la Gallorum adverſus Belgium, quæ adhuc ſolam pe-
tere Domum Auftriam omnibus videbantur (quod
Flandria Feudum eſſet Galliæ, Auftrique Flandriæ
Arteſiæque nomine Gallorum Vaſalli) deinceps etiam
adverſus imperium geri crederentur, quod Flandria
novum nomen circuli Burgundici hac Caroli V. pa-
ctione accepiffet.

Ergo videbantur his, qui iſta ſpectabant per-
niciſe conſuluiſſe Imperio ii, qui Auftriæ non auxi-
lia modo addixiffent, ſed & ejus lites ſuas feciffent.

3. Rurfus videntur aliis alii quoque Principes effe Germani fuffinendæ Auguftæ Majestati omnino pares. Satis accrevit majorum Principum potestas, ut eorum quivis effe Cæsar poffit, fi quietus pacatusque effe velit, nec bellis exteris implicare fecum rem publicam.

4. Magnificentia aularum aliarum nihil cedit, fic aliis videtur, aulæ Viennensi. Legationes & ipfæ alunt; alereque plures, & fuffinere alia poffent, fi tantum pecuniæ ex omni Imperio in alias regias inferretur, quantum a tot annis Viennam defluxit. Dein computant illi sumptus ingentes, fanguinemque & animas quas profudere Germani ad Auftriacos tutandos, eorumque bella fuo periculo impensaue decertanda in Italia, in Hungaria, in Belgio, in Hispania.

6. Sed harum rationum multæ alia jam facie apparent, ex quo Domus Habsburgica Hispaniæ poffeffione, Italiæ majore ac Belgii parte excidit & jam in utroque orbe extincta in alios lares opes infert fuas.

§. III.

Maximæ Imperii erga Extē- ros.

1. Facile est ominari, quid Imperio cavendum fit in illis vicinis, in quos prætenfionem format, nempe in Helvetis, Batavis &c.

2. In Gallo, fi quis confideret, potius cavenda sunt foedera quam arma. Etenim nunquam tam infelici marte pugnavit Gallia, ut non multum spoliis reportaverit, cum ad foedus & pacem ventum est.

Causa

Causa est potissima, quod Imperii foederatos pellicere soleat, ut relictis Imperii partibus particulare foedus pangant cum Gallo. Sic proditum Imperium aut nudatum plerumque ad iniquas condiciones accipiendas cogitur.

3. *Sueco* quam fit caute invigilandum, ingentia prioris seculi mala nos docent. Quamvis hodie accisis suis rebus sat habeat, quod suæ salutis consulat.

4. Nec a *Venetis* quidem omnia tuta sunt, seu in *Dalmatia*, seu in *Longobardia*. Nunc tamen *Peloponneso* exutis melior fors optanda.

5. *Helveti* Germanorum amicitiam suspectam habent, ne ulla possit esse occasio eos ad obsequium revocandi. Unde hoc potissimum in iis attenditur, ne nimis Gallo amici sint.

6. *Anglos & Hispanos* amicos habere expedit Germaniæ: Sic enim minus periculi est a Gallis.

§. IV.

Maximæ statuum inter se.

I. Catholici ad hoc intenti sunt, ne hæretici seu propriis viribus, seu Ecclesiarum spoliis, seu maxime externis foederibus fiant præpotentes. Id ipsum in Catholicis cavent hæretici, & ne Ecclesias Catholicæ Ecclesiæ abreptas recuperent.

2. Status potentiores insidiantur infirmioribus, eosque suis in ditionibus fitos, aut iis vicinos eximere quærunt atque juri suo subdere. Id ne fiat, solliciti sunt vicissim Status infirmiores, implorataque Cæsaris Autoritate, aut mutuis inter se foederibus suam spartam observant.

GEOGRAPHIÆ

POLITICÆ.

LIBER I.

Isagoge seu Principia Geographica.

CAPUT I.

Quid & quotuplex sit Geographia?

Q. I. *Quid est Geographia?*

R. Hæc Scientiarum humanarum facile spectatissima illa est, quæ terrarum orbis, locorumque per eas sparsorum situm metitur.

Q. II. *Estne unius tantum modi scientia?*

R. Variæ est indolis, si rem, qua de agere amat, consideres. Ad principia vero seu regulas quod attinet, quibus illa nititur, eædem sunt semper ac sibi constant.

I. *Cosmographia* audit, quando non nudam telluris aream suas in regiones distinguit, sed una Elementorum temperiem, temporum quoque & lucis ac noctium vices explicat.

2. *Chronographiam* dixere, cum Regni, aut per-
amplæ alicujus regionis typum adumbrat.

3. *Topographiæ* nomen est, si Urbis forte aut angu-
stioris cujuscunque terrarum limitis etiam agros, ne-
muscula, rivos, ac minuta demum quæque ob ocu-
los ponit.

Q. III. *Sed amabo, num omnium ætatum ea-
dem fuerit Geographia, paucis me doctum eas.*

R. Erras ab Italia, si id soñnnias. Ut enim omnia
terrena aut cum hominibus, aut ab ipsis etiam varias
subeunt vices, ita Geographia quoque variam induit
faciem. Sepiuscule enim Urbes, maximi apud mor-
talium antiquissimos nominis, seu bellis, seu incendiis,
seu undarum litus dedignantium mole, aut terræ con-
cussu sunt haustæ, seu vetustate ipsa ruinas egerunt,
aut nomen denique varium a vario hominum per æ-
tates genio, a varia quoque lingua tulerunt.

Quæ res negotium nobis faceffit Geographiam a-
liam dicendi *Veterem*, *Mediam* aliam, aliamque *Re-
centem*.

Vetus loca locorumque nomina narrat ad illud us-
que ævi usitata, quo Monarchia Romana exordium
sumsit.

Media ab eo tempore ad Caroli Magni ætatem, &
eo amplius pertinet, qua vel Barbarorum populorum
irruptionibus susque deque iverunt cum regnis urbes,
cum urbibus cives, cum civibus mores, & gentium
non paucarum idiomata: Vel etiam Romanorum,
Græcorumque Imperatorum, suo arbitrio rebus om-
nibus modum ponentium, libertate passim omnia mu-
tata sunt.

Recens denique Geographia hac, qua vivimus nos,
tempestate obtinet.

CAPUT II.

De Geographiæ Regulis Generalibus.

Ut Orbis situm, ceteraque quæ inde nascuntur, explorata tibi facias, plurimum momenti afferent ea, quæ mox dicturus sum.

I. Tota moles cælorum simul ac terræ dici solet uno vocabulo *Mundus*. Tellus vero ista, quam habitamus, *Terra* vocatur, aut *Globus terraquens*.

II. Tam globus iste Terræ, quam totus omnino mundus figura sunt sphærica seu rotunda.

III. Terra medium mundi locum tenet; & centrum terræ est ipsissimum centrum totius mundi, omniumque cælorum. Atque hinc ne dubites, quin terra ista ab omni parte ambiatur circumfuso aëre, Cæloque quaquaversum cingatur.

IV. Terra per omnem suum ambitum aut habitatur, aut habitari saltem posset, nisi aquæ impedimento essent. Et omnes ejus incolæ, quocunque demum terræ loco morantes caput ad fidera erectum habent.

Q. Oportet, ut hæc planius explices: me enim quot attinet, visi, cum hæc narrasti. Nam si terra rotunda est, & ex parte adversa, subtus nos nempe, homo quispiam stare cuperet, vereor, ne ille decadat?

R. Omni hoc metu te absolutum volo. Nam ecce uti nobis, cum erecto ad fidera vultu stamus, nihil periculi est, ne in cælum & ad fidera cadamus: ita plane fit iis, qui in aversa terræ parte degunt, etsi pedes suos nostris pedibus obversos habeant. Nisi forte existimes eos cervicem telluri admotam tenere, pedesque contra in aëra surrectos.

Quin, utut etiam hoc facerent, cadere tamen non possent sursum ad cælum. Nunquamne vidisti histrio-
nes manibus ambulantes, pedibus interim in aëre
fluitantibus? Nunquid propterea illi versus cælum
cadunt?

*Q. Teneo quod dicis: sed causam tamen vo-
lo, cur cadere versus cælum Antipodes nostri
nequeant?*

R. Ea est, quod centrum fit in terræ medio: nam
quidquid est grave, quando cadit, ad centrum pro-
perat: Uti ergo lapis sua sponte nunquam astra petit,
quia gravis est, ita nec hominis quidem corpus.

Hinc nullo negotio manus dabis, si a te contendam,
quod is, qui scrobi per medium orbem ductæ incide-
ret, non esset casurus, nisi ad medium usque, seu cen-
trum terræ, utut scrobs illa pateret ulterius ad opposi-
tam terræ regionem. Nam ulterius tendenti non jam
deorsum cadendum, sed sursum esset enitendum &
scandendum: quidquid enim a centro recedit sursum
est. Sed ego reliquis te documentis instruam.

V. Cælum omne circa orbem terrarum volvitur ro-
tunde.

VI. Quidquid rotunde gyratur, duo habet extrema
puncta, in quibus velut cardinibus vertitur. Videre id
est in globo ligneo, quem tornator torno in sphæram
cogit. Nec te fugiat, duo illa puncta *Polos* dici.

VII. A polo altero ad alterum per centrum animo
& cogitatione ducenda est linea, velut si quis globum
ligneum veru aliquo, seu filo ferreo trajiceret. Linea
hæc *Axis* est, circum quem totus globus versatur,
quemadmodum rota circum axem.

VIII. Orbis quidem terræ non agitur in gyrum, sed
stat immotus, circa eum tamen ejusque polos & axem
ac centrum agitur Cælum. Sive Cælum & motus ejus-
dem polos, axem ac centrum idem cum terra habet.

IX. Hæc

IX. Hæc quidem ita se habent. Nunc vero probe in animum tuum demittas, quod proferam: Non uno motu gaudet Cælum, sed duplici fere, eoque diverso. Etenim (1) Extremum seu supremum, quod movetur, cælum *Motu Primo* agitur ab Oriente in Occidentem. Atque hoc impetu etiam secum rapit ac circumducit omnes, qui inferius sunt Cælos, sideraque omnia. Absolvitur is motus intervallo viginti quatuor horarum seu diei plane unius. Eamque ob causam Primus hic motus dicitur etiam *Motus Diurnus*.

(2) Infra illud extimum cælum (quod Primum mobile dixere) est *sphæra octava*, seu illa cæli pars & fornix, quæ continet ambitu suo stellas Fixas. Atque hæc motu agitur primo motui prorsum adverso. Nam cum primus motus sit ab Oriente in Occidentem, sphæra illa octava *motu contrario* ex Occidente proficiscitur in Orientem. Atque hæc sphæra denuo secum circumfert omne illud cælum quod ipsa inferius est, nempe Planetas omnes.

X. Hinc facile erit intelligere, quod omnes stellæ & planetæ, utpote sphæra illa octava inferiores simul duplici motu ferantur. Nempe per motum extimi cæli, seu per *primum motum* ab Oriente in Occidentem tendunt intervallo 24. horarum: per motum sphæræ octavæ, seu per *motum contrarium* ab Occidente in Orientem vergunt.

XI. Vario autem temporis intervallo hæc astra suum orbem perficiunt: hac tamen lege omnes, ut, quæ propius a terra absunt, citissime in orbem reducuntur; quia minus viæ, seu minor gyros est ipsis decurrendus. Hinc luna viginti octo fere diebus redit ad pristinum locum.

Contra qui superiores sunt Planetæ tardius ad metam sui motus contrarii pertingunt; quia ingens viæ
spa-

spacium debent conficere, tanquam a centro terræ valde remoti. Inde Saturnus ceteris superior 30. tantum annis cursum hunc peragit. Ipsa vero sphaera octava cum stellis suis fixis triginta & amplius annorum millia absumit, donec Orientem versus redeat ad idem punctum, unde cæperat moveri: quia nempe illa sphaera est plane remotissima a centro. Sed missis ceteris Sol unus maxime Geographo est attendendus: qui ceterorum Planetarum est medius, ut hic vides.

♄.	Saturnus.
♃.	Jupiter.
♂.	Mars.
☉.	Sol.
♀.	Venus.
☿.	Mercurius.
☾.	Luna.

XII. Sol itaque orbem suum, seu motum contrarium ab Occidente in Orientem conficit trecentis sexaginta quinque diebus, horis insuper quinque, & quadraginta novem minutis.

Q. *Quid mihi proderit hæc nosse?*

R. Hac tu notitia carere neutiquam poteris, si Zodiaci indolem intelligere voles, de quo postea sermo redibit.

XIII. Globum terraqueum variis lineis distinguunt Mathematici; non quod illæ lineæ reapse inscriptæ sint telluri, sed ut earum ope animus discentis omnia certa lege comprehendere possit.

XIV. Circulorum illorum alii vocantur *Maximi*, alii minores.

Maximus Circulus est omnis ille, qui idem cum Globo centrum habens totum Globum, quantum ullibi patet, ac totam ejus peripheriam (*ambitum*) circumplecti.

plectitur, eumque in duas partes æquales dividit. Tales in Globo sunt 1. Omnes Meridiani. 2. Horizon. 3. Æquator. 4. Zodiacus.

Minores Circuli sunt omnes reliqui, qui non totam ambiunt sphæram; quales in globo sunt Tropici, circuli polares, omnes paralleli.

XV. Quivis Circulus a Mathematicis secari solet in 360. *Gradus*. Quivis gradus in 60. *Minuta*. Quodvis minutum in 60. *Secunda*. Quodlibet secundum in 60. *Tertia* &c. In eorum libris has divisiones his notis scriptas leges. e. g.

°   '   ''   '''   ''''
15.   45.   36.   54.   28. &c.

Quas notas sic leges: 15. *Gradus* 45. *Minuta* 36. *Secunda* 54. *Tertia* 28. *Quarta* &c.

XVI. In Globo terrestri, seu Mappa quadam Geographica quilibet Gradus, si modo fit ex circulo aliquo NB. *Maximo*, comprehendit 15. milliaria Germanica. Id est, Si ego seu terra seu mari recta via proficiscar 15. milliaria Germanica, possum dicere, me unum gradum confecisse eundo.

Hinc faciles inibis rationes, quantum milliarium contineat totius terræ ambitus. Nempe, cum Gradus per gyrum sint 360. & quivis gradus sit 15. milliarium, necesse est totum ambitum contineri milliarium Germanicis 5400.

Id vero de Circulis, ut dixi, maximis est intelligendum, nam minores, qui circum polos sunt ducti nempe paralleli, Tropici &c. pauciora etiam continent milliaria. Visum est igitur hoc loco tabulam struere, e qua seu in globo, seu in quavis mappa Geographica facile scire poterit studiosus, quot milliariis locus distet a loco, ab Oriente in Occidentem, vel vicissim metiendo. Nam si ab æquatore ad polum aliquem metiaris, dubitare non licet, quin singuli gra-

gradus dent 15. milliaria ; quia sic metiendo secundum circulum maximum, Meridianum nempe, progredieris.

Si hac tabula usus es, vide in Charta vel globo sub quoto gradus *Latitudinis* sit locus uterque, quem investigas e.g. sub 51. Quære itaque in hac tabula gradum 51. & videbis e latere scriptum numerum milliarium 9. & $\frac{1}{2}$ quæ continentur uno gradu longitudinis ab Oriente in Occidentem vel vicissim. Deinde videsis in margine supremo vel in infimo Mappæ, quot gradibus longitudinis locus unus ab altero distet. Si itaque distent v.g. 10. gradibus, & quilibet gradus habeat $9\frac{1}{2}$ milliaria, facile erit colligere, ambo illa loca distare milliariis fere 95.

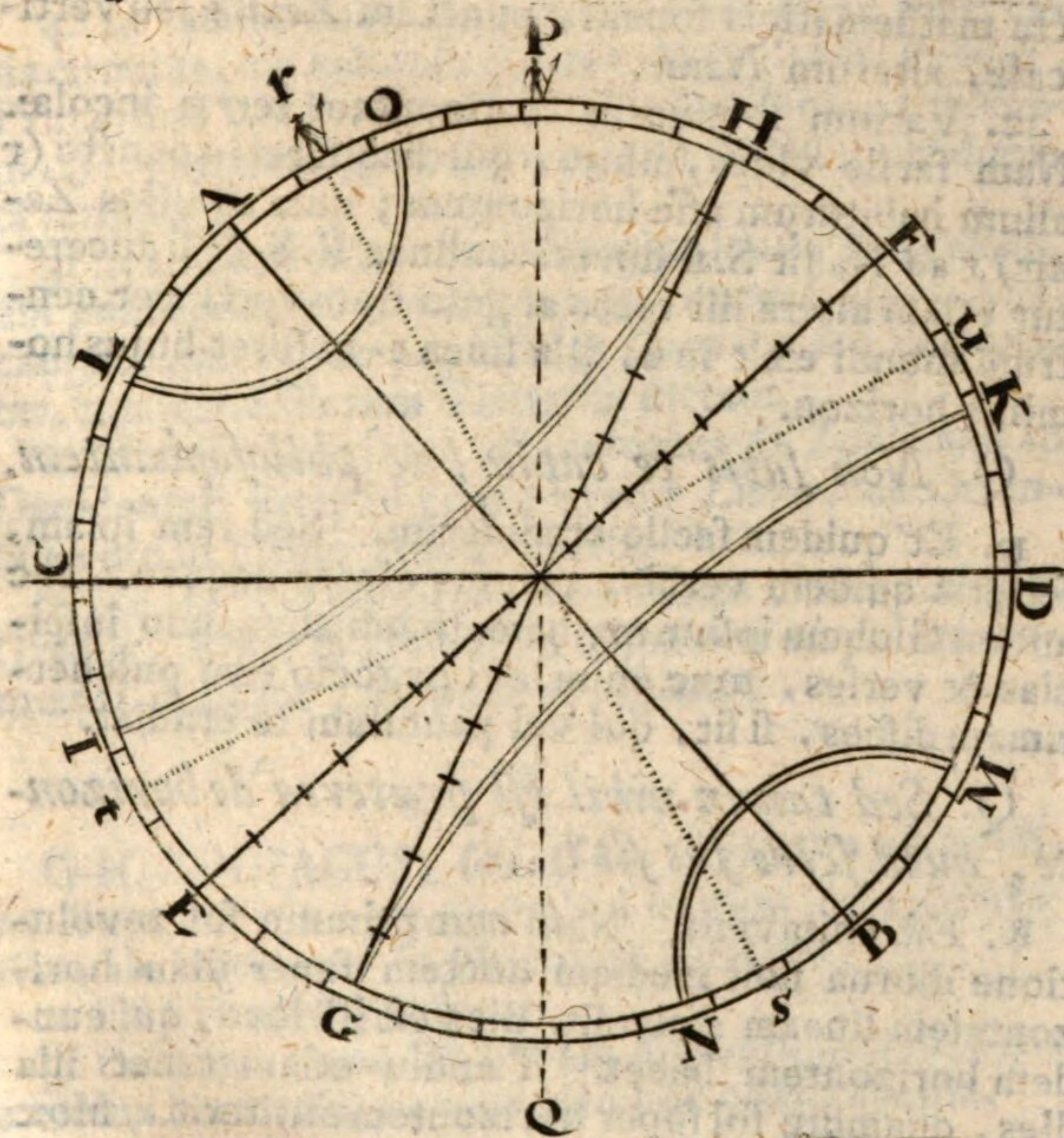
Gr. duisto Latitudinis.	Unus Gradus Longitud. habet milliaria.	Grad.	Milliar.	Grad.	Milliar.
		28	$13 - \frac{1}{4}$	43	$11 - -$
				44	$10 - \frac{3}{4}$
					71
		30	$13 -$		75
				46	$10 - \frac{1}{2}$
		32	$12 - \frac{3}{4}$	47	$10 - \frac{1}{4}$
				48	$10 - -$
		34	$12 - \frac{1}{2}$	49	$9 - \frac{3}{4}$
1	$15 - -$			51	$9 - \frac{1}{2}$
10	$14 \frac{3}{4}$			52	$9 - \frac{1}{4}$
15	$14 \frac{1}{2}$	35	$12 - \frac{1}{4}$	53	$9 - -$
18	$14 \frac{1}{4}$	37	$12 - -$	54	$8 - \frac{3}{4}$
21	$14 - -$	38	$11 - \frac{3}{4}$	55	$8 - \frac{1}{2}$
23	$13 \frac{3}{4}$	40	$11 - \frac{1}{2}$	58	$7 - -$
26	$13 \frac{1}{2}$	41	$11 - \frac{1}{4}$		

XVII. Ante quam ad Globi delineationem gradum faciam, de quatuor mundi plagis nota. Illæ sunt *Oriens, Occidens, Meridies, Septentrio*. Sistes versus septentrionem converso vultu, habebis a dextra Orientem, a sinistra Occidentem, pone te vero Meridiem seu Austrum. Nunc ad Globum.

CAPUT III.

Explicatio Globi & Circulorum.

A. *Polus Arcticus*, seu Septentrionalis, vel Borealis.

B. *Polus Antarcticus* seu Meridionalis, aut Australis.

A B. *Axis mundi.*

C-D. HORIZON. 1. Est Circulus maximus, qui transiens terræ centrum & Meridianum recto angulo (Winkelrecht) secans, globum in duo hemisphæria seu semiglobos æquales dividit. Ejus axis est linea ducta a puncto verticis humani P. per centrum mundi ad punctum e regione oppositum Q. Quæ duo puncta mathematicis sonant, punctum *Zenith* seu verticale, alterum *Nadir*.

2. Varium fortiuntur Horizontem terræ incolæ. Nam facile vides, illum, qui habitaret in puncto (r alium habiturum esse horizontem; quia ab illius Zenit) r ad Nadir S. si duceretur linea R. S. & si duceretur etiam altera illi recto angulo transversa per centrum mundi ex t in u, illa linea t-u foret hujus hominis horizon.

Q. *Non satis te capio hæc philosophantem.*

R. Et quidem facile crediderim. Sed rem ipsam, scriptis quidem verbis, planius dicere nequeo. Fac autem Globum ipsum mathematicum aliquando inspicias & verses, tunc enim levi negotio rem pulcherrimam disces, si sit, qui vel paululum te erudiat.

Q. *Sed tamen nihil est præterea de horizonte, quod scire fas sit?*

R. Est enim vero. Nam cum primum sol revolutione diurna post mediam noctem super illam horizontalem lineam ascendit, dies est illi loco, qui eundem horizontem habet. Tamdiu etiam tenet illa dies, quamdiu sol super horizontem extiterit. Mox vero ubi ex adversa parte cæperit infra horizontem mergi, vesper ingruit & nox.

* A.

* * *

A-F-B-E Totus ille circulus extimus est **MERIDIANUS**. 1. Est circulus maximus per utrumque polum ductus. Hoc nominis sortitus est ob id, quod sol diurno motu ab oriente in occasum vergens meridiem efficiat tum, quando talem circulum attingit.

2. Omnia loca eidem alicui meridiano circulo in terris sub jacentia simul meridiem habent, simul noctem concubiam.

3. Omnes porro circuli a polo altero ad alterum recta ducti sunt Meridiani.

4. Id tamen discriminis intercedit, quod unus talis circulus præ reliquis dicatur *Meridianus Primus*, *Primarius*, vel *Principalis*. Hic in Globo, aut Mapis Geographicis grandiore calami ductu, vel duplici scribitur.

5. Non convenit autem Geographicis de loco certo, ubi eum scribant. Multi tamen ducunt inter Africam & caput viride per insulas Canarias seu Fortunatas, unamque illarum Teneriffa dictam.

6. Hic circulus secat *Æquatorem* & *Zodiacum* ab Occidentali parte in primo gradu *Libræ*, ab Orientali vero in primo gradu *Arietis*.

7. Meridianus est circulus maximus divisus in 360. Gradus, atque hi gradus ab æquatore ad polum numerati indicant *Latitudinem regionis*.

* * *

G-H. ZODIACUS, seu *Linea Ecliptica* est ipsissima linea seu via, per quam Sol motum suum contrarium ab Occidente in Orientem absolvit.

2. Est Circulus Maximus.

3. Per hanc viam seu lineam disposita sunt 12. signa cælestia hoc ordine ac versiculo hoc comprehensa.

H h

Sunt

γ φ Π
 Sunt Aries, Taurus, Gemini,
 ϱ Ω $\mp$
 Cancer, Leo, Virgo,
 $\underline{\omega}$ $\mathfrak{M}$ $\rightarrow$
 Libraque, Scorpius, Arcitenens,
 ζ
 (*Seu Sagittarius*) Caper,
 $\approx$ $\times$
 Amphora (*Seu aquarius*) Pisces.

4. Ceterum signa ista non sunt nisi constellationes, seu stellæ complures in totidem animalium figuras distinctæ a Mathematicis.

5. Sitæ sunt hæ stellæ in sphæra octava, de qua mox initio dictum est. Atque subtus hunc stellarum tractum & ordinem transit sol Orientem versus.

6. Cum Zodiacus dividatur in 360. gradus, & sint per eum disposita duodecim signa, cuilibet signo tribuntur Gradus triginta.

7. Ex his gradibus sol quotidie progreditur uno non omnino integro gradu, ita ut intra terminum trecentorum & sexaginta ac paulo plurium dierum totum ambitum, omniaque 12. signa peragret, & ad idem punctum revertatur, unde ante annum digressus est.

8. Zodiacus vero etsi idem cum terra centrum habeat, non habet tamen eosdem polos, sed oblique gy-ratur: nam poli ejus L & M. a polis mundi viginti tribus, unoque dimidio gradibus sunt remoti: & axis Zodiaci est linea L-M.

9. Hæc obliquitas causa est, cur dies noctibus sint inæquales, cur modo hyems sit, modo æstas &c. Quæ omnia vix est, ut clare explicentur absque globo.

10. Interim tibi sufficiat nosse sequentia: Cum sol
Arie-

Arietis signum subit, dies noctibus sunt æquales, & est initium veris. Cum *Cancrum* subit, longissimi sunt dies, solstitium æstivum & initium æstatis. Cum attingit *Libram*, æquinoctium iterum est, autumnique principium. Cum denique *Capricornum* ingreditur, brevissimi dies, solstitium Brumale, & Hyemis est initium.

* * *

E. F. *ÆQUATOR*. 1. Est circulus maximus, ita dictus, quod dies noctibus æquentur tunc, quando sol illam lineam attingit.

2. Zodiacus duobus in punctis hunc circulum interfecat, semel in parte occidentali ad initium *Arietis*: deinde in altera parte ad initium *Libræ*.

3. Divisus est in gradus 360. & in hoc circulo ab occidente orientem versus numerandi sunt gradus longitudinis locorum, incipiendo a Meridiano primo.

* * *

I.-H *Tropicus Cancrī.*

G.-K *Tropicus Capricornī.*

Non sunt Circuli maximi. Tropici autem dicuntur a *Vertendo*: quod sol aliquem istorum attingens de novo versus æquatorem se vertat. Tropicum *Cancrī* attingit æstate, cum ingreditur *Cancrum*. Alterum hyeme, cum *Caprum* subit.

* * *

L.-O *Circulus polaris Arcticus seu Borealis.*

N.-M *Circulus polaris Antarcticus, seu Australis.*

Sunt minimi circuli, quos describunt poli obliqui *Zodiaci*, quando circa polos mundi rotantur.

De Zonis.

Zona est certum intervallum Latitudinis a polo ad polum. Sunt autem *quinque* tales.

1. *Zona Torrida* est una tantum, & est ille terrarum tractus, qui inter utrumque Tropicum continetur.

Caloris est summi illa regio, quia sol incolarum cervicibus recta imminet, & est ipsis perpetuo valde vicinus.

Intra hanc Zonam illi, qui sub ipso æquatore habitant, bis in annos singulos æstatem sentiunt: Æstas enim est, cum sol alicui regioni est proximus: his autem, qui æquatorem incolunt, bis quotannis est proximus, semel æquinoctio Vernali, quando sol e bruma seu Capricorno reversus supra illorum cervices pergit ad cancerum. Altera vice, æquinoctio autumnali, quando ab æstate, seu Cancro reversus iterum supra illorum cervices transit ad Capricornum. Tam qui æquatorem habitant, quam qui reliquam Zonam torridam, bis quotannis, cum æstas ipsis fervet meridianum solem verticibus suis ita imminentem excipiunt, ut nullas plane umbras spargant.

2. *Temperata Zona una Australis*, inter circulum polarem Antarcticum & Tropicum Capricorni.

3. *Temperata altera est borealis* inter circulum polarem Arcticum, & Tropicum Cancri.

Temperatæ sunt, quia iisdem terræ plagis nec vicinus nimis, nec ab iisdem nimis remotus est Sol.

4. *Frigida Zona Australis* inter polum Antarcticum & circulum polarem australem.

5. *Frigida Borealis* inter polum Arcticum & circulum polarem Borealem.

Frigidæ sunt, quia sol ab iisdem semper plurimum distat, utut longissimi hisce incolis dies sint.

Cli- ma.	Paral- lelus.	Latitudi- nis. Grad. Min.	Diei longif- simæ. Horæ Min.
1	1	4 15	12 15
	2	8 25	12 30
2	3	12 43	12 45
	4	16 25	13 --
3	5	20 15	13 15
	6	23 50	13 30
4	7	27 40	13 45
	8	30 20	14 --
5	9	33 40	14 15
	10	36 28	14 30
6	11	39 2	14 45
	12	41 22	15 --
7	13	43 22	15 15
	14	45 29	15 30
8	15	47 20	15 45
	16	49 1	16 --
9	17	50 33	16 15
	18	51 58	16 30
10	19	53 17	16 45
	20	54 27	17 --
11	21	55 34	17 15
	22	56 37	17 30
12	23	57 32	17 45
	24	58 29	18 --
13	25	59 14	18 15
	26	59 58	18 30
14	27	60 40	18 45
	28	61 18	19 --

Cli- ma.	Paral- lelus.	Latitudinis. Grad. Min.	Diei longif- simæ. Horæ Min.
15	29	61 55	19 15
	30	62 65	19 30
16	31	62 54	19 45
	32	63 22	20 --
17	33	63 40	20 15
	34	64 6	20 30
18	35	64 30	20 45
	36	64 49	21 --
19	37	65 6	21 15
	38	65 21	21 30
20	39	65 35	21 45
	40	65 47	22 --
21	41	65 57	22 15
	42	66 6	22 30
22	43	66 14	22 45
	44	66 20	23 --
23	45	66 25	23 15
	46	66 28	23 30
24	47	66 30	23 45
	48	66 31	24 --

Hic crescit diebus, mensibus integris augetur dies.	76 30		post etiam mens. 1.
	69 30		mens. 2.
	73 20		mens. 3.
	78 20		mens. 4.
	84 0		mens. 5.
	90 0		mens. 6.

Or. Fund.	Land	Debt
1	1	1
2	2	2
3	3	3
4	4	4
5	5	5
6	6	6
7	7	7
8	8	8
9	9	9
10	10	10
11	11	11
12	12	12
13	13	13
14	14	14
15	15	15
16	16	16
17	17	17
18	18	18
19	19	19
20	20	20
21	21	21
22	22	22
23	23	23
24	24	24
25	25	25
26	26	26
27	27	27
28	28	28
29	29	29
30	30	30
31	31	31

De Climatibus, & Parallelis.

1. *Clima* est tractus quidam per ambitum terrarum ab æquatore versus polum.

2. Eodem modo *Parallelus*.

3. Sub æquatore quidem dies longissimi non possunt esse, nisi 12. horarum. Sed quovis deinde climate accrescit diei dimidia hora. *Parallelus* autem est *Climatis* dimidium, & quovis adeo parallelo dies longissima non nisi uno horæ quadrante crescit.

4. Quodlibet *Clima*, & quivis *parallelus* continet certos gradus ab æquatore polum versus numerandos, numerandi autem sunt in Circulo Meridiano, ubi inveniuntur delineati.

5. Regiones omnes per totum terræ ambitum, quæ eodem uno climate continentur, simul etiam ejusdem longitudinis dies habent.

6. Eædem etiam una *Ver*, una *Æstatem*, aliasque anni vices sentiunt.

* *Ut nullo labore scias, quot horis in quovis climate dies longissima luceat, & quousque se quodvis clima extendat, tabulam iterum adscribendam duxi. Usus ejus hic est.*

I. Vis scire, quoto sub climate tu vel gens quæpiam habitet? *Inquire ergo vel in globo, vel in charta, sub quoto gradu latitudinis sis constitutus tu seu tua patria: e. g. invenies gradum 49. hoc reperto inspice in ista tabula illud laterculum, cui inscripti sunt gradus latitudinis, & quære in eo gradum 49. Hoc similiter reperto, perge ad laterculum illud, in quo climata sunt designata, & videbis, quotum sit clima tuum; nempe 8. *Parallelus* autem 16. tus.*

II. Vis autem scire, quot horis duret tibi longissima dies? *Quære primo clima tuum, ac parallelum, huic invento videbis in tabella e latere adscriptum esse numerum horarum, v. g. Clima 8. vo seu gradui Latitudinis 49. no horas diei, cum longissimus est, sexdecim.*

Hi sane, qui sub ipso polo Arctico colunt, ab æquinoctio Verno, seu cum sol Arietem subit, usque ad alterum æquinoctium Libræ, per sex omnino menses perpetuo die fruuntur; quia sol infra eorum horizontem nunquam demittitur. Post illud vero tempus per sex alios menses perpetuis tenebris sunt sepulti; quia sol eorum horizontem nunquam superat. Idem accidit incolis poli Antarktici, nisi quod hi ab autumno ad vernum tempus luce gaudeant, reliquo anno nocte horreant.

De Latitudine Regionum.

1. Sphæra quidem per sese nec est longa, nec lata; ut tamen expeditius esset negotium, placuit Mathematicis Latitudinem sphæræ illam dicere, qua ab æquatore ad polum porrigitur.

2. Locus ergo, qui magis ad polum accedit, dicitur habere maiorem latitudinem.

3. Metimur latitudinem per gradus, ita ut eos desumamus & numeremus ex Circulo Meridiano, incipiendo ab æquatore versus polum.

4. In mappis numeramus eos in latere dextro vel sinistro, quæ vicem meridiani subeunt.

De Longitudine.

1. Longitudo porrigitur ab Occidente in Orientem.

2. Numeramus ejus gradus in æquatore incipiendo a meridiano primo.

3. In mappis numeramus eos in latere supremo aut infimo, quæ æquatoris agunt vices.

CAPUT IV.

De Mappis Geographicis.

1. Idem, qui Globo inscribi solent circuli, solent & mappis, hinc qui globum non ignorat, nec mappas nescire potest.

2. In supremo tabulæ latere reperire est Septentrionem, infimo meridiem, sinistro Occasum, dextro Ortum.

3. Quodvis horum laterum animadvertite esse distinctum in gradus, & nonnunquam in minuta. Supremum & infimum sunt vice-æquatores, & in illis descripti gradus indicant Longitudinem. Sinistrum vero ac dextrum sunt Vice-meridiani, & designati per ea latera gradus Latitudinem notant.

CAPUT V.

De Usu Globi & Cartharum.

Q. 1. *Quomodo statuere debeo globum?*

R. Ita debes eum statuere, ut situm eundem præsentet, quem tu ipse in tua patria habes. Vel si de locis exteris quæris, eorum situm debes globo conciliare hoc modo.

1. Dispice in globo locum, quo tu habitas, & eundem duc sub circulum Globi æreum (*Meridianum immobilem* vocant) Inde vide sub quorum gradum illius circuli cadat is locus, e. g. gradum 49. tum ex parte altera in eodem circulo æreo post polum antarcticum numera illos 49. gradus, & ita globum constitue, ut ille 49. nus gradus tangat horizontem ligneum globi.

2. Polum globi tui antarcticum obverte plagæ cæli septentrionali; & habes globum præparatum.

Q. II.

Q. II. *Possumne ex globo discere, quota hora sit apud alias gentes, quanto nobis est v. g. duodecima?*

R. Potes enimvero. Adverte in globo circa polum structam esse rotulam horariam. Itaque tuam patriam duc sub meridianum, & indicem rotulæ horariæ, apice ad meridiem conversa pone super horam 12. dein verte globum, usque dum locus alter, de quo curiosus es, incidat sub meridianum æreum. Consulto dein indice rotulæ, ille tibi indicabit, quota sit illius loci hora. Id tamen notes: si globum vertis dextram versus, seu ad orientem, index loquitur de horis antemeridianis. Si ad occidentem vertis, index dicit horas pomeridianas.

Q. III. *Idne etiam in Mappis videre licet?*

R. Etiam. Nam singuli 15. gradus Longitudinis efficiunt unam horam. Si ergo locus a tuo distet versus Orientem 15. gradibus, scies, illo loco horam pomeridianam primam agi, quando tibi est meridies: si distat gradibus 30. agit jam horam secundam pomeridianam. Contra si locus alter versus Occidentem magis situs sit, tunc quivis 15. gradus dabunt horas antemeridianas.

Q. IV. *Quid mihi prodest ligneus ille horizon Globum ambiens?*

R. In illo descriptos leges 1. Ventos in illis plagis, unde surgunt. 2. Signa Zodiaci. 3. Calendarium. Cuivis fere diei Calendarii respondet aliquis gradus descripti ibidem Zodiaci. Unde nosse potes, in quonam signo Zodiaci, & quoto ejus signi gradu sol ambulet pro quovis petito die.

Q. V. *Si vellem e globo discere, quot horis dies nobis duret hodie nempe 21. Aprilis?*

R. Po-

R. Potes id fane. Etenim ex horizonte ligneo discas, solem illo die versari in secundo gradu Tauri. Accipe dein ceræ quandam portiunculam, illamque impone gradui secundo Tauri in illo Zodiaco, qui ipsi globo est inscriptus. Tum obverte globum orienti, ac nota gradum horizontis, quem attingit cera illa (quæ solis tunc orientis vicem agit). A notato illo gradu ad meridianum æreum usque, numera super horizontem ligneum. quot gradus sint? eorum semper 15. dabunt tibi unam horam antemeridianam. Antemeridianis adde totidem pomeridianas, & habes fane totam diei illius longitudinem.

Vel cum ceram ad horizontem convertisti, indiculum horarium pone super horam 12. tunc converte integrum globum ad occidentem, donec cera horizontem ibi tangat: Indiculus enim numerum horarum indicat.

Sic etiam pro quovis die reperies, quota hora sol oriatur. Nam ceram impone illi gradui zodiaci, in quo sol tali die moratur. Dein ceram duc sub meridianum æreum, indiculum vero impone horæ 12. Post ceram ab horizontem orientalem verte: Indiculus notabit horam petitam. Horam vero occasus discas, si ceram ad occidentem devolveris.

Q. VI. *Qui potero in globo invenire, quot milliaribus distent duo loca inter se?*

R. Id nullius est artis. 1. Si sita sint ambo loca in circulo aliquo *maximo*, numera tantum, quot gradus sint inter utrumque? quivis illorum graduum prodit 15. miliaria communia.

2. Si sint in circulo minore, quilibet gradus minus 15. milliaribus dabit, id quod haurire poteris e tabella, quam paulo ante ad calcem Cap. 1. depinxi.

3. Vel

3. Vel, accepto circino metire distantiam utriusque & circinum pone super meridianum vel alium circulum maximum: quot gradus abscindit utrumque circini crus, toties quindecim millaria numera, quibus distare dic loca quæsit.

Q. VII. *Quo pacto id in Mappis fiet?*

R. 1. Sæpe in illis designatam reperiēs scalam miliarium; illam itaque applica.

2. Si nulla sit descripta scala, eodem modo indagabis, quo in globo fecisti.

CAPUT VI.

De Mensuris Geographicis.

Uncia, seu granum est quarta pars digiti.

Digitus habet 4. uncias, seu grana.

Pes habet 12. digitos.

Passus Geometricus habet 5. pedes.

Stadium passus 125.

Leuca 1500. passus.

Milliare Germanicum seu Geometricum 4000. passus, id est iter unius ac dimidiæ horæ, & paulo plus.

Milliare Italicum 1000. pass. Itaque quatuor Italica unum constituunt Germanicum.

CAPUT VII.

De nonnullis vocibus seu Phrasibus, quæ Geographiæ solemnes sunt, olim æque ac nunc.

1. *Hominum situs* in terra inter se varius est. *Antipodes* sunt ii populi, qui in aversa terræ parte e diametro oppo-

oppositi habitant: Ut fere sunt regnum Tripolitanum in Africa, & Paraquaria in America. *Antoeci*, quorum alteri in eodem hemisphærio degunt, sed versus Borealem polum; alteri transæquatores versus polum Australem: Ut Peloponnesus, seu Morea, & circiter Caput Bonæ spei. *Perioeci* demum, qui in eadem quidem zona sunt, sed e regione adversa, alteri nempe cis polum, alteri trans eundem polum: Ut finus Persicus, & insula Californiæ.

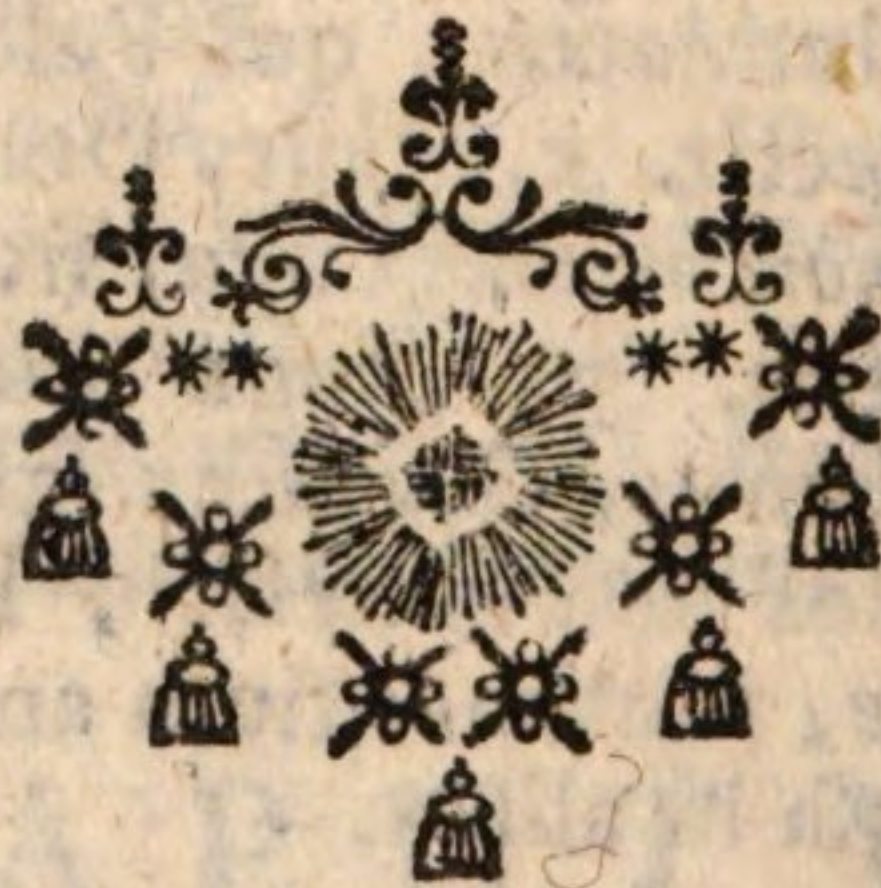
2. *Terrarum* varius est situs aut forma, seu partes, quæ sic explicantur. 1. *Continens* (das veste Land) est terra ampla, alteri terræ ita adnexa, ut nullo mari dividatur: e. g. Italia continens est Galliæ seu Rhætiæ &c. 2. *Insula* (ein Eyland) terra est undique mari cincta, ut Anglia, Cyprus. 3. *Peninsula* (ein halb Insel) græce *Chersonesus*, est terra æquore ita cincta, ut tamen aliqua ex parte continenti jungatur: e. g. Peloponnesus, Dania, Italia. 4. *Isthmus* (ein Erd Zunge) est angustus terræ limes, qui peninsulam aliquam cum continente, vel alia peninsula committit, ut Isthmus Corinthiacus, qui Peloponnesum reliquæ Græciæ adnectit. 5. *Rüste*, Ora maritima, Gallis fere *Cote*. 6. *Promontorium* (*Capo*, five *Cabo*) est mons in mare prominens. 7. *Juga* dicuntur perpetui montes, v. g. Taurus, Caucasus &c. 8. *Alpes* montes præalti, quales sunt Rhætici, Tridentini &c. 9. *Pylæ*, seu *Portæ*, sunt montium angusti accessus ex una regione clausa in aliam.

3. *Aquarum* quoque varius modus est ac nomen. 1. *Oceanus* est mare magnum orbem circumfluens, non inclusum angustiis terrarum aut insularum: ab aditis regionibus varia nomina sortitur, e. g. Gallicus, Britannicus, Æthiopicus &c. Quæ aliaque nomina disce e mappis Geographicis. 2. *Archipelagus* est mare multis insulis confitum, quorum quatuor sunt: Ægeum habet Cycladas Insulas; S. Lazari cum

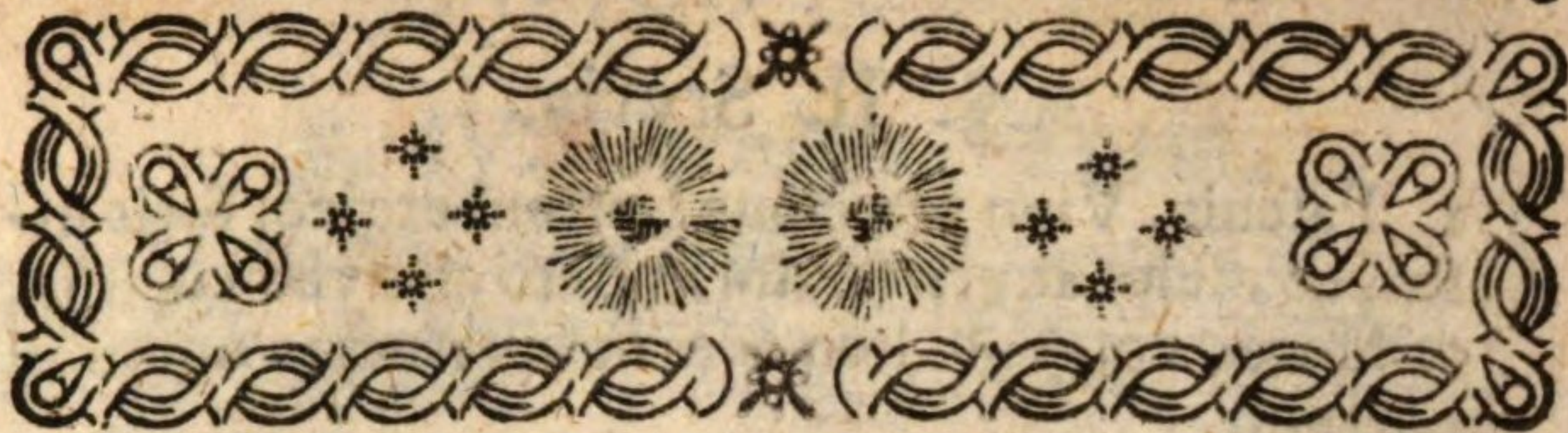

cum insulis Latronum in India Orient. Maldivense in Mari Indico; Mexicanum in America cum insulis Antillis &c. 3. *Sinus* est maris pars in terram altius recedens: e. g. Sinus Arabicus &c. Hodierni finum oblongum, vel alias angusto aditu præditum dicunt *Golfo*; latum autem, & ampli accessus vocant *Bayam*, die *Bane*, oder *Meer: Busen*. 4. *Portus* angustior est maris recessus, angustum habens aditum, quo applicantur navigia, ut & a piratis hostibusque, & a procellis sint tuta, nostris est ein *Meer: Hafen*. 5. *Rheede*, vel *Rhade* locus est amplior, quam portus; clausus partim peninsula aliqua aut terræ tractu in mare procurrente. e. g. die *Danziger Rheede*. Ubi locorum navium statio esse potest, donec venti posuerint. 6. *Fretum*, hodie *Canal* (ein *Meer: Enge*) angustum est mare inter duas terras vel insulas.

e. g. *Fretum Danicum* der
Sund.

LIBER II.

Descriptio Germaniæ.

* *Germania in decem Circulos distributa est: quæ quidem distributio licet ordinem naturalem & Geographicum non sequatur, est tamen scitu magis necessaria his, qui PRUDENTEM & POLITICAM Germaniæ notitiam quærunt.*

CAPUT I.

Circulus Austriacus, cum Ditione universa Austriaca.

§. I. Austria.

1. Vini, Cereris, Croci nobilissimi, Metallorumque ac Salis apud *Gmundam* ferax est regio: ab interluente Danubio ad mercaturæ quæstum instructa.
2. Mores elegantes multæque comitatis.
5. Religio Catholica.
4. Insignia scutum purpureum cum transversa femita argentea.
5. Metropolis est *Vienna* totius Germaniæ facile frequentissima ac splendidissima: Imperatorum Austriacorum regia. Loci Antistes Archiepiscopali nuper mitra auctus est an. 1721.

§. II. Styria.

1. Pascuis, Vino præcipue Luttenbergico, feris sylvestribus, fale, ac præfertim invicto chalybe copiosa.

2. Mores vulgi ab humana consuetudine nonnihil abhorrent.

3. Religio Catholica, Deiparæ devota.

4. Insignia scutum viride, animal argenteum semi-leo semi-Bubalus, e faucibus, naribus auribusque ignem vomens.

5. Metropolis superioris Styriæ est *Græcium*, Grätz, inferioris *Fudenburgum*. Munimenta adversus Turcam sunt *Rackelspurg*, *Tsafenthurn*, *Eillen*. Omni encomio superior est *Cella Mariana*, *Mariazell*, Icone D. Virginis ornata, Benedictinis S. Lamberti credita.

* Ceterum *Styriam* emit Leopoldus VI. Austriæ Dux an. 1193.

§. III. Carinthia, Kärndten.

1. Vino caret, ceteris quantum fatis, & piscium: abundat tamen pascuis, & feris sylvestribus.

2. Mores Styriis non absimiles, Lingua utuntur etiam Slavonica seu Vindica.

3. Religio Catholica.

4. Insignia tres nigri leones in scuto rubro.

5. Princeps urbs *Clagenfurtum*.

* *Carinthia* nec sola hodierna, sed quidquid plagæ Styria etiam atque Carnia obtinet, Boici juris facta est seculo septimo. Atque anno 788. Ingevo a Carolo M. Archidux constitutus est. Denique Mainhardus Comes Tyrolis ob Conjugem suam Ulrici postremi Carinth. Ducis filiam feudum illud accepit. an. 1282. Henrici vero V. filia Margaretha Maultaschia Tyrolim attulit Austriæ an. 1363. Cum Austriaci jam an. 1333. feudum Carinthiæ a Ludovico Bavaro Imp. obtinissent.

§. IV.

§. IV. Carniola, Crain.

1. Frumento, pisce copioso, vinoque & mercurio instructa. 2. Mores fortes, & lingua Sclavonica. 3. Religio Catholica. 4. Insignia scutum argenteum, aquila cærulea, quæ corona rubra ornatur, gestatque in pectore lunam argenteam cum rubris tessellis. 5. Metropolis *Labacum*.

Completitur Carniola etiam Marchiam Vinidorum; *Windischmarck*, cum civitate *Metlinga*, & Istriæ partem cum portu *Tergeste*, *Triest*; & *Fano S. Viti Flononienfis*, vulgo *Fiume*; item Comitatum *Coriziensem*.

§. V. Tyrolis Comitatus.

1. Vini, Salis, metallique dives, sed aliarum rerum fere inops. 2. Incolæ laborum patientes, œconomi, libertatis amantes. 3. Religio Catholica. 4. Insignia scutum argenteum, aquila rubra cum corona & pedibus rubris: per utramque alam semicirculus aureus extenditur, desinens in trifolium aureum. 5. Metropolis est *Oenipontum*, *Insprugg*. Alias *Bolzanum*, *Böhen*, nobile est emporium. Munimenta sunt versus Sueviam *Ehrenberga*; Bavariam versus *Kuffsteina*; Italiam *Clausula Roffel*: regionem *Athesinam* das *Etshland* tuetur *Ginstermunk*.

* Sunt hic duo Principatus & Episcopatus *Tridentinus* & *Brixinensis*. Cujus Præsules sunt Imperii Principes, ita ut secundum pacta cum Austriacis sub an. 1500. inita Sessione ac voto in Comitibus Imperii potiantur, reliquum jus ad Austrios spectet, cum onere tamen præstandi contingentias &c.

* Sexto seculo Boiis Tyrolis parebat seculo 10. Comites Andecenses & Duces Meranii obtinere. Seculo 13. Comites Gorizienfes. Denique *Margaretha Maultaschia* Austrios heredes fecit an. 1363. Vide postea §. 22. N. 11.

§. VI. Anterior Austria.

Border Oesterreichische Lande.

* *Ita dicuntur, quæ in E circa Sueviam Austriacæ editionis sunt.*

1. Marchionatus *Burgaviensis*. 2. Comitatus *Montfortius*. 3. *Nellenburgicus*. 4. *Feldkirchenensis*. 5. *Brigantinus*. 6. *Hohenbergensis* in silva *Hercinia*. 7. *Præfectura provincialis Suevica*, Land : Vogten per amplam Sueviæ partem effusa plures urbes, oppida, ac Dynastias complexa. 8. *Brisgovia* ampla provincia, cum duobus præcipuis adversus Gallos munimentis *Brisaco* & *Friburgo*. 9. *Urbes Silvaticæ* quatuor, die Vier Wald : Städte *Rhenofelda*, *Seckinga*, *Lauffenburgum*, & *Waldshuta*. 10. *Urbs Constantia* olim libertate privata a Carolo V. ob inobedientiam.

Olim & *Alsatia* hujus juris erat, sed pace *Westphalica* Gallo data præter decem in ea civitates Imp. Gallus etiam illas abripuit an. 1683. & pace *Rysvicensi* eidem permiffæ sunt an. 1697.

* *Jam reliqua, quæ Austriaci juris sunt persequamur, etsi nec ad circulum Austriacum, neque ad Germaniam pertineant.*

VII. Hungaria regnum.

1. *Terra plana* & opima nullo fertilitatis genere destituta est.

2. *Mores gentis gloriæ avidi*, & ad subitos motus facti: improbi laboris impatientes. *Lingua iis propria*; sed multis locis *Sclavonicam* loquuntur, seu *Slavaticam*.

3. *Religio Catholica*. Frequentibus tamen motibus facile aditus patuit *Luthero*, *Calvino*, *Anabaptistis* &c.

3. *Insignia* scutum rubre candideque virgatum cum *Cruce Patriarchali*, tribus viridibus colliculis imposita: *Cruci imminet corona aurea*.

5. *Superioris Hungariæ caput est Posonium*, *Presburg*: reliquæ sunt *Tyrnavia*, *Cremnizium*, *Cassovia*, *Eperia*, *Tockayum*, *Varedinum*, *Groß : Waradein* *Temes-varia*.
In-

Inferiori præest *Buda*, *Offen*; inde *Strigonium* Gran
fedes Archiepiscopi Primatis; *Faurinum*, *Naab*; *Co-*
mora; *Sigethum*; Pons *Esseckii* in multa passuum mil-
lia palustribus locis impositus.

* Res Hungariæ antiquas diximus in Historia profana
L. 2. c. 3. §. 2. fol. 342. &c. Albertus de num Austriacus
a. 1438. duxit Elisabetham Sigismundi Imp. & Hungaro-
rum regis filiam, quæ ipsi Alberto & Austriaco Stemma-
ti Hungaricas ditiones hereditatis jure attulit, quod
paulo post iterum amissum iterum recuperavit Ferdi-
nandus I. Caroli V. Cæsaris frater ducta in conjugium
Anna sorore regis Ludovici II. ex Jagellonicis ulti-
mi in Hungaria, occisi in prælio Turcico a. 1526.
Proceresque regni ab an. 1687. & nuperrime succes-
sionem familiæ Austriacæ se conservaturos polliciti
sunt: quamvis profecto non omnia sint tuta in popu-
lo ad motus ita prono. At enim cum Germani, ac
præcipue Austriaci regnum Hungaricum ab indige-
nis sæpe aut desertum, aut proditum suo ære san-
guineque redemerint e Turcarum captivitate, meri-
to id suum fecisse putandi sunt: nec sine injuria Hun-
gari Germanici sanguinis reges respuere poterunt.
Et an. 1687. agnoverunt hereditarium esse.

§. VIII. Transylvania, Siebenbürgen, Principatus.

1. Montibus impedita regio. 2. Incolæ ex advenis
mixti varios præ se ferunt mores. 3. Religio mixta. 4.
Insigne scutum cæruleum cum tribus dentibus Ele-
phantinis. 5. Prima civitatum *Cibinum* *Hermanstadt*;
inde *Neoforum*, *Alba Julia* *Weissenburg*. Danubium
versus montium fauces sunt *Porta ferrea* dictæ.

* Principibus olim suis paruit, qui Hungariæ regi-
bus fuere vectigales, aut clientes. Postremus *Apassi*
nomine metu Turcarum suis ipse viribus diffusus Cæ-
sareo Austriaco juri totam submitit an. 1690. De-
functus Viennæ an. 1713.

§. IX. *Servia regnum.*

Telluri non desunt nisi cultores, quos abunde jam submittit Monarchia Carolus VI. qui eam provinciam nupero bello Turcico suæ ditioni adjunxit an. 1718. Metropolis est *Alba Græca* *Belgrad* ab Eugenio capta 1717. 19. Aug. *Senderovia*, munitissimumque præsidium *Orsova*: *Passarovicum* ad Moravam amnem, quo loco induciæ 25. annorum junctæ sunt 1718. At jam quidquid est *Serviæ* cum ipsa *Alba Græca* in potestatem rediit Turcarum bello adversus hos a Carolo infeliciter coepto an. 1737. atque infelicius finito an. 1739.

§. X. *Sclavonia regnum.*

1. Solum pingue. 2. Gens bellicosa. 3. Religio potissimum *Græca*. 4. Insignia scutum aureum; brachium rubro vestitum cum acinace. 5. Præcipuæ urbes *Copravnicia*, *Esseckium*, *Petrovaradinum*, *Carlovicum* &c.

* *Austriaco juri accessit an. 1687. anno vero 1718. utraque Savi fluminis ripa adjecta est.*

§. XI. *Croatia regnum.*

Barbaris & regionibus & moribus partim vicina gens, Lingua gaudet *Sclavonica*. Insigne scutum rubro & argento tessellatum.

Pars Austriis tanquam *Hungariæ* regibus subest, cujus caput *Carolopolis* *Carlsstadt*. Pars Turcis. Pars (*Morlachia* nomen est) Venetorum tutelam amplectitur.

§. XII. *Bosnia regnum.*

Ejus pars *Savo* proxima *Austriaco* Imperio nuper cum *Servia* vindicata est. Cetera *Ottomannidas* venerantur.

§. XIII.

§. XIII. Dalmatia regnum.

Et hujus pars, cui *Senia*, *Zeng*, caput est, *Austriacis* subest.

Insignia scutum cæruleum, tria capita *Leopardorum* coronata.

* *Nunc de Italia Austriaca sermo erit.*

§. XIV. Neapolis regnum.

1. Regio ad delicias facta: attamen *Vesuvii* incendia & crebri terræ motus sæpe exitio sunt. 2. Mores inquieti. 3. Religio orthodoxa. 4. Insigne scutum cæruleum liliis aureis confitum. 5. Caput regni *Neapolis*, nobilitate frequens. Post *Capua*, *Aquinum* *D. Thomæ* patria: *Mons Casinus* *Benedictini* Ordinis princeps cœnobium.

* *Quo pacto Hispanico atque adeo Austriaco juri cesserit, diximus in Hist. profan. lib. 2. cap. 4. §. 2. fol. 360. Utque rursus in Hispanorum redierit potestatem a. 1735. retulimus in continuatione Historiæ profanæ.*

§. XV. Sicilia regnum.

1. Horreum *Italiæ*, sed *Ætneis* incendiis & terræ motibus obnoxia. 2. Moribus vivunt *Italicis*, eademque utuntur lingua. 3. Religio *Catholica*. 4. Insigne Crux decussata vulgo *Andreas-Creux*. In inferiore ac superiore angulo aureo quatuor visuntur rubri pali: in utroque latere argenteo aquila nigra cum rostro pedibusque rubris. 5. Princeps urbium *Messina* proregis sedes: *Catana* *Ætnæ* subjecta, quem *Mongibello* indigenæ vocitant. Ex adverso litore *Palermo* seu *Panormus* regni olim caput.

* *Eadem, qua Neapolis, sorte ad Austrios delapsa est Sicilia. Et eadem quoque sorte ad Hispanos rediit an. 1735.*

§. XVI. Mantua Ducatus.

1. Ludovicus Gonzaga primus a Carolo IV. Imp. Præfecturam & Vicariatum Imperii Mantuanum em-
to obtinuit an. 1348.

2. Sigismundus Imp. adjecit titulum Marchionis
a. 1433.

3. Carolus V. Imp. Ducalem honorem decrevit. an.
1530. addiditque Marchionatum Montferratensem.
1536. quem Marchionatum Ducali honore ornavit
Maximilian. II. Imp. 1573.

4. Nupero bello de Successione Hispanica gesto Ca-
rolus IV. Gonzaga Gallis Ducatum prodidit 1701.
Proscriptus inde a Cæsare tanquam Imperii vasallus,
in exilio obiit 1708. Montferratum Sabaudis datum;
Mantuanam Cæsar tenet: ejus tamen recuperandæ spes
facta est Duci *Guaftalla*, qui Gonzagis sanguine jun-
gitur.

5. Insignia sunt Crux rubra, & in quovis ejus angu-
lo aquila nigra rubro cum rostro. Mediam crucem
aliud scutum occupat varie pictum.

§. XVII. Mediolanum Ducatus.

1. Mediolano præerant Imperatorio nomine Galea-
tii Vicecomites, *Visconti*.

2. Ducalem iis titulum emto dedit Wenceslaus
Imp. 1396.

3. Inde Sfortiarum gens Ducatum occupavit 1450.
Sed varia fortuna, Gallis suo lubitu pleraque agen-
tibus.

4. Maximiliano Sfortia expulso a Gallis, Carolus V.
Imp. hoc Imperii feudum vindicavit a. 1521. & Franci-
scum I. Gall. regem arma opponentem acie captum
abduxit an. 1525. Ducatumque concessit Francisco
Sfortiæ, fratri Maximiliani 1529.

5. Mortuo Francisco 1535. Galli denuo vim tenta-
runt,

runt, sed pace Cameracensi denique Mediolano renunciarunt. 1549. Huncque in modum Hispano-Austriacis regibus tandem cessit Ducatus, quem utut jam occupassent Galli nupero bello, mox tamen deferere sunt coacti. *Vid. Hist. profan. L.2. c.5. §.1. in Leopoldo & Josepho Impp.*

6. Insigne anguis cæruleus ter tortuose inflexus, rubrum pusionem faucium hiatu complectens.

7. Urbes *Mediolanum; Comum; Ticinum seu Pavia; Laus Pompeja seu Lodi; Cremona; Valentia &c.*

8. *Bertona & Novaria* an. 1736. Sabauda cedi debuerunt cum agris suis.

* *Nunc de ditionibus Austriacis in Circulo Burgundico sitis agamus.*

§. XVIII. Belgium Hispanicum, seu Austriacum.

1. Regio placidissimo tractu extenta.

2. Incolæ commendatæ formæ & industriæ. Libertatis tenacis. Muliebri potius imperio capiuntur, ut solent multæ gentes alias vehementiores. Gaudent amari atque in honore esse. Lucri præcipue cupidine aguntur.

3. Religio mixta in Universo Belgio, sed in Austriaco & Gallico Catholica.

4. Insigne omnium Provinciarum est Leo.

Quæst. *Quæ fuit prima facies Belgii, & quibus viis ad Austriacos pertinuit?*

R. 1. Ludovici Pii duo nepotes Carolus & Lotharius ditionem paternam ita divisere, ut Lothario cederet regnum Austrasiæ, seu Lotharingia, Alsatia atque Belgium, ut in Historia profana narravimus.

2. Deinceps varii comites nobiles illas plagas inter se diviserunt, donec tandem Carolus audax

Burgundiæ Dux potentissimus omnes una sui juris fecerit.

3. Ejus Unigenita Maria Maximiliano I. Imperatori Austrio nupta a. 1477. Austriacam ditionem omnibus illis provinciis auxit.

4. Mox tamen Galli huic prædæ inhiantes partem non spernendam avulserunt nempe Picardiam, Artesiam &c. & an. 1568. Septem provinciæ conspirantes Hispanico-Austriaca Imperia dedignati sunt.

5. Quid proximo Bello Hispanico gestum sit, quæras licet in *Historia profana* L. 2. c. 5. §. 1. in Leopoldo, Josepho & Carolo Impp.

5. Decem ergo Provinciæ in tres Dominos, Austriacos, Gallos, & Foederatos seu Hollandos divisæ sunt. Quid earum ad unumquemque spectet, videamus.

I. Luxemburgicus Ducatus. Cæsaris sunt *Luxemburgum* metropolis &c. Gallorum sunt *Monsmedius*, *Monmedy* &c.

II. Limburgum Ducatus. Pars Cæsari paret, pars Gallo, nonnihil Hollandis.

III. Geldria Ducatus. Cæsaris sunt *Ruremunda* &c. Borussiae regis *Geldria* &c. Hollandorum est provinciæ inferior pars.

IV. Namurcum Comitatus. Cæsaris sunt *Namurcum*; *Carolo-regium*, *Charleroy* &c. Gallorum *Carolomontium* &c.

V. Hannonia, Hennegau Comitatus. Ad Austrios spectant *Montes*, *Stenkerken* &c. Ad Gallos *Valentianæ* *Valenciennes*, *Cameracum*, *Bochanium*, *Landreecium* &c.

VI. Artesia, Artois, tota Gallorum est. Urbes *Atrebatum*, *Arras*, *Andomaropolis*, *S. Omar*, &c.

VII. Brabantia Ducatus. Potissima Cæsar tenet: Urbes *Bruxellæ*, *Brüssel*; *Lovanium*; *Antverpia*; *Mechlinium* &c. Batayi tenent *Bredam*; *Silvam*.

Silvam Ducis, Herzogenbusch; Trajectum ad Mosam, Maastricht.

VIII. IX. Antverpiensis Marchionatus, & Dynastia Mechlinensis antehac seorsim provinciæ jure gaudebant. Nunc Brabantiae junguntur.

X. Flandriæ Comitatus. Cæsari parent *Gandavum* Gent amplissima urbium; *Bruga, Tornacum, Dorsnick; Aldenarda; Teneramunda, Dendermond; Ostenda*, Maritimis in Indiam Orientalem itineribus an. 1719. Cæsaris autoritate adornatis, & in regnum Coromandelæ tendentibus famosissima. Gallis subditæ sunt *Insulæ Russel; Duacum; Dunkerka; Gravelinga &c.* Batavis parent *Clausulæ, Schluiss; Hulstum &c.*

* Denique Bohemicas ditiones, quæ Austriæ Sceptro colla submitunt, numerandi locus est.

§. XIX. Bohemia Regnum.

1. Vina, ceres, feræ, metalla, gemmæ, herbæ, fontesque salubres & quidquid in votis cuipiam esse possit, hic abundant.

2. Civium genius ad scientias artesque factus est. Lingua passim duplex Teutonica ac Sclavonica.

3. Religio Catholica; etsi Hussitarum reliquæ superfint.

4. Insigne Scutum rubrum, Leo argenteus cum cauda duplicata, & corona aurea.

5. Metropolis *Praga*. Inde *Ægra*, Wallensteinii nece, acidularum non procul distita scaturigine, antidoto Mithridatico a sacris D. Francisci Virginibus ibidem confecto, ac demum Iconum membranis tenuissimo ductu sculptarum artificio passim laudatissima. Haud longe absunt *Thermæ Carolinæ*, *Carls-Bad* calidi laticis salubritate quibusvis aliis celebriores.

§. XX. Moravia Marchionatus.

1. Ubertas. 2. Populi ingenium. 3. Religio Bohe-
micis similes. 4. Insigne scutum cæruleum, aquila ar-
genteis rubeisque tessellis distincta. 5. Metropoles duæ
sunt *Olmucium*, & *Brüna* cum arce *Spielberg*.

§. XXI. Silesia Ducatus.

1. Soli ingenium. 2. Gentis mores. 3. Religio ea-
dem fere quæ Boëmis. 4. Insigne aquila nigra corona-
ta, cum argentea in pectore luna, in scuto aureo. 5.
Metropoles sunt in superiore Silesia *Troppavia*, in
inferiore *Wratislavia*, *Breslau*, urbs Episcopalis.
Nuper an. 1742. Inferior regionis pars ad Neissam us-
que flumen cum Comitatu Bohemiæ Glacensi data est
Borussiæ regi supremo jure.

Q. I. *Quomodo Bohemicæ ditiones Austriacis
Principibus sunt subjectæ?*

R. 1. Olim Boëmiam incoluere Suevi, post Marco-
manni, demum Sclavi, quorum unus *Zechus* e Scla-
voniam exul in sylvestribus hisce locis asylum consti-
tuisse, Principatusque Boëmici fundamenta posuisse
fertur sub an. C. 640.

2. A Carolo magno hæc exulum manus facta est
tributaria sub an. 780.

3. Inde Fidem Romanam amplexi paulatim Ducum
honorem usurparunt. Is Ducatus Zwentibaldo Mora-
viæ regi fiduciario jure concessus est ab Arnulpho
Imp. 890.

4. Paulo post vertente alea Otto M. Imp. Moraviam
dono dedit Wenceslao Sancto Bohemiæ Duci, ei-
que Regios honores decrevit. an. 936.

5. Sed cum Boleslaus Wenceslao fratri id honoris
invidens eum impia nece sustulisset, regia purpura
iterum exuta est Bohemia an. 937.

6. Eam tamen Wratislao II. restituit Fridericus Bar-
barossa Imp. an. 1140.

7. Ru-

7. Rudolphus Imp. I. Wenceslao IV. addidit officium archipincernæ Imp. an. 1286.

8. Denique an. 1526. Ferdinandus I. postea Imperator electus a Bohemis rex, Austriacis posteris nobiles has ditiones constanter possidendas reliquit, quas ipse adeptus fuerat tam electione Procerum, quam nuptiis *Annæ* filiae ultimi Boëmiæ & Hungariæ regis Ladislai, qui a Turcis est interemptus.

Q. II. *Estne Bohemiæ regnum Electivum an Successivum?*

R. Mathia Cæsare ac rege defuncto Boëmi spreto Ferdinando II. Austriaco eligere tentarunt Fridericum Palatinum. Ac licet Ferdinandus editis scriptis jus suum hereditarium assertum iverit, Bohemi tamen maluerunt ferro experiri. Sed commissa in Albo monte decretoria pugna fusi manus dedere 1620. *Vid. Hist. Eccles. L. 2. c. 7. §. 5. f. 185.*

Q. III. *Quæ sunt in Imperio munera Regis Bohemorum.*

R. 1. Is est *quartus* Electorum, & post Ecclesiasticos primus.

2. *Archipincernæ* munere fungitur in Curia Imperatoris, eidemque poculum offert.

3. Ipsi liberum est in comitiis comparere sive non. Nec ejus ditiones in aliquo Circulo Imperii, aut in matricula continentur. Nec quidquam exactionis præstat. Sed cum an. 1708. denuo cæpit frequentare comitia, promisit deinceps tantum ærario Imperii pendere, quantum alius Elector, einen Churfürsten Anschlag.

§. XXII. De Origine Domus Austriacæ.

1. Carolus Magnus redacta in potestatem Pannonia (ea est moderna Austria) Hunnisque inde ejectis suos huic regioni Satrapas præfecit sub an. 799.

2. Ve-

2. Verum Henricus I. Auceps limitem istum Imperii seu Marchiam amplius munivit, Marchiamque Austriam vocavit, & Marchiones præfecit Comites *Babenbergenses* seu *Bambergenses* a. 928. Quamquam id sit ambiguum, & alias ab Arnulpho Malo Bojorum Duce eorum genus derivetur.

3. Leopoldus *Largus* exautorato Henrico superbo Bojorum Duce Bavariam accepit a Conrado III. Germ. Rege an. 1138. At succedens ei frater Henricus; *Isamerigott* dictus, cum Bavaro Leone litem contraxit, quæ a Friderico I. Barbarossa in comitiis Ratisponæ 1156. ita diremta est, ut Leo quidem Bavariam reciperet, sed *Austriam Superiorem* ab Oeno flumine ad Anasum usque (*das Land ob der Enß*) Marchionibus Austriis dimitteret. Ac ne Austrii Bavarizæ *Ducatu* omnino cedere aut exui viderentur, ipsi deinceps non Marchiones sed *Duces* vocari jussi sunt ab eodem Cæsare.

4. Leopoldus *Virtuosus* Stiriam emit. a. 1193.

5. Fridericus II. Bellicosus a Carnis in Marchionem adoptatus est. a. 1233. Hinc *Carniola* cum annexa Liburnia, quam hodie *Marcum Vinidorum*, *Windisch-Marc*, dicunt, accessit Austriæ, eæque provinciæ Ducatus titulo donatæ sunt a Friderico II. Cæsare. Fuit hic ultimus Babenbergensium.

6. Friderico defuncto Hermannus Marchio Badensis Austriam occupat, qui sibi desponderat *Gertrudem* Austriacam. Ejus filius *Fridericus* cum Conradino Suevo Neapoli capite plexus est a. 1269.

7. Itaque Rudolphus I. Habsburgicus feuda Austriaca filio suo Alberto concedit 1280. qui matrimonio sibi jungit Elisabetham quam nonnulli putarunt esse filiam Agnetis. At certum est, Elisabetham illam filiam fuisse alterius Elisabethæ Boicæ, Sororis Ludovici Severi Bojorum Ducis, quæ senior Elisabetha primis nuptiis juncta erat Conrado Sueviæ Duci regique Romanorum, unde mater extitit Conradini decollati:
alte-

alteris autem nuptiis in thalamum concessit Mainhardi Comitis Tyrolensis. Agnes vero illa Austriaca ab Ottocaro rege denupta est Gregorio cuidam nobili in *depressionem generis*, ut quidam eorum temporum auctor loquitur. Sueviæ vero Ducatus cessit Rudolpho alteri Cæsaris filio.

8. Fuere autem Habsburgici Comites a Regibus Francis Præfecti Brisgoviae provinciae sub annum C. 600. qui paulatim sui juris fecerunt non solum Brisgoviam, sed Suntgaviam, Alsatiam, Argoviam, Glattgoviam, Badenæ Comitatum, Kyburgum, Lenzenburgum, Egishemium, Dachsburgum, Zoringam & Helveticam pleramque ac Sueviam &c. &c.

9. An. 1308. defecere ab Austriacis Helveti, uti narramus in Geogr. Helvet.

10. A. 1333. Carinthia Austriaco juri accessit, Duce ejus postremo Henrico V. defuncto, ab ipsomet Ludovico Bavaro Imp. donata. Margarethæ vero Maultaschiæ Henrici Carinthiaci filiae sola Tirolis relicta.

11. Maultaschia nupta est Ludovico Romano e Bavaris Principibus Marchioni Brandenburgico. Cum illo filium nacta est Mainhardum, Margarethæ Austriacæ desponsum a. 1363. verum cum is eodem anno e vivis excessisset, etiam Tirolis Austriacis tradita est, quam traditionem ratam habuit Carolus IV. Imp. 1364. Ac licet Bavari Principes de injuria quererentur, consensere tamen an. 1369.

12. An. 1370. Emti sunt Comitatus Montfortius, Pludentianus, Heiligenbergensis, & Feldkirchenensis, ac demum a. 1379. Præfectura Suevica, die Landvogten.

13. Sed cum *Fridericus cum vacua pera* vulgo dictus mit der laren Taschen, Joannem antipapam Concilio Constantiensi subduxisset an. 1415. a Concilio diris devotus, a Sigismundo vero Imp. proscriptus est. Hac occasione gentis Austriacæ hostes, maxime Helveti, quidquid poterant Austriacarum ditionum sibi subjecerunt. Receptus demum in gratiam e perditis ditionibus quidem

dem nihil recuperavit; sed Albertus ejus frater ducta Elisabetha Sigismundi Imp. filia *Moraviam* atque *Silesiam* obtinuit. An. 1421.

14. An. 1475. Maria unica Caroli Audacis Burgundiae Ducis heres nuptui traditur Maximiliano I. Austriaco, quæ patre defuncto Burgundiam cum universo Belgio attulit sponso dotem a. 1477. quamvis Galli Ducatum Burgund. Artesiam, Picardiam, aliaque mox abriperint.

15. Maximilianus filiam suam Margaretham desponderat Carolo Gal. Regi. Ipse vero cum Anna Francisci ultimi minoris Britanniae Ducis filia sponsale foedus celebravit. Sed, Duce emortuo Gallus repudiata Margaretha, Annam Britannicam non procatur solum, sed eam cum toto Ducatu vi rapit. an. 1492. Hic quoque præter alios fons est & occasio natorum deinceps Gallos inter & Austriacos odiorum.

16. An. 1498. Etiam Grifones relicta Austriæ tutela Helvetico foederi accesserunt.

17. An. 1504. Isabella Hispaniae regina fatis concedens heredem scripsit Philippum Burgundo - Austriacum Maximiliani Imp. filium, qui Joannam Arragoniam jam ante duxerat. Sed is ipse diem suum obiit an. 1506. Itaque cum demum an. 1516. Ferdinandus Arragonius vitam posuisset, Carolus Philippi Burgundi filius postea Imperator regnis Hispanicis omnibus potitus est, una cum Neapoli, Sicilia &c.

* *Hæc hætenus fuit Austriacæ Augustæ gentis fortuna. Cetera, quæ huc pertinent, suis locis diximus in Historia sacra & profana: in Geographiæ etiam præsentī capite de Hungaria, Bohemia &c.*

§. XXIII. Prærogativæ Austriæ.

1. Soli Austriaci Principes *Archiducis* titulo vocantur.

2. Per totum Imperium Archidux jus habet, ut ei præferatur ensis nudatus & Vexillum. *Concessit Henricus IV. a. 1058.*

3. Feu-

3. Feuda Imperialia non recipit niſi in ſuomet territorio exiſtens, & quidem vectus equo, ſceptrum manu rotans, pileo Ducali tectus. *Conceſſit Fridericus I. a. 1156.*

4. Liber eſt ab omnibus exactionibus Imperii. *Idem.* Nec tenetur, ſi nolit, ad eſſe Comitibus. *Idem.*

5. Feuda Imperialia etiam in feminas prorogare poteſt, aut omnino eorum heredes extraneos ſcribere, ſi proles deficiat. *Idem.*

6. Pileolo Archiducali utitur, cui corona & arcus aureus decuſſatus cum Cruce incumbit, in modum coronæ regiæ. *Conceſſit Fridericus II. 1245.*

7. Ipi ſas eſt Comites alioſque Nobiles creare, qui per totum Imperium tanquam Comites S. R. I. agnoſci debent.

8. In Comitibus inter Principes ſeculares ſupremum locum obtinet, & Collegium Principum in deliberando &c. *Dirigit alternatim cum Archiepiſcopo Salisburgenſi, non alterniſſionibus, ſed alternis propoſitionibus materiæ deliberandarum.*

§. XXIV. Prætenſiones Austriae.

1. Jure ſibi exigit *Hiſpaniam* cum omnibus *Hiſpaniæ* ſubjectis regnis ac Provinciis, ob Philippum Caroli V. Parentem legitimum *Hiſpaniæ* heredem.

2. *Burgundiam* & *univerſum Belgium* ob Mariam Burgundicam Maximiliani I. Conjugem.

3. *Helvetiam* antiquæ poſſeſſionis titulo itidemque *Griſones* ſeu *Rhætiæ*.

4. A Venetis multa exigit, quæ illi *Auſtriis* & *Carinthiæ* ſubtracta Foro-Julio junxerunt. Ac propter *Carniolam* multa exigit circa *Iſtriam*, & jus nominandi Patriarcham *Aquileienſem*. Nec minus ab iisdem multa repetit ad Comitatum *Meraniæ* ſpectantia.

5. Propter *Hungariam* repoſcit *Auſtria* a Venetis *Dalmatiam* & *Croatiam*: a Turcis *Croatia*.

Dalmatiæque partem, Bosniam, & Jus Clientelare in principes Moldaviæ & Valachiæ.

6. Propter Boëmiam Jus habet deficiente stirpe moderna Saxonica sibi denuo vindicandi Lusatiam, quæ bello Suecico cedi debuit Saxoni.

7. Propter Moraviam, repetit Russiam & Poloniam olim Moraviæ regibus subjectas.

8. Denique a Gallis repetit Alsatiam priore seculo raptam. Item Hispaniam, Burgundiam, Belgii partem &c.

§. XXV. Maximæ Austriæ.

1. Curam adhibet, ut Imperatoriam Majestatem sua in stirpe retineat, ne ab alio Imperatore male habeatur Austriaca familia.

2. Ut Turcis opponere aciem potens sit, & hoc fine reliquæ Germaniæ opem sibi conciliet, & amicitiam cum Venetis atque Polonis Turcarum vicinis colat.

3. Ut Gallorum & arma & consilia frustretur, atque ad sui defensionem etiam Imperii Status adsciscat: eumque in finem debet etiam Anglorum, Batavorum, Hispanorumque amicitiam colere.

4. Ut Italicis Principibus & Rebus publicis, alias Germanica Imperia exosis, gravis non sit. Præcipue Sabaudum in sua sententia atque foedere continere debet, ne Gallo transitum permittat in Italiam Longobardicam.

CAPUT II.

Circulus Burgundicus.

1. Huc pertinent Burgundia cum omni Belgio, fed ita, ut ab Exactionibus hæ provinciæ liberæ sint, nisi
cum

cum in Turcam movendum est. Sed jam ne has quidem præstabunt, nisi volent.

2. Burgundiam jam olim Imperio Germanico subditam fuisse nemo in dubium revocat. *V. d. Histor. Profana* l. 2. c. 3. Idem de Belgio sentiet, qui noverit regnum Austrasiæ &c. Ludovici Pii Imperatoris nepotibus paruisse. Attamen Maximilianus Imperator cum eas provincias nuptiis Mariæ Burgundicæ de novo adeptus fuisset, Imperii Germanici tutelæ easdem commisit, atque inter Circulos redegit, interque illos descriptæ sunt in Matricula illa primaria Wormatiensi anni 1521. aliisque omnibus. Quæ Maximiliani sollicitudo cum eventum non habuisset, Carolus V. anno 1548. pactis Augustanis Circulum hunc Burgundicum Imperio obtulit, quamvis ne sic quidem Imperio quidquam præstiterit.

3. Nihilominus hodie Galli, cum Belgium ad Austriacos reversum ab Imperio defendendum esse videntur, objiciunt, hunc Circulum Burgundicum nunquam in effectum venisse. Nuper tamen quando aliquos Principes ab Imperio alienos efficere tentarunt a. 1702. & Germanici Imperii ditiones ac munimenta Gallico suo milite compleverunt, hac ratione se excusarunt: quod hi milites non nisi Circuli Burgundici copiæ auxiliares fuerint, quas recipere utique licet cuivis Imperii Statui? At enim si lubet Gallis nomine Circuli Burgundici occupare Imp. Provincias, cur nunc prætexunt Circulum Burgundicum effectum caruisse semper, ac carere debere? Respondebunt illi, se Austriacorum imitari exemplum. Cum enim Austriaci Hispanos e Belgio emisissent ad Palatinum ditione exuendum proscribendumque, causati erga Imperium sunt, non exterorum se opera ad flagellandos Imperii Principes uti, sed Hispanos hos esse Circuli Burgundici copias, id evenit an. 1620. & deinde sæpius.

4. Instrumentum Pacis Osnabrugensis 1684. hæc habet: *Circulus quidem Burgundicus sit, maneatque membrum Imperii &c. Bellis tamen in eo jam vertentibus nec ullus Imperii Status se immisceat. In futurum vero si inter ea regna controversiæ oriantur (Hispaniam & Galliam putat) firma semper maneat inter universum Imperium & Reges regnumque Gall. de mutuis hostibus non j. v. andis obligationis necessitas: singulis tamen Statibus liberum sit huic illive regno extra Imperii limites suppetias ferre, non tamen alter, quam secundum Imperii constitutiones.*

C A P U T III.

Circulus Rhenanus Inferior.

§. I.

Electoatus Moguntinus.

Q. I. *Quæ est Potestas Moguntini?*

R. 1. Elector & Archiepiscopus Moguntinus omnium Electorum primus est.

2. Is ceteros ad Electionem convocat.

3. In Collegio Electorali directorium habet.

4. Cæsarem Corona redimit, si in sua provincia seu Diœcesi existit, alias cum Colonienſi alternat: quamvis uterque hac de re contendat.

5. Archicancellarius est Imperii per Germaniam, & hinc Vice Cancellarii, aliique Cancellariæ ministri ab ipso

ipso constituuntur in judicio Aulico, Camera Imperiali &c. Archivum etiam, Sigilla Imperatoria &c. custodit. Et quidquid in Comitibus tractandum legendumque est, prius Moguntino exhibetur.

6. Postarum Imperii summus post Cæsarem Judex est.

7. Circuli hujus Rhenani Director est & Convocator ceterorum Circuli Statuum, ausschreibender Fürst.

8. Denique hujus Principis autoritas inter Imperii Status summa est.

Q. II. *Quæ sunt ejus ditiones?*

R. Non sunt quidem paucae sed nimis sparsæ. Metropolis est *Moguntia* vetus ac probe munita civitas. Altera est *Erforda* in Thuringia.

* Insigne Archiepiscopatus est rota argentea in scuto rubro.

§. II.

Electoratus Trevirensis.

Q. I. *Quæ dignitas Trevirensis?*

R. 1. Est inter Electores secundus.

2. Archicancellarius per Galliam & Regnum Arrelatense, seu Burgundicum. Sed cum nullæ sint expeditiones, nullum etiam habet Archivum.

Q. II. *Quantæ ditiones?*

R. Haud amplæ, & Gallicis insuper incursionibus objectissimæ. Metropolis est *Augusta Trevirorum* ad Mosellam sita. Inde *Confluentia*, *Ehrenbreitstena* munitissimum præsidium.

* Insigne Archiepiscopatus est in scuto argenteo
crux rubra.

§. III.

Electoꝛatus Colonienſis.

Q. I. *Quæ illius dignitas?*

- R. 1. Est Electoꝛum tertius.
2. Archicancellarius per Italiam.
3. Cæſarem coronat, ſi id fiat Aquisgrani.

Q. II. *Quæ illius ditiones?*

R. Satis amplæ. Princeps Urbs Colonia Agrippina
vel Ubioꝛum, Imperialis civitas cum Archiepiſcopo
adhuc de libertate certat: cui in ea noctem tranſigere
non licet, ne libertati videatur imminere. Sed fabel-
la eſt popularis. Deinde Bonna Electoꝛis regia.

* Insigne Crux nigra in ſcuto argenteo.

§. IV.

Electoꝛatus Palatinus.

Q. I. *Quæ huius ſunt Prærogativæ?*

- R. 1. Est inter Electoꝛes Octavus.
2. Archithesaurarius Imperii; quamvis de hoc con-
tendat Hannoveranus. *Vid. Polit. L. 2. c. 1. §. 8.*
3. Est Comes Palatinus Rheni. *Vid. Polit. L. 2. c. 1.*
§. 8.
4. De Vicariatu Imperii cum Bavaro contendit. *Vid.*
Polit. L. 2. c. 1. §. 8.
5. Est Dux Circuli, Kreiß = Obrister.

Q. II. *Quantæ ejus ditiones.*

R. Per amplæ ſed Calviniana hæreſi infectæ, & Gal-
loꝛum irruptionibus obnoxia.

1. *Palatinatus* Rhenanus, ſeu Inferior. Cujus
Metro-

Metropolis *Heidelbergae*: *Manhemium* ad confluentes *Nicri* & *Rheni*, Electoris nunc regia. *Bacharacum* vino nobile.

2. Ducatus *Neoburgicus* in Circulo *Bavarico*. Vid. de ejus origine infra c. 8. §. 3.

3. Ducatus *Juliensis* *Gulch* in Circulo *Westphalico*. Caput *Juliacum*. *Aquisgranum* civitas Imperii.

4. Ducatus *Montanus* *Bergen*, in circulo *Westphalico*. Metropolis *Düsseldorfium*. De Ducatu *Cliviae* cum *Brandenburgico* contendit.

* Insigne est Leo aureus coronatus in scuto nigro. Ceterum e multis Palatinorum familiis *Neoburgica* nuper est extincta in Carolo Philippo an. 1743. Cui in Novemviratu successit *Solisbacensis* itidem Carolus Philippus. Deinde superest *Bipontina*.

§. V.

Reliqui Status Circuli.

1. Dux *Arembergicus*.

2. Comites *Nassovii Beilsteinenses*; *Isenburgici superiores* a Carolo VII. Imp. Principum titulo aucti. an. 1744. *Reineccenses*, &c.

CAPUT IV.

Circulus Rhenanus Superior.

§. I.

Episcopatus hujus Circuli.

1. *Wormatiensis* *Wormbs*, non valde potens. Est tamen Director Circuli cum Palatino *Simmerensi*. Cujus insigne scutum nigrum aureis cruculis confitum, medio præferens clavem argenteam.

2. *Spirensis* paulo opimior. Insigne crux argentea in scuto nigro.

3. *Argentoratensis* a Gallis direptus. Insigne tænia argentea in scuto rubro. Attamen Episcopus Sac. Rom. Imperii est Princeps, locumque ac suffragium in Comitibus obtinet.

4. *Basileensis*. Basilea urbs hæreticorum factionibus sui juris esse cæpit. Episcopi sedes *Brundruti* est, Capitulum *Arleshemii* moratur. Insigne in scuto argenteo Pedum nigrum peregrinatorium, Pilgrams: Stab.

5. *Metensis*, *Tullensis* & *Verdunensis* Episcopatus a Gallis occupati. an. 1552. cum Mauritius Saxo in Carolum V. Imp. eos excitasset.

§. II. Abbatia.

1. *Fulda* Benedictinorum Abbatia & Principatus. Insigne crux nigra in scuto argenteo.

2. *Hirsfelda* Abbatia Benedictinorum, ab Hassio perditâ, eique Principatus nomine relicta pace Westphalica.

3. *Brumienfis* Benedictinorum Abbatia, quam 1576. Elector Trevirensis suam fecit cum titulo Principis.

4. *Murbacensis* in Alsatia Princeps Abbatia Benedict. cui unita est Abbatia *Luderenfis*. Nunc Galliaë ditionis.

5. *Monasterium in valle Gregoriana* Alsatiæ, Benedict. hodie Gallis cedit.

6. *Weissenburgensis* olim Abbatia Bened. post Præpositura Canonorum. Nunc unita Episcopatus *Spiræ*, uti & Præpositura *Odenheim*.

7. *Kauffungensis* olim Abbatia monialium Benedict. nunc a Principe Casselano domus nobilium puellarum Lutheranarum facta.

8. His accedunt bona Equitum Johannitarum seu Melitenfium, quæ licet per reliquum Imperium sparsim sita sint, huic tamen Circulo sunt adscripta. Magistrum habent in Germania cum Sessione & Voto, cujus sedes est *Heidershemii* in Brisgovia.

§. III.

§. III. Duces ac Principes.

1. *Ducatus Bipontinus.*

2. *Hassia Landgraviatus.* Hujus quatuor sunt stemmata. 1. *Hasso - Casselanum Calvinianum* possidet *Casselam*. Principis hujus filius primogenitus *Fridericus*, ducta *Eleonora* *Caroli XII. Suecorum regis* sorore, regnum illud adeptus est an. 1720. postquam a *Calvini* ad *Lutheri dogma* transisset. 2. *Hasso - Rheinfelsicum Catholicum*, possidet comitatum *Catimelenbogensensem inferiorem*. 3. *Darmstadianum Lutheranum*, possidet *Catimelenbogensensem superiorem comitatum*. 4. *Homburgense Calvinianum*.

* Insignia scutum cæruleum Leo candide, rubreque virgatus.

3. *Nassovia Principatus* minutim hodie discerptus in sex familias. 1. *Uringenses* seu *Sarbrukenenses Acatolici*. 2. *Idensteinenses* nuper extincti sunt an. 1721. 3. *Siegenenses* partim *Catholici* partim *Calviniani*. 4. *Dillenburgenses Calviniani*. 5. *Dietenenses Calviniani*, e quibus posthumus *Wilhelmus Carolus Henricus a Frisia & Ultrajectina Batavorum Provincia designatus Gubernator*. 6. *Hademarenenses Catholici* extincti. Sunt alii *Nassovii* tantum *Comites*, nempe *Sarbrukenenses, Weilburgenses, & Ottweilerani*.

4. *Salmenensis Comes Catholicus*; Princeps creatus 1623.

5. *Waldeccensis Princeps* an. 1711.

* *Sabaudia Ducatus* huic circulo adscriptus est cum suffragio: de cujus descriptione videatur *Italia*.

§. IV. Comites.

1. *Sponheimensis Comitatus* inter *Palatinos* divisus.

2. *Hanovia Comitatus Acatolicus præpotens*. Extincta Comitum familia ditioni *Hasso - Casselanæ* adjunctus anno 1741.

3. Comitatus dictus Wild- und Rhein-Grasschaft.
4. Comitatus *Falckensteinus* ad Principem Valde-
montium spectat.
5. Aliique demum comites complures.

§. V. Civitates Imperiales.

1. *Vormatia*. 2. *Spira*. 3. *Francofurdum* ad Moe-
num. 4. *Friedberga*. 5. *Wexlaria* Camerae Imperialis
sedes.

* *Argentoratum*; *Hagenoa*; *Colmaria*; *Selufium*,
seu *Cron-Weissenburg*; *Schlettstadium*; *Ehenhemium*;
Keyserperga; *Monasterium in valle Gregor.*; *Roshe-*
mium; *Turkhemium* Civitates Imperiales Alsatiæ, Gal-
lis cesserunt pace Monasteriensi, & Rysvvicensi. Qui-
bus accessit *Landavium* in Palatinatu sita sed Alsatiæ
accensa.

* Denique *Sabaudia* ad hunc Circulum pertinet:
Item *Lotharingia*; sed sunt exemptæ.

C A P U T V.

Circulus Westphalicus.

§. I. Episcopatus.

1. *Paderbornensis*. Insigne Crux aurea in scuto ru-
bro.

2. *Leodicensis*, *Lüttich* valde potens, complectitur
Ducatum Mosellanum, modo *Bullionium*, item *Hasba-*
niæ. Insigne columna aurea in scuto rubro.

3. *Monasteriensis* longe amplissimus. Est Director
Circuli cum Duce *Juliacensi*. Insigne trames argen-
teus in scuto rubro.

4. *Osnabrugensis*, cui alternis vicibus nunc Catho-
licus Episcopus præest, nunc Lutheranus Episcopi
vocabulo. Insigne rubra in plano argenteo.

5. *Verdensis* Episcopatus pace Westphalica profa-
natus,

natus, datusque Sueco; nunc Hannoverano paret, ab an. 1719. titulo Principatus.

6. *Mindensis* Episcopatus profanatus Brandenburgensi cessit a. 1648.

7. *Cameracensis* jam Gallorum est. Quem antea Carolus V. ex ditione Imperii suum fecerat, ne eum, uti ipse ferebat, Galli subigerent.

§. II. *Abbatia.*

1. *Corveiensis* Bened. 2. *Verdensis* Bened. 3. *Stabulensis* Ben. 4. *Corneliensis* Corneli = Münster Bened. 5. *Hervördiensis*, nunc seminarium Calvinistarum. 6. *Essensis* ante monialium Benedictinarum omnium amplissimum cænobium. Nunc domus puellarum secularium, sed Catholica.

§. III. *Duces & Principes.*

1. *Juliacensis* est Circuli Con-Director; paret Palatino. Item *Montanus*.

2. *Cliviensis* Ducatus Electoris Brandenburgici est, sed jure hætenus cum Palatinis ancipiti.

3. *Frisia Orientalis*, Ost-Friesland Principatus. Metropolis est *Embda* Civitas Imperialis: *Auriacum* Sedes Principis. Insigne Scutum nigrum cum aquila aurea, & capite Virginis, stellisque aliquot. Extincta Principum familia an. 1743. Elector Brandenburgicus Borussiae rex Principatum milite suo obtinuit, Sacramentumque ordinum recepit, & præsidium Batavorum Embdæ hætenus insidens migrare domos fecit. Quippe pactum utramque inter familiam de successione fuerat, si alterutra cessaret. His tamen scripto edito commentario intercessit Elector Hanoveranus Angliæ modo rex.

§. IV. *Comites.*

1. *Sayn*. 2. *Bentheim*. 3. *Stenford*. 4. *Beitstein*.
5. *Man-*

5. *Manderscheid* &c. alii Comitatus partim a Luneburgicis, Holfatis, Hassisque subacti sunt.

§. V. Civitates Imp.

1. *Colonia*. 2. *Aquisgranum*. 3. *Cameracum*, nunc Francis paret. 4. *Dortmunda* seu *Tremonia*. 5. *Verda* Hannoverano subiecta. 6. *Herverda* Brandenburgica.

C A P U T V.

Circulus Saxoniae Inferioris.

§. I.

Electo Brunsvico - Hanoveranus.

Is pro Jacobo expulso rex ab Anglis salutatus est. Sed propriae ejus ditiones hae sunt

1. Ducatus *Luneburgicus*.
2. Ducatus *Lavenburgicus*.
3. Pars Ducatus *Brunsvicensis*, *Hanovera* dicta. Urbs *Hanovera*, *Hamelia* &c.
4. Ducatus *Bremensis* & *Verdensis*, qui pace *Westphalica* cessere Suecis. 1648. Nupero bello Danus eos Suecis abreptos vendidit Hannoverano 1712. idque ratum esse jussit Sueciae regina a. 1719.
5. Principatus *Gruebenhagensis*; urbs *Eimbecca*.
6. Comitatus *Hojæ* & *Diepholtii*.

§. II. Episcopatus & Abbatiae.

Hildesienfis *Hildesheim*, ditione *Brunsvicensi* cinctus est. Insigne scutum a dextra argenteum, a sinistra rubrum.

2. Ceteri hujus Circuli Episcopatus profanati Lutheranis cesserunt pace *Westphalica*. *Magdeburgensis*; *Bremensis*; *Halberstadianus*; *Schwerinensis*; *Slesvicensis*; & *Razeburgensis*.

3. Abbatia *Rittershusiana* idem fatum subiit, *Brunsvicensi* subiecta.

§. III.

§. III.

Duces & Principes.

Duces *Brunsvicenses* duplici hodie stirpe continentur, postquam *Luneburgica Celfensis* an. 1705. extincta est.

1. *Wolffenbütteliana*, seu *Guelpherbytana*, quæ subditas habet civitates *Wolffenbüttelam*; *Helmstadium*; *Goslariam*, quæ partim etiam Imperialis est civitas. Ex his *Elisabetha Christina* ad Catholica Sacra traducta, desponsa est *Carolo Hispaniæ Regi*, post Imperatori. Ejusque soror *Carolina Christina Sophia* mater fuit *Petri II.* an. 1727. Moschorum Imperium adepti.

Huic juncti sunt *Blankenburgenses* ordini Principum Imperii nuper adscripti an. 1708. Item *Beverenses*.

2. Altera *Hanoverana*, de qua §. 1. dictum.

* Omnes sunt A catholicæ & pro Insignibus habent in scuto rubro duos Leopardos aureos.

3. Ducatus *Megalopolitanus*, *Mecklenburg*, Lutheranus: duæ sunt Principum familiæ. 1. *Streliziana*, cui subest *Razeburgicus* profanatus Episcopatus, & Dominium *Stargardicum*. 2. *Suerinensis*, quæ reliquo Ducatui imperat, ac *Vandalicæ* Principatui, & denique *Suerinensi* olim Episcopatui. Urbs Princeps & perampla est *Rhodopolis Rostock*. Insigne scutum aureum cum capite Bubali nigro, cujus cornua argentea, corona rubra, annulusque per nares transmissus.

4. Ducatus *Holfaticus* *Holstein*, Stirps Ducum gemina est 1. *Regia*, seu *Glückstadiana*, quæ Danis reges dedit, & hodie facile in decem minorum gentium ramos abit. 2. *Gottorffiana*. Provincia & amplissima est & copiosissima; sed inter ambos minutim ac captim divisa. Danus enim habet *Rensburgum*; *Pleenam*; *Ranzoviam*; *Glückstadium* &c. *Gottorpiensis* *Kielam*; *Oldenburgam*; *Haydam* &c.

Insigne est in Scuto rubro aliud scutellum partim rubrum partim argenteum, item trifidum urticae folium cum tribus clavis.

* *Nupero bello Septentrionali Gottorffenses provinciis suis exuti sunt a Dano, qui etiam Schlesvicum olim Episcopatum, nunc Ducatum eripuit Gottorffis: isque illi confirmatus est pace Nystadiana seu Suecica an. 1720.*

5. *Lubeccensis Episcopatus, profanatus est ita, ut non quidem hereditate transmitti in posteros valeat, sed tamen ab illius loci praekonibus Lutheranis, quos Canonicos dicunt, eligi velut in Episcopum debeat unus e Serenissimis Ducibus Holsaticis. Insigne crux aurea cum mitra in scuto caeruleo.*

§. IV. Civitates Imperiales.

1. *Lubeca.* 2. *Brema.* Haec anno 1666. Sueco promisit voto ac Sessione in comitiis abstinere usque ad annum 1700. Sed hoc etiam elapso nondum iuri suo est reddita. 3. *Hamburgum* ad Albim in Holsatia. Hanc a suffragio arcent Duces Holsatici. 4. *Goslaria.* 5. *Muhlhusium* in Thuringia. 6. Et *Nordhusium* ibidem.

CAPUT VII.

Circulus Saxoniae Superioris.

§. I. Electoratus Saxoniae.

Q. I. *Quae sunt Electoris praecipua decora?*

R. 1. Est in Electorum numero *Sextus*. 2. Imperii est Archimareschallus & Enifer Imperatoris. Subofficiarios habet Comites Pappenheimios. 3. Est Comes Palatinus, & Interregni tempore Imperii Vicarius per eas

eas provincias, in quibus *Jus Saxonicum* obtinet. 4. Est Director Circuli, & Dux. 5. Ille etiam est Summus post Cæsarem Judex omnium in toto Imperio Tubicinum. 6. Denique rei Venatoriæ Imperialis præfectus.

Q. II. *De Origine, & familia Ducum Saxonum quid narras?*

R. 1. Olim Saxones Carolo M. plurimum negotiû faceffivere, nec sub jugum mittipotuerunt, nisi triginta annorum assiduâ armis, donec tandem *Vitekindus* Carolo sacramentum dixerit, atque una cum Catholico dogmate Ducatum Saxoniae, Angariae & Westphaliae ab eodem acceperit. an. 785. Hæc gens aliquos Germaniæ Imperatores, & Bavariae Duces dedit.

2. An. 960. Otto Magnus Ducatum concessit *Hermanno Billung* de *Stubekshorn*, filii sui præceptori.

3. An. 1106. a Billingianis ad Comitem *Supplemburgensem* Lotharium translatus est Ducatus per Cæsarem Henricum V. Lotharius post Imperator salutatus est.

4. Henricus Superbus Bojorum Dux nuptiis Gertrudis Lotharii filiae Saxoniam obtinuit a. 1136.

5. Exautorato Henrico Leone Bojo Ducatus Saxoniae cum Electorali dignitate collatus est in *Bernardum* Comitem *Ascanium Alberti Ursi* Brandenburgici filium an. 1181. a Friderico Barbarossa.

6. Hac stirpe extincta Lavenburgenses, quibus jus succedendi erat, feudi investituram a Cæsare Sigismundo rogare neglexerunt. Is ergo eam impertit Friderico *Misniae* Marchioni an. 1423.

7. Friderici duo nepotes *Albertus* & *Ernestus* dividerent familiam, ita ut *Ernestina* Electoralis esset, *Albertina* nonnisi Ducalis an. 1464.

8. At Joanni Friderico I. ob foedus Schmalkaldicum exautorato abdicatus est Electoratus, & in Mauritium & *Albertinam* Lineam est translatus a Carolo V. Imp. an. 1548.

9. Hæc

9. Hæc Albertina linea Electoratu hodieque potitur. Utraque vero in plurimos ramos dividitur, Ernestina in *Vinnariensem*, *Isenacensem*, *Gothaicam*; *Meinungensem*, *Hilpershusianum*, & *Salfeldensem*: Albertina in *Dresdensem Electoralem*, *Weissenfelsiam*, *Merseburgensem* & *Zitiensem*, &c.

Q. III. *Quæ religionis facies?*

R. Omnia Lutheri subscribunt. Serenissimus tamen Elector Fridericus Augustus Catholicæ Veritati manus dedit, & a Polonis rex salutatus est an. 1697. Eamque ipsam amplexus est etiam Primogenitus Fridericus Augustus an. 1712. eique an. 1719. Maria Josepha Princeps Austriaca desponsa est. Omnesque eorum liberi numero decem Catholicis Sacris initiati.

Q. IV. *Quæ Insignia?*

R. Scutum octo tramitibus aureis, nigrisque distinctum, ambiente corona e Rutis (Nauten) Elector addit binos enses decussatos, insigne Archimareschallatus Imperii.

Q. V. *Quæ ditionis Electoris?*

R. 1. *Saxonice Ducatus*. Princeps civitas *Leucorea* seu *Witeberga*.

2. *Misnice Marchionatus*. Vini aliorumque omnium ferax tellus. Metropolis *Misnium* olim Episcopatus. *Dresda* Electorum regia. *Lipsia*, *Lucena*, Suecica victoria famosa. *Wurza* olim Episcopatus.

3. *Thuringia Landgraviatus*: cujus tamen plurima pars Ducibus e linea Ernestina cedit. *Erforda* urbs præcipua Electori Moguntino subicitur.

4. *Lusatia superior Marchionatus*. Metropolis *Budissa*.

§. II. *Electoratus Brandenburgicus.*

Q. I. *Quæ Brandenburgici Potestas?*

R. I.

R. Est Electorum septimus.

2. Imperii Archi-Camerarius: quo in munere sub-officiarium habet comitem Hohenzolleranum.

3. Circuli Director cum Elect. Saxone.

Q. II. Narra Originem ac stirpem Brandenburgicorum Marchionum.

R. 1. Genus ducunt a Witekindo Saxonum Duce, e quo orti sunt demum comites Ringelheimenses.

2. A. 928. Cum Henricus auceps limitis custodiendi ergo aliquot Marchias, interque has Brandenburgensem constituisset, hanc provinciam commisit Sigefrido comiti Ringelheimensi, uxoris suæ fratri, isque adeo primus fuit Marchio.

3. An. 1040. Henricus IV. Cæs. Marchionatu illo auxit Comites Stadenfes.

4. An. 1152. Albertus Ursus e Principibus Ascaniis seu Anhaltinis, a Friderico I. Barbaros. obtinuit provinciam cum Electoriis honoribus; cum Saxoniam, quæ Henrico Leoni adempta ipsique erat concessa, contra Leonem tenere non posset.

5. An. 1322. Joanne e Stadenfibus Comitibus postremo sine prole mortuo, Ludovicus Bavarus Cæsar Electoratu donavit filium suum Ludovicum, etsi Ascanii principes limis oculis id aspicerant. Ludovicus iste provinciam concessit fratri suo Ludovico dicto Romano, Romanus alteri fratri Ottoni.

6. An. 1373. Ab Ottone illo Bayaro sine prole defuncto Electoratus devolvitur ad Lucelburgicos, seu Wenceslaum Caroli IV. Imp. filium postea Imperatorem.

7. An. 1417. Fridericus e Comitibus Zolleranis Burggravius Norimbergensis Provinciam Brandenburgensem empto accepit a Sigismundo Imp. Wenceslai fratre. Atque hætenus obtinet Stirps Zollerana.

8. Haftenus Brandenburgensium Electorum filii ditiones quasdam in Franconia tenuere, quas nunc Marchionatus Anspacensis & Barutani seu Culmbacensis nomine dicimus. Itaque Joannes Cicero Germanice dictus, Elector Brandenb. an. 1499. Fratrem earum provinciarum rectorem habuit Fridericum: huic filius erat *Albertus* ille, qui posito Magistratu Equitum Teutonicorum, ejurataque vera religione hæresi Lutheranae subscripsit. Sed præter hunc duos alios filios seniores numeravit Fridericus, qui provinciam Franconicam inter se diviserunt, *Casimirus* Baruthanam, *Georgius* Anspacensem cepit. an. 1520.

* *Qua via Borussia ad Brandenburgenses delapsa sit, post dicam.*

Q. III. *Quæ Religio Brandenburg imperat?*

R. Lutherana, & Calviniana.

Q. IV. *Quæ sunt insignia?*

R. Aquila rubra in scuto albo. Elector adjungit aliud scutum cæruleum cum sceptro aureo, Insigne Archicamerarii Imp.

Q. V. *Quas provincias sua sub ditione numerat?*

R. *Brandenburgicæ Marchiæ*, quæ in Veterem, Mediam, Novam, & Uckeranam dividitur, metropolis est *Berolinum* ad Spreham fl. Electoris regia.

2. *Havelberga* Episcopatus profanatus.

3. *Brandenburgum* Episc. profan.

4. *Lebusium* Episc. profan.

5. *Caminiun* Episc. profan.

6. *Halberstadium* Episc. profan. Circuli Saxon. Infer.

7. *Mindensis* Episc. profan.

8. *Pomeraniæ* Ducatus ulterior, *Winter, Pommern,*
cum

eum Ducatibus in eo sitis *Cassubiae* nempe & *Vindorum*. Urbes *Stargarda*, *Caminium* &c.

9. *Cliviensis* Ducatus Circ. *Westphal*.

10. *Marchia*, *Westphalicus* Comitatus, anno 1666. acquisita.

11. Item Comitatus *Ravenspurg*.

12. *Lippiensis* denique Comitatus Circul. *Westphal*.

13. *Borussia* olim jam Imperio Germanico subdita fuismet postea Ducibus est relicta: quorum *Wratislaus* sub an. 1260. Ordini Equitum Teutonicorum nomen dedit, unaque *Pomeraniam*, & *Borussiam*. *Poloni* deinde armis id egerunt, ut Equites dimidia *Borussia* *Polonorum* potestati permitta alteram etiam dimidiam iisdem vectigalem facerent, Imperiiq; Germanici Clientelæ renuntiarent, frustra vetante *Friderico III. Cæs.* an. 1466.

Denique *Albertus*, quem dixi *Brandenburgicus*, Ordinis supremus Magister, misso Ecclesiæ nuncio, hæresin amplexus suam fecit provinciam, nomenque *Ducis* a *Polonis* obtinuit. an. 1525. Quam ob causam a *Carolo V. Imp.* in Comitibus *Augustæ* proscriptus est. an. 1530.

Anno dein 1657. *Velavien*sibus pactis supremum jus atque independens concessum est a *Polonis* *Friderico Wilhelmo* Elect. *Brandenburgico*.

At demum an. 1701. *Fridericus III. Elector* diadema regium sibi imposuit, multis licet *Europæ* Principibus ægre ferentibus indulgente tamen *Cæsare Leopoldo*.

Metropolis *Borussiae* regiae est *Regiomontium*.

14. *Neocomensis* sive *Neoburgensis* Comitatus, seu *Neufchastel* *Helvetis* fœderatus olim *Longavillæis* *Galliae* satrapis paruit. His anno 1694. deficientibus *Nemosienses* Duces (*Nemours*) eodem gavisi sunt.

Ab anno vero 1707. Borussiae regi sese subiecit. Calviniana haeresi totus comitatus occupatur.

15. *Magdeburgicus* Ducatus, erat Archiepiscopat-
us pace Westphalica profanatus.

16. *Crossensis* Ducatus in Silesia.

17. *Arausionensis* Principatus in Provincia Gallica,
olim Nassovicæ ditionis. Extincto vero Wilhelmo III.
Nassovio Angliæ rege, eum ambivit Borussus. Hacten-
us tamen Gallorum imperata facit.

18. Quædam denique etiam in Africa occupavit rex
Borussiae, in regno Guineæ, super ripam auream, vul-
go Gold : Küste.

19. Nuper his latifundiis accedere *Silesiæ* major pars
an. 1742. Principatus *Frisiæ* Orientalis totus an. 1743.

§. III. Episcopatus Circuli Sax. Sup. & Abbat.

1. Episcopatus omnes sunt profanati, nempe Bran-
denburgi; Misniæ; Merseburgi; Naumburgæ; Lebu-
sii; Caminii.

2. Abbatiis eadem fors obtigit. *Saalfelda* in Thu-
ringia Benedictinorum olim Princeps Abbatia nunc
Ducum Saxo-Saalfeldensium ditio atque sedes. *Wal-
kenriedam* Benedictinorum olim cænobium occupant
nonnulli præcones Lutherani in Thuringia. *Quedlin-
burgum* puellarum Lutheranarum domus. *Gerenroda*
ejusdem farinae.

§. IV. Reliqui Duces ac Principes.

1. Saxonicae stirpis Duces Vinmarienses, Gothai-
cos &c. supra memoravimus.

2. *Pomerania* Ducatus pars Sueco paret.

3. *Ascanius* seu Anhaltinus Principatus in plures
familias divisus, nempe *Dessavicam*; *Bernburgicam*;
Coëthensem seu *Plozgovicam*; & *Zerbstensem*?

4. *Schwarzenburgicus* Principatus metropolim habet
Königseam.

5. *Mans*.

5. *Mansfeldicus* Principatus nobilissimus æris alieni ergo a Saxone & Brandenburgico Electoribus jure fequestri occupatus, præter nonnulla Principibus Mansfeldicis, qui hodie Catholici sunt, relicta.

CAPUT VIII.

Circulus Bavaricus.

§. I.

Electoratus Boicus.

Q. I. *Quæ est dignitas Electoris Bavari?*

R. 1. Est inter Electores quintus. 2. Imperii Archidapifer. 3. Comes Palatinus. 4. Vicarius Imperii in circulis superioribus. 5. Director Circuli Bav. cum Archiepiscopo Salisburg.

Q. II. *Quæ Boiis Religio?*

R. Inviète ac simpliciter Catholica.

Q. III. *Quæ Insignia Ducis?*

R. Scutum tessellis argenteis cæruleisque decussatim virgatum. Leo aureus rubro coronatus ob Palatinum. Pomum denique aureum cum cruce tanquam Archidapiferatus Imperii insigne.

Q. IV. *Quæ ditiones Electoris?*

R. 1. *Bavarix* Ducatus quatuor Parlamentis five ita dictis Regiminibus gubernatur e quatuor præcipuis Urbibus *Monachio* Electorum regia, *Landishuto*, *Straubinga* & *Burghusio*. His accedit præfidium munitissimum *Ingolstadium*.

2. *Palatinatus superior* cum Metropoli *Amberga*.

3. *Leuchtenbergicus* Landgraviatus. Civitas princeps est *Pfreimda*. Olim suos habuit Comites, usque ad an. 1646.

4. *Hagensis* Comitatus Leonardo Comitum ultimo extincto Bavaris concessus est a Maximiliano I. Imp.

5. *Chamb* Comitatus a Friderico II. Imp. Bojis concessus an. 1210. & iterum iisdem vindicatus pulso Friderico Palatino an. 1620.

6. *Mindelheimensem* Dynastiam Boiis cessit Comes Maxelrainius, cum eam tueri adversus Fuggeros non valeret an. 1618.

7. *Werda Danubica* Imperialis quondam urbs ob Sacra Catholica indigne a Lutheranis civibus habitata a Cæsare proscripta est an. 1607. & hætenus Boicos fasces reveretur.

8. Nuperrime mortuo Tillio Comite accessit Boico juri non spernenda ditio, an. 1725.

9. Rursus Comitatus Imperialis Hohenwaldeck Maxelrainiorum (utpote gente illa extincta) ex pacto successorio Electoratu adjunctus. Item a. 1740. Comitum Imperii Wolffsteinensium in Palatinatu Superiore ditio, eadem occasione.

§. II.

Episcopatus Circ. Bavarici.

1. *Salisburgensis* Archiepiscopatus a S. Ruperto Bojorum Apostolo institutus post annum Christi 702. amplissimas terras & optima ditionum suarum regalia largiter donante Bojorum Duce. Urbs *Juvavia* Romano ævo, hodierno *Salisburgum* dicitur, Academia celebris est. Cæterum Archiepiscopus in Comitibus Imperii primus est in Ordine Principum Ecclesiasticorum, & Directorium habet in Collegio Principum alternatim cum Austria. Est etiam Director Circuli Bavarici. Dein *Chiemenses*, *Seckavienses*, & *Lavantinos* Episcopos ipse suo jure nominat, instituit, confirmat, *Gurcenses* vero semper binos Dux Carinthiæ, tertium nominat Archiepiscopus.

2. *Frisingensis* Episcopatus fundatus a S. Corbiniano an. 724. ex bonis & latifundiis Ducis Boiariæ tam in ipsa Bojaria, quam in moderna Tirolis donatis.

3. *Ratisbonensis* Ep. cujus primus *Ordinarius* Episcopus S. Wicterpus obiit an. 756. hæc quoque Bojarica prædia fuere.

4. *Bat-*

4. *Battaviensis, seu Passaviensis* Laureaco (vulgo hodie Enns), translatus an. 738. omnia rursus, ex Bojorum Principum fortunis.

5. *Berchtolsgadiensis* Præpositura Canonorum Regul. Principis honore gaudet.

6. Abbatia Imperialis S. Emmerami Ord. S. Bened. in Civit. Ratispon. fundata an. 697. in qua Principales honores olim gestos Cæsaris auctoritate instauravit Reverendissimus ac Celsiss. DD. Abbas Anselmus a. 1732.

7. *Monasterium superius & Monasterium inferius* in civitate Ratisponensi. Domus sunt Canonissarum secularium, quarum Præpositæ Principes sunt Imperii.

8. Olim & Abbatia Waldsassen Cisterciensium, aliæque, Imperii Status fuere, sed a Boiis Ducibus sunt exemptæ.

§. III.

Duces & Principes.

I. Ducatus *Neoburgicus* cum *Neo-Palatinate*, qui pars est Palatinatus superioris, hoc eventu institutus est. Convenerat inter Bojariæ Principes, ne ditiones deinceps dividerentur in filios, sed uni tantum Primogenito subjicerentur. Nihilominus Georgius Dives Dux Landeshutani Ruperto Palatino Philippi Electoris filio suam filiam despondit, dotemque constituit suas in Bavaria ditiones. Id non ferens Albertus IV. sapiens, Dux Monacensis Cæsarem Maximilianum implorat, Ducemque Wirtenbergicum, & Norimbergenses trecentorum millium auri stipendio conducit.

Itaque Georgio fati sublato an. 1503. ventum ad arma. Dumque bellum trahitur, Rupertus Palatinus diem extremum obit, filioli relictis duobus Ottone Henrico & Philippo postea Bellicoso.

Belli fessa pars utraque pacem tandem in has leges componit an. 1505. auctoritate Cæsaris Maximil. I. Ut Boicæ ditiones manerent deinceps indivisæ. Ne tamen duobus Ruperti filiis deesset sua dos; in eorum gratiam

NOVUS PALATINATUS institueretur partim e ditionibus Paternis, partim e bonis Georgii divitis.

Hac occasione Cæsar in belli impensas e Georgii Divitis bonis tulit *Kuffsteinam* cum aliis, quæ jam olim Tyrolicæ ditionis erant; sed pacto ad Bavaros deveniunt. Advocatiam in Episcopatu Salisburg. & Pataviensi. Immunitatem vectigalium per omnia Oeni littora, æris præsentis 100000. Veniam æris alieni, quo obstrictus fuerat Georgio Diviti, & 50000 florenorum pretio frumenta.

Norimbergens. cessit *Herspruck, Lauff, Altorff, &c.*

2. Ducatus *Solisbacensis*. Jam anno 1569. *Wolfgangus Comes & Dux Palatino-Bipontinus* inter filios divisit ditionum suarum partem, e quibus appanagii loco obtigit *Solisbacum* Ottoni Henrico.

Hic quidem defunctus est improlis. At ejus frater *Philippus Ludovicus Neoburgicus* filium reliquit *Augustum Solisbaco* appanagii jure imperantem. Ex eo natus est *Christianus Augustus*, qui paternam ditionem an. 1632. adeptus Catholica sacra amplexus est a. 1655. & a Palatinis Neoburgensibus Jus Superioritatis (die Souverainité) obtinuit, ut suo deinceps jure regnarent Duces Solisbacenses.

Situs est Ducatus in Palatinatu superiore. Nunc Neoburgicis. an. 1743. extinctis hujus Solisbacensis stirpis surculus unicus Electoratu potitus est.

§. IV.

Comites Immediati Status Imp.

1. *Ortenburgici* Lutherani.
2. *Wolfsteinenses* in Palatinatu Lutherani. an. 1740. extincti.
3. *Sulzberg* ad Wolfsteinenses pertinet, Quorum ultimo fatis sub annum 1740. functo *Sulzbürga Boica* Palatinatui adnexa est.
4. *Braiteneck* comitatus in Palatinatu. Spectat ad Comites de Tilly. Ultimo horum Ferdinando A. 1725. extincto transiit ditio ad sororem, viduam Antonii Comitis olim Montfortii.
5. *Stern*

5. *Sternstain* in Palatinatu sup. Lobkowiziis Principibus concessus comitatus. Civitas *Neostadium*.

6. *Hohenwaldeck* Comitum *Maxelrainensium* in Bavaria. Hi quoque fato decedentes ex pacto successorio hæredes nuper habuerant Boicæ Duces.

Comitatus *Ehrenfelsicus*, vulgo *Regenstauff*: & *Heideggensis* a Palatinis Neoburgicis eximuntur.

§. V. Civitates Imp.

1. *Ratisbona* Comitibus continuis ab an. 1662. eo coactis nota.

2. *Werda Danubica* sub Ducum Bavorum ditione est ab an. 1607.

CAPUT IX.

Circulus Suevicus.

* *Suevi olim a Danubii ripis ad mare Balthicum usque sedes fixerunt. Nec suis contenti ditionibus, exteras etiam occuparunt, Alemanniam primum (hodiernam Sueviam) mox ipsam extremam Hispaniam. Vid. Histor. Profanam L. 2. c. 3. §. 2.*

Conradus I. Imp. Burchardo Comiti Buchornio Ducales honores decrevit an. 916.

Inde ad Marchiones Austriacos, ad Comites (ut volunt nonnulli) Wittelspachios, Sweinfurtenses, Rheinfeldenses, & Stauffenses Sueviæ Ducatus devolvitur, e quibus postremus Conradinus Neapoli capite plexus est an. 1268.

Post hujus fata Rudolphus I. Habsburgicus Imp. Ducatu Sueviæ auxit filium suum Rudolphum an. 1282. Sed ex eo tempore Suevi in multas ditiones se diviserunt.

§. I.

Episcopatus & Abbatia.

1. *Constantiensis* Episcopus Director est Circuli Suevici cum Duce Wirtembergico. Ipsa civitas

Constantiensis Imperiali libertate multata est a Carolo V. Imp. quod Libro *Interim* subscribere detrectavit.

2. *Augustanus* Episcopatus. *Augusta Vindelicorum* civitas Imperii est.

3. *Curienfis* apud Grisonos olim nobilissimus Episcopatus multum accisus est Grisonibus Helvetorum foedus amplectentibus. Episcopus adhuc Imperii Princeps est, jureque suffragii gaudet.

4. *Campidona* Princeps Abbatia Benedictinorum, *Campidona* vera Civitas, quæ originem debet cœnobio, tumultu hæreticorum eius ditioni subducta est, hodieque civitas est Imperialis.

5. *Elvacensis* olim Abbatia Benedictina, nunc Canonorum sæcularium Princeps Præpositura est.

6. Abbatia præterea Imperiales sed non Principes sunt ex Ordine S. Benedicti: *Augia Dives* Episcopo Constantiensi nunc subdita: *S. Uldarici Augustæ. S. Blasii*, quæ suffragio in Comitibus gaudet ob Comitatum Bondorfensem: *Elchinga: Gengenbachium: Ochsenhusium: Ursinia, seu Yrse: Isnia: Petershusium: Zwifaldum: Vineæ, seu Weingarten:* ac demum præ aliis exemptione gaudens *Ottobura.*

7. Cisterciensium sunt *Cæsarea: Salomonis villa, Salmansweiler.*

8. Canonorum Regularium est *Wettenhusium.*

9. Præmonstratensium *Augia minor, Weissenau: Monachorum Rota, seu Münch: Rott: Marchthalium: Roggenburgum: Schiessenrieda: Ursperga.*

10. His adde Abbatissas *Buechaviensem Canonissarum secularium: Item Lindaviensem. Cisterciensium Hegbach: Guttencella: Rottenminster, Baidt.*

Abbatiam *Maulbrunensem & Königsbrunensem* cum aliis subjugavit Dux Wirtenbergicus.

§. II.

Duces ac Principes.

1. *Wirtembergici* olim Comites, in Ducum ordinem adscripti sunt a Maximiliano I. Imp. anno 1495. Nunc Directores sunt, Ducesque Circuli, & Sac. Rom. Imperii Summi Vexilliferi. Insignibus utuntur, scuto aureo, cum tribus nigris cervi cornibus: his additur vexillum cum Aquila Imperiali. Ceterum favent Luthero. A Carolo V. ob foedus Schmalkaldicum exautorati, a Rudolpho II. in numerum Statuum Immediatorum iterum recepti sunt: ita tamen, ut masculis deficientibus omnis ditio ad Austriacos rediret. Caput urbium est *Stugarda*; inde *Tubinga*.

Huic etiam paret Comitatus *Montisbelicardi* *Burgundiæ* finitimus.

2. *Badensium* Marchionum duplex stemma est: alterum *Badensium*, *Baden*; *Baden* Catholicum, urbes habet *Badenam*; *Stollhofium*; *Kehl*; *Rastadium* cum parte potissima Comitatus *Sponheimensis*. Ex horum gente fuit *Ludovicus*, vulgo *Prinç Louis*, *Turcicis*, Gallicisque bellis clarissimus.

Alterum stemma est *Durlacensium* Lutheranum.

3. *Hohenzollerani* comites Principibus adnumerati sunt a Ferdin. II. Imp. an. 1623.

4. *Fürstenbergii* quondam comites, nunc Principes duabus lineis dividuntur, *Möskirchana*, seu *Blumbergica*; & *Stillingana*, postquam *Heiligenbergensis* extincta est.

5. *Swarzenbergici* alias comites hodie ab anno 1671. Principes, comitatum *Sulzensem* cum aliis in *Suevia* possident.

6. *Ottingani* partim comites sunt, partim etiam Principes ab an. 1674.

§. III. Comites.

1. *Montfortii* quorum tamen potissima ditio *Austriæ* paret.

2. *Truchsessii*, quorum *Stemma in Waldpurgenses, Wolfeggenses, & Zeilenses* distinguitur.

3. *Königseggenses. Hohen Emsenses. Pappenheimenses, Barones Rechenbergenses &c.*

§. IV. Civitates Imperiales.

1. *Augusta Vindelicorum* partim Catholica partim Lutherana. 2. *Ulmæ* Acatholica. 3. *Eslinga* Luther. 4. *Reutlinga* Luther. 5. *Nordlinga* Luther. 6. *Halla Suevica* Luther. 7. *Rothvila* Catholica. 8. *Überlinga* Cathol. 9. *Heilbruna* Luther. 10. *Gmunda Suevica* Cathol. 11. *Meminga* Luther. 12. *Lindavia* Luther. 13. *Dünckelspihla* partim Cathol. partim Luther. 14. *Biberacum*, Catholic. Luther. 15. *Ravenspurgum* Catholico-Lutheran. 16. *Campidona* Luther. 17. *Kauffbeura* Catholico Luther. 18. *Weila* seu *Wiela* Cathol. 19. *Wangia* Cathol. 20. *Isnia* Luther. 21. *Pfulndorfium* Cathol. 22. *Offenburgum* Cathol. 23. *Leutkirchium* Catholico-Luther. 24. *Wimpfa* Luther. 25. *Gien-ga* Luther. 26. *Gengenbacum* Cathol. 27. *Zella* Cathol. 28. *Buchorna*. 29. *Aala* Luther. 30. *Buchavium* Cathol. 31. *Bopfinga* Luther.

Constantia a *Carolo V.* proscripta est & exempta. *Werda Danubica* *Boiis* paret.

CAPUT X.

Circulus Franconicus.

§. I. Episcopatus & Prælaturæ.

1. *Bamberga*. Reliquæ Civitates sunt, *Forchhemium, Furthum &c.* Episcopus est Circuli Director cum Baro-

Baruthano Marchione. Fundatus est amplissimus episcopatus ex opibus Bojaricis, an. 1007. ab Henrico V.

2. *Herbipolis.* 3. *Eichstadium.* Comitatus Hirspergensis annutu Bojariae Principum in hunc Episcopatum conversus est. 4. Equitum *Teutonicorum* bona tota quidem Imperio sparsa sunt. Attamen huic praecipue Circulo adscribuntur, ubi sita est *Mariae Domus*, seu *Mergentheim* supremi Magistri (vulgo *Deutsch-Meister*) sedes.

§. II. Duces ac Principes.

1. *Baruthanus*, seu *Culmbacensis* Marchio Director est Circuli. Lutheri haeresin profitetur. 2. *Onoldinus* seu *Anspacensis*, aut *Onolzbachicus* Marchionatus Lutheranus. 3. *Coburgensis* Ducatus nunc est *Saxo-Gothaicorum* Principum. 4. *Hennebergicus* Principatus inter Saxones, & *Hasso-Cassellanos* divisus. 5. *Swarzenbergicus* Princeps huic Circulo adscriptus est: sed bona pleraque alibi sita. 6. Idem obtinet de Principe *Löwensteinio*, cui subest Comitatus *Wertheimius* vino nobilis.

§. III. Comites.

1. *Castellanus.* 2. *Hannovius* praepotens Comes, 3. *Holacheus* seu *Hohenlohe.* 4. *Erpacensis.* 5. *Limburgenses* Liberi Domini, dicti *Semper-Frene* nunc extincti sunt. Ditionem sibi postulat *Brandenburgicus.* Subofficium *Pincernae* Imperii a *Carolo VI. Aug.* concessum est Comitibus de *Althan.*

§. IV. Civitates Imperiales.

Norimberga omnium potentissima. 2. *Schweinfurtum.* 3. *Rotenburgum* ad *Tuberum* fl. 4. *Weissenburgum.* 5. *Weinsheimium.*

CAPUT XI.

Belgium Fœderatum, Republica.

1. Regio abundans pascuis: Silvarum inops: mercimoniis prædives.

2. Mores astuti: Pertinaces simul & inquieti.

3. Religio Catholica exulat: nulli tamen hæresi ostium negatur: cum interim Calviniana potissimas partes ibi agat.

4. Insigne Leo tenens fasciculum septem jaculorum, cum epigraphe: *Concordia res parvæ crescunt.*

5. Provinciæ septem sunt. 1. *Hollandia Comitatus*, cum urbibus *Amstelodamo*; *Lugduno Batavorum*; *Rotterdamo*; *Haga Comitum*. 2. *Seelandia Comitatus*: Urbs *Middelburgum*. 3. *Ultrajectina provincia*, Urbs *Ultrajectum*, seu *Trajectum ad Rhenum*. 4. *Geldricæ Inferioris Ducatus*: Urbs *Neomagum*. Junctus huic est Comitatus *Zutphanus*. 5. *Transsylvanica provincia*, Ober: *Yssel*. 6. *Gröningana provincia*. 7. *Frisia Occidentalis*; Urbs *Franeckeræ* &c.

* Reliquas Batavorum ditiones, quas in Germania possident, videsis supra Cap. I. §. 18.

Demum in aliis terræ plagis multa aut eripuerunt *Lutitanis*, *Hispanisque*, aut alias acquisiverunt. In Asia partem *Malabariæ*, *Coromandelæ*, & ultra *Gangem* *Malaccam* emporium. Partem *Insularum Moluccensium*, & *Ceylanis*: novam *Hollandiam*, & *Zeelandiam*. In *Insula Java Bataviam* urbem, caput omnium *Belgicarum* in Asia ditionum.

In *Africa* multa tenent præsidia ad *Promontorium viride*, & *Bonæ spei*. In regno *Guineæ* &c.

In

In *America* denique nonnullas insulas occuparunt.

Q. I. *Cuinam Principi obnoxia sunt tot nobiles provinciæ?*

R. Nulli, sed jure suo vivunt. Olim quidem Burgundis Ducibus, deinde Austriacis Hispaniæ regibus parebant. Sed sub Philippo II. cum hæresi late serpenti opponeretur sacrum Inquisitionis tribunal, illud dedignati nobiles cum populo jugum excussere an. 1579.

Q. II. *Quis regiminis modus?*

R. Singulæ harum provinciarum aliquos *Hagam Comitum* mittunt cum potestate de rerum summa de-liberandi, decernendique. Huic Legatorum coetui nomen est: *General- Staaten*. Toti Reipublicæ titulus adhibetur: *Die Hochmögende Herren*.

Q. III. *Quæ Maximæ Batavorum?*

R. 1. In id præcipue intenti sunt, ut vel Gallum amicum habeant contra Anglos, vel Anglos contra Gallum.

2. Unice student suis mercimoniis conservandis, augendis.

3. Ut Gallo objicerent potentem aliquem vicinum, nupero fædere *Ultrajectino* 1713. haud ægre admiserunt, ut Belgium Austriacis redderetur. Ne tamen ab Austriacorum potentia metus effet, multa earum provinciarum Gallo, multa sibi met ipsis permiserunt, unaque tractatum *Repaguli* cum Austria pepigerunt. De quo alibi. *Histor. Profan. L. 2. c. 5. f. 386.*

4. Sustentatur interim hæc Respublica a vicinis Principibus, cum neuter eam aut patinimum aut augeri ferat. Facile alias subvertenda.

CAPUT XII.

Lotharingiæ Ducatus.

Q. I. *Quinam olim & nunc Lotharingiæ Principatum tenuere?*

R. I. *Lotharingia* pars est regni olim *Austrasiæ*, a *Lothario Lotharii Cæsaris* filio obtenti. Deinceps *Arnolpho Cæsari* erepta est a *Carolo simplici Gall. R.* sed ab *Henrico Aucupe* denuo vindicata a. 924. *Vid. Hist. Profan. L. 2. c. 4. fol. 350.*

2. Initio seculi 12mi Ducatu *Lotharingiæ Inferioris*, seu *Belgio* potiti sunt *Comites Brabantiae*; & seculo 15. *Duces Burgundiæ*, ac demum *Archiduces Austriæ*.

3. *Lotharingia superior* hodierna cessit anno 1048. *Gerhardo Comiti Alsatico*, armis eam adempto: Ducumque modernorum protoparenti.

4. Ex his *Renatus*, qui *Caroli Audacis Burgundiæ Ducis* arma repressit, duos reliquit filios a. 1508. *Antonium & Claudum*, a quibus *Stemma* in duos divisum est ramos, *Lotharingicum seu Germanicum*, & *Gallicum*.

Q. II. *Quid amplius de Lotharingia memorandum ais?*

R. I. Insignia sunt scutum aureum, cui inducta est fascia rubra cum tribus argenteis avibus.

2. Metropolis est *Nancejum*.

3. *Duces* olim quidem Imperio subiecti fuerant, sed injuria temporum ei se subdixerunt. Adhuc tamen *Principes Imperii* dicuntur, gaudentque suffragio ob varios Comitatus, quos possident Imperio vectigales.

4. Gallum vicinum habent formidandum, qui etiam anno 1552. evocotus a *Mauritio Saxone* in *Cæsarem* arma sumente, eripuit tres nobilissimos *Episcopatus*

patus *Metensem, Tulensem, & Verdunensem*. Quin totam Lotharingiam subegit Ludov. R. Gall. an. 1670. quam tamen pace Rysvicensi reddere coactus fuit anno 1697. Verum anno 1735. cum Cæsar Carolus VI. impediisset Stanislaum Leszinskium a Sceptro Polonico servando, Galliarum rex ejus causam tutatus armis conditionibusque obtinuit, ut Lotharingia traderetur Stanislaui regi, quoad viveret fruenda, a cujus obitu ad regnum Galliæ pertineret, veterrimum ejus patrimonium.

CAPUT XIII.

Helvetorum Respublica.

1. Regio montibus aspera: frumento egens adeo, ut esuriendum sit, ni vel Suevia, vel Gallia subvehat annonam. Pascuis tamen opima.

2. Mores veterum Germanorum similes.

3. Religio mixta.

4. Insigne cuiusvis provinciarum proprium.

5. Provinciarum autem triplex ordo est. I. *Civium*. II. *Subditorum*. III. *Fœderatorum, seu Sociorum*.

I. *Cives* sunt tredecim Pagi; seu Provinciæ, quas Cantones dicere amant Galli.

Tigurum, ceteris potentior, Calvinianus.

Berna, amplissimus, Calvinianus.

Luceria, Catholicus.

Urania, Uri, Cathol.

Suitia, Cathol. Sacra Æde D. Virg. Einsidlensis inclytus, cujus Abbas Princeps Imp. est, sed suffragio carens.

Silvania, Unterwalden, Cathol.

Tugium, Zug, minimus Cathol.

Glarona, Glaris, Catholico - Calvin.

Basilea, Acatholicus.

Friburgum, Cathol.

Solodurum, Cathol.

Schaffhusium, Acathol.

Abbatis - Cella, Appenzell, mixtus

M m

II. Sub-

II. Subditi sunt partim in Germania Austriaco juri abrepta, ut *Vallis Rhenana*; *Turgovia*. Item urbes *Badena*; *Certiacum*, seu Forum Tiberii, id est *Burzach* &c.

Partim in Italia, ut *Vallis Telina*; *Lugano*; *Bel-lenza Locarno* &c.

III. Socii sunt quidem sui juris, sed mutuo foedere, auxiliisque Helvetorum nituntur, ut *Rhæti* seu *Grisones*. Princeps Abbatia *S. Galli*. *Valesia*. *Genevensis* Respubl. Urbes *Müllhusum*; *Rottvila*: Sed hæc foedus Helvetorum deseruit. 1631.

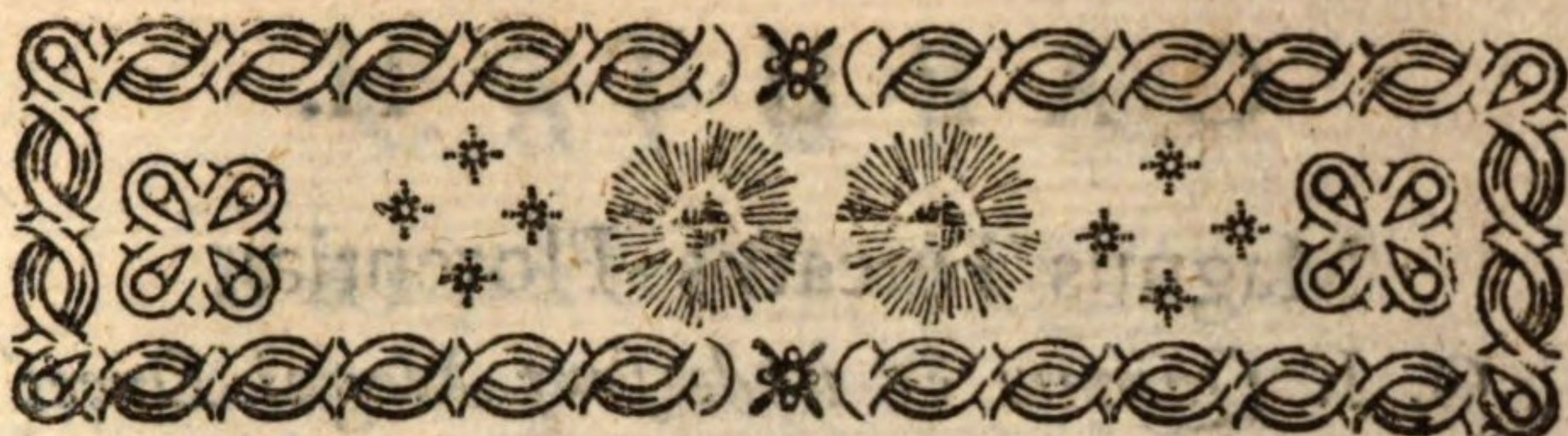
Q. Cuinam regi subjecti sunt Helveti?

R. Nemini. Olim Imperii Germanici cives erant, & Habsburgicorum plerique clientes, alii etiam subditi. Verum Præfectorum insolentia eousque grassante, ut etiam pileos adorare compelleretur plebs, tres viri e tribus pagis coiverunt, nempe *Uri*, *Schwiz*, & *Unterwalden*. Hi octo foedere, factaque manu Præfectis demum peremptis libertati se reddiderunt. an. 1308. Austriacis etiam Sueviæ Ducibus non una clade deletis.

Dein Ludovicus Bavarus Imp. pro suo in Austriacos odio foedus rusticorum ratum habuit, libertatemque indulgit ampliorem.

Strenue mox id ipsum persecuti sunt Galli, cum primum simultates in Burgundum & Austriacos suscepissent. Ludovicus enim XI. G. R. foedus pepigit an. 1474. Quo hodieque Helvetos suos veluti stipendiarios habet; non a quibus accipiat, sed quibus det stipendia, ut semper ad obsequium paratos habeat.

LIBER III.

Descriptio Italiae.

CAPUT I.

Status Ecclesiae Romanae.

Q. *Quænam sunt ditiones Pontificis Romani?*

R. 1. *Ferraria Ducatus cum civitate Comaclo.* 2. *Territorium Bononiense.* 3. *Romania, cum urbe Ravenna.* 4. *Urbium Ducatus.* 5. *Marchionatus Anconitanus.* 6. *Ducatus Spoletanus.* 7. *Territorium Perusinum.* 8. *Ducatus Castrensis.* 9. *Patrimonium S. Petri, seu terra Mathildis.* 10. *Sabinensis ager.* 11. *Campania Romana, cum ipsa Urbe urbium Roma.* 12. *Beneventanus Ducatus in regno Neapolitano.* 13. *Avenionensis Comitatus in Gallia.* 14. Denique Pontifici clientelari seu feudi jure obnoxia sunt regna *Neapolitanum Siculum*: Unde quotannis a rege Neapolitano Romam mittendus est Sonipes albus cum sex aureorum millibus.

* Insignia sunt binæ claves decussatæ, aurea altera, altera argentea; his imminet Tiara tribus redimita coronis in scuto cæruleo.

CAPUT II.

Magnus Ducatus Florentiæ.

Q. I. *Quinam & unde sunt Magni Duces Florentiæ?*

R. 1. Florentia olim Hetruria, vel Tuscia medio ævo comites habuit Imperio Germanico vectigales.

2. Carolus V. Imp. Ducali mitra eosdem ornavit. an. 1531.

3. Pius V. PP. *Magnos Duces* vocavit. an. 1569.

4. Cosmus III. *Regiæ Celsitudinis* titulum, Königlische Hoheit, obtinuit Pontifice & Imperatore adsentientibus, an. 1700. obiit an. 1723. Quadruplici fœdere decretum erat uti Hetruria Feudi Imperialis nomine conferretur uni filiorum Reginæ Hispanicæ. Is erat Carolus. At is cum an. 1735. utriusque Siciliae regnum obtineret jure suo in Hetruriam cessit Francisco Stephano Lotharingiæ Duci, qui contra Lotharingiam suam Gallis tradidit. Possessionem Stephanus adiit anno 1738. cum Joannes Gualtero Cosmorum postremus diem obiisset.

Q. II. *Quænam insignia?*

R. Scutum aureum, in quo globi rubri quinque, supra hos sextus aureus tria aurea lilia pullulans.

Q. III. *Quæ illius ditiones?*

R. 1. Ducatus Florentinus, vulgo Toscana, cum urbium pulcherrima Florentia. Sunt item *Pisæ*, *Liburnus* portus &c.

2. *Plumbinensis* Principatus Cæsareo juri vindicatus est an. 1708.

3. Status *Præsidii* cum Principatu *Plumbinensi*, *Portu Longo*, insulaque *Elva* eidem Carolo Hispano Siciliae utriusque regi concessa sunt.

C A P U T III.

Re s p u b l i c æ I t a l æ.

1. *Venetiarum* urbs medio mari, seu potius palustribus maritimis palisque imposita sua sub ditione numerat *Ducatum Venetum*. *Longobardiæ* partem cum urbibus Patavio; Verona; Brixia, id est Brescia &c. *Marchionatum Tervisanum*. *Forum Julii Istriæ* partem. *Dalmatiæ* litora ad Macedoniam usque. *Corcyram*, insulam: item *Cephaleniam* cum adsitis. Verum *Cyprus*, *Creta*, & nuper an. 1715. *Peloponnesus* tota Turcarum armis cessit. Insigne Leo aureus coronatus tenens librum, cui inscriptum: *Pax tibi Marce Evangelistæ*.

2. *Genuensis* etiam *Corficæ* Insulæ imperat.

3. *Lucensis*. 4. *S. Marini* intra Statum Ecclesiæ sita.

C A P U T IV.

Ducatus & Principatus.

1. *Sabaudiæ* Ducatus, & *Pedemontii* Principatus. Illi metropolis est *Camberium*, huic augusta *Taurinorum*, Turin. Sabauda etiam parent Ducatus *Montis ferrati* Imperii feudum eidem concessum an. 1708. Insula denique ac regnum *Sardinia* nuper an. 1720. a Cæsare eidem pro Neapoli relictum.

2. *Parma* Ducatus *Farnesiorum* Principum est. Feudi jura in contentionem vocant Pontifex & Imperium.

3. *Mutinensis* Ducatus *Atestinæ* genti (d'Este) subest. Quæ etiam *Mirandulanum* Principatum emto accepit ab Imperatore, feudi Imperialis titulo. an. 1710.

4. *Monæcium*, seu *Portus Herculis Monæci*, vulgo *Monaco* Principatus, Gallorum tutelam agnoscit.

* *De Neapoli, Sicilia, Mediolano &c. egimus, cum Austriacas ditiones in numerum misimus L. 2. c. 1.*

* * * * *

LIBER IV.

Descriptio Hispaniæ.

Q. I. *Quæ soli hujus indoles?*

R. Delicata. Olim aurifodinis inclyta. Nunc hominum raritas Hispaniam affligit: tum ob itinera externa: tum ob tot Mauros, Judæosque pulsos.

Q. II. *Qui Genti sunt mores?*

R. Ad gravitatem compositi non raro ad fastum declinant & segnitiam. Tardi sunt, sed eo altius in rem quamvis penetrant.

Q. III. *Quæ Religio?*

R. Catholicam tenacissime custodit *Sacræ Inquisitionis* tribunal, quod nulli heteroclytæ doctrinæ aditum qualemcunque permittit. Hinc Rex Hispaniæ *Regis Catholici* nomen a summis Pontificibus obtinuit.

Q. IV. *Quæ Insignia?*

R. Insigne varium est ob numerosa regna & provincias; ut illud hic delineare longum esset. *Castellæ* regni insigne est Castellum aureum. *Legionis* Leo ruber coronatus. *Aragonis* trabes quatuor rubræ in campo aureo.

Q. V. *Quænam ergo Hispanici Monarchæ ditiones sunt?*

R. I. Hispaniæ ipsius decem sunt regna. 1. *Castella nova*. Urbs totius Hispaniæ metropolis *Madritum*.
Inde

Inde *Toletum* ; *Complutum* &c. 2. *Castella vetus* ,
Civitates Valisoletum ; *Abula* &c. 3. *Galæcia* ; *Ci-*
vitas Compostella. 4. *Biscaia* , olim *Cantabria* : *Civitates*
Fons rapidus , seu *Fuentarabia* , *Tolosa* , &c. 5. *Cranata* ;
 olim *Bætica*. *Urbs Malaca*. 6. *Murcia*. *Urbs Car-*
thago nova. *Carvaca* &c. 7. *Valentia*. *Oppidum*
Morvedrum sedem veteris *Sagunti* occupat. 8. *Anda-*
lusia. *Urbs Hispalis* , seu *Sevilla*. *Carduba*. *Gades* , seu
 portus *Gaditanus* , hodie *Cadix*. *Calpe* hodie *Gibraltar*
 freto angusto , quo *Hispania* ab *Africa* distinguitur ,
 imminet: Proximo bello in potestatem *Anglorum* venit
 an. 1704. Frustra obsidione ab *Hispanis* tentata an. 1705.
 & 1710. & an. 1727. E regione opposita est in *A-*
fricæ littore *Septa* five *Zeuta* *Hispanici* juris portus
 & civitas triginta & trium annorum perpetua obsi-
 dione impugnata a *Mauris* , & hoc demum anno 1727.
 valere iussa. 9. *Arragonia*. *Urbes Cæsar augusta* ; *Os-*
ca &c. 10. *Legionis* regnum. *Urbs Salmantica* *Athe-*
næum nobilissimum.

2. Reliquæ ditiones in *Europa* sunt. 1. *Navarræ*
 regnum , cujus dimidium trans alpes *Pyrenæas* *Gallis*
 obtemperat. 2. *Asturix* Principatus , a quo nomen
 hauritur cuivis *Hispaniarum* regis Primogenito. *Urbs*
Ovetum. 3. *Extremaduræ* Princip. *Urbs Emerita* ;
Alcantara. 4. *Cataloniæ* Princip. *Urbs Barcinona* ,
 &c. 5. *Insulæ Baleares* , seu *Majorca* & *Minorca* ,
 quarum postrema cum *Portu Magonis* *Anglorum* ju-
 gum subiit an. 1708.

3. In *Asia* *Insulæ Philippinæ* , *Latronum* , *Salomo-*
nis , aliæque quamplurimæ.

4. *Insulæ Canariæ* , seu *Fortunatæ* medio fere inter
Africam , *Americam* & *Europam* loco sitæ.

5. In *America*. 1. *Peruvium* cum urbibus *Lima* ;
Cusco &c. 2. *Terra Firma* , seu *Nova Castilia*. *Urbs*
Carthagena ; *Portus Pulcher* , seu *Porto bello* cele-
 berrimum totius *Americæ* emporium. 3. *Nova Hispania*
 five *Mexico*. 4. *Nova Mexico*. 5. *Hispaniola* ; seu *San*

Domingo. 6. *Cuba* Insula. 7. *Terra Magellanis*, quod Arcto vicina gelu rigeat, ab Hispanis iterum deserta. 8. *Paraguaria*. 9. *Florida*, quæ partim Gallis servit. 10. *California* omnium insularum vastissima.

* *Tantas orbis plagas cum possideant Reges Hispani, eorum nonnemo gloriatus est, veritate non invita: Suo Imperio Solem nunquam occidere.*

Q. VI. *Quæ fuit Hispanorum regum origo, quæque deinceps fata?*

R. 1. Quomodo *Visigothicum* regnum inter Mauro-
rum funesta arma surrexerit, ac denique ad Austria-
cos translatum sit, diximus in *Historia profana* L.
2. c. 3. §. 2. fol. 338.

2. Quo pacto his ereptum fuerit a Ducibus Ande-
gavenfibus an. 1701. in eadem *histor. prof. narratum*
est. L. 2. c. 5. §. 1. in Leopoldo Cæs. &c. &c.

Q. VII. *Quæ sunt arcana Politica Hispano-
rum?*

R. 1. Nunc quidem Reges e Gallico sanguine ad
Hispaniæ sceptrum admoti attendunt, ne domus Au-
striaca nimis viribus augeatur. Imo licet nuper an.
1725. arctum foedus inter utrosque compositum fuerit,
non est tamen difficile suspicari, data occasione Hispa-
nos repetituros esse Neapolis, Siciliaeque regna, Belgi-
um, Mediolanum &c. Uti vicissim Austrii repetent
totam Hispaniæ Monarchiam hereditario jure sibi debi-
tam. Jamque voto suo potita Hispania utrumque in
Italia regnum Carolo Principi comparavit anno 1735.
At Austriacæ Domus extinctæ postulatis jam successit
Lotharingica eidem nuptiis inserta: quæ haud dubie
eadem assertum ibit, si qua fata finant: quemadmo-
dum Domus Austriaca Burgundicæ extinctæ succe-
dens Burgundica postulata velut hereditate acceperat.

2. Cum Anglis perpetua intercedit simulas ob com-
mercias, & expeditiones maritimas: cum Angli Maris
dominium ambiant, id ipsum vero Hispani suum esse cre-
dant. Præsertim Minorica insula, & Gibraltara, Anglis
ar-

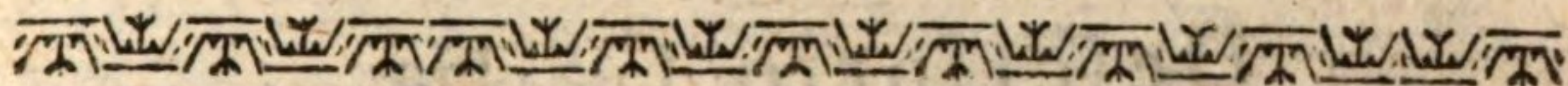

armorum necessitate permissæ, dolore haud levi afficiunt Hispanos.

3. Hollandis favere non possunt, qui non solum Hispanico nomini renunciarunt, sed adornatis maritimis itineribus Hispanicos mercatus pessumiverunt, multaque in exteris plagis eorum juri subduxerunt.

4. Olim Hispanorum Gallorumque perpetuæ fuerunt & velut nativæ discordiæ. Nunc etiam cum regem Gallum patiantur Hispani, Gallicos tamen mores nihilo segnius sunt exosi, nec facile firmam inter has gentes amicitiam sperasse licet.

5. Interest regni Hispanici summum Pontificem habere faventem, ob Italicas possessiones.

LIBER V.

Descriptio Lusitaniæ.

Q. I. *Dic originem Regni Lusitanorum.*

R. 1. An. 1112. *Alphonfus* primus regios Lusitaniæ honores sumsit, Hispanico se juri subtrahens.

2. *Philippus* II. Hispaniæ Rex Lusitaniam ditioni suæ denuo adjecit an. 1580. cæso ab Afris *Sebastiano*.

3. Mox iterum sub *Philippo* IV. Hisp. Rege Lusitani suummet sibi regem crearunt *Joannem Bragantium* Ducem 1640. Cujus posteris, hodieque sceptrum rotant.

Q. II. *Ordine prome ditiones Lusitanicas?*

R. 1. In Europa Regnum *Lusitaniæ* seu *Portugalliæ*. Urbes *Ulyssipona*, *Bracara*; *Conimbrica* &c. Dein *Algarbiæ* regnum angulus est reliquæ Lusitaniæ.

2. In Asia multa Lusitanici juris sunt, et si

multa rapuerint Batavi. Horum omnium caput est *Goa* sedes Proregis.

3. *In Africa* non modica pars regnorum *Angolæ*, *Congi*, *Loangæ*, & *Zanguebariæ* Lusitanorum imperata facit.

4. *In America* vel prope illam 1. *Insulæ Salsæ* seu *Insulæ Promontorii viridis*, vulgo *Cabo verde*. 2. *Insulæ Azores*. 3. Amœnissima *Insularum Madera*. 4. *Brasilis*: unde nomen imponitur Primogenitis regum Lusitanæ. Metropolis est *Urbs Omnium Sanctorum*.

LIBER VI.

Descriptio Galliae.

Q. I. *Quomodo affectum est Galliae regnum?*

R. Auri, argentique fodinis pluribus destituta tellus est; vino tamen cerereque satis felix. Populi autem felicissima.

Q. II. *Quibus gaudet moribus?*

R. Ingenium felix ac promptum. Sed multis rebus una discendis plerumque non sufficiens, nec patiens tantæ moræ, quanta opus foret. Ceterum animi mobiles sunt, rebusque novis capiuntur. Suæ quoque gentis admiratores.

Q. III. *Quæ Religio?*

R. Olim a Calvino labem passa, feliciter restituta est. Vid. *Histor. Ecclesiast. ubi de Calviniana hæresi meminimus fol. 212. &c.*

Q. IV. *Quæ insignia?*

R. Scutum cæruleum, triaque lilia aurea. Olim tot bufones erant.

Q. V.

Q. V. Recense Gallicas ditiones?

R. 1. In Europa Galliaque ipsa sequentia sunt. 1. *Nordmanniae* Ducatus; de cujus origine vid. *Hist. prof. L. 2. c. 1. §. 2. n. 1.* Metropolis est *Rothomagus*, seu *Rouën*. 2. *Picardia*. Urbs *Ambianum*, seu *Amiens*. *Caletum* portus vulgo *Calais*. 3. *Francia*, seu *Isle de France*. Metropolis *Lutetiae* seu *Parisi*; ceteræ sunt *Bellovacum*; *Suessio* &c. 4. *Campania*. Urbs *Remi*; *Senones*; *Meldæ*, seu *Meaux*. 5. *Aurelianensis* præfectura. Urbes *Aurelia*; *Nivernum*, *Biturix*; *Turones*; *Vindocinum*; *Andegavum*; *Pictavium*; *Rupella*; 6. *Lugdunensis* Præfectura. Urbs *Lugdunum*. 7. *Delphinatus*. Urbs *Gratianopolis*: *Vienna* &c. 8. *Provincia*. Urbs *Aquæ Sextiæ*; *Arelatum*; *Massilia*; *Tolomartius*, nunc *Toulon*. 9. *Occitania*, seu *Languedoc*. Urbs *Tolosatum*; *Narbo* &c. 10. *Aquitania*, seu *Guienne*, cum *Provincia Vasconia*, & inferiore *Navarra*. Urbs *Burdegala*; *Lemovicum*. 11. *Britannia* minor. Urbs *Nannetum*. Reliquæ provinciæ *Austriacis*, & Imperio duobus abhinc seculis abreptæ sunt, ac postliminio ad regnum *Franciæ* adjunctæ, veteris patrimonii jure. 1. *Burgundia* Ducatus; Urbs *Divionum*. 2. *Burgundiæ* Comitatus, vulgo *Franche Comté*: Urbs *Vesontio*. 3. *Alsatia* tota cum *Argentorato* novemque aliis Imperii urbibus, & munitissimo *Landavio* in *Palatinatu Inferiore* sito. 4. In *Lotharingia* *Episcopatus Metensis*, *Tullensis* & *Verdunensis*, cum ipsa tota *Lotharingia* an. 1736. occupata. 5. *Belgii* denique magna pars supra jam enarrata.

2. In *America Gallorum* sunt *Canada*, seu nova *Francia*, & quædam alia, quæ inter famosa est *Missisipi* regio, quæ nuper aureo e montibus promisso Gallorum spes excitavit, sed mox fefellit ita, ut ad incitas pene digerentur.

3. In *Africa* pars *Insulæ Madagascaræ* &c.

Q. VI. *Quæ fuit origo, quæ series regum Gallorum?*

R. I. De veterum Francorum rebus verba fecimus in *Hist. prof. L. 2. c. 4. §. 1. Q. 1.*

2. Ceterum tres hæctenus familiæ e Francico, id est Germanico genere Gallis imperarunt. I. *Merovingica*, a Merovæo Pharamundi nepote dicta: ab anno 419. usque ad an. 751. II. *Carolina* a Carolo Magno Pipini filio nuncupata. Is enim Pipinus anno 751. Merovingicis partim deficientibus, partim neglectis solum occupavit, ejusque posteri tenuere usque ad annum 987. III. *Capetina*, dicta ab Hugone Capeto Parisiensi Comite, qui Carolino exspirante sanguine corona ornatus est an. 987. Hæc stirps in plures familias divisa hodieque imperat. Prima familia Capetinorum defecit anno 1328. cum Philippo V. longo. Inde regnavit *Valesia* a Philippo VI. Valesio usque ad Henricum III. Valesiorum ultimum an. 1589. Denique *Borbonii* obtinuerunt, ab Henrico IV. Navarræo an. 1593.

Ceterum superest adhuc alia linea, nempe Ducum *Aurelianensium*, quæ, Borbonia deficiente sceptri heres erit.

Deficiente vero etiam Aurelianensi adsunt laterales aliquæ familiæ stirpis Borbonicæ, quas vulgo dicunt *Prinzen vom Geblüt*: Scil. Principes *Condæi* seu *Conde*: Principes de *Conti*. Comites *Suessionenses*, seu de *Soissons*.

Q. VII. *Quæ sunt Gallorum Prætenensiones?*

R. I. *Imperiale Diadema* sibi deposcunt, quod illud a Pontifice Leone concessum fuerit Carolo M. regi Galliæ. Nec attendunt Carolum Germanum, & Germanorum æque regem fuisse: ex quo licet statuere, Germanis potius jus esse omnem Galliam sibi repetere, nempe a tot seculis jam Germanici sanguinis regibus subditam. Sed hæc res altioris est indaginis, & penitus insipienti maximas offert difficultates.

2. Re-

2. Repetunt *Cataloniam*, quam Alphonfus Arragonius eripuit an. 1131.

3. *Castiliæ* Regnum ob nuptias Ludovici IX. Sancti cum Blanca Alphonfi VII. Castellæ regis filia, seculo 13.

4. *Neapolis, Siciliæ & Sardinia regna*; quod Carolus Andegavenfis feudi nomine eadem aliquando acceperit a S. Pontifice. *Vid. Histor. Profan. L. 2. cap.*

4. §. 2. N. 1.

5. *Florentinum* Ducatum ob nuptias Catharinæ Mediceæ cum Henrico II. Gall. R. an. 1533. & alias.

6. *Genuensis* Respublica, olim imperio subdita: postquam se subtraxit, tutelam Gallicam imploravit. Post vero ad Imperatorem potius & Hispanos, quamdiu illi Austriaci erant, respexit.

7. Denique prætendunt in *Mediolanum, Sabaudiam, Austrasiæ regnum*, omneque *Belgium*.

Q. VIII. *Prode mihi arcana Politica Galliæ?*

R. 1. Religionem Catholicam suo in regno sancte tuetur: ita tamen, ut sibi plus libertatis & arbitrii permillum esse velit tum in officiis Ecclesiasticis, tum in aliis sacris constituendis. Assidue auditur *Libertas Ecclesiæ Gallicanæ*.

2. In Imperio Germanico studet fovere Principum discordiam: ac sæpe hætenus hæreticorum turbis favit, etsi nunquam eorum sectam probarit, sed in locis bello occupatis pro viribus eam eliminavit.

3. Domus Austriacæ potentiam æquo animo ferre nequit. Illi ut clavum figat, Batavos jugum excutientes juvit, & Helvetos, quos etiam tanquam perpetuos stipendiarios alit. Hoc fine tam sollicitè Coronam Polonicam ambit, ut utrinque Austriæ imminere possit. Plerique omnes Politici huic etiam causæ adscribunt, quod Gallia Turcis non admodum inimica sit: sed ego credere malim, id fieri eo quod

quod longe distita occasionem belli discordiæque privatam non habeat.

4. Quæ olim bella Gallos inter, Anglosque flagrant, paucis ostendimus in *Hist. Prof. L. 2. c. 3. §. 2. N. VI.* Idem accidit cum Hispanis præcipue propter Italicas ditiones. Hinc cavet semper Gallia, ne vel Hispani, Anglique; vel Domus Austriaca atque Imperium cum Anglis aut Hispanis consentiant; hic enim consensus vicinorum discrimen afferre posset Galliæ in medio sitæ. Verum hæ rationes haud parum degenerarunt postquam hinc Hispania Gallico sanguini paret, hinc Austriaca stirps mascula defecit.

5. Denique animadversum est, nullum esse in Europa publicum inter reliquos Principes negotium, cui non admoveat manum Gallia: quamvis eam in hac arte imitentur modo alii fere omnes.

6. Ad extremum notatur, quod Gallia, utut bello sæpe inferior fuerit, cum tamen ad fœdera ventum est, semper partes tulerit meliores; tum ob reliquorum pacifcentium dissensum, tum ob alias quasdam artes; in quibus & hæc numeratur: quod Gallia non soleat pacisci cum pluribus fœderatis junctim, sed modo hunc modo illum a fœdere communi seductum in privata fœdera pelliciat. Intima vero hujus rei causa hæc est, quod alii aliis sint fœderati, qui singuli privatis iisque sæpe pugnantibus rationibus ducantur. Gallia plerumque sibimet tantum fœdere est juncta, seu sola ceteris obstitit, suasque unicas ac perpetuas rationes inconfuso tramite facile sequitur.

7. Studet accurate conservando regimini *Monarchico*. Nulli Ducum suorum jus cudendæ monetæ, nulli concedit possessionem locorum muniturum &c.

LIBER VII.

Anglia, Scotia, Hibernia.

Q. I. *Quæ terræ indoles?*

R. Miti cælo fruitur. Pascuis abundat, equis, ovibusque mitissimæ lanæ; Stanno quoque laudatissimo, Cupro &c. Vino eget.

Q. II. *Qui mores?*

R. Ingenia musis omnibus apta, Callida, animi impatientes, & ut videtur nonnullis, feroces. Lingua e Saxonica, Romana, Gallicaque mixta est.

Q. III. *Quæ Religio?*

R. Olim Sanctissima, modo nulla esse potest, cum cuivis integrum sit de sacris pro libitu sentiendi arbitrium. Vid. *Hist. Sacram.* L. 2. c. 7. §. 5. a fol. 203. Ceterum quidquid superest, quod specie religionis agunt Angli, ad Politicam spectat. Duæ sunt sectæ hæreticæ, quibus duæ factiones politicæ inhærent.

1. Secta est *Presbyterianorum*, qui ritus in Ecclesia Catholicis pene similes patiuntur: Ceterum Monarchico regimini adversantur. Nuper & ipsi inter se scissi, mutuisque odiis collisi sunt. His adhæret factio illorum, qui *Whigs* dicuntur, seu *molles*, quasi Germanice dicerem *Weich*.

2. Secta est *Independentium*, qui ritus omnes damnant: Monarchicum regimen probant; unde dicuntur *die Hoff-Parthey*. His consentit factio eorum, qui *Torys* audiunt, seu *rigidi*; quasi Latine diceret *Duri*.

Q. IV. *Quæ insignia?*

R. Scutum rubrum, tresque Leopardi aurei.

Q. V. *Quæ ditiones?*

R. 1. *Anglia* ipsa, cujus Metropolis est *Londinum* amplissima, splendidissima ac frequentissima, demum ditissima urbs. Inde *Cantuarina*; *Portus magnus*; *Portus novus*; *Oxonium*, *Eboracum*.

2. *Wal-*

2. *Walliæ* Ducatus in Anglia situs regis Primogenito nomen præbere solet.

3. *Scotia* regnum, cujus metropolis *Edenburgum*. Insigne scutum aureum, Leo ruber duplici tæniâ rubra cinctus. Ad hanc pertinent Insulæ *Orcades*, & *Hebrides*.

4. *Hibernia* regnum, alias tantum comitatus. Sed Henricus VIII. orto schismate regis sibi nomen sumfit in odium Pontificis. Metropolis *Dublinum*. Insigne scutum rubrum, cum nablio aureo.

5. In *America* Anglorum sunt *Nova Britannia*: novum *Belgium*: nova *Suecia*: *Terra nova*: *Virginia*: *Barbadosa*: *Jamaica* Insula quædam ex Antillis; & alia.

Q. VI. *Aveo scire originem Anglorum regum.*

R. De his sat narravimus tum in *Hist. Eccles. L. 2. c. 3. §. 2. N. VI.* tum in *Hist. Eccles. L. 2. c. 7. §. 5. de Schismate Angl.*

Q. VII. *Quæ prætensiones Angliæ?*

R. 1. *Galliæ* regnum sibi exigit Anglia. *Vid. Hist. prof. loc. cit.*

2. Credi vult se maris Dominam esse.

Q. VIII. *Arcana Politica Angliæ quæ sunt?*

R. 1. Cum ipsimet Angli nesciant, sitne regimen eorum *Monarchicum*, an *Reipublicæ Aristocraticæ*, mixtæve formam gerat, utraque pars suæ studet opinioni Rex inter istas factiones medius sat habet, quod capiti suo consulat, de quo profecto periclitatur, si Parlamenti auctoritatem vel leviter violet. Est autem *Parlamentum* cætus Ordinum regni in duas distinctus classes. 1. *Domus Superior* continet Episcopos, Duces, Comites. 2. *Domus inferior* habet minorum gentium Nobiles, Cives, & Institores. Quorum omnium sententiis expedienda sunt cuncta regni publica negotia.

2. Cavet Anglia, ne Gallus cum Hispano sentiat, Hispanisque ditionibus in America insidiatur.

3. Batavos æmulatur ob commercia: præsertim ob Hale-

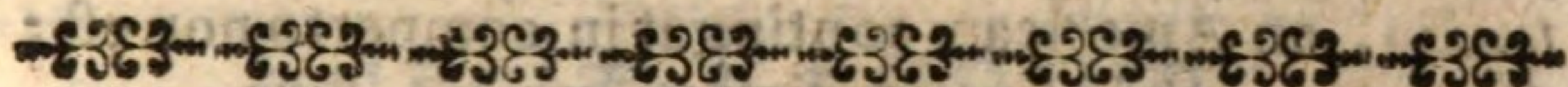

Halecum capturam, quam Hollandi in oris Britannici maris exercent, cruentum bellum patrarunt an. 1652.

4. Danum ne offendant, cavent. Is enim transitum per Sundæ fretum negare posset, Anglicisque mercimoniis obicem ponere, quæ illi exercent in Sueciam, Moscoviam &c.

5. Pecuniarum suarum tam tenacem custodiam agunt, ut nulli liceat ultra 50. Thaleros æris præsentis regno efferre.

6. Præcipua Anglorum, ac præsertim modernorum regum cura est, ne Jacobus III. quem Prætendentem dicunt, e regno nunc exul, in patriam soliumque revertendi viam ullam reperiat.

LIBER VIII.

Dania, & Norvagia.

Q. I. *Quodnam soli ingenium est?*

R. Frigidum: Sed venatu, pascuisque abundat.

Q. II. *Qui mores?*

R. Ingenia certe magna sint, si cultus adfit. Bellis, rei que maritimæ adhuc hodie apti sunt Dani.

Q. III. *Quæ Religio?*

R. Lutherana. In gratiam tamen regum Calviniana quoque locum habet.

Q. IV. *Quæ Insignia?*

R. Tres Leopardi cærulæi in scuto aureo corculis confito.

Q. V. *Quæ ditiones?*

R. I. Chersonesus Cimbrica, seu Dania. *Jüttlandia.* Funia *Zeelandia Insula*, Totius Daniæ metropolis est *Hafnia*, *Coppenhagen*. Inde *Rottschilda &c.*

Præcipuus portus ac munimentum est in Freto, quod Sund vocant, inter Scaniam Sueciæ insulam, & Zealandiam, ubi adeo anguste patet mare, ut majora navigia utrinque tormentis peti possint, ni in singulas triremes Rosatum (Rosensbl) pendant: moneta est aurea Angliæ, quinque fere Imperiales valens. Estque hic unicus in mare Balthicum accessus.

2. *Norvagia* aspera regio, magnetem tamen optimum, multumque ferri ac silvæ alens; metropolim habet *Bergam*. Insigne est scutum rubrum, Leo aureus armatus argentea clava (mit einer Streit-Äxt.)

3. Multæ denique insulæ frigido axi subditæ. *Islandia*. *Montes acuti*; seu *Spitzberg*, de qua dubitatur, num ex averfa regione Americæ conjuncta sit. *Grœnlandia*, an Americam contingat in comperto non est: *Glossarica Insulæ* Scotiæ vicinæ, vulgo *Fero*.

4. Accedit in America *Dania nova*: & quædam in Africa & Asia.

Q. VI. *Regum Danorum initia persequere.*

R. 1. Primi reges ignoti sunt. Populus tamen Cimbrorum finibus suis egressus jam olim Romanæ potentiae insultare ausus est, Mario Consule. Quid dein Normanni gesserint compendio indicavimus in *Historia profana* L. 2. 4. §. 2. N. 1. & in *Histor. Eccles.* L. 2. f. 116.

2. Ante reges suffragiis petebantur: Verum an. 1523. Electus est Fridericus I. Dux Holsato-Schlesvicensis, eidemque jus perpetuæ successionis concessum a regni proceribus. Idque confirmatum est an. 1660. adjectaque regi suprema potestas (*Souverainité*) in totum regnum; cum antea e procerum arbitrio res agerentur.

Q. VII. *Quæ Prætensiones?*

R. 1. Sueciam deposcunt, utpote olim cum regno Daniæ connexam. 2. Hamburgum civitatem in Holsatia sitam suam esse volunt; quæ tamen nunc temporis leges ab Imperatore petit.

Q. VIII.

Q. VIII. *Quænam Maximæ Politicæ?*

R. 1. Suecos vigili oculo observat, atque ut iis detrahat, cum exteris maxime Moscis, Polonis, aut Anglis fœdera jungit.

2. Cum nuper Holsato-Gottorfficas ditiones Danus occupaverit. An. 1712. quibus dudum ante inhia-
verat, iis conservandis omne studium adhibet.

LIBER IX.

Sueciæ Regnum.

Q. I. *Quæ ditiones Sueciæ?*

R. 1. Suecia, seu Sueonia, Metropolis regni totius est *Holmia*, vulgo *Stochholm*. Inde *Upsala*. 2. *Lapponia*. 3. *Finnia*, cum urbe principe *Aboë*. 4. *Livonia*.

* Ceterum bello contra Russos, Polonos, Borussos, ac Danos feliciter aliquamdiu gesto Carolus XII. Sueciæ rex, subita tamen clade ad *Pultavam* accepta, e regno exul Turcarum se fidei permittere coactus est an. 1709. Reversus anno 1714. sed infelici Marte usus ad *Friderici Hallam*, *Norvagiæ* urbem, ictu glandis interiit an. 1718. *Nystadii* deinde 1721. pace composita, relinquere debuit Borusso *Pomeraniæ* anterioris potissima pars: Russis tota *Livonia*, *Ingria*, & pars *Careliæ*: Dano *Schlesvicum* cum *Bremenfi*, *Verdenfque Ducatu*.

Q. II. *Quæ origo, & quis ordo regum?*

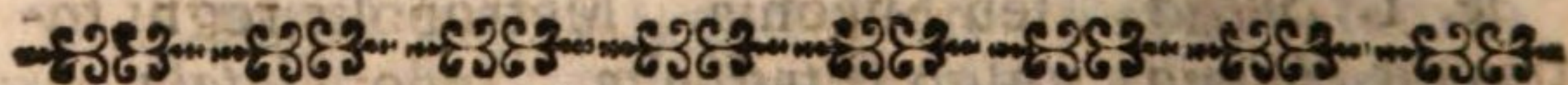
R. 1. Reges olim eligebantur. Sed *Gustavo I.* coronæ hæreditas concessa est in omnes posteros an. 1544.

2. Quibus malis Germaniam affecerit Gustavus Adolphus evocatus ab hæreticis an. 1630. dictum est in *Hist. Eccles. L. 2. c. 7. §. 5. fol. 197.* Pace tandem Monasterii juncta velut pro mercede rei strenue gestæ Suecis, sub Christina regina, relicta est Pomerania anterior, Bremensis Archiepiscopatus & Episcopatus Verdenfis, cum quinquies mille millibus florenorum, & jure suffragii in Comitibus Imp. adeo, ut qui patriæ hostis tanto tempore fuerat, nunc etiam sit civis.

3. An. 1680. Carolo XI. Potestas suprema (*Souverainité*) ab Ordinibus concessa est. Verum Ulrica Eleonora Caroli XII. superstes soror jus illud supremum iterum deposuit, ut Conjugi suo Friderico Hasso-Cassellano principi honores regios ab optimatibus impetraret an. 1720.

* Ceterum Hæresis Lutherana hic dominatur. Insignia sunt scutum cæruleum cum tribus coronis aureis.

LIBER X.

Poloniæ Regnum.

Q. I. Quæ ditiones Polonorum?

R. 1. *Polonia* uberrima regio totius regni metropolim habet *Cracoviam*: Inde sunt *Lublinum*, *Posnania*, *Warsovia* regum sedes; *Lembergum* in Russia rubra; *Camenecum* in Podolia.

2. *Lithuania* Magnus Ducatus, Metropolis *Vilna*.

3. *Curlandia* Ducatus Polonis vectigalis.

4. *Borussia* Polonica. Urbes *Dantiscum* *Thoruna* Acatholicorum nuper motibus famosa.

5. *Livoniæ pars.*

6. *Cosacci*, *Populus bellicosus partim Polonis vectigalis, Volhiniam & Ukraniam incolunt.*

Q. II. Quinam Polonorum Reges?

R. 1. De origine nihil adeo certi constat. Attamen a Carolo Magno tributarii facti sunt sub an. 810. Cujus tributum veniam, unaque regios honores impetrarunt ab Ottone III. Imp. an. 1000. Nunc sui juris facti Poloni sibimet reges eligunt.

2. Nuperis Suecorum motibus turbati Poloni spreto Augusto rege Saxoniae Electore, alium elegerunt *Stanislaum*, Comitem de *Leczinski*, 1704. Verum Suecis pulsus revocatus est Augustus an. 1709. Stanislaus vero Regis Galliarum nunc focer est, ejusque favore nititur. Eum an. 1734. rursus electum esse regem, ac Lotharingiam utendam fruendam accepisse, supra diximus in *Historia profana* ad hunc annum.

Q. III. Quisnam Status Politicus?

R. 1. *Polonia Respublica libera est.* Regem quidem eligit, sed qui sine Senatus, aut Comitiorum arbitrio nihil habet, quod imperet.

2. Ad Comititia singulae provinciae mittunt quendam nobilem; eosque Legatos vocant *Land: Votten*. Quorum tanta est autoritas, ut si vel unus refragetur, totis Comitibus nihil actum sit. Idque ipsam jus tanti est Polonis, ut *Animam libertatis Poloniæ* vocent.

3. Inimicos habent potentes vicinos, Moschum, Suecum, præcipue Turcam & Tartaros. Ideoque opus est, ut Germani Imperatoris amicitiam sibi concilient.

4. Religio Orthodoxa est. Tot tamen motibus, in Borussia præcipue, nidulati sunt etiam Lutherani, qui *Dissidentes* ibi vocantur.

LIBER XI.

Moscovia seu Russia.

Q. I. Quæ ditiones?

R. I. *Moscovia* Magnus Ducatus. Metropolis *Moscua*. Inde *Novogardia*, *Archangelopolis*.

2. *Lapponia*. 3. *Casanum* regnum. 4. *Bulgaria* regnum. 5. *Livonia* Suecis nuper erepta. Urbes *Riga*: & *Revalia*. 6. *Ingria*, Suecis subtracta. 7. *Careliae* pars, spolium Suecicum. Hic nuper freto imposita est Urbs *Petri Castrum*, *Petersburg*, sedes Ducum seu Imperatorum an. 1703.

In Asia occupat. 1. *Astracan* regnum mari Caspio proximum. 2. *Samojedam* provinciam ad mare Glaciale. 2. *Siberiam* regnum a tergo Tartariæ magnæ. 4. Denique Tartarorum varius populus Moscis est vectigalis: ut *Morduenfes* & *Czeremenfes* Mahometani. *Circassi* Græcæ religionis. *Nagatenfes*. *Wogulenses* in Siberia, Ethnici.

Nuper Persis in suum Principem arma sumentibus occasione usus Czarius, *Derbendam*, *Pacu*, aliaque multa suæ ditioni adjecit. an. 1722. Denique tam vasta est Russiæ regis ditio, ut ad Japoniæ usque ac Sinenfe regnum pertineat: sed longe minus cultæ terræ populi que prohibent, ne tam amplo imperio abuti possint ad perniciem affinium.

Q. II. Quos habuit, habetve Principes?

R. De incerta antiquitate non est, quod sollicitissimus. *Joannes Basilides* primus fuit, qui sub an. 1480. Tartarorum, quibus vectigalis erat, jugo se subduxit. Ejus filius *Basilius* sibi nomen sumfit *Czar*, quod idem sonat ac Rex. Denique *Petrus Alexius* an. 1721. Imperatoris nomen sibi adscivit.

Q. III.

Q. III. *Quis Status Politicus?*

R. I. Populum alias barbarie laborantem erudire quæsit nuperus ille Princeps *Petrus Alexius*, qui susceptis in Europam itineribus circumspexit, quos meliores mores imitaretur; eosque Imperio suo in-
vexit.

2. Princeps Moschorum dicitur *Tzar*, seu *Czar*, Ejus primogenitus dicitur *Czarowitzius*.

3. Insigne est Aquila biceps nigra: dextris unguibus sceptrum, sinistris pomum librat. Verticibus imminet tres coronæ. Pro pectore gestat scutum rubrum, in quo visitur eques argenteus hasta draconem petens.

4. Religio est Græcorum Schismati addicta.

*****?*****

LIBER XII.

Imperium Turcicum.

Q. I. *Quæ sunt ditiones Turcæ?*

R. I. In Europa sunt. 1. *Græcia*, quam vulgari verbo *Levante* dicunt hodie nautæ. Urbes sunt in Macedonia *Thessalonica*: in Livadia, seu Achaja *Naupactum*, seu Lepanto. In Peloponneso, seu Morea, quam nuper 1715. Venetis eripuerunt: *Nauplia*, seu Napoli di Romania &c. 2. Accedunt Insulæ *Creta*, seu Candia: *Eubœa*, seu Negroponte, cum ceteris Asiæ finitimis, *Lesbo*, *Chio*, *Rhodo*, *Samo*, *Cypro* &c. 3. *Valachia* princeps, quem Hospodarem dicunt, vestigalis est: Religio Græca: Urbs *Targovistum*. 4. *Moldavia* eadem forte utitur. Urbs est *Soczova*. 5. *Servia* tota: nam partem cum Belgrado, quam 1717. obtinuerat Carolus VI. a. 1739. rursus amisit.

6. *Bulgaria* ; Metropolis *Sophia*. 7. *Thracia*, hod. *Romania*. Urbes *Constantinopolis* totius *Turciæ* præcipua, *Turciæ Stambol* dicta : *Adrianopolis* seu potius *Andrinopolis* Sultanorum frequens sedes. *Dardanellæ* sunt quatuor *Hellesponti* litoribus imposita munimenta, *Abydus* in Asiatico littore, *Sestus* in Europæo ; alia bina in extremo exitu ad *Propontidem*, ubi fretum arctissimum est, nec nisi dimidii milliarii. 8. *Ponto Euxino* imminent *Bessarabia*, & *Tartari Budziacenses* : hos excipit *Tartaria minor*, alias etiam *Crimea* & *Precopensis*, *Turcis* tributaria. Ejus Princeps (*Chanum* dicunt) *Turcarum* Imperatori sacramentum dicit, eumque ad bella proficiscentem cum 100000. equitum comitatur. Verum inter utrosque foedus denique junctum est, quo deficientibus *Ottomannis*, *Tartarorum* *Chamus* Imperium obtineat, ac vice versa.

II. In *Asia* sunt. 1. *Asia minor*, seu *Natolia*. Urbes *Smyrna* ; *Ephesus* ; *Nicæa*, seu *Isnich* &c. 2. *Georgia* tributaria suosmet principes habet. 3. *Mingrelia*, olim *Colchis*, itidem vectigalis. 4. *Armenia*, seu *Turcomania*. 5. *Mesopotamia*, seu *Diarbec* : Urbs *Bagdadum*, quam vulgo *Babylonem* dicunt. 6. *Syria*, hod. *Soria* : Urbes *Antiochia* ; *Damascus* ; ipsaque sancta *Jerusalem*. 7. *Arabia* *Turcis* quidem tributaria, sed gens raptò vivere assueta dicto parum audiens est : pars etiam *Persarum* imperata facit. Urbes in *Arabia felici* *Medina Mahumedis* patria ; *Mecca* impostoris sepulcrum ; *Mocha* emporium.

III. In *Africa* sunt. 1. *Ægyptus* : Metropolis *Cairum* eruinis *Mempheos* ; *Alexandria* ; *Damiata* &c. 2. Quæ deinceps enumerabo *Barbariæ* nomine vulgo veniunt. Scilicet *Barca* regnum, olim *Marmarica*. 3. *Tripolis* regnum, nunc respublica sub tutela *Turcica*. Ducem suum vocat *Day*. 4. *Tunis* regnum nunc respublica *Turcarum* cliens. 5. *Algerium* regnum, nunc piratarum respublica, *Turciæ* clientelæ.

Q. II. *Quænam Religio?*

R. De Mahumetica superstitione verba fecimus in *Historia Eccles. L. 2. c. 3. §. 5.* Ceterum Antistitem superstitionis suæ vocant *Musti*, qui omnibus summo in honore est.

Q. III. *Qui mores?*

R. I. Serviles & Tyrannidem haud ægre ferunt. Sed data forte occasione in Principes suos summa licentia furunt.

2. Vino abstinent. 3. Uxores ducunt tot, quot alendis quisque sufficit. 4. Omni mola severe interdictum est plebi. Artes potissimæ sunt Phrygio opere texti tapetes, armaque affabre facta, & præstantia.

Q. IV. *Quæ Insignia?*

R. Lucana cornuta argentea in scuto viridi stellis confito.

Q. V. *Quis Status Politicus?*

R. I. Aula Turcica, quam *Portam Ottomannicam* dicere mos est, secundum ab Imperatore seu Suldano habet *Magnum Visirium*: cujus cum ingens sit potestas, discrimen tamen nibilo levius est. Si quid enim minus e sententia eidem cesserit, Sultanus missis litteris cum inclusa serica chorda nunciat, sibi gratiosissime placere, ut is hanc chordam lætus accipiat. Mox *Visirius* litteris Domini sui de genu salutatis osculoque exceptis, chordam collo applicat, elisisque faucibus perit.

2. Reliqui majoris subsellii procures sunt varii *Visirii*, quorum hi militiæ, illi Gazis, alii aliis præficiuntur.

3. Minores sunt *Beglerbegii*, & *Bassæ* majorum provinciarum præsides; sub se habent *Sangiacas* minoribus regionibus præfectos.

4. His omnibus magnificentiæ ergo fas est incedere prægestis sibi ex elata pertica caudis equinis. Sultanus ipse caudis utitur septem: Visirus magnus Beglerbegii, & Bassa Babylonicus tribus: Bassæ alii duabus: Sangiaci & ceteri una.

5. Officia tam aulica, quam militaria non in Turcas indigenas conferuntur, sed in Christianorum captivorum pueros, quos superstitioni innutritos clavo admovent. Nunquam filius Patri succedit vel in officio, vel in opibus.

6. Stipendiarium militem perpetuum alunt. Equites dicuntur *Spahis*: Pedites *Janizeri* *Janitscharn*. Sagittis hodie rarius utuntur; sed acinace promptissime. Ordo militiæ fere nullus, sed confertis turmis, qua visum fuerit, ingenti cum clamore irruunt, sæpeque multo celerius viam relegunt, iterumque adoriuntur. Hodie libenter patiuntur architectos militares, qui seu a Batavis Anglisque, seu a Gallis ad ipsos defecerint.

* Ex his facile disces, minores esse Turcarum vires, quam vulgo opinemur. Nam 1. Provinciæ quidem amplæ sunt, sed incolarum frequentia, peritia, constanti fortitudine &c. Europa longe inferiores. 2. Potissima pars tantum tributaria est, constatque populis immorigeris, qui Turcarum Imperio ægre subscribunt. 3. Nec mirum si audias a Turca exercitum cogi 400000. Nam id hodie fieri vix potest; & si fiat, non nisi ex fœce prædorum, & pastorum, quibus nec arma legitima sunt, constat. Cum contra Europa, si junctis viribus rem agat, facile exercitum nutrire possit decies & amplius centenorum millium lectæ & exercitatae pubis. 4. Adde Turcas re maritima nihil valere.

Q. V. Nunc pauca de Imperatorum Orientalium serie differe.

R. I. Cum primum a Theodosii Magni filiis divisum est Imperium (Divisionem vide in *Hist. Prof.*

L. 2.

L. 2. c. 2. §. 1. Q. III.) Honorius Occidenti, Arcadius imperavit Orienti ab an. 395.

2. Ex ejus posteris *Justinianus I.* Juris Civilis Codicem edidit an. 529. Institutiones & Digesta an. 533. Quid per *Belisarium* adversum *Vandalos* *Gottosque* egerit, dictum est in *Hist. Prof. L. 2. c. 3.*

3. Reliqui ab his Imperatores iniqua ut plurimum fortuna excepti sunt, quia vitæ nihilo melioris erant, luxuque, tyrannide in subditos, & in Ecclesiam schismate vituperandi. Quid quod Christianos Germanos Francosque *Palæstinam* recuperaturos indignis modis habuerint, cum per eorum provincias iter faciendum erat?

4. An. 1205. *Baldunus Flandriæ Comes* a Græcis electus est Imperator, quem ex eadem gente secuti sunt *Henricus, Petrus, Robertus, & Baldunus II.* usque ad annum 1261. quo Imperium ad Græcos rediit.

5. Sed anno demum 1453. *Constantino XI. Paleologo* Græcorum Imperatorum postremo, *Soldani Otomannidæ* *Constantinopolim*, & cum ea totum Orientis Imperium subegerunt. Ille fuere posterus *Ottomanni* cujusdam *Turcici* satrapæ, qui fine seculi XIII. *Asiam minorem* occupavit, fundamentumque *Turcici* Imperii jecit.

6. *Selimus I.* *Ægyptum, Syriamque* sub jugum misit an. 1517.

7. *Solymanus II.* maximi inter omnes *Turcas* nominis *Rhodum* occupavit an. 1522. *Hungariam* a. 1526. *Viennæ* exercitum primus admovit an. 1529.

8. *Selimus II.* *Cyprum* eripuit *Venetis* an. 1571.

9. *Achmet I.* pace cum *Cæsare* juncta an. 1606. obtinuit, ut utrinque Imperatoris, & Fratris nomine sese compellarent *Romanorum Augustus & Suldanus.*

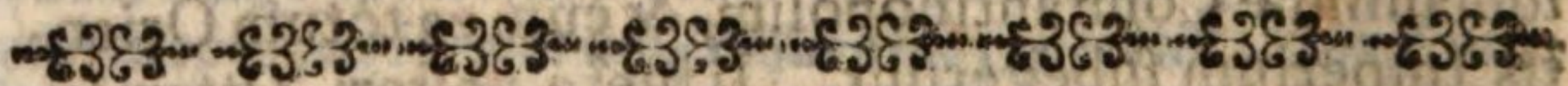
10. *Mahometes IV.* *Candiam* seu *Cretam* subtraxit *Venetis* an. 1669. exceptis tribus urbibus. An. 1661.

alte-

alterum bellum Turcicum cum Hungaris cæpit, confectum an. 1664. Sed mox violato foedere anno 1683. Viennam obsidione preffit. Sed adverso Marte : nam tractum est bellum a sequentibus duobus Sultanis *Solimanno III.* & *Achmete II.* Tertius vero *Mustapha II.* *Carlovicensi pace* totam Hungariam, & Transylvaniæ tutelam Leopoldo Augusto permittere coactus est an. 1699.

II. *Achmetes III.* ejus frater & successor nondum finito induciarum tempore (25. anni pacti sunt) armis adortus Venetos, qui eidem paci subscripserant, *Peloponnesum*, & quod reliquum erat *Candiæ*, iis eripuit. an. 1715. a Cæsare vero Carolo VI. Augusto, EUGENII maxime Sabaudi Principis virtute, duplici ingenti clade protritrus *Temesvariensem* comitatum, *Valachiæ* partem, *Albam græcam* cum *Servia* deferere coactus est : induciis in annos 25. compositis *Passarovici* in *Servia* an. 1718. 21. Julii. Quæ omnia Mahomet V. Mahometi IV. filius anno 1739. pace *Bellogradensi* recuperavit.

LIBER XII.

Asiæ reliqua regna.

CAPUT I.

Persia.

Persia. Uberrima regio, Incolæ delicati, sed ad scientias, si iis vacarent, facti. Mahumedis imposturas sequuntur, ita tamen ut a Turcis differre in omnibus ritibus data opera studeant, & in eos summo ferantur odio.

Re-

Regem suum seu Imperatorem *Sophi* vocant. Nuper factionibus scissum Imperium pene in potestatem Moschorum & Turcarum venit. Illi certe Derbentam cum finitimis, hi Taurinam provinciam, aliaque sui juris fecerant. Et Turcæ etiamnum his oris insidiantur.

Ispahan caput urbium, ac Sophorum regia est.

Ormuz insula, regnum & urbs in sinu Persico, olim Lusitanici juris. At Persæ Anglorum usi opera ejece-
runt Lusitanos an. 1622.

CAPUT II.

Tartaria. Quæ de Tartaris certa sunt, exposuimus in Imperio Moschorum & Turcarum. Ceterum *Tartaria Magna, Deserta & Chinenfis* facile e mappis videri possunt.

CAPUT III.

China, seu Sina. Imperium amplum, Gens delicatissima, sed & acutissimæ mentis, Mathematicarum disciplinarum studiosa, gaudet antiquitate. Et quidquid Europæi inventionis laudant, gloriantur Sineses sibi dudum fuisse perspectum atque usitatum, nempe Typographiam, Tormenta ex ære bellica &c. Imperatori adsunt infiniti Proceres, quos Mandarinos vocant. Ceterum Pars Idolis servit, quorum Sacrificuli *Bonzii* dicuntur: Pars Manichæorum fere hæresi similia credit de bono ac malo spiritu. Pars denique Naturam tantum Dominam agnoscit. Nuper Imperatorio Decreto Christiana Sacra populo permissa fuerant: Sed cum una *Confucio*, suo olim legislatori, honores deferre vellent Christianæ legi repugnantes, Pontifexque Romanus eos interdictum iret, acti in furorem Sineses jugum Christi
ex-

excusserunt, quos speramus adhuc Divino nutui aliquando manus daturus. * *Insigne est Draco.*

Urbes *Kanton*, seu *Quanchu*. *Funan*. *Nanquing*. Sed omnium princeps *Peckinga*.

CAPUT IV.

Japoniæ Insulæ Imperium. Mores gentis quodcumque vitæ genus elegerint, pertinaces in eo fervando. Omnia Sinensibus agunt adversa: cum illi nigro delectantur, hi albo; illos deliciæ juvant, hos atrocitas sustinere delectat. Orthodoxa fides olim his oris illata, non multo post, hæreticis ex Europa machinas admoventibus, dirum in modum est protrita, ut nunc denuo idolomania obtineat. Urbium præcipua est *Jedo*.

CAPUT V.

INDIA Orientalis.

In plura regna secernitur.

1. *Mogolis Imperium*, hinc *Persis*, inde *Sinensibus* finitimum, Metropolis *Agra*. Subditum illi monarchæ inter alia est regnum *Bengala*. Item *Guzura*, sive *Cambaya*: in qua urbs *Diu* Lusitanorum est.

2. *Decan regnum*, ubi *Goa* Lusitanorum.

3. *Malabaria* in multa regna divisa, e quibus est *Calecutum*, & *Cochinum*. Dani, ac Batavi partem *Malabaricæ* subegerunt.

4. *Coromandela* suo paret regi, ubi Galli, Angli Dani mercimoniorum causa sedes firmas habent *Pondischerium*, *Madras*, *Trankebariam*.

5. *Aracam*. *Tunking*. *Siam*. *Pegu*. *Cambodia*. regna itidem sunt.

6. Ma-

6. Malacca magnam partem Batavis nunc paret antea Lusitanis.

7. Insulas *Philippinas* & *Marianas* diximus Hispanicæ esse ditionis.

8. *Moluccæ* Batavis tributariæ.

9. *Ceylon* partim nunc Batavorum est, detracta Lusitanis.

10. *Sumatra* suos habet principes. Item *Borneo*, *Celebes*, *Java* &c.

11. Nuperrime inventæ sunt *Nova Guinea*; *Terra Papous*, *Nova Britannia*; *Nova Hollandia*, *Carpentaria*.

LIBER XIV.

A F R I C A.

* *Turcarum in Africa res paulo ante sunt in medium allatæ. Reliqua sunt*

1. Nubia regnum Abyssinis tributarium.

2. Abissina Imperium, olim nullis urbibus habitatum, sed tentoriis tantum, Gens est Christiana. Cujus Imperatorem plerique Geographorum dicere consueverunt *Joannem Presbyterum*: Urbes sunt *Ambianum*. *Ambiancative*. *Zeta*. *Amara* &c.

3. Monomotapa Imperium Ditissimum, sed Ethnicum.

4. *Cassaria*, in extimo Africæ angulo utroque litore extensa, Promontorium bonæ spei *Cabo de bona speranza* cum adjacentibus lautissime excoluerunt Batavi, pulsus in interiora Barbaris.

5. *Zanguabaria*; *Madagascare*; *Congo*; *Angola* &c. supra dictum in Lusitanis.

6. *Guinea*. His litoribus munimenta ac colonias imposuere Angli, Batavi, Dani, Borussi.

7. Ni-

7. *Nigritania*, amplissimus terrarum tractus in Barbaros partim Gentiles, partim Mahumedanos divisus. In mare Atlanticum inter Ostia Nili nigri porrigitur Promontorium viride, *Cabo verde*.

8. *Zaara*, vel *Saara* Desertum ingens ferarum stabulum, & Barbarorum etiam, feris nihilo mitiorum.

9. *Biledulgeridia* longissimus terrarum tractus Mahumedanis plerumque ac Judæis incolis obsessus, Tunetanorum, Tripolitanorum, & Algerlensium tributariis.

10. *Marocchium*, *Marocco* regnum, Mahumeticæ superstitionis; satis potens. Rex amicitiam ambit Anglorum.

11. *Fessa*, *Fez*. Uberrimum regnum. Utrumque hoc occupavit Tyrannus *Tafiletanus* e *Biledulgeridis* *Africæ* Imperatorem se dictitans.

LIBER XV.

AMERICA.

1. Hæc quo pacto sit inventa, dictum est in *Historia Ecclesiastica* L. 2. c. 7. §. 2. fol. 168.

2. Quæ vero ad Europæorum jura pertinent, suis locis in hac *Geographia* obiter indicavimus.

3. Ceterum duabus constat ingentibus peninsulis, quarum altera ad Austrum tendens, dicitur *America Meridionalis*, altera ad Boream *America Septentrionalis*. Utraque Isthmo Panamenfi conjungitur fere in medio, inter æquatorem & tropicum cancri.

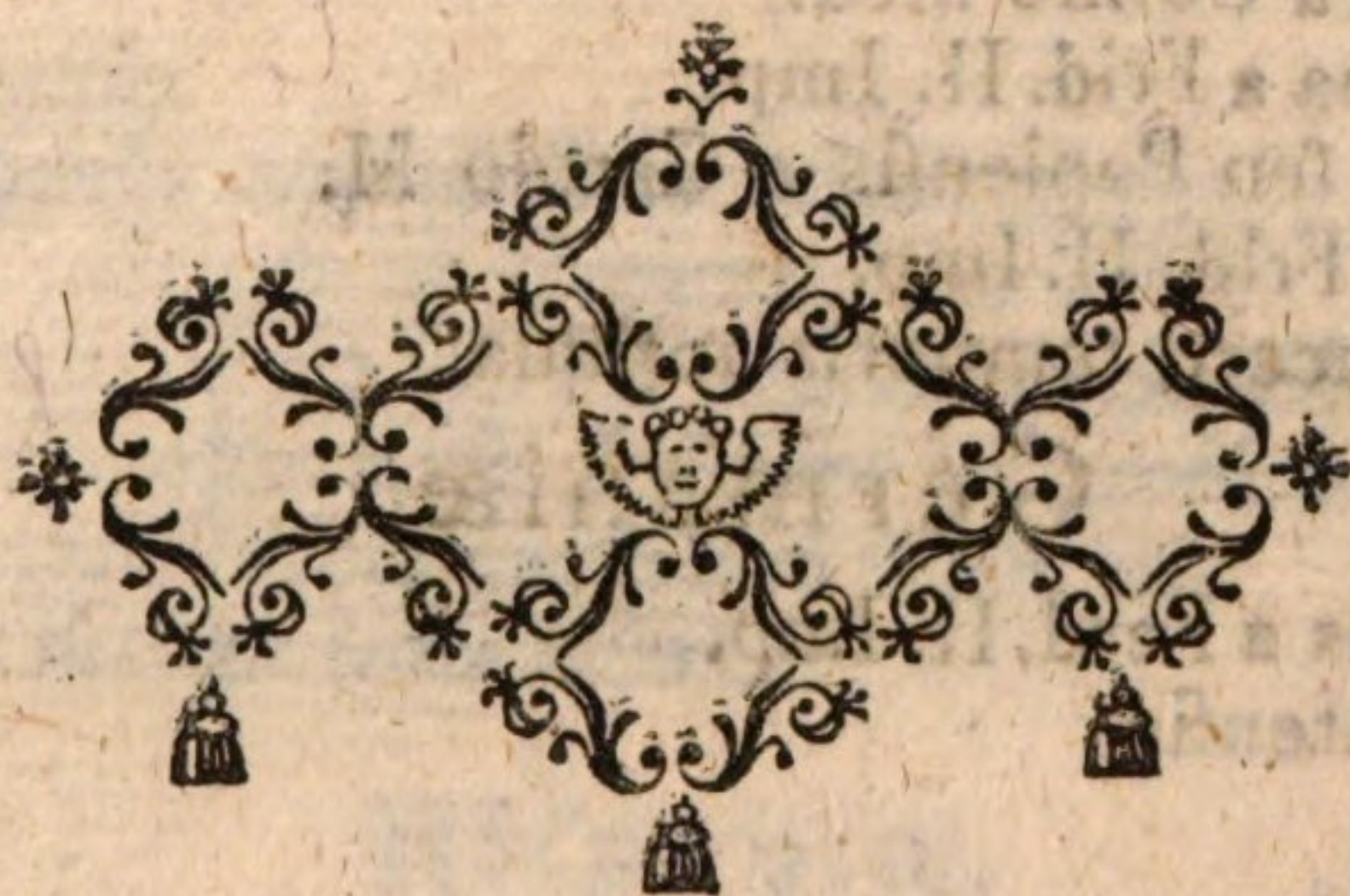
4. *Sitne*

4. Sitne America ad Boream continua cum Europæis regionibus Grönlandia; Spizberga &c. adhuc incompertum est.

5. Cetera hujus terrarum dimidii leges e mappis Geographicis.

* Alias autem cognita Carthagenensibus fuisse dicitur. Hi enim multorum dierum navigatione insulam reppererunt omnibus rebus prædivitem. At non diu tulit has navigationes Senatus Carthagenensis; veritus ne, illa nova terra in divitias ac potentiam crescente, deficeret ipsa Carthago. Sic ex Aristotele
Lipsius. Physiolog. Stoic. Lib. 2.
Dissert. 19.

INDICULUS ACADEMIARUM CELEBRIORUM.

Italiæ.

Bononiensis fundata Anno 432. instaurata anno	795.
Florentina a Cosmo Med.	1434.
Neapolitana a Frid. II. Imp.	1227.
Ticinenfis seu Papiensis a Carolo M.	794.
Pata vina a Frid. II. Imp.	1222.
Romana incerti temporis antiqua.	

Germaniæ.

Altorffensis a Ferd. II. Imp.	1575.
Argentoratensis	1538.
Basileensis	1460.
Coloniensis	1358.
Dillingana ab Ottone Thru chsessio Card. Episc. Au- gustæ.	1549.
Erfordienfis	1392.
Erlangensis per Carolum VII. Imp.	1743.
Francofordensis ad Viadram a Joachimo Electore Brandenburg.	1506.
Friburgensis Brisgoviaæ ab Alberto Duce Aust.	1463.
Fuldensis	1734.
Göttingensis	1734.
Græciensis Styriæ.	1585.

Heidel-

Heidelbergensis a Ruperto II. El. Pal.	1340.
Jenenfis a Joan. Frider. El. Sax.	1548.
Ingolstadiensis a Georgio D. Bav.	1410.
Lipsiensis a Frid. I. Elect. Sax.	1409.
Lovaniensis	1426.
Lugdunensis Batavorum	1575.
Moguntina	1482.
Oenipontana Tirol.	1677.
Pragensis a Carolo IV. Imp.	1358.
Salisburgensis a Paride Lodronio Archiep. in Univer-	
sitatis formam erecta an.	1620.
Tubingana ab Eberhardo Comite Wirtenberg.	1477.
Viennensis Austr. a Friderico II. Imp.	1237.
Vitebergensis a Frider. III. Elect. Sax.	1503.
Wratislaviensis Silesiæ.	1702.

Galliæ.

Avenionensis	1300.
Burdegalenfis antiquissima schola tempore S. Hiero-	
nymi, restituta ab Eugenio VI. PP.	1441.
Parisiensis a Carolo M. Imp. fundata 790. Ejus præci-	
pium Collegium est Sorbona a Canonico Parisien-	
si Roberto Sorbon fundatum circa an.	1250.
Tolosana fundat. 800. instaur.	1233.

Hispaniæ.

Complutensis, vulgo Alcala a Franc. Ximenes	
Card.	1517.
Salmanticensis ab Alphonso IX.	1234.
Toletana perantiqua 500. Instaurata anno	1518.

Lusitaniæ.

Conimbricensis a Joanne III. sub an.	1540.
Ulissiponensis	1290.

Poloniæ.

Cracoviensis	1364.
Vilnensis	1579.
Regiomontana in Borussia.	1544.

Angliæ.

Cantabrigensis	1280.
Oxonienfis	895.

Hiberniæ.

Dublinensis	1320.

Daniæ.

Hafniensis	1539.

Sueciæ.

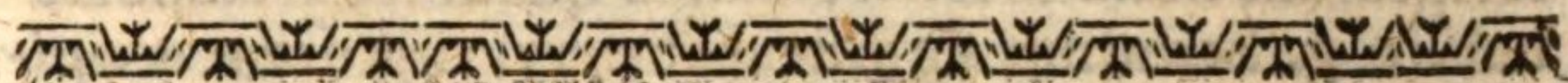
Aboënsis	1640.
Upsalensis	1540.
Lundinensis, Carolina.	1668.

Morum , Rituumque , ac Rerum Vete- rum Miscellanea.

* *Agimus hic de Sex potissimum. 1. De artibus , in supplementum historię literarię ac technicę. 2. De Militia. 3. De Ritibus sacris , aut Religiosis. 4. De Civilibus seu Politicis. 5. De Privatis ac Familiaribus. 6. Denique de Variis.*

LIBER I.

De Artibus.

CAPUT I.

De Libris , Scriptura , & Linguis.

§. I. De literis.

Q. I. *Quis invenit literas?*

R. I. Adami nepotes, filii Seth duabus columnis inscribere disciplinas varias seu ab Avo sibi traditas, seu a se inventas. Altera autem columnarum e marmore erat, altera e lateritio lapide: audierant enim ex avo, mortalium genus duplici imposterum clade deletum iri, semel undis, semel igne. Voluere itaque, ut irruente clade saltem alterutra columnarum superstes esset, cum lateritia posset manere illęsa ab igne, marmorea vero ab aqua. Hanc marmoream suo adhuc ævo in Syria visam esse testis est Josephus Flavius L. I. antiquitatum Judaicarum. c. 4.

2. Inde Hebræas litteras Moses invenit, aut jam antea Abraham. Denique eas novas restituit Esdras. Vid. *Historiam Sacr. L. I. c. II. Q. 2.*

3. Ab Hebræis literæ manarunt ad Affyrios, Ægyptios, Phoenicesque. Ex his *Cadmus* in Græciam eas attulit, eadem pene figura, qua nunc visuntur Græcæ literæ majusculæ.

At Ægyptii literarum loco utebantur figuris animalium, aliarumque rerum, quarum considerata natura scripturam illam divinare magis quam legere oportebat, e. g. Sedulum significabat *apis*, raptorem *accipiter*. Idque scribendi genus hodieque *Hieroglyphicum* dicitur.

4. *Pelasgorum* Græca gens eas transtulit in Latium: aut certe *Arcades*, qui post Pelasgos in Italiam appulsi sunt cum *Evandro*. Litteræque Latinæ priscæ similes plane erant Græcis, præter eas, quas ipsi ex suo ingenio addidere, nempe F. Q. H.

Q. II. *At suntne eodem modo olim ac nunc pronunciatae hæ literæ?*

R. Minime. Ego pauca narrabo; tu si plura voles, *Lipsum* adibis.

1. Diphtongus *Æ* efferebatur fere ut *ai*, atque his enim literis scribebatur: *Mu/ai*. Fere ut hodie Galli dicunt *Paix*, *Jamais*.

Imo *Claudius Imp.* exolescentem illum morem lege reducere voluit.

2. Literam consonam V. velut W. Germanorum pronunciabant.

3. C. olim pronunciatum ut K. etiam ante e. & i.

4. Litera T. ante i & aliam vocalem non prolata ut hodie ci.

§. II. De Scriptura.

Q. I. *Quomodo, aut qua figura scriptæ hæ literæ?*

R. Ni-

R. Nihil fere tantas vices subiit, quam literarum figura, ego paucula tantum notabo in literis latinis.

1. Vocales quas productius efferebant, scribebant etiam duplices, vel superimposuere transversam virgulam, ut *teegimus*, vel *lēgimus Musaa* (casu sexto) vel *Musā*.

2. Pro A sæpe scriptum Λ. Pro S. scriptum C. præsertim Græcis.

3. Accentus seu virgulæ olim nec Græcis fuere, nec Latinis. Præsertim Latini nullas adhibuerunt ad distinguendum adverbia a reliquis vocibus, uti quidem hodiernus mos fert.

4. Denique ecce tibi farraginem quandam vocum, quarum tam scriptura, quam pronuntiatio prisca a nostro hodie usu abhorret. Plura reperies apud veteres, Terentium, Plautum &c.

<i>Mehe</i>	id est	-	-	-	<i>Me.</i>
<i>Mihi</i>	-	-	-	-	<i>Mii, vel Mi.</i>
<i>Vehemens</i>	-	-	-	-	<i>Vemens.</i>
<i>Voster, Vortat</i>	-	-	-	-	<i>Vester, Vertat.</i>
<i>Poplicus</i>	-	-	-	-	<i>Publicus.</i>
<i>Quase, Quasei</i>	-	-	-	-	<i>Quasi.</i>
<i>Sibe</i>	-	-	-	-	<i>Sibi.</i>
<i>Mereto, Ornavet</i>	-	-	-	-	<i>Merito, Ornavit.</i>
<i>Regeina, Veita</i>	-	-	-	-	<i>Regina, Vita.</i>
<i>Omneis, Maneis</i>	-	-	-	-	<i>Omnes, Manes.</i>
<i>Foucundus</i>	-	-	-	-	<i>Fucundus.</i>
<i>Fousit</i>	-	-	-	-	<i>Fussit.</i>
<i>Souom mareitom</i>	-	-	-	-	<i>Suum maritum.</i>
<i>Navebos</i>	-	-	-	-	<i>Navibus.</i>
<i>Molta</i>	-	-	-	-	<i>Multa</i>
<i>Adulescens</i>	-	-	-	-	<i>Adolescens.</i>
<i>Inclutus</i>	-	-	-	-	<i>Inclytus.</i>
<i>Lacrumæ</i>	-	-	-	-	<i>Lacrimæ.</i>
<i>Maxumus, Optumus</i>	-	-	-	-	<i>Maximus, Optimus.</i>
<i>Prohincia</i>	-	-	-	-	<i>Provincia.</i>
<i>Helena</i>	-	-	-	-	<i>Helena.</i>

<i>DIJ Al</i>	-	-	-	<i>Divæ.</i>
<i>Parkæ, Kæso.</i>	-	-	-	<i>Parcæ, Cæ/o.</i>
<i>Pucna</i>	-	-	-	<i>Pugna.</i>
<i>Vicxit, Conjuxs</i>	-	-	-	<i>Vixit, Conjux.</i>
<i>Opjes</i>	-	-	-	<i>Obses.</i>
<i>Pleps</i>	-	-	-	<i>Plebs.</i>
<i>Quum, Quur</i>	-	-	-	<i>Cum, Cur.</i>
<i>Pos, Fros</i>	-	-	-	<i>Pons, Frons.</i>
<i>Quips</i>	-	-	-	<i>Quis.</i>
<i>Postidea</i>	-	-	-	<i>Postea.</i>
<i>Porpora</i>	-	-	-	<i>Purpura.</i>
<i>Servos</i>	-	-	-	<i>Servus.</i>
<i>Indoponito</i>	-	-	-	<i>Imponito.</i>

Ut taceam, quæ barbara illa ætate sub seculum 6. &c. irrepererunt. *Contempnere. Sumptus.* aliaque; quæ tamen exemplum nonnunquam a prisco etiam ævo habent.

Q. II. *Quæ erat materia, cui literas suas inscribere?*

R. I. *Membrana* seu corium membris ovium, vitulorumve detractum & ficcatum. *Pergamena Charta* dicta ideo, quod vulgo diceretur esse inventa *Pergami* *Asiæ Græcæ* urbe.

2. *Cortex* interior seu tunica arborum subtilior fere eodem ritu confecta, quo papyrus, de qua mox. *Cortex* ille latine *Liber* dicitur; & solebat literis oppletus *convolvi*. Hinc doctorum scripta deinceps dicti sunt *Libri*, aut *Volumina*.

3. *Papyrus* frutex est ad Nili præcipue litora crebro succrescens. Ejus folia in modum viminis longa extendebantur, multa juxta sese disposita. His in transversum imposita obductaque sunt alia ejusdem fruticis folia, quæ glutine quodam oblita, ac ita demum lævigata sunt ad usum scribendi. Idque obtinuit fere usque ad seculum Christi duodecimum.

4. *Tabulæ* lignæ candidæ, cera nigra tenuiter obductæ. His literæ imprimebantur *Stilo* ferreo. Cumque

ma.

mutandum forte aliquid esset aut delendum, stilus (is ex altera parte latus erat) vertebatur ac cera diducta delebantur literæ. Hinc adhuc hodie erroris correctio dicitur *Litura*: corrigere scripturam dicitur *Vertere stilum*.

5. Inscriptum denique *Palimpsesto* deletili. Item tabellis *Eboreis*, quas *Pugillares* dicere solebant. Item in *plumbeis laminis*.

6. *Charta* nostra, qua nunc utimur, e linteis centonibus coagulata ante annum Christi 1100. nullo in usu fuit. Fuit quidem olim *Chartæ* genus e linteis, non tamen tritis atque in pollen redactis, sed tantum integris, & glutine quodam firmatis. Eam dicunt *Carthagine* inventam ex illa nomen tulisse. Denique *Palmarum*, aliarumque arborum *foliis* inscribebatur. Hinc *paginæ* librorum *Folia* hodiedum dictitantur.

Q. III. Quibus instrumentis scriptum?

R. 1. Stylo in ceratis tabulis. 2. Atramento in papyro, Charta, membrana, libris &c. 3. Principum epistolæ Rubrica scribebantur, id est Minio, Cinna-bari, sanguine Purpuræ aliquando etiam auro.

Q. IV. Quo ordine ac modo scriptum?

R. 1. Lineas Hebræi quidem a dextra ad sinistram duxerunt, hodieque ducunt. 2. Sed Græci & Latini vulgo a sinistra ad dexteram. Pauca quædam inveniuntur, quæ primam lineam ad dextram protendunt, ac mox pergunt, alteramque lineam ducunt ad sinistram, tertiam iterum ad dexteram &c. Nonnulli consueverunt a summitate chartæ deorsum scribere, iterumque sursum &c. 3. Olim tantum scribebant in una pagina continua tam ampla, ut totam materiam, quæ scribenda erat, facile caperet. Sed Julius Cæsar primus dicitur librum in plura folia distinxisse. 4. Olim etiam tantum adversa pagina scribe-

scribebatur, non item averfa. Id ipsum dicitur emendasse Cæſar. 5. Denique Epiftolas olim tabellis ligneis inſcribebant, unde earum bajulis nomen manet *Tabellariorum*. Sic ſcriptas ligabant *lino*, ſeu filo multiplicibus ſpiris circumducto, totamque epiftolam tegente: quare obligare epiftolam adhuc hodie dicimus, etſi nos non ligemus, ſed tantum plicemus cartham. Lino ipſi cum *cera* aut creta impreſſum eſt annuli ſignum, quod ſeu propriam ſcribentis imaginem, ſeu alicujus eMajoribus reddebat.

§. III. De Linguis.

Q. I. *Quænam fuit prima lingua?*

R. Id quidem certa nulla ratione conſtat: Vero tamen ſimillimum arbitror Hebræam fuiſſe. Vid. *Hiſtor. Sacra* L. I. c. 3. Q. V. Ubi diximus de ortu multiplicium linguarum.

Q. II. *Quæ gentes Græcam linguam coluerunt, & quomodo ea eſt propagata?*

R. 1. Præter Græcos ipſos, ſcilicet Peloponneſios, Macedonas, Theſſalos &c. inſulasque ſubjectas, ſuſcepit illam *Græcia Magna*, id eſt Sicilia, cum maxima Italicæ oræ parte, quæ nempe a coloniis e Græcia huc profectis tenebatur. Dein *Græcia Aſiatica*, id eſt *Æoles*, *Jones*, & *Dorii*, quæ Græcæ itidem coloniæ erant.

R. 2. Romani ſubjugata Græcia, eorum linguam frequenti in uſu habuerunt. Atque, uti nunc literati noſtri callent Latinam, ſic literati Romanorum callebant Græcam.

Q. III. *Quid de Latina narras?*

R. 1. Olim Latina gens cum lingua ſua anguſtiſſimo Italiæ angulo delituit, nempe modico & paucorum milliarium agro a Roma verſus Campaniam.

2. Paulatim vero cum armis etiam linguam protulerunt.

runt, eamque cum jugo suo multis populis imposuerunt. Ad gentes enim domitas suas misere colonias, qui linguam una detulere. Dein Præfides suos ac Judices provinciarum vetuerunt Jus dicere, testes audire &c. nisi Latio sermone: atque hinc necessitatem imposuere populis Latinam discendi, ut notat S. Augustin. L. 19. de Civitate Dei c. 7. Quin omnia egeret, ut subjecti populi suammet vernaculam dedicerent, & contra Latina uterentur: eo sane consilio, ut Romano Imperio fierent conjunctiores, nec consilia clam Romanis miscere possent. Hinc Africa, Hispania, Gallia, ipsaque Britannia latine loquebantur.

3. Sed Francorum, Gothorum, Langobardorumque irruptionibus corrupta est Latina, natæque sunt Barbaræ istæ, nempe hodierna, *Italica*, *Gallica*, atque *Hispanica*, quæ postrema multum etiam hausit ex Arabibus seu Mauris, qui post Gotthos Hispaniam oppresserunt.

Q. IV. *Quid de Germanico idiomate factum?*

R. I. Germanicam seu Celticam linguam usi sunt olim omnes populi a Pannoniis ad Hispanos usque inter mare Germanicum & Adriaticum siti, ipsique adeo Galli.

2. Illi populi, qui hodie Germanorum nomine gloriantur, Latinum idioma nunquam susceperunt, etiam qua parte illorum jugum subire coacti sunt.

3. Caroli Magni ævo in Gallia usualis lingua fuit ista, quam hodie Galli loquuntur: quæ tunc *Romana* dicebatur, & *Rustica*, eo quod vulgus tantum illa uteretur: Nobiles enim & honestior civium pars *Theotiscam* id est Germanicam servabat. Vid. Lips. Centur. 3. ad Belgas. Ep. 44.

4. Britannia Germanam linguam intulerunt Angli & Saxones. His postea supervenerunt Nordmanni & Gallia. Unde hodierni Britanni loquuntur linguam, quæ

quæ partim e Latina, Germanica, & Gallica conflata est. Nam veteris Britannicæ linguæ parum aut nihil remansit.

Q. V. *Quæ tandem hodie idiomatica obtinent in orbe notiora?*

R. Duplicis ea sunt generis: *Orientalia*, & *Europæa*, seu *Occidentalia*.

Orientalium radix ac fons est *Hebraica* lingua, quam quidem hodie nulla terra loquitur, sed Judæi sparsi, & docti alii. Ab hac profectæ sunt *Syriaca* & *Arabica*, quam loquuntur plerique Turcæ ac Mahometani etiam in Africa. Altera *Orientalium* primæva est *Græca*, Græcis adhucdum usitata.

Europæarum tres sunt fontes. 1. *Latina*, quæ quidem nulli genti hoc ævo propria est, sed commune gentium vinculum. Ex hac natæ sunt *Itala*, *Hispana*, *Gallica*, & partim *Britanna*. 2. *Germanica*, ex hac prodierunt *Belgica*, *Danica*, *Suecica*, & partim *Gallica*, *Anglicaque*. 3. *Sclavonica*, quæ peperit *Polonicam*, *Boëmicam*, & partim *Moscoviticam*.

C A P U T II.

De Philosophia.

Socrates omnium fere deinceps Philosophorum Græcorum parens extitit. Ab hoc enim originem trahunt *Cynici*, *Academici*, *Peripatetici*, *Stoici* &c.

I. Academica.

1. Academicorum dogmatum caput hoc fuit: nihil certo verum esse, sed quædam tantum probabilia. Itaque de omni re hærentes disputabant in partem utramque.

2. Huic rei ansam aut potius initium fecit Socrates, cui solemne erat dicere, se *nihil scire*.

3. Postea,

3. Postea, ut est humanum ingenium nunquam diu sibi constans, in multas opiniones abierunt Academici Philosophi. Ac profecto *quinque* eorum sectæ numerantur: id videre licet in hac eorum velut Genealogia.

Socrates *Academice veteris Dux.*

Plato.

Speusippus Athen.

Xenocrates Chalcedon.

Polemo Athen.

Crantor Solenf.

Arcefilas Pitaneus *Academice secundæ
seu medicæ autor.*

Evander.

Hegefinus Pergamen.

Carneades Cyrenæus, *Academice tertiæ
seu novæ Princeps.*

Clitomachus Carthagin.

Philo. *Acad. quartæ autor.*

Antiochus. *Autor quintæ Acad.*

II. Peripatetica.

1. Hujus autor est *Aristoteles*, Platonis discipulus, de quo in *Historia profan. L. I. fol. 256.* dictum. Eamque multum auxit *Theophrastus* ejus auditor.

2. Peri-

2. Peripatetica dicta est a Græco verbo περιπατέω, id est ambulo : solebat enim Aristoteles docere ambulando. Inde locus scholæ Aristotelicæ *Peripatus* dici consuevit.

III. Cynica.

1. Autor est *Antisthenes* Atheniensis Discipulus *Socratis*, cui successit *Diogenes* Sinopenfis Cynicus; *Crates Thebanus* &c.

2. Cynici dicti sunt seu *Canini* ob impudentiam, quod more canum quævis etiam foeda palam agerent.

IV. Stoica.

1. Autorem habuit *Zenonem* Cittiaum Cratetis Cynici discipulum. Inter ejus successores clari fuerunt *Chrysippus*; *Panætius*; *Positoni*; *Seneca*; *Epicte*tus &c.

2. Stoici dicti sunt a *stando*; Solebat enim Zeno docere *stans* sub quadam *Porticu*, quæ propterea dicta est *Stoa*.

3. Præcipuum dogma fuit, animum ita componendum esse, ut nulla removeatur, nullo agatur affectu amoris, gaudii, tristitiæ, metus &c. Sed sapientem debere esse immobilem & impatibilem, quæ impatibilitas Græce *Apathia* audit. Unde homines tardos, duros atque immobiles moris est vocare Stoicos. Insuper voluere nullam esse creaturis libertatem, sed fato necessario cuncta stringi, ac fieri.

V. Eleatica & Atomistica.

1. A *Xenophane* Colophonio instituta, qui lunam habitari docuit.

2. Ejus successorum ordine tertius *Leucipus* Eleates cepit aliquid comminisci de *Atomis*: Id ipsum celebrius reddi-

reddidit *Democritus* Abderites, *Leucippi* discipulus, & septimus ab illo *Epicurus* summam atomis manum addidit.

3. Docuere hi mundum compositum esse ex atomis, id est corpusculis infecabilibus (id enim significat græca vox atomos) seu indivisibilibus. Præterea nullam esse Numinis providentiam, aut fatum, sed casu omnia fieri.

4. *Epicurus* præterea summum hominis bonum in voluptate situm esse voluit.

VI. Sceptis.

Seu *Sceptica* Philosophia omnia plane in dubium vocabat, nec cuiquam assentire, nec quidquam negare solebat. Autor est *Pyrrho* Eliensis unus e discipulis seu posteris *Xenophanis*. Hinc omnia negandi libido inter doctos hodieque *Pyrrhonismus* dicitur.

VII. Eclectica.

A *Potamone* Alexandrino instituta ante tempora *M. Antonini* Imp. Ex aliis singulis sectis eligit dogmata saniora: hinc *Eclectica* dicitur.

* *Hodie* vigent sectæ; *Thomistica*, *Scotistica*, *Recentiorum*, *Nominalium*, *Atomistarum*, *Cartesianæ* &c. & maxime *experimentalis*, seu *Empirica*.

CAPUT III.

Medicina.

1. *Medicinæ* inventioni ansam fecit experientia. Tradit *Aristoteles*, eos qui ad idola voti causa confluerant, ut restituerentur sanitati, in tholis deorum scribere solitos fuisse remedia illa, quibus recuperassent sanitatem. *Hippocrates* deinde delubra obiens illa conscripsit, & de suo aucta in ordinem digessit.

2. Me-

2. Medici præcipui nominis sunt Hippocrates. Galenus, ac recenter Theophrastus Paracelsus, cui adhærent Chimici. *Vid. Histor. Profan.*

CAPUT IV.

Musica.

1. Musica, sicut lingua non tam est inventum hominis, quam Donum eximium a Deo concessum. Et fane qui nulla afficitur musica, humani tam parum habere videtur, quam qui nulla lingua aut voce.

2. *Pythagoras* dicitur primus observasse plurimum musicorum intervallorum seu tonorum concentum ac Harmoniam. Idque lepido casu. Fabros enim audit incidem exercentes, cumque notasset disparem sonum edi a malleis, cum quadam tamen harmonia, rei indagandum ratus malleorum pondera examinavit, comperitque, malleum majorem graviore tono sonare, minorem acutiore, sicque adhibita arithmetica proportionem invenit intervalla illa musica, nempe *Quintas, Octavas, Tertias &c.*

3. Litteras illas septem, quibus omnis musica varietas comprehenditur, invenisse dicitur S. Gregorius Magnus Papa. Nempe *a. b. c. d. e. f. g.*

4. *Solmisandi*, ut vocant, artem excogitavit Guido Aretinus sex syllabis: *ut, re, mi, fa, sol, la*, vid. *Hist. Eccles. L. 2. c. 5. §. 6. Q. 1. n. 5.*

5. Antiqui *Notis* musicis caruerunt, quæ sub annum 1000. demum inventæ sunt, sed litteras ipsas loco notarum posuere.

CAPUT V.

Poësis.

1. Eandem fere originem Poësis habet, quam Musica. Cum enim semel canere inciperent homines, cantui adjunxerunt verba, & sic paulatim *metri* ratio inventa aut observata est.

CAPUT VI.

Pictoria.

1. Hanc invenisse tradunt vel Apollinem, aut Gygem Lydium, vel alium quendam Pastorem, qui umbram oviculæ ductis in arena lineis secutus artis hujus rudimenta fecerit. At sacræ literæ multo ante quemvis Apollinem tradunt Hebræos & aliarum gentium sculptores fuisse.

2. Deinceps *monogrammata* tantum picta sunt seu lineis uno colore ductis rerum formæ utcunque redditæ.

3. Post quatuor aut quinque colores simplices adhibiti, sine ulla lucis aut umbræ vice: quin nec in tabulis pictis, nec in statuis sculptis expressi sunt oculi, labia, manus, pedes, vestis &c.

Apelles invenit modum pingendi vultus dimidiatos, ut jam diximus in *Hist. prof.* fol. 264.

Nicias Atheniensis Olympiade 112. seu ante Christum fere annis 328. invenit umbræ lucisque in pictura vicissitudinem.

4. Denique hoc scias, antiquiores pinxisse testa colorata contrita. Post cera colorata calenteque pictum est, Senecæ etiamnum tempore. Sed jam Apelles Vernicem quandam invenisse dicitur.

LIBER II.

De Militia Veterum, & ad eam spectantibus.

CAPUT I.

Romani Exercitus Descriptio.

1. *Milites* scripti lectique e civibus aut stipendio conducti erant quadruplicis potissimum ordinis. 1. *Velites*, hi e paupere vulgo lecti levis tantum armaturæ milites eminus pugnare consueverunt, aut levioribus præliis hostem experiri. 2. *Hastati* Flos juventutis. 3. *Principes* Virili ætate milites. 4. *Triarii* miles veteranus & robur exercitus.

2. Totus Romanarum virium *Exercitus* viginti & aliquot Legionibus constabat. Cui præfectus erat Dux seu *Imperator* amplissima gaudens potestate; quippe non solum coccineo paludamento conspicuus erat, auro purpuraque distincto, sed *Lictores* etiam (quemadmodum ipsimet *Consules*) cum fascibus securibusque suo in comitatu habuit.

3. *Legio* constabat viris 6200. peditum, 300. equitum. Qui distincti erant in 10. Cohortes pedestres, & 10. Turmas equestres. Toti legioni præficiebatur *Tribunus*. Signum Legionis antiquitus fuit Lupus, Equus, Taurus, Aper. Id antiquavit C. Marius secundo suo consulatu, & Romanæ legioni propriam fecit,

fecit, dicavitque *Aquilam*. Hæc minutæ figuræ, ut sinu tegi facile posset, ex auro cusa imponebatur hastæ argenteæ, ferebaturque in medio legionis: agmina, quæ ante illam stationes tenebant suas, *Antesignanorum* nomen tulere, quæ post eam, postsignanorum.

4. *Cohors* pedestre agmen est, constatque manipulis tribus, id est militibus fere 620. Illa porro, quæ latus Imperatoris semper & ubique texit, lectissima manus, *Cohors Prætoris* audiit, nostris hodie dicta *Leib-Regiment*, *Leib-Compagnie*.

5. *Manipulus* pedester constabat duabus centuriis seu viris 207. Huic *Signum* suum erat diversum ab *Aquila*: nempe hasta argentea cum transverso paxillo in modum crucis: ipsi hastæ adhærebant clypeoli aurei, in quibus pictæ deorum aut Imperatorum icones.

6. *Centuria* centum viris implebatur. Huic præerat *Centurio*, & is quidem, qui primam in Legione centuriam ducebat, *Centurio primi pili*, vel *Primipilus* dicebatur, singulari semper in honore habitus, quique *Aquilæ* præerat, eamque regebat.

7. *Turma* equitum 30. viros numerabat. Ea *Vexillum* habebat forma fere quadra e pertica pendulum, ut nunc templorum vexilla, purpura auroque intextum.

8. Hæc omnia *Signa* sacra habebantur. Per ea iurandum & Sacramentum militare concipiebatur. Iis honor habitus non aliter atque deorum simulacris. Ad ea confugientes *Afilyo* gaudebant.. Hæc denique deferere, aut in manu hostium relinquere summo dedecori erat, & plerumque capite ipso luendum piaculum. Ancipiti pugna cum nutarent acies, sæpe signa ab ipsis Imperatoribus in confertum hostem missa sunt, ut segnis miles in pugnam revocaretur &c.

CAPUT II.

Arma Romanorum.

1. Gravis armaturæ miles pluribus armis, levis armaturæ paucioribus instructus erat.

2. *Parma* scutum erat rotundum parvum e ligno.

3. *Scutum* longum ovi figura, vel imbricatum (wie ein Holziegel) quatuor pedum longitudine; combinatum e lignis aquaticis, corioque obductum. Margo erat ferreus. E medio prominebat Apex feu *Umbo* ferreus, argenteus, vel aureus, quo hostem arcere aut urgere solebant.

4. *Clypeus* scutum est rotundum mediæ magnitudinis.

5. *Cetra* parma est Coriacea, & equitum fere propria.

6. *Cassis* ferrea cui Galli nonnunquam imponere consueverunt ardentem focum.

7. *Galea* seu cudo e pelle tantum confecta.

8. *Lorica, Cataphracta.* Eaque induti sunt non equi minus quam viri.

9. Sed equitibus paucis *ephippia* fuere: & vulgo ephippiati contemptui habiti, quasi molles, & qui non auderent ex equo nudo pugnare. Præterea dextro tantum crure *Ocream* ferream induti erant, sinistro coriaceam.

10. *Pilum* hasta erat quadrangula ea crassitie, ut manum impleret; septem pedibus longa, mediamque partem lignea, mediam ferro crasso tecta. Cuique militum binatalia, quandoque & terna aut quaterna pila fuerunt.

C A P U T III.

Machinæ.

1. *Vinea* domuncula quædam lignea est & portatilis tecto instructa. Intra hanc gradientes milites secum eam tuti ferebant, ac mœnibus admovebant, itaque arietes, quos una intus tulere, applicabant quassando muro; vel aliis modis urgebant obsessos. Hinc per vineas oppugnare aliquem, est tecte infidiari.

2. *Aries* ingens trabs seu truncus arboris gravi ære præfixus, quod in arietis formam artifex ignis fuderat. Hic medio suspensus e catenis librabatur vi militum adversus muros, repetitis identidem ictibus. Oppugnatores, ut ictus frustrarentur, objicere solebant vimineas crates, aut saccos lana infertos.

3. *Terebris* etiam grandibus tortuose adactis lapidum compages solvere consueverunt.

4. *Catapulta* machina lignea, hastas vel tela quaterna aut plura evibrans.

5. *Ballista*, tormentum etiam dicta, ingentis operæ machina lapides molares, trabes ignitos, piceata dolia, aliaque demum mittebat in hostem.

6. *Fundis* suis non lapides solum, sed glandes etiam plumbeas oblongas librabant tam fido ictu, ut ad 400. passus metam tangerent; tam valido, ut plumbum aliquando medio in aëre liquefceret. Quin & ollulas incendiarias jactare fundis solebant more nostrorum incendiariorum militum, quos barbæ *Grenadier* dicunt.

CAPUT IV.

Obsidio.

1. Circumvallabant oppida arcesque triplici sæpe in gyrum & vallo & fossa turribus præaltis undique distincta.

2. Turres quoque struxerunt trium contignationum, onustas armatis: quas mœnibus admove, iterumque, cum receptui caneretur, retraxere.

3. *Corona* vel per coronam cingere aut capere urbem erat, cum perpetuo militum ordine, eoque interdum triplici, circumdaretur locus, factaque ab omni parte impressione mœnia superarentur. Id quod nos fere dicimus, mit stürmender Hand eroberen.

4. *Testudo* insigne erat fortitudinis bellicæ exemplum. Etenim ordo virorum conjunctus, confertusque scuta super capita extulit. Pone sequebatur alius ordo priori cohærens, sed corporibus nonnihil inclinatis, scutis vero eodem modo erectis. Hos excipiebat tertius, quartusque ordo &c. Quorum cum alter altero humilior esset, scuta cervicibus imminencia speciem præbebant declivis tecti. Sic compositi mœnia accesserunt. Horum dein tergis seu scutis sese injecerunt alii; & sic in summa mœnia summa fortitudine grassati sunt. Testudine ea usi sunt etiam in acie, rebus præcipue desperatis. Sic enim conferti omnes telorum ictus, sed & equos currusque subinde immisos sine noxa exceperunt.

CAPUT V.

Pugna.

1. *Tessera* erat tabella lignea, cui inscripta Ducis mandata sæpe unico aut aliquot tantum verbis. Hæc fingit

singulis commilitonibus distributa, tum in itinere, tum in vigiliis, sed & ante pugnam: eo fine, ut commilitones a peregrinis dignoscerent.

2. *Classicum*, ipsum est ad pugnae faciendum initium signum: quod concentu tubarum dabatur.

3. Ipsam aciem instruxerunt pro opportunitate. Consuetæ formæ erant *Globus*, *Orbis*, *Forfex*, *Luna*, *Cuneus quadratus*, hodie gevierdte Ordnung, seu Gallorum lingua *Bataillon Quarree*.

C A P U T VI.

Disciplina.

1. *Iter justum* erat 20000. passuum, intervallo quinque horarum conficiendum gradu militari, id est graviore seu tardiori.

2. Onus militis (fascem dicebant) hoc erat: 1. *Cibus*, id est bis coctus panis aut frumentum crudum in triginta dies. Posteriore ævo remissum est ad dies 17.

2. *Utenilia*; id est *Corbis*, ferra, securis, rutrum, falx, catena, lorum. 3. *Valli* quatuor, & aliquando 7. aut 12. Sunt autem *valli pali*, hodie *Fachins* Gallis, five sudes ad varium belli usum, castrametandi præcipue, ac tumultuario opere munimentum quoddam excitandi. 4. *Arma*, nempe scutum, galea, hasta. Sicque iter conficiebant pedibus aperto capite &c.

3. Inter omnia delicta turpissimum habebatur, *signa deferere*.

4. Poenæ quidem variæ, sed nulla majoris ignominia, quam *Missio inhonesta*, quum nempe miles cum dedecore ab exercitu dimitteretur. Factum id per *solutionem cinguli* seu baltei militaris.

CAPUT VII.

Supplicationes , Triumphus , Ovatio ,
Coronæ.

1. Accepto de insigni Ducis ac decretoria victoria nuncio, Senatus decreto indictæ sunt *Supplicationes*, eodem fere modo peractæ, ac nostræ hodie *Processiones*. Hæ Sabinis devictis ad quartum diem extendebantur; Mithridate subacto ad 15. Gallis a Cæsare domitis ad 20. post victoriam Augusti Mutinensem ad 50mum.

2. *Triumphus* decernebantur 1. a Senatu populoque Rom. Duci, qui debebat esse Civis Romanus; debebat etiam vicisse hostem, non cives aut rebelles populi; & eorum, sine notabili Romanorum jactura, saltem 5000. in pugna confecisse. 2. Pompa ipsa, seu celebris in urbem ingressus hoc ordine ducebatur. Multi currus, muli, equi, elephantes &c. prædam armæque hostibus erepta vehebant. Proximo dein loco imagines gestabantur tam urbium captarum, quam terrarum. Has sequebantur, qui coronas victori donatas ferebant. Proximum his agmen erat captivorum, ac præcipue regum aut principum, qui ante currum triumphantis ducebantur onusti vinculis. Ipsum currum aut equi generosi (albos excipias velim, quibus sola deorum simulacra vehi fas erat) aut cervi, aut elephantes, aut mansueti Leones trahebant, vel quidquid aliud luxus excogitavit. Victorem denique curru eminentem circumdabat purpura auro distincta, laurus tempora velabat, oleam præferebat manu cum sceptro. Vultus non raro minio oblitus haud secus atque deorum statuæ. 3. Denique arma, navium rostra, aliaque victoriæ signa foribus Victoris affixa sunt, aut in vestibulo perpetuum collocata: positæ statuæ, arcus &c.

3. *Ovatio*

3. *Ovatio* triumphi quoddam genus est, sed humi-
liore ritu celebratum. Etenim *Ovantis* amictus non-
nisi albus erat; nec curru, sed equo vehebatur; ac
Lauri vice Myrto redimitus erat. In Sacrificio etiam
non taurus, quemadmodum a triumphantibus factum,
sed *Ovis* mactabatur.

* *Profectio* autem ingentem oportet triumphorum
apparatum fuisse: sanctus enim Augustinus tria potissi-
mum suismet oculis arbitrandi votum habuit, Christum
in carne, Paulum prædicantem, & Romam trium-
phantem.

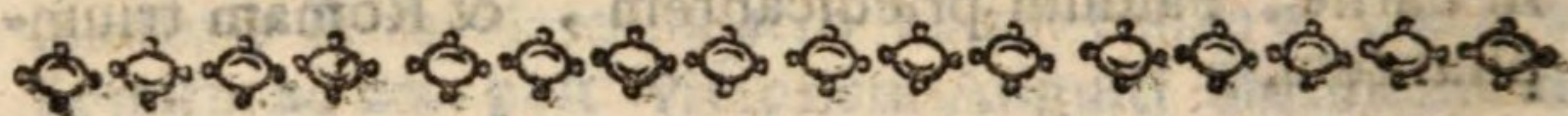
4. *Coronæ* varii modi erant, quas ex Agellio toti-
dem verbis delineabimus. *Triumphalis* olim e lauro,
postea etiam ex auro erat. *Obsidionalis* est, quam ii,
qui liberati sunt obsidione, dant ei duci, qui liberavit.
Ea corona graminea est; observarique solitum, ut fie-
ret e gramine, quod in eodem loco natum esset, intra
quem clausi erant, qui obsidebantur. *Civica* corona
appellatur, quam civis civi, a quo servatus est in præ-
lio, testem vitæ salutisque perceptæ dat. Ea fit e
fronde querna, vel Ilice. *Muralis* est corona, qua
donatur ab Imperatore, qui primus murum subiit, in-
que oppidum hostium per vim ascendit. *Castrensis*
est corona, qua donat eum Imperator, qui primus
hostium castra pugnans introivit. *Navalis* est, qua
donari solet maritimo prælio, qui primus in hostium
navem vi armatus transfiliit. Et muralis verò, & ca-
strensis, & navalis fieri ex auro solent, prima muri,
altera valli, tertia rostri navalis signo cælata est.

CAPUT VIII.

De Jani Templo.

1. Belli tempore patebat id fanum, ut omnes eo accedere ac pro sarta belli alea deos precari possent. At revocata pace signa, arma ac trophæa in eodem delubro suspensa sunt, & templum occlusum.

LIBER III.

De Sacro, Religiosoque ritu.

CAPUT I.

Sacra & Sacerdotes.

1. *Saturnalia* Sacra, aut festa potius, Saturno dicata erant Deo, olim Latii regi. Celebrata 16. Kalendas Jani, seu mense Decembri uno tantum die: sed Cæsar tres præcepit, & Caligula quinque. Eo die togam posuere Domini, eamque sumserunt servi: quin mensæ assidentibus servis ministrarunt Domini.

2. *Bacchanalia* sacra a Græcis instituta sunt, dictaque *Dionysia*. Hæc in Etruriam, mox Romam delata ita agebantur in delubro, ut nocturno tempore non nisi gravissimæ matronæ convenirent, ter in annos singulos. Post quini dies menstruatim huic rei destinati sunt. Sed cum promiscua turba ad hæc sacra denique

nique admitteretur, & infanda quæque patrarentur, abrogata sunt a Consulibus anno V. C. 568.

Erant præterea Ludi alii, e. g. *Lupercales* die 15. Februarii patrati, quod Romulus & Remus a Lupa essent nutriti. *Circenses* ludi fiebant tum equorum cursu, tum gladiatorum pugna.

3. *Vesta* Dea habebatur Saturni filia Junonis, Jovis &c. Soror. Sed qui poëtarum fabulas ad usum quendam reducere conati sunt, Vestam interpretati sunt esse vel *Terram* vel *Ignem*. Certe Vestæ simulacrum apud Romanos aliud non erat quam *Focus* in templo perpetuo alendus. Eum focum Troja attulit Æneas, deposuitque Lavinii, condita a se urbe; Ascanius Albam longam transtulit: denique Tullo regnante Alba everfa & cives Romam traducti sunt una cum Vestæ igne. Templum tamen Vestæ jam a Numa conditum erat, & Vestales Sacerdotes institutæ. Eæ erant Virgines numero Sex arbitrio Pontificis maximi, ac sorte electæ. Earum officium erat alere perpetuum Vestæ focum: custodire etiam Imperii illud pignus *Palladium*. Statua erat Palladis tricubitalis dextra gestans hastam, læva fufum ac colum. Ilus Trojæ conditor cælitus eam accepisse fertur, cum oraculo, invictam fore urbem, donec Palladium hoc servasset. Troja deinde prodita in Italiam illud secum vehit Æneas. Obligatio Vestalium erat, manere Virgines idque triginta annos: postea licitum nubere; etsi nuptiæ plerumque infastæ putarentur. Si quæ in pudicitiam peccasset, specui sub terraneæ immersa est, quæ lectulum habebat, lucernam, mensamque stratum: hocque in specu defossa est viva. Atque hæ Vestæ Romæ desierunt primum sub Theodosio M. Imp.

4. *Auguria* erant, & *auspicia* cum seu ex avium volatu, seu cantu, seu esu futura ominarentur: Augurumque

gurumque collegium summæ erat apud Romanos auctoritatis.

5. *Aruspicina* erat, quæ inspectis victimarum ad aram mactatarum *extis* seu visceribus futura conjectabat. Qui eam exercebant *Aruspices*, *Auspices* seu *Extispices* dicti.

6. *Flamines*, five sacerdotes Numa tres creavit, unum Jovi, qui *Flamen Dialis* dictus; alterum Marti, tertium Quirino.

7. *Pontifex Maximus* omnia sacrorum Jura temperabat.

8. *Salii* duodecim Martis erant Sacerdotes, pictis tunicis, æneisque thoracibus vestiti. Hi *ancilia* ferebant. Erat *ancile* scutum rotundum cælo, ut ajunt, delapsum: cumque respondissent aruspices, illic fore Orbis Imperium, ubi *ancile* fervaretur; Numa illud in templo Martis suspendit, suspensis tamen una multis aliis ejusdem plane formæ; ut hoc modo falli posset is, qui *ancile* templo subrepturus esset.

CAPUT II.

De Ritu Funeris.

1. Apud Barbaros barbari erant funerum ritus. *Persæ* non prius humabant cadaver, quam a cane aut ave esset carptum. *Massagetae* & *Derbices* cognatos suos satis proximos devorabant. *Tibareni* senes epatibulis suspenderunt. *Ægyptii* cerebro visceribusque extractis cadaver aromatibus oppletum ad 70. diem sale macerabant: demum extractum myrrhinoque oleo probe tinctum lignea effigie circumdederunt. Sic imbuta cadavera diutissime durant incorrupta; & hodieum refodiuntur: dicunturque *Mumiae*. Credebant enim *Ægyptii*, tamdiu animam hominis supersistere.

stitem fore, quamdiu ejus corpus putredinem nullam traheret. *Scythæ* mortuorum charos, una cum cadaveribus defodiebant vivos, adjunctis famulis, equis, canibus, ac cibis. *Thraces* cum plausu ac lætitia sepulturam agebant, contra Natalem cum luctu. *Bactriani* senes objecere canibus, ad hoc ipsum nutritis.

2. Græci ustorum cadaverum cineres urnis imponebant, ipsasque urnas splendidis monumentis.

3. Romani olim cadavera terræ mandarunt. Sed cum animadverterent, variis ac civilibus præsertim turbis ea e tumulis erui, licentia emotæ plebis; statuerunt ea Græcorum more cremare.

4. In monumentis repositæ sunt duæ urnæ, fictiles, vitreæ, vel aureæ: altera cineres, altera amicorum lacrymas capiebat. Addita lambas eo sæpe artificio, ut mille & amplius annis arsisse in comperto habeamus. Cadaveribus, quæ integra defodiebantur, additus est in ore nummus, Charonti pro naulo dandus.

LIBER IV.

De Politicis.

CAPUT I.

De Magistratibus.

I. *Consules* a *Consulendo* patriæ dicti, constituti sunt post reges exactos. Bini, ut alter alterum me-

metueret, coërceret. Uno tantum anno magistratus
 iis permissus, ut essent humani, qui se scirent post an-
 num potestate carituros. Potestas eorum primo re-
 gia nihil minor fuit: sed postea Tribunorum inter-
 cessione circumscripta est; ab Imperatoribus autem
 plane extincta. Insignia Consuli præferebantur duo-
 decim *Fasces* a totidem licitoribus. *Fasces* erant ba-
 culi aliquot ex Ulmo vel Betula loro colligati, adnexa
securi: Sed Valerius Poplicola secures demisit, eæque
 prægestæ deinceps sunt tantum extra urbem, ne
 populo terribilis videtur Consulum potestas. Licto-
 res hisce fascibus populum e via submovebant, fo-
 res eorum virga feriebant, ad quos intrare consul
 vellet; sed cum major magistratus forte obuius fieret,
fasces submittebant. Sed illi fasces alternis mensibus
 tantum alteri e consulibus præferebantur, alterum in-
 terim comitatus est *Accensus* cum sequentibus duo-
 decim licitoribus, qui baculos tantum ferebant. Præ-
 terea consules induti erant *Trabea*, seu toga ampla,
 picta insignibus gestis propriis aut majorum; manu
 gestabant scipionem eburneum, in cuius summo figu-
 ra aquilæ.

2. *Ædiles* duo instituti an. V. C. 271. dictique
Ædiles plebis His additi e Patribus *Ædiles Curules*
 an. V. C. 388. Cæsar adjecit duos *Cereales*, qui rei
 frumentariæ curam haberent.

3. *Tribuni* plebis seu tribuum ductores seditione
 populi creati sunt, qui An. V. C. 260. in Montem sa-
 crum secessit, nec rediit ante, quam duo Tribuni ple-
 bis crearentur, qui Consulum potestati obistere va-
 lerent. An. 297. facti sunt decem. His jus erat Con-
 sulum gestis *intercedendi*, seu ea impediendi; quod
 faciebant illa formula: *Veto*.

4. *Quæstores* An. V. C. 269. *Ærarium* publicum
 curabant.

5. *Di-*

5. *Dictator* primus creatus an. V. C. 255. Cum enim *Consulum* nomen contemptui haberetur, propterea, quod ab illis ad populum provocatio esset, omnia ad seditionem spectabant: quare, cum etiam externus hostis immineret, alius magistratus creatus est, a quo provocari non posset: Hic omnia suo arbitrio decernebat. Ne tamen abuteretur, imperium hoc gessit uno tantum semestri. Aliquando prorogatum est in annum integrum. Sylla autem & Cæsar perpetui dictatores creati sunt, id quod exitium Reipub. peperit. Dictatori equum ascendere fas non erat, nisi ad bellum.

6. *Censores* duo creati sunt. An. V. C. 311. Qui recensebant non solum capita civium & facultates, sed maxime etiam mores, illosque, si pravos deprehendissent, *Nota*, id est ignominia affecere.

7. *Imperatores* vocabantur, qui gerendo bello summa cum potestate præfecti erant. Sed post illud nomen sibi proprie asciverunt Cæsares tantum.

C A P U T II.

Ordines Civium seu Classes.

1. *Senatori*us Ordo, seu *Patricius* complectebatur Senatum, Consules, Nobiles, & qui olim has dignitates aut magistratus gesserunt. Hi uno verbo *Patres* dicebantur, aut *Patres conscripti*. Ceterum Nobiles censebantur ii, qui e Patrum antiquo genere nati fuissent. At Novi nobiles, seu *Homines novi* vocabantur, quorum majores aliquem gesserunt magistratum, cui ponendæ imaginis jus erat, nempe Consulatum, Dictaturam, Censuram, Ædilitatem Curulem. Imagines erant e Cera Vultus tantum exprimente (*Brust-Bilder*). Hæ cum inscriptionibus & *titulis*, poni solitæ in Atriis, ligneis thecis seu armariis inclu-

inclusæ, quas diebus lætis festisque aperuerunt, thureque incenso profecuti sunt: unde *fumosa ceræ*. In funere proferebantur ordine supra perticas, quas *Feretra* dicebant.

2. *Equestris* ordo alter erat, complectebaturque Juventutem Nobilium Patriciorum a 18vo anno ætatis.

3. *Plebejus* ordo tertius. Erat autem plebs divisa in 35. *Tribus*, e quibus quatuor *Urbanæ* erant, quæ cum e libertis potissimum conflatae essent, inferioris sortis existimabantur. Reliquæ *Rusticæ* erant, seu civium, qui extra Urbem per reliquam Italiam suis in prædiis habitabant.

4. Erant præterea *Servi* seu mancipia; quasi manucapta. Quos si dominus manu misisset, *Liberti* vocabantur; & qui ex his postea nati sunt, *Libertini*.

CAPUT III.

De Re Monetaria.

1. Illi, qui remotissimo ævo vixerunt homines, mercimonia sua ita celebrarunt, ut non nisi res cum rebus permutarent, v. g. calceum cum pane. At hoc non diu tulit usus: sed oportuit constitui aliquod generale quasi pignus, quod universarum mercium vicem subire posset. Itaque *Ferrum* aut *æs* primo constitutum est. Et qui alterius rem magni aestimatam sibi comparare volebat, magnum æris pondus eidem vicissim tradebat. Post discrimine ponderis omisso signum quoddam æri impressum, quo vel magnam vel minorem aestimationem seu pretium politicum accipiebat. Denique *pecudum* corio eadem signa impressa sunt, unde credimus *pecuniam* esse dictam; cum alias diceretur *moneta*, tanquam admonens hominem constituti a Republica pretii.

2. *Ærei* nummi hæc erat apud Romanos ratio. *As* non aliud erat, nisi *Libra æris*. *Quadrans* seu *Triuncis* quarta *Libræ* pars: quæ sæpe etiam e plumbo, nigraque moneta hæc dicta. *Sextans* pars assis sexta. *Triens* pars tertia. Ceterum assis integri valor non erat amplior nostris 8. vel decem numulis, Pfenning.

3. *Argentens* nummus alius erat *Denarius*; alias etiam *bigatus* & *quadrigatus* dictus ob signum impressum. Valebat fere nummulos nostros 32. seu crucigeros 8. & in scripturis ac monumentis veterum indicatus est hac nota (*) seu stellula. *Quinarius* seu *Victoriatus* ob victoriæ effigiem dictus, dimidium denarii valebat. *Sestertius* quarta denarii pars, sic scribi solebat HS. Sed cum dicebatur per nomen substantivum masculinum e. g. *decem Sestertii*: intelligebantur singuli sestertii: cum vero dicebatur neutro genere e. g. *decem sestertia*, intelligebantur totidem millia sestertiorum. Denique cum per adverbium dicebatur e. g. *decies HS.* seu *decies sestertium*, toties centena sestertiorum millia intelligebantur.

4. *Aureus* nummus, five *solidus* varie dictus & nomen plerumque ab Imperatoribus sortitus est e. g. *Antonianus* &c. valuit 25. Denarios.

5. Græci *Minis* utebantur, & *Talentis*. *Minæ*, id est *Libræ* in *Talento Attico* erant 60 quarum singulæ valebant 100. denarios, id est nostrorum florenorum tredecim cum dimidio fere.

Talentum Atticum 60. Librarum, valebat denariorum 6000. Id est nostrorum florenorum 800. five *Philippæos* aut *Coronatos* 600. Itaque mille *Talenta* argenti sunt 800000. fl. Mille *Talenta auri* hujus numeri fere triplum conficiunt.

LIBER V.

De Familiaribus ac Privatis ritibus.

CAPUT I.

Vestēs.

1. Quin primi mortalium ferarum pellibus corpora protexerint absque multa artis & elegantiae cura, dubium haud est.

2. *Pallium* vestis est totum obtegens corpus : quo apud Græcos singulariter Philosophi utebantur.

3. *Toga* pura, vestis est ad talos pertingens, quam sumebant, qui adolescentum ætatem egressi erant. Hinc, *Togam sumere*. Ea usi Romani in foro, & toto pacis tempore : Hinc *Toga clari*, id est pacis studiis.

4. *Sagum* vestis curta genuum tenus, nec manicata : qua in bello utebantur Romani. Hinc, *Sago inclutus*.

5. *Prætexta* vestis proluxa, purpurea fimbria prætexta. Hanc gestarunt pueri & adolescentes ad 16. ætatis annum. Hinc *Prætextam ponere*. At etiam magistratus plerique hac veste ornabantur.

6. *Latus Clavus* dicebatur toga clavis latis ornata, siue ii fuerint florum quædam figuræ in toga depictæ,
live

sive argentea purpureave schemata. Hoc clavo usi sunt Senatorii ordinis viri; Equestres tantum angusto; reliqui pura toga.

7. *Palmata* toga, picta erat palmis &c. Magistratum supremorum & Imperatorum tantum insigne.

8. *Trabea* vestis seu toga colorum distinctione velut in modum trabium virgata. Consulum erat.

9. *Paludamentum*: Belliducum vestis.

10. *Cklamys*, *lena*, & *abolla* militum, vel inferiorum militiae praefectorum palliola erant.

11. *Stola* Matronarum longa & ampla vestis.

12. *Bulla aurea* puerorum nobilium.

13. *Apex* apud sacerdotes Pontifices capitis ornamentum erat ea fere figura, qua nostrorum *Infulae*.

14. *Vittae* teniae erant in nodum collectae atque in humeros defluentes (ein Busch/Bänder). Hae imponebantur victimis. Sed & Vestales Virgines iis redimitae erant.

15. *Cothurnus* Vestis talaris, quam induti erant in scena poetae tragici.

16. *Soccus* vestis arctior Comicorum.

17. *Lacerna* vestis amplissima, qua supra reliquas omnes utebantur pluvia maxime tempestate.

18. *Petasus* pileolus erat, fere ut ii, quos nunc in scena producimus, vocamusque cascetas. Sed eo nunquam usi Romani (uti nec aliae gentes, praeter delicatos Asiaticos) nisi in sacris, ludis, saturnaliibus, itinere & militia. Sed cum operiendum esset caput (raro id fiebat) laciniam vestis reducebant in caput, eamque iterum removebant, quum honoratiorum aliquem obvium haberent. Pileolo tamen uti licuit Libertis, aëgris, senibus.

19. *Braccæ* antiquis nullæ, nisi Gallorum parti, quæ *braccata* inde dicta. Est autem *Bracca* genus vestimenti totum corpus ipsumque adeo caput involvens.

20. Pedes armabant vel puris soleis loro adstrictis, Sandalia hodie dicunt: vel *calceamento* in modum nostrorum calceorum confecto: vel *Caligis* ad furam usque ascendentibus, Halbstifel, Bundschuhe.

21. *Annulos* gestabant primo nonnisi Senatores & Equites. Post latius in omnes fere extensum: sicut primi ordinis viri aureos, reliqui argenteos, servi ferreos haberent.

22. *Linea* veste rarissimi utebantur: necdum enim cognita erat hæc lini nostri cultura. Atque hinc opus iis fuit tot balneis & lavationibus ad abstergendos sudores, pulveres &c.

23. *Sericum* illis longe a nostro diversum fuit. Etenim ab ultimis Indis *Seribus* petebatur, ubi lanugo quædam tenuissima certarum arborum foliis abrafa in filum extendebatur, indeque *Sericea* texta conficiebantur.

CAPUT II.

Convivium.

1. Romanis mos ter de die cibum sumere. *Jentaculum* mane; *Prandium* seu merendam meridie; *Cœnam* seu *Vespernam* vesperi sub horam diei nonam ab ortu.

2. Mensa rotunda; circa eam tres lecti strati purpura, panno &c. qui *figma* vocantur, ob figuram, quam habent, Græcæ antiquæ literæ signa, nempe C. Atque hinc *Triclinium* etiam vocatum est *cœnaculum*.

3. Mensæ non affidebant (ante tempora quidem Ciceronis) nisi feminæ, sed in cubitum sinistrum reclinati accubabant, positis calceis, sumta cœnatoria veste, ac lotis antea manibus.

4. Men-

4. Mensæ imponebatur simulacrum alicujus Dei, qui Genius mensæ audiebat.

5. Solemnioribus conviviiis etiam rex quidam men-
falis eligebatur, *Modimperator* dictus.

6. Convivium habebat tres *Missus*, seu ter appone-
bantur aliqui simul cibi. 1. *Antecæna*, seu Gustus aut
Custatio vocabatur, aut etiam Promulsis, ob mulsum
tunc bibi solitum. In ea potissima fercula erant *Ova*
cum lactucis, rapulis, radicibus &c. 2. *Cæna* secundus
erat missus; ejus præcipuum ferculum *Caput Cænæ*
dicebatur. 3. Tertius missus *Bellaria*, seu Mensa se-
cunda, in qua delicata conditorum ciborum frugum
&c. & maxime *Poma*. Hinc intelliges, quid sit *ab*
Ovo usque ad Mala.

7. Plerique Romani delectabantur esu pultis; unde
Pultivagi dicti sunt.

8. Cœnis suis præter vinum frequentem adhibue-
rant aquam tam frigidam, tum caldam, seu cali-
dam, eamque bibebant aut solam, aut vino mixtam.
Caldamque singularis luxus, & delicii causa pota-
bant.

LIBER VI.

De Varia Antiquitate.

CAPUT I.

Septem mundi mira.

Septem fuere opera, quæ ab omni antiquitate præ-
cipua in admiratione habita sunt.

1. *Babylonis* muri, quorum ambitus erat 385. stadiorum, seu passuum 48125. altitudo pedum 200. latitudo seu crassities 50. In ipsa urbe horti penfiles erant, id est columnis innixi. Hæcque universa opera erant *Semiramis* reginæ.

2. *Pyramides* ingentes erant moles e lapide quadrato coctove structæ ab *Ægyptiis* regibus prope *Memphim* urbem. Earum grandiore trecenta & sexaginta hominum millia totis viginti annis condiderunt: cumque nihil annonæ aut mercedis pendetur operis, præter pauculas cæpas & allia, in ea tamen ipsa impensa sunt 800. talenta.

3. *Mausolus* rex erat *Cariæ*, cui defuncto *Artemisia* fidissima conjux monumentum excitavit adeo magnificum, ut obstupesceret orbis. Huic inclusit cineres mariti, deque iis quotidie partem e poculo generosissimi *Massici* hausit; quasi se ipsam præbitura pro vivo sepulchro. Hinc splendida sepulchra hodie *Mausolea* dicuntur.

4. *Labyrinthi* non erant horti vario auleorum flexu implicati, sed ingentibus ac spaciosissimis ædificiis in varios mæandros redeuntibus. Horum quatuor erant celebratissimi. Primus in *Ægypto* prope *Arfinoem* urbem, & *Moërim* lacum. Alter in *Creta* a *Dædalo* fabricatus, cui inclusus erat *Minotaurus*, quem *Theus* occidit, præbito ab *Ariadna* *Minois* regis nata filo reditum inveniens. Tertius in *Lemno* insula. Quartus *Italicus* pone urbem *Clusium*, quem sibi pro monumento condidit *Porfena* rex.

5. *Colossus* apud urbem *Rhodum* statua erat *Solis* in aditu portus, ære fusa, tantæ altitudinis, ut triremes passis velis ejus crebra trajicere possent. Terræ motu dejectus est.

6. *Dianæ* Ephesinæ templum excitatum est totius Græciæ Asiæque collatis opibus, artibusque, labore in ducentefimum annum protracto. Centum viginti septem columnæ a totidem regibus positæ totum opus intus fulciebant. Sed Herostratus omnia flammis dedit. *Vid. fol. 243.*

7. Turris in Pharo insula excitata prope Alexandriam, quæ navigiis noctu accedentibus lumen præbuit. Hujus loco ab aliis memoratur Jovis Olympi statua.

CAPUT II.

Romæ miranda.

§. I. Hominum frequentia.

Eam Lipsius hoc modo recenset. Nobilium ac divitum sunt

	-	-	-	360000.

Civium e plebe	-	-	-	300000.

Feminarum cum pueris	-	-	-	900000.

Servorum	-	-	-	2000000.

Militum, gladiatorum, aurigarum &c.	-	-	-	200000.

Peregrinorum	-	-	-	2000000.

Universe	-	-	-	5700000.

id est quinquies mille millia, atque insuper septingenta millia: seu fere sex milliones.

§. II. Amplitudo Urbis.

Ambitus continebat 42000. passuum, septemque montes seu colles complectebatur. Ad hæc suburbia latissime extendebantur, fere Ostia usque ac Tibur, nempe 10. & 14. millibus passuum. Profecto Helio-
gabalus olim servis imperavit, araneorum telas tota urbe colligere; collegerunt 10000. pondo.

§. III. *Ædificia, Structuræ.*

1. *Capitolium* ideo dictum, quod cum fundamentis jactandis locus foderetur in monte Tarpejo, calvaria humana erueretur.

2. *In Foro Rostra* erant fixa navium illarum, quas primas Romani eripuerunt Antiatis, quorum in locum posita sunt ea, quæ ex actiaca pugna reportavit Augustus. Illis impositæ exedræ seu Cathedræ oratorum.

3. *Cloacæ* subterranei ductus erant, equidem non nisi ad ejiciendas ex urbe fordes structi a Tarquinio Prisco. Septem præcipui meatus e septem montibus deducti sexdecim pedes latierant, & omnes denique in Tiberim evolvebantur. Tam vastum hoc opus, ut in earum reparationem Censores aliquando mille talenta, id est sexcenta Philippæorum millia expenderint.

4. *Aquæductus.* Appius Claudius sub annum V. C. 441. aquas lateritiis canalibus, qui fornicibus impositi erant, ab undecimo milliario adduxit. Sed Caligula *Aquæductum* inchoavit & Claudius consummavit a quadagesimo milliari; quo opere montes perfossi, valles ingentibus fornicibus æquatæ sunt.

5. *Viæ.* Media urbe in capite Fori Romani Statua erat aurea ab Augusto posita, quam *Milliarium* dixerunt, seu *Columnam milliariam*, atque ad hanc terminabantur omnes Italiæ Viæ. Singulis millenis passuum millibus lapides grandiores positierant & in iis *milliarium* numerus scriptus. Et hinc si dicunt antiqui e. gr. *quarto ab Urbe lapide*, non aliud volunt nisi quaternis millibus passuum. Multæ erant viæ Roma ducentes in diversam orbis plagam: stratae illæ sunt grandi lapide quadrato, & in multa millia extensæ.

Celeberrima fuit *Appia* ab Appio Cenfore strata, quæ Capuam, & inde Brundisium usque ducebat. *Flaminia*, *Salaria*, *Numentana*, *Tiburtina*, *Prænestina*, *Latina*, *Ardeatina*, *Ostiensis*, *Aurelia*, *Triumphalis*, & liæque non minoris nominis & operis.

C A P U T III.

Nomina.

1. Ingenui homines, seu cives ac liberi apud Romanos tria tulere nomina: Prænomen, Nomen, Cognomen. *Prænomen* præponitur nomini familiæ, ad discernendum inter fratres &c. uti apud nos hodie Petrus, Joannes, Sebastianus &c. Indebatur post sumtam togam virilem. Atque istiusmodi prænomina apud Romanos non fuerunt ultra octodecim nempe hæc fere *Aulus*; *Cajus*; *Decimus*; *Kæso*; *Lucius*; *Marcus*; *Marius*; *Titus*; *Appius*; *Cnejus*; *Spurius*; *Tiberius*; *Mamercus*; *Servius*; *Sextus*. *Nomen* alicui familiæ perpetuum ac proprium erat, uti apud nos ea, quæ cognomina dicimus, v. gr. *Mayer*; *Bauer*; *Kling* &c. Apud Romanos hæc omnia, paucissimis exceptis, in ius definebant, ut *Julius*, *Antonius*, *Livius* &c. *Cognomen* nomini adjectum est ad discernendas inter se plures ejusdem nominis e. gr. *Cajus Julius Cæsar*. *Cajus* est prænomen, *Julius* nomen, *Cæsar* cognomen.

2. Adoptivi, seu qui in alienam familiam adoptati sunt, omnia ejus nomina adsciverunt, sed his insuper adjecerunt aut proprium suum nomen cum aliqua inflexione: ut Octavius a J. Cæsare adoptatus dictus est *Cajus Julius Cæsar Octavianus*. Vel adjecerunt suum cognomen sine ulla inflexione. Ut Marc.

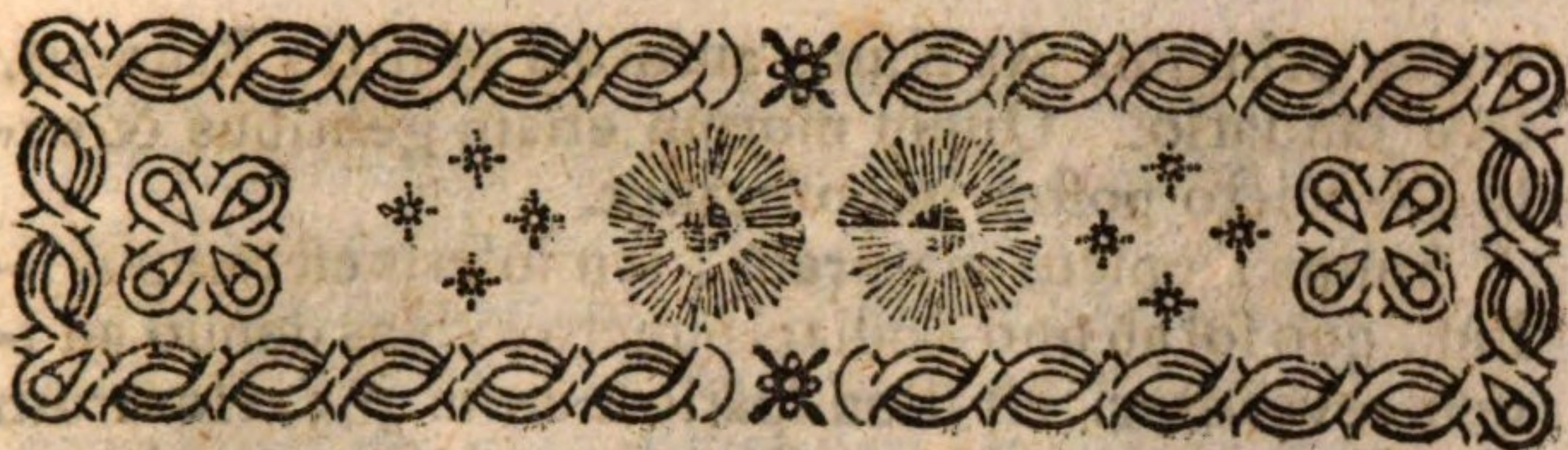
Junius Brutus adoptatus a Q. Servilio Cæpione dictus est Q. *Servilius Cæpio Brutus*.

3. *Servi* antiquitus prænomen Domini gesserunt. e. g. *Marcipor*, *Publipor*, id est Marci puer, Publii puer. Postea nomen suummet & proprium servis concessum est, sumtum plerumque a patria, ut *Davus*, *Syrus*, *Geta*. Manumissi, cum Liberti fierent, Prænomen ac Nomen Domini sui assumerunt, sed loco cognominis suum pristinum nomen retinuerunt, ut *Marcus Tullius Tiro*.

CHRO-

CHRONOLOGICA.

* Chronologia est Scientia temporum, quæ accurate determinat, quid quoque tempore factum sit. Ex hac scientia paucula libabimus 1. *De usu anni* 2. *De usu variarum Epocharum.*

CAPUT I.

De Anno.

I. Anni apud Antiquos varium erat *spatium*. 1. Ægyptii, Chaldæi, Persæ, Assyrii, Hebræi, ac Græci anno lunari gaudebant, seu luna duodecies suum cursum absolvente. At annus ille Lunaris 11. diebus brevior est anno solari; quos undecim dies statis temporibus *intercalarunt*, seu interposuerunt. 2. Romani initio 10. mensium annum habebant, Numa duos adjecit, ut alibi dictum.

II. *Inchoatio* anni non minus diversa fuit. 1. Asiatici omnes ab Æquinoctio autumnali annum suum exorsi sunt. 2. Sed Hebræi duplici anno utebantur. Ecclesiasticum & Historicum, secundum quem festa celebrabant & Historias notabant, inchoarunt ab æquinoctio verno. Politicum autem & œconomicum, juxta quem contractus, decimarum præstationes &c. metiebantur, orsi sunt ab æquinoctio autumnali. 3. Græci a Solstitio æstivo. 4. Romani ab Æquinoctio verno

verno primum. At Numa autore a solstitio Brumali, five Januario. Quem morem etiam gentibus & orbi a se victo postea imposuerunt.

Annus tropicus, naturalis, seu solaris est tempus illud, quo sol ab uno Zodiaci puncto exiens denuo ad idem revertitur. Fit illud spatio dierum 365. Horarum 5. minutorum 49. ita ut a sexta hora defint 11. minuta.

Veteres autem illas horas & minuta residua neglexerant, unde grandis confusio temporum nata est. Nam pone primum diem veris hoc anno esse 25. Martii. Si horas 6. in singulos annos negligas, post annos quatuor primus dies veris incidet maturius uno die (qui ex quatuor sex horis, seu 24. conflatus est) nempe in diem Martii 24. & sic deinceps singulis quadriennis maturius ver inchoabit: donec tandem initium veris incideret in Januarium, Decembrem &c.

Ergo Julius Cæsar adhibitis præstantissimis astronomis Calendarium correxit. Jussitque peracto semper anno quarto & quinto incipiente, nempe mense Februario unum diem integrum, ex quater 6. horis residuis collectum, intercalari.

Verum neque sic Calendarii correctio proba fuit. Erravit enim Cæsar, cum putavit 6. integras horas superesse ultra dies 365. cum tamen a sexta deficient minuta undecim. Itaque singula quadriennia Cæsariana abundant quater undecim minutis, five minutis simul 44. Ex quo secutum est illud, ut spatio mille sexcentorum & viginti sex annorum (scilicet a correctione I. Cæsaris ad annum Christi 1582.) ex illis neglectis 11. minutis colligerentur omnino dies fere 13. Ita, ut Æquinoctium vernum, quod Cæsaris ævo die 24. Martii erat, anno 1582. incideret in diem Martii 11.

Itaque Gregorius XIII. PP. medelam adhibuit, jussitque decem dies illos in Calendario abundantes omitti, atque in suo correcto Calendario pro die 11. Martii mox scribi 21. Martii.

Non

Non autem 13. sed 10. tantum dies omisit: quia voluit Calendarium reduci ad statum, quem tempore Concilii Nicæni habuerat, ut ejus cyclus Paschalis, aliaque decreta semper in Ecclesia observarentur: atqui a Jul. Cæsare ad Concil. Nicænum tres dies fere superfluebant, quos dissimulari Gregorius voluit.

Ut autem error Julianus deinceps evitaretur, præcepit, ut quidem singulis quadrienniis dies unus intercaletur. Sed undecim minuta colligi jussit, donec efficiant diem integrum: id quod fit post annos 130. & dies 335. horam 1. minutaque 30. Is dies sic collectus detrahatur anno Juliano, atque hinc post illos 130. annos dies unus bissextus (qui intercalari alias deberet) omittitur. Attamen facilioris methodi ergo non præcise post annum 130. fit omissio intercalationis, sed ipso anno centesimo. Quod tamen ipsum ne errorem generet, provisum est, ut quadringentesimo semper anno intercalaris dies non omittatur. Itaque anno 1600. intercalatio omissa non fuit. Sed anno 1700. intercalatio fuit omissa: idemque fieri debet an. 1800. & 1900. Sed annus 2000. iterum intercalabitur &c.

CAPUT II.

De annis mundi, sed ab orbe condito.

Quilibet fere Chronologorum alium annorum numerum colligit, qui a condito orbe ad Christi nativitatem fluxerunt. Causa est, defectus antiquorum monumentorum, & in ipsa S. Scriptura obscuritas &c.

2. Si in autore quopiam legas v. g. Alexandrum magnum vicisse anno mundi 3630. & libenter velles scire,

scire, quot annis ante Christum id contigerit? debes prius nosse, quoto anno mundi Christum natum esse afferat ille autor seu in quotum annum Mundi dicat incidisse annum primum æræ vulgaris Dionysianæ: illud ubi deprehenderis, pone illum numerum annorum, quos autor dicit usque ad Christum elapsos esse: ex illo dein numero detrahe annum mundi 3630. quo victoria Alexandri accidit: residuum indicabit, quot annis ante Christum Alexander vicerit. e. gr. nos dicimus ab ortu mundi ad Christum fluxisse annos 3960. Itaque

Pone annos ad Christ. 3960.

Detrahe illis annum 3630.

Residuum - - - 330.

Ergo conclude, Alexandrum vicisse anno 330. ante Christum.

C A P U T III.

De Epocha Olympiadum.

1. Olympici ludi erant ab Hercule primum instituti, ab Iphito vero restaurati anno mundi 3184. seu ante Christum 776. a quo anno incipiuntur numerari Olympiades.

2. Celebrabantur ludi isti anno quarto semper elapso, atque istud quatuor annorum intervallum Olympias dicebatur. Anni vero Olympiadum sic numerabantur:

Annus Mun.	3184.	Olpadis	Imæ	annus	1.
A. M.	3185.	Olpadis	1.	an.	2.
A. M.	3186.	Olpadis	1.	an.	3.
A. M.	3187.	Olympiade	prima.	scil.	elapsa.
A. M.	3188.	Olpadis	2dæ	an.	1.
A. M.	3189.	Olpadis	2.	an.	2.

3. Itaque

3. Itaque si dico Olympiade sexta, intelligo annum ab institutione Olympiadum 24to qui est annus mundi 3208. Si vero dico Olympiadis sextæ anno 3to condita est Roma, intelligo quinque completas Olympiadas, five annos 20. quibus addendi sunt adhuc 3. anni, qui ex Olympiade sexta effluxerunt.

4. Si ergo in autore quodam legis e.g. Plato obiit Olympiade 170. Et velles scire, in quotum mundi annum incidat illa Olympias, numerum Olympiadum multiplica semper per 4. & invenies annos 428. qui nempe anni effluxerunt ab anno M. 3184. Itaque

Anno Mundi	3184.

Adde	428.

Plato ob. A. M.	3612.

5. Si legas Olympiadis 109. anno 3to natus est Epicurus; tum 108. Olympiades multiplica per 4. Annos: prodibunt 432. his adde annos tres Olympiadis 109^æ & fient 435. Hos 435. annos adde ad annum mundi 3184. habebis annum mundi 3619.

6. Cognito semel in quem mundi annum incidat Olympias quævis; facile est invenire, quotus is annus fuerit ante Christum. Id enim paulo ante cap. 2. diximus.

CAPUT IV.

Epocha Urbis Conditæ.

1. Annus, quo Roma condita est, non idem est apud omnes Scriptores. Vero proximum est, quod annus primus Urbis conditæ incidat in annum mundi 3207. Olympiadis sextæ annum tertium: & in annum ante æram Christianam 753.

2. Legis anno V. C. 244. Reges Roma expulsos esse, & velles scire, quotus is annus sit ante Christum? Ergo ex annis 753. detrahe annum 244to, quem legisti; prodibit annus ante Christum 509us.

3. Si

3. Si velles scire, quotus annus mundi sit ille annus V. C. 244. ? adde hunc numerum ad annum mundi 3207. (qui nempe annus primus est Urbis) & invenies annum mundi 3451. eundem esse cum anno Urbis 244.

4. Si etiam scire aves, in quotam Olympiadem annus ille V. C. incidat ? divide illum numerum per 4. hoc modo.

$$\begin{array}{r} 244 \text{ f. } 61. \\ 44 \end{array}$$

Habes itaque Olympiades 61. quæ ab Conditu Urbis effluxerunt : sed cum ante conditam Urbem jam quinque Olympiades abierint cum annis tribus, hinc adde illas 5. illis 61. fientque 66. cum annis tribus. Ergo dices, reges pulsos esse Olympiadis 67mæ anno 3tio.

CAPUT V.

Epocha Ære Christianæ.

1. Æra Christiana est initium numeri annorum, qui a Nativitate Salvatoris numerantur.

2. Mos per annos Christi numerandi inventus est a Dionysio exiguo seculo Ecclesiæ sexto : & in usum publicum traductus circa seculum nonum. Et hæc dicitur *Æra vulgaris*.

3. Dionysius quidem existimavit a vero Christi natali ad annum illum, quo ipse suum inventum excogitavit, elapsos esse annos 532. Sed in hoc deceptus est, cum elapsi sint anni omnino 536. Itaque Æra vulgaris seu Dionysiana a vero Christi natali distat quatuor annis tardius. Attamen anni Christi numerantur non a vero natali, sed ab *Æra vulgari*, ob morem receptum, quem auferre impossibile sit.

4. Ceterum annus primus Æræ vulgaris incidit cum Anno C. V. 753. cumque Olympiade 194. cum anno a correctione Juliana 45.

SYNCHRONISMUS

Præcipuarum Rerum ab orbe condito.

* *In his tabulis cum nomina Pontificum, Regumque ponuntur, intellige eos tum cæpisse regnare, Philosophorum, Doctorum, aliorumque nomina eorum mortem indicant, nisi additum sit: natus, vel, florent.*

NB. *Imperio diviso, Imperatores Orientis exprimi volumus literis pronis, quas cursivas vocant; quales sunt hæ ipsæ, quas hic legis.*

An.	Hebræorum	Res memorandæ.
Mun	res.	
1657		Diluvium universale Noëmi.
1757		Turris Babel. Linguarum divisio.
1758		<i>ASSTRIÆ</i> Monarchiæ initium,
1948	Abram.	1957. Semiramis.
2048	Isaac.	
2108	Jacob.	Apis Ægypti Rex.
2216	Joseph. Vend	2250. Job. floret.
2364		Cecrops I. Athenarum Rex.
2373	Moses.	Oenotrii ex Arcadia in Ital.
2430		Phaëton. Deucalionis Diluv.
2453	Exodus.	2467. Dardanus Trojæ Rex.
2493	Josue.	Jordan. divisus.
2507	Othoniel.	
2547	Aod.	Minos rex Cretæ.
2582		Tros rex Trojam condit.
2587		Tantalus Phryg. Rex.
2625		Janus I. Italiæ Rex.
2627	Debbora.	Bellerophon, Phryxus, Helle.
2631		Ilus arcem Trojæ struit.
2637		Perseus Argivor. Rex Medusa.
		R r 2641.

A.M.	Hebræor. res.	Res memorandæ.
2641	- - -	Saturnus a Jove Cretenſi expulſus in Latio regnat. Neptunus; Pluto.
2647	- - -	Midas Rex Phryg.
2667	Gedeon.	Dædalus: Icarus. Orpheus. Atlas.
2707	<i>Interregnum.</i>	Theseus. Argonautæ.
2716	Abimelech.	Hercules Hispanus.
2719	Thola.	2739. Latinus Ital. Rex.
2742	Jair.	
2764	Jephte.	
2770	Abesan.	2778. Troja capta. Antenor Patavium condit.
2777	Ahilon.	
2787	Abdon.	2780. Æneas in Italiam venit.
2795	Heli, &	
2810	<i>Samson.</i>	Alba longa condita.
2835	Samuel.	
2857	Saul R.	Codrus ult. Athen. Rex.
2878	- " -	Homerus floret.
2897	David.	
2937	Salomon.	
2941	<i>Templum.</i>	
2977	Roboam.	
2994	Abias.	
2997	Aſa.	
3038	Jofaphat.	Elias Prophet. fl.
3063	Joram.	Elifæus Prophet. fl.
3071	Ochozias.	
3073	Athalia.	
3079	Joas.	3085. Carthago condita. Lycurgus flor.
3118	Amasias.	
3147	Ozias.	Jonas Prophet. flor.
3184	- - -	<i>OLYMPIAdum initium.</i>
3199	Joathan.	Pyramides Ægypti ſtructuræ.
3207	- - -	<i>ROMA condita.</i>

A.M.	Hebræor. res.	Res memorandæ:
3215	Achaz.	3213. Sardanapalus exustus.
3231	Ezechias.	
3246	-	Numa Rom. R. Gyges Lydiæ R.
3252	-	Sibylla Erythrea.
3260	Manasses.	Janus imo clausus.
3270	Esaias.	3275. Caranus Rex I. Macedon.
3289	-	Tullus Rom. R.
3291	-	Horatiorum & Curtiorum pugna.
3315	Amon.	
3317	Jofias.	3321. Ancus Martius Rom. R.
3345	-	Tarquinius Prisc. Rom. R.
3348	Joachaz.	Sappho Poëtria.
	Joackim.	
3352	Captivitas.	Nabuchodonosor. Magn. Rex.
3359	Jechonias.	
	Sedecias.	
3370	Templum Eversum.	Jeremias Proph. floret. Arion.
	Daniel.	3378. Solon Athen.
3383	-	Servius Tullus Rom. R.
3388	-	Phalaris Tyrann. Sicil.
3416	-	Cræsus captus, septem sapientes flor.
3422	Finis captiv.	Cyrus Babyl. potitur. PERSICÆ Monarchiæ init. Pythagoras.
3427	-	Tarquin. Superb. Rom. R.
3431	-	Cambyfes Persar. Rex.
3438	-	Smerdis Persar. R. Polycrates R. Sami.
3439	-	Darius Hystaspes Persar. Rex.
3440	-	Anacreon Poëta. Pindarus natus.
3451	-	Reges Roma pulsi ob Lucretiam.
3452	-	Consulatus primus Romæ.
3453	-	Porfena Romam obsid. Mut. Scævola.

A.M.	Res Romanæ	Res Persar. &c. Græcorum.
3469		Marathonia pugna Græc. & Pers.
3475		Xerxes I. Pers. R.
3476		Herodatus natus.
3480		Thermopylarum pugna, Mausol. R. Euripides natus.
3482	Trecenti Fabii	3481. Arthemisia pugna. Athenæ captæ.
3483	Rost. in Foro	
3493	Subjug. missi Equi a Cincinnato.	Thucydides natus.
	XII. Tabulæ.	3495. Artaxerxes Persar. R.
3510		
3535		Xerxes II. Pers. Rex Sogdianus Pers. R. Hippocrates.
3536		Darius Nothus Pers. R.
		3540. Phidias sculptor.
		3545. Timon hostis hominum.
		3550. Dionysius Maj. R. Sicil.
		Artaxerxes Mnemon. Persar. R.
3555		Euripidis mors.
3556	Stipendia militibus data.	3560. Socratis nex.
3570	Brennus obfidet Rom.	3576. Aristoteles natus.
		3590. Pugna Leuctrica.
		3594. Artaxerx. Ochus Pers. R.
		3595. Dionysius Min. Sicil. Rex.
3599	M. Curtius armatus in voraginem.	Democritus.
		3600. Philipp. II. Maced. R. Alexand. Pater Xenophon. ob.
3604		Alexander M. natus. Templum Ephesi uisum.
3612		Plato.
3619	Bell. Samnit.	Epicurus & Menander nati.
3620		Artes Persar. R.
3622		Victoria Cheronæa Philippi.

A.M.	Res Romanæ.	Res Græcorum &c.
3624		Philippus necatus. Alexander Rex Macedon. factus. Thebæ deletæ.
3630	Pax cum Alexandro Epiri R. Al. Magni avunculo facta.	<i>GRÆCÆ Monarchiæ initium</i> post victoriam ad Arbelam. 3636. Diogenes Cynicus. 3639. Aristoteles. Demosthenes.
3648	Via Appia.	
3651		Carthago a Siculis obseſſa.
3679	Bel. Tarentin.	
3680	Pyrrhus irruit.	Apelles Euclides. Coloſſus Rhadius an. 3682. Pyrrhus occiſus.
3689	Samnites ſubacti.	
3691		LXX. Interpretes.
3699	Bel. I. Punicum.	3700. Zeno Stoicus.
3721	Livius primam tragoedi- am edit.	
3722	Pax Punica.	Ennius Poëta natus.
3726	Janus 2. clauſ.	
3741	Bell. II. Punic.	
3744	Clades Can- nenſis.	3749. Syracuſæ a Marcello cap- tæ. Archimedes occiſus.
3759	Pax Punica.	
3761	Plautus obit.	3775. Hanni balis & Scipion mors.
3793		Perſeus & Macedonicum regnum deletum a Rom.
3801		Judas Macchabæus.
3802		Terentius Poët.
3810	Bel. III. Punic.	Pacuvius floret Romæ.
3827	Numantia cremata.	3814. Carthago deleta.

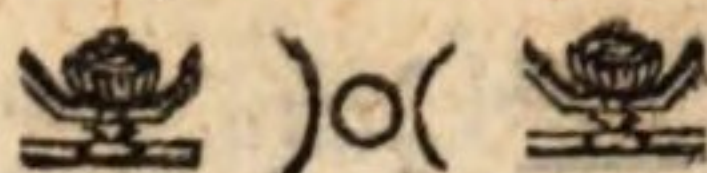

A.M. Res Romanæ.	Res Græcorum &c.
3832 Scipio Jun. O.	3833. Hipparchus astronomus.
3840 - -	Praxiteles natus.
3854 Cicero natus.	
3855 Pompejus natus.	
3859 Marius Cim- bro delet Aquila pro signis.	3957. Aristobulus I. Regiam dig- nitatem apud Judæos resumit.
3865 Lucretius nat.	
3872 Bell. I. Mithri- dat. cædes eodem die facta.	3873. Triumviratus Marii, Syllæ, Cinnæ.
3887 Bell. II. Mi- thridat.	
3891 Virgilius nat.	
3894 Bell. Piratic.	Dejotarus R. Armen.
3896 Horatius nat.	3895. Pompejus Asiam in Provin- ciam redigit. Mithridates ob.
3898 Cicero Conf. Catilinæ conjur. Au- gustus nat.	
3900 Triumvi. Cras- sus, Pompe- jus, Cæsar. Livius nat.	Praxiteles.
3903 Bellum Gallic. Cicer. exul.	
3906 Crassus a Par- this occisus	3907. Lucretius poët.
3912 Bellum civile Cæsaris.	
3913 Pharsalica pu- gna. Pom- pejus perit.	Alexandrina Bibliotheca exusta.

A.M.	Res Romanæ.	Alia memoranda.
3916	Primus annus <i>Correctionis Julianæ.</i>	
3917	Cæsar occisus Triumviri Augustus, Antonius, Lepidus.	3918. Cicero necatus.
3919	Pugna Philip- pensis, Cassius & Brutus.	Ovidius & Tibulus nati.
3920	- -	Herodes I. Rex Judæ.
3922	- -	<i>Æræ Hispanicæ initium.</i>
3930	Pugna Actiaca	Cleopatra cum Antonio perit. Ægyptus in provinciam re- ducta.
3932	Janus 3. clau- sus.	
3934	Octavius dici- tur <i>Augustus.</i>	
3942	Virgilii mors.	3944. B. V. Maria nata.
3953	Horatii & Mæ- cenatis ob.	
3955	XPonatus xta Pagi.	Lælio, & Antistio Coss.
3958	XPonatus xta Baron.	Cornel. & Valerio Coss.
3960	XPonatus xta <i>Dionysium.</i>	Lentulo & Calpurnio Coss.
A.C.		
7	- -	- - Ovidii exilium.
14	- -	August. O.
-	- -	Tiberius.
33	- -	15. Ovidii mors. CHRISTUS Cru- cifixus.

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
37		Caligula.	39. Philo Judæus fl.
41		Claudius.	Fames ingens.
54	Petrus.	Nero.	60. Perficus fl.
64			<i>I. Persecutio.</i>
65	Linus.		Simon magus ruit.
			SS. Petri & Pauli Martyrium.
67	Clemens.		66. Seneca. Luca- nus necati.
68		Galba.	Silii Italici consula- tus.
69		Otto.	
		Vitellius.	
		Vespasian.	70. Jerusalem ex- cisa.
79	Cletus.	Titus Vespasianus.	Statius, Juvenalis, Solinus florent. Plinius Maj. ob. 80.
81			
83	Anacletus	Domitian.	<i>II. Persecutio.</i>
93			Josepus flav. edit. Antiquitates.
95	Evaristus.		
96		Nerva.	
98		Trajanus.	100. Quintilianus Martial. flor.
108	Alexand. I.		Floret Tacitus Hist.
112			<i>III. Persecutio.</i>

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
116	Sixtus I.	Hadrianus.	S. Ignatius M.
117			119. Solima nomina Æliæ instaurata. Plutarchus flor.
126	Telepho- rus.	✓ Antonin. Pi.	130. Florus ; Sue- ton. Agell. flor.
137	Hyginus.		135. <i>IV. Persecutio.</i>
138			138. Marcionitæ hæ- ret.
141	Pius I.	M. Antonia- nus Commodus.	140. Ptolemeus flor.
151	Anicetus.		160. Epictetus.
161	Sother.	Pertinax. Julianus. Severus.	<i>V. Persecutio.</i>
167			Galenus flor.
170	Eleutherius.		184. Origenes nat.
180			Initium controver- siæ Græcorum ob celebrationem Paschæ.
185	Victor I.	Caracalla. Macrinus. Heliogabal. Alexander.	201. <i>VI. Persecutio.</i>
193			Tertullianus natus.
197	Zephyrinus.		Papinian. ICTus.
207			
211		226. Artaxerxes vi- cto Artabano re- gnum Parthorum Persis vindicat.	
217	Calistus I.		S. Cæcilia. Pompo- nius ICTus.
218			<i>VII. Persecutio.</i>
222	Urbanus.		
230	Pontianus.	Maximinus.	
235	Anterus.		
236	Fabianus.		

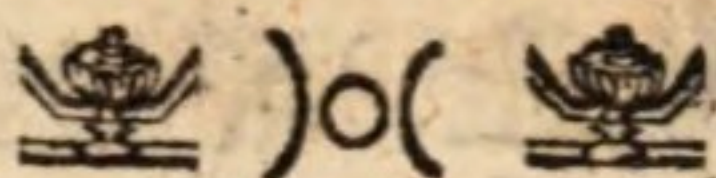

A. C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
237		Gordian. I. & II.	
		Balbinus & Pupienus.	
238		Gordian. III.	240. Herodianus Histor.
244		Philippus.	
249		Decius.	VIII. Persecutio. S. Sebastian.
251	Cornelius.		7. Dormientes. S. Agatha, S. Apol- lonia.
252	Lucius.	Gallus & Vo- lufianus.	
253	Stephan. I.	Valerianus & Gallienus.	Origenes ob.
257	Sixtus II.		IX. Persecutio.
258	Vacat.		S. Laurentius.
			S. Cyprianus.
259	Dionysius.	Valerianus captus	
262		30. Tyranni.	
268		Claudius II.	265. S. Greg. Tarm.
269	Felix I.	Valerian. excoriat.	
270		Quintillus.	
		Aurelianus.	
275	Eutichian.	Tacitus & Florianus.	Porphyrius Phil.
276		Probus.	
282		Carus; Cari- nus; &	Manichæi hæret.
283	Cajus.	Numerianus.	
284		Diocletianus & Maximia- nus Hercul.	290. Arnobius.

A.C.	Pontifices.	Imperatores	Memoranda.
296	Marcellinus.		
305	<i>Vacat.</i>	Galerius & Constantinus I. Chlorus.	302. <i>X. Persecutio.</i>
306		Constantinus II. Mag.	S. Pachomius Mo- nasteria instituit.
308	Marcellus.		307. S. Catharina.
310	Eusebius.		
311	Melchiad.	<i>Galerius ob.</i>	Donatistarum Schisma.
312		<i>Crux apparet Constant.</i>	<i>Indictionum ini- tium.</i>
313		<i>Diocletia. ob.</i>	Arius hæret.
314	Sylvester I.		315. Lactantii Insti- tution.
324		<i>Licinius ty- ran. viduus.</i>	316. S. Blasius.
325			<i>Concilium I. Nicæ- num. Constanti- nop. ædificata.</i>
336	Marcus.		
337	Julius I.	Constantinus III.	
		Constans; Constantius.	
340		<i>Constantius solus.</i>	S. Ambrosius na- tus
342			S. Nicolaus. S. Pau- lus Eremita I.
			Franci in Galliam.
352	Liberius.		354. S. Augustinus natus.
355	<i>Exulat.</i>		
	Felix II.		356. S. Antonius Mag. ob.

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
358	<i>Liber. revo-</i> <i>catur.</i>		
361		Julianus Ap.	
363		Jovianus.	
364		Valentin. I.	367. Bel. I. Gothic.
366	Damasus.	& Valens.	
			370. S. Hilarion.
376		Valentin. II.	373. S. Athanasius.
		& Gratianus.	378. S. Basilus ; Ephrem.
379		<i>Valente ex-</i> <i>tingto Theo-</i> <i>dofius Mag.</i>	Aufonii poëtæ consulatus.
381			II. Concil. Gener. Constantinop.
383		Theodosius <i>Joins.</i>	387. Eremitæ S. August.
384	Siricius,		390. Helvidius : Jovinianus hæret. Claudian. poët. fl. Rufinus necatus.
395		Divisio Im- perii. Honorius. <i>Arcadius.</i>	397. S. Ambrosius.
398	Anastasius. I.		
401	Innocent I.		
406			400. S. Martinus. Vigilantius hæret.
407			S. Chrysostomus.
408		<i>Theodos. II.</i>	Pelagius hæret. Stilico necatus.
409			<i>Roma capta a Go-</i> <i>this. Vandali ,</i> <i>Suevi Hispaniam</i> <i>occupant. Bur-</i> <i>gundi.</i>
410			Britanni deficient.

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
417	Zosymus.		413. Regnum Vifigothor. Tolosanum.
418	Bonifac. I.		<i>Pharamundus</i> Francor. i. Rex.
420			S. Hieronymus.
422	Cælestin. I.		421. Venetiar. ortus.
525		Valentinian. Ill.	428. Nestorius hæret.
429			Wandali Africam occupant.
430			S. Augustinus.
431			III. Concil. Gener. Ephesi. S. Paulinus. S. Patricius Hibern. Apost.
432			S. Isidor. Pelusiot.
438	Sixtus III.	<i>Codex a Theodos. promulgatur.</i>	
440	Leo I.		441. Bellum Attilæ. Eutyches hæret.
442			<i>Merovæus</i> Francorum R.
445			Angli & Saxones in Britanniam.
448			IV. Concil. Gener. Chalcedon. Attila profligatur.
451			454. Attila perit.
455		Maximus. Avitus.	
457		Majorianus.	
		Leo I.	
461	Hilarius.	Severus.	S. Simeon Stylita.

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
465		Ricimet. Ty- ran.	
467		Antemius.	
468	Simplicius.		
472		Olybrius.	
473		Glycerius.	
474		J. Nepos. Leo II. Zeno.	
475		Augustulus.	
476		Occid. Imp. extinctum ab	INTERREGNUM MAXIMUM in Occidente.
483	Felix III.	Odoacre.	
489		Theodericus in Italiam.	
491		Anastasius.	
492	Gelasius.		
493		Theodoricus Ostrogoth R.	
496	Anastasius II.		Clodovæus Franc. R. baptizatur.
498	Symmachus.		S. Maria Ægypt. fl.
514	Hormisdas.		
518		Justinus I.	520. Regula S. Bene- dicti.
523	Joannes I.		524. S. Sigismund. Burgund. R. oc- cisus Boëtius.
526	Felix IV.	Athalaric. R.	
527		Justinian. I.	Langobardi in Pan- noniam.
529		Codex Justi- niani.	
530	Bonifacius II.		
532	Joan. II.		

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
533		<i>Instituta & Digesta.</i>	Belisarius Africa potitur.
534		Theodatus R.	
535	Agapetus I.		
536	Silverius.	Vitiges R.	Belisarius Romam capit.
537	Vigilius.		Cosroës Persa bellum infert.
540		Theutobald. R.	Consulatus Ordinarius sublatus.
541		Totilas R.	S. Benedictus O. V. Concil. General. Constantinop.
544			
553			
554		Tejas R. cum regno Ostrogot. deletus a Narsete.	
555	Pelagius I.		556. Garibaldus Bojorum I. Dux.
560	Joan. III.		
565		Justinus II.	Cessat Romæ lingua Latin. Belisarii mors.
567		Longinus Exarchus I.	
568		Alboinus Longob. R.	
574	Benedict. I.	Celphus Longob. R.	575. Cassiodorus.
578	Pelag. II.	Tiberius II.	
582		Mauritius.	
585		Antharit. Longob. Rex	583. Suevi in Hisp. extincti. S. Hermenegildus.

A. C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
590	Gregor. I.		509. Hispania ab Arianismo purgata.
591		Agilulph. Long. R.	
602		Phocas.	
604	Sabinian.		
607	Bonif. III.		
608	Bonif. IV.		
610		Heraclius.	614. S. Crucem rapiunt Persæ.
615	Deusdedit.		S. Columbanus.
616		Adalvald. Lo. R.	Monothelitæ hæret.
619	Bonif. V.		
625	Honorius.		
626		Ariovaldus R. Long.	624. S. Gallus. S. Crux reduta.
629		Rotharit. Lo. R.	630. Mahomet perit.
639	<i>Vacat.</i>		637. Jerusalem a Saracen. capta.
640	Severinus.		
641	Joan. IV.	Constant. III.	
642	Theodorus.	Constans II.	
645		Rodaold. Lo. R.	
649	Martin. I.		
651		Aripertus Long. R.	Perfarum regnum a Saracenis extinctum.
653	<i>Exul.</i>		652. S. Emmeramus.

A. C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
654	Eugen. I.		
657	Vitallan.		
661		Grimoald. Regni Lo. usurpator.	<i>Zechus</i> Boëmici regni autor.
668		<i>Constantinus</i> <i>IV.</i>	667. S. Ildephon- sius.
671		Pentharit Long. R.	
672	Adeodatus.		
676	Donus.		
678	Agatho.		680. <i>VI. Concil.</i> <i>Gen. Cpoli.</i>
682	Leo II.		681. Pipinus Heri- stallus Major Do- mus Franciæ.
684	Benedict. II.		
685	Joan. V.	<i>Justinian. II</i>	
686	Canon.		
687	Sergius II.		
688		Chunipert. Long. R.	690. S. Chilianus M.
700		Luitpert. Long. R.	
701	Joan. VI.		
702		Aripert. II. Long. R.	S. Rudbertus Boiis prædicat.
705	Joan. VII.		
708	Sifinnius. Constantin.		
711		<i>Philipp. Bar-</i> <i>dan.</i>	710. <i>Mauri in Hi-</i> <i>spaniam.</i> Libussa Boëmorum Du- cissa.

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
712		Ansprand. Long. R.	
713		Luitprandus <i>Anastasius II.</i>	714. Carolus Martellus Maj. Dom.
715	Gregor. II.		
716		<i>Theodos. III.</i>	
717		<i>Leo III. Isaurus.</i>	S. Suitbertus Frisio Apost.
718			S. Rupert. obitus.
723			Iconoclastæ hæret.
724			Frisingenſis Episcopatus.
730			S. Corbinianus ob.
731	Gregor. III.		Ven. Beda.
741	Zacharias I.	<i>Constant. V. Coprony.</i>	Pipinus Junior. Major. Dom.
744		Rachis Long. R.	Monasterium Fuldense.
751		Aistulphus Long. R.	750. S. Joan. Damascen.
752	Stephan. II.	<i>Exarchatus sublatus ab Aistulpho.</i>	Pipinus Franc. R. ungitur.
755	Stephan. III. <i>Exarchatus datur PP.</i>		S. Bonifacius M.
756		Desiderius Long. R.	S. Wicterpus Episcop. I. Ratisponæ Ordinarius ob.
757	Paulus I.		

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
758			Eneco R. I. Na- varræ.
767	<i>Vacat.</i>		762. Bagdad con- dita a Sarac.
768	Stephan. IV.		Carolus M. Franc. R.
772	Hadrian. I.		Bellum Saxonicum
774		Desiderius captus a Ca- rolo. Et Reg. Long. extinct.	
775		<i>Leo IV.</i>	
780		<i>Constant. VI. & Irene.</i>	785. S. Virgilius Ep. Salisburg. ob.
787			<i>VII. Conc. Gener. Nicææ.</i> S. Willi- bald.
791			I. Bellum Hunni- cum.
793			Tentata a Carolo unio Rheni & Danubii.
795	Leo III.	<i>Irene filium excæcat.</i>	799. Finis Belli Hunnici.
800		CAROL. I. Mag. Imp. coronatur.	
802		<i>Nicephorus I.</i>	
804		<i>Michael I.</i>	Finis Bel. Saxon.
811		<i>Leo. V. Arm.</i>	808. B. Alcuin.
813		<i>Ludov I. Pius</i>	
814			
816	Stephan. V.		Regula Canon. Reg.

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
817	Paschalis I.		
820		<i>Michaël II.</i> <i>Balb.</i>	
824	Eugen. II.		823. Creta a Sara- cen. capta.
827	Gregor. IV.		Sicilia a Saracen. capta.
829		<i>Theophylus.</i>	
840		Lotharius I.	841. Normannorum maxima in Gall. Irruptio.
842		<i>Michaël III.</i>	
844	Sergius II.		
847	Leo IV.		
855	Benedict. III.	Ludovic. II.	
856	<i>Fab. Joannæ.</i>		B. Rhabanus.
858	Nicolaus I.		861. S. Meinradus
867	Hadrian. II.	<i>Basilus I.</i>	<i>SCHISMA</i> <i>GRÆCOR. a</i> <i>Photio conflatum.</i>
869			<i>VIII. Concil. Gen.</i> <i>Romæ.</i>
872	Joan. VIII.		870. Strabo Glossator.
875		Carol. II. Cal- vus.	
878		Ludovic. III.	
879		Carolus III.	
882	Marinus I.	Craff.	Anastasius Biblio- thecar.
884	Hadrian. III.		

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
885	Stephan. VI.		
886		<i>Leo IV.</i>	
887		Arnulphus. <i>In Italia Be-</i> <i>rengar &c.</i>	891. Compositum Schisma Græc.
891	Formosus.		
896	Bonifac. VI.		893. Novi Hungari a Tanai in Panno- niam.
	Stephan. VII.		
897	Romanus.		
898	Theodor.		
	Joan. IX.		
899		Ludov. IV.	
900	Benedict. IV.		
903	Leo V.		
	Christophor.		
904	Sergius III.		
910	Anastas. III.	<i>Carolinis de-</i> <i>ficientibus</i>	
913	Lando.	Conrad. I.	
914	Joan. X.	<i>Eod. Anno</i> <i>Constantin.</i> <i>VII. Imp.</i> <i>Ori.</i>	
918		Henricus I.	923. Torneamenta instituta ab Henr. Aucupe.
928	Leo VI.	Auc.	
929	Stephan. III.		924. Drahomita Bohem. Dux hiscenteter- ra absorpta.
931	Joan. XI.		
936	Leo VII.	Otto I. M.	

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
939	Stephan. IX.		937. S. Wenceslaus Boëmiæ I. Rex a Cæsare dictus.
942	Marin. II.		S. Odo.
946	Agapitus I.		955. Hunnorum clades Augustæ.
956	Joan. XII.		
959		Romanus I.	961. Creta cedit Græcis.
963	Leo VIII.	Nicephor. II.	
964	Benedict. V.		
965	Joan. XIII.		S. Bruno Colon.
970		Joannes I. Zimisc.	
972	Bened. VI. Bonifac. VIII.		973. S. Udalricus.
974	Donus II.		
975	Bened. VII.		
976		Basil. II. Constantin. VIII.	
983		Otto. III.	
984	Joan. XIV.		
985	Joan. XV.		987. Capetina stirps Reg. Gall.
993			S. Udalricus primum novo ritu canonizatus.
996	Gregor. V.		994. S. Wolfgangus.
999	Sylvest. II. Joan. XVI.		

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1000			Camaldulenses. Ge- nua, Pisa, Flo- rentia Respubli- cæ.
1002		S. Henricus II.	1001. Primus Hun- gar. Rex S. Ste- phanus.
1003	Joa. v. XVII.		1022. Guidonis Solmisatio.
	Joa. v. XVIII.		
1009	Sergius IV.		
1012	Bened. VIII.		
1024	Joan. v. XIX.	Conrad. II. Salic.	1027. S. Romual- dus.
1028		<i>Romanus II.</i>	1032. Burgundiæ R. accedit German. Imperio.
1033	Bened. IX.		
1034		<i>Michaël IV.</i>	
1039		Hen. III. Nig.	
1041		<i>Michaël V.</i>	
1042		<i>Constant. IX.</i>	
1044	Gregor. VI.		Berengarii hærefis.
1046	Clemens II.		
1048	Damasus II.		Turcæ Saracenis cæfis Sultanos constituunt in Persia. S. Odilo. Cresimirus Rex I. Croat. Dalmat. & Sclavon.
1049	Leo IX.		<i>Schisma Græc. re- novatum a Cæru- lario. S. Herman- nus contractus O.</i>
1050			
1054		<i>Theodora.</i>	
1055	Victor II.		

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1056		Henricus IV. <i>Michaël VI.</i>	
1057	Stephan. X.	<i>Isaacius Comnen.</i>	1055. S. Casimirus R. Polon. Ob.
1058	Nicolaus II.		
1061	Alexand. II.	<i>Constant X.</i>	
1066	<i>Bened. X.</i>		S. Eduard. Angl. R. O. regnum capit Wilhelmus Nor- mandus.
1068		<i>Romanus III.</i>	
1071		<i>Michaël VII.</i>	1072. B. Petrus Damiani.
1073	Gregor. VII.		1074. Schisma ob <i>Investituras.</i> Regnum Marocchi Arabum.
1078		<i>Niceph. III.</i>	
1081		<i>Alexius I. Comnen.</i>	Sabaudi & Burgun- di Comites in li- bertatem se affe- runt.
1084			S. Bruno Cartusiam condit.
1086	Victor. III.		Wratislaus Polon. & Boëm. Regium titulum adeptus.
1088	Urban. II.		
1095			Indulgentiarum origo.
1096			I. Expeditio Crucia- torum.

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1098			Cisterciensis Ordo.
1099	Paschal. II.		Regnum Jerosoly- mæ.
			Ordo Equit. Mal- tensium.
1106		Henricus V.	Mathildis Comitissa.
1115			
1118	Gelas. II.	Jo. II. Comn.	Ordo Templario- rum.
1119	Callist. II.		Ordo Præmonstra- tens.
1120			Comitia Worma- tens.
1122			XI. Concil. Gener. Lateranens.
1123			
1124	Honor. II.	Lotharius II.	Abaëlardus hæret.
1130	Innoc. II.		Rogerus Sicil. & Neapol. I. Rex.
1131	<i>Schisma Petri Leo.</i>		1134. S. Norber- tus.
1138		Conrad. III.	Arnaldistæ hæret.
1139			Alphonfus R. I. Lu- fitanæ.
1143	Cælestin. II.	Manuel I.	1139. X. Concil. Gen. Lateran.
1144	Lucius II.		S. Otto Bamberg. ob.
1145	Eugen. III.		1142. Rob. Pullus I. Theol. Schol.

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1147			II. Expeditio Sancta.
1151			Decretum Gratiani.
1152		Erider. I. Ænob.	Gradus Academi- ci.
1153	Anastas. IV.		S. Bernardus.
1154	Hadrian. IV.		Andegavenfes fi- unt Angliæ reges.
1158			Wladislaus II. <i>Rex</i> Boëmiæ iterum dicitur.
1159	Alexand. III.		Waldenses hæret.
1175			Monarchium con- ditur.
1176			Albigenses.
1179			XI. Conc. Gen. La- teran. Romanen- sium fabular. ori- go.
1180		Alexius II.	
1181	Lucius. II.		1182. Judæi tota Gallia pulsi.
1183		Andronic. I.	
1185	Urban. III.	Isaacius II.	
1187	Gregor. VIII.	Angelus.	
1188	Clemens III.		Jerusalem a Saladi- no capta, & re- gnum extinctum
1190		Henricus VI.	1192. Richard.
1191	Cælestin. III.		Angl. R. Cyprum occupatam vendit Guidoni, olim So- lymæ regi: hoc initium regni Cy- prii. Ordo B. V. M. Equitum Teu- tonic.
1195		Alexius III.	
1197		Otto VI.	

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1198	Innocent. III.		Ordo Trinita- rior.
1203		<i>Alexius IV.</i>	1201. Joachimus Abb. Prophet. de Pontific.
1204		<i>Alexius V.</i>	
1205		<i>Balduin. I.</i>	
1214		<i>Henricus.</i>	1206. Avercoës.
1215	Honor. III.	<i>Frideric. II.</i>	<i>XII. Concil. Gener.</i> <i>Later. Minorita-</i> <i>rum Ordo ; &</i> <i>Dominicano-</i> <i>rum.</i>
1216		<i>Petrus.</i>	
1218			Rudolph. Habsp. nat. 27. April.
1221		<i>Robertus.</i>	S. Dominicus. Ordo de Mercede.
1223			1226. Carmelitæ.
1227	Gregor. IX.		S. Francisc. Sera- phicus ob.
1229		<i>Balduin. II.</i>	
1241	Cælest. VI.		1233. Ordo Servi- tarum.
1244	Innoc. IV.		
1245		<i>Fridericus</i>	<i>XIII. Concil. Gener.</i>
1254	Alexand. IV.	<i>exautoratus</i> <i>in Concil.</i> <i>INTERRE-</i> <i>GNUM</i> <i>Magnum.</i>	<i>Lugdun.</i>
			1260. Flagellan- tium secta.

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1261	Urban. IV.	<i>Michaël VIII.</i>	1268. Conradinus Suevus, & Fride-ricus Austrius ca-pite plexi Nea-poli.
1265	Clemens IV.		
1271	Greg. X.	Rudolph. I. Habsp.	Electore Colle-gium. <i>XIV. Conc. Gen. Lugdun. S. Tho-mas Aquin. S. Bo-naventura.</i>
1273			
1274			
1276	Innoc. V. Hadrian. V. Joan. v. XXI.		1276. S. Raymun-dus. O. collector Corporis Juris Canonici.
1277	Nicolaus III		
1281	Mart. v. IV.		1280. B. Albertus Magn. <i>Vesperæ Siculæ.</i>
1283		<i>Andronic. II.</i>	Austria ad Albertum Habsburgicum delata: Suevia ad Rudolphum Hasp.
1285	Honor. IV.		
1288	Nicolaus IV.		
1291		Adolph. Naf-fov.	1284. Latinum idio-ma in Judiciis Germanorum omis-sum.

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1294	Cælest. V. Bonif. VIII.		Stemma Witelspa- chium per <i>Rudol- phum & Ludovi- cum Bav.</i> divisum in <i>Bojum & Pala- tinum.</i>
1298		Albert. I.	
1300			<i>Jubilæus primus.</i>
1303	Bened. X.		<i>Ottoman. I. Sulta- nus Turc Bythin.</i>
1305	Clem. V.		<i>Avenione sedet Papa.</i>
1308		Henric. VII.	<i>Joan. Duns Scotus. Foedus Helvet.</i>
1314		Ludovic. V. Bavar. & Frid. III. Aust.	<i>1211. XV. Concil. Gen. Vien. Templarii extincti.</i>
1316 1328	Joa. v. XXII.	Andron. III.	<i>Schisma Sacerdot. & Imper. 1327. Orchanes Turc. Sult.</i>
1334 1341	Bened. XI.	Joan. V.	
1342 1347	Clem VI.	Carol. IV.	<i>Pestis ingens.</i>
1352	Innoc. VI.	Joan. VI.	<i>1356. Aurea Bulla.</i>

A. C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1362	Urban. V.		1358. <i>Amurath. I.</i> Turc. Sult.
1371	Greg. XI.		1370. Wiclefus hæret.
1377		Wenceslaus	Avenione Romam remigratur.
1378	Urban. VI. <i>Schisma Pe-</i> <i>tri de Luna.</i>		1379. Joan. Thau- lerus.
1389	Bonifac. X.		1380. Bombardæ & pulveris nitri inventio. Accur- sius Glossator Juris.
1390		<i>Andronic. IV.</i>	1389. <i>Bajazeth I.</i> Turc. Sult.
1392		<i>Emmanuel II.</i>	
1400		Rupertus I.	1403. <i>Solyman. I.</i> Turc. Sult.
1404	Innoc. VII.		
1406	Greg. XII.		
1409	Alexand. V.		Hussitæ hæret.
1410		Sigismundus	1413. <i>Mahomet. I.</i> Turc. Sult.
1414			XVI. <i>Conc. Gener.</i> <i>Constantiense.</i>
1417	Martin. v. V.		1419. S. Bernardi- ni Reformatio Franciscana.
1424		<i>Joan. VII.</i>	1422. <i>Amurath. II.</i> Turc. Sult.
1429			Joan. Gerson. Jo- anna Dorica <i>Virgo Aurelia-</i> <i>nensis. Dux belli</i>

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1431 1438	Eugen. IV.	Albertus II.	1432. XVII. Conc. Gen. Basil.
1439			XVIII. Conc. Gen. Florent.
1440		Erideric. IV.	Typographiæ in- ventum.
1447 1448	Nicol. V.		
		Constant. XI. Palæolog. ult.	1448. Concordata Germaniæ.
			1451. Mahomet III. Turcar. Sult.
1453		Mahomet II. Turcar. Sult.	CPOLIS a Turcis capta cum Impe- rio Orientis.
1455 1458	Callist. III. Pius II.		1459. Conrad. Celts Poëta I.
1464	Paulus II.		German. S. Anto- ninus.
1466 1469			Scanderbeg. Ob. Turcæ primum in Germaniam (Car- niolam) irruunt.
1471	Sixtus IV.		Thomas Kempens.
1474 1477			Paulani. Caroli Audac. Burgund. Ducis cædes.

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1481		<i>Bajazeth. II.</i>	Mauri tota Hispania pulsi.
1484	Innoc. VIII.		1487. WORMATIÆ ultimum Torneamentum.
1492	Alexand. VI.		<i>Novus Orbis detectus a Columbo.</i>
1493		Maximil. I.	Basilii Moschorum Dux nomen Czarii primus sumit.
1497			1495. Pax publ. Camera Imper. Americus in novum orbem cum primo Missionario Buellio Ab.
1500			Carol. V. nat. 24. Febr. 1507.
1503	Pius III. Julius II.		
1512		<i>Selimus I.</i>	
1513	Leo X.		1513 Hispanica regna ad Austriacos delapsa.
1517			<i>XIX. Concil. Gen. Lateran. Lutheri hæresis.</i>
1519		Carolus V.	Zwinglius.
1520		<i>Soliman. II.</i>	Raphaël Urbinas pictor.
1521			Matricula Imperii condita.
1522	Hadrian. VI.		Rhodus a Turcis capta.

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1523	Clemens VII.		1523. Capucini. Theatini. Rustici tumultus.
1526			Hungaria, & Boë- mia ad Austria- cos.
1529			I. Viennæ obsidio. Nomen <i>Prote-</i> <i>stantium</i> .
1530			Augustana Confes- sio. Melita Equi- tibus data.
1533			<i>Anglicum Schisma</i> <i>Henr. VIII.</i>
1534	Paul. III.		
1537			Smalcaldicum fœ- dus, Ludovic. Vives.
1538			FF. de Misericor- dia.
1540			<i>Societas JESU</i> <i>confirmata.</i>
1542			<i>Calvinus hæret.</i>
1543			Copernicus Ob. Joan. Ekius.
1545			XX. Conc. Gener. <i>Trident.</i>
1548			Electoatus Saxon. ad Albertinam lineam transla- tus. Liber <i>Interim.</i>
1550	Julius III.		
1551			Tripolis regnum Melitenfibus ereptum.

A. C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1552			<i>Transactio Passaviens.</i>
1555	Marcell. II.	Ferdinandus I.	<i>Pax Religiosa.</i>
1556			Polydorus Virgilius.
1558	Paul. IV.		Jul. Cæs. Scaliger.
1559	Pius IV.		1560. Melanchthon
1563		Maximil. II. <i>Selimus II.</i>	<i>Finis C. Tridentini.</i>
1564			Calvinus peric.
1566	Pius V.		Ludovicus Blosius.
1571			Cyprus a Turcis capta. Naupactæa victoria Joannis Austrii.
1572	Gregor. XIII.		Nuptiæ Parisinæ.
1575		<i>Amurath III.</i> Rudolph. II.	14. Aug.
1576			Neriani Clerici.
			1579. Batavorum <i>foedus.</i>
			1582. <i>Correctio Calendarii.</i>
1585	Sixtus V.		1587. Maria Stuartæ Scot. R. capite plexa.
1590	Urban. VII. Greg. XIV.		
1591	Innoc. IX.		
1592	Clem. VIII.	<i>Mahom. III.</i> <i>Achmet I.</i>	1601. Tycho Brahe.
1595			1606. C. Baronius.
1603			Lipsius.
	Paul. V.		

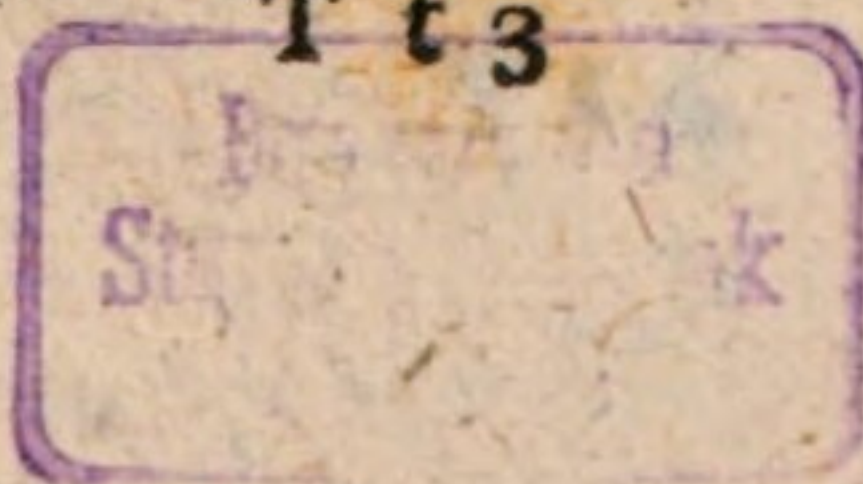
A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1610			<i>Liga & Unio.</i>
1612		Mathias.	
1617		<i>Mustapha I.</i>	
1618		<i>Osmanus.</i>	
1619		Ferdinand. II	<i>Bellum Tricennale.</i> <i>Winter: König.</i>
1620			<i>Victoria Pragensis</i> <i>Maximil. Bav.</i>
1621	Gregor. XV.		
1623	Urban. III.	<i>Amurath. IV</i>	<i>Maximil. I. Elector.</i> <i>Bavar.</i>
1629			<i>Edictum Restitutorium.</i>
1630			<i>Suecus in Germaniam.</i>
1632			<i>Idem occisus ad</i> <i>Luzenum 6. Novemb.</i>
1637		Ferdinandus III.	1634. <i>Wallensteinii</i> <i>nex.</i>
1638			<i>Jansenius.</i>
1640		<i>Ibrahim.</i>	<i>Lusitaniæ regnum</i> <i>renovatum.</i>
1644	Innoc. X.		1645. <i>Hugo Grotius.</i>
1648		<i>Mahom. IV.</i>	<i>Pax Westphalica.</i>
1649			<i>Carol. I. Angl. R.</i> <i>decollatus.</i>
1655	Alex. VII.		1653. <i>Cromvvelus.</i>
1658		Leopold.	1662. <i>Comitia perpetua Ratispon.</i>
1667	Clemens IX.		1669. <i>Creta Venetis erepta.</i>

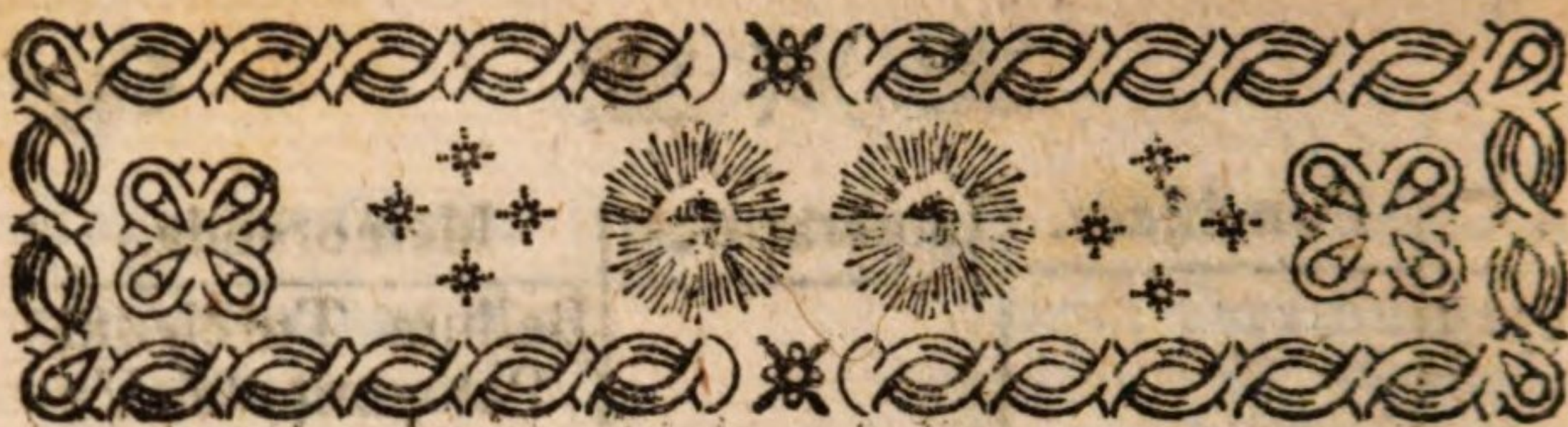
A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1670	Clemens X.		1679. Caramuel,
1676	Innoc. XI.		1679. Pax Neoma- genfis.
1682			Cometa. Tekelius rebell.
1683			Bell. Turc. II. Ob- fidio Vien.
1687		<i>Soliman. III.</i>	Michael Molinos Quietist.
1689	Alex. VIII.		1688. Jacob. II. Ang. R. pulsus.
1691	Innoc. XII.	<i>Achmet II.</i>	1690. Camera Imp. Wezlariam.
1692			<i>Nonus Elector.</i> <i>Hannoveran.</i>
1695		<i>Mustaph. II.</i>	<i>Pax Rysvicenf.</i>
1697			<i>Pax Carlovicenf.</i>
1699			<i>Turc.</i>
1700	Clemens XI.		1701. Novus Rex Boruffiæ Fri- dericus.
			<i>Bellum ob Succes- fionem Hispani- cam.</i>
1703		<i>Achmet III.</i>	Ragozius rebellis.
1705		Josephus.	1708. Mabillon.
1711		Carol. VI.	
1713			Constitutio <i>Unige- nit.</i>
			Pax Ultrajectina.
			Sanctio Pragma- tica.
1714			Pax Baadenfis.
			1715

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1715			Bellum Turcicum Peloponnesus Ve- netis detracta.
1717			Alba Græca capta a Cæsare.
1718			Pax Passarovic. cum Turcis in an. 25.
1721	Innoc. XIII.		Petrus I. Czarius Moschorum titu- lum Imperatoris sibi sumit.
1724	Bened. XIII.		1725. Pax inter Cæ- sarem & Hispan.
1730	Clemens XII.	Mahomet V.	
1734			Bellum ob electio- nem Polonicam.
1735			Neapolis & Sicilia regem accipiunt Carolus Hispano- Borbonium.
1736			Pax fieri cœpta. <i>Lotharingia</i> Gal- liæ accessit. <i>Etruria</i> Lotha- ringo data.
1737			Bellum Cæsaris in Turcam infelix. Bellogradum amissum.
1740	Benedictus XIV.		Carolus VI. obit. <i>Habsburgica</i> Do- mus extinguitur.
1741			Bellum ob heredita- tem Austriacam.
1742		Carolus VII.	
1745		Franciscus I.	

INDEX.

A.

A aron Sacerdos	20	Ægypti plagæ	18
Abaëlardus hæreticus	142	Ægyptium regnum. post	
Abbas Panormitanus	162	Alexandrum M. 247.	558
	402	Algerium	558
Abbatiaë Rhenanæ	506	Æneas	266
Westphalicæ 509. Saxo-		Æquator circulus	473
nicæ 510. Suevicæ 523		Æquinoctium	ibid.
Abel	5	Æra Christiana	610
Abimelech	23	Æsopus	253
Abiron	21	Æthiopia	80
Abiud	20	Ætius Dux	329
Aboë	549	Ætna mons	489
Abraham	10. &c.	Africa	561
Abfalom	27	Agnus Paschalis	18. &c.
Abulensis	162	Aguirre Cardinal.	221
Academia 256. earum in-		Alaricus Gothus	325
diculus	564	Alani	339
Academici Philosophi	574	Alba Græca	488
Achmet I. 558. II. III.		B. Albertus M.	146
Actiaca pugna	300	Albigenses hæret.	144
Adami gesta &c.	2	Alciatus Jctus	402
Adrianopolis	554	Alcibiades	251
Ædiles Romani	592	Alcoranus	103
Africa	561	B. Alcuinus	106
Ægra civitas	493	Alexander Magn. 243. &c.	
		Alsatia	340. 381
		S. Aman-	

Index.

S. Amandus	98	Apelles	264
Ambasiadeur	414	Apex	597
S. Ambrosius	92	S. Appollonia	77
America	8. 154. 168	Appellatio ad Cæsarem	425. 441. 443
	377. 562	Apostoli	57
Amos propheta	36	Apulia	358
Anabaptistæ hæret.	74	Aquæductus Romæ	602
Anacreon	263	Aquila insigne Romanæ	
Anaxagoras	254	militiæ 580. Imperii.	
Ancile Roman.	590		
Andegavenfes Britannia		Arabia	426
potiti 342. Sicilia	359	Ad <i>Aram</i> amicus	554
Hispania	384	Arbellana pugna	251
Angelicus pulsus	152	Arca Noë. 6. Fœderis	240
Angelus pictor	403	Arcadius Imp.	20
Anglia 340. 545. 386. An-		Archangelopolis	323
glicanum Schisma	203.	Archipelagus	552
Angliæ Descriptio	545	Archimedes	481
Anhalt	518	Archivum Imperii	260
Anna Bolenia	204	Archontes Athenis	445
Annuli Romanorum	598	Arcticus polus	241
Annus ejusque ratio	605	Arelatense regnum	470
S. Anscharius	115		341
S. Anselmus	146	Areopagus	374
Anspach	527	Argentoratum	241
Anseres Romam. servant		Ariana hæresis	381. 508
	273	Arias Montanus	88. 82.
Antarcticus polus	470	Aries cælestis	218
Antesignani	581	Machina	472. &c.
Antichristus	176	Aristocratia	583
Antiochia	554	Aristoteles	405
Antipodes	480. 464	Arma Romanorum	256. 163
M. Antonius	248. 299	Armenium regnum	582
S. Antonius Ab.	86	Arnaldistæ hæret.	149
S. Antonius Patavin.	147	Arsenius	143
Antyverpia	492		322

Index.

Artemisia	600	Aurea Bulla	374. 446
Artefia	492.	Artois.	Aufonia 266
Aruspicina	590	Aufonius	330
Ascanius	266	Auspicia	590
Asiaticum regnum	248	Ausſchreibende Fürſten	435
Asia minor	554	Auſtraſia	350
Aſſyria Monarchia	233	Auſtregæ	444
Aſtracan	552	Auſtria ad Habſpurgicos	
S. Athanaſius	91	371. obtinent Auſtriaci	
Athenæ	241	Burgundiam ac Belgium	
Atomiftæ	260. 576	376. 492. Hispaniam	377
Attila	343		498
Avenionenſes Pontif.	148	Neapolim & Siciliam	
Aventinus Hiſtor.	403	360. 386. &c. Hispania	
Averroës	370	eripitur 383. Auſtria-	
Auguſtana confeſſio	188	corum ditiones.	483
S. Auguſtinus	93	&c. Auſtria anterior.	
Auguſtiniani Eremitæ	86	486. Auſtriacæ Do-	
Auguria	589	mus origo. 495. Præ-	
Auguſtus Imp.	299	rogativæ. 498. Præten-	
Auguſtulus	327	fiones. 499. Maximæ	
Avicenna	370	in Imperio & erga exte-	
Aulici	415	ros	455. 500
Aurea ætas ſcriptorum		Axis mundi	470
	296	Und des Teſts	209

B.

Baal	233	Baadenſis pax	386
Babylonica tur is 8. Ci-		Bagdadum	556
vitæ. 237. Regnum		Balaami aſina	21
	335	Baldus Juris Conſult.	390
Captivitas Judæor.	38	Baliſta	583
Bacchus Noë	8	Balthaſar R.	235
Bacchanalia	588	Bannus Imperii	426
Baco Verulam	220	Baſſa	555

Ba-

Index.

Baptismus	56. 70	Bolzanum	485
F. Barbarossa	356	Bona Ecclesiastica	66. 409
Barca	554	S. Bonaventura	147
Baronius	219	S. Bonifacius	99
Barriere	529. 386. 519	Bonifacius Dux	329
Bartolus Juris Conf.	402	Borussia	517. 550
Basileæ Concilium	151	Bosnia	488
Episcopatus	506	Bogen	485
S. Basilius	86. 91	Brabantia	492
Bavaria	519. Ejus Duces	Brandenburgicus Marchio-	
348. Wittelspachii	356	natus	352. 361. Electo-
Fit Electoratus	380	ratus	375. 514.
Baye	482	Bremenfis Episc.	510
Bayreuth	537	Brennus	273
V. Beda	106	Britannia	340. 60. 82
Beglerbegius	555	<i>Vide Anglia.</i>	
Belgium	491. ad Austrios	Brixinensis Episc.	485
376. 383. &c. Fœdera-		Brüssel	492
tum	528	Bruma	473
Belgrad	488	S. Bruno	137
Belisarius	334. 339. 370	Brunsvicum	510. <i>Vid.</i>
Bellaria	599	Hanover.	
Bella <i>vide</i> arma	419	Brutus	270. 271. alius
Bellarminus	219		288. 300
Belus	233	Bucephalus	244
S. Benedictus	86	Buccarum portus	473
Benjamin	15	Buda	487
Berengarius hæret.	139	Bulgaria	554. 556
Berga	548	Bulla, vestis	597
S. Bernardus	146	Bullonius Rex	131
Beza	214	S. Burchardus	100
Bias Philosophus	252	Burgundi	339. Burgundia
Birgittinus Ordo	156		340. 350. ad Imperium
Blofius	218		354. ad Gallos 374. ad
Boëtius	94. 333. 346		Austrios 376. ad Gallos
Bohemia	493. Bohemicæ		ibid. & 381. Circulus
turbæ	194		Imperii 500

Index.

Bursfeldensis Congreg. 156 | Byzantium 320

C.

Calecutum	560	Carlstadtus	214
Calvinus	212	Carmelitæ	139
Camera Imperial.	377. 441	Carniola	485
Cammerzhler	442	Carnium esus	7. 20
Cameracensis Congressus	388	Carolus Martel	347
Camaldulenses	136	Carolus Magnus	107.
Camenecum	550	Carolus IV.	336. 348. 364
Campus Martius	272	Bad	493
Canal	482	Carolus V.	378
Cancellaria Imper.	445	Carolus R. Angliæ	208
Cancer Cælestis	472	Cartesius	404
Canisius	219	Cartha	571
Cannensis clades	277	Chartæ Geograph.	477
Canonici Cathedral.	100	Carthaginenses	275. &c.
Canonizatio	116	everfi	279
Cantuaria	545	Cartusienfes	137
Capitolium	470. 602	Casanum	552
Capitulatio Cæsarea	378	Casinum	489
	429. 447	Cassiodorus	94
B. Joan. Capistr.	152. 162	Cassius	288. 300
Capricornus	472	Castriotus	413
Captivitas Jud.	38. 41	Catapulta	583
Capuccini	138. 170	S. Catharina	77
Caracalla	307	Catilina	291
Caracter Legati	401	Cato M.	279. Uticensis
Caramuel	221		287
Cardanus	405	Catullus	290
Cardinales	59. 67. 167	Caudinæ furcæ	274
Carelia	552	Celsus Jctus	318
Carinthia	484. 497	Celtes poëta	402
Carlovicensis pax.	381	Cemeteria Romæ	67
Carlovicum	488	Censores	593
		Cen-	

Index.

Census	269	Cleopatra	248
Centrum terræ	463	Climata	475
Centuria	581	Cloacæ Romæ	602
Ceræ majorum	593	Clodius	292
Cerimoniae. <i>Vide</i> Ritus.		Clodovæus	347
Cerularius Schismaticus	119	Cluniacum	136
Cetra scutum	582	Clypeus	582
Chanus	554	Cochinum	560
Charta	571	Codex	345
Chartago	275. &c.	Codrus	241
Cheronæa pugna	243	Cohors	581
Chersonesus	481	Collegia Imperii	428
S. Chilianus	99	Coloniensis Elector	504
China. <i>vid.</i> Sina.		Gebhardus 379. Electio	
Chorographia	461	prætextus belli	382
Christus quando natus.	610	Colossus Rhodius	600
Chronologica notitia	605	S. Columbanus	98
&c.		Columbus	402
S. Joan. Chrysostomus	92	Comites Palatin.	420. 443.
Cicero	290	Comitia	434. &c.
Cimbri	281	Commercium	418. 450
Circuli Geograph.	466	Comminæus	402
Circuli Imperii	377. 434.	S. Communio	65. 69.
	483. &c.	Concordantiæ Biblicæ	147.
Cistercienses	137	Concordiæ liber	191
Civile bellum Rom.	285	Confessio	70. 135.
Civis Romanus. <i>vid.</i> Ro-		Congregatio propagandæ	166.
ma.		Conradinus Suevus	359.
Civitates Imperial.	374.	Constantinus M.	319. 84.
	431.	320. Donatio ejus	321.
Clagenfurtum	484.	Constantinopolis	320.
Classicum	585		154. 514.
Clavus latus	596	Consul Romæ	271. 311.
Claudianus	330		328. 591.
Clericorum habitus	67	Con-	

Index.

Continens terra	481	Credenciales literæ, Cre-	
Convivia Rom.	598	ditiv	415
Copernicus	403	Creta	553
S. Corbinianus	99	Croatia	488
Corinthus	280	Crœsus	237. 285
Cornelius a Lapide	220	Cromvellus	209
Coronæ Roman.	587	Crux Constantini	319
Corona cingere	584	S. Crux inventa	86
Corvinus	402	Cruciati	131
Cosacci	551	Curlandia	379. 550
Cosmographia	461	Curtius	288
Cothurnus	597	Cynici Philos.	257. 576
Cracovia	550	S. Cyprianus	76
Crain	485	Cyrus 236. &c. Judæos	
Crassus	249	dimittit	41

D.

Dædalus	600	Descartes	402
Dalmatia	489	Devolutionis jus	381
Damascus	554	Diabolus quando creatus?	4
Petrus Damiani	145	Dianæ Ephesi	234. 601
Daniæ Descriptio	547	&c. Dictator Rom.	312. 593
Daniel	39.	Dierum noctiumque inæ-	
Dardanellæ	554	qualitas 472. Longitu-	
Darius Hystaspis	239	do	475. 478
Darius III. victus	234	&c. Diffidationes	369
David rex	26.	Diluvium	6
Debbora	23	Dio Cassius	318
Decalogi præcepta	20	Diocletianus	310
Decimæ	20	Diogenes 257 Laertius	318
Decretales I Canon.	147	Dionysius Tyran.	252
Decretum Gratiani	135	Dionysius Areopag.	75
Democratia	406	Dionysius exiguus	94
Democritus	260	Dionysia sacra	588
Demosthenes	262	Distancia locorum Geogra-	
Deputations-Tag.	436	phice quærenda	479
Derbenda	552		

Do-

Index.

Doct̃oratus	135	Donatistæ hæret.	87
Doctrina Ecclesiæ 65.	227	Donawerth	380
Dominicani	138	Draco Legislator	241
Domitianus	304	Drexelius	220
Donatio Constantini	321	Dürrer pictor	403

E.

Ecclesia Catholica quæ?		Epaminondas	251
225. Non defecit ob		Ephesi Diana	601
quosdam pontifices mi-		Ephori	242
nus probos III. Ec-		Epictetus	317
clesiæ bona 66.	396.	Epicurus	259
Doctrina 65. Ritus 66.		Epochæ annorum ac tem-	
Potestas non convenit		porum variæ	608
laicis	395	Equestris Ordo. Rom.	594
Eclectica Philosophia	577	Erasmus Rotterodamus	
Ecliptica linea	471		217
Edictum restitutorium		Er̃b z Nembter.	432
	196	Eremitæ S. August.	86
Egra civitas	493	Eruditionis vices	229
Eiserne Brief	425	Esaïas	36. 37
Electorum prærogativæ.		Esau	12. 13
428. Collegium.	367.	Esdras	41
428. Conventus	436	Eucharistia 69. vid. Com-	
Electoꝛ Bavarus 380. Han-		munio	
noveranus	386	Eugenius Dux	384
Elias	39	Euripides	263
Elisabetha Angla	206	Eutropius	329
Elisæus	31. 33	Exarchatus	336. 97. 98
Embda	509	Excelsa	35
S. Emmeramus	99	Exemtio	428
Ennius	290	Exodus	19
Enoch	5	Expeditiones sacrae	131
Envoye	401		

F. Fa-

Index.

F.

Fabii	272	Franci	346
Fabius Maximus	277	Franciscani	138. 156
Fames ingens	33. 47	S. Franciscus de Paula	157
Fasces Rom.	592		
Faust: Recht	369	Franconicus circulus	526
Festa Sanctorum	67	Fretum	482
Feuda	345	Fridericus Barbarossa	127
Finnia	549	Frisia	509
Flagellantium Secta	144	Frisinga	99. 520
Flamines	590	Fürstenberg Card.	382
Flandria	491	Fulda	506
Flórentia	388. 534	Funditores	583
Florus Histor.	318	Funeris ritus	590
Franche Comté	381		

G.

Galea	582	Germani: vide Cimbri;	
Galenus	317	Teutones; Helveti;	
Galli Romam capiunt	273	Franci; Belgi; Lan-	
subiguntur	281.	gobardi &c. Ad fidem	
fusciunt	81.	conversi. 97. Reges eo-	
Gallicanæ		rum	351. Germaniæ
Ecclesiæ libertas	129.	descriptio	483
Res cum Germanis	381.	Gerson	402
458. Fœdera	381. 382.	Gibellini	128. 355
	38. 458	Gibraltar	385
Galliæ descriptio	540	Giezi autor Simonizæ	32
S. Gallus	98	Gigantum fabula	9
Gandavum	493	Globi mathematici expli-	
Gedeon	23	catio	469. &c.
Gesürstete Grafen	430	Glossariæ Inf.	548
Geldria	492	Glossæ	121
A. Gellius	318	Gnostici hæret.	73
Gendt	493	Goa	560
Genfericus	326	Golfo	482
Geographia	461		
S. Gerardus	130. 145		

Gon-

Gonzagæ	490	Grammaticam scripsit Cas-	
Gotthi	325. 332. 337	fiodorus 94. Smaragdus	121
Gracchus	283	Gran	487
Gradus Mathematici	467	S. Gregorius Mag.	94
Græcia	240. 553.	Gretserus	219
cum Schisma	118.	Grœnlandia	448
152. 321. vid. Orien-		Grotius	220
tales. Græci sollicitan-		Gualbertus	137
tur a Lutheranis	202.	Guelphi	128. 353
Græca literatura		Guido Aretinus	146
	152	Gulch	505
Græcium	484	Gustavus Suec. R.	197

H.

Hæresis	71. 74. 227. &c.	Henoch	5
quomodo ei obviandum?		Henriciani hæret.	142
	389	Henricus auceps	352
Hafen	482	Henricus VIII. Angl.	203
Hafnia Copenhagen	547	Heraclitus	260
Hannibal	276. ad portas	Hessen	507
	277	B. Hermannus contractus	146
Hannonia	492	Hermanstatt	487
Hannoverana Stirps	510.	Hermolaus Barbarus	402
Electo	386.	Herodes	44. 45
versia officii	432	Herodotus	261
Hanseaticum foedus	438	Heruli	331
Hassia	507	Hibernia	546
Hebræi	10. 14. Lingua	S. Hieronymus	93
eorum	9. Litteræ	Hieronimitani	156
vide Judæi.	41.	Hippocrates	261
Hebrides Inf.	546	Hirsfelda	506
Helena	242	Hispaniæ regnum	338.
Heliogabalus	307	a Mauris purgatum	154
Heli	25	ad Austrios venit.	177.
Helveti	282. 531	ad Andegavenfes	383.
Helvidius hæret.	89	ejus descriptio	536
Hennegau	492	Hol-	

Index.

Hollandia	528	Hospitalarii Equites	137
Holmia	549	HS. Sestertius Romanus	
Holfatia	511		595
Homerus	263	Hungari	130. 378. 380. ad
Homo novus	593	Austrios	379. Descriptio
Honorius Imp.	323		486
Horatii fratres	268	Hunni	343
Horatius poëta	295	Hunniades	402
Horizon	470. 478	Hussitæ hæret.	155. 160

I.

Jacob Patriarcha	12. 13.	Immediatus Status Impe-	
	16	rii	427
Jacobus Angliæ R.	210	Imperatoris Electio	313.
Janizari	556	367. 422. Potestas	368.
Jansenius	167. 215. 219.	424. Insignia	423.
Janus clausus	588	Maximæ	455
Japonia	560	Imperium Romanum. <i>vide</i>	
Jaurinum	487	Roma: Divisum	321.
Iberia	81	&c. Extinctum in Oc-	
Iconoclastæ hæret.	104	cidente	327. Restitu-
Idolorum Origo	9	tum.	107. 348. 364.
Jejunium	71	370. Describitur	422.
Jephte	24	Circuli Imperii	435.
Jeremias	37. 39	Comitia ibid. Tribu-	
Jerosolymæ excidium	46.	nalia	439. Cancellaria
Regnum	131	445. Leges	446. 449.
Jesuitæ. <i>vide.</i> Societas		Amplitudo, vires	450.
JEsu.		Prætenfiones, Maxi-	
S. Ignatius Loyol.	170	mæ &c.	453
S. Ildephonfus	105	Index librorum prohibito-	
Imaginum cultus	68. 102	rum	165
	104	India, <i>vid.</i> America	562.
Imagines majorum	593	130. Orientalis	560

Indul-

Index.

Indulgentiæ	134. 177	Ispahan	559
Ingria	552	Israëlitæ 19. 23. 30. <i>vide</i>	
Junspruck	485	Judæi.	
Insula	481	Isthmus	481
Insulæ	493	Italia. 266. 533. Imper-	
Intercalatio	605	rium relinquit. 351.	
Intercessio tribunitia	592	369. 371. An jure sit	
<i>Interim</i> liber	191	Pontificis? 361. Gallis	
LXX. Interpretes	41	erepta	385
Interregnum Occidentis		Jubilæus annus 130. 134	
Maximum 331. Ma-		Judæ regnum 30. 35	
gnum 357		Judæi 16. 38. &c. 47. 51	
Investitura 140. 354		Judas Macchabæus	43
Joannæ Papissæ fabula		Judenburg	484
	108	Judicium Imperiale Auli-	
Joannes Austriacus 392		cum 377. 439. Cameræ	
S. Joannes Chrysosto-		Imp.	441
mus. 92. Damascenus.		Judices Israëlitæ	23
105. Nepomucenus.		Juliacum	505
	155	Julianus annus	605
Joannes Leidenfis	187	Julianus Apostata	322.
Job	16		83
Joël	36	Sub <i>Fugum</i> mittendi mos	
Jonas	33		273. 274
Joseph Patriarcha	14	Jugurtha	282
Josephus Histor.	46	S. Jvo	401
Josue	22. &c.	Jus Canonicum 135. Ci-	
Jovinianus hæret.	89	vile 345. Publicum	422.
Isaac	12	Jus Sacrorum	408
Isaias	36	S. Justinus	75
S. Isidorus	105	Justinus Histor.	318
Islandia	548	Justitia	417
Ismaël	11	Jüttlandia	547

K.

Kärnthén

484 Kräuß-Tag.
U u

434
L. La.

Index.

L.

Labacum	485	Lithuania	550
Labyrinthus	600	Litura.	571
Lacedæmonii	242	Livius poëta 290. Histori-	
Landfrieden	377	cus	295
S. Lanfrancus	145	Livonia	379. 551
Langobardi	334	Londinum	545
Lapides ab urbe	602	Longobardi	334
Lapponia	549. 552	Loth	II. 12
Latitudo regionis	476	Lotharingia 350. &c. 541.	
	471	ad Circulum Rheni supe-	
Latium	265	rioris pertinet	508
Latinum idioma. 372.	572	Lublinum	550
Legati	414	Lucanus	315
Leges fundamentales	413	Lucernam olere	262
Imperii	446. 449	Lucifer	4
Legio	580	Lucretia	270
Joan. Leidenfis	187	Lucretius	290
Lembergum	550	Ludovicus Bavar.	157
Leuca.	480	Pius 349. Badensis.	381
Leuctrica pugna	251		384
Levitarum decimæ	20	Lunam habitari	254
Lex agraria, frumenta-		Ejus motus	465
ria &c. 283. Naturæ,		Lupercalia	589
Gratiæ.	50	Lusitania	539
Liberti	594	Lutherus 176. &c. Bellum	
Liber unde dictus	570	Turcicum ciet.	169
Libri hæretici 399. prohi-		Lutherani <i>Protestantes</i> 188	
biti	165	Calvinianos sibi jungunt	
Libra cœlestis 472. &c.		193. Græcos sollicitant	
Liga Catholica	193		202
Limburgum	492	Luxenburgum	492
Linguæ variæ 8. 9.	572	Lyceum	256
Literæ 567. Moratoriæ		Lycurgus	242
	425	Lyfippus	265

M. Ma-

M.

Mabillon	222	Mathildis Comitissa	125
Macedones	243. 246	Mathusalem	5
Macchabæus	43	Matricula Imperii	435
Madame d'Orleans	382	Maultaschia	497
Mæcenæ	296. 301	Mauri ex Hispania pulsi.	154
Mähren	494	Mauritius Saxo	189
Magdeburgum	197	Mausoleum	600
Magellanes	402	Maximilian. I. Imp.	377
Magister Sententiarum	135	Maximilian. I. Bavarus.	194 &c.
Magistratus Romæ	591	Medicinæ inventio	577
Mahomet. IV.	557	Mediolanum 34. &c.	490
Mahumedes	101	Medorum Imperium	234.
Majestatica jura	400	&c.	
Majores Domus	347	Megalopolis, Mecklenburg	511
Maltheser	137	Melanchton	214
Manichæi hæret.	87	Melchisedech	10
Manipulus	581	Melitenfes Equites	137
Manna	19	Hugo Menardus	220
Mantua	376. 490	Menecrates medicus	261
Manutius	218. 404	Meridianus circulus	471
Mappæ Geograph.	477	Merovæus	347
Maratonia pugna	239	Metempichosis	253
S. Marcellinus PP.	61	Metensis Episcopatus.	506
Marchionatus	352	Mezgeri Theologi	221
Marggrafen	430	Micheas	36
Maritima potentia	418	Militum delectus	419
Marius Cof.	281	Militia Veterum 580. &c.	
Marleboroug	384	Milliare. 480. Romæ,	602
Maro Virgilius	294	Milo	293
Martialis	316		
S. Martinus	90		
Martyrum tormenta	63		
Mastricht	493		

Index.

Miltiades	239.	250	Moneta Romæ	594
Ministri publici		414	Moneta Imperii	425
Minorica		385	Moravia	494
Minoritæ		138	Morea	387. 553
Minuta Mathematica		467	Morlachia	488
Miræus		220	Moscovia	552
Joan. Picus Mirandulanus			Moses	17. &c.
		163	Motus cœli	465
Missio militaris		585	Münsterischer Frieden	199
Mithridates	248.	282	Mundense prælium	287
Mobile primum		465	Epocha <i>Mundi</i> conditi	
Modena		535		607
Moguntinus Elector		502	Mundus. conditus. 1. Ejus	
Mogolis Imp.		560	constitutio Mathemati-	
Moldavia		553	ca	470. 480
Molinos hæret.	167.	216	Mundi septem miracula	
Monarchia quid ?		406.		599
Quatuor hætenus		39.	Municipales civitates	431
		40. 231	Murmuris poena	20. 21
Monasteriensis pax		199	Musculus hæret.	214
Monastica vita	86.	174	Musica	578
<i>Vid. Religio.</i>			Mutina	535

N.

Naaman		32	Naulus	591
Nabuchodonosor	38.	40.	Naupactum	337
		235	Nauplia	553
Nadab & Abiu		20	Neapolis	353. 489. 358
Nadir punctum		470	Negroponte	553
Nahum		36	Neoburgi ducatus	504
Namurcum		492	Neopalatinatus	524
Nannentense edictum		214	Neriani Clerici	172
Narſes		334	Nero	302
Nassovii Principes		507	Neufchatel	517
Natalis Comes		404	Neutralitas	421
Navigationes		418	Nicænum Concilium 1.	85
			S. Ni-	

Index.

S. Nicolaus	90	Norgaviæ descriptio	
Niederland. <i>vid.</i> Belgium.			547
Ninive	33. 233	Notarii	434
Nobilitas libera Imperii		Novatiani hæret.	73
	431	Novogardia	552
Noë	5	Novus orbis	377. 168
Nomina Romanorum	603	Nox. <i>vid.</i> Dies.	
S. Norbertus	138	Numa Pompilius	268
Normanni 116. 358. &c.		Numantia	281

O.

Obsidionis modus Roma-		Orcades Inf.	546
nis	584	Ordines Romanorum ci-	
Occidentis Imperium	324.	vium	593
<i>vid.</i> Imperium. Ocea-		Orientis Imperium	324
nus	481	Orientalis Ecclesia	60. 68.
Odoacer	331		118
Oecolampadius	214	Origines	76
Oenipontum	485	Ormus	559
Ofen	487	Oseas	36
Officia Imperii	432	Osiander hæret.	214
Officiarii reipubl.	414	Ostendandum commercium	
Olympiadum epocha	608		388
Olympias Mater Alexan-		Ostracismus	241
dri	243. 245. 246	Ostrogothæ	332
Oratorii Congregatio		S. Otto. Bamberg.	130
	172	Otto I. M. Imper.	352
Orange , Araufionensis		Ottocar Boëm. R.	371
Ducatus	518	Ovatio Rom.	587
Orbis <i>Vid.</i> Mundus. Or-		Ovidius	295
bis conditi Epocha		Ab Ovo ad mala	599
	606	Oxonium	545

P.

Pacu	552	Pacuvius	290
		U u 3	Palæ-

Index.

Palæstina	131	Patrimonium Petri	125
Palatini Comites.	434.	Paulani	157
442. Electores.	504.	Paulus J Ctus	318
Officium.	433.	Pausanias	317
Palatinatus Superior ad Ba-		Pax quomodo fiat?	421
varos.	380.	Publica.	377. 432.
Palatinatus		Religiosa.	191. West-
Novus.	521.	phalica.	199. Ry(vi-
Turbæ	194	cenfis.	201. 383.
Palermo	489	Aquisgranensis.	381.
Pallium	596	Neomagenfis.	381.
Palmata toga	597	Ultrajeſtina.	386. Ba-
Paludamentum	597	denfis.	386. Viennen-
Pannonia	343	ſis.	388. Carlovicenfis.
Panormitanus	162. 402	381. Paſſorovicenfis.	
Panormus	489	387.	
Pantheon	96	Pecunia Rom.	594
Papæ nomen	58	Pedemontium.	340
Papinianus J Ctus	318	Pelagius hæret.	90
Papyrus	570	Pella Alexandri patria.	243
Paradiſus	2	Peloponneſiacum bellum.	242. 387
Paralleli	467	Pengala	560
Paris	242	Peninſula	481
Parifinæ nuptiæ	213	Pergamen	570
Parlamentum Angl.	545	Pergami regnum.	248.
Parma	535	Pericles	281
Parma ſcutum	582	Peripatetici	276. 575
Parrhaſius	264	Perſarum Monarchia	236
Partage - Tractat	383	Perſiæ deſcriptio	558
Parthicum regnum	249	Perſecutiones	62. &c.
Pascha	19. 60. 68		226
Paſſarovicenfis pax	387. 472	Perſius	315
Paſſaviënſis tranſactio	190	Petaſus	596
Patres conſcripti	593		
Patriarchatus	62		
Patricii Romæ	593		

Index.

Petavius	220	&c. Romani Imperii	
Petersburg	552	311. 328. 345. 361.	
Peterwardein	488		455
Petrarcha	162. 402	Poloni 115. 353.	354
Petronius Arb.	315	Poloniæ descriptio	550
S. Petrus	59	Pomerani	130
Petrus Leonis	126	Pompejus	285
Petrus Martyr hæret.	214	Pomponius Jctus	318
Pharamundus	347	Pontanus	405
Pharao	19	Pontifices Romani	58.
Pharsalica pugna	286	224. aliqui minus bo-	
Philosophi nomen	253	ni. 110. Avenionem	
antiqui	574	secedunt. 148. an	
Philo	314	jure teneant Italiam?	
Phidias	263	361. Autores restaura-	
Philippicæ orat.	262	ti Imperii. 364. 370.	
Phocion	259	an sint supra Imperato-	
Photius schismat.	119	rem? 409. De iis obser-	
Piarum Scholarum Patres		vanda	224
	172	Ponti regnum	248
Picus Mirandulanus	163	Populi vitia	416
	402	Porphyrius Philos.	318
Pictoria ars	579	Porfena	272
Pilum Roman.	582	Porto Mahon	386
Pindarus	263	Portugall	539
Pipinus	347	Portus	482
Planetæ	466	Posonium Preßburg	486
Plato	255	Posnania	550
Plautus	290	Postæ	305
Plebis natura	416	Præcepta Decalogi	20
Plenipotentarius	414	FF. Prædicatores	138
Plinius	316	Præmonstratenfes	138
Plutarchus	317	Prætendent	211
Pœnitentia	70	Prætecta	596
Poli mundi	464. 470	Prætorianus miles	581
Ang. Politianus	403	Praxiteles	264
Politicæ principia	406	Preßburg	486

Index.

Preussen	517	Promontorium	481
Primæ preces	424	Propositiones damnata	173
Primipilus	581	Protestantes	188
Primogenituræ jus	12	Protegenes	264
Primum mobile	465	Ptolemæus	317
Principes an possint de sa-		Ptolemæus Rex 42.	247
cris disponere? 408. an		Punica Bella Rom.	275
lege teneantur? 413		Pylæ	481
Prin; Louis. <i>Vid.</i> Ludo-		Pyramides	247. 600
vicus Badensis.		Pyrrhonismus	578
Principum Imperii colle-		Pyrrhus	274
gium	430	Pythagoras	253
Priscianus	346		

Q.

Quadragesima	71	Quietistæ hæret. 157.	216
Quadruple-Alliance	387	Quintilianus	316
	&c.	Quirinus, Romulus	268

R.

Raab	487. 471	Regimentum Imperii	229
B. Rhabanus	121	Regulus Cos.	275
Raphaël pictor	404	Reichs: Abschied	439
Rastadii pax	386	Cammer: Gericht	441
Ratisbona	523	Hoffrath 377.	439
S. Raymundus nonnatus		Reichs: Tag	437
	147	Reichs: Stadt	411
Rebelliones	429	Religio veteris testamenti	
Recessus Imperii	439	49. Vera, necessaria, uti-	
Regalia	413	lis &c.	407
Regaliæ controversia	129	Religiosi ordines	56
Reges Roma pulsi	270	Religiosa Pax	191
Regia potestas	232	Reservata Cæsaris	424

Res-

Index.

Residentes	414	Romanorum Sacra	588
Respublica	406	Magistratus	591. Militia 580. Moneta 594.
Restitutorium edictum	196	Vestes	596. Convivia
Revalia	552	598 Nomina	603
Reunions-Cammer	381	Romanzen	369
Rex primus 233. Romanorum 426. Germaniæ	351	Romulus	267
Rheede	481	Romulus ultimus	327
Riga	552	Rostra fori Romani	272
Ritus Veterum 567 &c.			602
Ecclesiæ 66. 84. 102		Rothvillanum Judicium	444
Roboam	30	Rudolphus Habsburg	370
Romæ amplitudo &c. 601		Ruffinus	329
Historia ante Romulum		S. Rupertus Episc.	99
265. Romana Monarchia 300. 312. Romani		Abbas	146
civis jura 311. eorum		Rustici tumultus	185
classe	593	Russia, vid. Moscovia.	
		Rüssel, Insulæ	493
		Rysvicensis pax 201.	383

S.

Sabaudia, Savonen	340	Salvus conductus	415
386. 387. 535. pertinet		Samaritæ	34
ad Circulum Rheni super.	508	Samojeda	552
Sabbathum	4	Samson	24
Sacerdotum decimæ	20	Samuel	25
Sacramenta	55. &c.	Sanctorum festa	67
Sacrorum Jus	408	Sangiacci	555
Sagum	596	Sannazarius	404
Salii Sacerdotes	590	Sapientes septem	252
Salisburgum	99. 520	Saporis persecutio	82
Sallustius	295	Sara	11
Salomon	27. &c.	Sardanapalus	234
		Sareptana mulier	31

Index.

Sardinia	387	Semiramis	234
Saturnalia	588	Senatorius Ordo	593
Saturnus	466	Seneca	303. 314
Saul	25	Sententiarum libri	135
Saxoniae Electoratus	375	Septem Dormientes	64
	512	Septem mundi mira	599
Scaliger	218	Septuaginta Interpretes	
Scapulare	139		41
M. Scaevola	272	Serpens in Paradiso	3
Scanderbeg	403	Æneus Mosis	21
Sceptica Philosophia	577	Sertorii bellum	284
Schellenberg	385	Servia	488. 554
Schlesien	494	Servile Bellum Rom.	283
Schisma 117. Græcum	118	Servitæ	139
Sacerdotii & Imperii		Sestertius Rom.	595
128. 140. 157. Pontifi-		Sfondrati Card.	221
cium maximum	149	Sfortia	490
Anglicanum	203	Siebenbürgen.	488
Schmalcaldicum foedus		Siberia	552
	188	Sibylla Erythrea	37
Schvepermanus	373	Sicilia	489. 386
Scipio Africanus Major.		Siculæ Vesperæ	129. 360
277. 289. Minor	279	Signa cælestia	472
	289	Signa militaria	581
Sclavi 360. Slavonia		Silesia	494
	488	Silius Italicus	316
Scotia	545	Silvius Rex	267
J. Scotus	147	Simon Magus	72. Simo-
Scriptura veterum	568	nia	72. 32
Scutum	582	Sinæ descriptio	559
Scytæ qui dicti?	342	Sinus maris	582
S. Sebastianus	77	Sixtus Senensis	218
Secularis potestas	408	Smirna	554
Secures Rom.	592	Soccus	597
Seditiones	420	Societas JEsu	170
Selimus I. II.	557	Socrates	254

Soczo-

Index.

Soczovia	553	Stockholm	549
Sodoma	11	Stoici Philosophi	576
Solidus, moneta	595	Stola	597
Solis motus	465. &c.	Strabo	314
Solinus	314	Strada	220
Solisbacum	505	Strasburg. <i>Vid.</i> Argento-	
Solmisatio	146	ratum.	
Solon	241	Strigonium, Gran	487
Solstitium	473	Stuarti Reges	207. &c.
Solymanus II.	557	Styria	484
Sophia	554	Subofficarii Imperii	432
Spahis	556	Successions-Krieg	383
Sueciæ descriptio	549	Sueci 115. bellum tricen-	
Sparta	242	nale	196
Sphæra octava	555. 472	S. Suitbertus	99
Spirensis Episcop.	506	Sulzbach	521
Spitzberg	548	Suetonius	318
Stadium	480	Suevi 339. 372. Circulus	
Stapula	425	Suevicus	523
Status Ecclesiæ.		Summa D. Thomæ	135
Status Imperii	427. 368	Supplicationes Rom.	586
371. 374. Maximæ		Sylla	284
Statuum	458	Sylvius Rex	267
Stella Jacob	21	Symbolum Nicænum	85
Steyrmarck	484	Synagoga	51
Stilico	325	Syracusæ	261
Stilum vertere	571	Syriæ regnum	249. 554

T.

Tabulæ Mosis	20	Tartaria	554
Tacitus Hist.	317	Tartari Morduenfes &	
Talentum	595	Czeremenfes. Circassi.	
Targovisum	553	Nagentenfes. Wogulen-	
Tarquinius Reges	269	fes.	55

Budzia

Index.

Budziacenses	553	Titulus Cardinalitius	59
Tartaria minor	554	Toga	596
Tassilo	348	Tolosanum regnum	338
Taurinum, Turin	385	Topographia	462
Teckelius	380	Torneamenta	352
Templarii Equites	137	Tostatus	162
Templum Salomonis	28	Totilas	334
&c. 38. 41. 43. 44. 47.		Trabea	596
48.		Trajanus Imp.	305
Tergesta	484	Transilvania	487
Tertullianus	76	Trevirensis Elector.	503
Tessera milit.	584	Triarii milites	580
Testamentum vetus & no-		Tribuni plebis	342. 592
vum	51	militum	580
Uyd des Tests	209	Tribus Judaicæ 16.	Ro-
Testudo milit.	584	manæ	594
Teutonici Equites	138	Triclinium	598
Thaboritæ hæret.	161	Tridentum	485
Theatini	170	Tridentinum Concilium	
Thebæ	244		192
Themistocles	250	Triest	484
Theologia Scholastica	134	Trinitarii	138
	136. 172.	Tripolis	555
Theodoricus R. 331. &c.		Trithemius	163
Theodosius M.	323	Triumviratus Syllæ	284
Theophrastus Paracelsus		Cæsaris 285.	Augusti
	391		299
Termopylæ	239	Triumphus	311. 586
Thessalonica	553	Troja	242
S. Thomas Aquinas	147	Tropicus cancri & capri-	
Thomas a Kempis.	163	corni	478
Thracia	554	Tunis	555
Thucydides	261	Turcæ 101. 102. 169.	
Timantes pictor	264	Bellum Turcicum I.	379
Timon Osor hominum	260	II. 380. III. 381. IV.	
Tiro	291	387. Turcici Imperii	
Tirolis	485	descriptio	543

Tur-

Index.

Turma	581	Tyrannis	406
Tycho Brahe	405	Tyrus	245
Typographia	376		

V.

Valachia	554	Vinea militaris	584
Valla	163	Vini cultura	8
Vallumbrosani	137	Virgilius Maro	294
Vandali	338	Virgilius Polydorus	218
Veneti	535	Visigothi	337
Vendôme	384	Vitrius &c.	555
Vesperæ Siculæ	129	Vittæ	597
Vesta, Vestales	589	Ludov. Vives	219
Vestes Romanorum	596	Ulpianus	318
Vesuvius	589	Ultrajectum	386
Viæ Romanæ	602	Umbo quid?	582
Vicariatus Imperii	433	Unigenitus constitutio PP.	167. 215
Vicini observandi	416	Unio protestantium	193
Victor Aurelius	330	Volaterranus	404
Vienna 483. 37.	380	Upsala	549
Vigilantius hæret.	90	Utrecht Fried	386
Villeroy, Villaregius	384.	Vulgi indoles	416
&c.			
Vindocinensis, Vendôme.			

W.

Waldenses hæret.	143	S. Wilibaldus	100
Walliæ Ducatus	529	Windischmarck	485
Wanda i	338	Winterkönig	195
Warsovia	534	Wittelspachii	356
Wenceslaus	374	Wolffenbüttl.	511
Werda Danubica	380	Wormatia Episc.	505
Westphalica pax	199	Württemberg.	525
Wiclefus hæret.	158		

X. Xan-

X.

Xantippe	255	Xerxes I.	239
Xenophanes	253	Ximenes Cardin.	217
Xenophon	261		

Z.

Zapolia	378	Ziska rebellis	155
Zeelandia Inf.	547	Zodiacus	471
Zenith punctum	270	Zona temperata, &c.	
Zeuxis	264		474

FINIS.

Desing, Anselm,

Compendium eruditionis complecten historiam sacram profanamque

Monachium u.a. 1765

H.un. 151

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10031663-7

VD18 11847182-002